MJog. O.
1754.

MJog. O.
1754.

206

POLGÁRI PERRENDTARTÁS

(1911 : I. T. C.)

(SZENTESÍTVE 1911. ÉVI JANUÁR HÓ 8-ÁN)

MAGYARÁZATOKKAL.

IRTA

GOTTL ÁGOST

KIR. KÚRIAI TANÁCSELNÖK.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1911.

Ára 20 K

Kötelés példány
FRANKLIN-TÁRSULAT

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten, IV., Egyetem-utcza 4. sz.** megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

CORPUS JURIS HUNGARICI

1000—1895.

A TELJES MAGYAR TÖRVÉNYTÁR

BETŰRENDES TÁRGYMUTATÓVAL.

MILLENNIUMI EMLÉKKIADÁS.

Dr. Csiky Kálmán, Dr. Kolosvári Sándor, Nagy Gyula, Dr. Óvári Kelemen, Tóth Lőrincz közreműködésével

SZERKESZTI

Dr. MÁRKUS DEZSŐ.

21 kötet. — Ára füzve 150 kor. — Félbőrkötésben 200 kor

Ennek folytatásaképen megjelentek:

1896. évi törvényczikkek.
Ára füzve 6 K., félbőrköt. 8 K.

1897 évi törvényczikkek.
Ára füzve 4 K., félbőrköt. 6 K.

1898. évi törvényczikkek.
Ára füzve 4 K., félbőrköt. 6 K.

1899. évi törvényczikkek.
Ára füzve 7 K., félbőrköt. 9 K.

1900. évi törvényczikkek
Ára füzve 4 K., félbőrköt. 6 K.

1901. évi törvényczikkek.
Ára füzve 4 K., félbőrköt. 6 K.

1902. évi törvényczikkek.
Ára füzve 3 K., félbőrköt. 5 K.

1903. évi törvényczikkek.
Füzve 1.50 K., félbőrköt, 3.50 K.

1904. évi törvényczikkek.
Ára füzve 5 K., félbőrköt. 7 K.

1906. évi törvényczikkek.
Ára füzve 5 K., félbőrköt. 7 K.

1907. évi törvényczikkek.
Füzve 15 K., félbőrköt 17.60 K.

1908. évi törvényczikkek.
Füzve 30 K., félbőrköt. 34 K.

1909. évi törvényczikkek.
Füzve 12 K., félbőrköt. 15.60 K.

1910. évi törvényczikkek.
Füzve 3.60 K., félbőrköt. 6 K.

Jogi irodalmunkban nagyjelentőségü alkotás az, melylyel a *Franklin-Társulat* a millennium alkalmából a nemzet elé állt.

Magyarország összes törvényeinek egységes kiadása a legrégibb időktől a mai napig.

E törvénytár czélját és nagy fontosságát már czime is megmagyarázza.

Minden törvényczikk s ennek minden szakasza, sőt minden egyes mondata mellett az olvasó azonnal feltalálja annak jelzését, vajjon az érvényben van-e még? s ha nem: mely későbbi jogszabály (törvény vagy annak valamely szakasza stb.) módosítja azt, vagy helyezi hatályon kivül.

A tárgymutató úgy van szerkesztve, hogy az valósággal a magyar jog történelmi és közhasználati lexikonját képezi.

Felöleli e gyüjtemény **Erdély külön törvényhozását** is és gond fordittatott az 1868 óta alkotott **horvát-szlavon autonom törvényekre**, melyek eddigelé úgyszólván teljesen ismeretlenek a magyar jogászközönség előtt.

A latin nyelvü törvények magyar nyelvre vannak forditva.

A törvénytár nagy 8-rét alakban, finom papiron, szép, könnyen olvasható betükkel nyomtatva jelent meg. Az érvényben lévő törvények nagyobb szedéssel, az érvényben nem lévők és az évi költségvetések apróbb betükkel vannak nyomtatva.

Ezen kiadás, mely a mellett hogy utalásai és tárgymutatója, typographiai kiállítása és berendezése által a gyakorlati hasznavehetőség tekintetében páratlan előnyöket nyujt — **olcsóbb** *mint minden eddig megjelent törvénygyüjtemény.*

A Corpus Juris Hungarici folytatása gyanánt, teljesen azonos kiállitás és egyöntetü kötésben, minden évben egy-egy kötet jelenik meg.

POLGÁRI PERRENDTARTÁS

(1911 : I. T. C.)

(SZENTESÍTVE 1911. ÉVI JANUÁR HÓ 8-ÁN)

MAGYARÁZATOKKAL.

IRTA

GOTTL ÁGOST

KIR. KÚRIAI TANÁCSELNÖK.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1911.

MTA KIK

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

Az életviszonyok fejlődése és a tudomány haladása a törvényeknek időszakonkénti átdolgozását teszik szükségessé. E mellett a törvényhozó nem veszi át a tudomány munkáját, hanem a tudomány éppen azzal, hogy a törvény szakaszainak magyarázatába bocsátkozik, új feladatra vállalkozik, midőn a törvényben értékesített jogi tételek alapgondolataiba elmélyedve, azokat helyesen magyarázni, azok kölcsönös viszonyát ismertetni iparkodik, ami által ismét csak a tudomány halad. A törvénymagyarázat feladata nem áll csak abból, hogy a törvény a saját rendelkezéseivel való kapcsolatban, hanem az egész jogrenddel való kapcsolatban is tárgyaltassék. Ez a feladat megnehezíttetik, ha a törvény a régi elvekkel törve, egészen új irányban mozog. A nehézség annál fokozottabb lesz, mentül kevésbé volt alkalma az érdekeltnek az új irány szellemét és horderejét a gyakorlatban megfigyelhetni.

Jóllehet nehéz feladat, még a törvény életbeléptetése és annak alkalmazása előtt a törvény magyarázatába bocsátkozni, mégis úgy hiszem, hogy az ily kísérlet nem időelőtti, mert jogászaink nagyobb részt nem voltak abban a helyzetben vagy öntanulás vagy a gyakorlat alapján az új törvény alapelveivel megismerkedhetni, annak szellemébe behatolni, a törvény egyes rendelkezéseinek puszta elolvasása pedig minden átmenet és előkészítő útmutató nélkül a törvény életbeléptetése után már az első jogesetek elintézésénél zavarokra és később nehezen jóvátehető ellenmondásokra nyujtana alkalmat. Az új perrendtartás, a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvein felépítve, a gyakorlatban eljáró jogászoknak az első pillanatra idegenszerűnek fog látszani és csak beható tanulmányozás útján lesz megérthető.

Ezen mű elvállalására szerkesztőt a kötelesség indította, tekintettel arra, hogy ő mint a kir. Kúria, annak a tanácsának az elnöke, amely mint felülvizsgálati bíróság az új perrendtartás úttörőjeül életbeléptetett 1893. évi XVIII. t.-c. alapján a járásbírósági perekben eljár, alkalmat talált az új iránnyal a gyakorlatban megismerkedni és kinek sikerült az e téren szerzett tapasztalatait a külföldi törvények és jogi művek tanulmányozása kapcsán az új perrendtartás alkotásánál ismételten eredménnyel érvényesíthetni; továbbá annak tudata, hogy ezzel a művel jogéletünk fejlődéséhez, bár csekély erővel, hozzájárulhat; végre annak megfontolása, hogy ez a mű, mint előmunka

arra szolgálhat, hogy annak alapján mások is az új perrendtartás beható megismertetéséhez hozzájárulni fognak.

E cél eléréséhez szerkesztő a kézi könyv formáját választotta, mert a mű főcélja abban áll: a jogkeresőket az új törvénybe bevezetni, mi mellett az anyag behatóbb feldolgozása, annak tárgyilagos versenyzés útján való felvilágosítása és szaporítása a gyakorlatnak fentartatik.

A törvénynek leghivatottabb magyarázója a törvényhozó, az anyag, amelyen a törvény létrejött. Ezt szem előtt tartva, a műbe mindenekelőtt felvétetett a törvény szerkesztője, dr. Plósz Sándor ny. igazságügyminiszter által adott indokolásból, valamint a képviselőház igazságügyi bizottságának és a képviselőháznak tárgyalásaiból mindaz, ami a törvény megérthetéséhez nélkülözhetetlen, mi mellett csak az mellőztetett, ami az előbbi jogviszonyainkra, a külföldi törvényekkel való összehasonlításra vagy más felfogások megcáfolására vonatkozik és csak másodsorban iparkodott szerkesztő a törvény egyes rendelkezéseit a tudomány eddigi haladása és saját gyakorlati tapasztalatai alapján kellő megvilágításba helyezni, azok kölcsönös összefüggésének felderítését és az azokból keletkező gyakorlati kérdések megoldását megkísérelni. A használt források közelebbi megjelölése elmaradt, mert az, aki azok megbízhatóságára nézve behatóbb biztosítékot szerezni kíván, azokat könnyen felkeresni képes lesz. Az igazságügyi kormányzatra és a közjogra vonatkozó anyag a lehetőségig mellőztetett.

Dr. Plósz Sándor egyetemi tanárnak, ny. igazságügyminiszternek köszönjük az új polgári perrendtartás javaslatát, dr. Székely Ferenc igazságügyminiszter rendkívüli tehetségének és kitartásának pedig azt, hogy a törvényjavaslat annyi várakozás után valahára törvénnyé vált.

A könyv könnyebb kezelését előmozdítja a nagy szorgalommal összeállított tárgymutató (amelyben a külön jogorvoslatot kizáró végzések, valamint a felfolyamodással megtámadható és meg nem támadható végzések csoportosan összeállítva feltalálhatók), ezenkívül a járásbírósági eljárásra vonatkozó 1893: XVIII. t.-c. szakaszainak a most megfelelő szakaszokkal való kimutatásszerű összeállítása.

Abból az elvből kiindulva, hogy a törvény és általában minden mű sorsa nem csekély részben a jóakarattól függ, amellyel azt az érdekeltek felveszik, a törvényt s ezt a kísérletet, amellyel a gyakorlati jogászoknak hasznos segédkönyv kívántatott szolgáltatni, azok jóakaratának ajánlja

Budapest, 1911. *A szerkesztő.*

TARTALOM.

ELSŐ CIM.

		Lap
	Bíróságok 1—69. §§.	1—63
I.	fejezet. Bírói hatáskör 1—12. §§.	1—23
II.	« Jogsegély 13—18. §§.	24—26
III.	« Bírói illetékesség 19—53. §§.	27—53
IV.	« A bíróságok belső szervezete 54—58. §§.	54—56
V.	« Bírósági személyek kizárása 59—69. §§.	56—63

MÁSODIK CIM.

	Felek 75—128. §§.	64—110
I.	fejezet. Perképesség 70—76. §§.	64—71
II.	« Pertársak 77—81. §§.	71—77
III.	« Harmadik személyek részvétele a perben 82—93. §§.	77—88
IV.	« Meghatalmazottak és ügyvédek 94—111. §§.	89—101
V.	« Szegénységi jog 112—123. §§.	101—107
VI.	« Biztositék 124—128. §§.	107—110

HARMADIK CIM.

	Eljárás az elsőfolyamodású bíróságok előtt 129—475. §§.	111—353
I.	fejezet. Keresetlevél és egyéb beadványok 129—139. §§.	111—123
II.	« Idézés 140—149. §§.	123—132
III.	« Kézbesítés 150—177. §§.	132—143
IV.	« Perfelvételi tárgyalás 178—193. §§.	143—164
V.	« Az érdemleges tárgyalás előkészítése 194—205. §§.	164—170
VI.	« Érdemleges tárgyalás 206—254. §§.	170—200
VII.	« Előkészítő eljárás számadási, vagyon elkülönítési és hasonló perekben 255—262. §§.	201—205
VIII.	« Bizonyítás 263—285. §§.	205—225
IX.	« Tanuk 286—314. §§.	226—244
X.	« Okiratok 315—339. §§.	244—259
XI.	« Szemle 340—349. §§.	259—264
XII.	« Szakértők 350—367. §§.	265—274
XIII.	« A félnek eskü alatti kihallgatása és a fél esküje 368—380. §§.	274—283
XIV.	« Előleges bizonyítás 381—386. §§.	283—285
XV.	« Bírói határozatok 387—423. §§.	286—316
XVI.	« Perköltség 424—435. §§.	316—324
XVII.	« Mulasztás 436—450. §§.	324—336
XVIII.	« Igazolás és ellentmondás 451—464. §§.	336—345
XIX.	« Az eljárás félbeszakadása és felfüggesztése 465—475. §§.	345—353

NEGYEDIK CIM.

		Lap
	Fellebbvitel 476—562. §§.	354—436
I. fejezet.	Fellebbezés 476—519. §§.	354—396
II. «	Felülvizsgálat 520—547. §§.	397—429
III. «	Felfolyamodás 548—562. §§.	430—436

ÖTÖDIK CIM.

Perújítás 563—574. §§. 437—450

HATODIK CIM.

Eljárás a sommás visszahelyezési és a sommás határperekben 575—582. §§. 451—453

HETEDIK CIM.

Bányaügyekben való bíráskodás 583—587. §§. 454—457

NYOLCADIK CIM.

Fizetési meghagyásos eljárás 588—605. §§. 458—471

KILENCEDIK CIM.

Meghagyás váltó, kereskedelmi utalvány, kötelezőjegy és csekk alapján 606—620. §§. 472—479

TIZEDIK CIM.

Eljárás a bérleti viszonyok megszüntetése tárgyában 621—638. §§. 480—490

TIZENEGYEDIK CIM.

	Eljárás a házassági ügyekben 639—695. §§.	491—526
I. fejezet.	Eljárás a házassági perekben 639—686. §§.	491—522
II. «	Eljárás a házassági perben érvényesíthető vagyonjogi keresetekre nézve 687—695. §§.	523—526

TIZENKETTEDIK CIM.

Eljárás a gyermek törvényességének megtámadása iránti perekben 696—701. §§. 527—530

TIZENHARMADIK CIM.

Kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetését megtámadó eljárás 702—731. §§. 531—544

Lap

I. fejezet. A kiskorúság meghosszabbítása és annak megszüntetése iránti eljárás 702—717. §§. ... 531—538
II. « Gondnokság alá helyezés és gondnokság megszüntetése iránti eljárás 718—729. §§. ... 538—543
III. « Az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése iránti eljárás 703—731. §§. ... 544

TIZENNEGYEDIK CIM.

Holtnaknyilvánítási eljárás 732—748. §§. ... 545—553

TIZENÖTÖDIK CIM.

Okiratok megsemmisítése iránti eljárás 749—754. §§. 554—557

TIZENHATODIK CIM.

Községi bíráskodás 755—766. §§. ... 558—563

TIZENHETEDIK CIM.

Választott bíróság 767—788. §§. ... 564—575

TIZENNYOLCADIK CIM.

Záró határozatok 788—792. §§. ... 576—578

RÖVIDITÉSEK:

M. J. = miniszteri javaslat.
J. B. = jogügyi bizottság.
Cs. T. = Csődtörvény.
H. T. = Házassági törvény.
K. T. = Kereskedelmi törvény.
S. E. = Sommás eljárási törvény.
t.-c. = törvénycikk

ELSŐ CÍM.

BIRÓSÁGOK.

ELSŐ FEJEZET.

Birói hatáskör.

Az új polgári perrendtartás (1911. évi I. t.-c.) a rendes bíróságokról szól, azokról a bíróságokról és hatóságokról pedig, amelyek külön törvénynél fogva a magánjogi ügyekben eljárni hivatva vannak, csak a községi bíróságot szabályozza. A budapesti áru- és tőzsdebíróságról, az életbeléptetési törvényben van szó.

1. §.

A járásbíróság hatáskörébe tartoznak:

1. azok a vagyonjogi perek, amelyek tárgyának értéke kétezerötszáz koronát meg nem halad, amennyiben tekintet nélkül az értékre a törvényszék hatáskörébe nincsenek utasítva:

2. tekintet nélkül a per tárgyának értékére:

a) azok a vagyonjogi perek, amelyekre nézve a járásbíróság hatásköre ki van kötve; a kikötés csak akkor érvényes, ha közokiratba vagy a 317. §-nak megfelelően kiállított magánokiratba van foglalva, ha az okiratban meg van határozva az a jogviszony, amelyből a per ered és ha a per nincs értékre tekintet nélkül a törvényszék hatáskörébe utasítva;

b) a bérleti és a haszonbérleti viszonyból felmerülő perek;

c) a sommás visszahelyezési perek valamint a sommás határperek (575—582. §§.);

d) bérleti és haszonbérleti viszonyon kívül határozott időtartamra, felmondásra vagy visszavonásig használatul átbocsátott épület, épületrész vagy egyéb ingatlan visszabocsátása iránt a használati időtartam lejárta, felmondás vagy visszavonás alapján indított perek;

e) a szolgálati szerződésből a munkaadó és munkavállaló közt felmerülő perek;

f) az állat hibájából eredő szavatosságon alapuló perek;

g) egyrészről az utas, másrészről pedig a fogadós vagy szállásadó, fuvaros vagy hajós között az elszállásolás, az ellátás és utazás alkalmából keletkezett perek;

h) ideiglenes nőtartási követelések iránt indított perek, amennyiben nincsenek a házassági per bíróságához utasítva (674. §.);

i) a házasságon kívüli nemzésből származó követelések iránt indított perek, ideértve a törvénytelen gyermek tartása iránt indított pereket is;

k) azok a perek, amelyeket külön törvény a járásbíróság hatáskörébe utasít.

1. §. A törvény a járásbíróság hatáskörének szabályozásában abból indul ki, hogy az csakis azokra az ügyekre terjedjen ki, melyeknek tárgya az értékre való tekintettel cseklyebb, semhogy a kir. törvényszék előtti eljárásnak költségét elbirná, továbbá azokra az ügyekre, melyeknek tárgya, az értékre való tekintet nélkül, akár egyszerüségénél fogva, akár azért, mert gyorsabb eljárást igényel, az egyesbiróság ügykörébe illik. Az 1. §. ennélfogva két csoportba osztja a járásbiróság hatáskörébe tartozó ügyeket.*

1. Az első csoportba tartoznak mindazok a vagyonjogi perek, amelyekben a pertárgy értéke 2500 koronát meg nem halad, amennyiben a kir. törvényszék hatáskörébe utasítva nincsenek.

«Vagyonjogi» igények és viszonyok azok, amelyek vagyonjogokból levezethetők, vagyis oly jogokból, amelyek a gazdasági érdekek felosztása mellett létesítettnek, tekintet nélkül arra, vajjon ez az adós cselekvésével vagy annak vagyonából teljesítendő. Ide tartoznak a nem vagyonjogi viszonyokból eredő igények is, amennyiben tárgyuk vagyonjogi teljesítésből áll, például a tartáshoz, kiházasításhoz való igény, ellenben nem tartoznak ide azok, a melyekben e jogviszony eszmei oltalma vagy megállapítása forog kérdésben, például a házassági, családi állapotra vonatkozó és a gondnoksági ügyek. Közömbös az, hogy a vagyonjogi igény nem vagyonjogi előkérdéstől függ, például ha a törvénytelen gyermek tartása iránti keresetben — a mint az szokásos — az atyaság elismerése iránti kérelem vétetik fel mint a tartási kötelezettség jogalapja, mert ebben önálló megállapítási keresettel való halmozottság fel nem ismerhető.

Az 1. §. 1. pontjában a kir. járásbíróság hatásköre, szemben az 1893 : XVIII. t.-cz. (S. E.) 1. §-ával, kiterjesztetett, a mennyiben most már a kir. járásbíróság hatáskörébe tartoznak;

a) A 2500 koronát meg nem haladó keresetek, ideértve a váltókereseteket és visszkereseteket;

b) 2500 koronát meg nem haladó azok a kereskedelmi perek, amelyek a S. E. 2. §. szerint nem oda, hanem az értékre való tekintet nélkül a kir. törvényszék hatáskörébe tartoztak, kivéve azokat, amelyek a 2. §. 4—7. pontjai szerint tekintet nélkül a pertárgy értékére a kir. törvényszék hatáskörébe vannak utasítva.

c) 2500 korona érték erejéig azok a keresetek, melyek valamely ingatlan vagyonra vonatkozó dologi jog érvényesítését vagy ilyen jognak megszüntetését czélozzák, ide értve a tulajdonostársak közötti osztály, a rendes határjárási és birtokpereket, a telekkönyvi előjegyzések igazolása, a szolgalmi jog iránti kereseteket. (Ezelőtt a S. E. 1. §. 2. pontja szerint csak 400 korona, és az 1907 : XVII. t.-c. (tehermentesítési törvény) szerint 1000 korona erejéig.) Ezenfelül az életbeléptetési törvény 21. §. szerint a telekkönyvkiigazítási perek is.

d) Az örökösödési perek, amelyekben az egész hagyaték értéke 2500 koronát meg nem halad. (Ezelőtt a S. E. 1. §. 3. pontja szerint csak 400 korona, a tehermentesítési törvény szerint 1000 korona erejéig.)

e) Mint vagyonjogi perek a kir. járásbíróság hatáskörébe tartoznak a számadási viszonyból eredő keresetek is, úgyszintén vagyonnak vagy a vagyon egyes alkotó részeinek, adósságoknak és bizonyítási eszközöknek felfedezése, valamely jog létezésének, vagy nem létezésének, valamely okirat valódiságának vagy nem valódiságának megállapítása iránti keresetek. Az 1881 : XVII. t.-c. első részének III. fejezetében szabályozott megtámadási keresetek, ha azok tárgya 2500 koronát meg nem halad.

2. A per tárgyának értékére tekintet nélkül az 1. §. 2. pontja a pereknek több csoportját utasítja a kir. járásbíróság hatáskörébe, és pedig a S. E. 1. §. 2—5. pontjaival szemben a hatáskörnek részben kiterjesztése, részben megszorítása mellett.

Az *a)* pont szerint ide tartoznak azok a keresetek, melyek alapját képező okiratban a járásbírósági hatáskör ki van kötve. Ez azonban ahhoz a két feltételhez van kötve: 1. hogy a járásbíróság kikötése: közokiratba, vagy a 317. §-nak megfelelően kiállított magánokiratba foglalva legyen és hogy az okiratban meg legyen határozva az a jogviszony, amelyből a per ered;

2. hogy az ügy az összegre tekintet nélkül ne legyen a törvényszék hatáskörébe utasítva (2. §. 1—8. pont).

«Közokirat.» Külföldi közokirat is lehet a 315. §. értelmében.

A *b)* pont szerint a bérleti vagy haszonbérleti viszonyból felmerülő perek, bármily jogi természetüek legyenek azok; (tehát a bérleti vagy haszonbérleti viszonynak fennállása iránti perek és a bérleti vagy haszonbérleti viszonyból származó kártérítési perek is). (I. B.) (Bérlet tárgya nemcsak lakások, hanem üzlethelyiségek, istálók, gyárhelyiségek is lehetnek, ellenben nem tartoznak ide berendezett gyárak, malmok, amelyek haszonbérlet tárgyainak minősítendők.) A bérleti viszonyok megszüntetése tárgyában az eljárás a tizedik cím 621—648. szakaszaiban szabályoztatik.

Az úgynevezett feles szerződés is a haszonbéri szerződés fogalma alá esik. (Életbelépt. törvény.)

A *c)* pont megfelel a S. E. *m)* pontjának. Azonban az, hogy a sommás visszahelyezési keresettel valamely építmény lerontása — ide nem értve a kerítések eltávolítása — nem követelhető, ezt a törvény nem itt mondja ki, hanem az e perekben követendő eljárásról szóló különleges eljárásban (576. §.).

Nem tartja fenn a *c)* pont a S. E. *m)* pontjában felvett azt a korlátozást, hogy a tulajdoni kereset a sommás visszahelyezési keresettel össze nem köthető. Ennek a korlátozásnak már azelőtt sem volt létjogosultsága, mert a bíróság jogosítva van több pert egyesíteni, mi ellen jogorvoslat sem használható; ha tehát az egyik fél a járásbíróság hatáskörén belül az ingatlan tulajdona iránt indított keresetet, a járásbíróság jogosítva volt ezt a pert a visszahelyezési perrel egyesíteni és ugyanegy ítélettel mindkét kérdést eldönteni. A törvénynek a visszahelyezésről szóló fejezetébe tehát az a korlátozás már nem vétetett fel és az 579. §. csak a tekintetben rendelkezik, hogy a bíróság abban az esetben, ha a felek bármelyike a jog iránt indított keresetet (viszontkeresetet) és e kérdés miatt a tárgyalás elhalasztása válnék szükségessé, a bíróság a visszahelyezésnek, illetőleg a háborítás megszüntetésének kérdésében felperes kérelmére részítéletet köteles hozni. Ugyanez áll a birtokháborításból származó kártérítési követelésre nézve is.

A *d)* pont megfelel a S. E. *l)* pontjának, csakhogy elmaradt itt is az a korlátozás, mely szerint a kereset felett hozott ítélet a peres felek között levő dologi jogviszonyt el nem dönti.

A törvény nem terjed ki a törvényellenes visszatartásnak minden esetére, hanem csak azokra, amelyekben az ingatlanok

határozott időtartamra, felmondásra vagy visszavonásig (præcario) lettek használatul átbocsátva és a kérelem is a használati idő lejártára, felmondásra vagy visszavonásra van alapítva. Ebben a perben tehát csak az a kérdés döntendő el, hogy a használati időtartam lejárt-e vagy nem és a kereset célja csak az, hogy a használati időtartam megállapításával a birtokviszony rendezve legyen. Hogy ez a per épp úgy, mint a sommás visszahelyezési per, a dologi viszony eldöntését érintetlenül hagyja, magától értetődik és külön kimondásra nem szorul. E mellett azonban nincs kizárva, hogy abban az esetben, ha alperes a jog iránt külön keresetet indít — feltéve, hogy a per tárgya 2500 korona értéket meg nem halad — a járásbíróság a két pert egyesíti s egyuttal a jog iránt is ítél.

Az *e)* és *f)* alatti rendelkezések a S. E.-ben felvéve nem voltak.

Az *e)* pont fentartja az iparosok, segédek vagy munkások között felmerülő vitás kérdésekben az ipartestület békéltető bizottsága részéről való eldöntésre nézve az 1884:XVII. t.-cikk 176. §-ában foglalt intézkedést.

A *g)* pont a S. E. *o)* pontjában tárgyalt perekre pótlólag az utasok közt egyrészről és a fogadósok vagy szállásadók, fuvarosok és hajósok közt másrészről az utazás alkalmából felmerült pereket is, azok sürgősségénél fogva, ide sorozza.

A *h)* pontban az ideiglenes nőtartási követelések iránt indított pereket tárgyuk értékére tekintet nélkül a járásbíróságok hatáskörébe utalja.

«Abban az esetben, ha az ideiglenes nőtartási követelés a házassági per folyama alatt ennek a bíróságához (1894:XXXI. t.-c. 102. §.) van utasítva, a válóperrel való szoros összefüggésnél fogva célszerűbb, ha a tartási kérdésben is kizárólag a házassági per bírósága vagy ennek az elnöke (674. §.) jár el, mintha más bíróság előtt ujabb per indul meg.» (M. I.)

A *h)* pontnak az abban felhivott 674. §-sal való összevetéséből kitűnik, hogy a házassági per megindítása vagy az előzetes békéltetés kérése után az ideiglenes nő- és gyermektartás iránti igény felett a házassági per birája van hivatva határozni. Ezzel tehát fenn nem tartható az eddigi gyakorlat, mely szerint az ideiglenes nőtartás iránti pert a házassági per folyamatba tétele után is lehetett megindítani a járásbíróságnál; ellenben nem következik ebből, hogy a járásbíróság előtt folyamatban levő per a házassági per megindítása következtében megszüntetendő volna és a járásbíróság előtti per érdeme csak akkor lesz tárgytalanná, ha és a mikor a házas-

sági per bírája az ideiglenes nő- és gyermektartás tárgyában intézkedett.

A házasságon kívüli nemzésből származó követelések iránti perekre nézve az *i)* pont megegyezik a S. E. *b)* pontjával.

(A gyermeknek tartáshoz való igénye átszáll az anyára és ennek tartásra kötelezett rokonaira, úgyszintén a gyermekápoló intézetre; ellenben harmadik személyeknek ilynemű igénye az ügyvitelből érvényesíthető.)

A *k)* pont szerint végre a kir. járásbíróság hatáskörébe tartoznak azok a perek, amelyeket külön törvény a járásbíróság hatáskörébe utal. Ilyenek például a végrehajtási eljárás folyamán indított igényperek (1881 : LX. t.-c. 89. §.); az 1871 : LIII. t.-c. 87. §-a értelmében az úrbéri természetű tárgyakra nézve a birtokállapot ideiglenes fentartása s az úri szolgáltatások hátralékainak behajtása iránti keresetek; az 1871 : LIV. t.-c. 15. §-a értelmében az irtványoktól járó szolgáltatások behajtása iránt indított keresetek; az 1881 : XXXIX. t.-c. 18. §-a értelmében a megrongált műemlék helyreállítási költségének megtérítése iránt indított keresetek; az 1881 : XLI. t.-c. 24. §-a értelmében a kisajátítás alá eső ingatlanon található függő termésben, ültetvényekben és tárgyakban okozott kár megtérítése iránti keresetek, végül az 1885 : XXIV. t.-c. 37. §-a szerint indítható házközösségi örökösödési perek.

A 758. és 759. §§. szerint a községi bíráskodás hatáskörébe tartozó, vagyis 50 koronát meg nem haladó pénz fizetése, munka teljesítése, vagy ingó dolog iránti ügyekben a felperes szabad választása szerint panaszával a községi bíróhoz fordúlhat vagy pedig követelését a polgári perrendtartás szerint illetékes kir. járásbíróság előtt fizetési meghagyás útján érvényesítheti.

2. §.

A törvényszék hatáskörébe tartoznak mindazok a perek, a melyek a járásbíróság hatáskörébe utasítva nincsenek.

Tekintet nélkül az értékre, a törvényszék hatáskörébe tartoznak:

1. a hitbizományi viszonyból származó perek;

2. a birák és más állami tisztviselők, a választott birák, valamint a budapesti árú- és értéktőzsde és a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bíróságainak birái, továbbá a törvényhatóságok és a községek tisztviselői és elüljárói, bizottsági tagjai és képviselői által hivatalos eljárásukban okozott károk megtérítése iránt ellenük vagy jogutódaik ellen indított perek;

3. az előbbi pontban említett személyek hivatalos eljárásából eredő kár megtérítése iránt az állam, illetőleg a törvényhatóság vagy a község ellen indított perek;

4. azok a perek, amelyeknek a kereskedelmi cég használásának a joga, továbbá a kereskedelmi cég jogosulatlan használásából származó kártérítési perek az ily céghasználás által jogaikban sértettek és a céget jogosulatlanul használók között;

5. azok a perek, amelyeket a közkereseti vagy betéti társaság tagja a társaság feloszlatása, egyes tag kizárása, a képviseleti jog vagy az üzletvezetési megbízás visszavonása vagy az ellenőrzési jog érvényesítése végett indít; továbbá azok a perek, amelyeket a tag magánhitelezője a társaság feloszlatása végett indít;

6. a részvénytársaság vagy szövetkezet közgyülési határozatának megtámadása iránt indított perek;

7. azok a kártérítési perek, amelyeket a váltóóvások felvétele körüli szabálytalanságok és mulasztások alapján az óvatoló személyek vagy jogutódaik ellen indítanak (1876 : XXVII. t.-c. 98. §.);

8. azok a perek, amelyeket külön törvény a törvényszék hatáskörébe utasít.

2. §. E szerint a kir. törvényszék hatáskörébe tartoznak mindazok a perek, a melyek a járásbíróság hatáskörébe utasítva nincsenek; tehát: *a)* az összes nem vagyonjogi perek; *b)* azok a vagyonjogi perek, amelyeket az előbbi §. a járásbíróság hatáskörébe nem utasít és *c)* oly vagyonjogi perek, amelyekben az ügy természete a járásbirósági hatáskört kizárja és a melyek ennélfogva értékre tekintet nélkül a kir. törvényszék hatáskörébe tartoznak.

Ide tartoznak jelesül: a személyi állapotot (status) tárgyazó perek, házassági perek (11. cím), a gyermek törvényességének megtámadása (12. cím), a kiskorúság meghosszabbítása, a gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése (13. cím) iránti perek, a holtnak nyilvánítási eljárás (14. cím) stb.

A hitbizományok feletti felügyelet a törvényszék hatáskörébe tartozván, az 1. pont szerint a hitbizományi viszonyból származó perek, tekintet nélkül az értékre, a törvényszék hatáskörébe vannak utasítva.

A 2. pontban felsorolt hatósági személyek eljárásának törvényessége feletti itélkezés, fontosságánál fogva, szintén tekintet nélkül az értékre, a kir. törvényszék hatáskörébe tartozik. Ugyszintén az említett személyek által a hivatalos eljárásban

okozott károk megtérítése iránt egyes személyek részéről az állam, illetőleg a törvényhatóság vagy község ellen indított perek, a melyekről a 3. pont szól. Az, hogy az ilynemű perek mily előfeltételek mellett indíthatók, jelesül előző fegyelmi eljárás lefolytatása után vagy a nélkül, az illető törvényekből merítendő. Az előző fegyelmi eljárás hiánya hivatalból tekintetbe veendő pergátló kifogásnak a tárgya a 180. §. 2. pontja alapján. (A S. E. fennállása alatt az ilynemű perek a peres tárgy értéke szerint a járásbíróság előtt is voltak megindíthatók.)

Előzetes fegyelmi eljárás kell: az 1871 : VIII. t.-c. 68. §. szerint a biró vagy birósági hivatalnok, az 1871 : XXXIII. t.-c. 8. §. szerint a kir. ügyészek, az 1871 : LI. t.-c. 20. §-a szerint a birósági végrehajtó, az 1874 : XXXV. t.-c. 188. §. szerint a kir. közjegyző elleni kártérítési per megindítása előtt; ellenben a közigazgatási tisztviselők elleni kártérítési igényeket az 1886 : XXI. t.-c. a bíróság hatáskörébe utasítja a nélkül, hogy a kártérítési igény érvényesitésére az előzetes fegyelmi eljárás megkivántatnék. (K. Kúria I. H. 44/1900.)

A 4—7. pontban felsorolt kereskedelmi perekre nézve fontosságuknál fogva fentartatott a kir. törvényszék kizárólagos hatásköre.

Minthogy a törvény az Ig. B. indítványára a kereskedelmi hatáskört elejtette, a kereskedelmi bíróság hatáskörének szabályozására nincs szükség.

A 8. pont alá tartoznak az 1871 : LIII. t.-c. 44. §. és az 1880 : XLV. t.-c. 2. §. szerint az úrbéri viszonyokból eredő, az 1896 : XXV. t.-c. szerint a majorsági zsellérbirtokok megváltása iránti perek, az 1884 : XVI. t.-c. 26. §. szerint a szerzői jog megsértéséből eredő kártérítési perek, az 1895 : XXXVII. t.-c. 59. §. szerint a találmányi szabadalmakról szóló bizonyos perek, stb.

A kir. törvényszék hatásköre absolut és kényszerítő. Azok az ügyek, a melyeket a 2. §. oda nem utasít, a felek megállapodása alapján eléje nem vihetők. A járásbirósági eljárásra tartozó ügyeket tehát a törvényszék a 141. §. és a 180. §. 3. pontja alapján hivatalból, esetleg az alperes kifogása alapján vissza fogja utasítani. Azonban ha a hatáskör hiánya a pernek további folyamán tűnik ki, ez a pergátló kifogás hivatalból nem lévén figyelembe veendő, az eljárás megszüntetése el nem rendelhető és pedig már csak azért nem, mert a felek érdekei sérelmet nem szenvednek, ha kivételesen járásbirósági perben a törvényszék jár el.

A 11. §. szerint a törvényszék határozata azon az alapon,

hogy az ügy a járásbiróság hatáskörébe tartozik, fellebbvitellel meg nem támadható.

Az illetéktelen bíróságnál beadott kereset visszautasítására, illetőleg az illető tanácshoz való áttételére nézve lásd a 141. §-t.

Az Ig. B-ot, a mikor a M. I.-tal szemben a kereskedelmi hatáskört elejtette, az indította: «hogy erre a külön hatáskörre nincs szükség, a mit legjobban bizonyít az a körülmény, hogy a felsőbíróságoknál ily elkülönítést nem találunk és hogy a járásbirósági hatáskörbe tartozó perekben a budapesti és pestvidéki törvényszékhez tartozó járásbíróságokon kívül, a hol a kereskedelmi hatáskör megjelölése tisztán a fellebbezési biróság megállapítását célozza, ily különbség nem áll fenn. Ez a szükségtelen megkülönböztetés kereskedelmi és más polgári ügyek között hátrányos is, mert felesleges és hosszadalmas hatásköri vitákra ad alkalmat és megnehezíti az eljárást. Ehhez járul, hogy nincs minden törvényszéki székhelyen a biráskodásra képes kereskedői elem; a kereskedelmi bíróságot pedig csakis Budapestre és esetleg más olyan nagyobb városokra szorítani, a melyek kereskedelmi gócpontok és a hol ennélfogva a biráskodásra képes kereskedői elem van, nem indokolható különbséget létesítene. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése esetében a budapesti kir. törvényszéknél külön kereskedelmi osztály volna szervezhető, de nemcsak Budapesten, hanem olyan városokban is, amelyeknek kereskedelmi forgalma szükségessé teszi, kereskedelmi ügyekre külön szaktanácsok állíttassanak fel. Ilykép, amint ez a kir. itélőtáblán és a kir. curián is célszerűnek bizonyult, a szakértelemről kellően lehetne gondoskodni, anélkül, hogy a külön birósági hatáskörrel járó bajok felmerülésétől kellene tartani.»

Ehhez képest a törvény az elsőfolyamodású törvényszékeknél, mint polgári bíróságoknál, külön kereskedelmi osztályt, mint ilyent nem ismervén, a törvényszék célszerű kezelése szempontjából a törvényszék elnöke kereskedelmi és váltóügyekre nézve külön tanácsot fog összeállítani és a 142. §. szerint gondoskodni arról, hogy a keresetre nézve, ha annak megvizsgálásánál nyilvánvaló, hogy az kereskedelmi ügy természetével bir, úgyszintén a váltóügyekben a kereskedelmi tanács elé tüzessék a tárgyalás.

A pergátló kifogásokra nézve lásd a 180. §-t.

3. §.

A bányaügyekben eljáró bíróságokat és azok hatáskörét a hetedik cím szabályozza.

4. §.

E törvény értelmében felsőbíróság:

1. a kir. járásbíróság felett a kir. törvényszék, amelynek kerületébe a kir. járásbíróság tartozik,

2. a kir. törvényszék felett a kir. itélőtábla, melynek kerületébe a kir. törvényszék tartozik,

3. a kir. itélőtábla felett a kir. Kúria.

A fellebbviteli hatáskört a fellebbvitelről szóló negyedik cím szabályozza.

4. §. A fellebbvitel elintézésére hivatott bíróságokat a törvény a fellebbvitelről szóló címben (476—562. §§.) tárgyalja; azonban egyes esetekben az intézkedés joga nem a legközelebb fokú fellebbviteli bíróságot, hanem a felsőbíróságot illeti (51. §. illetékességi összeütközés, 550. §. felfolyamodás esetére.)

5. §.

A per tárgyának a felperes által előadott értéke — amennyiben az a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkezik, vagy különben valószinütlennek nem mutatkozik — a hatáskör megállapításában mindaddig irányadó, míg azt az alperes vitássá nem teszi. Egyébként a bíróság a per tárgyának értékét hatáskörének megállapítása céljából belátása szerint állapítja meg. E megállapításnál a felek részéről ajánlott bizonyítás felvételét mellőzheti, de hivatalból is tudakozódhatik, szemlét tarthat és szakértőket is meghallgathat.

Amennyiben más adat nincs, ingatlan értékét hatósági adó- és becslési bizonyitvánnyal igazolt becsérték alapján kell megállapítani.

Nem pénzkövetelés iránt indított perekben a járásbíróság a fellebbvitel szempontjából jelentőséggel biró értéket (476., 513., 521., 525., 545., 550. §§.) a tárgyalás során hivatalból is lehetőleg tisztába hozni köteles.

Azokban az ügyekben, amelyek a per tárgyának értékére tekintettel tartoznak a járásbíróság hatáskörébe, a per tárgyának értéke a fellebbviteli eljárásban sem tehető kétezerötszáz koronánál nagyobbra, kivéve, ha a fellebbviteli bíróságnak azt a kérdést kell eldöntenie, hogy az ügy a járásbíróság hatáskörébe tartozik-e.

5. §. A pertárgy értékének megállapítása jelentőséggel bir a kir. járásbiróság és a kir. törvényszék hatáskörének megállapítása, a fellebbezési és felülvizsgálati bíróságnál a fellebbezés és felülvizsgálat megengedhetősége vagy kizárása, a fellebbezési és felülvizsgálati szóbeli tárgyalás kitűzése vagy a nyilvános előadás, járásbirósági ügyekben a kir. itélőtábla avagy a kir. Kúria felülvizsgálati hatáskörének megállapítása szempontjából. E tekintetben elsősorban irányadó a keresetből kitűnő érték és ha az alperes azt nem teszi vitássá és az nem ellenkezik a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával és különben nem mutatkozik valószinűtlennek, akkor nincs ok arra, hogy a bíróság annak helyességét hivatalból kutassa. Abban az esetben, ha a bíróság meg van győződve arról, hogy a keresetben előadott érték csak azért adatott elő kisebb illetőleg nagyobb összegben, hogy az ügy kisebb vagy nagyobb hatáskörű bíróságnál megindítható, hogy a fellebbezés és felülvizsgálat biztosítva vagy kizárva, hogy a kir. Kúria mint felülvizsgálati bíróság hatásköre megállapítható vagy kizárva legyen: akkor a bíróság az értéket belátása szerint fogja megállapítani. Ha ez alapon a kereset elintéztetett, az alperes a tárgyaláson az értéket vitássá teheti és pedig a hatáskör szempontjából pergátló kifogással az e részben fennálló szabályok értelmében. E kérdés megállapításánál hosszadalmas bizonyítás ki van zárva, a per elhúzása céljából előterjesztett bizonyítékok felvétele mellőzendő és a fél nem zárható el attól, hogy a megállapításnál alkalmazni kivánt adatokat onnan szerezhesse be, ahonnan azokat legkönnyebben megkapja.

«A kereset tárgya»: a felperest illető jog, amennyiben annak megállapítása vagy érvényesítése a keresetben kéretik, tehát az igény és nem a keresettel igényelt tárgy. A kérelemmel csak az igényelt jog s ezzel a kereset tárgya határoltatik meg. A felperest illető jog nem mindenkor a maga egész terjedelmében tárgya a pernek. E tekintetben a kereseti kérelem irányadó, a melyből kitünik, hogy a felperes mily igényt támaszt. Maga az igény jogalapja e mellett nem irányadó, hanem csak maga a jog, tekintet nélkül arra, vajjon annak fennállása állíttatik, vagy mint például a megállapítási keresetnél, tagadtatik.

A hatáskör szempontjából a per tárgya értékének megállapításánál az érvényesített követelés értéke veendő számításba, tekintet nélkül a felperes részéről a keresetben az alperes részére történt beszámításra, a felperes részéről teljesítendő ellenszolgáltatásra vagy felszámítható ellenkövetelésre. A felperesnek a teljesítéshez fűzött nagyobb vagy kisebb érdeke közömbös,

ha azt nem számítja fel követelésként és ha az ellen alperes kifogást emel. Közömbös az, hogy a követelés kifolyása valamely terjedelmesebb jogosultságnak avagy hogy az más jogviszonyoktól feltételeztetik, amelyekre nézve az indokokban döntendő, hacsak önálló vagy közbenszóló megállapítási kereset nem emeltetik. Ilyen megállapítási kereset nem forog fenn, ha felperes teljesítés iránti keresetében a jog megállapítását csak abból a czélból kéri, hogy ezzel a teljesítési igényt igazolhassa vagy hogy az alperes kifogása visszautasíttassék, anélkül hogy valódi megállapítási keresetet indítani szándékában állana. Ily esetben csak a teljesítésre való igény képezi a pertárgy értékét. Ily megállapítási kereset jelesül nem foglaltatik a negatorius keresettel a tulajdonjog elismerése iránt összekötött kérelemben, épp oly kevésbé abban a felesleges kérelemben, hogy a szerződés felbontassék, ha a teljesítés visszakövetteltetik vagy abban, hogy az atyaság megállapíttassék, ha felperes az alperest a tartás fizetésére kéri kötelezteteni. Vagylagos kérelemnél az értékek összeszámításának helye nincs, ha pedig a választás alperest illeti, a kisebb érték irányadó. Ellenben egymás mellett támasztott több követelés összeszámítandó, kivéve ha valamely mellékkövetelésről van szó, a mely a perben érvényesített főkövetelléssel szoros összefüggésben áll, és melynek értéke a főkövetelés értékében már benfoglaltatik. Ily esetben mindig a főkövetelés értéke számítandó, s ha a mellékkövetelés értéke nagyobb, ez az érték, például ha felperes haszonbért követel s egyúttal nem pontos fizetés miatt a szerződés megszüntetését kéri, ha teljesítés mellett kártérítést követel. A mellékkövetelésekre nézve v. ö. a 8. §-t.

A bíróság az értéket csak akkor állapítja meg belátása szerint, ha az 5—8. §§. esetei fenn nem forognak. A bíróság belátása szerinti megállapítás ténykérdésre vonatkozik, ami a fellebbezési eljárásban megállapítható, azonban egymaga a ténybeli méltatás, hacsak az 5—8. §. meg nem sértetett, nem jogszabálysértés s mint ilyen nem tárgya a felülvizsgálatnak. Mindazonáltal a fellebbezési és felülvizsgálati bíróság a fellebbezés, illetőleg felülvizsgálat megengedhetőségének megvizsgálásánál szintén belátása szerint ítéli meg a per tárgyának értékét az 513. és 545. §§. értelmében.

A 141. §. szerint a keresetlevél, idézés kibocsátása előtt, a törvényes kellékekre nézve megvizsgálandó, jelesül abban az irányban, hogy a bíróság bir-e hatáskörrel és illetékességgel (180. §. 3. bek.). Ha már a keresetből tűnik ki, hogy a járásbíróságnál beadott kereset a 2500 korona értéket meghaladja

és az 1. §. 2. pontjában felsorolt esetek egyike sem forog fenn, hanem a 2. §. nyer alkalmazást, a járásbiró a keresetet hivatalból visszautasítani köteles és ugyanezt a törvényszék köteles megtenni, ha már a keresetből tűnik ki, hogy az ügy a 2. §. szerint nem a törvényszék, hanem az 1. §. értelmében a járásbiróság hatáskörébe tartozik.

A S. E. 17. §-a szerint a járásbiróság a keresetet idézés nélkül visszautasítani tartozott ugyan, ha az ügy nem tartozott a sommás eljárás alá; minthogy azonban az, hogy az ügy nem tartozik sommás eljárás alá, a 27. §. szerint hivatalból észlelendő pergátló kifogást nem képezett és a 4. §. szerint a bíróság az érték megállapítása felett a tárgyalás eredményéhez képest és csak akkor tartozott határozni, ha az az eljárás szempontjából vitássá vált: ennek következménye az volt, hogy a járásbiróságok a hatáskörükbe nem tartozó keresetet, ennek elintézése alkalmával hivatalból vissza nem utasították, hanem e kérdést is a netáni pergátló kifogásnak tartották fenn, sőt rendszerint az e tekintetben alapos kifogásnak sem adtak helyt, mert a törvényszék, mint fellebbezési bíróság a járásbiróság hatáskörét megállapítani szokta. Az új perrendtartás ennek véget vet; ha azonban mégis elnézésből az idézés törvényellenesen kibocsáttatnék, a félnek csak a pergátló kifogás marad fenn, mert a 10. §. 3. bekezdése szerint, amennyiben a bíróság hatásköre a pertárgy értékétől függ, a bíróság a hatáskör hiányát alperes perbe bocsátkozása után többé figyelembe nem veheti, kivéve, ha az ügy valamely ügybirósághoz tartozik, a melytől eltérésnek helye nincs.

A járásbiróság a felebbvitel szempontjából jelentőséggel biró értéket is köteles lehetőleg tisztába hozni. Az értékmegállapítás céljából következik, hogy az értéket nem szükséges minden esetben meghatározott összegben megállapítani, hanem elég annak a megállapítása, hogy az érték 50, 100, 500, vagy 2500 koronát meghalad-e vagy nem. Nem szorul külön kijelentésre az, hogy az értéknek a hatáskör szempontjából történt megállapítása nem zárja el a feleket attól, hogy az érdemben szükség esetében kisebb vagy nagyobb értéket bizonyítsanak, a mi azonban a járásbirósági hatáskörre befolyással nem lehet.

Az az eset azonban, amidőn alperes a kereset tárgyának értéke ellen pergátló kifogást tesz, nem cserélhető fel azzal az esettel, a midőn maga a felperes emeli fel a kereseti követelést, amidőn tehát a per tárgya változik meg. Ebben az esetben a 8. §. utolsó bekezdése lesz irányadó.

Az 5. §. 2. bekezdése a szabad belátásnak korlátot szab.

A törvényhozó, amidőn a járásbíróság hatáskörét a S. E. 1. §-ától eltérően 1000 illetőleg 400 koronától 2500 koronára felemelte, már nem tűrheti, hogy az 1. §. 2. *a)* pontban foglalt alávetési esetet kivéve, 2500 koronát meghaladó perek indíttassanak járásbíróság előtt. Azért utasítja a járásbíróságot arra, hogy a nyilván hatáskörébe nem tartozó kereseteket tárgyalás kitűzése nélkül utasítsa vissza hivatalból, esetleg a keresetet a pertárgy értékének megállapíthatása végett a félnek adja vissza kijavítás végett. Ha pedig ezt nem tette, a tárgyalás megkezdése előtt a felek meghallgatása mellett a pertárgy értékét állapítsa meg és ha ez vitássá válik és alperes e szempontból pergátló kifogást tesz, a pergátló kifogás eldöntendő, mely kérdésben a bíróság a 181. §. értelmében határoz, a mely határozat ellen orvoslás kereshető. Pergátló kifogás hiányában a járásbíróság a 2500 korona értéket meghaladó keresetet hivatalból már nem utasíthatja vissza, azonban a jogorvoslat szempontjából a kereset úgy tekintendő, mintha az eredetileg sem haladta volna meg a 2500 korona értékhatárt. A törvény nem engedheti meg, hogy a pertárgy értéke a fellebbviteli eljárásban 2500 korona meghaladó értékre tétessék és nem engedheti meg ezt oly czélból, hogy a felek, jelesül a pervesztes fél, a felülvizsgálatot illetőleg a magasabb forumot, a kir. Kúriát, biztosíthassa magának. A S. E. uralma alatt a kir. Kúria az ingatlanok és örökösödés iránti perekben a 4. §. 3. és 4. bekezdés alapján a felülvizsgálati kérelmet hivatalból utasította vissza, mert a 181. §. szerint a 400 koronát meghaladó perekben a felülvizsgálat ki van zárva és az ilyen perekben a pertárgy értéke a fellebbviteli eljárásban sem volt tehető 400 koronát meghaladó összegre. Az új perrendtartás ezt a szabályt annak következtében, hogy most már az ingatlanok és örökösödés iránti perek is 2500 korona értékerejéig tartoznak a járásbirósági eljárás alá, általánosságban kiterjeszti az összes perekre, a melyek a per tárgyának értékére való tekintettel tartoznak a járásbíróság hatáskörébe.

6. §.

A per tárgya értékének megállapításában irányadó:

1. tulajdoni és birtokperben a dolognak, illetőleg a dolog azon részének értéke, melynek tulajdona vagy birtoka vitás;

2. telki szolgalmat tárgyazó perben a szolgáló telek értéke; ha azonban az uralkodó telek tulajdonosa igazolja, hogy a szolgalom az uralkodó telek értékét a szolgáló telek értékén felül emeli, az az érték, amellyel a szolgalom az uralkodó telek értékét nagyobbítja;

3. osztályperben a felosztandó vagyon, határperben pedig a vitás terület értéke;

4. követelés biztosítását, zálogjogot vagy jelzálogjogot tárgyazó perben a követelés összege, ha pedig a zálog értéke kisebb, ez az érték;

5. örökösödési jogot tárgyazó perben az egész hagyaték értéke az adósságok és terhek levonása nélkül;

6. tartási vagy élelmezési követelést megalapító jogviszony iránti perben a három évi tartás vagy élelmezés értéke; egyéb járadékok, más időszakos szolgáltatások vagy haszonvételek követelését megalapító jogviszony iránt indított perben, ha a jogviszony fennállásának időtartama korlátolt, de bizonytalan, az évi szolgáltatások értékének tízszerese és ha ez az időtartam korlátlan, akkor huszszorosa, határozott időtartam esetében pedig az összes még teljesítendő szolgáltatások értéke és amennyiben a határozott időtartam husz évet meghaladna, az évi szolgáltatásoknak huszszoros összege;

7. bérleti vagy haszonbérleti viszonyt tárgyazó perben az egy évi bérösszeg vagy egy évi haszonbérösszeg;

8. számadás helyességének megállapítása iránt indított perben a követelések összege, és ha a tartozások a követeléseket meghaladják, a tartozások összege; számadási kötelezettség megállapítása iránt indított perben pedig az az összeg, amelyet a felperes keresetében a számadás elő nem terjesztésének esetére felszámít. (130. §.)

A 6. §. a gyakorlatban egyes esetekben előforduló érték-számításoknál irányadó elveket határozza meg. Az ingatlan értékének megállapítására nézve az ingatlan adójának összegében kínálkozó becslési alapot fogadja el, de (a S. E. 4. §-tól eltérve) nem akkor szabja meg az adó szerinti megállapítást irányadónak, ha a felek valamelyike más bizonyító adatot nem szolgáltat, hanem akkor, ha más adat egyáltalában nem forog fenn.

A 4. pont megfelel a kir. Kúria eddigi gyakorlatának.

Ez a pont a csődtömeggondnok által a közadós cselekményének hatályon kívül helyezése iránt indított megtámadási perben is nyer alkalmazást, kivéve, ha a kereset arra is irányul, hogy a hitelező a felvett kielégítési összeget fizesse vissza, a mely esetben a felvett összeg képezi a per főtárgyát.

Az érték kiszámítására nézve lásd a 8. §. jegyzeteit is.

A 6. pont értelmében a tartási és élelmezési perekben ezentúl a három évi tartás vagy élelmezés értéke lesz irányadó

és e szerint az évi 2500 koronát meghaladó ügy a kir. törvényszék hatáskörébe fog tartozni, ami arra nézve is bir fontossággal, vajjon a felülvizsgálat a kir. itélőtábla avagy a kir. Kúria hatáskörébe tartozik. Azzal, hogy az ideiglenes nőtartás és házasságon kívüli nemzésből származó követelések, illetőleg a törvénytelen gyermek tartása iránt indított perekben, amelyek az 1. §. *h)* és *i)* pontja szerint tekintet nélkül a per tárgyának értékére a járásbiróság hatáskörébe tartoznak, immár a S. E. 3. §. 4. pontjától eltérően és fentartva az 1907:XVII. t.-c. 2. §. rendelkezését, a három évi tartás vagy élelmezés értéke számitandó, a kir. Kúria munkaterhén könnyítve lesz, mert míg azelőtt a felülvizsgálat szempontjából csak a havi 8 koronában követelt tartás iránti per tartozott (az évi tartás tízszeresét számítva) a kir. itélőtáblához, ezenfelül pedig a kir. Kúriához, addig a 6. §. 6. pontja értelmében ezekben a perekben (a három évi tartást számítva) a kir. Kúria csak akkor lesz hivatva a felülvizsgálatra, ha a havi tartási összeg 69 korona 20 fillért meghalad.

«Megállapító jogviszony.» Lényeges előfeltétel, hogy maga a jog vitás legyen. Az egyes hasznok vagy teljesítmények visszatérők ugyan, de nem szükséges, hogy ezek éppen egyenlő időszakokban járjanak. A jog megállapításával együttesen követelt egyes hátralékok nem mellékkövetelések a 8. §. értelmében, azonban külön nem számíttatnak.

Az ilynemű perekben a három évi tartás értéke még akkor is veendő számításba, ha felperes a keresetben egyelőre csak rövidebb időre is követel tartást, életjáradékot vagy kikötményt, mert kétségtelenül a követelést megállapító jogviszony képezi a per tárgyát, anélkül hogy felperes a jogviszony megállapítását keresetében külön kéri s mert különben is ily igény alapján külön megállapítási keresetnek a 130. §. értelmében amúgy sincs helye.

«Ha a jogviszony fennállásának tartama korlátolt, de bizonytalan»; például életjáradék, meghatározott életkorig követelhető évi járadék, kivéve, ha az életkortól feltételezett járadék tíz évet nem tesz, mert ily esetben a jövendőbeli járandóság legnagyobb összegénél kisebb összeg irányadó.

«Korlátlan»; például dologi jognál fogva időhöz nem kötött teljesítvények, személyes jogi terhek. Ha a követelések egyenkint pereltetnek anélkül, hogy maga a járandóságra való jog eldöntés tárgyát képezi, a 6. §. 6. pontja nem nyer alkalmazást.

Összes «még teljesítendő» kifejezés (a S. E. 3. §. 4. pontjában «nem teljesített» helyett) azt fejezi ki, hogy a törvény

azoknak a szolgáltatásoknak értékét is kívánja figyelembe vétetni, a melyekkel a szolgáltatásra kötelezett fél még hátralékban van, tehát a melyek lejártak, megfelel ez a 7. §. ama rendelkezésének is, mely szerint a beperesített követelés értékének megállapításában a még le nem járt részletek figyelembe nem vétetnek. Tartási perben nem egy összkövetelésről, illetőleg annak egy részéről, hanem külön álló egyes követelésekről van szó.

A 7. pont lényegileg megegyezik a S. E. 3. §. 5. pontjával, azonban megfelelve az 1. §. 2. *b)* pontjának felveszi a bérleti viszonyt is, mert az érték megállapítása a fellebbvitel szempontjából szükséges.

Bérleti vagy haszonbérleti viszonyt tárgyazó minden perben, a mely nem készpénzre irányul, az egy évi bérösszeg irányadó. Ide tartoznak a bérlemény vagy haszonbérlemény fentartását, rongálását, felmondását stb. tárgyazó perek is.

7. §.

Ha valamely követelést csak részben perelnek be, az érték megállapításában a fennálló egész követelés értéke irányadó, a még le nem járt részletek azonban figyelembe nem vétetnek.

Ha egy vagy több személy ugyanabba a keresetlevélbe egy vagy több személy ellen több követelést foglal össze, az értéket össze kell számítani.

7. §. Az 1. bekezdés rendelkezése megakadályozni kívánja, hogy a hitelező követelésének felosztásával és részletekben érvényesítésével a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyet a járásbíróság elé vihesse. Ez eddigelé nemcsak a járásbírósági hatáskör elnyerhetése céljából, hanem gyakran azért is történt, hogy az adósnak több költség okoztassék. Ha tehát már a keresetből (illetve a csatolt okiratból) kitűnik, hogy a lejárt követelés csak részben pereltetik, vagy hogy a kikötött részletekből nemcsak a keresetben érvényesített, hanem több részlet járt le, a melyek összege a járásbíróság hatáskörét túlhaladja, a bíróság az ily keresetet hatáskör hiányából (10. §.) vissza fogja utasítani, illetve e tekintetben a pergátló kifogásnak helyt adni.

A hitelező nem lesz ugyan elzárva attól, hogy a törvényszék hatáskörének biztosítása céljából követelését 2500 koronát meghaladó összegre téve, a tárgyalásnál követelését leszállítsa, azonban ez az eset ritkán fog előfordulni, mert a bíróság a többlet költséget nem ítéli meg (425. §.)

Igaz ugyan, hogy a hitelező a törvénynek azzal a rendelkezésével, hogy külön-külön perelhető követelés összefoglalása esetében az értéket össze kell számítani, a törvényszék hatáskörének elnyerhetése céljából visszaélhetne; azonban ez is ritkábban fog megtörténni, mert a járásbirósági és törvényszéki eljárás közt immár csak kevés különbség lesz és a magasabb forum biztosítása nem mindig áll a hitelező érdekében, másrészt pedig csak helyeselhető, hogy a kereset halmozottsága kifogásának tágabb tér ne engedtessék, minthogy a járásbíróság a kereseteket, ha azok egy jogalapból származnak, rendszerint egyesíteni fogja (233. §.).

Közömbös az, hogy az egy keresetbe foglalt követelések ugyanabból a jogalapból származnak-e.

A bíróságok egyesítési és megosztási joga (232. és 233. §§.) ezzel nem érintetik, mert a hatáskör megállapításában a kereset beadása napja irányadó és az 513. §. szerint is egyesített perekben az a per irányadó, melynek tárgya a legnagyobb.

Az alperes részéről támasztott viszontkeresetek (189. §.) összege összeszámíttatik ugyan, ellenben a kereset és a viszontkereset értéke össze nem számítható (513. §.).

8. §.

A hatáskör megállapításában a keresetlevél beadása napján fennállott értéket kell alapul venni.

A főkövetelés mellett járulékként követelt haszon — ideértve a kamatot és a gyümölcsöt is — kár és költség az érték megállapításában nem számít.

Ha a fél a per folyamában a követelést felemeli, ez a hatáskörre befolyással van; a követelés leszállítása ellenben a hatáskört nem érinti.

8. §. A hatáskör kérdése már az idézés kibocsátásakor lévén megvizsgálandó (140., 141. §§.), az értékre már a keresetlevél beadásának időpontja irányadó, tehát nem a kereset kézbesítésének időpontja, avagy az az érték, a mit a hitelező véglegesen követelni jogosítva van. Úgyszintén az értéknek a per folyamán beállott változása, emelkedése vagy csökkenése a hatáskört nem érinti. Másként áll azonban a dolog akkor, ha a per folyamán nem a per tárgyának az értéke, hanem maga a per tárgya változik meg, mert a felperes keresetét felemelheti vagy leszállíthatja, a mi a hatáskörre befolyással bir (3. bek.). E szerint, ha felperes az eredetileg járásbirósági hatáskörbe tartozó keresetét felemeli, alperes e miatt pergátló

kifogással élhet, mert ezzel a felperes esetleg elzárhatná alperest a jogorvoslatok törvényes fokozatától is. Ellenben nem károsodik az alperes az által, hogy a kereset leszállításával a több biztosítékot nyujtó törvényszéki eljárás tovább folyik.

A 2. bekezdés értelmében a járulékok még abban az esetben sem veendők számításba, ha azok a járásbiróság hatásköréhez utasított értéket magában véve meghaladják.

A 2. bekezdésben előforduló felsorolás taxative szól, vagyis nem minden járulék (mellékkövetelés) marad az érték megállapításában számításon kívül, hanem csak azok a járulékok, a melyeket ez a bekezdés tüzetesen felsorol. t. i. a haszon — ideértve a kamatot és gyümölcsöt is — kár és a költség. A dolog alkotó része, növedéke, tartozéka, a foglaló, e szempontból nem járulék.

A járulékok azonban csak akkor maradnak számításon kívül, ha a főköveteléssel egyidejüleg, ugyanabban a perben mellékkövetelés gyanánt érvényesíttetnek, tekintet nélkül arra, hogy azok külön perelhetők voltak-e vagy sem, hogy azok értéke a tőkekövetelés értékét és a hatáskör értékét meghaladják-e vagy sem. Kivétel az 513. §. 2. bek.-ben.

Etetési vagy rakbérköltségek, melyeket a vevő a vételi szerződés megkötése után külön megállapodás alapján viselt, a vételárkövetelés mellett nem járulékok, ellenben az elkésett átvétel vagy hiba esetében visszavétel iránt indított perben az időközben felmerült etetési vagy rakbérkövetelések mint kárkövetelések járulék természetével birnak. A mit a felperes visszkereset cimén általa előzően fizetett kamat és költség fejében felszámít, az, összkövetelésre átalakítva, a tőkekövetelés értékéhez számítandó. A mellékkövetelés mindig valamely főkövetelés érvényesítését tételezi fel, a melyhez függőségi viszonyban áll; ellenben a mellékkövetelés fogalma már nem alkalmazható akkor, a mikor a főkövetelés eldöntetett, hanem az eddigi mellékkövetelés képezi a per egyedüli tárgyát. Ha tőkehátralék mellett nagyobb tőkekövetelés után kamatok pereltetnek, mellékkövetelésnek csak a hátralékos tőke kamata tekinthető. Ha a kamatok nem a perben érvényesített más követelésből származnak, a peres követelés és a kamatkövetelés összeszámítandó.

A 8. §. rendelkezése a 6. §. 4. pontja esetében nem nyerhet alkalmazást, mert ezekben az esetekben a tőke, kamat és költség nem képezi a per közvetlen tárgyát, hanem csak az egységes követelés kiszámitási méretét, a mely létesül a főkövetelés, kamat és hasontermészetű adatokból.

Ugyanezek az elvek alkalmazást nyernek akkor is, ha

váltó alapján a váltóösszegen kívül kamat, költség, váltódíj stb. követeltetik; ellenben ha váltóból eredően a közpolgári viszony alapján támadtatik követelés, különösen kártérítés vagy gazdagodás címén, ezek összeszámítandók.

Ha felperes kártérítési összeg után elvont kamatokat vagy hasznokat is perel, vagy a nagykorú a volt gyámtól vagy gondnoktól, a megbízó a megbízottól visszatartott pénzösszeget kamattal együtt követel: akkor a kamatok és elvont hasznok nem mellékkövetelések s így a főköveteléshez hozzászámítandók.

A felülvizsgálat megengedhetőségénél és a felülvizsgálati bíróság hatáskörének megbírálásánál a 476. §. és az 525. §. harmadik bekezdése szerint a követelés leszállítása esetében a leszállítás után fenmaradó érték irányadó.

Egyébiránt a per tárgyának értékét a fellebbvitellel élő fél az 513. §. szerint szükség esetén valószínűvé köteles tenni és a felsőbíróság is az értéket ebben az esetben belátása szerint fogja megállapítani.

9. §.

Abban a kérdésben, hogy a nemzetközi jog értelmében területenkívüliséget élvező személyekre a belföldi bíróság hatásköre mennyiben terjed ki, a nemzetközi jog szabályai irányadók.

Ilyen személyek ellen belföldön — önkéntes alávetés esetén kívül — csak olyan perek indíthatók, amelyekre nézve a bíróság illetékessége az ingatlan fekvése alapján kizárólag vagy a 41. §. értelmében van megállapítva, kivéve, ha a per tárgya bér vagy haszonbér megfizetése vagy pedig a bérleti vagy haszonbérleti viszony fennállásának megállapítása.

Az igazságügyminiszternek az a nyilatkozata, hogy valamely személyt a területenkívüliség egyáltalán és mennyiben illet meg, a bíróságokra kötelező. E nyilatkozatot kétség esetében hivatalból kell kikérni.

9. §. A főudvarnagyi hivatal (1009:XVI. t.-c.) bírói hatósága személyi polgári peres ügyekben kiterjed a királyi ház tagjaira, ha ezek nem maguk uralkodók, továbbá azokra a személyekre, a kikre ez a bírói hatóság legfelsőbb rendelettel kiterjesztetett, végre azokra a személyekre, a kik a területenkívüliséget élvezik.

A királyi ház tagjai, valamint a most említett személyek ellen a rendes bíróságok előtt csupán hitbizományi és bányaügyekből eredő, valamint olyan perek indíthatók, a melyekre nézve a bíróság illetékessége az ingatlan fekvése alapján kizárólag vagy a 41. §. értelmében van megállapítva, vagy a

melyekre nézve az illetékességet a 28. §. megállapítja, kivéve, ha a per tárgya bér vagy haszonbér megfizetése, vagy pedig bérleti vagy haszonbérleti viszony fennállásának kérdése.

A területenkívüliséget élvezik nemcsak a követek, hanem a követségi személyzet, a követ neje és családtagjai is. A követ magánszolgái közül azok, a kik annak az államnak alattvalói, a melyhez maga a követ tartozik, a rendes bíróságoknak nincsenek alávetve; egyéb szolgák, úgyszintén a királyi ház szolgái a rendes bíróságoknak vannak alávetve.

A 9. §. rendelkezése a nemzetközi jogban találja alapját és csupán a területenkívüliséget élvező személyekről intézkedik.

A 41. §-ban felsorolt perek a területenkívüliséget élvező személyek ellen csak az ingatlan fekvése alapján illetékes bíróság előtt indíthatók meg.

A fenn idézett 28. §. a gyári, kereskedelmi, ipari és egyéb telepekről és gazdasági épületekkel ellátott jószágokról szól.

A királyi ház tagjai és a területenkívüliséget élvező személyek részére és azok házában történendő kézbesítésekről a 173. §., a tanukihallgatásokról a 290. §. rendelkezik.

10. §.

Hatáskörét a bíróság hivatalból veszi figyelembe.

Amennyiben a törvény eltérően nem rendelkezik, a hatáskörnek vagy a hatáskör hiányának megalapítására előadott tényállítások valóságát — ha azok a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkeznek — a bíróság csak az ellenfél tagadása esetében vizsgálja.

Amennyiben a hatáskör a per tárgyának értékétől függ, a bíróság hatáskörének hiányát az alperes perbebocsátkozása után hivatalból többé figyelembe nem veheti.

10. §. A hatáskör szabályai fogalmilag absolut jelleggel birnak. Ennélfogva azok rendszerint hivatalból veendők figyelembe.

Az adatok, a melyek a hatáskör megalapítására szolgálnak, már a keresetlevélben adandók elő (129. §.). Nehogy a hatáskör vizsgálata rendkívül megterhelje a bíróságot és hosszadalmassá tegye az eljárást, a törvény nem kívánja meg, hogy a bíróság a hatáskörnek vagy a hatáskör hiányának megalapítására előadott tényállítások valóságát is hivatalból vizsgálja, ellenben a köztudomást és saját hivatalbóli tudomását is hiva-

talból veszi tekintetbe. Kivételesen a törvény megkivánja a továbbmenő hivatalbóli vizsgálatot is, így például az 1. §. 2. *a)* pontja esetében nem elegendő azt állítani, hogy a járásbiróság hatásköre ki van kötve, hanem a 129. §. értelmében az arról szóló okirat is csatolandó, mert ellenesetben a biróság ezt a tényállítást nem fogadja el valónak.

Enyhébb felfogást követ a törvény ott, a hol a hatáskör a peres tárgy értékétől függ, a mennyiben a hivatalbóli vizsgálatot ebben az esetben csak a perbebocsátkozás előtt írja elő.

A tárgyalás kitűzése után az alperes pergátló kifogást tehet.

A hatáskör szempontjából figyelembe veendő még a 180. §. 1. és 2. pontja is, melyekben tárgyalt pergátló körülmények szintén az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendők.

11. §.

A törvényszék határozata azon az alapon, hogy az ügy a járásbiróság hatáskörébe tartozik, fellebbvitellel meg nem támadható.

11. §. Miután a törvényszéki eljárás nagyobb biztosítékokkal van ellátva mint a járásbirósági, ennélfogva a törvényszék határozata azon az alapon, hogy az ügy a járásbiróság hatáskörébe tartozik, nem kifogásolható.

Feltételezve van, hogy a törvényszék magát illetékesnek mondotta ki, és pedig az által, hogy vagy a kereset alapján az idézést kibocsátotta, vagy a pergátló kifogás elvetésével, vagy a nélkül közbenszóló vagy végitéletben.

Ugyanez áll akkor is, ha a törvényszék a járásbiróság határozatának megváltoztatásával vagy helybenhagyásával mint fellebbezési biróság mondotta ki a törvényszék illetékességét, és pedig nemcsak a 11. §. rendelkezéséből következtetve, hanem az 522. §. kifejezett rendelkezésénél fogva is.

Ellenben ha a törvényszék a járásbiróságot oly esetben mondotta ki illetékesnek, a melyben a törvényszék illetékessége kizárólagos, például házassági vagy gondnokság alá helyezési perben, és viszont, ha a törvényszék saját illetékességét állapította meg oly esetben, midőn a járásbiróság a törvénynél fogva tárgyilag és helyileg kizárólagos illetékességgel bir, pl. igénybén, végrehajtás megszüntetése iránti és sommás visszahelyezési perben, az idézett 522. §. értelmében felülvizsgálatnak, sőt az 540. §. értelmében az alsóbiróság itélete feloldásának van helye.

12. §.

Ha valamely bíróság hatáskörének hiánya jogerős ítélettel ki van mondva, az utóbb eljáró bíróságok oly ok miatt, amely a korábbi ítélet alapjával ellenkezik, az ügyet hatáskörükből el nem utasíthatják.

12. §. Ez a §. a negativ hatásköri összeütközéseket akarja korlátozni és elejét venni annak, hogy az ügy a hatáskör fölötti vita miatt ne találjon bíróra.

A §. ítéletről szól. A §-t kiegészíti a 141. §. 4. bekezdésének rendelkezése. A midőn az egyik bíróság a keresetlevelet hatáskör hiánya miatt végzésileg utasította vissza, az ilyen végzés nem köti a másik bíróságot véglegesen; ez a bíróság a 141. §. 4. bekezdése értelmében a tárgyalást kitűzni tartozik ugyan, azonban ez alapon a fél kifogása következtében az előző bíróság végzésétől eltérően határozhat. E szerint a járásbíróság és törvényszék között a 12. §. figyelembe vétele mellett, a mennyiben ugyanazon hatásköri alapról van szó, a nemleges összeütközés ki van zárva.

«Hatáskör.» A szoros értelemben vett illetékességre nem terjed ki, mert egyik bíróság illetéktelenségéből egyáltalában nem lehet még egy másik bíróság illetékességére következtetni. Ehhez járul, hogy ugyanegy ügyre több különböző bíróság lehet illetékes, a melyek közül felperes szabadon választhat, és hogy egyes illetékességi okok, mint nevezetesen a lakhely is, az idő folytán változhatnak.

Visszautasítás helyett a keresetnek illetékesnek tekinthető más bírósághoz való áttételének nincs helye, azonban nincs kizárva, hogy felperes kérhesse azt, hogy arra az esetre, ha a törvényszék illetéktelenségét kimondaná, az ügynek a felperes által megjelelt járásbírósághoz való áttételét elrendelje és viszont, a mely esetben a kereset az illető járásbíróságnál, illetőleg törvényszéknél megindítottnak tekintendő.

Az a bíróság egyébiránt, a melynél a kereset később megindíttatott, a keresetet elutasíthatja az alapon, hogy az ügy egyáltalában nem tartozik a rendes bíróság hatáskörébe, mert ez nem a hatáskört, hanem a perút megengedhetőségét illeti.

Ha a jogszabály helytelen alkalmazásával a második bíróság is kimondaná illetéktelenségét, az 51. §. 3. szakasza nyer alkalmazást.

MÁSODIK FEJEZET.

Jogsegély.

13. §.

Más bíróság területén bírói cselekmények rendszerint megkeresés utján foganatosítandók, kivéve, ha a cselekmény a bíróság székhelyén teljesítendő.

A bíróság területén kívül is eljárhat, ha ez a határon foganatosítandó cselekmény befejezése végett szükséges, vagy ha a cselekménynek közvetlen foganatosítását a sürgősség vagy az ügy alapos elbirálhatása indokolja. Azt a járásbíróságot, amelynek területén a cselekményt foganatosítják, lehetőleg előre kell értesíteni és ez megkeresésre a cselekmény végbezvitelében segédkezni köteles.

A törvényszékek és a felső bíróságok székhelyükön kívül megkeresés utján is foganatosíthatnak bírói cselekményeket.

13. §. Ha a cselekmény a bíróság székhelyén teljesítendő, nincs helye megkeresésnek, például ha az egyik kerületi budapesti járásbíróság előtt folyamatban levő perben más budapesti járásbíróság területén, vagy a pestvidéki törvényszék előtt folyamatban levő perben Budapesten lakó személy kihallgatandó vagy szemle teljesítendő.

A törvényszékek és a felsőbb bíróságok a kerületükhöz tartozó járásbíróságok területén szintén birnak területi hatáskörrel és ehhez képest ezen az egész területen mindig maguknak kellene eljárniok. A 13. §. utolsó bekezdése azonban költségkimélés szempontjából megengedi, hogy székhelyükön kívül megkeresés utján foganatosíthassanak bírói cselekményeket.

14. §.

A megkeresést ahhoz a járásbírósághoz kell intézni, melynek területén a cselekmény teljesítendő.

Felsőbíróságok a perben eljárt alsóbíróságot is megkereshetik.

14. §. A megkeresés a járásbírósághoz és nem a törvényszékhez intézendő. Célszerűségi szempontból meg van engedve, hogy a felsőbíróság a perben eljárt alsóbíróságot is megkereshesse, például a felülvizsgálatról szóló 537. §. esetében.

A 2. bekezdésben felsőbíróság alatt a kir. itélőtábla és a kir. Kúria értendő, mert a törvényszék mint fellebbezési bíróság szintén felsőbíróság, azonban nem lehet helye annak, hogy ez a bíróság a székhelyén levő tanuk kihallgatása vagy szemle foganatosítása iránt a perben eljárt helybeli járásbíróságot megkeresse.

A «megkeresés» kifejezés egyébiránt nem vehető szorosan akkép, mintha az alsóbíróság a felsőbíróság utasítását, meghagyását, megbizását megtagadhatná.

15. §.

A megkeresés teljesítését megtagadni nem szabad.

Ha azonban a cselekmény tiltó törvénybe ütközik, vagy megkeresés utján egyáltalában nem teljesíthető, a megkeresés teljesítését meg kell tagadni.

Ha a megkeresés teljesítésére más bíróság vagy hatóság van hivatva, a megkeresett bíróság a megkeresést ennek küldi meg és erről a megkereső bíróságot értesíti.

A megkeresett bíróság is eljárhat területén kivül, ha ez a határon foganatosítandó cselekmény befejezése végett szükséges.

15. §. Megkeresés utján nem teljesíthető például az ügynek a tárgyalása, a tanuságtétel megtagadásának jogossága felől határozás stb. (302. §.).

16. §.

Külföldi birói hatóságok megkereséseire — amennyiben e részben külön jogszabály másként nem rendelkezik — az előbbi §. alkalmazandó. Az ilyen megkereséseket, eltérő nemzetközi megállapodás hiányában, csak a viszonosság feltétele alatt kell teljesíteni. Az igazságügyminiszternek a viszonosság felől tett a nyilatkozata a bíróságokra kötelező. E nyilatkozatot kétség esetében hivatalból kell kikérni.

Az eljárás külföldi birói hatóságok megkeresése alapján is a hazai törvények szerint történik. A megkereső birói hatóság kifejezett kívánságára azonban a külföldi jogban megszabott eljárást is teljesíteni kell, ha az eljárásnak ezt az alakját hazai törvény nem tiltja.

16. §. A 2. bekezdés az 1899 : XIII. t.-cikkel becikkelyezett haagai nemzetközi egyezmény 10. cikkén alapszik.

17. §.

A megkeresés teljesítésének megtagadása, valamint a 15. és a 16. §. ellenére történt foganatosítása felől — amennyiben külföldi megkeresésekre külön jogszabály másként nem rendelkezik — az érdekeltek kérelmére, vagy a megkereső bíróság, illetőleg az erre hivatott külföldi hatóság felszólalására az a kir. itélőtábla határoz, amelynek a megkeresett bíróság alá van rendelve.

A kir. itélőtábla szóbeli tárgyalás nélkül határoz és határozata csak a jogsegély megtagadása esetében vihető fellebb, még pedig a megkereső bíróság részéről csak akkor, ha az a kir. itélőtáblának nincsen alárendelve.

17. §. A megkeresések megtagadása miatt eddig felügyeleti uton lehetett orvoslást keresni. A 17. §. most már birói oltalmazást enged. A 4. §. szabálya alól kivételesen a járásbíróság határozata felett ily kérdésben a felsőbíróság nem a kir. törvényszék, hanem a kir. itélő-tábla. Csak a jogsegély megtagadása esetében engedtetik a fellebbvitel a kir. Kúriához; az alárendeltségi viszonynál fogva pedig az illető itélőtáblának alárendelt bíróság részéről a saját felső bíróságának határozata ellen a fellebbvitel ki van zárva.

Itt nem formaszerű fellebbvitelről van szó, a melyre a törvény IV. címe volna alkalmazandó, és ez nincs is határidőhöz kötve.

A 17. §. egyébiránt nem tér el a szabálytól akkor, ha a jogsegély megtagadása miatt nem a megkereső bíróság, hanem az érdekelt felek valamelyike panaszkodik; nem lenne elfogadható indoka annak, hogy ugyanabban a kérdésben a feljelentők különbözősége szerint különböző fokú bíróságok járjanak el.

18. §.

Külföldön teljesitendő megkeresések az e részben irányadó külön szabályok szerint történnek. Eltérő szabály hiányában a megkeresés az igazságügyminiszter utján történik.

A bíróságok azokról az esetekről, amelyekben a külföldi birói hatóságok viszonosságot nem gyakorolnak, kötelesek az igazságügyminiszternek jelentést tenni.

HARMADIK FEJEZET.

Birói illetékesség.

A harmadik fejezetben foglalt szabályok nem merítik ki az illetékesség okait. Egyes illetékességi okokat ott szabályoz a perrendtartás, a hol azokat a különös eljárásokat szabályozza, a melyekre ezek az illetékességi szabályok vonatkoznak. Nevezetesen a pertárs illetékes bíróságát a 77. §., a főbeavatkozási per illetékességét a 83. §., a perújítás illetékes bíróságát az 566. §., a viszontkereset illetékességét a 189. §., a fizetési meghagyás bíróságát az 589. §., a házassági perét a 639. és a 641. §., a kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés stb. iránti eljárásra illetékes bíróságot a 702., a 717., a 718. és a 725. §., a bérlet felmondása stb. iránti eljárásra illetékes bíróságot a 621. §., a holtnak nyilvánításra illetékes bíróságot a 733. §. jelölik meg.

19. §.

Az a bíróság, amelynek területén az alperes lakik, mindazokban a perekben illetékes, amelyekre nézve más bíróság kizárólagos illetékessége megállapítva nincsen (általános illetékesség). Több lakhely közül bármelyik megalapítja az illetékességet.

19. §. Az általános illetékességet az alperes lakhelye állapítja meg. Ez az általános illetékesség kiterjed mindazokra az ügyekre, melyek az illetékesség szempontjából valamely bíróság kizárólagos illetékességéhez utasítva nincsenek.

Alperes tehát az általános illetékesség birája előtt akkor is perelhető, ha a törvényben különös illetékességi bíróság van megjelölve, kivéve, ha ez utóbbi a törvény szerint kizárólagos illetékességi bíróság.

Kizárólagos illetékesség a végrehajtási és csődeljáráson kívül a törvényben ritkán van szabályozva. Ilyen a 39. §., 42. §., 43. §. 2. és 3. bekezd., az 583, 589, 639, 666, 702, 717, 718, 725, 728, 733. §§-ban forog fenn.

A 19. §. a lakhely fogalmát nem határozza meg. Az általános magánjog szerint ez az a hely, a hol valaki azzal a szándékkal tartózkodik, hogy ott állandóan maradjon, az a hely, a melyet vagyonjogi személyiségének központjául választ.

A tartózkodásnak nem kell megszakítatlannak vagy hosszabb

tartamúnak lenni és elég, hogy rendszerint fennálljon. Cselekvőképtelenekre nézve a lakhelyt a törvényes képviselő választja, azonban a tartózkodási hely puszta megjelölése, például valamely nevelőintézetben, még nem állapítja meg a lakhelyet. A kik lakhelyük iránt nem rendelkezhetnek szabadon, hanem az állam vagy egyház hatalmával köteleztetnek meghatározott helyen lakni, azokra nézve a lakás ugyanott még nincs megállapítva, például kik fogházban, zárdában vannak.

«Több lakhely közül bármelyik.» E szerint tehát felperes több bíróság közt választhat. A választás a kereset kézbesítésével történik.

20. §.

Magyar állampolgár, akinek e törvény hatályosságának területén van községi illetősége, ha külföldön területenkívüliséget élvez, vagy ha a magyar állam szolgálatában vagy az Ausztriával közös hatóságoknál és hivataloknál mint tisztviselő, altiszt vagy szolga van külföldön alkalmazva, az illetékesség tekintetében megtartja utolsó belföldi lakhelyét, ennek hiányában pedig úgy tekintendő, mintha Budapest IV. kerületében laknék.

20. §. Olyan magyar állampolgároktól, a kik az államkormány intézkedése következtében közszolgálatban külföldön tartózkodnak, a belföldi bíróság illetékességét megvonni nem lehet. Ezek részére belföldi általános illetékességet megállapítani nemcsak status-pereikre való tekintettel, hanem azért is elkerülhetetlen, mert külföldön illetékességük nincs.

A belföldön tartózkodó államhivatalnokok illetékessége az általános szabályok szerint bírálandó meg. Oly intézkedés, hogy azoknak általános illetékességét hivataluk, illetve állomásuk helye határozza meg, gyakorlati szükség sem felel meg. Oly hivatalnokokra nézve, a kik a törvény alapján kötelesek hivataluk székhelyén lakni, ez az intézkedés tárgytalan. Oly hivatalnokokra nézve pedig, a kik jogosítva vannak más helyen is lakni, gazdasági és egyéb viszonyaik a lakhelyen és nem a hivatal helyén összpontosulnak és így célszerűbb, ha általános illetékességüket az előbbi határozza meg.

«Külföldön.» Különbséget nem tesz, akár Ausztriában, akár osztrák-magyar birodalomban.

«Magyar állampolgár, a ki külföldön területenkívüliséget élvez.» Ezek közé tartoznak az osztrák-magyar követek külföldön.

21. §.

Oly személynek általános illetékességét, akinek lakhelye nincsen, az a hely alapítja meg, a hol tartózkodik, ha pedig tartózkodásának helye ismeretlen, vagy külföldön van, akkor az utolsó lakhely.

21. §. Ez a §. szabályozza az illetékességet arra az esetre, a midőn valamely személynek általában sem belföldön, sem külföldön lakhelye nincs és ennek helyébe a tartózkodás helyét teszi. Ha pedig a tartózkodási hely nincs a belföldön, vagy ha az ismeretlen, akkor az illetékességet az utolsó ismert, akár belföldi, akár külföldi lakhely állapítja meg.

Ha alperes utolsó lakhelye külföldön volt, az előbbi belföldi lakhely nem vehető igénybe.

A fogház, kórház vagy tébolyda arra nézve, kinek lakhelye nincs, a tartózkodás helyét állapítja meg. Utolsó tartózkodási helyet a törvény nem ismer.

Felperes a 21. §. feltételeit esetleg kimutatni tartozik abban az irányban, hogy alperes lakhelye ki nem puhatolható, hogy belföldi tartózkodási helye ismeretlen és hogy az utolsó ismert lakhely a bíróság területén volt.

Tartózkodási hely mellett nem irányadó az, hogy az mily hosszú volt, hanem elegendő bármely tartózkodás arra, hogy a kereset alperesnek kézbesíthető legyen.

22. §.

Oly kiskorúnak és gondnokság alatt álló személynek általános illetékességét, akinek lakhelye meg nem állapítható, illetékes gyámhatóságának székhelye alapítja meg; ha pedig az illetékes gyámhatóság sem állapítható meg, az előbbi §. alkalmazandó.

22. §. Kiskorúak és gondnokoltak általános illetékességét is lakhelyük határozza meg; ha azonban lakhelyük nem állapítható meg, az általános illetékességüket sem a kiskorú, illetőleg gondnokolt tartózkodási helye, sem a törvényes képviselő lak-, illetve tartózkodási helye, hanem az illetékes gyámhatóságnak székhelye határozza meg, mert a gyámhatóság székhelye rendszerint a kiskorú vagy a gondnokolt vagyoni és személyi viszonyainak központja. Ha azonban az illetékes gyámhatóságot sem lehet megállapítani, az illetékességet a kiskorú, illetőleg a gondnokolt tartózkodási helye, és ha ez is ismeretlen vagy külföldön van, az utolsó lakhely alapítja meg az előbbi §. értelmében.

23. §.

A királyi kincstár és az állam kezelése alatt álló alapok és alapítványok általános illetékességét annak a hatóságnak a székhelye alapítja meg, amely az illető perben a képviseletre hivatva van. A közös katonai hatóság ellen indított perekben ezt az illetékességet a képviseletre hivatott belföldi hatóságnak a székhelye alapítja meg.

24. §.

A törvényhatóságok és a községek valamint a kezelésük alatt álló alapítványok általános illetékességét a törvényhatósági bizottság, illetőleg a községi képviselőtestület székhelye alapítja meg.

25. §.

Közintézetek, testületek, kereskedelmi társaságok, bányatársulatok, egyesületek, alapítványok és más vagyontömegek általános illetékességét — amennyiben a 23. és a 24. §. rendelkezése alá nem esnek, vagy általános illetékességük törvényben másképp szabályozva nincsen — székhelyük alapítja meg. Székhelynek kétség esetében az ügyvezetés helye tekintendő.

23—25. §§. A királyi kincstárt a kincstári jogügyi igazgatóság, egyes esetekben a kincstári ügyigazgatóság, az uradalmi ügyészek, adóügyekben a törvényhatósági tiszti ügyészek, a közalapítványokat pedig a közalapítványi ügyigazgatóságon kívül az annak alárendelt kerületi ügyészségek képviselik. A kir. kincstár és az állam kezelése alatt álló alapok és alapítványok általános illetékességét tehát annak a hatóságnak székhelye állapítja meg, a mely a fenforgó perben a képviseletre hivatva van. Ez a szabály alkalmazandó oly perekben is, hol közös katonai hatóságok, községek és az azok kezelése alatt álló alapítványok pereltetnek, a hol tehát nem az a hely irányadó, a hol azok maguk vannak, hanem az, a hol a képviseletükre hivatott hatóság van.

Valamint az egyes személyt illetőleg a lakhely, úgy a közintézeteket, társaságokat, egyesületeket stb. illetőleg a székhely a vagyonjogi személyiség központja. Ezek általános illetékességét tehát a székhely alapán kell meghatározni, de csak annyiban, a mennyiben illetékességük törvényben másképp meghatározva nincs. Törvény jelöli ki például a magyar földhitelintézet illetékes bíróságául a budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszéket (1871 : XXXIV. t.-cikk 1. §.), a melynek helyébe

most már a budapesti kir. törvényszék lép, ugyanezen bíróságot a kisbirtokosok orsz. földhitelintézetét illetőleg (1879 : XXXIX. t.-cikk 2. §.) stb.

Arra nézve, hogy ki állhat perben, nem irányadó az, hogy az illető nem természetes személy a vitás «jogi személy» természetével, hanem az, hogy perképességgel (jogképességgel, 71. §.) bír-e? vagyis, hogy lehetnek-e jogai és kötelezettségei, mivel enélkül a perben fél nem lehet, vele szemben per létre nem jöhet.

«Székhely» az a hely, a melyet az alapszabályok ilyenül meghatároznak, ha pedig a székhely meghatározva nincs, vagy az iránt kétség merül fel, akkor az ügyvezetés helye tekintendő székhelynek.

Az ügyvezetés helye az a hely, a hol az üzlet fővezetésének a központja, a könyvvezetés, a főpénztár stb. van; a fióktelep, a közgyűlések tartásának esetleges helye, egyes gyárak helye nem állapítja meg az általános illetékességet, hanem egyes esetekben a 28. §-ban meghatározott különös illetékességi okul szolgálhat.

26. §.

Olyan vagyonjogi perekben, amelyekre nézve kizárólagos illetékesség megállapítva nincsen, az a bíróság is illetékes, amelynek területén az alperes huzamosabb tartózkodásra utaló körülmények közt tartózkodik (pl. mint cseléd, kézi vagy gyári munkás, iparossegéd, tanuló). Ez a rendelkezés a fegyveres erőnek tényleges szolgálatban álló azokra a tagjaira, kik csakis védkötelezettségüket teljesítik, olyképen alkalmazandó, hogy irányukban az állandó katonai állomás helye határozza meg ezt az illetékességet.

Az e §-ban szabályozott illetékességnek nincs helye olyan alperessel szemben, aki perbeli cselekvő képességgel nem bír.

A 26. §. Alperes huzamosabb tartózkodási helyének illetékességét az általános illetékességgel concuráló különös illetékességi okká teszi. Előfeltétele, hogy valamely illetékesség kizárólag megállapítva nincsen és hogy vagyonjogi per legyen folyamatba teendő (jelesül a dologi és kötelmi jogból származó követelések, a családjogból származó vagyonjogi igények, cseléd vagy egyéb szolgálati viszonyból, házasságon kívüli nemzésből származó követelések iránti perek), és nem status vagy házassági per stb. További feltétel, hogy alperes perbeli cselekvőképességgel birjon, mert nem lenne helyes a törvényes képviselőt rendszerint távollevő helyen való védekezésre kény-

szeríteni. E mellett azonban a §. alkalmazása a kiskorúval szemben sincs teljesen kizárva, t. i. akkor, ha a kiskorú cselekvő képességgel bir, vagyis, a midőn a per tárgyáról peren kívül jogérvényesen rendelkezhetik (71. §.).

A tényleges szolgálatban álló katonai személyekre nézve ezt az illetékességet az állandó katonai állomás (Garnison) helye állapítja meg. Ez a szabály azonban csak azokra a katonákra nyer alkalmazást, a kik csak védkötelezettségüket teljesítik. A hivatásos katonák irányában az állandó katonai állomáshely a lakhely jelentőségével bir.

Azt, hogy valamely viszony huzamosabb tartózkodásra utal, vagyis hogy ilyen várható-e, a bíróság a körülmények szerint birálja el. Az, hogy ezen a helyen nem lakhely alapítandó meg, rendszerint abból következtethető, hogy a fél az eddigi lakással fel nem hagyott és a visszatérés szándéka fennáll. (Ide tartozik a fegyencz letartóztatási helye is.) Hogy a tartózkodás tényleg huzamosabb volt-e, közömbös, csakhogy a kereset kézbesítése még ezen a helyen megtörténhessék.

27. §.

Az előbbi §-ban említett vagyonjogi perekben olyan személy ellen, akinek belföldön lakhelye nincs, az a bíróság is illetékes, amelynek területén a per tárgyát tevő dolog vagy az alperesnek oly vagyona van, amely birói foglalás tárgya lehet. Ha a vagyon követelésben áll, akkor az az adós lakhelyén, ha pedig a követelés valamely dologgal biztosítva van, azon a helyen is létezőnek tekintendő, a hol ez a dolog van.

Külföldi közintézetekre, testületekre, kereskedelmi társaságokra, bányatársulatokra, egyesületekre, alapítványokra és más vagyontömegekre ezenfelül ezekben a perekben az a bíróság is illetékes, amelynek területén állandó képviselőségük, ilyennek hiányában pedig ügyeik vitelével megbizott közegük van.

27. §. Ez az illetékesség is concurrál az általános illetékességgel és azon az elven alapszik, hogy az ellen, kinek belföldön nincs lakhelye, ott lehet a követelést érvényesíteni, a hol az adósnak a követelés kielégítésére alapul szolgáló vagyona van, és a törvény ezt az illetékességet csak ott ismeri el, a hol a vagyon foglalás tárgya lehet.

«A per tárgyát képező dolog vagy vagyon.» Tekintet nélkül arra, hogy alperes belföldi vagy külföldi és hogy vagyona ellen külföldön csőd nyittatott-e, hogy alperesnek külföldön van-e

lakhelye vagy belföldön legalább tartózkodási helye. Közömbös, hogy a vagyon ingó vagy ingatlan.

A §. «lakhely»-ről szól ugyan, azonban a törvény alapját véve, az intézkedés nemcsak physikai személyekre, hanem külföldi testületekre is nyerhet alkalmazást.

«Bírói foglalás tárgya lehet.» Tehát nem lehet valami vagyoni értékkel nem biró tárgy, például cseléd- vagy munkakönyv, a legszükségesebb ruha stb.

«Követelés.» Értékpapiroknál, a melyeknek tőzsde vagy piaczi ára van, váltóknál és más forgatható papiroknál az a hely irányadó, a melyen azok léteznek. Más követeléseknél közömbös az, hogy a követelésről szóló okirat hol van.

28. §.

Az ellen, akinek gyári, kereskedelmi, ipari vagy más olyan telepe van, a hol ügyletek kötésével közvetlenül foglalkozik, a telep ügykörét illető perek annak a helynek a birósága előtt is megindíthatók, a hol a telep van. Az ellen, aki lak- és gazdasági épületekkel ellátott jószágon gazdaságot folytat, a jószág gazdaságát illető perek annak a helynek a birósága előtt is megindíthatók, a hol a jószág fekszik, vagy a honnan a gazdaságot vezetik.

28. §. Ez az illetőség is concurrál az általános illetékességgel, esetleg a külön illetőséggel is, például a szerződésből eredő illetőséggel. Ezért azonban a telep külön perképességet nem nyer.

Az, hogy a kereset egyenesen a telep ellen indítható-e és hogy a telep a perben önálló képviseletre joggal bir-e, a magánjog elvei szerint birálandó meg.

Ide tartoznak azok a telepek, a melyek állandó üzleti központot képeznek. Nem tartoznak ide: nyilvános tanintézetek, nevelőintézetek, fegyházak, vasuti állomások, ellenben ily telepeknek veendők: vezérállomások, biztosító vállalatok oly fő- és vezérügynökségei, a melyek ügyleteket nemcsak közvetítenek, hanem közvetlenül kötnek. A cégjegyzékbe való beiktatás nem irányadó.

Az illetékesség fennáll csak oly keresetekre nézve, a melyek a telep üzleti körére vonatkoznak, azonban nemcsak szerződésből folyóan, hanem akkor is, ha kártérítési kötelezettségből származnak.

Nem szükséges, hogy az ügylet, mely alapján pereltetik, közvetlenül a telep részéről köttetett.

A telep ügykörére vonatkozik oly kereset is, melyet a

telep vezetője vagy segéde a főnöke ellen a köztük fennálló jogviszony alapján indít; ellenben ez a szabály nem alkalmazható oly keresetre, melyet a főnök az alkalmazott ellen indít.

A gazdasági telepekre nézve hasonló perek támaszthatók.

«A gazdaságot vezetik» magában foglalja azt, hogy az illető mint tulajdonos, haszonélvező vagy haszonbérlő gazdálkodik. Az, hogy maga gazdálkodik-e vagy gazdasági tisztviselő útján, közömbös. A §. nem vonatkozik a gazdaság vezetője vagy a gazdaságát bérbeadó tulajdonos elleni keresetekre.

29. §.

Szerződés fennállásának vagy fenn nem állásának elismerését, a szerződés teljesítését vagy felbontását, valamint a szerződésszerű teljesítés elmulasztásából eredő kártérítést tárgyazó perek a szerződés teljesítése helyének bírósága előtt is megindíthatók, ha a a teljesítés helye okiratból megállapítható vagy ha az idézés az alperesnek a bíróság területén vagy székhelyén kézbesíthető. Több teljesítési hely közül az illetékességet bármelyik megállapítja.

Részletügyletből származó követelésre nézve az illetékesség a jelen törvény hatályosságának területén lakó vevővel szemben e §. alapján meg nem állapítható.

29. §. A törvény kiindulva abból, hogy a bíróság hivatalból köteles ügyelni arra, hogy senkit illetéktelen bíróság elé ne vonjanak és ily módon a jogvédelmet reá nézve meg ne nehezítsék, nem elégedhetett meg a teljesítési hely illetékességének megállapításában a felperes puszta állításával és ily puszta állításra nem engedheti meg az alperes idézését valamely reá nézve nem illetékes, esetleg távol eső bíróság elé. Ha a törvény a 140. és 141. §§-ban rendeli, hogy a biró már az idézés kibocsátása előtt hivatalból vizsgálja illetékességét, gondoskodnia kell arról is, hogy ez a vizsgálat lehetséges legyen. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha a teljesítési hely okiratból állapítható meg. Megfelel ez a 45. §. rendelkezésének is, mely szerint az illetékességi alávetéshez teljeshitelű okirat szükséges. Az okirati kikötés követelményétől csak akkor térhet el a törvény, ha az idézés az alperesnek a teljesítési hely bíróságának a területén vagy székhelyén kézbesíthető, miután a bíróság a kézbesítési bizonyítványból meggyőződik arról, hogy az illetékességnek ez a feltétele fenforog-e, vagy nem. Ez a szabályozás a vásári illetékesség külön megállapítását feleslegessé teszi.

A szerződés illetékessége a többi illetékességekkel concurrálva, fennáll kötelező szerződésekből származó bármely keresetre, és pedig akkor is, ha azok családi kötelékből származnak. Ide tartozik a kártérítésre irányuló kereset, habár a keresetben a szerződés felbontására határozott kérelem elő nem terjesztetett; ellenben nem tartoznak ide a hitelezők megrövidítése címén indított keresetek, mert ezek nem az adós által kötött szerződés felbontására, hanem annak következményeinek harmadik személyekkel való elhárítására irányulnak, hacsak a kereset nem egyuttal a szerződés felbontására vagy a szerződéstől való visszalépésre alapíttatik. Ki vannak zárva valamely jogviszony közvetlen létesítésére irányuló akaratmegegyezésből származó és általában véve oly keresetek, a melyek egyoldalú akaratnyilvánításból származó adóssági viszonyokon vagy a törvény intézkedésein alapulnak, például nyugta kiállítása, kötelezvény visszaadása stb.

Nem irányadó az, hogy a felperes avagy alperes tartozik teljesíteni. Kétoldalú szerződésnél, ha a felek mindegyike más helyen tartozik teljesíteni, annak a helynek illetősége lesz irányadó, a hol a vitás kötelezettség teljesítendő. Ha felperes a szerződés felbontását vagy az általa teljesítettek megtérítését vagy a fizetett ár leszállítását, nem teljesítés vagy nem kellő teljesítés okából követeli, akkor az alperes szerződésbeli kötelezettsége — a melynek nem teljesítése állíttatik — lesz vitás, következésképp az a hely irányadó, a melyen általa teljesítendő volt. A szerződés kötésének helye nem irányadó.

A §. második bekezdése a képviselőháztól tett módosítás.

30. §.

Váltókeresetek és visszkeresetek, akár fizetésre, akár biztosításra irányulnak, valamint a váltótörvény alapján a megtartási jogot érvényesítő keresetek a váltó fizetési helyének bírósága előtt is megindíthatók. A csekk alapján a visszkereset a csekk fizetési helyének bírósága előtt is megindítható.

A váltótörvényen valamint a csekkről szóló törvényen alapuló perbejelentést kizárólag annál a bíróságnál kell megtenni, amely a visszkeresetre illetékes.

30. §. A váltó fizetési helyének illetékessége megfelel az eddigi váltóeljárás (6. és 7. §§.) szabályainak azzal az eltéréssel, hogy a megtartási jog alapjául szolgáló váltó beperlése esetében annak a bíróságnak, a hol a váltó bepereltetett, kizá-

rólagos illetékessége a megtámadási jog érvényesítése iránt indított perre nem tartatik fenn.

A megtartási jogról rendelkezik az 1876 : XXVII. t.-c. 109. §-a, a perbejelentésről annak 87. §-a.

Több váltókötelezett együttes perlése esetében az illetékességről a 77. §. rendelkezik. (Csekktörvény 1908 : LVIII. t.-c.)

31. §.

Kereskedő és iparos üzlete körében kötött ügyleteiből eredő követelését az előtt a bíróság előtt is perelheti, amelynek területén a vele szerződő fél az ügylet kötésekor lakott vagy a 26. §-nak megfelelően tartózkodott, ha okirattal igazolja, hogy attól az időponttól számítva, a mikor az alperes a bíróság területéről elköltözött vagy a 26. §-nak megfelelő tartózkodását megszüntette, a kereset beadásáig egy év még nem telt el.

Bejegyzett kereskedő üzlete körében történt eladásból származó követelését az utolsó megrendeléstől számított két éven belül telepe helyének bírósága előtt is perelheti, ha a követelés alapjául szolgáló megrendelést és az árú tényleges átvételét okirattal igazolja.

Iparos üzlete körében történt eladásból származó követelését üzlete helyének bírósága előtt ugyanezen feltételek mellett perelheti, ha az alperes a felperessel ugyanazon törvényszék területén vagy a felperes üzletének helyén lévő törvényszék területén lakik.

Részletügyletből származó követelésre a második és a harmadik bekezdés a jelen törvény hatályosságának tetületen lakó alperessel szemben nem alkalmazható.

Meghatalmazással kötött ügyleteknél a megrendelő meghatalmazását okirattal kell igazolni.

A 31. §. az eredeti M. J.-tól lényegileg eltérően és kibővítve vétetett fel a képviselőház határozata alapján.

A §. gondoskodik arról, hogy a kereskedő és iparos, a ki bizva abban, hogy helyben lakó adósa tartozását ott fogja megfizetni, hitelezett neki, az adós elköltözése következtében ne essék el ettől az illetékességtől.

«Kereskedő», nem kívántatik, hogy bejegyzett kereskedő legyen.

A 26. §-ra hivatkozás a huzamosabb tartózkodás illetékességére vonatkozik.

A részletügyletekről szóló rendelkezések úgy a jelen §-ban mint a 45. §-ban a külföldi kereskedők illetőleg ügynökök részéről tapasztalt visszaélések meggátlására szolgálnak.

32. §.

Bejegyzett kereskedőnek más kereskedővel szemben létrejött követelése, ha a felperes az arra vonatkozó könyvkivonatot bemutatja, az utolsó ügylet bejegyzésének keltétől számított két éven belül annak a helynek a bírósága előtt is perelhető, a hol az ügylet megkötésekor a könyvet vezették. A cégbejegyzés kitörlése ezt az illetékességet nem szünteti meg.

Az a felperes, aki nyilvánvalóan jobb tudomása ellenére e §. alapján nem kereskedőt von perbe, száz koronától hatszáz koronáig terjedhető pénzbirsággal büntetendő.

32. §. Míg az 1868 : LIV. t.-c. 35. §. 2. bekezdése szerint ezt az illetékességet a kereskedő bármely alperes ellen igénybe vehette, addig a 32. §. annak csak akkor ad helyet, ha az alperes kereskedő. Indoka ennek az, hogy ez az illetékesség csak a kereskedelmi forgalom szükségleteinek van hivatva szolgálni s annak nem kereskedőre kiterjesztése ezeket, mint a tapasztalat mutatja, sok visszaélésnek teszi ki.

Az I. B. a M. I.-nak e §-át némi módosítással különösen a következő okokból fogadta el: «1. Az 1868 : LIV. t.-c. 35. §-a alapján fejlődött az a birói gyakorlat, hogy a könyvkivonati illetékesség nemcsak kereskedővel, hanem mindenkivel szemben vehető igénybe, számos baj kútforrása lett. Egyes kereskedők megrendelés nélkül tömegesen küldöttek árúkat a közönségnek és azután a vételárt saját biróságuk előtt perelték; más kereskedők a megrendelésnek meg nem felelő árúkat szállítottak, vagy túlzott vételárkövetelésekkel zaklatták a vevőket. Ha ez a követelés nem rúgott nagy összegre, a járatlan ember inkább megküldötte az összeget, semhogy távollevő helyen a bíróság előtt megjelenni legyen kénytelen, vagy előtte ismeretlen ügyvédet valljon. 2. Az Osztr. I. N. 101. §. szerint a magyar állampolgár ellen Ausztriában azt az illetékességet is lehet alkalmazni, mely nem az osztrák, hanem a magyar törvényen alapul, minek következtében a fent idézett 35. §. alapján magyar állampolgárt könyvkivonati illetékesség címén bárhol külföldön perbe lehetne idézni, ez az illetékesség tehát igen sok esetben a hazai kereskedelem hátrányával a külföldi kereskedelem javára fogna érvényesülni. 3. Minden alapot nélkülöz az az aggály, hogy a könyvkivonati illetékesség, ha ez kizárólag kereskedők ellen alkalmaztatnék, a hitelt és kereskedelmi forgalmat megnehezítené, mert a K. T. 258. §. 1. pontja értelmében az ott felsorolt feltételek mellett

ennek az illetékességnek a legtöbb iparossal szemben is helye van, és csak a fogyasztó vevő az, a ki annak köréből kiesik.»

Az alperes részén a bejegyzést — a bizonyítás költségessége miatt — nem kívánja a törvény. A másik eltérés az 1868 : LIV. t.-c. 35. §. rendelkezésétől a határidőnek két évre leszállítása (három év helyett), melyet a követelések gyors lebonyolítása érdeke indokol.

Nehogy a hitelező a kamatoknak és az egyenlegátvitelnek a könyvbe való bejegyzése által ezt a határidőt ismételten is meghosszabbíthassa, a két év nem számíttatik az utolsó bejegyzéstől, hanem az utolsó ügylet bejegyzésétől.

Hogy a felperesnek bejegyzett kereskedőnek kell lennie, az megegyezik az eddigi joggyakorlattal.

Nem a könyvvitel helye és nem az a hely irányadó, a hol a könyvet vezetik, hanem a hol az ügylet megkötésekor vezették. Ezzel eleje vétetik annak, hogy az adóst, a ki arra számít, hogy hitelezőjének az ügylet kötésekor fennálló telephelye fogja megállapítani az illetékességet, a hitelező elköltözése következtében esetleg távoleső ujabb telephelyén perelhesse.

33. §.

A 2. §. 4., 5. és 6. pontjában felsorolt perek kizárólag annak a bíróságnak az illetékességéhez tartoznak, amelynél az illető cég bejegyeztetett, vagy ha a cégbejegyzést elmulasztották, amelynél a cég bejegyzendő lett volna. A cégbejegyzés kitörlése ezt az illetékességet nem szünteti meg.

34. §.

Az a bíróság, amely a testületekre, kereskedelmi társaságokra, bányatársulatokra és egyesületekre a 25. §. értelmében általánosan illetékes, azokban a perekben is illetékes, amelyeket ezek tagjaik ellen vagy a tagok egymás ellen a tagsági viszony alapján indítanak.

A kereskedelmi társaságra általánosan illetékes bíróság előtt a társaság tagja ellen a társasági kötelezettségekért való felelősségen alapuló követelés iránt is meg lehet a pert indítani.

A 34. §-ban szabályozott illetékesség kiterjed a szövetkezetnek a tagsági járandóságokra vagy üzletrészek fizetésére irányuló keresetekre is; ellenben nem alkalmazható valamely hitelegyletnek az általa adott kölcsön behajtása iránti perekre, mert

ily esetben a visszafizetés és kamatfizetés iránti kötelezettség különleges jogügyleten alapulván, nem társasági kötelezettség.

A társtagnak a kereset kézbesítése előtt a társaságból kilépése az illetékességen nem változtat, mivel oly kötelezettség teljesítéséről van szó, mely a kilépettnek volt társasági minőségéből származik.

35. §.

Vagyonkezelésből az abban érdekeltek közt felmerülő perek, idetértve a számadási pereket, az előtt a bíróság előtt is megindíthatók, amelynek területén a vagyont kezelték.

Ha a vagyonkezelés bírói felügyelet alatt történik, kizárólag az a bíróság illetékes, amely a felügyeletet gyakorolja, ha pedig az ügy ennek a bíróságnak hatáskörét meghaladná, az a törvényszék, amelynek kerületében a felügyelő bíróságnak székhelye van.

A 35. §-ban megállapított illetékesség az 1868 : LIV. t. c. 39. §. alapján eddig is fennállott. A 35. §. ezenfelül a bírói felügyelet alatt álló vagyonkezelés tekintetében kimondja egyrészről, hogy az illetékességet a felügyelő bíróság székhelye határozza meg, másrészről pedig, hogy ez az illetékesség kizárólagos.

«Perek» a legtágasabb értelemben, a viszony felbontására nézve is, tehát nemcsak a teljesítésre vagy számadástételre.

«Érdekeltek», vagyis nem harmadik személyek keresetei.

«Vagyonkezelésből» nemcsak a szerződésen, hanem a törvényen vagy bírósági megbízáson alapuló vagyonkezelés, például csődvagyonkezelés, zárlat. Az sem tesz különbséget, hogy a kezelés csupán idegen vagyonra vagy részben saját vagyonra, társasvagyonra vonatkozik. Nem irányadó, hogy a kezelés még fennáll avagy befejeztetett.

«Melynek területén a vagyont kezelték» nem jelenti azt a helyet, a hol véletlenül valamely vagyontárgy van, hanem a hol az önálló kezelés székhelye van.

36. §.

Ügyvéd díjait és költségeit tárgyazó perek annak a helynek a bírósága előtt is megindíthatók, a hol az ügyvéd irodája a megbízás idejében volt.

Ez az illetékesség abban az esetben is alkalmazandó, ha a helyettesítéssel megbízott ügyvéd díjait és költségeit az ellen az ügyvéd ellen érvényesíti, aki őt megbízta.

A 36. §. elejti a peres eljárásból felmerült ügyvédi díjak és költségekre nézve a főper bíróságának illetékességét és az ügyvéd személyes bíróságának illetékességét azért állapítja meg, mert akár peres, akár perenkívüli vagy végrehajtási, akár megállapított, akár meg nem állapított díjról és költségről van szó, valamint akkor is, ha a fél az ügyvéddel a költségre kiegyezett, a felek az ügyvéd irodáját tekintik annak a helynek, a hol a képviseleti viszonynak le kell bonyolódnia.

«Annak a helynek bírósága előtt is» nem jelenti azt, hogy a főper bírósága is illetékes, hanem hogy az alperes általános illetékességi bíróságán kívül az ügyvéd személyes bírósága is illetékes.

«A hol az ügyvéd irodája a megbizás idején volt.» Ha az ügyvéd más helyre teszi át irodáját vagy lakását, nem lenne méltányos a felet ennek az új helynek bírósága elé idézni.

Nem egyeztethető össze a méltányossággal, hogy a helyettesített ügyvéd a helyettesítő ügyvéd lakhelyének bírósága előtt kényszerüljön perelni. Ezért az e §-ban meghatározott illetékesség a helyettesített ügyvédnek a megbizó ügyvéd elleni perére is kiterjesztetett.

37. §.

A 29. §. alá nem tartozó kártérítési perek az előtt a bíróság előtt is megindíthatók, amelynek területén a károsítás történt.

37. §. A szerződésszerű teljesítés elmulasztásából eredő kártérítési perekben az illetékességet a 29. §. szabályozza. Ellenben a 37. §. általában kártérítési perekről szól, akár büntetendő cselekményekből, akár magánjogi delictumból vagy egyéb alapból származnak azok. Ha a károsítás elkövetésének helye kétséges, felperes az általános illetékességet fogja igénybe venni.

Az 1874 : XVIII. t.-c. 7. §. a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés alapján indított kártérítési perekben szintén annak a bíróságnak az illetékességét állapítja meg, a melynek területén a baleset történt.

A 37. §. nem szorítja meg az illetékességet a tiltott cselekményekből származó perekre. Ide tartoznak tehát olyanok is, melyek quasi delictumokból erednek s így tiltott cselekményt fel nem tételeznek. Ide számítandók a jogtalan gazdagodásból származó keresetek, a birák és más tisztviselők ellen indított kártérítési perek (2. §. 2. és 3. pontja), a védjegyek, valamint az ipari és kereskedelmi mustrák és minták oltalmára fennálló

szabályok megsértéséből származó kártérítési perek, a kereskedelmi cég jogosulatlan használatából származó kártérítési perek (2. §. 4. pontja), a találmányi szabadalmakról szóló 1895: XXXVII. t.-c. 14. és 58. §-aiban említett kártérítési perek, a váltóóvások felvétele körüli szabálytalanságok és mulasztások alapján indított perek (2. §. 7. pontja), a hitelezők megkárosítására irányuló cselekményekből származó megtámadási perek, a csődmegtámadási perek, a később megváltoztatott vagy hatályon kívül helyezett itélet végrehajtásából vagy biztosításból származó keresetek, minthogy ezekben a dolus vélelme fenforog.

Nem relevans az, hogy alperes saját személyében okozott-e kárt vagy oly személy, a kinek cselekményeiért szavatol.

Nem tartoznak ide a házasságon kívüli nemzésből származó keresetek akkor sem, ha ezekkel kártérítési jellegű igények kapcsoltatnak össze; a szavatosság iránti kereset az ellen, a ki magát más megbizottjának kiadván, e miatt az elvállalt kötelezettségért felelni tartozik, mivel itt nem lehet szó tiltott cselekményről, hanem szerződésbeli kötelezettségről; ellenben fenforoghat tiltott cselekmény, ha valamely kiskorú ravasz módon ügyletképesnek állította magát. Úgyszintén nem tartoznak ide dologbeli keresetek még akkor sem, ha rosszhiszemű birtokos ellen irányulnak.

«Melynek területén a károsítás történt.» A károsítás helye ugyanaz, mint a büntetőtörvényben.

38. §.

Ingókra vonatkozó sommás visszahelyezési perek az előtt a bíróság előtt is megindíthatók, amelynek területén a háborítás történt.

38. §. A 39. §. szerint ingatlanokra vonatkozó sommás birtokháborítási és visszahelyezési perekben az ingatlan fekvésének bírósága illetékes. Az ingókra vonatkozó hasonló perekben a 38. §. annak a bíróságnak illetékességét állapítja meg, a melynek területén a háborítás történt. Ez megfelel annak is, hogy a háborításból származó kártérítés iránti perben az előbbi §. szerint szintén az a bíróság illetékes.

Az ingatlanokra nézve az illetékesség kizárólagos, — az ingókra csak vagylagos.

39. §.

Ingatlanra vonatkozó tulajdon és más dologi jog vagy dologi teher érvényesítését, vagy az ingatlannak ezek alól mentességét tárgyazó

perek, továbbá az ingatlanra vonatkozó osztály-, határ- és birtokperek — ideértve a sommás visszahelyezési, valamint a sommás határpereket is — úgyszintén a telekkönyvi kitörlési perek kizárólag annak a bíróságnak illetékességéhez tartoznak, amelynek területén az ingatlan fekszik.

Telki szolgalmat tárgyazó perekben a szolgáló, dologi terhet tárgyazó perekben pedig a terhelt ingatlan fekvése irányadó.

Ha az ingatlan több bíróság területén fekszik, a per e bíróságok bármelyike előtt megindítható.

A 39. §. szerinti illetékességnek a területenkívüliséget élvező személyek is alá vannak vetve.

«Kizárólag». Az alperes, a ki más bíróság előtt pereltetik, pergátló kifogással élhet; az illetékesség egyébiránt ebben az esetben kizárólagos és annak hiánya hivatalból észlelendő pergátló akadályt is képez.

«Kizárólag» azt is jelenti, hogy a belföldi ingatlan tulajdona iránt csak belföldi bíróság határozhat; következéskép ilynemű kérdésben hozott külföldi bírósági itélet nem hatályos, nem végrehajtható.

Az ingatlanra nézve illetékes bíróság előtt a fődologgal együtt a tartozék iránti kereset is egybekapcsolható; ellenben ha a kereset kizárólag az ingó tartozékra irányul, akkor a 39. §. illetősége meg nem állhat.

Ide tartozik kizárólag az ingatlannak a teher alóli mentességére irányuló kereset és nem az ingatlannak tehermentesítése iránti személyes igény, például az alperesnek mint eladónak tehermentesítési kötelezettsége. Ide számítandók a vagyonközösség megszüntetése és a tulajdonarány megállapítása iránti keresetek is.

40. §.

Az ingatlan fekvése szerint illetékes bíróság előtt a telekkönyvi előjegyzés igazolását tárgyazó per is megindítható. Ugyanez előtt a bíróság előtt megindíthatók továbbá a bekebelezéssel vagy előjegyzéssel biztosított követelésnek és más személyes jognak érvényesítését, fennállását vagy fenn nem állását, úgyszintén a dologi teher után hátralékos személyes szolgáltatásoknak behajtását tárgyazó perek, ha ugyanaz ellen a személy ellen irányulnak, aki ellen az ingatlanra vonatkozó dologi jog iránt meg lehetne indítani a keresetet. Ugyanezelőtt a bíróság előtt megindíthatók végre azok a perek is, amelyeket személyes jognak érvénye-

sítése, fennállása vagy fenn nem állása iránt az ingatlan tulajdonosa vagy birtokosa ellen ebben a minőségében indítanak.

40. §. A telekkönyvi előjegyzések igazolását, a bekebelezett vagy előjegyzett követelés behajtását tárgyazó perek az 1. §. értelmében, tekintettel a per tárgyának értékére, vagy a járásbíróság vagy a törvényszék hatáskörébe tartozván, a 40. §. a telekkönyvi hatóság mellőzésével az ingatlan fekvése szerint illetékes bíróságnak facultativ illetékességét állapítja meg ezekben az ügyekben, még pedig az előjegyzés igazolása iránti perekben feltétlenül, a többi felsorolt perekben azonban csak azalatt a feltétel alatt, hogy a dologi és kötelmi jog iránti kereset ugyanaz ellen az alperes ellen legyen indítható, a mi akkor fordul elő, ha az adós a kereset beadásakor az ingatlan tulajdonosa. Ugyanez alatt a feltétel alatt kiterjeszti a § ezt az illetékességet a dologi teher után hátralékos személyes szolgáltatások behajtását tárgyazó perekre is.

«A második bekezdésben említett perek közé tartoznak nevezetesen a szomszédjogon alapuló keresetek, különösen építkezésből származó vagy kerítés felállítása vagy kijavítása iránt indított keresetek.» (I. B.)

41. §.

Az ingatlanra vonatkozó bérleti vagy haszonbérleti viszonyból eredő perek, valamint az 1. §. 2. *d)* pontjában meghatározott perek annak a helynek a bírósága előtt is megindíthatók, a hol az ingatlan fekszik.

A 41. §. az illetékességet csak az ingatlanra vonatkozóan állapítja meg. Az e §-ban foglalt illetékesség nem kizárólagos; ellenben a 621. §. a bérlet felmondására nézve az illetékességet kizárólagosan állapítja meg.

42. §.

A hitbizományi viszonyból eredő perek kizárólag annak a törvényszéknek az illetékességéhez tartoznak, amely a hitbizomány felett a felügyeletet gyakorolja.

42. §. A hitbizományi ügyekben követendő eljárást szabályozó 1869 április 7-én kelt igazságügyminiszteri rendelet 2. §-a értelmében az igazságügyminiszter jelöli meg azt a bíróságot, a mely a hitbizomány felett a felügyeletet gyakorolja.

43. §.

Örökösödést, hagyományt és általában halál esetére szóló intézkedésből eredő jogot, valamint közszerzeményi és özvegyi jogot tárgyazó perek, még ha ingatlanra vonatkoznak is, az előtt a bíróság előtt is megindíthatók, amely az örökösödési eljárásra illetékes, illetőleg, ha az ügy ennek a hatáskörét meghaladná, az előtt a törvényszék előtt, amelynek területén e bíróságnak székhelye van.

Ugyanezekre a perekre nézve az a belföldi bíróság, amely előtt az örökösödési eljárás folyik, illetőleg, amelynek területén ennek a bíróságnak a székhelye van, mindaddig kizárólag illetékes, míg az örökösödési eljárás jogerősen befejezve nincsen.

A belföldön levő ingatlanokra nézve az első bekezdésben említett perekben kizárólag a belföldi bíróság illetékes.

A második bekezdés szerint illetékes bíróság előtt az örökösödési eljárás jogerős befejezéseig a hagyatéki hitelezők is érvényesíthetik követeléseiket.

A 43. §. az örökösödést tárgyazó pereket illetőleg megkülönbözteti, hogy azok megindításakor van-e perenkívüli örökösödési eljárás folyamatban vagy nincs. Ha az örökösödési eljárás nincs folyamatban (akár mert ez nem lett megindítva, akár mert az már be lett fejezve), akkor az a járásbíróság, a mely az örökösödési eljárásra illetékes, illetőleg ha az ügy (mint törvényszéki hatáskörbe tartozó) az örökösödési eljárásra illetékes járásbíróság hatáskörét meghaladná, az a törvényszék, a melynek területén az örökösödési bíróság székhelye van, a perben vagylagos illetékességgel bir. Ellenben ha az örökösödési eljárás folyamatban van, ennek a bíróságnak az illetékessége kizárólagos.

Az örökösödési eljárás folyamatban léte alatt nem érti a 2. bekezdés azt az esetet, a mikor örökösödési bizonyítvány kiadása iránt van eljárás folyamatban. Ebben az esetben a bíróság nem foglalkozik az örökösödési ügy érdemével, tevékenysége jóformán csak az örökösök magánegyezségének sanctionálására szorítkozik, a connexitás érdeke tehát ebben az esetben hiányzik s így az illetékesség kizárólagossága sem lenne indokolható. (Lásd az 1894 : XVI. t.-c. 4. és 98. §-át.)

Az állam területi fenhatóságának elvéből következik az a szabály, mely szerint az ország területén fekvő ingatlan vagyon — tekintet nélkül az örökhagyó honosságára — a hazai bíróság illetékességének legyen alávetve. Az örökösödési eljárás-

ban is irányadó ennek a nemzetközi jognak szerez érvény a §. utolsóelőtti bekezdése, midőn a belföldi ingatlanokra vonatkozó örökösödési perekben a belföldi bíróság kizárólagos illetékességét állapítja meg és ezzel a külföldi bíróságnak belföldi ingatlanra nézve illetékességét el nem ismeri. Hogy a belföldi bíróságok közül ilyen esetben melyik illetékes, azt a § előző bekezdésének rendelkezései kapcsán az örökösödési eljárás értelmében (1894 : XVI. t.-c. 7—8. §-ai) kell megállapítani.

Az a körülmény, hogy a hagyatékba tartozó ingatlanok egy része más bíróság területén van, különbséget nem tesz.

Az illetékességet szabályozó ennek a §-nak rendelkezése nem bir befolyással arra, hogy az örökösödés kérdésének eldöntésénél mely anyagi jogszabály alkalmazandó.

Ide nem tartoznak az örökösnek harmadik személyek elleni követelései, a mennyiben azok az 1. bekezdés alá nem esnek, jelesül a hagyatéki adós elleni követelések. A 4. bekezdés szerint «hitelezők» közé tartozik a hagyatéki ingatlan vevője is, mert habár igénye a vételi szerződésből származik, mégis az ő joga az örökösök igényével ellentétben áll s a lehető jog a hagyaték átadása előtt tisztába hozandó.

Hitbizományi ingatlanok nem esnek ezen bíróság illetékessége alá.

Az örökösödési eljárás jogerős befejezése után a hitelezők az adós általános illetékességét épp úgy kötelesek felkeresni (a 31. §. esetét kivéve), mint az adós illetékességét lakhelyének megváltoztatása után.

44. §.

A házasság érvénytelennek nyilvánításából, felbontásából vagy az ágytól és asztaltól való elválasztásból eredő vagyoni perek az előtt a bíróság előtt is megindíthatók, amely a házassági perre illetékes, ha pedig a vagyoni per a járásbíróság hatáskörébe tartozik, az előtt a járásbíróság előtt, amelyre nézve a házassági per bíróságának illetékességét megalapitó okok (639—641. §§.) fennforognak.

44. §. A házasság érvénytelennek nyilvánítására, felbontására vagy az ágytól és asztaltól való elválasztásra fennálló illetékességi okokat a 44. §. az ezekből a viszonyokból származó vagyoni perekre is kiterjeszti, minek következtében ezek a vagyoni kérdések a házassági perrel összekapcsolhatók. Ez az illetékesség azonban csak vagylagos.

45. §.

Olyan vagyonjogi perekben, amelyekre nézve a törvény kizárólagos illetékességet meg nem állapít, az a bíróság is illetékes, amelynek az alperes aláveti magát. Az alávetés — ha azt az alperes nem a perben jelenti ki — csak akkor érvényes, ha közokiratba vagy a 317. §-nak megfelelően kiállított magánokiratba van foglalva, ha az okiratban meg van határozva az a jogviszony, amelyből a per ered és ha az illetékességet egy meghatározott belföldi bíróságra ruházza.

Az alávetés esetében az egyébként fennálló illetékességet csak akkor nem lehet igénybe venni, ha a felek a fentebbi minőségű okiratban úgy állapodnak meg, hogy a perben csak az okiratban meghatározott bíróság legyen illetékes.

Részletügyletből eredő követelésre nézve az illetékesség a jelen törvény hatályosságának területén lakó vevővel szemben okiratban sem köthető ki, ha az árú teljes vételára ötszáz koronát nem halad meg.

A 45. §. elfogadja ugyan az alávetést mint illetékességi okot, azonban lényegesen eltér az 1868 : LIV. t.-c. 52. és 53. §-ban foglalt szabályozástól. Az alávetéshez szerződést nem kíván, hanem megelégszik az alperes nyilatkozatával. A nyilatkozatnak azonban — ha nem a perben történik — közokiratba, hitelesített vagy teljes bizonyítóerejű magánokiratba kell foglalva lennie, a mely okiratban meg van határozva az a jogviszony, a melyből a per ered. Ezzel eleje vétetik annak, hogy az illetékesség kérdése hosszadalmas bizonyítási eljárást idézzen elő. Az alávetés csak oly vagyonjogi perekben történhetik, a melyekben a törvény kizárólagos illetékességet nem állapít meg.

Az alávetésnek az illetékességet meghatározott bíróságra kell ruháznia. Nem szükséges egyébiránt, hogy a megegyezés csakis a fenforgó perre vonatkozzék, hanem elegendő egy általános alávetés, például valamely társulat alapszabályaiban. Oly nyilatkozatnak, hogy az alperes magát bármely bíróság illetékességének aláveti, jogi hatálya nincs.

A § 2. bekezdése eldönti a gyakorlatban vitás azt a kérdést, hogy egy meghatározott bíróság illetékességének való alávetés esetében a törvény alapján illetékes többi bíróságok elvesztik-e az illetékességet? A midőn a törvény az alávetést csak a felperesnek tett kedvezménynek tekinti, ez nem kötelezheti a felperest az ő nyilatkozata nélkül arra, hogy ehhez a bírósághoz forduljon; erről a jogról lemondhat. A felek azonban közmegegyezéssel jogosítva vannak ettől eltérni és egy bizo-

nyos kizárólagos illetékességet megállapítani. Ehhez azonban kétoldalú nyilatkozat kell, a mely mind a két felet köti. Természetes, hogy az alávetés csak az elsőbiróságra vonatkozhatik, miután a törvény ebben a §-ban az illetékességtől és nem egyszersmind a hatáskörtől enged eltérést, a hatáskörtől való előleges eltérés korlátait pedig az 1. §. 2. *a)* pontjában állapítja meg.

Az alávetést vagy kikötést tartalmazó okiratot eredetiben vagy hiteles másolatban már a keresetlevélhez kell csatolni (129. §.).

«Alperes nem a perben jelenti ki.» Ha a bíróság a keresetlevél elintézése alkalmával azt az alávetés ki nem mutatása miatt vissza nem utasítja, alperes a perben vagy kifejezetten kijelentheti az alávetést avagy pergátló kifogást nem téve, az érdemben szóval tárgyal. Ha alperes a tárgyalásra meg nem jelent vagy nem tárgyalt, nem fogadható el hallgatag alávetés. Ily esetben az illetéktelen bíróság az illetéktelenséget utólagosan tartozik kimondani. Ha ezt nem tenné, alperes kellő időben ellentmondással élhet.

Az alávetés arra is irányulhat, hogy külföldi bíróság legyen illetékes. Ha ez illetékességét elfogadja, itélete belföldön végrehajtható, ha csak ezt a végrehajtási törvény vagy egyéb törvényes rendelkezés nem tiltja; ellenben ha illetékességét el nem fogadja, az illető belföldi bíróság visszanyeri illetékességét.

Az alávetés kiterjed a jogutódra, a tömeggondnokra; kiterjed továbbá a mellékbeavatkozókra és szavatosokra is, mert ezek a perben mellékszemélyek, a kiknek nincs joguk arra, hogy az ügy egy meghatározott bíróság előtt tárgyaltassék.

A részletügyletekre vonatkozóan lásd a 31. §-t.

46. §.

Ha más államban magyar állampolgár ellen polgári pereket az előtt a bíróság előtt is meg lehet indítani, amely e törvény szerint ezekben a perekben vagy egyáltalában nem, vagy nem ugyanúgy volna illetékes, akkor annak az államnak a polgárával szemben az e törvényben megállapított illetékességen kivül ezt az illetékességet is lehet alkalmazni.

A 46. §. a viszonosság elvének a következménye. A törvény az idegenekre nézve (a 27. §.-t kivéve) külön illetékességet nem állapít meg. A 46. §. az Ausztriával fennálló sűrű kereskedelmi forgalmunkra tekintettel mindenben megegyezik az

oszt. plg. perrendtartás 101. §-ával. A 46. §-ban említett külföldi bíróság alatt nem csak olyan bíróságot kell érteni, mely az illető külföldi államban magyar állampolgárra nézve illetékes, hanem olyan bíróságot is, a mely az illető külföldi államban mindenkire s így az illető állam polgáraira nézve is illetékes. Ha tehát a külföldi államban fennálló törvényes rendelkezés értelmében magyar állampolgárt olyan illetékességi ok alapján lehet az illető állam valamely bírósága előtt megperelni, a milyen illetékességi okot a mi perrendtartásunk nem ismer, akkor ezt az illetékességi okot mi nálunk az illető állam polgáraira nézve szintén lehet alkalmazni, akár belföldön, akár külföldön lakik is.

Önként értetik, hogy a 46. §. szabálya csak az illetékességre vonatkozik, míg a hatáskör kérdésében idegen állampolgárokra nézve is csak a magyar perrendtartás az irányadó.

Így például magyar kereskedő (legyen czége bejegyezve vagy nem) osztrák kereskedő ellen magyar bíróság előtt indíthat keresetet az oszt. polg. pdt. 88. §-a alapján, a mely §. szerint oly személyek közt, kik kereskedelmi ipart űznek, a teljesítés helyének illetékessége az árúval együtt vagy ennek beérkezte előtt elküldött és kifogás nélkül maradt oly számlával állapíttatik meg, mely azzal a feljegyzéssel van ellátva, hogy a fizetés bizonyos helyen teljesítendő s hogy ugyanazon a helyen az ügyletből származó keresetek is beadhatók. De viszont az osztrák bejegyzett kereskedő osztrák bíróság elébe idézheti az ottani 101. §. értelmében a magyar kereskedőt a magyar pdt. 32. §. alapján két éven belől a bemutatott könyvkivonat alapján.

47. §.

Több egyenlően illetékes bíróság közül a felperes szabadon választhat.

47. §. Nem egyenlően illetékes az a bíróság, a melyre nézve kizárólagos illetékesség forog fenn.

A választás a keresetlevél beadásával megtörtént.

Ha több illetékes bíróságnál adatik be a kereset, az 51. §. 4. pontjának esete forog fenn.

48. §.

Hely alatt az illetékesség szempontjából a községet kell érteni.

Ha a község területe több járásbíróság között van felosztva, hely alatt az illető járásbíróság területét kell érteni. Ha pedig az illetékessé-

get ezen az alapon nem lehet megállapítani, a felperes a község területén levő járásbíróságok közül szabadon választhat.

48. §. Ha a község területén több hasonkörű bíróság, például több járásbíróság van, «hely» alatt nem az egész községet, vagyis nem a községben levő valamennyi járásbíróságot, hanem az illető járásbíróság területét kell érteni. A gyakorlatban vitás volt, hogy a Budapesten lakó alperes csak annak a kerületnek járásbírósága előtt, a melyben lakik, vagy a felperes választása szerint Budapestnek bármelyik járásbírósága előtt perelhető-e? A §. az e tekintetben felmerülhető kétségeknek kívánja elejét venni, midőn kimondja, hogy ily esetben mindig az illető járásbíróság területét kell érteni. Illetékes lesz tehát az a budapesti kir. járásbíróság, a melynek területén az alperes lakik (19. §.) vagy tartózkodik (21., 27. §§.) stb.

Mindazonáltal fordulnak elő esetek, a melyekben ezen az alapon nem lehet az illetékességet megállapítani, ha például teljesítési helyül egész általánosságban Budapest van kikötve s nincs olyan hely közelebbről meghatározva, mely valamelyik budapesti járásbíróság területével kapcsolatba lenne hozható; ebben az esetben tehát a Budapesten levő járásbíróságok mindegyikét illetékesnek kell elismerni és a felperesnek megengedni, hogy azok közül szabadon választhasson.

49. §.

A bíróság illetékességét, amennyiben a törvény másként nem rendelkezik, a keresetlevél beadásának időpontja szerint kell megitélni.

49. §. Minthogy némely illetékességi ok nem állandó, hanem változó, szükséges annak a kérdésnek a szabályozása, hogy mely időpont szerint kell az illetékességet megbirálni, mikor kell a birónak illetékesnek lennie. A 49. §. a keresetlevél benyujtásának és nem a kézbesítés időpontját tekinti irányadónak, kiindulva abból, hogy a kereset kézbesítése nem a felperesnek, hanem a bíróságnak a tárgya s igy felperesnek nem áll módjában a kereset beadása és az idézés kézbesitése közötti időt megrövidíteni, nem volna tehát méltányos az illetékességi okoknak a keresetlevél beadása után a kézbesítésig történt változását az ő terhére róni; jelesen ha alperes a kézbesités előtti bujkálással és lakásváltoztatással a pert elodázza. A szabály alól csak ott van kivétel, a hol mint például a 29. §. esetében a törvény kifejezett rendelkezése szerint az illetékesség okát az idézés kézbesítése alapítja meg.

50. §.

A bíróság illetékességét hivatalból veszi figyelembe.

Ha az alperes a bíróság előtt jelen van, vagy ha már perbebocsátkozott, a bíróság illetékességének hiányát csak ott veszi hivalból figyelembe, a hol a törvény kizárólagos illetékességet állapít meg.

Amennyiben a törvény eltérően nem rendelkezik, a bíróság az illetékességnek vagy az illetékesség hiányának megalapítására előadott tényállítások valóságát — ha azok a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával nem ellenkeznek — csak az ellenfél tagadása esetében vizsgálja.

50. §. A törvény álláspontja az illetékesség vizsgálata kérdésében a következő:

1. A kizárólagos illetékességet a bíróság az eljárás egész folyamában hivatalból veszi figyelembe. E szabály alól kivétel: *a)* az 540. §. szerint a bíróság a felülvizsgálati eljárásban a kizárólagos illetékesség hiányát sem veszi többé hivatalból figyelembe; *b)* a 677. §. szerint házassági perekben már a fellebbezési bíróság az illetékesség hiányát csak a 640. és a 641. §. esetében (külföldiek házassági pereiben) veszi hivatalból figyelembe.

2. Azokban az esetekben, a melyekben a törvény az illetékességet nem kizárólagosan állapítja meg, annak hiányát a bíróság csak annyiban vizsgálja hivatalból, a mennyiben az az alperes jogos érdekében szükséges; ez a szükség pedig fenforog: *a)* az idézés kibocsátása alkalmával, miután az alperest nem lehet annak kitenni, hogy őt a felperes nem illetékes bíróság elé idéztesse s így a bíróság előtti megjelenésre kényszerítse; *b)* akkor, ha az alperes az illetéktelen bíróság elé idéztetvén, a perfelvételi tárgyaláson nem jelenik meg, mert ebben az esetben ő — bízva a törvénynek abban a védelmében, a melyet az neki az illetékesség szabályozásával nyujt — nem szenvedhet hátrányt a miatt, hogy meg nem jelenik. Ha azonban az alperes a bíróság előtt jelen van, akkor már nincs szüksége erre a védelemre, mert minden nehézség nélkül megteheti az illetékesség elleni kifogását.

A §. utolsó bekezdésére vonatkozóan lásd a 10. §-hoz adott hasonló megjegyzést.

51. §.

Az eljáró bíróságot a legközelebbi közös felsőbíróság jelöli ki:

1. ha több bíróság területi határaira való tekintettel kétséges, hogy közülök melyik van hivatva eljárni;

2. ha ugyanaz az ügy jogerősen különböző bíróságok illetékességéhez vagy hatáskörébe tartozónak van nyilvánítva;

3. ha több bíróság, amelyek közül az egyiknek illetékesnek kell lennie, jogerősen illetéktelennek van nyilvánítva, vagy ha ugyanilyen összeütközés merül fel több bíróság között a hatáskör tekintetében;

4. ha több bíróság előtt ugyanazon tárgyú kereset volt indítva s a megelőzés alapján nem lehet eldönteni, hogy melyik per függősége akadályozza meg a többiek folytatását.

Az eljáró bíróságot a legközelebbi nem akadályozott felsőbíróság jelöli ki akkor is, ha az egyébként illetékes bíróság a birói hatalom gyakorlatában tényleg akadályozva van.

51. §. Több illetékes bíróság közül a felperes szabadon választhat (39. és 77. §§.). Mindazonáltal vannak esetek, a melyekben az illetékes bíróságnak a felsőbíróság részéről való kijelölése kikerülhetlen. Ilyenek az 1—4. pont alatti esetek.

Az 1. pont alatti eset beállhat például a 37. §. esetében, ha a károsítás helye, mely az illetékesség vagy a hatáskör szempontjából mérvadó, meg nem állapítható.

Nincs kizárva, hogy ugyanazt az ügyet két bíróság illetőségéhez vagy hatásköréhez tartozónak nyilvánította avagy mindegyikük tagadta meg az eljárást hatáskör vagy illetékesség hiányából. A kérdést rendszerint a felsőbíróság jogorvoslat alapján el fogja dönteni, azonban nincs kizárva, hogy azért, mert a felek jogorvoslatot nem használtak vagy ilyen nem volt használható, a két ellentétes határozat fenmarad, minek következtében ugyancsak az ügynek érdemében két bíróság lesz hivatva eljárni, avagy azok egyike sem járhat el. Ez az állapot nem lévén fentartható, mindenkor a felső bíróság lesz hivatva az illetékes bíróságot kijelölni. Az összeütközés a szerint, a mint jogorvoslat már használtatott vagy sem, vagy két elsőfokú, vagy két különböző fokú bíróság közt merül fel. Szabály az, hogy mindig a két összeütköző bíróság felettes bírósága és esetleg mint legfőbb felsőbíróság a kir. Kúria lesz hivatva az összeütközést eldönteni.

A felsőbíróság döntése egyébiránt ily kérdésekben nem annyira igazságszolgáltatási, hanem kormányhatósági és felügye-

leti természetű rendelkezésnek lévén tekintendő, az a körülmény, hogy valamely alsóbíróság határozata jogorvoslattal volt-e megtámadva vagy sem, vagy hogy az már jogerőre emelkedett, a felsőbíróságot döntésében nem korlátozhatja.

Ha pozitiv vagy negativ illetékességi összeütközés forog fenn (2. és 3. pont), ezekben az esetekben kijelölésnek csak akkor van helye, ha a bíróságok az illetékesség vagy hatáskör mint pergátló körülmény tekintetében jogerősen határoztak, az ügy érdeme azonban döntés tárgya nem volt.

A 2. pont fenforog, ha különböző bíróságok — akár két alsó bíróság, akár egy alsó- és egy felsőbíróság — ugyanazt az ügyet nyilvánították illetőségükhöz vagy hatáskörükhöz tartozónak (pozitiv összeütközés).

A 3. pont fenforog, ha egyikük sem vállalta el az illetékességet, holott egyiküknek illetékesnek kell lenni (negativ összeütközés). A 12. §. elejét igyekszik ugyan venni az összeütközésnek, a midőn kimondja, hogy ha valamely bíróság hatáskörének hiányát jogerős itélettel kimondotta, az utóbb eljáró bíróság oly ok miatt, mely a korábbi határozat alapjával ellenkezik, az ügyet hatásköréből el nem utasíthatja; mindazonáltal a hatáskör tekintetében tényleg mégis felmerülhetnek ilynemű összeütközések.

A 4. pont esete vonatkozik arra, hogy ugyanaz a jog több bíróság előtt folyó pereknek a tárgya lévén, a megelőzés alapján nem lehet eldönteni, hogy melyik per függesztendő fel a perfüggőség kifogása alapján.

Ebből azonban nem következik, hogy a felfüggesztés kérdésében kizárólag a megelőzés lenne irányadó, ellenben nincs kizárva, hogy a bíróság az ugyanazon jog iránt korábban indított pert felfüggeszthesse mindaddig, míg a más bíróságnál később indított per eldöntve lesz.

Az összeütközés esetén kívül az eljáró bíróságot a felsőbíróság akkor is jelöli ki, ha az illetékes bíróság — azonban nem a bíróság egyes tagja — a birói hatalom gyakorlásában tényleg, például háború, árvíz stb. miatt akadályozva van. Ha a per folyamatban van, ilyen esetben a 469. §. alkalmazandó.

52. §.

Ha a per e törvény hatályosságának területén megindítható, a bíróság illetékességének megalapítására szolgáló ténykörülmények azonban hiányoznak, vagy ki nem nyomozhatók, az ügyben illetékes bíróságot a kir. Kúria jelöli ki.

52. §. Lehetnek esetek, a melyekben a per magyar bíróság előtt indítandó meg vagy indítható meg, de az illetékességet megalapító körülmények hiányoznak vagy nem nyomozhatók ki. Nevezetesen magyar állampolgár személyi állapotát tárgyazó (status) per csak magyar bíróság előtt indítható meg, de ha a magyar állampolgár nem lakik, sem nem tartózkodik az országban, itt illetékes bírósága nem lenne. Nem nyomozható ki például a bíróság illetékességét megalapító körülmény akkor, ha vasúton elkövetett kárról van szó s nem lehet tudni, hogy az út melyik részén, mely bíróság területén követték el a kárt, a kártevőnek pedig más illetékes bírósága a belföldön nincs. Ilyen esetben is a kir. Kúriának kell a kijelölést gyakorolni.

53. §.

Az illetékes bíróság kijelölése a felek bármelyikének kérelmére, vagy a bíróságnak hivatalból tett előterjesztésére történik. A fél a kérelmet a felsőbíróságnál is benyujthatja.

A bíróság a kijelölés tárgyában szóbeli tárgyalás nélkül is határozhat. (254. §.)

A határozat, amellyel az illetékes bíróságot kijelölték, fellebbvitellel meg nem támadható.

A felsőbíróság a kijelölés előtt a halaszthatatlan intézkedéseket közvetlenül elrendelheti.

Az 53. §. 3-ik bek. nem zárja ki azt, hogy a kijelölés megtagadása ellen, a mennyiben azt nem a kir. Kúria határozta el, az 548. §. értelmében felfolyamodásnak van helye.

Ügyvédi ellenjegyzés kényszere itt nem alkalmazható, mert a kérvény nincs intézve a perbirósághoz. Jegyzőkönyvi kérvény is megengedhető.

A bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerülő hatásköri összeütközés elintézéséről a 1869 : IV. t.-c. 25. §. rendelkezik.

NEGYEDIK FEJEZET.

A bíróságok belső szervezete.

54. §.

A kir. járásbíróság, mint egyes bíróság jár el.

55. §.

A kir. törvényszék, a kir. itélőtábla és a kir. Kúria tanácsban határoznak.

A kir. törvényszék tanácsa az elnökön kivül két bíróból áll.

A kir. itélőtábla fellebbezési tanácsa az elnökön kivül négy bíróból, felülvizsgálati tanácsa pedig az elnökön kivül két bíróból alakul.

A kir. Kúria tanácsa az elnökön kivül négy bíróból alakul.

55. §. A M. J. erre a §-ra nézve indokolásúl felhozza: «Az a régi szervezet, mely szerint a felsőbb forum tanácsa mindenkor két bíróval szaporítandó, fentartható nem volt annak következtében, hogy a járásbíróság hatásköre 1000 koronáról 2500 koronára felemeltetett és az eddigi rendes perek is a kir. itélőtáblánál szóbeli tárgyalás mellett elintézendők, miáltal a táblák munkaterhe annyira nő, hogy azt a tábla csak akkép lesz képes elviselni, ha mint fellebbezési forum öt helyett három bíróból járó tanácsokban jár el. Ez a leszállítás egymagában véve is indokolttá tenné, hogy a Kúria a táblánál három tagu tanácsban eldöntött fellebbezési ügyekben két taggal felemelve, nem hét hanem öt tagu tanácsban döntsön, de a Kúria is az eddigi rendes pereket mint felülvizsgálati bíróság szintén szóbeli tárgyaláson levén hivatva elintézni, ez a legmagasabb forum is nem hetes hanem ötös tanácsokban fog eljárni.

Ezekhez képest az 55. §. akkép rendelkezik, hogy úgy a járásbirósági mint a törvényszéki perekben a fellebbezési bíróság (törvényszék vagy tábla) mindenkor két bíróból és egy elnökből, a felülvizsgálati bíróság (itélő-tábla vagy Kúria) mindenkor négy bíróból és egy elnökből fog állani.

A törvényhozó ezen ujabb szervezésnél különben szem előtt tartotta azt is, hogy a felsőbb bíróságoknál a helyes határozathozatal nem a tanácsban alkalmazott birák számától hanem azok minőségétől függ. Az eddigi tapasztalat is mutatja, hogy a kir. Kúriának a S. E. törvény szerint fennálló felülvizs-

gálati tanácsának működése ellen a miatt, mert az csak ötös tanácsokban járt el, semmi oldalról sem tétetett kifogás; már pedig az ott eldöntött perek rendszerint épp oly fontosak, mint bármely rendes per.»

Az I. B. azt ajánlotta, hogy a kir. itélőtábla fellebbezési tanácsa az elnökön kívül négy biróból, felülvizsgálati tanácsa az elnökön kívül két biróból alakuljon és ez a javaslat törvénynyé is vált.

Az I. B. indokolása a következő: «A bizottság, méltányolva a miniszteri javaslat indokolásában felhozott okokat, elvben hozzájárult ahhoz, hogy a kir. itélőtáblánál a fellebbviteli tanácsok tagjainak száma leszállíttassék. Azonban a bizottság azt találta, hogy a tanácstagok számának korlátozása inkább a felülvizsgálati tanácsoknál van helyén, mint a fellebbezési tanácsoknál. A kir. itélőtáblák felülvizsgálati tanácsai rendszerint kisebb értékü ügyekben és főleg csak a jogkérdésben határoznak. A jogkérdés helyes eldöntéséhez szükséges jogi tudás a kisebb számu tagoknál is feltételezhető. Ellenben a fellebbezési tanácsok nagy ügyekben rendszerint véglegesen határoznak a ténykérdés felől, a melynek helyes eldöntése, különösen a bizonyitékok szabad mérlegelésével inkább megkivánja a birák nagyobb számát és az élettapasztalatoknak ezzel járó nagyobb mennyiséget.»

56. §.

A tanácsok csak a törvényes számú tagokkal határozhatnak. Hosszas tárgyalásokhoz azonban póttagok is alkalmazhatók, akik közül a tanács magát valamelyik tagjának akadályoztatása esetében kiegészíti.

56. §. Indokolja ezt a §-t a 392. §. rendelkezése, mely szerint az itélet hozatalában csak az a biró vehet részt, ki a szóbeli tárgyaláson jelen volt, s hogy póttag nem alkalmazása esetében, ha a tárgyalás folyamán valamely biró akadályozva lesz, a 242. §. szerint a tárgyalás ismétlésének volna helye.

Feladata a póttagnak első sorban csak a tárgyalást végig hallgatni a nélkül, hogy a határozatok hozatalában részt vehetne. Ehhez csak akkor lesz hivatva, ha valamely birói tag akadályozva lesz.

57. §.

Az ebben a törvényben az elnökhöz utasított teendőket az illető tanács elnöke, járásbiróságnál pedig az elnökhöz, a tanácshoz vagy annak tagjához utasított teendőket a biró végzi.

A bíróság elnökéhez utasított teendőket járásbíróságnál a járásbíróság vezetője végzi.

Nem peres ügyben bírói határozatot hozhat, peres ügyben megkeresés vagy kiküldés alapján foganatosítandó bírói cselekményeket végezhet az igazságügyminiszter részéről önálló működési körrel felruházott jegyző is. A működési kört az igazságügyminiszter rendelettel állapítja meg. Ebben a működési körben a törvényben a bíróra megállapított eljárási szabályok a jegyzőre is alkalmazandók.

57. §. Az «elnök» alatt a tanács elnöke, a «perbíróság elnöke» alatt pedig a törvényszék elnöke értendő.

A tanács elnöke elintézi azokat az ügyeket, a melyek előzetes tanácskozást nem igényelnek és döntést alig kívánnak, minő például az idézés vagy váltófizetési meghagyás kibocsátása stb. A járásbirósági eljárásban nemcsak az itélőbirói functiót, hanem a pervezetési s ügykezelési tevékenységet az eljáró biró végezi.

58. §.

Bírói cselekményeket kiküldött biró (jegyző) csak a törvényben kijelölt esetekben végezhet.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Bírósági személyek kizárása.

59. §.

A biró már a törvénynél fogva nem járhat el olyan ügyben:

1. amelyben mint fél szerepel, vagy a féllel együtt jogosítva vagy kötelezve van, avagy a per eredményétől függő megtérítéssel tartozik;

2. amelyben felesége, vagy volt felesége, jegyese, egyenes ágban rokona vagy sógora, oldalágban rokona unokatestvérig bezárólag, feleségének a testvére vagy testvérének a házastársa van az 1. pont értelmében érdekelve;

3. amelyben oly személy van az 1. pont értelmében érdekelve, akivel örökbefogadó szülői vagy nevelő szülői, illetőleg gyermeki, vagy gyámi, vagy gondnoki viszonyban áll;

4. amelyben mint valamelyik félnek törvényes képviselője, meghatalmazottja, vagy ügyvéde közreműködött, továbbá amelyben valamelyik félnek törvényes képviselőjével, meghatalmazottjával vagy ügyvédével a 2. vagy a 3. pontban meghatározott viszonyban áll;

5. amelyben, mint tanut vagy szakértőt kihallgatták;

6. amelyben, mint az alsó bíróságnak vagy választott bíróságnak a tagja, a megtámadott határozat hozatalában részt vett, vagy amelyben kiküldött vagy megkeresett bíróként járt el, amennyiben eljárásának vagy határozatának előterjesztés következtében való felülvizsgálásáról van szó.

Az eljárás további folyamában nem vehet részt az a biró, akire mint tanura hivatkoznak, ha a bíróság kihallgatását elrendeli.

59. §. A sógorsági viszonynál annak törvénybeli kijelentése, hogy a sógorság akkor is kizáró ok, ha az azt megállapító házasság megszünt, nem szükséges, mert a sógorság tartamának kérdése a magánjog szabályai szerint birálandó meg.

Úgy a rokonság, mint az 59. §. 2—4. pontjában említett többi viszony akkor is kizárási ok, ha mind a két fél irányában fennáll.

Törvényes képviselő a gyám vagy gondnok is, a ki tehát ezen az alapon a gyámi vagy gondnoki viszony megszünése után is ki van a birói eljárásból zárva. Kizárási okul azonban csak a közreműködés ténye szolgál, mihez képest nincs kizárva az a biró, a ki a felek valamelyikének nem a per tárgyát képező ügyben, hanem más ügyben volt a meghatalmazottja vagy ügyvéde, vagy a kinek a meghatalmazását a fél visszavonta, még mielőtt az ügyben bármikép közreműködött volna.

Az 59. §. 1—4. pontjának esetei a birónak a félhez való viszonyán alapuló törvényes kizáró okokat teljesen kimerítik. A birónak a féllel vagy a fél képviselőjével szemben fennálló ellenséges és peres viszonyát a törvény nem sorolja fel mint kizáró okot, azonban nem zárja ki, hogy ezek aggályossági okok gyanánt figyelembe vétessenek.

Az 5. pont szerint a törvény még nem zárja ki azt a birót, a kire mint tanura hivatkoztak, hanem csak akkor tiltja el őt az eljárásban való további részvételtől, ha kihallgatása szükségesnek találtatott.

A 6. pont nem zárja ki a birót, ha az ügyben keletkezett bármely birói határozatban vett részt az alsóbíróságnál, hanem csak akkor, ha a megtámadott határozat hozatalában részt vett. Azonban az aggályossági kifogás ebben az esetben is mindig nyitva áll.

Nem zárja ki a birót másnemű tevékenysége, például a bizonyításfelvétel, egy előző szóbeli tárgyaláson való részvétel; nincs kizárva, hogy az a biró, a ki az alsóbíróságnál itélt, később mint megkeresett biró járjon el.

«Mint fél» — fő vagy mellékfél, — a puszta szavatosként perbe vonása csatlakozás nélkül nem elegendő. (89., 91. §§.)

«Együtt jogosítva vagy kötelezve vagy megtérítéssel tartozik», például mint félként szereplő közkereseti társaság, szövetkezet vagy egyesület tagja, egyetemleges adósa vagy hitelezője, kezese. Nem állapít meg közvetlen érdeket, hogy a biró a félnek adósa vagy leendő örököse. Ellenben közvetett érdek, például mint részvényes vagy mint községi tag, csak aggályossági ok.

A biró ki van zárva oly ügyben is, a melyben nem a peres felek bármelyikének, hanem bárkinek tartozik a per eredményétől függő megtérítéssel.

Az a kérdés, hogy a törvénytelen rokonság jogilag menynyiben tekintendő rokonságnak, a magánjog szerint bírálandó meg.

Ha a törvény szerint kizárt biró határoz, a határozathozatalban részt vett, a határozat ellen fellebbezésnek (504. §. 2. p.), felülvizsgálatnak (582. §.) esetleg felfolyamodásnak (548. §.) és perújításnak (563. §. 2. p.) van helye, kivéve ha a kizárási ok előzetesen kizárási kérelemmel vagy jogorvoslattal eredménytelenül érvényesíttetett.

60. §.

A bíróság hivatalból ügyel arra, hogy az előbbi §. értelmében törvénynél fogva kizárt biró az eljárásban részt ne vegyen. Az a biró, akinek tudomása van arról, hogy ellene ilyen kizáró akadály van, azonnal köteles ezt a bíróság elnökének bejelenteni.

A törvénynél fogva kizárt birót bármelyik fél az eljárás bármely szakában kifogásolhatja.

60. §. A kizáró ok a per bármely szakában, tehát a fellebbviteli eljárásban is hivatalból figyelembe veendő (504., 540. §§.) és a felek által érvényesíthető.

61. §.

Bármelyik fél kifogására ki kell zárni azt a birót is, a ki az ügyben aggályos.

Aggályos a biró, ha oly okok forognak fenn, amelyek az ügyre való tekintettel elfogulatlansága iránt alapos kétséget támasztanak.

A biró ellen hivatali kötelességére vonatkozólag elkövetett becsületsértés vagy rágalmazás, vagy ellene a per megindítása után tett bűnvádi

vagy fegyelmi feljelentés magában véve aggályosság okául nem szolgálhat.

A fél a birót aggályosság okából többé nem kifogásolhatja, ha anélkül, hogy a már meglévő és előtte ismert aggályossági okot érvényesitette volna, a biró előtt tárgyalásba bocsátkozott, vagy előtte kérelmet terjesztett elő.

61. §. Az aggályossági okok fogalmát a §. csak általános körülírással határozza meg. Egy negativ szabályt azonban mégis felvesz a 3. bekezdésben, és pedig azért, mert ennek hiányában nagyon könnyen megtehetné a fél azt, hogy bármily alaptalan bűnvádi vagy fegyelmi feljelentésekkel vagy becsületsértő kifejezések használatával vagy rágalmazást megállapító tények állításával folytonos kizárási eljárásokat idéz fel s így a per befejezését hátráltatja.

A fél az aggályossági okokat előadni tartozik, a mire nézve a biróság belátása szerint határoz. Egymagában az a körülmény, hogy a biró a felet a jog iránt kitanította, hogy előzően bizonyos jogi nézetet kifejezett, előzően törvénysértést követett el, nem aggályossági ok. A biró mint részvényes a részvénytársaság nevében alig tekinthető aggályosnak, ha a per tárgya a társaságra nézve alig számba vehető érdeket képvisel.

A törvényben kitüzött præcluziv határidő után keletkezett vagy a fél tudomására jutott aggályossági kifogás később is megtehető. Kizárási okok mindenkor érvényesíthetők.

«Bármelyik fél», tehát akkor is, ha a kifogásolási okból nem a kifogásoló, hanem az ellenfél érdeke tünnék fel veszélyeztettnek.

A mellékbeavatkozó az ő személyes viszonyából kifolyóan nem élhet ugyan aggályossági kifogással, a 88. §. esetét kivéve, de megteheti azt a közvetlen peres fél helyett addig, a míg a jog ezt illeti.

«Kérelmet terjesztett elő», tehát akkor is, ha halasztást kért, ellenben a határnap elmulasztásával a kifogásolási ok nem szünik meg, sőt ellentmondással is érvényesíthető.

Előkészítő iratban előterjesztett kérelmek ide nem tartoznak, mert a fél ezek beadásával még a járásbirósági eljárásban sem tudhatja, hogy mely biró fog ügyében eljárni.

62. §.

Az a biró, ki aggályosság miatt kifogásolható, jogositva van az aggályosság okának bejelentése mellett kivánni, hogy az eljárásban való részvételtől felmentsék.

63. §.

A kizárási kérelmet annál a bíróságnál kell előadni, amelyhez a kifogásolt biró tartozik.

A fél a kérelmet, ha azt a szóbeli tárgyaláson kívül adja elő, irásban nyujthatja be, vagy jegyzőkönyvbe mondhatja.

A kifogásoló félnek nyomban valószinüvé kell tenni a kérelem okát, ideértve azt a körülményt is, hogy az aggályossági ok akkor, amikor a biró előtt tárgyalásba bocsátkozott, vagy előtte kérelmet terjesztett elő, még nem állott fenn, vagy előtte ismeretlen volt. (61. §. A valószinüsítés végett a kifogásolt biró nyilatkozatára is lehet hivatkozni.

A kifogásolt biró a kifogás felől nyilatkozni köteles.

63. §. A mikor a határozat a felső bíróságot illeti, a kérvény ennél a bíróságnál adandó be.

Jegyzőkönyvbe mondható a kérelem a törvényszéki eljárásban is (97., 138. §§.), mihez képest ügyvédi kényszernek helye nincs.

Alaptalan kizárási kérelmek megelőzése céljából megkívánja a 3. bekezdés, hogy a kizárási kérelem okának valószínűvé tétele nyomban megtörténjék.

Minthogy a fél egyoldalú nyilatkozatára nem lehet a birót kizárni és különben is a biró előzetes nyilatkozata a valószínűvétel megkönnyítésére szolgál: a §. követeli, hogy e végből a kifogásolt biró nyilatkozzék. Ez a nyilatkozat csak tényekre szorítkozhatik, de nem terjedhet ki arra, hogy a tények megállapítják-e a kizárást, mert ezt a kérdést a bíróság dönti el.

A valószínűvé tételre lásd a 368. §. 2. bekezdését. A fél eskü alatti kihallgatása ki van zárva.

64. §.

A járásbíróság birájának kizárása felől a törvényszék, más birónak kizárása felől pedig rendszerint az a bíróság határoz, amelyhez a kifogásolt biró tartozik.

A törvényszék elnökének, tagjai többségének, vagy egész tanácsának kizárása felől a kir. itélőtábla, a kir. itélőtábla elnökének, tagjai többségének, vagy egész tanácsának kizárása felől a kir. Kúria határoz. A kir. Kúria elnökének, tagjai többségének, vagy egész tanácsának kizárása felől a kir. Kúria polgári és büntető osztályának birói tagjaiból alakitott teljes ülésben határoz.

A kifogásolt biró a határozathozatalban részt nem vehet.

A kizárási kérelem a kifogásolt biró beleegyezésével az ügyvezetés körében, helyettesítés utján, határozathozatal nélkül is elintézhető.

64. §. A bíróság nem mint testület teljes ülésben, hanem tanácsban, vagyis akkép jár el, a mint abban az ügyben, a melyből a kizárás kérdése felmerült, eljárna. Csak a kir. Kúriánál, a melynek felső bírósága nincs, szükséges a Kúria elnökének, tagjai többségének vagy egész tanácsának kizárása kérdésében a Kúria teljes ülését ruházni fel a határozat jogával.

Az a biró, a ki ellen a kérelem irányul, a határozatban nem vehet részt.

A §. utolsó bekezdése célszerűség szempontjából intézkedik a kizárási kérelemnek rövid uton való elintézése iránt.

Rendszerint a kizárási eljárás az utolsó bekezdés értelmében rövid lefolyású lesz. Akár a fél jelenti be valamely biró ellen a kizárási vagy aggályossági okot, akár maga a biró, nagyobb nehézségeket nem fog okozni, ha a biró rövid uton tett nyilatkozata alapján a tanács összeállításánál a kifogásolt biró kimarad. Nehézségek, jelesül a tanácsok összeállítására nézve, csak akkor fognak előállani, a mikor a kizárási ok csak a tárgyalás folyamán derül ki, a midőn például valamely biró a tárgyalás megnyitása után tudja meg, hogy a fél vagy ügyvéde vele rokonsági vagy sógorsági viszonyban áll, vagy ha tárgyalásra mint a félnek uj vagy helyettes képviselője oly ügyvéd jelenik meg, a kivel az egyik biró rokon vagy sógor. Ily esetben nem lesz elkerülhető, hogy a kifogás alá eső biró nyomban nyilatkozzék és a tanács elhatározza, hogy kizárási ok forog-e fenn vagy nem.

65. §.

A bíróság a kizárási kérelem felett az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat.

Az ellen a határozat ellen, amely a kizárási kérelemnek helyt ad, nincsen fellebbvitelnek helye. A megtagadó határozat ellen felfolyamodásnak van helye.

66. §.

A kifogásolt biró a kizárási kérelem elintézéséig csak olyan cselekményeket végezzen, amelyek halasztást nem tűrnek.

66. §. A halasztást nem tűrő cselekményeket a kifogásolt biró végezni tartozik, azonban csak addig, míg kizárása jogerősen ki nem mondatott.

Hogy a törvénynél fogva kizárt biró sem az itélet hozatalában, sem más cselekményben halaszthatatlanság címén sem vehet részt, az a 60. §-ból, az 504. §. 2. pontjából és az 563. §. 2. pontjából következik.

A sürgősség esetében végzett cselekmények miatt az 549. §. értelmében nincs helye felfolyamodásnak; ezek tehát még akkor is maradnak hatályban, ha később a kizárási kérelem alaposnak találtatik, mert az 504. §. csak az itélet hozatalában való részvételről szól.

67. §.

A 64. és a 66. §. megfelelően alkalmazandó kizárási kérelem esetén kivül is, midőn a biró bejelenti, hogy törvénynél fogva ki van zárva, vagy erre nézve egyébként kétség merül fel, valamint ha a biró aggályosság alapján felmentését kivánja.

A határozatot ezekben az esetekben a felek meghallgatása nélkül kell meghozni.

68. §.

Ha a bíróság tagjainak kizárása vagy felmentése (62. §.) következtében meg nem alakulhat, valamint abban az esetben, ha a járásbíróságnak a vezetője, a törvényszéknek vagy a kir. itélőtáblának az elnöke van az 59. §. 1—4. pontjai értelmében kizárva, akkor az a felsőbíróság, amely a 64. §. értelmében a kizárás felől határoz, a területén levő hasonló hatáskörű bíróságok közül az eljáró bíróságot kijelöli.

A felek meghallgatására és a kijelölő határozat megtámadhatatlanságára, valamint a halaszthatatlan intézkedések elrendelésére az 53. §. alkalmazandó.

A 68 §. a bíróküldést szabályozza. Ennek két esetben van helye: 1. ha a társas bíróságnak annyi tagja van kizárva (59., 61., 62. §§.), hogy a ki nem zárt tagokból a határozathozatalhoz szükséges szám ki nem telik; 2. a mikor a járásbíróság vezetője, a kir. törvényszék elnöke, a kir. itélő-táblának az elnöke van az 59. §. 1—4. pontjai értelmében érdekelve, mert a most nevezettek ellen felmerült érdekeltségi ok az egész bíróságra kihat.

69. §.

Ez a fejezet a jegyzőkönyvvezetőre is megfelelően alkalmazandó.

A kizárás felől az a bíróság határoz, amelynél a jegyzőkönyvvezető alkalmazva van.

69. §. A törvényben kizárt vagy kifogásolt jegyzőkönyvvezető közreműködése eredményezi ugyan az illető cselekménynek semmiségét, de egymagában nem állapít meg feltétlenül felülvizsgálatot vagy perújítási okot (504. §. 2. pontja és 563. §. 2. pontja).

MÁSODIK CÍM.

FELEK.

ELSŐ FEJEZET.

Perképesség.

70. §.

Fél lehet az, aki a magánjog szerint jogképes. A magánjog szabályai szerint kell megitélni azt is, hogy mennyiben lehet fél a születendő magzat és az ismeretlen örökös.

70. §. Különbség teendő a jogképesség és cselekvő képesség között. A perbeli jogképesség abban áll, hogy az, a ki azzal bir, a perben félként szerepelhet. A perbeli cselekvőképességgel biró pedig vagy maga vagy általa kirendelt meghatalmazott által a perben jogérvényesen cselekedhetik. A perbeli jogképesség mindig előfeltétele a perbeli cselekvőképességnek, de nem viszont.

A 70. §. a perbeli jogképességről szól. A kinek jogai és kötelezettségei vannak, az a perben is lehet fél. Arra az esetre, ha valamelyik fél perbeli jogképességgel nem bir, per létre sem jöhet. Az ilyen fél javára vagy ellen hozott itélet végre sem volna hajtható.

«Magánjog.» Közömbös, hogy mely törvényben: az anyagi jogban, a perrendtartásban vagy más helyen foglaltatnak ilynemű szabályok.

Perképességgel birnak: *a)* a természetes személyek. A jogképesség csak a születés befejezésével vevén kezdetét, a születendő magzat nem jogképes, hanem bizonyos jogok mint jövendőbeliek részére fentartatnak, különösen az örökösödési és tartáshoz való jog. Ezeknek a jogoknak fentartása a szülő, illetőleg a születendő magzat részére kirendelt gondnok kötelessége. A midőn a méhmagzat törvénynél fogva úgy tekintendő, mintha a születés már megtörtént volna és ezért gondnok rendeltetett ki, jogképességet kell részére megengedni és ugyanő a gond-

nok által vezetett perekben félnek tekintendő. Az ismeretlen örökösök részére kirendelt ügygondnok hasonló ügykörrel bir.

b) a jogi személyek, azaz oly szervezetek, a melyeknek a törvény jogi személyiséget akkép ad, hogy szervei által a jogi forgalomban részt vehetnek.

Ilyenek a tudományi, művészeti, jótékonysági célokra alakult egyletek, a melyeknek alapszabályai kormányhatóságilag jóváhagyattak;

c) gazdasági üzemre alakult egyesületek, a melyek jogképességüket az államtól nyerték, továbbá a közkereseti, betéti és részvénytársaságok, a szövetkezetek;

d) a törvény alapján létrejött segélyegyletek;

e) a kir. kincstár, a törvényhatóságok, községek, egyházi testületek, a közbirtokosság, közalapítványok, a mennyiben rendes szervezetük és képviseletük van.

Ezredek, katonai, péld. ruházati vagy élelmezési, casinoegyletek, egyes bizottságok stb. nem birnak jogképességgel s így perbeli cselekvőképességük sincs; következésképp sem mint felperesek sem mint alperesek perben nem állhatnak, hanem mindenkor csak a katonai kincstár léphet fel keresettel vagy idézhető perbe alperesként.

Az, hogy az atya a kiskorú gyermek vagyonát érintő perben saját személyében félnek tekintendő-e, attól függ vajjon atyai jogánál fogva lépett-e fel vagy gyámhatósági utasítás vagy megbizás alapján. A gyámi törvény rendelkezéseinek szellemével ellenkezik, ha a kiskorú gyermek törvényes képviselője, gyámja vagy gondnoka alaptalan pereket indíthatna a kiskorú képviseletében, a melyekben felmerült költség a kiskorú vagyonát megcsorbítana.

A perbeli jogképesség és cselekvőképesség a 75. és 180. §. 6. p. értelmében hivatalból vizsgálandó.

A törvényhatóság, az árvaszék vagy község pénztára vagy a megyei és városi ügyész mint ilyen peres fél nem lehet, hanem a felettes hatóság. Ezek a megkülönböztetések annál inkább birnak fontossággal, mert oly névcsoportok, a melyeknek jogképességük nincs, perképességgel sem birnak és csak azok összes tagjai állhatnak perben mint felek; mert továbbá ettől a kézbesítés hatályossága, valamint az is függ, hogy az egyes tagok mint felek eskü alatt avagy mint tanuk hallgathatók ki. A közkereseti társaság önálló jogalany és az egyes tagok a perben törvényes képviselői a társaságnak és nem a társtulajdonosoknak, a mi abból következik, hogy a társaság ellen hozott marasztaló ítélet az egyes tagok ellen nem végrehajtható és

viszont az egyes tag ellen hozott itélet közvetlenül nem végrehajtható a társaság vagyonára. Az egyéni cégbe bevezetett kereskedő cége alatt perelhet ugyan, azonban a cég nem perbeli alany. A felszámolás vagy csőd befejezéseig a kereskedelmi társaság és egyesület perképessége fenmarad.

71. §.

Perbeli cselekvő képessége mindenkinek van, aki szerződéssel lekötelezheti magát.

Perbeli cselekvő képessége van annak is, aki a szóban forgó per tárgyáról peren kivül jogérvényesen rendelkezhetik.

A 71. §. a perbeli cselekvőképességet határozza meg, és azt mint az általános szerződésképesség folyományát fogja fel, melynek szabályai (épp úgy mint a jogképességé) a magánjogba tartoznak.

A 2. bekezdés az 1877 : XX. t.-c. álláspontjára helyezkedik, melynek 33. §. szerint «oly jogokat vagy kötelezettségeket illető ügyekben, a melyekre vonatkozólag a kiskorúak is rendelkezési jogosultsággal birnak, a személyes megjelenési jog ezekre is kiterjed». E szerint a szülői ápoláson kívül álló kiskorú a saját szorgalma által szerzett vagyonát tárgyazó ügyeit személyesen érvényesítheti, a kiskorú iparos vagy kereskedősegéd, a ki az iparhatóság határozatával nincs megelégedve, a perben saját személyében léphet fel és cselekvő képessége abban az esetben sincs megszorítva, a mikor ily ügyletből folyóan alperesként áll a perben. A törvénytelen gyermek kiskorú anyja saját személyében léphet fel keresettel a természetes apa ellen gyermektartás iránt a gyermek igényeinek sérelme nélkül, mert tőle függ az általa eltartott gyermek részére tartásdíjat követelni vagy erről lemondani. (Kir. Curia I. H. 20/1902.)

A bíróság egyébiránt a kiskorú személyes fellépését csak ott engedheti meg, a hol arra nézve, hogy a kiskorú a per tárgyáról rendelkezhetik, kétség nem forog fenn. Ebből az okból azokban a perekben, a melyekben az ellene hozandó marasztaló itélet oly vagyonára is végrehajtható volna, a melyről a peren kívül szabadon nem rendelkezhetik, a kiskorú illetőleg a gondnokság alatt álló alperes törvényes képviselője nem mellőzhető. Ennek megfelelően a 395. §. kimondja, hogy abban az esetben, ha a félnek csak a 71. §. 2. bekezdése alapján volt perbeli cselekvő képessége, az itéletben ki kell mondani, hogy a végrehajtás az ellen a fél ellen csak arra a vagyonra rendelhető el, a miről a fél joghatályosan rendelkezhetik.

A perbeli cselekvő képességtől megkülönböztetendő a dologi jogosultság vagyis a jelen perben kérdésben levő tárgy feletti rendelkezési jog. A közadósnak például a csőd megnyitása után nem hiányzik ugyan, úgy mint a pazarlás miatt gondnokság alá helyezettnek, a vagyona feletti rendelkezési képesség s így nem is a perbeli cselekvőképesség, hanem a jogosultság, a csődnyitás következtében zár alá vett jelen vagyon feletti rendelkezési jog, következésképen a jelen vagyon mint pertárgy iránti cselekvő és szenvedő perek vezetéséhez való dologi jogosultság. A meddig az akadály nem olynemű, hogy a perbeli akaratképességet megszünteti, az illető fél még mindig perbeli cselekvőképes, de nem a dologra jogosult.

72. §.

A törvényes képviselet, valamint a pervitelre való különös felhatalmazás szükségességét az erre nézve fennálló szabályok szerint kell megitélni.

72. §. Minthogy a törvényes képviselet szabályozása részben más törvényekben (gyámsági, kereskedelmi törvény, csődtörvény, a kincstári jogi képviseletet szabályozó rendeletek stb.) foglaltatik, részben a polgári törvénykönyvnek lesz a tárgya, a 72. §. e tekintetben csak a magánjogi szabályokra hivatkozik.

A magánjog és a kereskedelmi jog keretébe tartozik annak a kérdésnek a megoldása is, hogy mennyiben szükséges a per vitelére különös meghatalmazás.

Nem minden perbeli cselekvőképes személy jogosult a bíróság előtt személyesen cselekedni. E tekintetben az ügyvédi kényszer képez korlátot. A meghatalmazottnak perbeli cselekvőképességére nézve lásd a 94. §. utolsó bekezdését.

73. §.

A törvényes képviselő, ha a pervitelre fel van jogosítva, egyes perbeli cselekmények tekintetében az ellenféllel szemben különös felhatalmazásra nem szorul, kivéve, amennyiben a fennálló szabályok a pernek egyezség, elismerés vagy lemondás útján befejezéséhez különös felhatalmazást vagy utólagos jóváhagyást kivánnak meg.

A 73. §. oltalmat akar nyujtani a törvényes képviselet útján perlekedő ellenfelének az ellen, hogy a törvényes képviselőnek egyes perbeli cselekményeit utóbb a különös meghatalmazás hiánya miatt megtámadják. A törvényes képviselőnek

a pervitelre feljogosítása az ellenféllel szemben általában a pervitellel rendszerint együtt járó cselekmények tekintetében korlátlan, illetőleg korlátozása harmadik személyre nem hat ki. Ez a rendelkezés ugyanabból az alapgondolatból indul ki, mint a kereskedelmi törvény 39. §-a, mely szerint a cégvezető jogkörének korlátozása harmadik személyek irányában joghatályval nem bir. Csakis a pernek egyezség, elismerés vagy lemondás útján való befejezésére nem alkalmazható ez a szabály, mivel ezeknek a cselekményeknek fontossága nagyobb óvatosság kifejtését igényli. Ez a kivétel azonban csak abban az esetben áll, ha a képviselőnek ezekre a cselekményekre való különös felhatalmazását a fennálló szabályok megkivánják. Ilyen szabály van például az 1877 : XX. t.-c. 113. §-ának 11. pontjában.

74. §.

Nem magyar állampolgár perbeli cselekvő képességének hiánya nem vehető figyelembe, ha őt ez a képesség a perbiróság joga szerint megilleti. Ez a szabály azonban nem zárja ki, hogy helyette a külföldi jog szerint erre jogosult törvényes képviselője felléphessen.

74. §. A nemzetközi magánjog elveiből következik, hogy ha a nem magyar állampolgárnak saját joga szerint cselekvő képessége van, úgy a magyar bíróság előtt is bir perbeli cselekvő képességgel, és pedig még akkor is, ha a mi jogunk szerint ez a képesség őt nem illetné meg. A 74. §. azonban arra az esetre tartalmaz rendelkezést, ha a nem magyar állampolgárnak saját joga szerint perbeli cselekvő képessége nincs. A nemzetközi jog szabályaival szemben erre az esetre sem adhat a magyar törvény perbeli cselekvő képességet, de azt állítja fel szabályul, hogy a perbeli cselekvő képesség hiánya nem vehető figyelembe akkor, ha a nem magyar állampolgárt az a képesség a perbiróság joga szerint megilleti. Ehhez hasonló szabályt állít fel a szenvedő váltóképesség tekintetében az 1876 : XXVII. t.-cikk a 95. §-ában is.

Ez a szabály csak megengedi a nem magyar állampolgárnak saját személyében perbe vonását vagy fellépését, de nem zárja ki azt, hogy az ő joga szerinti törvényes képviselője itt akkor is felléphessen, ha a fél a perbiróság joga szerint cselekvőképességgel birna.

Az, hogy a nem magyar állampolgárnak Magyarországon van-e lakása, közömbös.

75. §.

A bíróság a perképességnek, valamint a törvényes képviselő igazolásának és netalán szükséges felhatalmazásának hiányát a per bármely szakában hivatalból veszi figyelembe.

Ha a hiány pótolható, a bíróság a hiány pótlására határidőt tűz, és ha a késedelem veszéllyel járna, időközben az eljárást a féllel, illetőleg a képviselővel folytathatja, véghatározatot azonban a hiány pótlása, illetőleg a kitűzött határidő letelte előtt nem hozhat.

Ha a hiány nem pótolható, vagy ha azt az előbbi bekezdés értelmében kitűzött határidő alatt nem pótolják, a bíróság az eljárást ítélettel (181. §.) megszünteti és a jogosulatlanul fellépőt az okozott költségben elmarasztalja.

A törvényes képviselő igazolása nem szükséges, ha a képviselet köztudomású, vagy ha a bíróságnak arról hivatalos tudomása van.

A törvényes képviselő fellépéséig a fél által, vagy annak nevében végzett cselekmények hatálytalanok, ha azokat a törvényes képviselő kifejezetten vagy hallgatólag jóvá nem hagyja.

75. §. A perbeli jogképesség, valamint a perbeli cselekvő képesség hivatalból veendő figyelembe (505. §. 1. pontja, 540. §.), a mi nem zárja ki azt, hogy az ellenfél a perképesség hiányát a 180. §-nak 6. pontja értelmében mint pergátló kifogást is érvényesítse.

Hatályára nézve különbség van a között, hogy valamely félnek perbeli jog- vagy cselekvő képessége hiányzik-e. A perbeli jogképesség nem pótolható s az eljárás e képesség hiánya esetében feltétlenül érvénytelen és megszüntetendő, ellenben a cselekvő képesség hiánya rendszerint pótolható.

«Véghatározat.» E szerint a tárgyalás folytatható, esetleg a bizonyítás felvehető, sőt részítélet vagy közbenszóló ítélet hozható, csakhogy ezek, úgy mint a többi perbeli cselekmények hatályukat vesztik, ha végül a hiány elhárítása be nem következik.

Ha a kitűzött határidő letelt, új határnapon tárgyalandó, a midőn is a netáni bizonyítékok előterjesztendők és miután záros határidő fenn nem forog, érvényesíthetők is. A jóváhagyás is csak most adható.

Ha a fél csak a per folyamán veszti el jog- vagy cselekvő képességét, vagy ha a fél törvényes képviselője meghal, vagy képviseleti jogosultságát elveszti, az eljárás a 466. és 470. §§. értelmében a képviselet rendezéséig félbeszakad, kivéve ha a félnek vagy a képviselőnek a per vitelére meghatalmazottja van.

A felhatalmazás hiányának pótlására vonatkozó intézkedés megfelel a 110. §-ban foglalt szabályozásnak is.

Köztudomás lehet például kisebb helyen az apának képviselői minősége, hivatalos tudomása lehet arról a birónak más perben csatolt gyámhatósági határozatból stb.

A S. E. 8. §. szerint a bíróság a törvényes képviselőt értesíti. Ezt mellőzi a 75. §. és a bíróság ezt rendszerint a felperesnek fogja meghagyni, a ki a per szabályos létrejöttéről gondoskodni tartozik.

Az eljárás nem szakad félbe, hanem az a megjelenttel folytatható, ellenben a cselekvő képesség és a törvényes képviseletnek a per folyamán megszerzése a 466. §. értelmében az eljárás félbeszakítását eredményezi.

A bizonyítás kötelezettsége a felperest terheli úgy a saját, mint az alperes perképességére nézve, és pedig csak arra nézve, hogy a kereset beadása időpontjában a perképesség fenforgott; ennek megszüntét az alperes tartoznék bizonyítani. A mennyiben felperest a perképesség bizonyítása terheli, bizonyítékait, ha azokat az ellenfél nem ajánlja fel, vagy azok hivatalból be nem szereztettek, felajánlani tartozik; egyébiránt e tekintetben teljes bizonyítás csak akkor szükséges, ha kellő támpont van arra, hogy annak fenforgásában kételkedni lehet, mert a perképesség fenforgása a dolog természete szerint feltételezendő.

Ha a bizonyítás kötelezettsége az alperest terheli, például ha azt állítja, hogy kiskorúsága meghosszabbíttatott, azonban a kikötött határidő alatt ezt nem igazolja, nem az eljárás megszüntetésének, hanem érdemleges itélet hozatalának lesz helye.

Abban az esetben, ha alperes kiskorú vagy más okból nem perképes, felperes a hiányt pótolhatja akkép, hogy a kitüzött határidőben a törvényes képviselőt idézi perbe.

Az alperesként perbevont, a ki perbeli cselekvő képességgel nem bir, a perképtelenség bizonyítása szempontjából perbeli képviselőt vallhat és pernyertesség esetében felperesnek a költségben marasztalását kérheti. Ugyanez áll akkor is, ha alperesnek a perbeli jogképesség hiányzik. Ez a kérdés mindenkor itélettel döntendő el és fellebbvitel tárgyát képezi.

76. §.

Ha valamely cselekményt oly cselekvő képességgel nem biró személy ellen kellene teljesíteni, akinek törvényes képviselője nincsen és a késedelem veszéllyel járna, a bíróság kérelemre a törvényes képviselő fellépéséig terjedő időre ügygondnokot nevez.

Ez a §. alkalmazandó akkor is, ha ismeretlen örökösök perlendők. Ha kiskorú pereltetik, a kinek gyámja nincs, az illetékes gyámhatóság gondnok kirendelése iránt megkeresendő, annak kirendeléseig pedig sürgős esetben a bíróság által ügygondnok nevezendő. Ugyanez az eljárás követendő akkor is, ha a per folyamán kitűnik, hogy a pertársként perbe vont törvényes képviselő, gyám- vagy gondnok érdeke a gyámolt vagy gondnokolt érdekével ellentétben áll.

Az ügygondnok működése megszűnik ugyan, ha a fél vagy törvényes képviselő perbe lép, azonban képviselete a perben nem ideiglenes, következésképen a fél vagy törvényes képviselő be nem lépése az itélet meghozatalát meg nem akadályozza.

A gondnoknevezés költségéről a 438. §. rendelkezik.

MÁSODIK FEJEZET.

Pertársak.

77. §.

Több fél együtt perelhet, vagy együtt vonható perbe, ha a per tárgya közös jog illetőleg kötelezettség, vagy ha a felek lényegileg ugyanazon ténybeli és jogi alapon vannak jogositva illetőleg kötelezve.

Ha valamennyi alperesre nézve illetékes belföldi bíróság nincsen, a felperes az alpereseket bármelyik alperesre nézve általánosan illetékes belföldi bíróság előtt perelheti. A mellékkötelezett azonban a főkötelezettel együtt az utóbbinak általánosan illetékes belföldi bírósága előtt ezen az eseten kivül is perelhető. A főkötelezettet a mellékkötelezett illetékessége alá, valamint a belföldön általános illetékességgel biró fő- vagy mellékkötelezettet külföldi bíróság illetékessége alá vonni nem szabad.

Váltókötelezettek valamennyi alperesre nézve illetékes belföldi bíróság hiányában csak az elfogadóval illetőleg a saját váltó kibocsátójával, csekk alapján kötelezettek pedig csak a csekk kibocsátójával együtt perelhetők ennek általánosan illetékes belföldi bírósága előtt. A váltókezes a főkötelezettel együtt az ez utóbbira nézve általánosan illetékes belföldi bíróság előtt is perelhető.

77. §. «Közös jog illetőleg közös kötelezettség» forog fenn például osztatlan közös tulajdonosokat illető vagy terhelő telki szolgalom, osztatlan közös tulajdon, közös örökjog vagy öröklésen alapuló kötelezettség esetén.

«Lényegileg» ugyanazon ténybeli és jogi alap forog fenn

például akkor, ha több személyt illető jog vagy kötelezettség ugyanabból a szerződésből vagy ugyanabból a tiltott cselekményből származik.

«Lényegileg» azért használtatik, mert nem szükséges, hogy a jog vagy a kötelezettség keletkezésének valamennyi előfeltétele a jogositott, illetőleg a kötelezett személyek mindegyikében teljesen ugyanaz legyen. Ez a §. alkalmazandó például akkor is, ha a főkötelezett és a mellékkötelezett együttes perbevonásáról van szó.

Felperesnek csak akkor engedtetik a pertársak általános illetékessége között a szabad választás, ha nincs olyan belföldi bíróság, a mely valamennyi alperesre illetékes. Ha van ily belföldi bíróság, felperes ehhez van kötve, úgy akkor is, ha az illetékesség kizárólagos.

A §. utolsó bekezdése lényegében egyezik az eddigi váltóeljárás 6. §-ával.

Az alperesnek, illetőleg több alperesnek nincs joga halmozottságot, vagyis több felperesnek vagy több alperesnek perbe vonását követelni. Mégis oly esetben, midőn az anyagi jog szabályai szerint az egyes érdekeltnek külön keresete, vagy az egyes érdekeltek elleni külön kereset jogtalan és alaptalan, a per tárgyához való jogosultság kifogása érvényesíthető, például több örököstárs, több tulajdonostárs ellen szolgalom esetében, a tartásra kötelezettek többsége stb.

78. §.

Több fél abban az esetben is együtt perelhet, vagy vonható perbe, ha a per tárgyát lényegben hasonnemü ténybeli és jogi alapból eredő jogok és kötelezettségek teszik és a bíróság illetékessége mindegyik alperessel szemben megállapítható.

A 78. §-ban szabályozott halmazat megengedése már szigorúbb feltételekhez van kötve, mert ez nem tisztán alanyi, hanem tárgyi halmazat is.

E §. nem kívánja meg az ügylet közösségét (ellenére az 1868 : LIV. t.-c. 74. §-nak), hanem megelégszik a hasonnemű ténybeli és jogi alappal. De megköveteli, hogy a bíróság illetékessége ebben az esetben valamennyi alperessel szemben megálljon, mert e korlátozás nélkül a pertársaság könnyű megállapítása az illetékességi szabályok kijátszására és az alperes zaklatására vezetne.

Ide tartoznak például a községnek, egyházközségnek vagy közbirtokosságnak az egyes községbeli lakosok ellen lényegileg

ugyanazon alapon járó teljesítések, a biztosító társaságnak ugyanazon vagy hasonló feltételek mellett biztosítási ügyletekből lekötelezett biztosítók ellen, vagy ilyenek által a társaság elleni igényei, a vadkárt szenvedetteknek ugyanazon vadászati jogosult elleni kártérítési igényei.

E mellett a 233. §. megengedi, hogy a bíróság szabad belátása szerint egy keresetben érvényesített több követelésnek külön tárgyalását rendelhesse el, a 234. §. pedig tág körben felhatalmazza a bíróságot arra, hogy az előtte folyamatban levő pereket közös tárgyalás és eldöntés végett egyesíthesse. Ezzel a bíróság is előidézheti a halmazatot, másrészt a halmazatot megszüntetheti.

Ha a bíróság egyes igényekre nézve illetéktelen, a keresetet annyiban, a mennyiben ily igényekre vonatkozik, elutasítja. Ugyszintén elutasítandó a kereset annyiban, a mennyiben az illető permód meg nem engedhető. Ha az egyéb előfeltételek valamelyike hiányzik, egyedül a meg nem engedett egyesítés megszüntetendő és az igények külön tárgyalandók.

A halmozottság megengedhetősége hivatalból vizsgálandó. A szükséges intézkedéseket azonban a felek is indítványozhatják, a mi egyébiránt nem pergátló kifogás.

79. §.

Amennyiben a törvény kivételt nem tesz, a perben mindegyik pertárs önálló és egyik pertárs cselekménye vagy mulasztása a másiknak sem javára, sem hátrányára nem szolgál.

A 79. §. elejti a pertárs csatlakozásának fictioját, a mint az az 1868 : LIV. t.-c. 112. §. és a S. E. 56. §-ában kifejezésre jutott. Ez a fictio nemcsak nem következetes, de célszerűtlen is. A meg nem jelent pertársra akarata ellenére képviselőt erőszakol reá. Védekezést tételez fel róla, mikor talán védekezni sem akar. Lehetetlenné teszi, hogy a felperes legalább a meg nem jelent pertárs ellen gyorsan ítélethez jusson. A meg nem jelent pertárst oly költséggel terheli, melyet másik pertárs támadása vagy védekezése okoz. Azonkívül különös bonyodalmakra vezetne, ha a meg nem jelent pertárs a mulasztást ellentmondással orvosolja és az ujabb tárgyaláson az ítélet alapjaival ellentétes előadást terjeszt elő.

A közös pervitel a pertársak közt jogi összeköttetést nem idéz elő. Mindegyik pertárs perjogilag szabadon mozoghat akkép, mintha ő maga állana perben ellenfelével. Az egyik pertárs cselekményei (pl. elismerés, lemondás) vagy mulasztásai az egyik

vagy másik pertárs sem előnyére sem hátrányára nem szolgálhatnak. Mindazonáltal ezek befolyása pl. a beismerés, az egyik fél eskü alatti vallomása, a szabad mérlegelés elvénél fogva meg nem tagadható. Ellenben érintetlenül marad a pertársak közti jogi összeköttetés, a mely már a köztük fennálló anyagi jogviszony által előidéztetett.

Az összes pertársak az egész perben felek maradnak oly módon, hogy a perben egyikük sem hallgatható ki mint tanu vagy szakértő s hogy a bizonyításfelvétel valamennyi pertársnak előnyére vagy hátrányára szolgál tekintet nélkül arra, hogy a bizonyítékra melyikük hivatkozott. Ellenben az eskü alatti kihallgatásra nézve mindegyik pertárs önállónak tekintendő.

Az alperesek egyetemleges kötelezettsége, a főadós és kezes közti viszony egymagában még nem állapitja meg az egységes eldöntést, ellenben a hagyatéki hitelezővel szemben az örökösök az örökség átvétele előtt szükséges pertársak.

A pertárs mulasztásának a 79. §. szerint ugyanaz a következménye van, mintha önállóan perelt vagy pereltetett volna, úgy hogy ő irányában a 439. stb. §§. alkalmazásba jönnek, míg a megjelent pertársakra nézve az eldöntés a tárgyalás alapján történik.

A félbeszakadás és felfüggesztés mindegyik pertársra nézve külön birálandó meg, a határidők mindegyikükre nézve külön folynak; az az elv, hogy az utolsó leghosszabb határidőt a pertárs is igénybe veheti, el van ejtve.

A mint az egyes pertársak egymással ténybeli és jogi tekintetben ellenmondó támadási és védekezési eszközöket érvényesíthetnek, épp úgy keletkezhetnek az anyagi jog szempontjából ellentétes itéletek; a jogerő mindegyik pertársra nézve külön megitélendő, az egyik pertárs jogorvoslata a másikat nem érinti, ha azonban közös perorvoslattal éltek, a felső bíróságnál ismét pertársaknak tekintendők.

A 79. §. elve csak annyiban áll fenn, a mennyiben a magánjog vagy a perrendtartás szabályai szerint az egyik pertárs cselekményei a másiknak előnyére vagy hátrányára nem szolgálnak. A magánjognak ezek szerint tekintetbe veendő rendelkezései csak azok, a melyek az úgynevezett szükségbeli pertársaságot megállapitják. A pdt. rendelkezéseire nézve a 80. §. irányadó.

80. §.

Ha a vitás jogot a pertársak részére vagy ellen csak egységesen lehet eldönteni, vagy ha a perben hozott itélet jogereje a pertársakra

törvényes szabálynál fogva akkor is kiterjedne, ha a perben részt nem vettek volna, akkor a cselekvő pertársak cselekményei azokkal a pertársakkal szemben is hatályosak, akik valamely határnapot vagy határidőt elmulasztanak, amennyiben maguk cselekvőleg nem lépnek fel.

Ez a szabály nem terjed ki az egyezségre, az elismerésre és a joglemondásra.

Az első bekezdés eseteiben a pertársak ellentétes vagy eltérő előadásainak befolyását az ügy eldöntésére a bíróság a per körülményei szerint ítéli meg.

80. §. Ez a §. a 79. §. általános szabálya alól kivételt tesz. Hogy mikor forog fenn az 1. bekezdésben foglalt két eset, azt az anyagi jog szabályai szerint kell elbírálni. A vitás jognak egységes eldöntése szükségképi pl. abban az esetben, midőn telekkönyvi szolgalom iránt az uralkodó teleknek hányadrészben való tulajdonostársai perelnek, vagy a szolgáló teleknek hányadrészben való tulajdonostársai vannak perelve. Ugyanily eset forog fenn akkor, ha a perben hozott ítélet törvényes szabálynál fogva kiterjed harmadik személyekre, pl. a telekkönyvi jog kitörlése iránti perben hozott ítélet, ha a per feljegyeztetett, kiterjed azokra, kik a feljegyzés iránt jogot szereztek; ugyanez az eset forog fenn továbbá akkor is, ha az előjegyzett zálogjogra alzálogjogot szerzetteket a követelés fenn nem állása miatt inditott perbe beidézik; ha több személyt illető oszthatatlan jogviszony pld. valamely házasság érvényessége vagy érvénytelensége, az apaság, a gyermek törvényes leszármazásának megállapítása, valamely végrendelet érvénytelenítése, vagyonközösség megszüntetése, a részvénytársaság vagy szövetkezet közgyülési határozatának megtámadása képezi a per tárgyát. Az ilyen esetekben tehát a határnapot vagy határidőt mulasztó pertársakra nézve a cselekvő pertársak cselekményei hatályosak, a mennyiben maguk cselekvőleg nem lépnek fel. A mulasztó pertárs ellen ilyenkor a 436—446. §§. alkalmazást nem találnak, ha csak egyik pertárs is cselekedett. Az itélet nem mulasztás alapján hozott itélet és igy ellentmondással meg nem támadható.

Vajjon a kereset elutasítása kérhető-e azért, mert felperes egymaga nem volt jogosítva perrel fellépni vagy még más személyek ellen kellett fellépni, a magánjog szabályai szerint birálandó meg, a mi itt kimeritően nem szabályozható.

A midőn több megjelent pertárs ellentétes vagy eltérő előadást terjeszt elő, pl. midőn az egyik a kereseti tényeket beismeri, a másik tagadja, a 80. §. esetében akkor is szükséges az egységes eldöntés. Ily esetben a bíróságra lesz bízva, hogy

a pertársak eltérő előadásainak befolyását az eldöntésre megbirálja, de az egyik pertárs beismerése még önmagában véve nem menti fel az ellenfelet a bizonyítás kötelezettsége alól.

A 80. §. 2. bekezdése szerint az 1. bekezdés rendelkezését nem lehet alkalmazni akkor, a midőn a megjelent pertárs egyezséget köt, a kereseti követelést elismeri vagy jogáról lemond. A meg nem jelenő pertársról nem lehet azt feltenni, hogy a védekezésről egyáltalában lemondott volna és hogy az ilyen cselekményekhez is hozzájárulna. A meg nem jelent pertársnak a megjelent pertárs által képviseltetésének különben is csak a perbeli cselekmények tekintetében van helye, a rendelkező cselekmények pedig már magánjogi rendelkezés természetével is birnak.

Oly esetben, midőn szükséges pertársak közül a perfelvételre csak egy vagy többen megjelennek és felperessel egyezségre lépnek vagy a követelést elismerik, a meg nem jelentekre való tekintettel, a bíróság az egyezség tudomásul vétele mellett az eljárást nem fejezi be, hanem ítéletet hoz, mely ellen a meg nem jelentek jogorvoslattal élhetnek.

Ha a vitás jogviszony csak egységes megállapítást enged meg, az egyes pertársak csak mint egy közös jogviszony képviselői veendők tekintetbe és a pertársak perjogi önállósága csak annyiban állhat meg, a mennyiben a pertársaknak egymáshoz való magánjogi viszonyával összefér, minek következtében az egyes pertársaknak az összérdek előnyére tett cselekményei a többi pertársaknak is előnyére szolgálnak, a kik ezekben a cselekményekben részt nem vettek. Az ellentétes védekezés esetében a bírónak abból kell kiindulnia, hogy a pertársak egyike sem rendelkezhetik egymaga a közös érdekkel, mi által a kölcsönös megkárosítás lehetősége kizártnak látszik.

A pertárs által való képviselet megszűnik, mihelyt a mulasztó pertárs a későbbi eljárásban részt vesz.

81. §.

A per szorgalmazására bármelyik pertárs jogosítva van, tekintet nélkül a köztük levő viszonyra. Határnapra valamennyi pertársat meg kell idézni.

81. §. Ha valamelyik pertárs nem is jelent meg a perfelvételi tárgyalásra, a következő tárgyalásokra mindig idézendő, ő minden következő tárgyaláson megjelenhet és előterjesztéseket tehet, mintha nem mulasztott volna.

A per szorgalmazására mindegyik pertárs van jogositva, ha annak szüksége az eljárás félbeszakadása vagy felfüggesztése következtében vagy más okból felmerül.

Abban az esetben, ha a per valamely pertársra nézve jogerősen be van fejezve, (pl. a fellebbezés elmulasztásával) őt többé nem kell idézni. A §. hatálya egyébiránt általános, tehát nemcsak a 80. §. esetében, hanem a pertársaság minden esetében alkalmazandó.

HARMADIK FEJEZET.

Harmadik személyek részvétele a perben.

82. §.

Aki valamely dolgot vagy jogot, amely iránt más személyek közt per van folyamatban, egészben vagy részben maga részére követel, jogát a per jogerős eldöntéséig főbeavatkozási perrel érvényesitheti.

82. §. A főbeavatkozási per tulajdonképen a főperbe belenyuló külön per. A főbeavatkozó a főper mindkét felének ellenfele, a felperesnek és az alperesnek egyaránt. Önálló perfél, a kinek keresetére az itélet közvetlenül kihat.

A főbeavatkozás célja jelesül ellentmondó és célnélküli itéletek megakadályozásában áll.

83. §.

A főbeavatkozási pert a főper elsőfolyamodásu birósága előtt mind a két fél ellen intézett keresettel kell megindítani.

Az idézés a főperben kitüzött határnapra is történhetik.

A főbeavatkozási per önálló per. A biróság azonban a főpert a főbeavatkozási per jogerős eldöntéséig felfüggesztheti s a pereknek együttes tárgyalását is elrendelheti (236. §.).

83. §. Az a szabály, hogy a beavatkozási perben az idézés és a kereset nemcsak a felperes, hanem mindkét fél ellen intézendő, módot nyújt a beavatkozónak arra, hogy mindkét fél ellen jogérvényes határozatot kapjon, a mely a körülményekhez képest mindkét fél ellen végrehajtható is. A beavatkozó helyzete ilykép a határozat után mindkét féllel szemben tisztázva lesz.

Nem szükséges, hogy a főbeavatkozó keresete ugyanarra

a pernemre tartozzék és ugyanarra a permódra alkalmas legyen, mint a főper. A főbeavatkozó teljesítési keresetet indíthat, habár a főperben csak megállapítás kéretett, és megfordítva.

Ha a főkereset a kereset hiányossága miatt vagy pergátló kifogás következtében visszautasíttatik, a főbeavatkozás alapját veszti és csak mint közönséges kereset tartható fenn, feltéve hogy a bíróság a 83. §-tól eltekintve különben illetőséggel bir. A főkereset visszavétele az előzően indított főbeavatkozási kereset hatályát nem érinti.

Megkivántatik, hogy a főbeavatkozó részéről emelt igény a főperbeli felperes igényét teljesen vagy részben kizárja. Nem lehet főbeavatkozásnak helye akkor, ha a főperben valamely dolog tulajdona vagy birtoka iránt folyik a vita, ellenben a főbeavatkozó jelzálogot kiván érvényesíteni, vagy ha a hitelező mellett az adósnak egy harmadik hitelezője lép fel, a ki a vitás követelést lefoglalta. Utóbbi addig, míg a követelés neki végrehajtásilag át nem adatik, csak mint mellékbeavatkozó léphetne fel.

A 83. §. a főbeavatkozási pert önálló perkép szabályozza, mely a főper tárgyalását és a jogérvényes eldöntését nem függeszti fel szükségképpen. A bíróság szabad belátása szerint dönti el, vajjon a főper eldöntését a főbeavatkozási per folyamán felfüggessze-e, vagy a két per együttes tárgyalását rendelje-e el. Ezt a bíróság a 233. és 234. §§. értelmében bármely összefüggésben álló más perrel is megteheti, a főbeavatkozási per tehát e tekintetben nem tér el más pertől. Az által, hogy a bíróság a főpert tekintet nélkül a főbeavatkozási perre jogérvényesen eldöntheti, elejét veszi annak, hogy valamely fél a beavatkozást a főper elhúzására felhasználhassa.

A főbeavatkozási perre kizárólag illetékes az a bíróság, a melynél az igényelt tárgy vagy jog iránt per folyamatban van, és pedig az elsőbíróság, bár ugyanakkor a per a felsőbíróságnál folyik. A főbeavatkozási per, mint önálló per, sohasem indítható felsőbíróság előtt fellebbvitellel kapcsolatban. A felsőbíróság esetleg egyesitheti a két per tárgyalását, vagy azt is teheti, hogy akár a felek kérelmére, akár az elsőbíróság jelentésére a főper tárgyalását a beavatkozási per felérkeztéig felfüggeszti. A felfüggesztést a felülvizsgálati bíróság is elrendelheti.

A főbeavatkozási perben hozott és mindkét alperes ellen hatályos itélet mennyiben legyen végrehajtható, az eset körülményeitől függ; gyakran az egyik alperes ellen csak megállapítási itélet hatályával fog birni.

A főperben hozott itélet végrehajtását a még folyamatban

levő főbeavatkozási per nem akadályozza. A főbeavatkozó esetleg zárlatot eszközölhet ki, a főbeavatkozási per jogerős eldöntése után pedig az ítéletet a főperben nyertes fél ellen végrehajthatja, esetleg jogtalan gazdagodási vagy kártérítési pert indíthat a kielégített felperes ellen.

A beavatkozási kereset a főperben eljáró képviselő kezéhez kézbesíthető. (104. §.)

84. §.

Aki jogilag érdekelve van abban, hogy más személyek között folyamatban levő per az egyik fél javára dőljön el, e fél pernyertességének elősegítése céljából a perbe beavatkozhatik (mellékbeavatkozás).

A törvénynek a mellékbeavatkozásra vonatkozó rendelkezései azokban az esetekben is alkalmazandók, amelyekben a mellékbeavatkozást külön törvény engedi meg.

84. §. Míg a főbeavatkozási per önálló per jellegével bir, addig a mellékbeavatkozás járulékos természetű. A mellékbeavatkozó nem önálló perfél, a kinek a peres felektől eltérő érdeke van, hanem segéde annak a félnek, a kinek pernyertessége érdekében van. Ez határozza meg viszonyát és perbeli cselekvési körét a peres felekkel szemben.

A mellékbeavatkozásra nemcsak a különleges törvényekben említett esetekben, pl. a csődtörvény 26. §., a végrehajtási törvény 92., 119., 161. §§. eseteiben szükséges, hanem számtalan esetekben harmadik személynek meg kell engedni egyrészt, hogy az egyik felet segítse, másrészt, hogy azt ellenőrizze. Így pl. a kezes érdekelve van az egyenes adós elleni pernek, az egyetemleges adóstárs a másik adós elleni pernek eldöntésében, valamint azok, a kik a telekkönyvi jog kitörlése iránti pernek feljegyzése után az ingatlanra jogot szereztek.

Szükséges, hogy a mellékbeavatkozónak a felekhez, vagy a peres tárgyhoz való jogviszonyánál fogva valamely jogi érdeke legyen, mely az ügy eldöntésével érintetik; jelesül, ha a mellékbeavatkozót illető jog a fél pernyertességétől feltételeztetik vagy ha a félnek pervesztessége esetében a mellékbeavatkozó ellen visszkereseti joga van. Nem elég tehát csupán gazdasági vagy vagyoni előny, avagy érzéki (rokonság, emberszeretet stb.) érdek. Csupán tényleges érdek sem elegendő, pl. a csődadósnak a tömeggondnok pereiben, ha ő vele szemben a követelés megállapíttatott.

A 84. §. szerint mellékbeavatkozásnak csak más személyek közötti perben van helye; a ki tehát valamely perben ön-

maga is fél, valamely pertárához mellékbeavatkozóként akkor sem csatlakozhatik, ha a pertársaság két per egyesítéséből keletkezett.

Az a kérdés, hogy az egylet, a közkereseti vagy betéti társaság perében az egyes tag, úgyszintén a csődtömeggondnok pereiben a közadós mellékbeavatkozóként beléphet-e, attól függ, hogy az egylet, a társaság, a csődtömeg félnek tekintendő-e? Habár az egylet vagy kereskedelmi társaság ellen hozott marasztaló itélet az egyes tagok ellen nem végrehajtható és ezek saját személyükben perköltségben nem marasztalhatók a közkereseti vagy betéti társaság tagjai mégis feleknek tekintendők, mert a társaság vagyona saját vagyonuk, a vagyontömeg mint ilyen a külvilággal szemben és egyes jogi viszonyokban a jogi személy természetét veszi fel, habár jogi személynek nem tekinthető. Ebből következik nem csak az, hogy az egylet, a közkereseti vagy betéti társaság egyes tagjai a perbe mint mellékbeavatkozók be nem léphetnek, hanem az is, hogy ezek a perben nem tanukként, hanem félként hallgatandók ki eskü alatt és hasonlóképpen a közadós is hallgatandó ki félként (374. §.). Ellenben ha a pert részvénytársaság, szövetkezet vagy oly egylet vezeti, mely jogképes, az egyes tagoknak mellékbeavatkozókként belépése ellen nincs akadály, mert itt az egyes tagok feleknek nem tekinthetők.

85. §.

A mellékbeavatkozás a per bármely szakában annak jogerős eldöntéséig és fellebbvitellel kapcsolatban is történhetik.

85. §. A mellékbeavatkozás járulékos természetéből következik, hogy az a per bármely szakában annak jogerejű eldöntéseig, tehát a fellebbezési és felülvizsgálati eljárásban is történhetik.

86. §.

A mellékbeavatkozás bejelentésében a beavatkozónak érdekét is elő kell adnia.

A mellékbeavatkozás bejelentése irásban történik és a felekkel közlendő. A járásbirósági eljárásban a bejelentést a tárgyalási jegyzőkönyvbe is fel lehet venni.

86. §. A bejelentés a tárgyaláson, vagy irattal pl. fellebbvitellel, ellentmondással, válaszirattal stb. kapcsolatban történik.

A beadvány kellékeire nézve a 136. §. irányadó.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

87. §.

Ha a felek bármelyike a mellékbeavatkozás visszautasítását kéri, a bíróság a felekkel és a beavatkozóval tartott tárgyalás után végzéssel határoz. Ha a beavatkozó érdekét valószínűvé teszi, a beavatkozást nem szabad visszautasítani.

A beavatkozást visszautasító végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

A míg a visszautasítás jogerősen kimondva nincs, a mellékbeavatkozó a perben részt vehet.

87. §. A beavatkozás visszautasítása iránti kérelem a per bármely állásában adható elő, hacsak a kérelmező világos kijelentéssel vagy következtetésre alkalmas cselekményekkel a visszautasításról le nem mondott vagy a beavatkozót perbe nem hívta. Ha a felek egyike sem kéri a visszautasítást, a bíróság a beavatkozás jogosultságának vizsgálatába nem bocsátkozik.

A mellékbeavatkozót feltétlenül az a fél sem utasíthatja vissza, a kit támogatni kíván. Ha a mellékbeavatkozó jogos érdeket valószínűvé tesz, akkor is bocsátandó beavatkozásra, ha mind két fél kérte a visszautasítást.

A visszautasításról való lemondás rendszerint felteendő akkor, ha a felek az ügyállás teljes ismerete mellett a mellékbeavatkozóval szóbelileg tárgyalnak, anélkül hogy fellépését kifogásolnák.

A főpernek alaptalan visszautasítási kérelemmel való elhuzását gátolja a §. utolsó bekezdése, melyből kitűnik, hogy a beavatkozási kérelem a per folyamát nem akasztja meg.

A beavatkozó, ha beavatkozása mint alaptalan visszautasíttatik, a beavatkozás által okozott költségben marasztalandó annak a félnek részére, a ki a visszautasítást kérte. A költség iránti intézkedés a perben hozandó ítéletnek fentartható nem lévén, az a közbenszóló végzésben döntendő el, fenmaradván esetleg az ítéletre annak az eldöntése, hogy ezekért a költségekért a pervesztes fél mennyiben felelős egyetemleg, másodsorban vagy részben. V. ö. a 433. §-t.

A mellékbeavatkozásnak jogérvényes visszautasítása után a mellékbeavatkozónak időközben eszközölt cselekményei érvényüket vesztik.

88. §.

A mellékbeavatkozó jogosítva van a fél érdekében a per állása szerint megtehető minden cselekményt véghez vinni; a félre nézve azonban e cselekménynek csak annyiban van hatálya, amennyiben a fél cselekményével ellentétben nem áll.

A féllel közlendő határozatokat és iratokat a mellékbeavatkozóval is közölni kell.

Ha a perben hozandó itélet jogereje a mellékbeavatkozónak az ellenfélhez való viszonyára is kiterjed, a 80. §. megfelelően alkalmazandó.

88. §. A mellékbeavatkozó rendszerint segédkezik annak a félnek, a kivel érdekviszonyban van, tehát a fél mellett és nem vele ellentétben működik, következésképpen cselekményének a félre nézve csak annyiban lehet helye, a mennyiben az a fél cselekményével ellentétben nem áll. Kivételnek csak akkor van helye, midőn a perben hozandó itélet reá is kiterjed, pl. a perfeljegyzés után telekkönyvi jogot szerzett beavatkozónál. Ilyen esetben ő többé nem segéd, hanem valóságos pertárs.

A mellékbeavatkozót illeti a per szorgalmazásának joga (81. §.). Ellenben külön keresettel (viszontkeresettel) nem élhet, a keresetet fel nem emelheti, meg nem változtathatja, beszámítási jogot saját követelése miatt nem érvényesíthet, oly vitás kérdésekre vissza nem térhet, a melyek részitélettel vagy közbenszóló itélettel már el vannak döntve. ellenben a főperbeli fél helyett mindennemű bizonyítékot ajánlhat. A mellékbeavatkozó jogorvoslattal is élhet, de nem a főfél világos lemondása, visszavonása ellenében.

A 84. és 88. §§. abból indulnak ki, hogy a főperben hozandó itéletnek a mellékbeavatkozó és az általa támogatott fél ellenfele közti jogviszonyra rendszerint nincs befolyással. A magánjog szerint pedig vannak esetek, a melyekben az itélet jogereje nemcsak a felekre és jogutódaikra, hanem más személyekre is kiterjed. Ily esetekre való tekintettel rendeli a 88. §. u. bek., hogy cselekményeire a 80. §. megfelelően alkalmazandó.

A mellékbeavatkozó ebben az esetben sem szünik meg puszta segéd lenni. Itt is csak segélyezni jogosult a felet, hogy pernyertességét előmozdítsa. Ezért csak az általa támogatott fél és nem a saját nevében élhet jogorvoslattal és ha a fél helyett jogorvoslatot adott be, a fellebbviteli eljárásban sem fél. Azonban más az állása mint a közönséges beavatkozásnál. Minthogy a per kimenetelében közvetlenül érdekelve van, saját érdekeit az ellenféllel szemben önállóan védeni jogosult és a per veze-

tésére nézve a féltől független. Jogosítva van minden támadási vagy védekezési eszközt felhozni, a melyeket a fél használni nem kíván, anélkül, hogy abban a fél megakadályozhatna s így ennek győzelmét előidézni. Ha tehát a mellékbeavatkozó az ellenfél állításait tagadja, ez által a fél beismerésének nincs hatálya. Viszontkeresetre vagy keresetváltoztatásra, a pertárgy feletti rendelkezésre, elismerésre, lemondásra vagy egyezségre, a fizetésnek a fél helyett való elfogadására ebben az esetben sincs jogosítva.

Nincs kizárva az az eset, hogy a mellékbeavatkozónak a mellett, hogy a peres fél érdekét előmozdítja, önálló érdeket ne érvényesíthessen, pl. a kir. alapítványi igazgatóságnak, a hitbizományi várományosok gondnok által a javadalmas ellen indított abban a perben, a melyben az alapítványnak vagy törzsvagyonnak évekre terjedő megterheltetéséről van szó. Ilyen esetben a beavatkozó joga törvényen vagy törvényerejű rendeleten alapul (84. §.), de különben az alapon is, hogy a beavatkozó ily esetben már pertárs.

Az itélet a mellékbeavatkozónak is kézbesitendő. Az itéletben a mellékbeavatkozó érdemben semmire sem kötelezhető.

A mellékbeavatkozás még a felülvizsgálati bíróság előtt is beállhat felülvizsgálati kérelem beadásával, habár ez a ténymegállapitásra nézve csak az 534. és 535. §§. eseteiben eredményezhetne változást.

A pernek a főfél helyett való kizárólagos átvétele csakis az összes felek hozzájárulásával történhetik.

89. §.

Az a fél, aki pervesztés esetére harmadik személy ellen szavatossági vagy kártérítési követelést vél érvényesíthetni, vagy pervesztés esetére harmadik személynek követelésétől tart, ugyszintén az, akit oly követelés iránt perelnek, amelyet a harmadik személy is a maga részére igényel, a harmadik személyt a pernek jogerejü eldöntéséig perbe hivhatja. A perbehivott további perbehivással élhet.

A 89. §-ban említett esetekben célszerű az érdekelt harmadikat a pernek folyamatba tételéről értesíteni és neki a beavatkozást lehetővé tenni. Ugyanez indokolja annak a harmadik személynek a perbehivását is, a ki a követelést a maga részére igényli, mivel annak is lehet a perfél ellen szavatossági vagy kártérítési igénye.

Az az eset, hogy a fél egy harmadik személynek köve-

telésétől tart, pl. az, midőn a bizományos a K. T. 368. §. értelmében harmadik személylyel kötött ügyletből perel és attól tart, hogy pervesztés esetére a megbizó ellene kártérítési igényt fog érvényesíteni, vagy a midőn az átvevő a szállítmányozó vagy fuvarozó ellen keresetet indít, mely az elküldő érdekeit is érinti.

Minthogy a perbehivás nincs összekötve idézéssel, ugyanaz nem bir a kereset természetével. Ezért az elévülés megszakítására nézve a keresettel nem esik egy tekintet alá.

A beavatkozó, a ki előzetesen perbe nem hivatott, saját érdekében mást perbe hívni nem jogosult.

90. §.

A perbehivásban elő kell adni a perbehivás alapját és a per állását.

A perbehivás irásban történik és az ellenféllel is közlendő. A járásbirósági eljárásban a perbehivást a tárgyalási jegyzőkönyvbe is fel lehet venni.

90. §. Az ellenfélnek a perbehivás alapjáról azért kell értesülnie, mert a 87. §. értelmében ez ebben az esetben is kérheti a beavatkozás visszautasitását. A közlés megtagadása miatt felfolyamodásnak van helye.

A járásbirósági eljárásban a szükséges értesítés a jegyzőkönyv másolatának, illetőleg kivonatának közlésével történik.

A tárgyalást a perbehivott értesíthetése végett a biróság a 239. §. értelmében elhalaszthatja.

«Per állása.» Az eddigi tárgyalások és határozatok közlése nem szükséges, esetleg csak az, hogy tárgyaltak-e már a perben vagy nem stb.

91. §.

Ha a perbehivott a perbehivóhoz csatlakozik, mellékbeavatkozóként szerepel.

A perbehivó és a perbehivott közötti jogviszony a perben el nem dönthető és a védelem elvállalásából a szavatossági vagy kártalanitási kötelezettség elismerése nem következtethető.

A 91. §. (épp úgy, mint már az 1881 : LIX. t.-c. 10. §.) nem köti össze a perbehivás következtében való beavatkozást a szavatossági igény tárgyalásával, mert a védelmet elvállaló perbehivott csak mellékbeavatkozókép szerepel.

Úgyszintén nem rendelkezik a törvény arról, hogy meny-

nyiben élhet a beavatkozó vagy perbehivott azzal a kifogással, hogy a per helytelenül lett eldöntve, hogy a fél a pert rosszul vitte, mert ezek a kérdések nem a perrendtartásba, hanem a magánjogba valók.

Minthogy a perbehivó és perbehivott közötti jogviszony a perben el nem döntetik és a beavatkozás a perbehivott tetszésétől függ, nincs szükség arra, hogy a perbehivott a perbehivás közlésével egyúttal idéztessék. A perbehivott csatlakozása határidőhöz kötve nincs s a törvény ennek módját nem írja elő. Ha tehát a perbehivott csatlakozni kiván, módjában áll az iratok betekintésével megtudni azt, hogy a per mikor tárgyaltatik és a csatlakozást, minthogy mellékbeavatkozónak tekintetik, a törvényszéki eljárásban a tárgyalás napjáig iratban, a járásbirósági eljárásban esetleg a tárgyaláson szóval előterjeszteni.

Az, hogy forognak-e fenn a perbehivás kellékei, vita tárgyává nem tehető és csak az dönthető el, hogy a perbehivott mellékbeavatkozóként beléphet-e vagy sem? Az, hogy a perbehivásnak, illetőleg mellékbeavatkozásnak mily következménye legyen a perbehivó és perbehivott között netán később keletkezhető perben, ugyanott a magánjog elvei szerint bírálandó meg.

Ha a perbehivott a perbehivó fél védelmét elvállalja, a perbehivó fél beismerése a perbehivottat is köti. A perbehivó akarata ellenére védeszközöket nem használhat. Viszont a perbehivó tagadása ellen a perbehivott beismerése nem bír perbeli jelentőséggel. Ellenben ha a perbehivott a 80. §. értelmében pertárs, az ott felhozott elvek alkalmazandók.

A perbehivás költségét a perbehivó tartozik viselni, mert a perbehivás csak az ő érdekében történt. Az ellenfél ezekben a költségekben már azért sem marasztalható, mivel a perbehivás jogosultsága itt el nem döntetik. A perbehivó ezeket esetleg a későbbi perben a perbehivott ellen érvényesítheti. A perbehivottnak nincs költsége, ha közben nem jár, ha azonban mint beavatkozó belép, a 429. és 433. §§. jönnek alkalmazásba, de csakis a belépés óta felmerült költségekre nézve.

92. §.

Ha a beperelt adós azt a harmadik személyt, aki a követelést egészben vagy részben a maga részére igényli, perbe hivja és a perbehivott a perbe belép, az adóst kérelmére a perből végzéssel el kell bocsátani, ha a követelés összegét az igénylők javára a visszavétel jogáról való lemondás mellett birói letétbe helyezi.

Az adós elbocsátása esetében a pert csakis az igénylő hitelezők között a követeléshez való jog iránt kell folytatni. A pernyertes félnek a letett összeget oda kell itélni és a pervesztes igénylőt az adósnak okozott költségben is el kell marasztalni, ideértve a letétel költségét is; az alaptalanul okozott költségben azonban az adós ilyenkor is marasztalandó.

Az ellen a végzés ellen, amellyel a bíróság az adóst a perből elbocsátja, felfolyamodásnak van helye.

92. §. Gyakran megtörténik, hogy azt a követelést, a melyért az adóst beperlik, a felperesen kívül más is, pl. mint engedményes vagy örököstárs, a maga részére igényli; ilyen esetben az adós akkor sem teljesíthet fizetést, ha a követelést elismeri, mert nem tudja, hogy a több igénylő közül melyiknek fizethet jogosan. A §. tehát módot nyújt neki, hogy a harmadik igénylő perbe vonása mellett a követelés letétele utján a perből szabadulhasson.

A perbehivás ily esetben nem eredményez mellékbeavatkozást, mert az igénylő nem a perbehivó védelmét vállalja el, hanem a maga részére igényli a követelést; inkább főbeavatkozásról van itt szó, mely azonban nem a 83. §. szabálya szerint keresettel, hanem a szóbeli tárgyaláson kijelentett belépéssel történik.

Ha az igénylő harmadik a perhez csatlakozik, anélkül, hogy perbe hivatott, a 92. §. alkalmazást nyer, habár a perbehivás akkor tárgytalanná vált, azonban a felek ily esetben a belépésbe belenyugodni nem tartoznak. Ellenzés esetében a harmadiknak, a ki perbe nem hivatott, csak a főbeavatkozás joga marad fenn. A belépéssel a harmadik által emelt igényre nézve a perfüggőség áll be.

Az adós elbocsátása esetében a pert az igénylő hitelezők folytatják egymás ellen. Megtörténhetik, hogy egyik a másik igényének alaptalanságát kimutatja, vagy kitűnik, hogy a követelés egyiküket sem illeti, hanem egy harmadikat, vagy hogy az egyik igénylő csak részben tarthat igényt a követelésre. Ha a letett összeg egyiküket sem illeti meg, az adósnak a letett összeg a §. első bekezdése szerint vissza nem itélhető s így ily esetben mindkét hitelező itélettel egészben illetőleg részben elutasítandó és az összeg a fennálló letéti szabályok értelmében, mint letét további kezelés alatt marad; a mi azonban nem zárja ki, hogy a letevő adós tőlük a letett összeg visszavételéhez való jogát utólagosan érvényesíthesse.

A mennyiben az adós a pernek nem volt oka, költségeinek megtérítésére joga van, ha pedig a költséget alaptalanul ő

okozta, pl. a követelés fennállását előbb tagadta, az ennek következtében felmerült költségben őt kell elmarasztalni.

Az adós a jelen esetben a költség tekintetében az elbocsátás után is félként a perben marad, ezért, de a 2. bekezdés szövegezéséből is kitünően, az adósnak megfizetendő, esetleg az ellene megitélendő költség iránt nem az elbocsátási végzésben, hanem a per főtárgyában hozandó ítéletben kell dönteni.

Ez a §. csak készpénzbeli követelésre vonatkozik, a mi az «összeg» és a «birói letétbe helyezés» kifejezésekből következik; ellenben más dolgokra, jelesen helyettesíthető dolgokra nézve a következő §. lesz alkalmazandó.

93. §.

Az, akit, mint valamely dolog birtokosát, amelyet harmadik személy nevében birlal, vagy oly szolgalom vagy más dologi jog iránt perelnek, amelyet egy harmadik nevében gyakorol, a perbebocsátkozást megtagadhatja, ha ezt a harmadik személyt elődjekép megnevezi és nyilatkozattétel végett megidézését kéri.

Ha a kitüzött határnapon az elődkép megidézett harmadik személy ezt a minőségét kétségbe vonja vagy nem nyilatkozik, az alperes a perbebocsátkozást többé meg nem tagadhatja és az elődként megnevezett személlyel szemben jogosítva van a kereseti követelésnek eleget tenni.

A harmadik személy. ha elődi minőségét a kitüzött határnapon elismeri, az alperes beleegyezésével a perbe léphet és ebben az esetben az alperest kérelmére a perből végzéssel el kell bocsátani.

93. §. Megtörténhetik, hogy olyan személy lesz perbe vonva, ki másnak nevében birlal vagy gyakorol jogokat. Ez a per alól akkép szabadulhat, ha ezt a harmadikat, a kinek nevében birlal vagy gyakorolja a jogot, megnevezi. A harmadik megnevezése akképen történik, hogy az alperes legkésőbb a perfelvételi határnapon — mikor t. i. perbe bocsátkoznia kellene — elődjét megnevezi, annak megidézését kéri s egyuttal a perbe bocsátkozást megtagadja. Ha az elődkép megnevezett személy ezt a minőséget kétségbe vonja vagy nem nyilatkozik vagy meg nem jelen, a perbebocsátkozást az alperes már nem tagadhatja meg, hanem a felperes követelésének a harmadik személy irányában hatályosan eleget tehet.

Az elöd megnevezésének a perbebocsátkozás előtt kell történnie, később alperes a harmadikat csak szavatosként hívhatja perbe.

«Követelésnek eleget tenni», tehát nemcsak a kereseti

igény elismeréséről lévén szó, itéletre nincs szükség, hanem alperes eleget tehet, pl. kiadhatja az igényelt tárgyat. Alperes eljárásának az az anyagi joghatálya van, hogy ő a védelem megtagadása és a dolog kiadása miatt a harmadik által felelősségre nem vonható. Alperes ebbeli eljárása egyébiránt nem gátolja a harmadikat abban, hogy immár tulajdonjogát a felperes ellen külön perben érvényesíthesse. Alperes a harmadik meg nem jelenése miatt a pert saját nevében folytathatja. A megnevezett beléphet mint beavatkozó, csakhogy ebben az esetben nem érvényesítheti a saját jogát.

A 3. bekezdésben «felperes beleegyezése» azért szükséges, nekogy a perbe vont alperes, a ki látja, hogy a pert el fogja veszteni, a per költségétől szabadulhasson, ha teljesen fizetésképtelen egyént nevez meg elődül és ezt állítja a perbe. A beleegyezés csak az olyan követelésre szükséges, a mely az elődi viszonytól független, pl. a mely követelés az alperes hibájára, hogy pl. a dolgot megrongálta stb. van alapítva. Ezen az eseten kívül a felperes ellenzése hatálytalan, mert az itélet az alperessel szemben akkor is végrehajtható marad, ha a pert az elöd átvette s az alperes a perből kilépett, a felperesen tehát sérelem nem esik.

Az alperes azonban nem köteles a perből kilépni, ha a perben meg akar maradni; ebben az esetben az elöd, mint mellékbeavatkozó vehet mellette abban részt.

Az alperes tárgyalást és birói eldöntést a közte és a megnevezett elöd közötti jogviszony tárgyában nem követelhet, még kevésbé annak megállapítását, hogy a megnevezett elöd a pert átvenni tartozik. A mennyiben e tekintetben a kereset oly kifogásokra alapot nyújt, a melyek alperesnek szenvedő perbeli cselekvő képességére vagy a dologhoz való jogosultságára vonatkoznak vagy arra, hogy nem ő a valódi alperes, s így az elöd megnevezésére nincs szükség, ez a per érdemében döntendő el.

A perköltségre ugyanaz áll, mint a 92. §-ban, és pedig annál inkább, mert a 92. és 93. §§. értelmében az alperes védekezése alaposnak találtatván, a per összes költségeire nézve csak a végitéletben lehet határozni, míg a 87. §. esetében az alaptalanul beavatkozó a visszautasítást kimondó végzésben nyomban marasztalandó.

NEGYEDIK FEJEZET.

Meghatalmazottak és ügyvédek.

94. §.

Járásbíróságok előtt a fél, valamint a törvényes képviselő, a cégvezető és az, aki a kereskedelmi társaságot a kereskedelmi törvény rendelkezései szerint bíróság előtt képviselni jogosítva van, perbeli cselekményeket személyesen vagy meghatalmazott által végezhet.

Ha a per tárgyának értéke ezer koronát meghalad, váltóperekben pedig a váltókereset vagy a visszkereset tárgyának értékére tekintet nélkül a félnek ügyvéddel kell magát képviseltetnie.

A kivételeket a törvény határozza meg.

94. §. A járásbíróság előtti eljárásban kötelező ügyvédi képviseletnek abban az esetben van helye, ha a per tárgyának értéke ezer koronát meghalad, váltóperekben pedig tekintet nélkül az értékre, tehát minden esetben és pedig mindkét félre. Az I. B. az első javaslat tárgyalása alkalmával a váltóperekre vonatkozó ezt a rendelkezést csak a felperesre hozta indítványba s ezt azzal indokolta, «hogy a váltóperek előkészítése a felperes részéről különös szakértelmet igényel, azonban a kötelező ügyvédi képviseletnek további kiterjesztését még a váltóperekben sem találta elfogadhatónak, mert a kétszáz korona értéket meg nem haladó váltóperek a kötelező ügyvédi képviselet költségét nem birják el és mert az alperes a mai jog szerint is váltókifogásait, melyek pedig ma a per kimenetelére döntő befolyásuak, ügyvédi képviselet nélkül adhatja be. Az új javaslat és a törvény a kötelező ügyvédi képviseletet az alperesre is kiterjesztette.

95. §.

Ha a fél nem személyesen jár el, a járásbíróság előtt meghatalmazottúl rendszerint csak ügyvédet nevezhet. Ha az ügyvédi képviselet nem kötelező, az ügyvéden kivül mint meghatalmazott képviselheti:

1. a felmenő ágbeli rokon lemenő ágbeli rokonát és viszont, a férj nejét és nejének felmenő vagy lemenő ágbeli rokonát, a nő férjét, a testvér testvérét és a pertárs pertársát;

2. a gazdatiszt, az erdőtiszt és a bányatiszt, valamint az, aki valamely ingatlan kezelésével járó ügyletek kötésére állandóan meg van hatalmazva, a gazdaságból vagy az ingatlan kezeléséből eredő ügyekben, azt, akinél alkalmazva van;

3. a kereskedőnek az üzletben állandóan alkalmazott kereskedelmi meghatalmazottja és az iparosnak üzletvezetője az üzletből származó perekben főnökét;

4. a gazda cselédjét és a gazdatiszt a gazdaságban alkalmazott cselédet.

A ki nem önjogú, csak akkor lehet meghatalmazott, ha huszadik életévét betöltötte.

A 95. §. főbb pontjaiban megegyezik a S. E. 7. §-ával. Az egyik eltérés az, hogy az ingatlan kezelésével járó ügyletek kötésére állandóan meghatalmazottat is felveszi azok közé, a kik a szolgálatadót, mint meghatalmazottak képviselhetik; ugyanaz a gazdasági érdek, a mely ezt a gazdatisztre nézve igazolja, az erdőtisztre, a bányatisztre és a házkezelő tekintetében is fenforog.

«A ki az ingatlan kezelésével járó ügyletek kötésére stb.»; tehát az ingatlan kezelője alatt házmestert, vinczellért és általában olyanokat nem lehet érteni, a kik cselédi vagy szolgai viszonyban állanak.

Egy további eltérés az, hogy a 2. pont szerint a gazda cselédjét és a gazdatiszt a gazdaságban alkalmazott cselédet képviselheti. Ellenben mellőzi a jogosultak köréből a kereskedő- és iparossegédet és e helyett a 3. pontban feljogosítja az üzletben állandóan alkalmazott kereskedelmi meghatalmazottat és az iparosnak üzletvezetőjét az üzletből származó perekben a főnök képviseletével.

A 2. és 4. pontban említett alkalmazottaknak csak alkalmazásuk körében, vagyis a kezelésből, illetőleg az üzletből származó perekben van képviseleti joguk.

Eltér végre annyiban is, hogy a meghatalmazott önjoguságát sem kivánja, hanem a 20. életévnek betöltését kivánja meg.

«Ügyvéd». Az 1874 : XXXIV. t.-c. 1. §. szerint az ország, és pedig az ország egész területén, bíróságnál és hatóságnál mint ügyvéd csak az működhetik, ki bármelyik ügyvédi kamara által az ügyvédek lajstromában felvétetett.

96. §.

A törvényszék, a kir. itélőtábla és a kir. Kúria előtt a félnek ügyvéd kell magát képviseltetnie. A kivételeket a törvény határozza meg.

97. §.

A birói vagy ügyészi minőségben alkalmazott államhivatalnok, a kir. közjegyző, a nyilvános jogtanár, az, akinek birói hivatalra vagy ügyvédségre minősítő oklevele van és a jogtudor saját ügyében vagy atyai hatalom alatt álló kiskorú gyermeke, gyámoltja vagy gondnokoltja ügyében, továbbá mint nejének meghatalmazottja ügyvédi képviseletre nem szorul.

E törvénynek a kötelező ügyvédi képviseletre vonatkozó rendelkezései nem érintik a királyi kincstár és a közalapítványok perbeli képviseletére vonatkozó szabályokat, ideértve a m. kir. államvasutak képviseletére nézve fennálló szabályokat is.

Az első és a második bekezdés szerint jogosult személyek és közegek ennek a törvénynek szempontjából, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, az ügyvédekkel ugyanazon tekintet alá esnek.

A 97. §. oly kivételeket, a melyeket a törvény az ügyvédi kényszer alól tesz, pl. a 122. §. a szegénységi jogot kérő félre nézve e kérelem iránti eljárásban, a 482. §. a járásbirósági itélet elleni fellebbezési eljárásra, a 613. §. a váltó eljárásban beadható kifogásra, a 643. §. a házassági perekre, a 705. §. a kiskorúság meghosszabbítása stb. iránti eljárásra nézve.

A 4. bek.-ben említett kivételt tartalmazza a 273. §. és a 425. §. 3. bek.

98. §.

Azokban a perekben is, amelyekben az ügyvédi képviselet kötelező, a felek ügyvédi képviselet nélkül személyesen vagy a 95. §. 1—4. pontjában megjelölt meghatalmazott által a perbiróság előtt egyezséget köthetnek, a peres jogot egészben vagy részben elismerhetik vagy arról lemondhatnak, továbbá a jegyzőkönyvvezető előtt a birósági irodában, valamint a megkeresett biró előtt, és amennyiben a törvény másként nem rendelkezik, a kiküldött biró előtt eljárhatnak.

A fél azokban a perekben is, amelyekben az ügyvédi képviselet kötelező, képviselőjével együtt az elsőbiróság és a fellebbviteli biróság előtt személyesen megjelenhet és szóval előterjesztéseket tehet.

98. §. Az ügyvédi kényszer csak a pervitel céljából szükséges. Csakis magában a perben szorulnak a felek arra, hogy szakértelemmel biró egyén álljon oldaluk mellett. Egyezség kötésére, jogelismerésre vagy joglemondásra ügyvéd közbejötte szükségtelen, ezt a fél maga is megteheti.

A félnek azok a cselekményei, melyek a jegyzőkönyvvezető, a megkeresett vagy a kiküldött biró előtt történnek, rendszerint olyanok, hogy kizárólagos ügyvédi közreműködést nem igényelnek. A hol azonban a cselekmények nagyobb fontossággal birnak, mint pld. a számadási és hasonló bonyolódott perekre megszabott előkészítő eljárásban, ott a törvény ezekben az esetekben is előírja az ügyvédi képviseletet.

99. §.

A mennyiben az ügyvédi képviselet kötelező, a bíróság az ügyvéd nélkül fellépő fél cselekményeit hivatalból visszautasítja; ha pedig a fél, a kit a perben még ügyvéd nem képviselt, a tárgyaláson ügyvéd nélkül jelent meg, a tárgyalást költségére azzal a figyelmeztetéssel halasztja el, hogy őt, ha az ujabb tárgyaláson ügyvéd nélkül jelennék meg, meg nem jelenőnek fogja lekinteni. Ezt a rendelkezést akkor is alkalmazni kell, ha az ügyvédi képviselet a kereset felemelése, új kereset vagy viszontkereset támasztása következtében a tárgyalás folyamán válik szükségessé. Ha az ügyvédi képviselet hiánya csak az eljárás folyamán derül ki, a végzett cselekmények az ügyvédi képviselet hiánya miatt nem támadhatók meg.

99. §. E §. értelmében a bíróság, eltérően az 1868: LIV. t.-cz. 87. §. rendelkezésétől, az ügyvéd nélkül fellépő félnek cselekményeit egyszerűen hivatalból visszautasítja. A mulasztás ugyanis ellentmondással jóváhetető. Ha azonban a bíróság az ügyvédi képviselet hiányát nem venné észre és a cselekményt nem utasítaná vissza, akkor a cselekmény érvényes és többé megnem támadható.

Az a rendelkezés, mely szerint a bíróság abban az esetben, ha a fél, a kit a perben még ügyvéd nem képviselt, a tárgyaláson ügyvéd nélkül jelent meg, a tárgyalást a fél költségére elhalasztja, a képviselőháztól ered.

Az ügyvéd meghatalmazásának hiányáról a 110. §. rendelkezik. (L. a 140. 436 és 529. §-t is).

A 108. §. szerint joga van a félnek arra, hogy a meghatalmazottnak, tehát az ügyvédnek is cselekményeit visszavonja és kiigazítsa. A 98. §. szerint a fél akkor sincs a személyes cselekvéstől elzárva, ha képviselője nem ügyvéd, hanem más meghatalmazott.

A felülvizsgálati eljárásban, a hol már csak jogkérdések döntendők el, a fél személyes felszólalásának nincs helye.

100. §.

A meghatalmazott köteles irásbeli meghatalmazását eredetiben vagy hiteles másolatban első fellépése alkalmával a birósági iratokhoz csatolás végett bemutatni.

A magánokiratba foglalt meghatalmazást a kiállítónak két előttemező tanu jelenlétében alá kell irnia, vagy előttük az aláirást sajátkezű aláirásának elismernie; ha pedig irni nem tud, két előttemező tanu jelenlétében, a kiknek egyike a kiállító nevét is aláirja, kézjegyével kell ellátnia.

Ha a meghatalmazás ügyvéd részére szól, elég, ha a kiállító azt sajátkezűleg aláirja.

A külföldön kiállított meghatalmazás közokiratba vagy hitelesített magánokiratba foglalandó.

Ha az ügyvéd részére szóló meghatalmazás nem magyar nyelven van kiállitva, a meghatalmazott annak magyar fordítását is köteles bemutatni.

A 100. §. (megegyezően a S. E. 7. §-ával) azt kivánja, hogy a meghatalmazvány a 317. §-ban a magánokiratra nézve előírt alakban legyen kiállítva, és csak az ügyvéd részére kiállított meghatalmazványra nézve megelégszik azzal, hogy azt a kiállító fél ha írni tud, tanuk előttemezése nélkül sajátkezűleg aláírja.

Az ügyvédnek különös meghatalmazást kell felmutatni: házassági perekben (643. §.), a gyermek törvényességének megtámadása iránti perekben (666. §.), a gondnokság alá helyezés iránti eljárásban (722. §.)

A törvény nem tartalmaz külön szabályt arra az esetre, ha a meghatalmazás valódiságát az ellenfél kétségbe vonja. A bíróság tehát a bizonyításra nézve az általános szabályok szerint jár el. A 330. §. értelmében okirati bizonyítást is kivánhat; de a kétséget a fél személyes megidézésével eloszlathatja.

Az a kifogás, hogy a jelentkező ügyvéd nincs a kamaránál bejegyezve vagy hogy az ügyvédségtől felfüggesztetett épp oly kevésbé képez pergátló kifogást, mint az a kifogás, hogy nincs meghatalmazása.

A hivatalból kirendelt ügyvéd részére a fél által kiállított meghatalmazás nem kivántatik. (Lásd a 116., 707., 717. §§-t.)

A meghatalmazvány eredetije csatolandó levén, az a per befejezése után sem adható vissza, kivéve ha a kiállító aláírása

hitelesítve van, a mely esetben az eredeti helyett hiteles másolat csatolandó.

101. §.

A személyesen megjelent fél szóval is adhat meghatalmazást, amelyet a tárgyalási jegyzőkönyvbe kell felvenni és a félnek alá kell irnia.

101. §. Minthogy a törvényszéki eljárásban is szóbeli tárgyalás van, a mikor a féllel a törvényszék is közvetlenül eljár, a §. megengedi, hogy a törvényszéki eljárásban is a személyesen megjelent fél élőszóval ügyvédet vagy más meghatalmazottat vallhasson. Az sincs kizárva, hogy a fél a felülvizsgálati tárgyaláson megjelenvén, ott irásban más ügyvédet megbizhasson. A személyazonosság némi ellenőrzése szempontjából a tárgyalási jegyzőkönyvbe vett szóbeli meghatalmazást a félnek alá kell írnia.

102. §.

A fél ügyvédének perek vitelére adott általános meghatalmazását a törvényszéknél vagy a járásbiróságnál előre bejelentheti. A bejelentéshez a biróilag vagy közjegyzőileg hitelesített meghatalmazás eredetiben csatolandó.

A biróság a bejelentésekről jegyzéket vezet. A jegyzékek nyilvánosak.

A jegyzékbe iktatott meghatalmazás az előtt a biróság előtt, amelynél a jegyzéket vezetik, igazolásra nem szorul. A meghatalmazásra az első beadványban, illetőleg az első megjelenés alkalmával minden perben hivatkozni kell. Más biróság előtt a meghatalmazás a jegyzéknek a birósági iroda által kiállított kivonatával igazolandó. A meghatalmazás visszavonását vagy felmondását biróilag vagy közjegyzőileg hitelesített alakban a jegyzékbe való iktatás végett a biróságnál be kell jelenteni, mert különben a meghatalmazásnak ez okokból való megszünése harmadik személyekkel szemben nem érvényesíthető. Ez a rendelkezés a 107. §-t nem érinti.

102. §. A 153. §. értelmében a kézbesítések a fél általános meghatalmazással vallott ügyvédének kezéhez történhetnek.

103. §.

Amennyiben az ügyvédi képviselet kötelező, az ügyvédnek a per vitelére szóló meghatalmazással kell birnia. Egyéb esetekben a meghatalmazás egyes cselekményekre is szólhat.

103. §. Ha az ügyvédnek oly esetben, a midőn az ügyvédi képviselet kötelező, nincs általános, a per vitelére szóló meghatalmazása, akkor a 110. §. intézkedéseit kell alkalmazni.

104. §.

A per vitelére adott meghatalmazás kiterjed a perre vonatkozó minden cselekményre, ideértve a tárgyalás folyamán indított keresetekre, a beavatkozási keresetre továbbá a biztosítási intézkedésekre, és a végrehajtási eljárásra, valamint az ennek folyamán indított perekre vonatkozó cselekményeket is; kiterjed továbbá a pernek egyezség, elismerés vagy lemondás útján befejezésére s a peres pénz vagy dolog és a perköltség átvételére, nyugtatványozására és helyettes nevezésére is.

A bíróság által kinevezett ügygondnok jogköre — amennyiben a törvényből más ki nem tűnik — ugyanaz, mint a per vitelére meghatalmazott jogköre, azzal a megszorítással, hogy az ügygondnok egyezséget nem köthet, elismerést és joglemondást nem tehet és a bíróság külön megbizása nélkül a peres pénzt vagy dolgot át nem veheti és nem nyugtatványozhatja.

104. §. A meghatalmazás a peres pénz vagy dolog felvételére is terjed ki, de jogában áll a félnek a 105. §. értelmében a meghatalmazás törvényes terjedelmének korlátozása.

«Egyezség» csak is a per tárgyára szorítkozik, a mi azonban ki nem zárja, hogy a meghatalmazott pénzösszeg vagy egyéb helyettesíthető dolgok igéretével szemben, lemondásokat és elismeréseket tehet, illetőleg elfogadhat.

A meghatalmazott ügyvéd által megbizott helyettes a féllel nem áll szerződéses viszonyban; következésképen egymás ellen a képviseletből eredő igényeket nem érvényesíthetnek.

Abból, hogy az a per vitelére meghatalmazott helyettest nevezhet, következik, hogy a meghatalmazott a helyettesnek nem minden hibájáért, hanem csak a helyettes kiválasztásánál elkövetett mulasztásáét felelős. Ha alkalmas helyettest rendelt, a félnek az ennek hibájából okozott kár miatt ez ellen kell fordulnia. Ez az elv azonban nem áll fenn akkor, ha a meghatalmazott saját könnyítésére a pervitel egy részét tőle függő más

személyre, pld. az irodájában alkalmazott más ügyvédre vagy ügyvédi segédre bizta. Ha a meghatalmazó eltiltotta a meghatalmazottat helyettes nevezéséből, a helyettes hibájáért is szavatol, mert saját veszélyére nevezett helyettest.

A per vitelére meghatalmazott ügyvéd által más helyen, jelesül a felsőbiróság székhelyén lakó ügyvéd részére kiállított helyettesi meghatalmazás az ott teljesítendő minden perbeli cselekményre terjed ki oly hatállyal, hogy kézbesítések a helyettes kezéhez teljesítendők és a helyettes jogorvoslatok beadására is fel van hatalmazva.

Mivel a törvény mindenütt, a hol kifejezetten nem tesz különbséget, meghatalmazott alatt az ügyvédet és más meghatalmazottat is érti, a 104. §. valamint a többi szakaszok rendelkezései is nemcsak ügyvédek, hanem más személyek meghatalmazása esetére is irányadók.

105. §.

A per vitelére szóló meghatalmazás törvényes terjedelmének korlátozása az ellenféllel szemben csak annyiban hatályos, amennyiben a korlátozás magába a meghatalmazásba kifejezetten felvétetett.

Amennyiben az ügyvédi képviselet kötelező, a meghatalmazás törvényes terjedelmét hatályosan csak a pernek egyezség, lemondás vagy elismerés útján való befejezhetése, valamint a peres pénz vagy dolog átvétele és nyugtatványozása tekintetében lehet korlátozni.

A 102. §. értelmében bejelentett meghatalmazás nem korlátozható.

105. §. A meghatalmazásból származó jogviszonyoknak a meghatározása, a mennyiben a meghatalmazott és a meghatalmazó fél közötti viszonyra vonatkoznak, a magánjogba, illetőleg az ügyvédi rendtartásba való; a mennyiben azonban a jogviszonynak az ellenfél irányában hatályosságáról van szó, ezt a perrendtartásban kell szabályozni. Ezen a szemponton alapulnak a 105. §-nak, valamint a 106—109. §§-nak szabályai is. A 102. §. alapján bejelentett általános meghatalmazás korlátozásának az ellenféllel szemben való hatálytalanságát azért kellett kimondani, mert ez a meghatalmazás nem melléklete a percsomónak és így arról az ellenfél nehezebben szerezhet tudomást.

Az ellenfél érdekében áll a meghatalmazás korlátozásáról tudomást szerezni; ha ezt elmulasztja, csak saját veszélyére cselekszik.

106. §.

A per vitelére szóló meghatalmazás nem szűnik meg sem a megbízó halálával, sem pedig a megbízó perbeli cselekvő képességében, vagy törvényes képviselőjének személyében történt változás következtében. Ha azonban a meghatalmazott a jogutódok nevében kiván fellépni, azok meghatalmazását kell felmutatnia.

A 106. §-nak czélja az, hogy a fél személyében bekövetkezett változás miatt az ellenfél sérelmet ne szenvedjen; már pedig az ő sérelmével járna az, ha a meghatalmazás megszünésével nem lenne senki, a kivel szemben perbeli cselekményeket hatályosan végezhetne. A per tehát rendszerint (470. §.) folyik tovább, mintha változás nem történt volna, kivéve, ha a jogutód nevében kiván fellépni a meghatalmazott, a mikor ennek meghatalmazását kell felmutatnia.

A meghatalmazás, eltérve a magánjog szabályaitól, kiterjed az örökösökre, fentartva ezeknek visszavonási és felmondási jogát.

Ellenben a fél halálával megszünik a részére engedélyezett szegénységi jog és ezzel a szegénységi képviselet joga is; ha azonban az ügyvéd a féltől meghatalmazást nyert, a meghatalmazás nem szünik meg feltétlenül és csak a felmondási jog áll be. (118. §.)

«A megbízó perbeli cselekvő képességében», pld. ha elmebetegség vagy gondnokság alá helyezés által a cselekvő képességet elveszti vagy ha a nagykorúságát elnyeri; «a törvényes képviselő személyében», pld. ha meghal vagy perbeli cselekvő képességét elveszti, ha más rendeltetik ki vagy a törvényes képviselet megszünik.

107. §.

Ha az ügyvédi képviselet nem kötelező, az ellenféllel szemben a meghatalmazásnak a fél részéről történt visszavonása a visszavonás közlésével, a meghatalmazásnak a meghatalmazott részéről történt felmondása pedig a meghatalmazás megszünésének közlésével válik hatályossá.

Ha az ügyvédi képviselet kötelező, a meghatalmazásnak visszavonása vagy felmondás folytán megszünése az ellenféllel szemben másik ügyvéd vallásának közlésével válik hatályossá.

A közlés irásban történik, amelyet a bíróság az ellenfélnek kézbesittet. A tárgyaláson jelenlevő ellenfél szóval is értesithető.

107. §. Ha az ügyvédi képviselet nem kötelező, tehát pld. rendszerint járásbirósági eljárásban, a meghatalmazási viszony

megszünésének hatálya az ellenfélre nézve csak a visszavonás illetőleg a felmondás következtében történt megszünése közlésének időpontjához van kötve, mert ezekben az esetekben az ellenfél magával a féllel szemben is eljárhat, ha ellenben az ügyvédi képviselet kötelező, a hatály csak másik ügyvéd vallásának közlésével állhat be, mert ügyvéd nélkül rendszerint nem lehet eljárni. A közlés megtörténte előtt, az előbbi meghatalmazottal szemben kell és lehet eljárni.

A közlés történhet irásban, jegyzőkönyvbe mondással vagy szóval (pl. a tárgyaláson), de közlés szükséges, más úton nyert tudomás nem elég.

108. §.

A meghatalmazott részéről meghatalmazása körében végzett cselekményt az ellenféllel szemben olyannak kell tekinteni, mintha a fél maga végezte volna, hacsak a jelenlevő fél azt azonnal vissza nem vonja vagy ki nem igazitja.

108. §. «Azonnal» vagy is ugyanazon a tárgyaláson, különben jogosítva lenne a meghatalmazott a tárgyaláson végzett cselekményeit, a mennyiben azokat utólag hátrányosaknak találja, egy későbbi tárgyaláson megjelent fél által visszavonatni.

109. §.

Több meghatalmazott közül a felet bármelyik képviselheti. Ellenkező kikötés az ellenféllel szemben hatálytalan.

A 109. §. megengedi ugyan, hogy a fél több meghatalmazottat is rendelhet ki, azonban a magánjognak azt a szabályát, hogy több meghatalmazott rendszerint csak együttesen járhat el, nem fogadja el, mert az együttes képviselet ellenkeznék a pervitel követelményeivel és bonyodalmakat idézhetne elő. Az ellenfél egyes perbeli cselekményeket több meghatalmazott ellenében nem is teljesíthetne. A törvény ezekből az okokból az ellenféllel szemben annak a kikötését, hogy nem a meghatalmazottak bármelyike járhat el, hatálytalannak mondja ki. Ha a több meghatalmazott ellentétes nyilatkozatokat tesz, ezek olyan szempont alá esnek, mintha magának a félnek az előadásában lenne ellentét; ennek az ügy eldöntésére való befolyását a biró szabadon mérlegeli. A 245. §. szabályánál fogva a több meghatalmazott rendeléséből származó költségtöbblet mint szükségtelen, az ellenfél terhére nem róható.

110. §.

A meghatalmazás hiányát a bíróság a per bármely szakában hivatalból veszi figyelembe.

Ha az, aki mint meghatalmazott lép fel, meghatalmazását nem igazolja, a bíróság a hiány pótlására rövid határidőt tűz ki és e mellett a meghatalmazás nélkül fellépett személyt egyelőre az eljárásban való részvételre bocsáthatja, az ellenfél kívánságára pedig az eljárásban való részvételre bocsátani köteles.

A bíróság a meghatalmazás nélkül fellépett személynek az eljárásban való részvételre bocsátását a költségek és károk iránt nyujtott biztosítéktól teheti függővé, melynek módját és mennyiségét a bíróság belátása szerint állapítja meg.

A meghatalmazás igazolására kitűzött határidő lejárta, illetőleg az igazolás megtörténte vagy az eljárás jóváhagyása előtt véghatározat nem hozható.

Ha a kitűzött határidő alatt a hiányt nem pótolják, vagy az eljárást jóvá nem hagyják, a fél helyett eljárt személy cselekményei hatálytalanok és ehhez képest a meghatalmazás nélkül indított kereset végzéssel hivatalból visszautasítandó, a meghatalmazás hiányának egyéb eseteiben pedig a fél meg nem jelentnek tekintetvén, ellene a meg nem jelenés következményei alkalmazandók és egyuttal mind a két esetben a fél helyett eljárt személy az ellenfélnek okozott költségben elmarasztalandó.

A fél a meghatalmazás hiányát nem érvényesítheti, ha a meghatalmazást csak szóval adta is vagy az eljárást akár kifejezetten, akár hallgatólag jóváhagyta.

110. §. Meghatalmazás hiánya alatt nemcsak a meghatalmazás nem léte, hanem annak hiányossága, pl. tanuk hiánya (100. §.) vagy a 95. §-ban meghatározott viszony fenn nem forgása stb is értendő.

A 110. §. rendelkezései lényegükben megegyeznek a S. E. 8. §-ával és annak szabályaitól csak annyiban térnek el, hogy az ügyvivő által nyujtandó biztosíték útján is gondoskodik arról, hogy az ellenfél az eljárás folytatásával ne károsodhassék és hogy a hiány pótlására adott engedelem ne váljék szándékos halasztások forrásává. A visszaélések elleni további cautela az, hogy a fél helyett eljárt személy az okozott költségben elmarasztalandó. Ez az eljárás hasonló ahhoz, a melyet a 75. §. a törvényes képviselet hiányának pótlására megállapít.

A kártérítésre nézve a §. 3. bek. csak az ahhoz való jogo-

sultságot mondja ki; valamely meghatározott összegben való marasztalás külön keresetnek tartatik fenn.

A meghatalmazás hiánya a felsőbiróságnál is orvosolható (505., 541. és 542. §§.); ha azonban a felsőbiróságnál kitűnik, hogy nemcsak a jogorvoslat beadásánál, hanem az alsóbiróságnál is a fél nem volt kellően képviselve és ez a hiány felhivásra nem pótoltatott, nemcsak a jogorvoslat visszautasítandó, hanem ennek alapján a per megszüntetendő és az alsóbiróság itélete hatályon kívül helyezendő. A meghatalmazványon észlelt lényegtelenebb hiányok pedig, például ha az írni nem tudó fél meghatalmazványán előttemező tanuk aláírva nincsenek, a törvény szigorú alkalmazását nem indokolnák, jelesül, ha e miatt kifogás az ellenfél részéről nem tétetett vagy a fél a per folyamán személyesen nyilatkozott, a mivel az érdekében eljáró képviselő cselekményét jóváhagyta.

A felülvizsgálati bíróságnál az eljárásban való feltételes részvételre bocsátás helyet nem foglalhat, mert a felülvizsgálati tárgyalás a felek kérelmére el nem halasztható és pedig egyrészt azért, mert az a felek távolmaradása esetében is megtartandó, másrészt pedig ennek megengedése visszaélésekre szolgáltatna okot.

111. §.

A biróság azokat a feleket és meghatalmazottakat, akiknek nincs érthető előadó képességük, a további előadástól eltilthatja, azokat a meghatalmazottakat pedig, akik a 95. §. szerint a képviseletre jogositva nincsenek, vagy akik zugirászat miatt jogerősen el voltak itélve, az előadástól eltiltani köteles.

Ha ennek következtében a fél képviselet nélkül marad, a tárgyalást a fél költségére azzal a figyelmeztetéssel kell elhalasztani, hogy a biróság a felet a tárgyalás ismételt meghiusitása esetében meg nem jelenőnek fogja tekinteni.

Az, aki a 95. §. 1—4. pontjai alapján mint meghatalmazott fellép, ha a meghatalmazásra jogositó viszony tekintetében valótlan tényt ad elő, kétszáz koronáig terjedhető pénzbirságban marasztalandó. A marasztaló határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

Ügyvédekre ez a §. nem alkalmazható. A 97. §. első bekezdésében említett személyek e §. alkalmazásában ügyvédeknek nem tekintetnek.

111. §. A 210—217. §§-ban a rendzavarás következményei vannak meghatározva. A törvény a felet, kinek előadási

képessége nincs, nem utasítja ügyvéd állítására, hanem a tárgyalás elhalasztását írja elő azzal a következménynyel, hogy a fél a tárgyalásnak ismételt meghiusítása esetében meg nem jelenőnek fog tekintetni. Nincs kizárva, hogy a fél csak átmenetileg nem képes ügyét egészen világosan előadni, ha pedig a hiány állandó, meghatalmazottat fog választani. A zúgirászt a bíróság az eljárástól eltiltani köteles. Az ügyvéd képesítése feltételezi azt, hogy érthető előadási képességgel bir; nála tehát ennek a hiánya ki van zárva. Az ügyvédek ellen ezért a 111. §. rendelkezései egyáltalában nem alkalmazhatók.

Ez a rendelkezés ügyvédjelöltekre nézve esetleg alkalmazható.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Szegénységi jog.

112. §.

Szegénységi jogban rendszerint az a fél részesíthető, kinek jövedelme nem nagyobb, mint a lakhelyén szokásos közönséges napszám.

A bíróság azonban az összes körülmények tekintetbe vételével szegénységi jogban részesítheti azt a felet is, aki a perköltséget fedezni nem tudja a nélkül, hogy a saját és azoknak a hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne, akiknek tartására törvénynél vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles.

Az, akinek perlekedése már előre teljesen eredménytelennek mutatkozik, szegénységi jogban nem részesíthető.

Nem részesíthető szegénységi jogban az a fél sem, aki mint engedményes lép fel, kivéve, ha valószínűnek mutatkozik, hogy az engedményezés nem a szegénységi jogon való perelhetés végett történt.

Külföldieknek a szegénységi jogot eltérő nemzetközi megállapodás hiányában csak viszonosság esetében lehet megadni. Az igazságügyminiszternek a viszonosság felől tett nyilatkozata a bíróságra kötelező. E nyilatkozatot kétség esetében hivatalból kell kikérni.

112. §. Az 1899 : XIII. t.-cikkel beczikkelyezett haagai egyezmény 14. §. értelmében az egyezményben résztvevő összes szerződésbeli államok hozzátartozóinak, tekintet nélkül azok lakhelyére, a belföldiekkel való egyenlő elbánás biztosíttatik.

Hogy a fél kinek ellátására van kötelezve, azt a magánjog határozza meg (1877 : XX. t.-c. 11. §.).

A szegénységi jog megadása megtagadandó, ha a perle-

kedés már előre teljesen eredménytelennek mutatkozik. Ha a szegénységi jog erre tekintet nélkül adatnék meg, ez oda vezetne, hogy egyesek perlekedési viszketegből a bíróságot alaptalan perekkel halmoznák el, az ellenfélnek esetleg meg nem téríthető költséget okoznának és az ügyvédeket is hiábavaló teendőkkel terhelnék. A 4-ik bekezdés megakadályozni kívánja azt, hogy a vagyonos fél a szegénységi jog élvezetébe juthasson oly módon, hogy követelését szinlegesen engedményezi szegény emberre, a kinek a szegénységi joghoz joga volna.

A szegénységi jog csupán a miatt, mert a fél ügyvédet vallott és ennek esetleg előleget adott, meg nem tagadható.

113. §.

A szegénységi jog megadása következtében a fél:

1. egyelőre fel van mentve a szegénységi jog megadása iránti kérelem előterjesztésétől kezdődőleg az ügyben felmerülő illetékek és bélyegek fizetése alól;

2. a perköltség fedezéseül nem köteles biztosítékot adni;

3. jogot nyer arra, hogy ügyének egyelőre díjtalan vitelére ügyvédet rendeljenek ki számára (116. §.);

4. egyelőre fel van mentve a bírósági kiküldöttek díjainak és kiadásainak, a tanuk és szakértők illetményeinek, valamint a szükséges hirdetmények és az ügygondnok költségének fizetése alól és ezeket az államkincstár előlegezi.

Hogy a szegénység miatt mennyiben van helye bélyeg- és illetékmentességnek, azt külön jogszabályok határozzák meg.

113. §. «A kérelem előterjesztésétől kezdődőleg.» Ha a fél a pernek csak későbbi folyamán kéri a szegénységi jogot, annak helyadása nem terjed ki az addig már felmerült illetékekre, bélyegekre stb., ellenben kiterjed a kérvény beadása után a szegénységi jog megadásáig felmerültekre.

«Egyelőre» vagyis míg a 119. §. értelmében a megtérítés kötelezettsége beáll.

A fél a perköltség fedezésére nem tartozik biztosítékot adni. Egyéb biztosítékok alól azonban, melyeket részben a pdt. (110, 418. §§.) részben más törvények (1881 : LX. t.-c. 42, 57, 58, 76, 78, 93, 168, 191, 202, 229, 239. §§. stb.) előírnak, a fél felmentve nincs.

A per vitelére szükséges okiratok másolatai díjmentesen adandók ki részére, azonban nincs jogában a beadványok szükséges másolatainak díjmentes megszerzését követelni.

Mely esetben rendelnek ügyvédet, a 116. §-ban van szabályozva.

A birói ügyviteli szabályok 261. §. értelmében a szegénységi jogon perlekedő fél helyett a szükséges eljárási költség az iroda-átalányból előlegezendő.

E §-nak következménye az is, hogy a szegény fél is a kereset visszavonása esetében az alperesnek okozott költséget megtéríteni tartozik és hogy alperes a keresetnek ujabb megindítása esetében költség meg nem térítés miatt pergátló kifogással élhet. (180. §.)

114. §.

A szegénységi jog megadása az ellenféllel szemben a perköltség megtérítésének kötelezettségét nem érinti.

115. §.

A szegénységi jog megadása a per bíróságánál irásban vagy szóval kérhető.

Ha a fél a perbíróság székhelyén kivül fekvő járásbíróság területén lakik vagy tartózkodik, kérelmét szóval lakhelyének vagy tartózkodási helyének járásbírósága előtt is előadhatja, a mely az erről felvett jegyzőkönyvet a perbírósághoz teszi át.

A kérelemben a szükséghez képest elő kell adni a peres ügy állását a bizonyító eszközök megnevezésével. A kérelem mellett továbbá be kell mutatni a hatósági bizonyitványt, amely tanusítja a félnek állását vagy foglalkozását, vagyoni viszonyait, az általa fizetendő egyenes állami adó mennyiségét, továbbá azt a körülményt, hogy jövedelme a lakhelyén szokásos közönséges napszámot nem haladja meg. Ha a fél a 112. §. második bekezdése alapján kéri a szegénységi jog megadását, a hatósági bizonyitványnak a fél állásán, foglalkozásán, vagyoni viszonyain és az általa fizetendő egyenes állami adó mennyiségén felül tanusítania kell a félnek családi viszonyait azoknak a személyeknek a megnevezésével, a kiknek tartásáról gondoskodni köteles és a félnek a perköltség viselésére való tehetetlenségét. Gyámság vagy gondnokság alatt állók részére a bizonyitványt a gyámhatóság is kiállíthatja.

Egyebekben a hatósági bizonyitvány kiállítását rendelet szabályozza.

115. §. «Perbíróság» az a bíróság, melynél a per folyamatban van (illetőleg folyamatba teendő). Ha a fél csak a fellebbezési eljárásban veszi igénybe a szegénységi jogot, e vég-

ből a fellebbezési bírósághoz kell fordulnia. Ugyancsak annál a bíróságnál, a melynél a per éppen van, kell a korábban megnyert szegénységi jog alapján az ügyvéd kirendelését is kérnie. (116. §.)

A kérelmet a törvényszéki eljárásban is szóval lehet előterjeszteni.

116. §.

A szegény fél részére ügyének díjtalan vitelére ügyvédet csak akkor lehet kirendelni, ha ezt kifejezetten kéri. A mennyiben az ügyvédi képviselet nem kötelező, a bíróság a körülményekhez képest itéli meg, hogy ügyvéd kirendelésére szükség van-e.

Sürgős esetben a bíróság rendel ki a szegény fél részére ügyvédet és erről az ügyvédi kamarát értesíti. Az ügyvéd kirendeléséről egyébként az ügyvédi rendtartás rendelkezik.

A szegény fél részére való kirendelés az ügyvédre nézve a per vitelére szóló meghatalmazást pótolja.

116. §. Ügyvédet a szegény fél csak akkor kap, ha azt kéri. Nincs indoka annak, hogy ügyvéd rendeltessék ki akkor, a mikor van a félnek olyan ügyvéde, a kiben megbizik és a ki ügyének díjtalan vitelére talán önként vállalkozik.

Az ügyvéd személyének kirendelésére nézve fenn van tartva az ügyvédi rendt. 27. §. 5. pontjának az a rendelkezése, mely szerint az ügyvédet a bíróság felhivására az ügyvédi kamara választmánya rendeli ki. Eltérésnek sürgős esetben van helye, a midőn az ügyvédet a bíróság rendeli ki. Az ügyvédi kamara értesítése a szegényvédelemnek az ügyvédek között egyenletes felosztása czéljából szükséges.

117. §.

A megadott szegénységi jog a fellebbviteli és a végrehajtási eljárásra is kiterjed.

A szegény fél részére kirendelt ügyvéd, ha nem lakik a fellebbezési bíróság székhelyén, a fellebbezési tárgyalásra a fellebbezési bíróságnál más ügyvéd kirendelését kérheti.

A szegény fél részére kirendelt ügyvédnek a perbíróságnál előterjesztett kérelmére más ügyvéd rendelhető ki, ha az ő lakhelyétől távoleső helyen megkeresés utján teljesítendő perbeli cselekménynél az ügyvédi képviselet szükségesnek mutatkozik.

A kirendelésre az előbbi §. második bekezdése alkalmazandó akként, hogy sürgős esetben az ügyvédet a megkeresett bíróság rendeli ki.

118. §.

A szegénységi jog annak a félnek halálával, akinek részére megadatott, megszűnik. A megszűnés azonban nem zárja ki, hogy a szegény felet képviselő ügyvéd a szükséges cselekményeket szegénységi jogon végezhesse.

A perbíróság a szegénységi jogot a féltől az eljárás bármely szakában hivatalból is megvonja, ha kitűnik, hogy a szegénységi jog feltételei nem voltak meg, vagy már nincsenek meg. Azon az alapon, hogy a perlekedés már előre teljesen eredménytelennek mutatkozik, a szegény fél részére kirendelt ügyvéd kérelmére is köteles a bíróság határozni a szegénységi jog megvonása kérdésében.

Az a fél, aki a szegénységi jog megadását a vagyoni feltételekre nézve tudva hamis előadás alapján eszközölte ki, hatszáz koronáig terjedhető pénzbirságban marasztalandó.

118. §. Az elhalt fél örökösei a szegénységi jognak maguk részére megadását kérhetik, ha a perbe belépnek és a 112. §-ban megszabott alapfeltételek reájok nézve fenforognak.

A halaszthatatlan cselekményekre vonatkozó rendelkezés (1. bekezdés) abban találja indokát, hogy méltánytalan volna, ha az ügyvéd, a kinek a fél haláláról gyakran nincs is tudomása, utólag bélyegilletékekkel rovatnék meg.

A szegénységi jogot megvonhatja nemcsak az a bíróság, a mely azt megadta, hanem a perbíróság, vagyis a fellebbezési és felülvizsgálati bíróság is.

A szegénységi jog utólagosan az illető feltétel hiányában vonható meg (2. bekezdés), ellenben a pénzbirság csak akkor alkalmazható, ha a fél a vagyoni viszonyaira vonatkozólag adott elő hamis tényeket (3. bekezdés).

119. §.

A szegénységi joggal perlekedő fél azokat az összegeket, amelyek fizetése alól szegénységi joga alapján egyelőre fel volt mentve, utólag köteles megfizetni, mihelyt a szegénységi jog vagyoni feltételei már nincsenek meg.

120. §.

A 113. §. 4. pontjában említett azokat a költségeket, amelyek fizetése alól a szegény fél egyelőre fel volt mentve, az ellenféltől kell behajtani, ha ez a perköltség megtérítésében el lett marasztalva.

Erre nézve a bíróság határozatában (424. §.) megfelelően intézkedik. Egyebekben a behajtást rendelet szabályozza.

121. §.

A szegény fél részére kirendelt ügyvéd a perköltségben marasztalt ellenféltől közvetlenül behajthatja megállapított kiadásait és díjait. Az ellenfél az ügyvéddel szemben oly kifogással, amely őt a szegény félhez való viszonyából illeti meg, csak annyiban élhet, amennyiben azt a költséget, a mely részére ugyanabban a perben a szegény fél ellen meg van állapítva, felszámíthatja.

120—121. §§. Ha a szegénységi joggal perlekedő fél pernyertes lesz és ellenfele a perköltség megtérítésében marasztaltatik, akkor az állam az illetékeket és bélyegeket, valamint az előlegezett költséget hajtja be, az ügyvéd pedig kiadását és díját a marasztalt ellenféltől közvetlenül hajthatja be. A behajtás iránt a bíróság abban a határozatában, a melyben a perköltség viseléséről intézkedik, megfelelően gondoskodni tartozik.

Oly peregyezség, melyben az államnak megtérítendő költségről gondoskodva nincs, a szegénységi joggal perlekedő fél ellenfelét ezek viselésének kötelezettsége alól fel nem mentené.

Ha a per szünetelése áll be (475. §.), a három év leteltével az állam járandóságai behajtása tárgyában a további intézkedés hivatalból megteendő.

122. §.

A szegénységi jog megadása, megvonása és az utófizetés elrendelése tárgyában a bíróság az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat. A netalán szükséges tudakozódást a bíróság hivatalból is megteheti.

A szegénységi jog megvonása és az utófizetés elrendelése előtt a szegény felet meg kell hallgatni.

A szegénységi jogot kérő fél ebben az eljárásban akkor is személyesen járhat el, vagy a 95. §. 1—4. pontjaiban meghatározott meghatalmazottal képviseltetheti magát, ha az ügyben az ügyvédi képviselet kötelező volna.

123. §.

A szegénységi jogot megadó, megvonását vagy az utófizetés elrendelését megtagadó végzés ellen nincs helye felfolyamodásnak. A szegénységi jogot megtagadó, megvonó és az utófizetést elrendelő végzés ellen a fél felfolyamodással élhet.

122—123. §§. Mivel a szegénységi jog engedélyezése, a megvonása, a megvonásnak és az utófizetés elrendelésének megtagadása az ellenfél jogait nem érinti, az iránt meghallgatás nélkül is határozhat a bíróság és a határozatot, a mellyel a szegénységi jog megadatik, megvonása vagy az utófizetés elrendelése megtagadtatik, fellebbvitel útján meg nem támadható.

HATODIK FEJEZET.

Biztosíték.

124. §.

A külföldi felperes az alperes kívánatára a perköltség és az illeték fedezéseül biztosítékot köteles adni, kivéve, ha abban az államban, amelynek a felperes polgára, a magyar állampolgárt megfelelő esetben biztosíték adására nem kötelezik.

Az igazságügyminiszternek erről tett nyilatkozata a bíróságra kötelező. E nyilatkozatot kétség esetében hivatalból kell kikérni.

124. §. «Külföldi felperes.» A magyar állampolgártól tehát biztosíték nem követelhető, habár külföldön tartózkodik vagy ott lakhellyel bir; de akkor sem, ha esetleg más állam polgárságát megszerezte, de a magyar állampolgárságot el nem vesztette. Viszont azonban követelhető a biztosíték minden külfölditől, habár a kereset megindításakor belföldön tartózkodott vagy lakhellyel birt volna is.

A törvény nem kívánja azt, hogy a viszonosság az ítélet végrehajtására nézve álljon fenn, hanem csak azt, hogy a külföldi állam se követeljen magyar állampolgártól biztosítékot.

Az alperes perköltségének a biztosítására a felperes részéről birói kézhez letett összeg a pernyertes alperes részére megítélt perköltség kielégítésére szolgálván, nincs akadály az ellen, hogy a pervesztes felperes az ítéletben a perköltségnek az alperes részére való kiutalványozásának, illetőleg abból való kielégítésé-

nek tűrésére kötelezteссék és az itélet jogerőre emelkedése után a megitélt összeg a végrehajtás mellőzésével kiutalványoztassék, illetőleg alperes az érték eladásának árából kielégíttessék; és pedig már azért is, mert a perköltség-biztosíték intézményének indító oka éppen az, hogy «a legtöbb külföldi államban vagy egyáltalában nem, vagy csak nagyon költséges eljárás alapján hajtható végre a hazai biróság itélete, minek következtében magyar állampolgár, ha külföldi felperessel szemben pernyertes lett, költségét sok esetben nem volna képes behajtani.

A biztosíték alóli mentesség kérdésében a legtöbb állammal viszonosság áll fenn. Az 1899 : XIII. t.-cikkel beczikkelyezett haagai egyezmény 11—13. czikkei, osztr. cs. k. igazs. minist. 1897 dec. 13. (R. G. B. 284) rend., m. igazságügyminist. 71,391/97. sz. rendelet).

«Alperes kivánatára.» Tehát nem az alperes mellett fellépő beavatkozó az ő költségei iránt, mivel a perbelépés tetszésétől függ; ellenben a felperes mellett fellépő külföldi főbeavatkozótól, valamint a külföldi mellékbeavatkozótól is követelhető, mert a perköltség iránt a 433. §. szerint ők is tartoznak szavatossággal.

A biztosíték hiánya a 180. §. 8. pontja szerint pergátló kifogás; a kérelem tehát rendszerint a szóbeli tárgyalás kezdete előtt felhozandó.

A biztosítékadás kötelezettsége csak a keresettel áll be, és nem az előleges bizonyításfelvétel iránti kérelem beadásával, a fizetési meghagyás iránti kérelemmel, de kezdődik az ellentmondással vagy a kifogással.

A külföldi, ha szegénységi jogon perel, biztosítékot adni nem köteles (113. §. 2. pont).

125. §.

Az alperes abban az esetben is követelhet biztosítékot, ha a biztosíték adásának oka a per folyamán áll be, kivéve, ha a felperesi követelés elismert része elegendő biztosítékul szolgál.

125. §. A biztosíték adásának oka a per folyamán állhat be, például a felperes a per folyamán veszti el magyar állampolgárságát vagy a mentesítő viszonosság per folyamán megszűnik, vagy ha a belföldi felperes helyébe külföldi lép be (mint örökös, engedményes stb.).

126. §.

A biztosíték mennyiségét az alperes költségének valószínű összege szerint a bíróság állapítja meg.

Az alperes által a per folyamán indított keresetből származó költséget a megállapításnál nem lehet figyelembe venni.

Ha a megállapított összeg a per folyamán elégtelennek mutatkozik és a felperesi követelésnek elismert része sem szolgálna elegendő biztosítékul, az alperes további biztosítékot követelhet.

A fellebbviteli eljárásban a felperestől további biztosíték csak az esetben követelhető, ha ő élt fellebbezéssel vagy felülvizsgálati kérelemmel és ha a követelésnek bár még nem jogerősen megítélt része elegendő biztosítékul nem szolgál.

126. §. A biztosíték mennyiségének megállapításánál az esetleges fellebbvitel költségei szintén figyelembe veendők és egyáltalában a megállapításnak olykép kell történnie, hogy a per folyama alatt kiegészítési eljárás ne legyen szükséges. A fellebbviteli eljárásban azonban az alperes nem követelhet további biztosítékot, ha ő élt fellebbvitellel, mert ebben az esetben ő a támadó fél.

A további biztosíték iránti eljárásra nézve a 181. §. rendelkezései alkalmazandók.

A mennyiség kérdésében fellebbvitelnek az alperes részéről nincs helye. (182. §. utolsó bekezdés.)

127. §.

A biztosítékot, hacsak a felek a biztosítás módját egyetértően másként nem állapítják meg, készpénzben vagy óvadékképesnek nyilvánított értékpapirosban kell letenni. Az értékpapirosok a budapesti tőzsdén a letétel napját megelőzőleg utoljára jegyzett árfolyam kétharmadáig fogadhatók el, de semmi esetre sem a névértékükön felül.

127. §. A biztosítás módját illetőleg e § a S. E. 12. §-ával egyezően követi az 1881 : LX. t.-c. 42. §-ának a rendelkezését. A biztosítás elmulasztásáról a 182. és 499. §. rendelkezik.

128. §.

Ha a biztosíték adásának oka a per folyamán megszünik, a felperes kérelmére a biztositékot vissza kell adni, illetőleg a felperest a biztosíték adásának kötelezettsége alól fel kell menteni.

E kérelem felett az alperest meg kell hallgatni.

A biztosíték visszaadását elrendelő határozat ellen felfolyamodásnak van helye.

HARMADIK CÍM.

ELJÁRÁS AZ ELSŐFOLYAMODÁSÚ BIRÓSÁGOK ELŐTT.

ELSŐ FEJEZET.

Keresetlevél és egyéb beadványok.

129. §.

A keresetlevélnek magában kell foglalnia:

1. a bíróság megjelölését;

2. a felek megjelölését nevük, állásuk vagy foglalkozásuk, perbeli állásuk és lakásuk szerint, valamint a felek képviselőinek nevét, állását vagy foglalkozását és lakását;

3. a perfelvételi határnapon előadandó kereset közlését, vagyis a jog előadását, a melyet a felperes érvényesiteni akar, és határozott kérelmet. A jog alakszerű megnevezése nem szükséges, hanem a jogállitást a keresetnek egész tartalmából kell megállapitani.

A keresetlevélben továbbá a tárgyalás előkészitése végett elöadandók azok a tényállitások is, amelyekből a felperes keresetét származtatja, valamint ezek bizonyitékai.

A keresetlevélben a szükséghez képest azokat az adatokat is elő kell adni, a melyek a bíróság hatáskörének és illetékességének, valamint a hivatalból figyelembe veendő körülményeknek a megállapitására szolgálnak. Amennyiben e körülmények igazolására okirat szükséges, ezt az okiratot eredetiben vagy másolatban (kivonatban) csatolni kell. Okiratot kell különösen azokban az esetekben csatolni, melyekben a törvény a hatáskört vagy az illetékességet okiratra alapitja.

A keresetlevélben megjelölendők a mellékletek annak előadásával, hogy eredetiben vagy másolatban vannak csatolva.

129. §. Az első perelőkészítő cselekmény az idézés. Lényegében a keresetlevél nem egyéb, mint idézőlevél. Nem áll ezzel ellentétben az, hogy a keresetlevél a 129. §. 3. pontja szerint a kereset közlését is magában foglalja, mert az csak

előzetes tájékoztató közlés, ahhoz felperes kötve nincs és a tárgyaláson más keresetet is adhat elő, bár akkor az ebből eredő halasztás költségét ő viseli. A szóbeli eljárás természete és czélja megkívánja, hogy a kereset mint a tárgyalás alapja és tárgya a szóbeli tárgyaláson előadassék. Ez a szóbeli előadás tehát irányadó és nem a keresetlevél, mint a keresetnek előzetes bejelentése.

Az eljárás nemének megjelölése felesleges, mert ezt a bíróság megjelölése kifejezi. A «kereset» szó kitétele merő formaság.

Azok a kellékek, melyek a keresetlevélnél szükségesek, lényegesek, és hiányuk, ha a keresetlevélnek kijavítás végett visszaadása esetében sem pótoltatnak, a keresetlevél visszautasítását vonják maguk után. Ilyenek a bíróság és a felek megjelölése, valamint a perfelvételre alkalmas kereset előadása. E mellett az idézési kérelem visszautasítását eredményezi minden pergátló körülmény, a melyet a bíróság már a keresetlevél elintézésekor figyelembe köteles venni.

A keresetlevél arra is lévén hivatva, hogy az érdemleges tárgyalást előkészítse és az alperest a keresetre teendő nyilatkozata tekintetében tájékoztassa, ide tartozik a kereset megállapítására szolgáló tények és bizonyítékok közlése. Ennek hiánya nem ugyan a keresetlevél visszautasítását vagy pótlás végett visszaadását, hanem azt eredményezi, hogy felperes a mulasztásával okozott költséget fizetni tartozik (197. és 203. §.).

A keresetlevélnek (3. pont) tartalmaznia kell a jog előadását és határozott kérelmet. A jog előadása feltétlenül szükséges. E nélkül a kereset határozatlan és változtatása alperes perbebocsátkozása után a 188. §. értelmében nincs többé megengedve, holott tényállítását felperes a per folyamán bármikor módosíthatja.

A törvény nem kívánja a jognak alakszerű megnevezését, technikus szavakban való előadását, nem szükséges a törvény vagy jogszabály idézése sem, a mely a kereseti jogot meghatározza, hanem elegendő, ha a jogállítás a kereset egész tartalmából, tehát nevezetesen a kereset megállapítására szolgáló tények előadásából megállapítható. A kereseti kérelem pedig azért szükséges, mert ez állapítja meg azokat a határokat, a melyeken belül az eljárásnak és a határozatnak maradnia kell, minthogy a bíróság nem mehet túl a felek kérelmén.

A szükséghez képest a hatáskörnek és illetékességnek megállapítására szolgáló adatokat elő kell adni s az erre szükséges okiratokat bemutatni. (1. §. 2. *a)* és *h)* pontja, 29, 31, 32 és 45. §§.)

A keresetnek ez a kötelező felszerelése következménye annak a szabálynak, mely szerint a hivatalból figyelembe veendő körülményeket, a hatáskört, az illetékességet, a bíróság már a keresetlevél elintézése alkalmával köteles megvizsgálni, nehogy czélra nem vezető idézések történjenek.

A midőn a bíróság hatásköre, a felülvizsgálat megengedhetősége, az itélőtábla vagy a Kúria hatásköre a pertárgy értékétől függ, ugyanaz már a keresetben előadandó. A midőn az ügy csak akkor tartozik a járásbíróság hatáskörébe, ha a pertárgy értéke a 2500 koronát meg nem haladja, az érték előadása mellőzhető, mert akkor ez a feltétel fenforgónak vélelmezendő és az érték felemelése ki van zárva.

A keresetlevél feltétlen kellékei e szóval «kell» vannak kiemelve.

A felek megjelölésének annyira pontosnak kell lennie, hogy azonosságuk iránt kétely fel ne merüljön.

Határozott személyek megnevezése elengedhetlen akkor is, ha a felek törvényes képviselője vagy meghatalmazottja lép fel.

«A jog előadását, a melyet a felperes érvényesíteni akar», körülírása annak, hogy az alperes a felperes jogkörét mivel és mennyiben sértette meg s hogy ebből folyóan felperes a keresettel minő jogot kiván visszaállíttatni vagy alperes ellen érvényesíteni.

Az a kérdés, hogy a keresetben előterjesztett tényállítások alapján az igényelt jog alaposnak veendő-e, a kereset szabályszerűsége szempontjából közömbös és csak az igénynek érdemleges megbirálása körébe tartozik. Ezzel teljes összefüggésben áll a 188. §-nak az a rendelkezése, mely szerint az 1. pontban felperesnek megengedi, hogy a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül annak megállapítására ujabb tényeket felhozhasson. (Lásd az ottani jegyzeteket.)

A kereseti jog különös fontossággal bir a per függőségére nézve (147. §. 1. p.), a jogerősségre nézve (411. §.) és a mulasztási itélet hozatalára nézve. (440. §.)

A 129. §-ban nincs ugyan külön elrendelve, hogy dologi kereseteknél a külön szerzési alap előadása szükséges; minthogy azonban a «jog előadandó, a melyet a felperes érvényesíteni akar», és ehhez a dologi jognak puszta megjelölése azoknak az okoknak előadása nélkül, a melyekre a jog alapíttatik, rendszerint nem lesz elegendő és e nélkül a 440. §. szerint mulasztási itélet nem volna hozható («a kereseti kérelemhez képest»), a szerzési alap rendszerint a keresetben lesz előadandó. A tulajdonjog, a szolgalom stb. puszta állítása nem

egyéb, mint egy abstract jogi fogalom. A szerzési alapnak a keresetben való előadásának kötelezettsége alól akkor engedendő meg kivétel, ha a tulajdonjog közvetlen feltétele ugyan az igénynek (például az actio negatoriánál, a mennyiben valamely törvényes szolgalom terjedelme forog kérdésben), azonban a kereset előadása szerint nem vitás és a felperes a kereset megindításánál abból indulhatott ki, hogy ez a perben sem lesz vita tárgya, tehát nem is közvetlen tárgya a keresetnek.

A kereseti kérelemnek határozottnak kell lenni. Nem felelne meg ennek oly kérelem, hogy «a mennyiben szükséges». Nem határozott oly kérelem, mely szerint az egyik alperes csak abban az esetben marasztalandó, ha felperes a másik alperessel szemben keresetével elutasíttatnék, továbbá oly esetleges kérelem, mely a főkérelemtől lényegileg eltérő tényállásra alapíttatik. Ellenben meg van engedve a tárgyra nézve a vagylagos kérelem vagy választástól függő marasztalás iránti kérelem. Megfelelő oly kérelem, mely szerint abban az esetben, ha a tényállásból más kereseti alap következik, alperes ezen az alapon marasztaltassék, például kölcsön helyett esetleg jogtalan gazdagodás, teljesítés és esetleg kártérítés iránti kérelem.

A kereseti igény több rendbeli jogi alapra is helyezhető. Ebben az esetben több igény halmozata nem forog fenn, mert felperes nem terjeszt elő több rendbeli kérelmet. A több rendbeli jogi alapok egyszerre érvényesíthetők, azonban egyikük csak óvatosságból hozatik fel. Ebben az esetben nem hiányzik a jogi alap akkor sem, ha az óvatosságból felhozott jogi alap az eredetileg felhozottal össze nem egyeztethető, hanem azt kizárja.

Kártérítés-, tartás- és hasonnemű kereseteknél a kérelem vagy szám szerint meghatározott összegre irányítandó vagy az igény legalább olyan módon körülirandó, hogy azonossága iránt kétely fenn ne forogjon s hogy a fizetendő összeg birói belátás, esetleg szakértők közbenjárása mellett ugyanabban a perben megállapítható legyen.

A keresetlevélnek valamely lényeges hiánya a körülményekhez képest pótolható, és pedig vagy a kiegészítést tartalmazó irattal, feltéve, hogy ennek kézbesítése és a határnap közt a perfelvételi időköz (145. §.) fenmaradjon vagy az által, hogy a szóbeli tárgyalás alkalmával az ellenfél kifejezetten vagy hallgatag a hiány elleni kifogásról lemond vagy a felperes az alperes hozzájárulásával a kifogásolt hiányt pótolja. (223. §.)

130. §.

Keresetet valamely jogviszony vagy jog fennállásának vagy fenn nem állásának, úgyszintén annak birói megállapítása iránt is lehet indítani, hogy valamely okirat valódi vagy nem valódi, ha e megállapítás szükségesnek mutatkozik a felperes jogállapotának biztosítására az alperessel szemben.

Számadási kötelezettség megállapítására a számadást követelő fél, valamely számadás helyességének megállapítására pedig mind a számadást követelő, mind a számadásra kötelezett fél indíthat keresetet. A számadási kötelezettség megállapítására indított keresetben a felperes egyuttal számadást is terjeszthet elő, melyet meg kiván állapíttatni arra az esetre, ha az alperes nem terjesztene elő számadást.

130. §. E § fentartja a S. E. 16. §-ában megengedett megállapítási keresetet azzal a kiegészítéssel, hogy az nemcsak valamely jogviszonyra, hanem jogra is irányulhat.

A megállapítási kereset szabályozása következtében a felhivási per szüksége elesik.

A megállapítási kereset sajátsága, ennek és a teljesítési kereset közötti különbség lényegileg abban áll, hogy csakis valamely jogviszony, jog vagy okirat valódisága körüli megállapítás és nem valamely teljesítés követeltetik s e szerint itélet hozandó. A teljesítési keresetnél is mindig feltételeztetik valamely jogviszony, a melyből az emelt igény levezettetik, azonban ez a jogviszony nem állapíttatik illetőleg tagadtatik meg az itélet rendelkező részében, hanem az indokolásban. Ezért, és minthogy nem engedhető meg, hogy minden jogvita alapján két rendbeli per keletkezzék, t. i. az egyik a jogviszony megállapítása, a másik a teljesítés iránt, kizárólag valamely jogviszony megállapítása iránti pernek rendszerint nincs helye ott, a hol a fél már teljesítésre perelhet. Vannak azonban esetek, a midőn a hitelező igényének a jognak puszta megállapítása által elég van téve, mert ezután a közigazgatási, a végrehajtási vagy esődeljárás utján feltétlenül kielégítést nyer, anélkül hogy teljesítésre perelni szüksége vagy joga volna. Ilyen: valamely követelésnek sorrendi elsőbbsége, valamely bejelentés alá eső esődkövetelés fennállása iránti kereset stb.

Felperes jogállapotának biztosítása jelesül akkor szükséges, ha a jogviszony körüli bizonytalanságnál fogva vagyonjogi rendelkezéseiben korlátoltatik, ha a bizonytalanság alkalmas arra, hogy felperes többrendbeli pernek, ismételt fizetésnek, kártérítési igényeknek, vesztességeknek, haszontalan kiadásoknak vagy

egyéb hátrányoknak kitéve legyen. Péld. ha a város által a vállalkozóval kötött szerződés homályosságánál fogva kétes, vajjon a város jogosítva van-e a szerződés fennállása alatt a légszeszvilágítást villamosvilágítássá átváltoztatni.

Ily esetben mindig feltételeztetik, hogy az igény olyan legyen, mely ha a jogviszony vagy jog megállapíttatik, a helytadó itélet alapján később teljesítési kereset lesz indítható. Tehát nem számíthatók ide azok a keresetek, a melyekben hozandó itélet a jogviszonyt véglegesen eldönti, habár a végkérelem nem is teljesítésre, hanem tisztán türésre irányul. A megállapítási kereset egyébiránt nem irányul a kereseti igény elismerésére vagy a jog érvényesítésének türésére, hanem a felperes joga, épp úgy mint a teljesítési keresetnél, kizárólag a törvényben találja alapját. Ilyen a szerződés vagy végrendelet, a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapítása (kimondása iránti kereset.

A jogviszony biztosításának szüksége mint a kereset jogi megállapításának feltétele, a felek állításai és bizonyítékai alapján hivatalból megvizsgálandó azért, mert jogbiztosításra való érdek nélkül nincs igény jogbiztosításra és mert a törvény nem akar módot nyujtani arra, hogy ily korlátozás fel nem állítása esetében a perek mesterségesen szétdaraboltatván, azok száma szaporíttassék. A kereset előfeltételeinek fenforgása hivatalból vizsgálandó akkor is, ha alperes meg nem jelent, vagy megjelenvén, hozzájárul ahhoz, hogy a kérdés itéletileg eldöntessék.

Megállapítási keresetnek nincs helye akkor, ha felperes a kérdéses jogviszonyból már szolgáltatás, teljesítés iránt is indíthat keresetet, mert abban az esetben a külön megállapítás a felperes jogállapotának biztosítására rendszerint nem szükséges s így a megállapítási keresetnek előfeltétele hiányzik.

Ennek nem áll útjában, hogy felperes a feltételek fenforgása mellett oly esetben, ha valamely haszonbérlet tárgyának átadása akár szerződésileg, akár a keresetben foglalt felmondásnál fogva naptárilag meghatározott naphoz van kötve, a határnapon való átadásra pert indíthasson (131. §.), a mire nézve a 624. §. szerint a bérleti viszonyokra nézve van külön rendelkezés. (A megállapítási keresetre nézve l. a 147. §-hoz adott jegyzeteket is.)

A kereseti jognak az alperes magatartásán — bár nem mindenkor ennek alanyilag vétkes magatartásán — kell alapulnia. Ha a felperes jogviszonyának biztosítása szükségesnek mutatkozott, azonban alperes erre magatartásával elegendő okot nem szolgáltatott és a felperes jogát elismeri, a kereset el

nem utasítható ugyan, azonban a költségre nézve a 427. §. foghat helyet.

Felperes a megállapítási keresetben a per tárgyának értékét a keresetben előadni köteles.

A keresetre nézve illetékes lesz az a bíróság, a mely előtt magából a viszonyból perelhető.

A törvény a számadási perekre nézve nem szabályoz külön eljárást és ezekre nézve csak külön előkészítő eljárást engedélyez a törvényszéki hatáskörbe tartozó perekben. (255. stb. §§.) E szerint épp úgy mint az első bekezdés esetében a számadás iránti kereset első sorban megállapítási kereset és csak összeköthető teljesítés iránti keresettel. Az előkérdések, vagyis az, hogy alperes tartozik-e a felperes által előterjesztett számadást jóváhagyni, illetőleg hogy alperes tartozik-e számadással vagy nem? a törvénynek azon intézkedései alapján, a melyek a tárgyalandó kérdések elkülönítését és a követelés alapjának előzetes eldöntését megengedik, döntendők el. (232, 391. §§.)

A 30. §. 2. bek. nem írja elő, hogy felperes köteles legyen azt a számadást, a melyet a maga részéről a számadásra kötelezett ellen megállapíttatni kíván, előterjeszteni, sem azt, hogy marasztalási kérelmet terjesszen elő, hanem csak «előterjeszthet» és csak arra az esetre terjeszthet elő ily számadást, ha ilyent az alperes nem terjesztett elő. Ezzel a rendelkezéssel azonban nincs kizárva, hogy felperes az általa előterjesztett számadás alapján ne kérhesse alperesnek az ekkép megállapítandó összeg megfizetésében való marasztalását és pedig nemcsak arra az esetre, ha alperes nem számol, hanem arra az esetre is, ha felperes számadását kifogásolja vagy maga részéről számol. A törvény szövegezése mellett az sem látszik kizártnak, hogy felperes ugyanabban a perben még utólagosan is alperesnek abban az összegben való marasztalását kérhesse, a mely a számadás eredményéhez képest felperes követelése gyanánt megállapítást nyer.

131. §.

Járadékok és viszontszolgáltatástól nem függő más időszakos szolgáltatások iránt indított keresetekben a marasztalást az ítélet hozatala után lejárandó szolgáltatásokra is lehet kérni.

Ha valamely ingatlan, lakás vagy más helyiség visszabocsátásának naptárilag meghatározott napon kell történnie, a keresetet e határnap előtt is meg lehet indítani.

131. §. Időszakos szolgáltatások iránt indított perekben, például nőtartási, gyermektartási perekben nem elegendő az, hogy a bíróság a jövőben lejárandó szolgáltatások iránti kötelezettséget csak megállapíthassa és marasztaló ítéletet ne hozhasson, mert ebben az esetben még a kötelezettséget megállapító ítélet után is minden egyes szolgáltatás iránt külön pert kellene indítani. Ha alperes a lejáratkor eleget tesz kötelezettségének és a felperes az ítélet alapján mégis végrehajtást kér, akkor az alperes a végrehajtás megszüntetése iránt az 1881 : LX. t.-c. 30. §. alapján keresetet indíthat. (Lásd az előző §. magyarázatának 8. bekezdését is.)

132. §.

A felperes ugyanazon alperes ellen több keresetet egy keresetlevélbe foglalhat, ha azok a bíróság hatáskörébe (7. §.), illetékességéhez és az eljárás ugyanazon neme alá tartoznak.

132. §. A 7. §. értelmében a pertárgy értékének kiszámításánál egy keresetben foglalt több követelés értékét össze kell számítani. A törvényszéki eljárás alá tartozó ügygyel egyesíthető oly ügy, a mely csak a pertárgy értékére való tekintettel tartozik a járásbíróság hatáskörébe. A bíróságnak a 232. §-ban megadott elkülönítési jog elegendő arra, hogy a pereknek halmazat által bonyolítását megakadályozza.

«Az eljárás ugyanazon neme.» Egy keresetbe nem foglalható össze például házassági per, gondnokság alá helyezési per, sommás visszahelyezési per, lakfelmondási ügy stb. Ily esetben a bíróság az igényeket szétválasztani és a nála nem érvényesíthető igényt első végzéssel elutasítani köteles. Ugyanez áll abban az esetben is, ha egyes igények más bíróság kizárólagos illetékességéhez tartoznak.

Ha a törvényszéknél beadott keresetlevélben több kereset foglaltatik, a melyek mindegyike a járásbíróság hatáskörébe tartozik, a törvényszék hatásköre meg nem állapítható és viszont ugyanazon keresetlevél alapján, ha az egyes követelések összesítve a 2500 koronát meghaladják, a járásbíróság hatásköre sem állapítható meg, mivel a 132. §. feltételezi, hogy a beadott kereset, illetőleg mindegyik kereset az illető bíróság hatáskörébe tartozzék. Ily esetben tehát felperes az egyes keresetet az illetékes járásbíróságnál indíthatja, és ott is az egyes követelésekből annyit foglalhat egy keresetbe, a melyeknek összértéke a 2500 koronát meg nem haladja.

A sommás visszahelyezési perek az 1. §. *c)* pontja szerint tekintet nélkül a per tárgyának értékére, a járásbíróság hatáskörébe tartoznak. A birtokháborítás kérdésével a kártérítés kérdése szoros összefüggésben állván, a kártérítési követelés akkor is tartozik a járásbíróság hatáskörébe, ha az a 2500 koronát meghaladja. Az 579. §. értelmében felperes a birtokháborításból származó követelését is érvényesítheti nemcsak, hanem a felek bármelyike a jog iránt is indíthat keresetet. A dolog iránti jog nem áll oly szoros összefüggésben a birtokháborítással, hogy ez iránt is a járásbíróság hatásköre feltétlenül megállana, hanem a 132. §. értelmében ennek (az alávetést kivéve) csak akkor lehet helye, ha a jog iránti kereset az értékhatár szerint a járásbíróság elé tartozik.

A személyi kereset halmazottságát lásd a 78. §-nál.

133. §.

A keresetlevélben idézett és a fél birtokában levő okiratokat a keresetlevél első példányához eredetiben vagy egyszerű, illetőleg — a hol a törvény rendeli — hitelesített másolatban, a keresetlevél többi példányához pedig egyszerű másolatban kell csatolni. A bírósági iroda a félnek kívánatára az eredetiben csatolt okiratról elismervényt köteles adni.

Ha az okiratnak csak egyes részei birnak jelentőséggel, elég az olyan kivonat csatolása, mely az okirat bevezetését, a jelentős részt, az okirat végszavait, keltét és aláírásokat tartalmazza.

Ha az okiratok az ellenfélnek is birtokában vannak, vagy ha nagyon terjedelmesek vagy igen számosak, elegendő azokat tüzetesen megjelölni s megtekintésre felajánlani. Ez a szabály a 129. §. utolsóelőtti bekezdése szerint csatolandó okiratokra nem alkalmazható.

Az idézett okiratok eredetijét a perfelvételi határnapon az ellenfél kívánatára fel kell mutatni, kivéve, ha az eredetiek a keresetlevél első példányához vannak csatolva vagy a perfelvételi határnapot megelőzőleg a 201. §. szerint le vannak téve.

133. §. A keresetlevél első példányához csak azokban az esetekben kell az okiratot eredetben vagy hiteles másolatban csatolni, a melyekben a törvény ezt rendeli. Elrendeli ezt a törvény pl. a 129. §-ban a hatáskör, az illetékesség megállapítása czéljából szükséges okiratra, a 100. §-ban a meghatalmazásra nézve.

A §. utolsó bekezdése szerint akkor is fel kell az okirat eredetijét mutatni, ha annak hitelesített másolata van csatolva;

ez azért nem felesleges, mert az okirat valódisága, aggályossága stb. sok esetben csak az eredeti megtekintése útján állapítható meg.

134. §.

A keresetlevelet a per bíróságánál magyar nyelven irásban kell benyujtani két példányban és egy felzettel, ha pedig több alperes van, annyi további példányban, hogy mindegyik alperesnek egy-egy példány jusson. Ha a felperes a keresetlevél kézbesítését az alperes részére egyidejüleg több helyen kivánja megkiséreltetni, saját költségén a keresetlevélnek több példányát is benyujthatja.

A keresctlevélhez csatolni kell továbbá az idéző végzésnek a 142. §-ban meghatározott szöveggel kiállított annyi példányát, a hány példány kézbesitendő.

Ha több érdekeltnek közös képviselője van, vagy ha valamely érdekeltnek több képviselője közül egynek kezéhez is érvényesen történhetik a kézbesítés, a keresetlevelet részükre csak egy példányban kell benyujtani.

Ha a felperest ügyvéd képviseli, a keresetlevél minden egyes példánya az ügyvéd ellenjegyzésével ellátandó. Ügyvédi képviselet hiányában a félnek vagy meghatalmazottjának a 100. §. második bekezdése szerint kell a keresetlevelet kiállítani.

Ha a fél a szükséges kereseti példányt, felzetet vagy mellékletet be nem nyujtja, a birósági iroda az iratról a fél költségére hivatalból másolatot készit és azt hitelesiti.

Ha a fél az idéző végzés példányait nem csatolja, azokat hivatalból kell elkészíteni.

134. §. Az ügyvédi képviselet nélkül beadott keresetlevél alakjára nézve a meghatalmazás aláírására vonatkozó szabályok irányadók. (100. §.)

A 134. §. 4 bekezdése nem zárja ki azt, hogy a birósági iroda a felet a haladéktalan pótlásra rövid úton felhívhassa. A hiányzó példányok pótlására vonatkozó szabály abban az esetben is alkalmazandó, ha a melléklet szükséges másolata hiányzik.

135. §.

A járásbirósági eljárásban a kereset a per birósága előtt jegyzőkönyvbe is mondható.

A kereset szóbeli előadása esetében a bíróság a felet a szükséges

útbaigazítással ellátni s az előadás hiányaira figyelmeztetni köteles, a jegyzőkönyvbe vételt azonban, ha ezt a fél a figyelmeztetés után is kívánja, meg nem tagadhatja.

A jegyzőkönyvnek a kézbesítéshez szükséges másolatait és az ezekhez szükséges mellékleteket (133. §.) a bírósági iroda hivatalból készíti el és hitelesíti.

135. §. «A bíróság előtt», vagyis a bíró veszi fel és nem a jegyző, és pedig nem csak azért, mert a jegyző rendszerint kezelő hivatalnok és nem bír azzal az értelmiséggel, a mely a keresetlevél szabatos felvételéhez és a fél kitanításához szükséges, hanem azért is, mert ezzel módja van a bírónak arra, hogy a hatásköréhez, illetékességéhez nem tartozó vagy egyéb hiány miatt el nem fogadható keresetet nyomban szóval visszautasíthassa. (141. §.)

«Útbaigazítás.» Helytelen eljárás lenne, ha a bíró vagy segéde a hézagos váltót kitöltené vagy e tekintetben a félnek útbaigazítást adna.

136. §.

A 129. §. 1. és 2. pontjában felsorolt kellékekkel a szóbeli tárgyaláson kívül előadható minden írásbeli kérelmet és nyilatkozatot is el kell látni. Az írásbeli beadványban továbbá az ügyet, a melyre vonatkozik, meg kell jelölni, és ha a beadvány valamely már folyamatban levő perre vonatkozik, azon a bírósági ügyszámot is ki kell tenni.

A 129. §. utolsó bekezdésének a mellékletek megjelölésére vonatkozó szabálya az ilyen beadványokra is alkalmazandó.

Olyan beadványban, amelynek következtében szóbeli tárgyalásra határnapot kell kitűzni, a határnapon előadandó kérelem és az ennek megalapítására szolgáló tények és ezek bizonyítékai is közlendők.

Ha a bíróság a beadvány felett szóbeli tárgyalás nélkül határozhat, a szükséges bizonyítás vagy valószínűvé tétel végett az okiratokat eredetiben kell a beadványhoz csatolni. Egyebekben a 133. §. alkalmazandó.

137. §.

Írásbeli beadványokat a bírósági iratokhoz csatolandó első példányon kívül a kézbesítés végett szükséges számú példányban kell benyujtani. (134. §.) Az egyes példányokon megjegyzendő, hogy azok kinek és mily minőségben kézbesítendők. Saját értesítése végett felzetet köteles a fél csatolni.

A beadványok nyelvére, a példányok ügyvédi ellenjegyzésére, illetőleg aláírására, valamint a hiányzó példányok pótlására a 134. §. alkalmazandó.

138. §.

A járásbirósági eljárásban a szóbeli tárgyaláson kívül előadható kérelmek és nyilatkozatok a per bírósága előtt jegyzőkönyvbe is mondhatók.

A törvényszéki eljárásban csak a törvényben megjelölt esetekben lehet az ilyen kérelmeket és nyilatkozatokat szóval előadni. A szóbeli előadás ez esetben a jegyzőkönyvvezető előtt történik és jegyzőkönyvbe veendő.

A 136. §. rendelkezéseit a jegyzőkönyvre is megfelelően alkalmazni kell.

A fél utbaigazítására és figyelmeztetésére valamint a szükséges másolatok készítésére a 135. §. alkalmazandó.

A 136—138. §§. a szóbeli tárgyaláson kívül előadható egyéb kérelmek és bejelentések kellékeit szabályozzák. A törvényszéki eljárásban kérelmeket és bejelentéseket szóval csak kivételesen azokban az esetekben lehet előadni, a melyekben ezt a törvény kifejezetten megengedni. (Pl. a 63. §-ban a biró kizárása iránti kérelmet, a 115. §-ban a szegénységi jog megadásának kérését, a 643. §-ban a házassági eljárásban előadható ilyen kérelmeket és nyilatkozatokat stb.) A törvényszéki eljárásban ezek a szóbeli előadások a törvény eltérő rendelkezéseinek hiányában (pl. az idézett 643. §.) a jegyzőkönyvvezető előtt történnek.

A 136. §. 4. bekezdéséhez. A biróság nem köteles előtte nem ismeretes körülményeket puszta másolat alapján valóknak elfogadni.

139. §.

Keresetindítás előtt annál a járásbiróságnál, a mely per esetében az értékre tekintet nélkül illetékes volna, egyezségi kisérletre idézést lehet kérni. Az idézést, melyben az ügy röviden megjelölendő, csak a biróság területén vagy székhelyén szabad kézbesiteni. Az idézést kérő félnek a határnapot szóval is tudtára lehet adni.

A létrejött egyezség jegyzőkönyvbe veendő és birói egyezség hatályával bir.

Ha mind a két fél megjelent, de az egyezség nem sikerül, a biróság, a mennyiben az ügy hatáskörébe tartozik és az ügyvédi képviselet

hiánya akadályul nem szolgál (94. §. második bekezdése), a felperes kívánatára a keresetet jegyzőkönyvbe veszi és az ügyet nyomban tárgyalja, ha pedig a tárgyalás elhalasztása szükségesnek mutatkozik, azonnal tárgyalási határnapot tűz és ezt a feleknek szóval tudtukra adja.

Ha az egyezségi kísérletre kitűzött határnapon az idéző fél meg nem jelent, vagy az ellenfél kívánatára keresetét — ha az a járásbíróság hatáskörébe tartozik — elő nem adja, az ellenfél kérelmére az okozott költség megtérítésében végzéssel marasztalandó. Ha pedig az ellenfél nem jelent meg, az eljárás költségét a megindítandó per költségéhez kell számítani.

A 139. §. eltérve a S. E. 21. §-tól az egyezségi kísérletet nem szorítja a járásbirósági ügyekre, hanem helyt ad annak azokban az ügyekben is, a melyek a per tárgyának értékére tekintettel a törvényszék hatáskörébe lennének utalva, továbbá megengedi az idézés kibocsátását nemcsak abban az esetben, ha azt a bíróság székhelyén lehet kézbesíteni, hanem akkor is, ha a kézbesítés a bíróság területén lehetséges, végre mellőzi azt a szabályt, hogy az egyezség nem sikerülte esetében a keresetet bármelyik fél kívánatára jegyzőkönyvbe kell venni.

MÁSODIK FEJEZET.

Idézés.

140. §.

A keresetlevélre az idéző végzést az elnök bocsátja ki.

Ha a felperes a keresetlevélben nem terjesztette elő azokat az adatokat és okiratokat, a melyek a bíróság hatáskörének és illetékességének, valamint a hivatalból figyelembe veendő egyéb körülményeknek a megállapítására szükségesek (129. §.), vagy ha a keresetlevél egyéb pótolható hiányok miatt, különösen a felek vagy az ügy hiányos megjelölése, a meghatalmazásnak, az ügyvédi ellenjegyzésnek, vagy az aláírásnak hiánya miatt az idézés kibocsátására nem alkalmas, az elnök a keresetlevelet rövid határidő kitűzése mellett kijavítás végett visszaadja.

A járásbirósági eljárásban a bíróság a helyben lakó felet a keresetlevél kijavítása végett maga elé is idézheti.

A keresetlevél kijavítását elrendelő végzés ellen felfolyamodásnak nincs helye.

A kitűzött időben kijavított keresetlevél úgy tekintetik, mintha eredetileg helyesen lett volna beadva.

Ezt a §-t — a mennyiben a törvény eltérően nem rendelkezik — egyéb beadványokra is megfelelően alkalmazni kell.

141. §.

Ha már a keresetlevél elintézése alkalmával nyilvánvaló, hogy a 180. §. 1., 2., 3., 5. és 6. pontjában meghatározott valamely pergátló körülmény, az ügyvédi képviselet hiánya (98. §.) vagy valamely hivatalból figyelembe veendő s nem pótolható más hiány forog fenn, ugyszintén ha a felperes a kijavítás végett visszaadott keresetlevelet ujból hiányosan adja be, a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül hivatalból visszautasítja.

Ha az elnök a törvényszéki eljárásban a keresetlevelet visszautasítandónak találja, azt a tanács elé terjeszti, mely a visszautasítás kérdésében a felek meghallgatása nélkül határoz. Ha a tanács a keresetlevelet nem utasítja vissza, az elnök az idéző végzést a tanács határozatának közlése nélkül bocsátja ki.

A járásbirósági eljárásban a keresetlevél szóbeli előadása esetében (135. §.) a visszautasító végzést, ha nyomban meghozatik, a felperesnek szóval kell kihirdetni s irásban csak kivánatra kell kézbesiteni.

Ha valamely bíróság a keresetlevelet az első bekezdés alapján hatáskörének hiánya miatt hivatalból visszautasította, az utóbb eljáró bíróság oly ok miatt, a mely a korábbi határozat alapjával ellenkezik, az idézés kibocsátását meg nem tagadhatja.

A 184. §. rendelkezése a keresetlevélnek az első bekezdés alapján történt visszautasítása esetében is alkalmazandó.

140., 141. §§. A célszerűség azt hozza magával, hogy előre láthatóan eredménytelen idézések lehetőleg ne történjenek. Ezért már az idézés kibocsátása előtt meg kell vizsgálni, — a mennyire ez a felek közreműködése nélkül lehetséges, — hogy nincs-e oly akadály, a mely a per létrejöttét meggátolná. Ha ily akadály fenforgása iránt kétség merül fel, azt el kell oszlatni, ha pedig annak fenforgása nyilvánvaló, a per létrejöttét már itt meg kell akadályozni.

Az előbbi czélra a keresetnek kijavítás végett visszaadása, az utóbbira annak visszautasítása (141. §.) szolgál. Vissza kell nevezetesen utasítani a keresetet akkor, ha már annak elintézése alkalmával nyilvánvaló, hogy a kereset nem tartozik a polgári perútra, hogy a pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie, hogy a bíróság nem bir hatáskörrel, nem illetékes, ha

a felek valamelyikének perképessége vagy törvényes képviselője hiányzik stb.

Egyéb beadványok is visszaadhatók kijavitás végett, a mennyiben a törvény másképen nem intézkedik. Ilyen például az 591. §-ban a fizetési meghagyás, a 623. §-ban a bérletfelmondás tekintetében.

Habár a 134. §. negyedik bekezdése szerint a beadvány hiányzó példányairól és felzeteiről a birósági iroda a fél költségére hivatalból másolatot készit, nincs kizárva, hogy az «egyéb pótolható hiányok» alatt a keresetlevél példányainak és mellékleteinek hiánya is értendő, a mire a «különös» szó is mutat.

A 140. §. 4. bekezdése a kereset beadásához kötött magánjogi hatályok fentartását czélozza.

Ezekre nézve lásd a 147. §-hoz tett megjegyzéseket.

A 141. §. 4. bekezdésére nézve lásd a 12. §-hoz adott megjegyzést.

A 141. §. utolsó bekezdése a kereset beadásának magánjogi hatályát tartja fenn arra az esetre, ha a keresetlevél e §. 1. bekezdése értelmében visszautasíttatik.

Ha a biró a hatáskör és illetékesség hivatalból megvizsgálása tekintetében kötelezettségének szigorúan megfelel, az illetéktelenség felfedezve lesz még mielőtt a bíróság székhelyétől távol, esetleg külföldön lakó félnek a haszontalan idézés által aránytalan költség okoztatik és a nélkül, hogy e kérdésben a bíróságoknak szükségtelen munka okoztatnék. Ha a hiány az idézés kibocsátása alkalmával fel nem fedeztetett és az alperes az illetéktelen bíróság előtt megjelent, pergátló kifogása következtében a hatáskör és illetékesség kérdése külön itélettel lesz eldöntendő, esetleg hivatalból az eljárás megszüntetendő, ellenben ha alperes a perfelvételre meg nem jelent, a 181. §. értelmében hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény miatt mégis csak a keresetnek hivatalból visszautasítása vagyis az eljárásnak hivatalból megszüntetése lesz a szükségtelen munkának és költségnek a vége.

142. §.

A törvényszéki eljárásban a keresetlevélre hozott idéző végzésben a feleket fel kell hivni, hogy a tüzetesen megjelölt helyen és a megjelölt határnapon és órában meghatalmazott ügyvéd által a perfelvételi tárgyalásra a törvényes következmények terhe alatt jelenjenek meg.

A járásbirósági eljárásban a felek akként idézendők meg, hogy a per felvételére és érdemleges tárgyalására a törvényes következmények terhe alatt személyesen vagy a 95. §. szerint képviseletre jogosult és igazolt

meghatalmazott által jelenjenek meg és egyuttal felhivandók arra is, hogy a tárgyalásra az ügyre vonatkozó eredeti okirataikat és a lehetőség szerint egyéb bizonyitékaikat, nevezetesen tanuikat is hozzák magukkal. (205. §.) A 94. §. második bekezdésében említett perekben a feleket akként kell megidézni, hogy meghatalmazott ügyvéd által jelenjenek meg.

Az idéző végzést az alperesnek a keresetlevél másodpéldányán. és ha több alperes van, ezeknek a további példányokon, a felperesnek pedig felzeten kell kézbesiteni. A keresetlevél első példánya a bíróságnál megtartandó.

A keresetlevél szóbeli előadása esetében az alperest a jegyzőkönyv másolatával kell megidézni.

142. §. Perfelvétel a járásbirósági eljárásban is van, csak külön perfelvételi határnap nincs, hanem az érdemleges tárgyalás rendszerint folytatólag megtartandó.

A kereset szóbeli előadása esetében, ha több alperes van, a kereset jegyzőkönyvi másolatát mindegyik alperesnek külön kell kézbesiteni.

A felhívott 94. §. 2. bekezdése az 1000 koronát meghaladó és a váltóperekre vonatkozik.

A 205. §. az okiratok utólagos előterjesztéséről szól.

143. §.

A tárgyalást a bíróság székhelyén és hivalalos helyiségében kell megtartani, a mennyiben a törvény eltérően nem rendelkezik.

A bíróság a tárgyalást vagy annak egy részét, nevezetesen a bizonyitásfelvételt más helyen is megtarthatja, ha ezt az ügy alapos elbirálhatása indokolja, vagy ha ez jelentékeny költségkiméléssel jár.

144. §.

Határnap vasárnapra és Gergely-naptár szerinti közönséges ünnepnapra, valamint nemzeti ünnepnapra csak sürgős szükség esetében tüzhető ki.

A határnap ily kitüzése vagy kitüzésének megtagadása miatt nincs helye fellebbvitelnek.

144. §. «Sürgős szükség» lehet pl. lakkiüritès vagy lakba bocsátás, vagy vásár esetében.

Nemzeti ünnepnap: április 11 és augusztus 20.

145. §.

Az időköz, amellyel az idéző végzés kézbesítésének a perfelvételi határnapot meg kell előznie (perfelvételi időköz), a törvényszéki eljárásban legalább nyolc nap, ha a kézbesítés alperes részére a bíróság székhelyén történik, és legalább tizenöt nap, ha belföldön egyebütt történik.

A járásbirósági eljárásban a perfelvételi időköz az első bekezdés eseteihez képest három illetőleg nyolc nap.

Sürgős esetben az elnök az ellenfél meghallgatása nélkül rövidebb perfelvételi időközt is szabhat.

Ha az idéző végzés külföldön kézbesítendő, ugyszintén hirdetményi idézés esetében is a megfelelő perfelvételi időközt az elnök szabja meg.

145. §. A helyben nem lakó feleket a bíróság a közlekedési és egyéb viszonyok méltányos figyelembe vételével idézze meg, nehogy a pontos megjelenés megnehezítve legyen. A perfelvételi időköz be nem tartása illetve megrövidítése esetében alperes, ha a tárgyalás előkészítésére kellő ideje nem maradt, a 239. §. értelmében halasztást kérhet.

Ha az idézés kézbesítése és a perfelvételi határnap között a törvényben megkívánt időköz nem volt meg, a mulasztás következményeinek kimondását a bíróságnak újabb határnap kitűzése mellett meg kell tagadnia (442. §.)

A perfelvételi időköz betartása a keresetlevél kiegészítése esetében nem szükséges, ha az csupán a kereseti jog kiegészítésére vagy helyesbítésére vagy a kereseti kérelem felemelésére vonatkozik (188. §. 1., 2. pontja); ellenben szükséges akkor, ha a lényeges kellékeket nélkülöző kereset kiegészíttetik.

146. §.

A járásbirósági eljárásban a felek a bíróság által meghatározott és közzétett rendes törvénynapokon idézés nélkül is megjelenhetnek a bíróság előtt ügyük tárgyalása végett. Ily esetben a keresetet a tárgyalási jegyzőkönyvbe kell iktatni.

A bíróság a felek személyazonosságáról meggyőződést szerez.

146. §. A keresetlevél csak az alperes megidézhetésére és a tárgyalás előkészítésére szolgálván, erre nincs szükség akkor, ha a felek a bíróság előtt önként megjelennek.

A 2. bekezdés szerint nincs kizárva, hogy a bíróság egyéb esetben is, ha kételye van, a félként eljáró személy vagy a kihallgatandó tanu személyazonossága iránt kellő meggyőződést szerezzen.

A perindítás hatályai ily esetben a kereset előadásával állnak be.

147. §.

Az idéző végzéssel ellátott keresetlevél kézbesítésével beállanak a perindítás hatályai, úgymint:

1. a megindított per folyama alatt ugyanazon jog iránt ujabb pert sem ugyanazon, sem más bíróság előtt nem lehet inditani (perfüggőség);

2. a kereset kézbesítéséhez kötött magánjogi hatályok.

Azok a magánjogi hatályok, a melyek a kereset beadásához vannak kötve, már a keresetlevél beadásával, illetőleg jegyzőkönyvbe vételével beállanak.

Ha a keresetlevél az alperesnek halála miatt, vagy más okból nem kézbesíthető, a keresetlevél beadásához kötött magánjogi hatályok elenyésznek, ha a felperes a kézbesítés sikertelen megkisérléséről történt értesítésétől számítva harminc nap alatt a hirdetményi idézést nem kéri, vagy a kézbesítés végett szükséges adatokat be nem jelenti.

A keresetlevéllel nem közölt kereset tekintetében a perindításnak, valamint a keresetlevél beadásának hatályai akkor állanak be, mikor benyujtják a keresetet a tárgyalási jegyzőkönyvhöz leendő melléklés végett, a járásbirósági eljárásban pedig, a mikor a keresetet jegyzőkönyvbe veszik.

147. §. A perfüggőség feltételezi, hogy szabályszerű keresetlevél beadva legyen; egy harmadiknak perbehivása tehát nem állapítja meg a perfüggőséget. A perfüggőség kifogása a 180. §. értelmében mint pergátló kifogás érvényesíthető. Ennek a kifogásnak épp oly terjedelemben van helye, mint az itélt dolog kifogásának, ha a követelés tárgyában már jogerős itélet hozatott volna. A perfüggőség kifogásában alperes a per tárgyának azonosságát tartozik bizonyítani. Közömbös e mellett, hogy a másik per minő eljárás mellett tétetett folyamatba. A kifogásnak útjában nem áll az, hogy a másik per külföldön van folyamatban, feltéve, hogy a külföldi itélet Magyarországon végrehajtható. A megállapítási itélet csak a jogviszony megállapítására nézve alkot jogerőt, valamint annak következményeire nézve; ellenben fenforog a per tárgyának azonossága, ha

ugyanaz a követelés iránt a felek egymás ellen ellenkező értelemben és szereppel pert indítottak. Nem elegendő tehát az, hogy a két igény ugyanabból a jogviszonyból ered, például a váltó kiadása és a váltóból származó igény, kivéve ha mindkét perben a váltókövetelés fennállása forog kérdésben, vagy hogy mindkettő ugyanattól az előkérdéstől függ, vagy ha az előkérdésben hozott ítélet csak az egyik fél pernyertessége esetében állapítaná meg a perfüggőség kifogását. E szerint különösen nem alapos a perfüggőség kifogása akkor, ha az előző perben a követelésnek egy része, a másikban egy rész vagy a hátralék érvényesíttetik. A teljesítési és az igenleges megállapítási kereset nem azonos, ellenben e célra nézve azonos az igenleges és nemleges megállapítási kereset. A teljesítés iránti kereset és a nemleges megállapítási keresetnél fennáll az azonosság, ha a teljesítési kereset előbb indíttatott, mert a teljesítési kereset felett hozott ítélet a teljesítési igény fennállását vagy fenn nem állását minden esetben megállapítja; ha ellenben előbb a nemleges megállapitási kereset indíttatik, az azonosság hiányzik, mert habár ennek elutasításával is az igény megállapíttatik, az ítélet, miután teljesítési parancs abban nincs, a másik perben a teljesítési ítélet hozatalát feleslegessé nem teszi.

A perfüggőség kifogása rendszerint akkor vezet célra, ha az előző perben hozott ítélet alapján az új keresetnek vagy viszontkeresetnek a jogérvényesen eldöntött ügy kifogása ellentvethető volna.

A tárgy azonossága mellett a felek azonossága is szükséges. A perfüggőség kifogása keresetet vagy viszontkeresetet tételez fel, a beszámítási kifogás ezt nem pótolja. Lásd a389. §. jegyzeteit is.

Ha oly igényekről van szó, a melyek csak a per folyamán a kereset felemelésével vagy keresetváltoztatással (188. §.) vagy viszontkeresettel (189. §.) támasztatnak, a perfüggőség azzal az időponttal veszi kezdetét, a melyben az igény először érvényesíttetik a szóbeli tárgyaláson. A fizetési meghagyásos ügyben a kereset a fizetési meghagyásnak az adós kezéhez történt kézbesitésével tekintendő megindítottnak (590. §.).

Ha a kifogás eredménynyel érvényesíttetik, a kereset elutasítandó. A perfüggőség miatt felfüggesztésnek nincs helye. A perfüggőség a 180. §. utolsó bekezdése szerint hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény. Ennek felel meg a 143. §. 1. pontjában foglalt tiltó rendelkezés is, mert nem lehet megengedni, hogy a bíróság ugyanazon jog iránt tudva többszörösen tárgyaljon és esetleg ellentétesen is határozzon,

vagy ugyanazt a követelést többszörösen megitélje. Ha a bíróság a 233. §. értelmében már a perek összefüggését is hivatalból figyelembe veheti, mennyivel inkább kell hivatalból figyelembe vennie a perek azonosságát. Ha a perfüggőség hivatalból nem észleltetett és e miatt kifogás sem hozatott fel, mindegyik per érdemlegesen döntetik el. Ha az egyik per jogérvényesen eldöntetik, mialatt a másik akár az első bíróságnál akár a felebbezési bíróságnál még folyamatban van; az utóbbi perben a perfüggőség kifogásának kizárása ellenében is, a jogerősség kifogása megtehető. Ha ez nem történt és ellentétes itéletek keletkeztek, a későbbi itélet, ha az 563. §. 10. p. feltételei fenforognak, perújítással megtámadható, ellenesetben, vagy ha a perújitás elutasíttatik, a későbbi itélet lesz döntő.

Valamely követelésnek a csődeljárásban bejelentése nem alapítja meg a perfüggőséget, azonban megszakítja az elévülést.

Az, hogy a 188. §. a kereset megváltoztatásának tilalmát nem a perindításhoz, hanem az alperes perbebocsátkozásához fűzi, annak következése, hogy a törvény a keresetlevelet tisztán mint idéző iratot fogja fel, a mely a keresetet csak előkészítés céljából tartalmazza és a felperes a perfelvételi tárgyaláson a kereset előadásában a keresetlevél tartalmához kötve nincs; következésképen a 147. §. utolsó bekezdése értelmében a keresetlevéllel nem közölt, tehát csak a szóbeli tárgyaláson előadott kereset tekintetében a perindításnak valamint a keresetlevél benyujtásának hatályai akkor állnak be, a mikor a keresetet, vagyis az irásba foglalt kereseti kérelmet a tárgyalási jegyzőkönyvhöz leendő melléklés végett benyujtják.

A keresetlevéllel nem közölt keresetek közé tartozik a 146. §. szerint az idézés nélküli megjelenés esetében jegyzőkönyvileg felvett kereset, az új kereset (viszontkereset) a 189. §. értelmében.

A perrendtartás nem érinti azokat a magánjogi hatályokat, a melyeket a magánjog a kereset beadásához köt; ezek e §. rendelkezései mellett tovább is fennállanak. Hogy azonban ezek a hatályok se tartsanak örökké, ha a keresetlevél nem kézbesíthető, a §. meghagyja felperesnek, hogy a kézbesítés sikertelen megkisérlésétől történt értesítésétől számítva harminc nap alatt tegye meg a kellő intézkedéseket az idézés kieszközlése végett, mert különben ezek a hatályok is megszünnek. Ez a határidő nem záros, s így elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

148. §.

Folyamatban lévő ügyekben az idézésnek az ellenfél részére való kézbesítése és a határnap között legalább annyi időnek kell közbül maradni, a mennyi a megjelenésre elegendő.

A 140. §. első bekezdése és a 142. §. egyéb idézésekre is megfelelően alkalmazandók.

148. §. 2. bekezdéséhez. A törvény megkülönbözteti a pert megindító iratnak (keresetlevélnek), a fellebbezési és felülvizsgálati beadványnak kézbesítése és a megjelenési határnap közti időközt, a folyamatban levő ügyben az idézés kézbesítése és a megjelenési határnap közti időközt, az előkészítő iratokra vonatkozó határidőket stb.

149. §.

A kihirdetett határozatokban kitüzött határnapra azt a felet, akinek részére a határozat ki van hirdetve, megidézni nem szükséges.

149. §. Hogy a kihirdetésnél az egyik vagy másik fél vagy mindkét fél jelen volt-e vagy nem, közömbös, mert a távollevő félnek érdekében áll a határnapot megtudni. Kivételnek van helye a 442. §. esetében, ha a mulasztó fél elmaradása következtében új határnap kitüzendő, a 259. §. 3. bekezdése esetében a számadási stb. perekben a kiküldött biró előtt tartott előkészítő tárgyalás alkalmából, ha a megjelent fél új előadásokat terjesztett elő, házassági perekben a 645. stb. §§. értelmében.

HARMADIK FEJEZET.

Kézbesítés.

150. §.

A kézbesítéseket, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, a birósági iroda hivatalból közvetíti.

150. §. A társas bíróságoknál az előbbi eljárás szerint is alkalmaztattak hites jegyzőkönyvvezetők, a kik az ülési jegyzőkönyveket vezették, a rendes perekben a pertári teendőket végezték. A szóbeliség behozatalával a pertári kezelés megszünik, a jegyzői intézmény az új eljárásnak megfelelően átváltoztattatik. A jegyző részben a tanácselnöknek a perek előkészítésénél

segéde; a jegyzőkönyvek hitelessége szempontjából az ő közreműködése és aláírása nélkülözhetetlen kellék lesz. E mellett a jegyzőnek önálló működési köre is lesz: ő veszi át a felek által beadandó iratokat, ő készíti el az elkészített itéletekről a jegyzéket és jegyzi fel az itéletekre a kifüggesztés napját, ő adja ki a birói határozatoknak és okiratoknak hiteles másolatait, ő vesz fel jegyzőkönyveket a törvényszéki eljárásban azokban az esetekben, a hol a felek kérelmei közvetlenül a bíróság előtt jegyzőkönyvileg előadhatók, a jegyző közvetíti és ellenőrzi a kézbesítéseket és idézéseket.

151. §.

Kézbesítő közegek: a kir. posta közegei, a birósági kézbesítők, a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu város hatóságának valamely alkalmas közege, továbbá — a hol bejelentő intézmény van szervezve — a bejelentő hivatal. Kis- és nagyközségekben a községi kézbesítő közeg működését a községi vagy körjegyző ellenőrizni és felügyelni köteles arra, hogy a kézbesítő közeg kötelességét szabályszerüen teljesitse.

Azt, hogy egyes esetekben mely kézbesítő közegek és mily részletes szabályok szerint járnak el, az igazságügyminiszter rendelettel állapitja meg és pedig a postai közegeket illetőleg a kereskedelemügyi miniszterrel, a közigazgatási közegeket illetőleg pedig a belügyminiszterrel egyetértve.

Az érdekelt fél kivánatára és költségére a kézbesitéssel birósági végrehajtót kell megbizni.

151. §. A kézbesítések nem a felek szorgalmazására, hanem hivatalból történnek. Kivételt tesz a 199. §., mely szerint az ügyvéd az előkészítő irat másodpéldányát az ellenfél ügyvédjének közvetlenül kézbesíti.

A fél kivánatára és költségére a kézbesítéssel a birósági végrehajtót kell megbízni; ebbeli költségtöbblet pernyertesség esetében sem róható az ellenfélre.

A posta utján való kézbesítés csak Magyarország területén eszközölhető joghatállyal.

152. §.

Hogy a birósági iroda a kézbesítő közegeket mennyiben bizhatja meg közvetlenül kézbesítéssel, rendelet szabályozza.

152. §. Kézbesítések rendszerint a posta útján eszközlendők. Ha a posta igénybe nem vehető, a bíróság székhelyén bírósági szolgák, a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu város által e célra kijelölt közeg lesz megbizandó, a bíróság székhelyén kívüli kézbesítések iránt az illető járásbíróság jegyzője lesz megkeresendő. A kézbesítések iránti megkeresések, a melyek a törvényszékhez érkeznek, a járásbíróság jegyzőjéhez rövid úton átteendők. Formális megkeresés nem szükséges, elég, ha a kézbesítendő irat kézbesítési vevény mellett beérkezett. A bejelentési intézmény igénybe vétele, a kézbesítéseknek mely úton való nyilvántartása, a megkereséseknek elintézése rendeletileg lesz szabályozva.

153. §.

A fél helyett kézbesíteni lehet annak, a kit a törvény vagy külön meghatalmazás kézbesítések elfogadására feljogosít, továbbá a 102. §. értelmében bejelentett ügyvédnek, kereskedelmi üzlet folytatásából eredő perekben pedig a cégvezetőnek.

154. §.

Ha a félnek a per vitelére meghatalmazottja (104. §.) van a per folyamában ennek a kezéhez kell kézbesiteni.

Ha a fél a kézbesítés átvételére külön megbizottat — kézbesítési megbizottat — jelentett be a bíróságnál, a kézbesítés ennek a kezéhez történik.

Több érdekelt kézbesítési megbizottjának a kézbesítendő iratot mindegyik érdekelt részére külön példányban kell átadni.

153., 154. §§. Több fél közös per vitelére meghatalmazottjának, a kézbesítendő irat csak egy példányának történt átadásával az irat valamennyi félnek kézbesítettnek tekintendő. Ha több megbizott van, a kézbesítés megtörtént, ha az irat egy példányban ezek közül egynek kézbesíttetett. Ellenben ha több érdekelt ugyanazt a kézbesítési meghatalmazottat jelentette be, ennek annyi példány kézbesítendő, a hány féltől megbízást nyert.

A per vitelére meghatalmazottnak akkor is kézbesítendő, ha a fél vagy annak törvényes képviselője meghalt, ha perbeli cselekvőképességét elvesztette vagy a törvényes képviselőjének képviseleti joga megszünt. (106. §.) A meghatalmazottnak akkor is kell kézbesíteni, ha a fél személyes teljesítése követeltetik, például személyes megjelenés, eskű alatti kihallgatás, szemle, szakértő vagy tanuzási költség előlegezése vagy megfizetése.

(314. §.) Az előző perbeli meghatalmazottnak a beavatkozó keresete is kézbesítendő. A kézbesítés a perbeli meghatalmazott kezéhez történik akkor is, ha helyettest megbizott, kivéve, ha nem a perbeli megbizott, hanem ennek helyettese lakik a bíróság székhelyén vagy ha a beadvány a helyettestől származik. (Lásd a 349. és 364. §-t is.)

Az ügyvéd elhalálozása, ügyvédkedő vagy cselekvő képessége megszünése esetére vonatkozóan lásd a 468. §-t.

155. §.

Ha a kézbesítési megbizott a megnevezés hiányossága miatt fel nem található, a kézbesítés úgy történik, hogy a kézbesítendő ügydarabot a félnek, ha pedig a per vitelére meghatalmazottja van, ennek az utolsó ismert cime alatt feladják a postára. A kézbesítés ily esetben a postára való feladással teljesítve van, ha a küldemény mint kézbesíthetetlen érkeznék is vissza.

A postára feladással történik a kézbesítés akkor is, ha a per vitelére meghatalmazott azért nem található fel, mert lakása nincs bejelentve, vagy hibásan van bejelentve. Ebben az esetben a feladás a fél utolsó ismert cime alatt történik.

155. §. A kézbesítési megbizottnak meghatalmazásra szüksége nincs, minthogy ő a kézbesítés átvételén kívül másnemű perbeli cselekményt nem végez. Az sem kívántatik, hogy perképes legyen.

«Postára» és nem posta útján feladás, minthogy ebben az esetben a posta tekintendő a kézbesítés átvételére megbizottnak s így közömbös, hogy a fél a postaküldeményt megkapta-e vagy sem. A törvény nem írja elő a küldeménynek «ajánlva» feladását; azonban a postára tényleges feladás csak feladó vevénynyel igazolható.

156. §.

Kézbesíteni bárhol lehet, a hol a személyt, akinek a kézbesítendő irat szól, megtalálják.

Ha azonban e személynek a kézbesítés helyén lakása, üzlethelyisége vagy irodája van, az e helyiségen kívül történt kézbesítés csak úgy érvényes, ha ő az átvételt meg nem tagadta.

156. §. Arra nézve, hogy a kézbesítés vasárnapon, ünnepnapon vagy éjjeli időben ne történhessék, a törvény nem tartalmaz rendelkezést, mert tekintettel van arra, hogy oly vidé-

ken, a hol a lakosság nagy része szétszórtan, tanyákon lakik, az rendszerint csak vasárnap és ünnepnap jön a városba, hogy ügyes-bajos dolgait végezze, ezeken a napokon való kézbesítés tehát neki is a legkényelmesebb és hogy oly helyeken is, a hol a nép állandóan a községben lakik, a gazdasági munka idejében alig lehet a kézbesítést hétköznapokon a nappali órákban foganatosítani, mert a mezei munkával foglalkozó nép gyakran háznépestől kora reggeltől késő estig a földeken van.

157. §.

Ha a kézbesitő a személyt, akinek részére kézbesiteni kell, otthon nem találja, a vele a lakásban együtt lakó felnőtt családtag kezéhez, ilyennek hiányában pedig az ő vagy a vele közös háztartásban élő családtag szolgálatában álló felnőtt személy kezéhez kézbesithet.

Ha a lakáson ilyen személyek nem találtatnak, a kézbesitendő iratot a községi közeg a községi elöljáróságnál, más kézbesitő pedig a kézbesités helyének járásbiróságánál — ha pedig helyben járásbiróság nincs, — a községi elöljáróságnál leteszi.

A letett irat harminc nap elteltével a kézbesitést közvetitő birósági irodának visszaküldhető.

A kézbesitő a letételről a cimzettet — lehetőleg két felnőtt tanu jelenlétében, kik a házban vagy a szomszédságban laknak — lakása ajtajára kifüggesztendő vagy lakásán hagyandó értesitvénnyel értesiti. Az értesitvény tartalma az alkalmazott tanukkal és, ha lehetséges, a bérbeadóval vagy a házfelügyelővel közlendő.

A kézbesités az értesitvény kifüggesztésével vagy a lakáson hagyásával teljesitettnek tekintetik.

158. §.

Ha azt, akinek különálló nyilt üzleti helyisége van, üzleti helyiségében nem találják, ott levő felnőtt segéde kezéhez lehet kézbesiteni.

A kézbesitésnek letétel által olyanokkal szemben, akiknek a községben, a melyben a kézbesités teljesitendő, a kézbesitendő iraton kitüntetett, vagy a lakáson nyert értesülés alapján nyomban kipuhatolható nyilt üzleti helyiségük van, csak akkor van helye, ha az iratot az üzleti helyiségben sem lehetett kézbesiteni. Az értesitvényt ily esetben is a lakáson kell kifüggeszteni vagy hagyni.

159. §.

Az ügyvéd és a kir. közjegyző részére, ha irodájában nem találják, ott levő segéde vagy irnoka kezéhez lehet kézbesíteni.

Ügyvéd és kir. közjegyző részére való kézbesítésnél a 157. §. szerinti eljárásnak csak akkor van helye, ha külön irodája nincs, vagy ha a kézbesítés kisérlete a szokásos irodai órák alatt az irodában is sikertelen maradt.

160. §.

Ha valamely hatóság, község, intézet, testület, egyesület, részvénytársaság vagy szövetkezet törvényes képviselője vagy előljárója a szokásos hivatalos vagy üzleti órákban a hivatalos vagy az üzleti helyiségben nem található, vagy az átvételben akadályozva van: a kézbesítés az iratok átvételére rendelt, ilyennek hiányában vagy akadályoztatása esetében pedig más hivatalnok vagy szolgálati viszonyban álló személy kezéhez történhetik, aki a hivatalos vagy üzleti helyiségben található.

Ha a törvényes képviselő illetőleg az előljáró lakásán nem található, a 157. §. szerinti eljárásnak csak akkor van helye, ha külön hivatalos vagy üzleti helyisége nincs, vagy ha a kézbesítés kisérlete ott is sikertelen maradt.

161. §.

A 157—160. §-ok eseteiben a kézbesítés nem érvényes, ha olyan személy kezéhez történt, a ki a perben ellenfele annak, a kinek részére kézbesíteni kell.

162. §.

Ha a kézbesítő eljárásában arról értesül, hogy a személy, akinek az iratot kézbesíteni kellene, távol van és iratainak átvételére helybenlakó megbizottat rendelt, a letételről szóló értesítvényt a megbizottnak is átadja. Ha pedig ily megbizott hiányában a távollevő fél jelenlegi tartózkodásáról nyer tudomást, erről a 157. §. második bekezdésében említett hatóságnak jelentést tesz, a mely az értesítvényt a távollevő félnek címe alatt postán ajánlva elküldi. Ez a hatóság az értesítésről abban az esetben is gondoskodik, ha a távollevő fél megbizásáról vagy tartózkodása helyéről neki van tudomása.

157—162. §§. Az ügyvédnek és kir. közjegyzőnek, valamely hatóság, község, intézet, testület, egyesület, részvénytársaság vagy szövetkezet törvényes képviselőjének, illetőleg előljárójának rendszerint az illető irodában illetőleg üzleti helyiség-

ben kézbesítendő, és pedig a szokásos irodai órák alatt, saját személyéhez vagy az ott alkalmazottak kezéhez, és csak, ha ez nem sikerül vagy ha iroda vagy üzleti helyiség nincs, a lakáson (159., 160. §§.).

Más személynek, a kinek külön üzlete van, akár a lakáson akár az üzletben lehet kézbesíteni, akár saját kezéhez, akár a 157., 184. §§-okban felemlített személyek kezéhez, a mi mellett nincs kizárva, hogy a saját kézhez való kézbesítés úgy a lakáson valamint az üzleti helyiségben megkisérlendő. Ha a kézbesítőnek tudomására jut, hogy a fél nem a kijelölt lakáson vagy üzlethelyiségben, de helyben lakik, a kézbesítés a közölt más lakáson vagy üzletben eszközlendő.

Ha a kézbesítés ily módon nem sikerül, nincs helye az irat kifüggesztésének, hanem az iratnak a hatóságnál való letételének és csak az erről szóló értesítés kifüggesztésének, otthagyásának, például ajtóra helyezett levélszekrénybe tételével, illetőleg postán feladásának.

«Lakás» vendéglőben, vendégbarátnál, fogházban, kórházban is lehet. Nem a lakhely, hanem a tényleges lakás irányadó. Az a körülmény, hogy a fél utazáson van, a segédkézbesítést nem gátolja, kivéve ha szökésben van.

«Családtag» rendszerint családi viszonyon alapul, de alapulhat örökbefogadáson, gyermekfogadási viszonyon is. Az úgynevezett szobaúr, albérlő, a ki csak szobát vett ki, nem tartozik a családhoz. «Szolgálatban álló» állandó szolgálati viszonyt tételez fel. «Felnőtt segéd» alatt a tanonc, a gyári munkás nem érthető.

A 161. §-ban említett érvénytelenség orvosolható annak a félnek, a kinek kézbesítendő, utólagosan tett abbeli nyilatkozatával, hogy a kézbesítendő iratot megkapta és hogy ez mikor történt.

A 162. §. arról is gondoskodik, hogy a kézbesítő, ha a távollevő fél jelenlegi tartozkodásáról tudomást nyer, erről a 157. §-ban említett hivatalnak illetőleg hatóságnak jelentést tesz, mely az iratot a távollevő félnek címe alatt postán (és pedig itt már ajánlva) elküldi.

A tanuk alkalmazása nem kötelező.

163. §.

Az idézéssel ellátott keresetlevelet az alperesnek saját kezéhez vagy a 153. §-ban megjelölt személy kezéhez kell kézbesíteni.

Ha a kézbesítés ily módon nem teljesíthető, a kézbesítő az alperes

lakásán, illetőleg üzleti, hivatalos vagy irodai helyiségében a 157. §. első bekezdésében, a 158., 159. vagy a 160. §-ban megjelölt személyeknek átadott értesítvénynyel tudtára adja az alperesnek, hogy a kézbesítés végett a körülményeknek megfelelően kitüzendő időben ismét meg fog jelenni és hogy a kézbesítendő irat a kézbesítő hivatalos helyiségében a személyazonosság igazolása mellett át is vehető. Ha pedig az értesítvényt a 157—160. §-okban megjelölt személyeknek nem lehet átadni, azt a 157. §. negyedik bekezdésében meghatározott módon a lakás ajtajára kell kifüggeszteni, vagy a lakáson kell hagyni.

Ha a kézbesítő az alperest az értesítvényben kitűzött időben ismét nem találja, akkor a kézbesítés a 157. §. első bekezdésében, illetőleg a 158., a 159. és a 160. §-ban megjelölt személyek kezéhez történik.

Ha pedig a kitűzött időben olyan személyt sem talál a kézbesítő, akinek a kezéhez az előbbi bekezdésben idézett §-ok szerint kézbesíthetne, akkor az iratot a kézbesítést közvetítő bírósági irodához visszajuttatja.

A perbíróság ez esetben a felperes kérelmére az alperes részére ügygondnokot nevez és a keresetlevelet ennek kézbesítteti, egyuttal erről az alperest — lakására cimzett ajánlott levélben — értesiti. A bíróság az ügygondnok kinevezése előtt elrendelheti, hogy a kézbesítés újból megkiséreltessék.

A 163. §. az idézéssel ellátott keresetlevélnek és általában az első határozatnak a kézbesítésével, ezeknek az iratoknak nagy fontosságára tekintettel, fokozott óvatossággal rendelkezik. A saját kézhez kézbesítés ismételten megkisérlendő, letétel útján nem lehet kézbesíteni.

Az értesítvényt nem az üzleti, az irodai vagy a hivatalos helyiségben, hanem mindig csak a lakáson lehet kifüggeszteni vagy hagyni.

164. §.

A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagja, valamint a rendőrség vagy a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyén akár mint fél, akár mint tanu vagy szakértő illetékes fellebbvaló hatósága utján idézendő meg; azonban sürgős esetben, ha fellebbvaló hatósága nincs helyben, utóbbinak egyidejű értesítése mellett, közvetlenül is megidézhető.

Az idézést nem tartalmazó határozatok kézbesítése az első bekezdésben említett személyek részére a polgári kézbesítő közegek által történik, ha azonban a kézbesítés saját kézhez, vagy a 157. §. első bekezdésében említett személyek kezéhez nem történhetik, a kézbesítés tel-

jesítése végett a fellebbvaló hatóságot kell megkeresni. A fellebbvaló hatóság a kézbesítés végett ezen az eseten kívül is megkereshető.

A megkeresést az elnök illetőleg a kiküldött vagy a megkeresett biró eszközli.

164. §. A katonai személyek részére való kézbesítésekre nézve, a katonai szolgálat beosztása miatt, különbség teendő idéző és idézést nem tartalmazó határozat kézbesítése között. A 157. §. 2. bekezdése szerinti letétel és kifüggesztés útján való értesítés helyébe, a fellebbvaló hatóság megkeresése lép.

165. §.

Katonai vagy katonailag megszállott épületben (hajón) kézbesítést esak az épület (hajó) parancsnokának értesítése után az általa kirendelt katonai személy jelenlétében szabad teljesíteni. Ha a parancsnok e célra katonai személyt nem rendelt ki, vagy a kirendelt katonai személy nem jelenik meg, ez a körülmény a kézbesítést nem akadályozza.

Katonai vagy katonailag megszállott épületben (hajón) a fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának szóló iratot — ha saját kézhez, vagy a 157. §. első bekezdésében felsorolt valamely személy kezéhez nem kézbesíthető — az épület (hajó) parancsnokságának kell kézbesíteni.

A 165. §. a katonai épületekben való kézbesítést szabályozza és első bekezdése alkalmazandó akkor is, ha nem katonai személynek kell a katonai épületben kézbesíteni.

166. §.

Ha az a személy, akinek kezéhez érvényesen kézbesíteni lehet, a kézbesítendő irat átvételét megtagadja, ez a kézbesítés hatályával nála hagyatik.

Ha a megtagadásnak törvényes oka volt, a kézbesítés hatálytalan.

166. §. A 157—160. §§. szerint a kézbesítés más személyek kezéhez is történhetvén, a 166. §. intézkedése kiterjed mindazokra a személyekre, a kiknek kezéhez érvényesen kézbesíteni lehet.

Törvényes ok az átvétel megtagadására fenforog a 156. §. 2. bekezdése, a 159. és 160. §-ok eseteiben, ha a kézbesítés nem a törvényben megjelölt helyen történik és általában akkor, ha a perrendtartásnak azok a rendelkezései, melyek a személyeknek hol való kézbesítésre vonatkoznak, megsértettek. A kéz-

besítőnek szabályrendeletekbe ütköző helytelen eljárása nem indokolja az átvétel megtagadását, hanem egyedül fegyelmi eljárásnak lehet tárgya. Az átvétel megtagadásának indokául az sem szolgálhat, hogy másnak, például a törvényes képviselőnek vagy perbeli meghatalmazottnak lett volna kézbesítendő, minthogy a kellő személy megjelölése a bíróság hatáskörébe tartozik.

167. §.

A kézbesítés kézbesítési bizonyítvány mellett történik.

168. §.

Ha az a személy, a kinek a kézbesítendő iratot átadták, olvasni nem tud, vagy az irat nyelvét nem érti, a kézbesítő neki a kézbesített irat lényeges tartalmát szóval is tudtul adja, és hogy ez megtörtént, a kézbesítési bizonyítványban megjegyzi.

169. §.

Ha a kézbesítésnek postára feladással kell történnie (155. §.), a küldemény borítékán feljegyzendő, hogy a kézbesítés a postára feladással ment végbe.

A feladás megtörténtét és idejét ebben az esetben a bírósági iroda az iratoknál tanusitja.

169. §. Minthogy a 155. §. esetében a kézbesítés eltérően a «posta útján» való kézbesítéstől, már a postára feladással teljesítve van, ez a körülmény a fél figyelmeztetése végett a küldemény borítékára feljegyzendő.

170. §.

Ha a kézbesítendő irat a kézbesítést közvetítő bírósági irodában van, az, akinek részére kézbesíteni kell, az iratot ott közvetlenül is átveheti, ha e célból a btrósági irodában jelentkezik és személyazonosságát igazolja.

Az átvétel elismerése ez esetben az iratoknál történik.

171. §.

A kézbesítést közvetítő bírósági iroda a kézbesítés szabályszerűségére hivatalból felügyel és az eljárás hibáinak orvoslása iránt intézkedik.

Az a kézbesítő közeg, aki a kézbesítés szabályait meg nem tartja vagy késedelmesen jár el, tíz koronáig, ismétlés esetében husz koronáig terjedhető birsággal büntetendő. A birságot a kézbesítést közvetítő bírósági iroda jelentése alapján annak a bíróságnak az elnöke, illetőleg annak a járásbíróságnak a vezetője szabja ki, amelynek az irodája a megbizást adta.

172. §.

Ha a postai közeg vagy a bejelentő hivatal nem tartja meg a kézbesítési szabályokat, fellebbvaló hatóságához kell fordulni.

173. §.

A külföldön teljesített kézbesítés érvényességét, ha a kézbesítés e törvény szabályainak megfelel, a kézbesítés helyének törvénye alapján nem lehet megtámadni.

174. §.

Ha a kézbesítést ennek a fejezetnek egyéb határozmányai szerint a fél tartózkodási helyének ismeretlensége miatt, vagy más okból nem lehet teljesíteni, vagy ha a kézbesítés megkisérlése előre is eredménytelennek mutatkozik, a kézbesítés hirdetmény által történik.

A hirdetmény által való kézbesítés megengedhetősége felől a perbíróság az érdekelt fél kérelmére határoz. Azt, hogy a fél tartózkodási helye ismeretlen, valószínűvé kell tenni. Az elutasító határozat ellen felfolyamodásnak van helye.

175. §.

Ha bebizonyul, hogy a fél a keresetlevélben az ellenfélnek előtte tudvalevő tartózkodási helyét vagy az előtte ismeretes örökösöket elhallgatta, az egész eljárás, ha pedig a hirdetményi kézbesítést utóbb kérte, ez a kézbesítés és az ezt követő eljárás érvénytelen és a fél a költség megtérítésen felül ezer koronáig terjedhető pénzbirságban marasztalandó. E következményeket a bíróság a felek meghallgatása után hivatalból végzéssel mondja ki.

Ha a hirdetménynyel értesített fél az eljárást akár kifejezetten, akár hallgatólag jóváhagyta, az eljárás érvénytelensége orvosolva van. Ez azonban a pénzbirság alkalmazását ki nem zárja.

176. §.

A hirdetményi kézbesítést a bírósági iroda foganatosítja.

A hirdetményi kézbesítés a közlendő bírósági határozat és az irat külzete hiteles másolatának a bíróság hirdetményi táblájára való kifüggesztésével történik.

Ha idéző végzéssel ellátott keresetlevelet kell az alperesnek hirdetmény utján kézbesíteni, a bíróság az alperes részére ügygondnokot nevez ki és a keresetlevelet az idézéssel ennek is kézbesítteti, egyuttal pedig a kifüggesztésen felül hirlapi hirdetményt bocsát ki, melyben meg kell jelölni a perbíróságot, a feleket, a per tárgyát, a kitűzött határnapot és a kinevezett ügygondnokot.

A hirlapi hirdetményt a félnek a hivatalos lapban legalább egyszer közzé kell tennie. A perbíróság azonban elrendelheti, hogy a hirdetmény más, a körülményekhez képest külföldi hirlapokban is és a megállapított időközben többször is közzététessék.

Ha a pertárgy értéke kétszáz koronát meg nem halad, a hirdetés a hirlapi közzététel helyett a fél utolsó ismert lakhelyén vagy tartózkodási helyén a helyi szokásnak megfelelő módon történhetik.

Ha az idézést ügygondnoknak kézbesítették, a további kézbesítések, a hirdetményi kézbesítés mellőzésével, az ügygondnok kezéhez történnek.

177. §.

Midőn a kézbesítés hirlapi közzététellel is történik, a hirdetmény utolsó hirlapi megjelenésétől, a hirdetményi kézbesítés egyéb eseteiben pedig a hirdetményi táblára való kifüggesztéstől számított tizenötödik nap tekintetik a kézbesítés napjának. A bíróság hosszabb határidőt is szabhat.

170—177. §§. A kézbesítés további szabályozása az ügyviteli szabályokban foglaltatik.

Ha a kézbesítési bizonyítvány valamely lényeges kelléket nélkülöz, ez az okiratot érvénytelenné teszi ugyan, azonban mint más közokirat, magyarázatnak és mérlegelésnek a tárgya.

Az okirat elleni bizonyítás az általános jogszabályok szerint bírálandó meg; az ellenbizonyítás korlátlan.

A 174. §. nem szorítja a hirdetményi kézbesítést arra az esetre, mikor a fél tartozkodási helye ismeretlen, hanem más okból is helyet ad annak, pl. ha a fél elhalta miatt örököseinek kiléte ismeretlen vagy ha a fél külföldön van és nem lehet neki kézbesíteni, mert pl. az iratot el nem fogadja, kényszer-

kézbesítésnek pedig nincs helye stb. szóval mindazokban az esetekben, a mikor a kézbesítés másképen nem foganatosítható.

Minthogy a hirdetményi kézbesítésnek a 174. §. szerint csak akkor van helye, ha a kézbesítés másként nem eszközölhető, a hirdetményi idézés a 163. §. szerint a gondnok kezéhez történt kézbesítés esetében nem szükséges.

A hirdetmény közzétételével és ügygondnoknevezéssel történő kézbesítésnek akkor is helye van, a mikor az irat úgy kézbesítendő, mint a keresetlevélre hozott idéző végzés az alperesnek.

NEGYEDIK FEJEZET.

Perfelvételi tárgyalás.

«A szóbeli pernél az eljárás a szóbeli tárgyalásban összpontosul. A felek közvetlen egymásutánban szolgáltatják a peranyagot a szóbeli tárgyaláson. A szóbeli perbeszédek száma nem írható elő; a tárgyalás addig tart, a míg az ügy kimerítve nincs. A perbeszédek tartalma formához nincs kötve, a tárgyalás végéig minden tényállítás és bizonyíték előadható. Ha az eljárás az anyagi jogot ki akarja deríteni, ez másképen nem lehet. A per ennélfogva mint egységes egész jelentkezik és nem oszlik szét részekre, mint az írásbeli eljárásban.

Ha az érdemleges tárgyalás sikerét biztosítani akarjuk, akkor abból ki kell zárni mindazt, a mi külön elintézhető, hogy a tárgyalás ne legyen túlterhelve az anyag által. A peranyag egy részének különválasztásával oda is kell hatni, hogy a bíróság helyesen oszthassa be a munkaidejét és hogy a helytelen munkabeosztás ne vezessen halasztásokra.

A törvény ezeket a szükségleteket tartja szem előtt, midőn a tárgyalást két részre osztja: a perfelvétel és az érdemleges tárgyalás szakára. Mindegyik külön határnapon történik, a melyek közt bizonyos határidő folyik le. Ez alatt a határidő alatt történik az érdemleges tárgyalásnak írásbeli előkészítése.

Ez a kettéosztás a per alapfogalmaiból indul ki. A pert, hogy az lefolyhassék, előbb létre kell hozni. A perben ennélfogva két tényálladékkal találkozhatunk, t. i. a pernek és a perbevitt jognak a tényálladékával. A perben előforduló cselekmények ennélfogva szintén kétfélék, t. i. vagy a per létrehozására vagy pedig a per folytatására, az érdemre vonatkoznak. Ez a dualizmus nagy jelentőséggel bir, mert a per lényeges tényálladékának hiánya egészen más következményekkel jár,

mint a perbevitt jog tényálladékának hiánya. Az előbbi pergátló akadály és, mint például: az alkalmas pertárgynak, a perképességnek, a perbeli cselekvőképességnek, a törvényes képviseletnek, a bíróság szabályszerü alakításának, hatáskörének, illetékességének hiánya az eddigi rendes eljárás szerint is a per folytatásának végzés által való megtagadására, továbbá a már véghezvitt perbeli cselekményeknek és az itéletnek semmiségére vezet. Az utóbbi, a perbe vitt jog tényálladékának hiánya vagy be nem bizonyítása ellenben itélettel való érdemleges elutasítást eredményez.

Ebből kitünik, hogy a perben az első kérdés az, vajjon megvan-e a per tényálladéka és nem akadályozza-e valamely pergátló körülmény a per létrehozását. Csak e kérdés igenleges eldöntése után lehet az ügy érdemére áttérni. A per tehát a dolog természete szerint két szakaszra oszlik, melyeknek tárgya különböző. Ez a két szakasz: 1. a perfelvétel mint a per létrehozásának a szaka; 2. az érdemleges tárgyalás mint a per folytatásának a szaka.

A keresetlevélre a bíróság az alperest rövid időközzel perfelvételre idézi (145. §.). A perfelvételi határnapon a pergátló kifogásokon kívül el kell intézni azokat az ügyeket, a melyekben mulasztás, elismerés, elállás vagy lemondás alapján kell határozatot hozni és a melyekben egyezség létesül. Ha az ügy ilykép el nem intézhető, sem elállás sem perakadályok miatt meg nem szünik, akkor a perfelvételi tárgyalás a perbe bocsátkozásra szorítkozik. A pergátló kifogásokat nyomban le kell tárgyalni és ha a bíróság azoknak nem ad helyt, vagy ha alperes ily kifogással nem élt, az alperes érdemleges ellenkérelmét köteles előadni. Ezzel a perfelvételi tárgyalás ki van merítve. A bíróság az érdemleges tárgyalásra újabb határnapot tűz ki (191. §.) és ebben a tárgyalási időközben a felek az érdemleges tárgyalást írásban előkészítik.

Az előnyök, a melyek a pernek ilyen szerkezetétől várhatók, a következők: Miután a perfelvételi tárgyalást nem kell előkészíteni, az igen kevés időt vesz igénybe, a bíróság tehát azt rövid határidőre tűzheti ki. A felperes gyorsan kaphat makacssági itéletet és egyezség vagy elismerés mellett gyors véget ér az ügy. A pergátló kifogásokat a legrövidebb idő alatt elintézik, a mi az alperest a huza-vonát célzó ilyen kifogásoktól vissza fogja tartani. Az alperes kénytelen idejekorán, jóval az érdemleges tárgyalás előtt ügyvédet vallani, a ki azután az érdemleges tárgyaláson nem mentheti magát azzal, hogy felétől az utolsó pillanatban kapta a megbízást és így a tárgyalásra

elő nem készülhetett, sem azt elő nem készíthette. Nélkülözhetővé teszi a makacssági ítélettel, egyezséggel, elismeréssel vagy elállással végződő, valamint a pergátló kifogás következtében megszüntetendő perekben az előkészítést, a minek következtében az eljárás olcsóbbá válik. Sőt, ha az ügy egyszerű és sürgős, szintén elmarad az előkészítés, ha a bíróság az ügyet a perfelvételi tárgyaláson érdemben is letárgyalja, vagy pedig tizenöt napi tárgyalási időköz megállapítása mellett az előkészítést feleslegesnek tartja.

Nemcsak a felekre, hanem a bíróságra is nagy előnyökkel jár a pernek ez a menete. Miután a perfelvételi tárgyaláson az érdemleges ügyek különválnak a többiektől és a bíróság már a kérelemből és ellenkérelemből, esetleg a felek rövid tájékoztató kikérdezéséből kiveheti, hogy az érdemleges tárgyalás hosszabb vagy rövidebb időt fog-e igénybe venni, a tárgyalásokat kellően beoszthatja, olykép, hogy egyenletesen lesz elfoglalva.» (M. J.)

178. §.

A perfelvételi tárgyalás kezdetén a felperes keresetét (129. §. 3. pont) adja elő.

A felperes keresetének előadásában az idézéssel közölt keresetlevél tartalmához nincs kötve.

Ha a felperes kijelenti, hogy a keresetlevélben közölt keresetéhez ragaszkodik, a kereset szóbeli előadása vagy felolvasása csak annyiban szükséges, a mennyiben a bíróság elrendeli.

Ha a felperes a keresetlevélben közölt keresetétől el akar térni, köteles keresetét a törvényszéki eljárásban a tárgyalási jegyzőkönyvhöz mellékelés végett a bíróságnál leteendő iratból — figyelmen kívül hagyás terhe alatt — felolvasni.

A járásbirósági eljárásban a határnapon előadott keresetnek az idézéssel közölt keresetlevéltől való eltéréseit, ha írásban a felperes be nem mutatta, hivatalból föl kell venni a tárgyalási jegyzőkönyvbe.

178. §. Minthogy a keresetlevél abban a részében is, a mely a keresetet közli, csak előkészítő irat, ennélfogva a tárgyalásnak a kereset előadásával kell kezdődnie. A felperes keresetét szóval vagy felolvasással adja elő, az alperes pedig ellenkérelmét írásból felolvassa (178., 185. §§.). Ezzel a perfelvételi tárgyalás rendszerint véget ér és az érdemleges tárgyalás más határnapon történik.

A keresetlevélben foglalt kereset teljes szóbeli ismétlése vagy felolvasása sok esetben céltalan formaság volna akkor,

ha a felperes attól el nem tér és ha mind az alperes mind a bíróság ismeri azt, mert a szóbeli tárgyalást úgy sem tartják meg nyomban, hanem egyelőre csak azt kell konstatálni, hogy érdemleges tárgyalásra kerül-e a dolog. Szintén felesleges a kereset felolvasása, ha az alperes a perfelvételi tárgyaláson nem jelenik meg és a felperes ezen az alapon kér ítéletet. Ezekben az esetekben rendszerint elegendő lesz, ha felperes kijelenti, hogy a közölt keresethez ragaszkodik. Fentartatik azonban a bíróságnak az a joga, hogy szükség esetében elrendelje a kereset szóbeli előadását vagy felolvasását, a mi néha szükséges lesz, például ha a kereset nem világos, vagy ha az alperes részben elismerésben van, avagy pergátló kifogást terjeszt elő, vagy pedig, ha hivatalból észlelendő pergátló körülmény forog fenn.

A 178. §. a kereset megváltoztatását megengedi. Ha alperes közlés hiánya miatt a változtatott keresetre nyomban nem nyilatkozhatnék, halasztást kérhet. Ennek költségét a 203. §. értelmében a felperes viseli.

179. §.

A bíróság az alperes kérelmére a keresetre való nyilatkozás végett halasztást köteles adni, ha úgy találja, hogy az előadott kereset az alperessel éppen nem, vagy nem idejekorán, vagy nem a 129. és a 133. §. szerint volt közölve, s az alperes e miatt a perfelvételre elő nem készülhetett.

179. §. A halasztás költségét a 431. §. értelmében felperes viseli.

180. §.

Ha az alperes pergátló kifogásokat akar tenni, ezeket a kereset előadása után perbebocsátkozása előtt együttesen kell előadnia, és azokkal utóbb csak annyiban élhet, a mennyiben oly akadályokra vonatkoznak, amelyeket a bíróság az ítélethozatal előtt az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe venni köteles, vagy a mennyiben az alperes nyomban valószínűvé teszi, hogy kifogásait korábban hibáján kívül nem érvényesíthette.

Pergátló kifogások:

1. hogy a kereset érvényesítése egyáltalában nem tartozik a polgári perútra, vagy hogy külön eljárásnak van fentartva;

2. hogy törvény szerint a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie;

3. hogy a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe, vagy hogy a bíróság nem illetékes;

4. hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárni;

5. a perfüggőség kifogása (147. §.);

6. hogy a felek valamelyikének nincs perképessége, illetőleg hogy törvényes képviselője mellőzve van vagy nincsen igazolva;

7. hogy a felperes a megelőző eljárásnak a 186. és a 439. §. alapján megállapított költségét a törvény értelmében meg nem térítette;

8. hogy a felperes a perköltségre nézve biztosítékot nem adott. (124—128. §.)

Az 1., a 2., az 5. és a 6. pontban említett pergátló körülményeket, valamint a jelen törvényben meghatározott esetekben a 3. pontban említetteket is az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe kell venni.

180. §. A pergátló kifogásokat rendszerint a perfelvételi tárgyaláson kell elintézni. Még az érdemleges tárgyalás megkezdése előtt első sorban azt a kérdést kell tisztába kozni, hogy maga a per az adott körülmények között létre jött-e? Ebből folyik, hogy az alperes pergátló kifogásait az érdemleges tárgyalás megkezdése után többé elő nem adhatja. Ez utóbbi szabály alól két kivételnek van helye: 1. azokra a perakadályokra nézve, a melyek az eljárás bármely szakában az itélethozatal előtt hivatalból veendők figyelembe, mivel ezeket a perakadályokat a felek kölcsönös megegyezése sem szüntetheti meg; 2. ha alperes valószínűvé teszi, hogy a pergátló kifogást korábban hibáján kívül nem érvényesíthette. Azonban a két kivétel esetében is fennáll a 183. §-nak az az intézkedése, hogy a pergátló kifogások a per érdemétől elkülönítve tárgyalandók és döntendők el.

A 180. §-ban felsoroltakon kívül más pergátló kifogásokat — legyenek azok dilatorius vagy peremtorius természetűek — nem lehet érvényesíteni. A res judicata vagy az elévülés kifogása nem pergátló kifogás, mert azok magát az anyagi igényt érintik. A §-ban felsorolt pergátló körülmények egyrészt a bíróság a per bármely szakában hivatalból köteles figyelembe venni; ezt az 1., 2., 5. és 6. pontban felsorolt körülményekre a §. utolsóelőtti bekezdésében mondja ki; a 3. pont alatti körülményt tudniillik a hatáskörre és az illetékességre nézve bizonyos korlátok között a 10. és az 50. §§-ban; a 6. pontban említett körülményre nézve a 75. §-ban már kimondatott.

A perképességnek a perbe bocsátkozás után beállott el-

vesztése vagy a törvényes képviselőség megszünése miatt pergátló kifogás már nem tehető s az ilynemű kifogás jogi következményei az ügy állása szerint különbözők.

Az a kifogás, hogy az ügyvéd meghatalmazása hiányzik, vagy hogy az ügyvéd a felek képviseletétől ki van zárva, nem tartozik a pergátló kifogások közé.

Az a kifogás, hogy választott bíróság vagy a tőzsdebíróság van kikötve, a 180. §. 4. pontjában említett pergátló kifogások körébe tartozik.

Nem vonatkozik a hatáskörre az a kérdés, hogy az ügy közpolgári vagy kereskedelmi tanács elé tartozik.

Az, hogy felperes ujabb keresetét szegénységi jogon indítja meg, vagy hogy az előző költség erejéig vezetett végrehajtás sikertelen volt, nem szünteti meg alperesnek a 7. pontban említett kifogásolási jogát.

A pergátló kifogásokról szóló rendelkezések a 8. pont kivételével a viszontkeresetre is nyernek alkalmazást, mert a viszontkereset a perbeli előfeltételekre nézve a 189. §. szerint keresetnek tekintendő és vele a perfüggőség is beáll.

A 185. §. szerint a törvényszéki eljárásban az alperes «érdemleges» ellenkérelmét irásból köteles felolvasni. E szabály meg nem tartása esetében az ellenkérelmet nem lehet figyelembe venni. A «pergátló» kifogásokra alapított kérelmet tehát alperes — mert nem érdemleges — irásba foglalni nem köteles. Alperes a pergátló kifogásokat tartozik előadni, mielőtt az érdemre nézve perbe bocsátkoznék. Az érdemleges ellenkérelem felolvasása tehát még nem tekinthető az érdemleges perbebocsátkozásnak a 180. §. értelmében.

Több illetékes bíróság között a felperes választhat. Arra nézve, hogy a felperes később mennyiben változtathat a már tett választásban, nem határoz a megelőzés, hanem az az elv, hogy ugyanazon vitás jog iránt egyidejűleg csak egyszer tárgyalható. Mindaddig tehát, míg a felperes által választott bíróság előtt a per folyamatban van, az ugyanazon pernek ismételten más bíróság előtt való megindítása ellen alperes a perfüggőséget ellentvetni jogosult.

(A perfüggőségre nézve lásd a 147. §-hoz adott jegyzeteket is.)

181. §.

A pergátló kifogások nyomban és a per érdemétől elkülönítve tárgyalandók és itélettel döntendők el. A járásbirósági eljárásban a pergátló kifogás elvetése végzéssel történik.

Ha a pergátló kifogások tárgyalásának folytatása végett a perfelvételi határnapot hosszabb időre kell elhalasztani, a bíróság a felperes kérelmére az új határnapot egyuttal az érdemleges tárgyalásra is kitűzheti.

A bíróság a kifogások elvetése esetében a járásbirósági eljárásban mindig, a törvényszéki eljárásban pedig az ellenfél kérelmére köteles a határozat jogerőre emelkedésére tekintet nélkül az eljárás folytatását elrendelni.

Ha az alperes a pergátló kifogásokat a perbebocsátkozás után adta elő, a bíróság a felperes kérelmére azoknak a per érdemével együttes tárgyalását is elrendelheti és a pergátló kifogások elvetését a végitéletben mondhatja ki.

A járásbirósági eljárásban a pergátló kifogást elvető végzés ellen csak az ügy érdemében hozott határozat ellen használt fellebbvitellel lehet orvoslást keresni.

181. §. A pergátló kifogások tárgyában az eljárás a járásbirósági perekben hasonló a S. E. 28. §-ban szabályozott eljáráshoz. A pergátló kifogásokat (180. §.) rendszerint a kereset előadása után perbebocsátkozás előtt kell előadni; a járásbiróság, ha a pergátló kifogásnak helyt ad, külön itéletet hoz, mely itélet ellen felperes fellebbezéssel élhet a kir. törvényszékhez (504—513. §§.), ellenben ha a pergátló kifogást elveti, ezt végzésben mondja ki és az érdemleges tárgyalást folytatja; a végzés ellen külön jogorvoslatnak helye nincs (181. §. utolsó bekezdés), azonban alperes az érdemleges határozat elleni fellebbezés esetében a fellebbezési tárgyaláson pergátló kifogását ismételheti, a midőn a kir. törvényszék mint fellebbezési bíróság, ha a pergátló kifogást ő is elveti, vagyis a járásbiróság végzését helyben hagyja, szintén végzést hoz (499. §. 3. bekezdés), a mely végzés ellen külön fellebbvitelnek nincs helye; ellenben ha a pergátló kifogásnak helyt ad, az eljárást itélettel megszünteti.

A törvényszéki eljárásban a pergátló kifogásokat szintén a kereset előadása után a perfelvételi tárgyaláson kell előterjeszteni. E kérdésben a törvényszék mindenkor itélettel dönt, a melyben a tényállás is megállapítandó. A törvényszék a kifogások elvetése esetében az ellenfél kérelmére köteles a határozat jogerőre emelkedésére való tekintet nélkül az eljárást az érdemre vonatkozóan folytatni (181. §. 2., 3. bekezdés). Az itélet ellen külön fellebbezésnek van helye. A kifogásnak helyt adó itélet végitélet, az elutasító itélet közbenszóló itélet természetével bir.

E szerint a fellebbezési bíróságnak a pergátló kifogások tárgyában hozott határozata — akár a járásbirósági, akár a tör-

vényszéki eljárásban — mindig itélet alakjában jelentkezik, a mely itélet ellen felülvizsgálatnak csak annyiban van helye, a mennyiben azt a törvény ki nem zárja. E tekintetben irányadók az 521., 523. és az 540. §§.

A törvényben nincs ugyan intézkedés az iránt, hogy a törvényszék abban az esetben, ha az eljárást felperes kérelmére folytatja, a pergátló kifogások tárgyában hozandó felsőbirósági itélet leérkeztéig, az ügy érdemében hozhat-e itéletet; azonban egyrészt a felperes bizonyára óvakodni fog attól, hogy az esetleges költséges eljárás folytatását kérje, ha kétsége van, hogy valóban forog-e fenn pergátló körülmény, másrészt pedig akkor, a mikor érdemleges itélet hozatalára kerül a sor, a kifogások kérdése a felsőbiróság által is rendszerint már el lesz döntve és ha mégis az érdemben hozott itélet a kifogások tárgyában hozott itélettel egyidejüleg kerülne a felsőbiróságnál eldöntésre, nem lesz akadály az ellen, hogy a felsőbiróság mind két itéletet egy határozatban döntse el, azonban az érdemben netán korábban hozott itélet a kifogások tárgyában hozott felsőbirósági határozat leérkeztéig anyagi jogerőt nem nyer, sőt hatályát további jogorvoslat nélkül is önmagától elveszti, ha a felsőbiróság a pergátló kifogásnak helyt adva, a keresetet jogerősen elutasította.

A felperes kérelmére az ügy érdemében folytatott eljárás a pergátló kifogások tárgyában hozott itélet leérkeztéig már azért sem függeszthető fel, mert a tárgyalás egységes voltánál fogva, valamint tekintettel arra, hogy az itélet a szóbeli tárgyalás eredménye alapján hozandó, érdemleges tárgyalásra nem is tűzhető ki határnap oly feltétellel, hogy érdemleges itélet csak akkor lesz hozandó, ha időközben a felsőbiróság határozata leérkezik.

Közömbös az, hogy a felhozott pergátló kifogás valóban pergátló-e, hanem elég, ha ezt alperes állítja, mert a perbeli cselekmények alakja a fél állításával és nem azok anyagi hatályával állapíttatik meg.

A per érdemébe bocsátkozás megtagadásának joga nem áll fenn a járásbirósági eljárásban, a fellebbezési eljárásban (499. §.), a váltó stb. alapján folyamatba tett meghagyásos eljárásban (617. §.).

A pergátló kifogások tárgyalásának sorrendjére nézve a törvény nem tartalmaz rendelkezést, azonban a dolog természetéből folyik, hogy a biróság első sorban a 180. §. 7., 8. ezután az 1—4. utóbb a 6. és végre az 5. pontokban foglaltak felett fog dönteni, mert e sorban egy előző pont esetének fenforgása mellett a többi kifogás tárgytalanná válik.

A pergátló kifogás elutasítása esetében a költség iránt csak a végitéletben hozandó határozat.

A törvényszéknek a tárgyalás folytatását elrendelő végzése ellen (181. §. 3. bekezdés) felfolyamodásnak nincs helye.

182. §.

Ha a bíróság a pergátló kifogásnak helyt ad, a pert megszünteti, a 180. §. 6. pontja esetében pedig a 75. §. értelmében jár el.

Ha a bíróság a 180. §. 7. vagy 8. pontja esetében ad helyt a pergátló kifogásnak, a pert csak arra az esetre mondja ki megszüntnek, ha a felperes az itélet jogerőre emelkedésétől számított nyolc nap alatt a 7. pont esetében a megelőző eljárás költségét le nem fizeti vagy a bíróságnál készpénzben le nem teszi, a 8. pont esetében pedig a megállapított összeget biztositékul készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban (127. §.) a bíróságnál le nem teszi, vagy pedig az alperessel közösen be nem jelenti, hogy a biztositás módját egyetértően másként állapitották meg.

A 180. §. 8. pontja esetében az alperes a biztositék összegének kérdésében nem élhet fellebbvitellel.

182. §. Ha a bíróság helyt ad a pergátló kifogásnak, a 180. §. 1—5. pont esetében megszünteti a pert, mert ezek a hiányok nem pótolhatók és miattuk a pert nem lehet folytatni. Ha ellenben a pergátló körülmények pótolhatók, akkor első sorban azoknak a pótlását kell elrendelni. Ilyen eset a 6. pont esete, ha a félnek perbeli cselekvőképessége hiányzik, illetőleg törvényes képviselője mellőzve van vagy nincs igazolva; ekkor a 75. §. értelmében kell eljárni. Ez az eset van továbbá akkor is, ha a 7. vagy 8. pont alapján a miatt emelnek kifogást, hogy a felperes az előző eljárás költségét nem térítette meg, hogy a felperes a perköltségre biztositékot nem adott; az ezen pergátló akadályt megállapító itéletben a felperesnek az akadály elhárítására határidőt kell adni és a pert csak feltételesen kell megszüntetni.

Az említett határidő nem záros, hanem birói; következésképen annak elmulasztása esetében nincs helye igazolásnak, azonban, minthogy a mulasztás következményei csak kérelemre állanak be, még utólagosan fizethető, illetőleg biztositható.

Ha a fellebbezési bíróság rendelte el a biztositék nyujtását vagy felemelését és felperes ennek meg nem felelt, a jogorvoslat alperes kérelmére visszautasitandó. Ha mind két fél élt

jogorvoslattal, alperes a felperesi jogorvoslat visszautasítását csak akkor követelheti, ha a saját jogorvoslatát is visszavonja.

183. §.

Midőn a bíróság akár a perfelvételi tárgyaláson, akár később hiva talból figyelembe veendő pergátló körülményt tapasztal, amelyet a felek el nem oszlatnak, a 181. §. és a 182. §-nak első bekezdése megfelelően alkalmazandók.

184. §.

Midőn a bíróság a pert a 182. vagy a 183. §. alapján megszüntette, vagy a keresetet más okból hivatalból visszautasította, a keresetlevél beadásának és a perindításnak magánjogi hatályai fenmaradnak, ha a felperes a megszüntető, illetőleg visszautasító határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt a keresetlevelet szabályszerűen benyujtja vagy magánjogi követelését egyébként szabályszerűen érvényesíti.

184. §. A kereset visszautasítása azért említtetik külön, mert nincs kizárva, hogy az elnök az idézés kibocsátásakor figyelmen kívül hagyott olyan hiányt, a mely miatt a keresetlevelet kellett volna már visszautasítani s a visszautasítást a tárgyaláson a tanács mondja ki.

185. §.

A törvényszéki eljárásban az alperes érdemleges ellenkérelmét irásból köteles felolvasni. Az irat felolvasása után a tárgyalási jegyzőkönyvhöz melléklendő. E szabály meg nem tartása esetében az ellenkérelmet nem lehet figyelembe venni. Az elismerés akkor is hatályos, ha csupán szóval adják elő.

A járásbirósági eljárásban az ellenkérelmet szóval kell előadni és hivatalból fel kell venni a tárgyalási jegyzőkönyvbe.

185. §. Az alperes perbebocsátkozása az érdemleges ellenkérelem előadásával történik. Az előadás azért szükséges, hogy ily módon mindjárt a tárgyalás kezdetén meg legyen állapítva a felek közt fenforgó vita, meg legyenek vonva a tárgyalás és a birói cognitió határai. A törvény nem kívánja, sőt nem is engedi meg, hogy az alperes az ellenkérelmet indokolja.

A 97. §. szerint a felek a bíróság előtt ügyvédi képvi-

selet nélkül is tehetnek elismerést, tehát az elismerés akkor is hatályos, ha azt csak szóval adták elő.

186. §.

Az alperes perbebocsátkozása előtt a felperes elállhat keresetétől.

Az elállás a perfelvételi határnapon szóval, azonkívül pedig a bíróságnál benyujtandó irattal történik, a melyet alperessel közölni kell.

Az elállás következtében a keresetlevél benyujtásának és a perindításnak e törvényben megszabott hatályai elenyésznek; a keresetlevél beadásának és a perindításnak magánjogi hatályai azonban fenmaradnak, ha a felperes az elállás bejelentésétől számított harminc nap alatt a keresetlevelet szabályszerűen benyujtja vagy magánjogi követelését egyébként szabályszerűen érvényesíti. Az alperesnek a perfelvételi határnapon előadható kérelmére a bíróság az elállást végzéssel megállapítja és egyuttal a felperest a felmerült költségben, amennyiben erre nézve még nincsen jogerős határozat, elmarasztalja.

Ha a felperes a pert újra megindítja, az alperes a perbebocsátkozást mindaddig megtagadhatja, míg a felperes a megállapított költséget meg nem téríti.

Ez a §. nem zárja ki, hogy az alperes a perfelvételi határnapon a felperes keresetével érvényesített jog fenn nem állásának birói megállapítása iránt keresetet indítson (189. §.).

187. §.

Az alperes perbebocsátkozása után a felperes a pertől már csak az alperes beleegyezésével állhat el. Ebben az esetben az előbbi §. második, harmadik és negyedik bekezdése megfelelően alkalmazandó.

Az alperes beleegyezésének hiányában a felperes kifejezett elálló nyilatkozata a tárgyalás elmulasztásának tekintendő. Ha azonban a felperes a keresettel érvényesített jogáról is lemond, a 390. §. alkalmazandó.

186., 187. §§. Felperes feltétlenül elállhat keresetétől az alperes perbebocsátkozása előtt, vagyis mielőtt alperes a perfelvételi tárgyaláson ellenkérelmét előadta illetőleg írásból felolvasta. Az alperes perbe bocsátkozása után a felperes a pertől csak az alperes beleegyezésével állhat el.

Döntő az, hogy alperes a per főtárgyára nézve még nem tárgyalt. A pergátló kifogások feletti tárgyalással alperes még nem bocsátkozott a perbe, sőt azzal a per létrejöttét kívánja megakadályozni.

Alperesnek a mulasztó itélet ellen beadott ellentmondása esetében felperes a keresetet még mindig vonhatja vissza egyoldalulag, mert ezzel az ügy az előbbi állapotba helyeztetik vissza. (462. §.)

A perbe bocsátkozás előtti elállás a perindítás hatályait megszünteti és a költség megtérítésére kötelez, feltéve, hogy a költség iránt még nincs jogerős határozat, a mi például abban az esetben lehet, ha a pergátló kifogást elutasító itélet után áll el a felperes keresetétől, vagy ha az elállás annak következtében történt, hogy alperes a követelést elismerte s a felperest kielégítette. Ellenben alperesnek az elálláshoz való puszta beleegyezése felperesnek a költség iránti kötelezettségét meg nem szünteti.

A felperesnek a perbebocsátkozás előtti elállása esetében a keresetet újból megindíthatja. Nehogy azonban folyvást új és új keresettel boszanthassa az alperest, ez a költség megtérítése előtt a perbebocsátkozást megtagadhatja; sőt az alperesnek jogában áll a perfelvételi határnapon a felperes ellen a jog nem létezésének birói megállapítása iránt keresetet indítani.

A perbe bocsátkozás után alperes beleegyezése nélkül az elállás hatálytalan és ha a felperes a tárgyalást nem folytatja, a mulasztás következményei állanak be reá nézve (445. §.), ha pedig az alperes sem kívánja a tárgyalás folytatását, a per szünetel. A meg nem engedett elállás egyszerűen figyelembe nem jön; olyan, mintha, nem is lenne és a bíróság az ügy állása szerint az elállás figyelembe vétele nélkül hoz határozatot.

Az elállásra nézve a peren kívüli nyilatkozat nem elállás a keresettől, de kötelező és hatályos lehet, ha a magánjog szerint megbirálandó szerződésben történt és ez alapon alperes a perben kifogást tehet.

A keresettől elállás be van fejezve és a felperesre kötelezővé válik ennek a tárgyaláson tett egyoldalú kijelentésével, és pedig akkor is, ha ehhez az ellenfél beleegyezése szükséges. Minthogy azonban a nyilatkozat vagy az elállás megengedhetőségére nézve vita támadhat, az elállásnak a bírósággal való puszta közlésével a per a bíróságra nézve még nincs elintézve. Az irat letételével tehát a kitüzött tárgyalási határnap még nem szünik meg, ha ez iránt a felek nem nyilatkoznak. A tárgyaláson azután alperes a költségben marasztalást kérheti; ha azonban a felek a tárgyaláson az elállást figyelmen kívül hagyják, a bíróság nincs jogosítva az elállást az irat alapján hivatalból kimondani.

A keresettől való elállás a perfüggőségnek visszafelé hatva véget vet.

Az elállástól különbözik a joglemondás, mely a pert bármely szakában épp úgy megszünteti, mint az alperes elismerése. A követelésnek arra a részére nézve tehát, a melyről a felperes az eljárás bármely szakában lemond, elutasító ítéletet kell hozni (390. §.).

V. ö. az 496. §-hoz a fellebbezés visszavonására felhozottakat is.

188. §.

Az alperes perbebocsátkozása után a felperes keresetét az alperes beleegyezése nélkül többé meg nem változtathatja.

Ha az alperes a megváltoztatott kereset szóbeli tárgyalásába bocsátkozik, a nélkül, hogy a változtatás ellen felszólalna, a keresetváltoztatást többé nem ellenezheti.

Nem tekintendő megváltoztatásnak:

1. ha a felperes a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül annak megalapítására ujabb tényeket hoz fel, vagy a felhozottakat kiigazítja;

2. ha a kereseti kérelmet a főtárgy vagy a járulékok tekintetében felemeli vagy leszállítja, vagy kérelmét eredetileg nem követelt járulékokra is kiterjeszti;

3. ha a járadékok, vagy viszontszolgáltatástól nem függő más időszakos szolgáltatások iránt indított keresetet azokra a részletekre is kiterjeszti, melyek a kereset indítása után járnak le;

4. ha a bér vagy haszonbér iránt indított keresetet azokra a részletekre is kiterjeszti, melyek a kereset indítása óta lejártak;

5. ha az eredetileg követelt tárgy helyett utóbb beállott változás miatt más tárgyat vagy kárpótlást követel;

6. ha a 130. §. alapján kért megállapítás helyett teljesítést, vagy teljesítés helyett a 130. §. alapján megállapítást követel.

A bíróságnak az ellen a határozata ellen, hogy keresetváltoztatás nincs, fellebbvitelnek nincs helye.

188. §. A keresetváltoztatás, a mint ez az 1—8. pont alatti esetekben foglalt nemleges jellemzésből is kitetszik, nyilvánul: 1. a jogalapnak, vagyis a keresetbe vett jognak — rendszerint a kereseti követelés fentartása mellett — megváltoztatásában; 2. a megfelelő tények felemlítésével a kereseti kérelem megváltoztatásában t. i. a kereseti kérelem kiterjesztésében, megszorításában vagy annak teljes megváltoztatásában.

Az alperes joggal megkívánhatja azt, hogy a felperes ke-

resetét kellőleg előkészítse. Ha a felek kölcsönös beleegyezéssel a pertől bármikor elállhatnak, az alperesen nem követtetik el igazságtalanság, ha alperes a keresetváltoztatást nem ellenzi, ha a nélkül, hogy az ellen felszólalna, a megváltozott kereset érdemleges tárgyalásába belebocsátkozott és a bíróság a megváltozott és letárgyalt kereset tárgyában határoz. Az 1—6. pont alatti eseteknek felsorolása a keresetváltoztatás fogalmának meghatározása végett és részben azért történt, hogy a keresetváltoztatás tilalmát céljának megfelelően korlátozza. Az eshetőség elve a törvény szerint el nem fogadtatván, új tények a per folyamán mindig előadhatók, feltéve, hogy ezek a kereseti jog megváltoztatását nem vonják maguk után. Az 1. pont tehát tulajdonképen nem is a keresetváltoztatásra vonatkozik és itt csak minden félreértés elkerülése végett lett felvéve.

A 2. pont nem zárja ki azt, hogy a felperes mindazt, a mit a bíróság által elismertetni kért joga alapján követelhet, az eljárás folyamában utólag is kérhesse. Azt, hogy a kereset felemelése és leszállítása a birói hatáskörre mennyiben bir befolyással, a 8. §. szabályozza.

A 3. és 4. pontnak célja az, hogy ujabb per megindítása a lehetőségig elkerültessék, az ilyen utólagos kérelmek pedig a kereset eredeti alapját meg nem változtatják és mint hason neműek, bonyodalmakra nem adnak okot. A 4. pont a bér vagy a haszonbér iránt indított keresetnek csak azokra a részletekre kiterjesztését engedi meg, a melyek a kereset indítása óta vagyis a per folyamán már lejártak, ellenben a 3. pont a járadékot és más hasonló szolgáltatások iránt indított keresetnek azokra a részletekre kiterjesztését megengedi, a melyek a kereset megindítása után bármikor esedékesek, tehát nem csak a per folyamán lejártak, hanem csak a per befejezése után fognak lejárni. (V. ö. a 131. §. alatti jegyzeteket.)

Az 5. pontban «kárpótlás» nemcsak a tárgy értékét, hanem mindazt fejezi ki, a mit a szolgáltatásra kötelezettnek a magánjog értelmében teljesítenie kell, tehát az érték mellett esetleg a kártérítést is.

A 6. pontban említett változtatás sem oly természetű, a melynek tilalma akár az alperes érdekével, akár az eljárás rendjével indokolható volna. E változtatás tilalma rendszerint az alperes jogtalan eljárására vezethető vissza, tehát felperesnek elutasítása csak a perek felesleges szaporítását eredményezné.

Az, hogy a jogalaphoz tartozó ténybeli állításoknak csak kiegészítése vagy helyesbítése, avagy a jogalap megváltoztatása, t. i. az előbb előadott tényállásnak egy ujabbival helyettesítése

forog-e fenn, rendszerint csak az eset körülményei szerint bírálandó meg.

Szem előtt tartandó, hogy a §-nak célja megakadályozni azt, hogy a keresetváltoztatással az ellenfél védelme lényegileg megnehezíttessék. Ezért a bíróság egyrészt a felperesnek az eredeti kereset megállapítása tárgyában tapasztalt könnyelműségének a költség körüli intézkedések szigorú kezelésével elejét fogja venni, másrészt pedig a keresetváltoztatás iránti kifogásnak, tekintettel e §. végpontjára is, csak akkor fog helyet adni, ha a kereset megváltoztatása alperes védekezését egészen más, az előbbitől lényegileg eltérő ellenkező irányba szorítaná, ha az előző tárgyalások és bizonyításfelvételek az új előadás következtében tárgytalanokká válnának vagy ha a per eldöntése nagy mérvben késleltetnék.

A 188. §. 1. pont szerint keresetváltoztatás csak akkor forog fenn, ha az utólagosan előterjesztett ténybeli állításokból más jogviszony, pl. tulajdonjog helyett más dologbeli jog vagy követelési jog levezetendő, de nem akkor, ha csak más szerzési alap előadatik. Ennek különösen akkor nem lesz helye, ha felperes az alperesnek ellenkező tényállításait magáévá teszi.

Keresetváltoztatás fenforog különösen akkor, ha a keresetbe vett igény keletkezésének alapja később más jogügyletre visszavezettetik, pl. az eredetileg állított megbízás nélküli ügyvitel megbízásra vagy kölcsönre, a rei vindicatió-nál az eredetileg állított elbirtoklás helyett, később a tulajdonostól történt vételre és átadásra, kivéve, ha a különféle szerzési mód egymást teljesen ki nem zárja és felperes már eredetileg mindkét tényre hivatkozni jogosult volt; ha felperes, a ki a keresetet saját nevében indította, később más tényre alapítja kereseti jogosultságát pl. később kijelenti, hogy más nevében jár el mint annak meghatalmazottja, engedményese vagy törvényes képviselője; ha előbb szerződésből pereltetik vagy annak felbontása követeltetik, később pedig egészen más szerződés vagy a szerződés érvénytelensége állíttatik, ha felperes a kereskedelmi törvényben engedélyezett választási jogok közül később mást használni kíván; ha a kereset előbb szerződési viszonyra vagy jogtalan gazdagodásra alapíttatott, később pedig tiltott cselekmény állíttatik. Ellenben nem forog fenn keresetváltoztatás, ha felperes a keresetben előadott tényállást kiegészíti, pl. valamely engedményezett vagy örökölt követelésnél az engedménynek vagy öröklésnek a keresetben nem említett tényét pótolja vagy kiegészíti, pl. érvényesíti, hogy alperes a felperes meghagyását nem kifejezetten, hanem hallgatag fogadta el, vagy az elbirtoklásra

alapított rei vindicatiónál az elől birtoklási idejének hozzászámítására utólag hivatkozik, ha a keresetben állított végrendeleti öröklés helyett a törvényes öröklésre hivatkozik; ha a keresetben állított tényekkel a keresetben megjelöltnél más jogalap is megállapítható, ha pl. kölcsön helyett a kereseti tényállításokból jogtalan gazdagodás levezettetik, ha a kölcsönről szóló adóslevél alapján kifogás következtében az adóslevél alapjául szolgáló valódi jogviszony felderíttetik, ha a keresetben állított kölcsön akkép magyaráztatik, hogy az más adóslevél megújításából származott, ha más törvényre vagy jogszabályra történik hivatkozás és általában nem akkor, ha az előadott ténykörülményekből felperes helytelen jogi következtetéseket vont le abban az irányban, hogy részére azokból minő jog származik, vagyis, hogy az ő jogos követelésének minő jogczím adandó.

Ha mulasztási itélet kieszközlendő, az új ténybeli állítások, ha nem is tartalmaznak keresetváltoztatást, alperessel előzően közlendők; ha a kereseti jog, az alap megváltoztatását tartalmazza, mulasztási itélet nem hozható.

A fellebbezési eljárásban a keresetet az ellenfél beleegyezésével sem lehet megváltoztatni (494. §.).

A §. utolsó bekezdése kizárja a megtámadhatóságát a bíróság oly határozatának, a mellyel kimondatott, hogy keresetváltoztatás nem forog fenn. De az ellen a határozat ellen, hogy keresetváltoztatás forog fenn, ha e miatt a bíróság a keresetet elutasította, nincs a fellebbvitel korlátolva.

V. ö. a 129. §-hoz adott jegyzeteket is.

189. §.

A végitéletet megelőző szóbeli tárgyalás bezárásáig mind a felperes az alperes ellen, mind pedig az alperes a felperes ellen a tárgyaláson új keresetet illetőleg viszontkeresetet támaszthat, ha az új kereset tárgya ugyanaz (188. §.), mint az előbbié, vagy ha az új kereset az előbbivel összefügg; az alperes pedig a felperes ellen ezen az eseten kivül akkor is, ha az alperes keresete a felperes ellen védelemként is érvényesíthető volna. A kereset illetőleg a viszontkereset a perben vitássá vált oly jogviszony fennállásának vagy fenn nem állásának birói megállapítására, melytől a peres ügy eldöntése egészben vagy részben függ, a 130. §. feltétele nélkül is megindítható.

Ha a keresettel érvényesített jogot több személy ellen csak egységesen lehet eldönteni (80. §.), a felperes keresetét az elsőbirósági végité-

letet megelőző szóbeli tárgyalás bezárásáig az eredetileg perbe nem vont alperesekre is kiterjeszthető.

A törvényszék előtt az új kereset, vagy a viszontkereset akkor is megindítható, ha egyébként a járásbíróság hatáskörébe volna utasítva.

A járásbíróság előtt oly viszontkeresetet is meg lehet indítani, mely a követelés egész összegére tekintettel a törvényszéki hatáskörbe tartoznék, ha a viszontkeresettel érvényesített követelés beszámításra is alkalmas és ha a követelés összegének a felperes követelését meghaladó része a járásbíróság hatáskörébe tartozik.

A viszontkeresetre egyéb illetékességi ok hiányában is illetékes a bíróság, kivéve, ha a bíróság illetékességét a viszontkeresettel megindított perben alávetés sem állapítaná meg.

189. §. A keresetváltoztatás tilalmának formalismusa egyes esetekben visszás következményekre vezethet. Megtörténhetik, hogy a bizonyítási eljárás befejezésével kitünik, hogy a felperesnek joga van az alperes ellen, de jogát a keresetben helytelenül érvényesítette, másnemű jog iránt indított pert. Ez teljes jóhiszeműséggel is történhetett és mégis a felperes nemcsak keresetével utasíttatnék el, hanem a pert ismét új perfelvétellel, előkészítéssel és bizonyítással lebonyolítani volna kénytelen, jóllehet a produkált peranyag alapján új keresete megbirálható. Hogy ennek elejét vegye, megengedi e §., hogy a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás befejezéséig mind a felperes az alperes ellen, mind pedig az alperes a felperes ellen idézés nélkül új keresetet, illetőleg viszontkeresetet támaszthasson, a melyet a bíróság nyomban érdemben is tárgyalhat, ha az ügy annyira megérett.

A 188. §. 1. pontja szerint az alperes perbe bocsátkozása után a keresettel érvényesített jog megváltoztatása tilos. Ezt a 189. §. sem engedi meg, hanem megengedi, hogy abban az esetben, ha a per folyamán kitünik, hogy felperes az őt megillető jogot nem helyesen jelölte meg, nyomban a helyes alapon új pert indíthasson alperes ellen, mely per a 190. §. szerint, ha az ellenfél jelen van, nyomban le is tárgyalható. Nem tartozik ide az az eset, a midőn a felperes a kereset tárgyát helytelenül jelölte meg, például az igényelt ingatlan helyrajzi számát vagy fekvését helytelenül adta elő. A tárgyalás folyamán kitünt ilynemű hiba, minthogy a kereset tárgya nem változik, bármikor kijavítható a nélkül, hogy keresetváltoztatásról lehetne szó vagy új kereset volna szükséges.

Ez a §. szoros összefüggésben áll a 130. és 410. §§-kal.

Az itélet csak annyiban szül anyagi jogerőt, a mennyiben a keresettel vagy viszontkeresettel emelt igény eldöntetett. A végitéletben vagy közbenszóló itéletben ama jogviszony tekintetében felhozott azok a döntések, a mely jogviszonynak fennállásától vagy fenn nem állásától a végitélet függ, nem nyernek jogerőt, álljanak ezek akár a rendelkező részben, akár az indokokban. A 189. §. 1. bekezdése utolsó mondata szerint mindegyik fél új keresettel (viszontkeresettel) jogerős eldöntést idézhet elő oly jogviszony fennállása vagy fenn nem állása iránt, a mely felett a biróság az itélet indokaiban amúgy is hivatva van dönteni. Az ilynemű közbenszóló kereset tehát természeténél fogva megállapitási kereset a 130. §. értelmében, ennek előfeltétele nélkül. Szükséges, hogy a kérdésben levő jogviszony eldöntésétől a peres ügy részben vagy egészben való eldöntése függjön, a mely felett tehát az itélet indokaiban mint előkérdés felett mindenesetre dönteni kell. Ilyen például a szolgalom iránti keresetnél a tulajdonjog, a kamatkövetelésnél a tőkekövetelés, a családjogi követelések előfeltételei, különösen pedig azok a jogviszonyok, a melyekből a kereset tárgyához való activ vagy passiv jogosultság levezettetik. A jogviszony a perben kell, hogy vitássá vált legyen, mert ez helyettesíti a megállapításhoz szükséges jogi érdeket.

A §. szövegezéséből nyilvánvaló az a cél is: megakadályozni azt, hogy az ellenfél beszámításra nem alkalmas bármely ellenkövetelést támasszon csak azért, hogy a viszontkereset illetékessége megállapíttassék.

Az «összefüggés» alatt nem puszta tényleges összefüggés, ellentétben a jogi összefüggéstől értendő és az összefüggés nem állhat valamely ténybeli adatnak véletlen azonosságából.

A viszontkereset és a «védelem» közti összefüggés akkor bir jelentőséggel, ha a viszontkeresetnek a keresettel való összefüggése még nem volna helyreállítva. Lényeges a védelem és a viszontkereset közti összefüggés akkor, ha védelmül a felperesi jogot nem érintő különböző ellentétes jog érvényesíttetik, különösen ha beszámítási kifogásnak van helye.

A megkivántató összefüggés hiányában a biróság a viszontkeresetet, kivéve, ha az nem érvényesíttetik beszámítási kifogásképp, hivatalból tartozik visszautasítani, habár arra máskülönben illetékességgel is birna. A feleknek erre nézve való megegyezése figyelembe nem vehető, mert nem az illetékesség, hanem a szabályszerű eljárás tekintetében fennálló szabály forog kérdésben. Ellenben, ha a viszontkereset (ellenkövetelés) beszámításképp érvényesíttetik, a 389. §. rendelkezése alkalmazandó.

Nem szükséges, hogy a viszontkereset az alperes védekezésével összeköttessék; a viszontkereset önállóan is emelhető. A viszontkereset, habár az a kereset ellen védelmül szolgál mégis önálló kereset; azonban a bíróság a körülményekhez képest a kereset és a viszontkereset iránti pereket egyesíteni fogja, esetleg egyesíteni köteles lesz.

A viszontkereset emelése a főperre nézve perfüggőséget tételez fel. A perfüggőség a kereset beadásával beáll akkor is, ha ez alaki kellékekben szükölködik vagy pergátló körülmény fenforog. Ezért viszontkereset emelhető, habár a kereset nem szabályszerüen indíttatott és hatálya érvényesül, ha a hiány később orvosoltatik. Ellenben a viszontkereset a főkereset sorsában osztozkodik, ha a kereset az említett hiányok valamelyike miatt péld. a bíróság illetéktelensége miatt elutasíttatik, minthogy ily esetben az előfeltétel, vagyis a perfüggőség tőle utólagosan el lesz vonva; következéskép a viszontkereset is visszautasítandó, ha a keresetre nézve érdemi eldöntésre nem kerülhet a dolog. Ugyanennek helye van akkor is, ha a viszontkereset indításakor a perfüggőség a főkeresetre nézve jogérvényes ítélettel vagy a keresetnek hatályos visszavonása által elesett és nem elegendő az sem, hogy a főkereset még a perköltségre nézve folyamatban van. A főkeresetnek a viszontkereset emelése után való visszavonása a 187. §. értelmében a viszontkeresetet nem érinti, hacsak a felek máskép meg nem állapodnak.

A viszontkeresettel is megállapíttatik a perfüggőség. A kizárólagos illetékesség tárgyában fennálló szabályok itt is tekintetbe veendők. A főkeresetnek olyannak kell lenni, a mellyel szemben a per tárgyának minőségénél fogva viszontkereset emelhető. Viszontkereset péld. ki van zárva lefoglalt ingóságoknak birói zár alól feloldása iránti perben. A végítéletben vagy részítéletben a megállapítás iránti keresetet a rendelkező részben kifejezetten el kell dönteni.

A fellebbezési eljárásban új kereset (viszontkereset) már nem indítható (494. §.).

A 2. bekezdés gyakorlati szükségletet pótol.

A 3. bekezdés ugyanazon az indokon alapszik, mint a 10. §. Alperes a keresetet védelemként a törvényszéki eljárásban akkor is érvényesítheti, ha az különben a járásbíróság hatáskörébe tartozik.

A járásbíróság előtt indítható viszontkereset tekintetében fentartja e §. a S. E. 23. §. 1. pontját.

Alperes a 4. bekezdés szerint a járásbirósági eljárásban a 2500 K-t meghaladó követelését is érvényesítheti, ha az beszá-

mításra alkalmas. Ha ezen követelésből annyi, a mennyit a felperes kisebb követelése kitesz, beszámíttatik, felperes az alperes hátralékkövetelésében a viszontkereset alapján marasztalható, ha az alperesnek a beszámítás után fenmaradó követelése a 2500 K-t meg nem haladja, ellenben, ha ezt meghaladja, alperes a beszámított részen felüli maradványt csak külön per útján érvényesítheti. Ugyanez áll, ha felperes követelése 2500 K-t meghalad, mert ebben az esetben is az alperes ellenköveteléséből beszámítható annyi, a mennyit felperes keresetében követelt, alperes hátralékkövetelése pedig, ha ugyanaz 2500 K-t meg nem halad, ugyanebben a perben a felperes ellen meg lesz itélhető. Helytelen volna tehát az a felfogás, mintha abban az esetben, ha alperes ellenkövetelésének összege a járásbíróság hatáskörét túlhaladna, ebből mit sem lehetne beszámítani s hogy alperes ily esetben ellenkövetelésével el volna utasítandó vagy külön perre utasítandó.

A beszámításra nézve lásd a 389. §-t, a beszámítási kérelemmel kapcsolatos viszontkereset jogerejére nézve a 411. §-t.

A viszontkereset alakjára nézve nem követeltetik, hogy alperes a viszontkereset szót használja, hanem elég, hogy alperes a felperessel szemben önálló igényt érvényesíteni kíván és ez előadásából kitűnik.

190. §.

Ha az ellenfél jelen van, a bíróság az új keresetre, a perfelvételi tárgyalást és folytatólag az új pernek érdemleges tárgyalását is nyomban megtarthatja.

Ha az ellenfél nincs jelen, a bíróság az új keresetre perfelvételi határnapot tüz és erre a jelen nem levő felet a 142. §. szerint a keresetlevélnek, illetőleg a járásbirósági eljárásban a jegyzőkönyv másolatának közlésével idézi meg.

Az új keresetre tűzött perfelvételi határnapon az új kereset a körülményekhez képest érdemlegesen is tárgyalható.

190. §. Az idézés célja az, hogy a feleket a biró elé hozza, ha tehát a felek már a biró előtt vannak, idézésre az új kereset tárgyalása végett nincs szükség; ha a biró jónak találja, nyomban kiterjeszti a tárgyalást az új keresetre is, vagy egyesíti azt a folyamatban levő perrel, vagy új határnapot tűz arra. Ha azonban nincs jelen az ellenfél, azt a 143. §. szerint idézni kell.

191. §.

Ha a törvényszéki eljárásban az ügy a perfelvételi tárgyaláson mulasztás, elismerés, elállás vagy lemondás alapján hozott határozattal avagy egyezséggel el nem intézhető, és ha a per pergátló körülmények miatt meg nem szünik, a bíróság az alperes érdemleges ellenkérelmének előterjesztése után (185. §.) az érdemleges tárgyalásra határnapot tüz.

A határnap az érdemleges tárgyalásra mintegy harmincnapos időközzel tüzendő ki.

Ha a felek kölcsönösen beleegyeznek, sürgős esetben pedig az egyik fél kérelmére is, a bíróság a tárgyalási időközt megrövidítheti, sőt az érdemleges tárgyalást a perfelvételre bejelentett ügyek elintézése után a perfelvételi határnapon is megtarthatja.

A járásbirósági eljárásban az érdemleges tárgyalás az alperes perbebocsátkozása után rendszerint folytatólag megtartandó. A bíróság azonban az érdemleges tárgyalásra a körülményekhez mért időközzel új határnapot tüz, ha ezt a felek kölcsönösen kérik. Egyik fél kérelmére vagy hivatalból a bíróság csak akkor tüzhet új határnapot, ha a megjelent felek illetőleg képviselőik valemennyien a bíróság székhelyén laknak.

192. §.

Ha a törvényszék a pergátló kifogás elvetése esetében az eljárás folytatását el nem rendelte (181. §. harmadik bekezdés), az elvető határozat jogerőre emelkedése után a per felvételére s egyuttal az érdemleges tárgyalásra, ha pedig az alperes érdemleges ellenkérelmét (185. §.) már előadta, az érdemleges tárgyalásra hivatalból tüz határnapot.

Ez a rendelkezés megfelelően alkalmazandó abban az esetben is, ha az alsóbiróságnak permegszüntető határozatát a felsőbiróság jog erősen megváltoztatja.

192. §. Ha a törvényszék a pergátló kifogás elvetése esetében az eljárás folytatását rendelte el (181. §. 3. bek.), vagyis az érdemleges tárgyalásra határnapot tüz, nem szükséges, hogy ebbeli határozatának kihirdetése után alperest érdemleges ellenkérelmének előterjesztésére utasítsa, mert a 192. §. értelmében a pergátló kifogás elvetését kimondó és az eljárás folytatását elrendelő határozat kihirdetése után a per felvételére s egyuttal az érdemleges tárgyalásra tüz határnapot, vagyis ismételten perfelvételt rendel, és mert e §. rendelkezik arról is, hogy akkor,

ha alperes már előzőleg adta elő ellenkérelmét, csakis az érdemleges tárgyalásra tűz határnapot.

193. §.

A mennyiben a 178—192. §-okból más ki nem tünik, a perfelvételi tárgyalásra az érdemleges tárgyalásra nézve megállapitott szabályok alkalmazandók.

193. §. A tárgyalásra vonatkozó szabályok nagy része közös a perfelvételi és az érdemleges tárgyalásra nézve. Ilyenek pl. az ülés rendjére, a nyilvánosságra, a tárgyalás vezetésére stb. vonatkozó szabályok. A pergátló kifogások tárgyalására pedig a szóbeli tárgyalásnak majdnem minden szabálya alkalmazást nyerhet.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az érdemleges tárgyalás előkészitése.

194. §.

Ha a felperes a keresetének megalapitására szolgáló ténybeli állitásokat és bizonyitékait irásban még nem közölte volna, köteles ezeket az érdemleges tárgyalás kitüzése illetőleg a kitüző végzés (192. §.) vétele után három nap alatt az alperes ügyvédének kézbesitendő előkészitő irattal közölni.

195. §.

A tárgyalási időköz első felében az alperes ügyvéde a felperesi ügyvédnek előkészitő iratot köteles kézbesiteni, melyben a vele közölt kereseti tényállitásokra s bizonyitékokra nyilatkozik és egyszersmind saját tényállitásait és bizonyitékait valamint] netaláni új kérelmeit közli.

Ha a tárgyalási időköz tizenöt napnál rövidebb, a biróság határozza meg, hogy van-e előkészitő iratok közlésének helye s hogy mikor kell ezeket kézbesiteni.

194., 195. §§. A 129. §. 2. bek.-nek rendelkezése szerint már a keresetlevélben köteles a felperes az érdemleges tárgyalást is előkészíteni s e célból előadni azokat a tényállitásokat, a melyekből keresetét származtatja, valamint ezek bizonyitékait. A 194. §. csak arra nyujt a felperesnek módot, hogy a mennyiben előkészitési kötelességének a keresetben eleget nem tett volna, mulasztását pótolhassa, péld. ha felperes a perfelvételi

tárgyalás után valamely állítását vagy bizonyítékát pótolni kívánja vagy ha felperes keresetét a perfelvételi tárgyaláson módosította és az alperes a tárgyalásba belebocsátkozott. Erre elegendő három napos határidő; ellenben alperesnek a tárgyalás előkészítésére a tárgyalási időközön belül több időt kell engedni, mert alperesnek a perfelvételi tárgyaláson beadandó ellenkérelme nem előkészítő irat, mert sem a tényállításokat, sem az indokokat nem tartalmazza.

A tárgyalási időköz első felének kiszámítására nézve lásd a 449. §.-t.

Az érdemleges tárgyalásra határnapot tüző végzés kézbesítésére nézve ld. a 192. §-t.

Az előkészítő irat kellékeire nézve ld. a 129. §. 1. és 2. pontját és a 136. §-t.

Az előkészítő iratok lehető rövidek legyenek s ezért tartalmuk a legszükségesebbre szorítandó. Annak megakadályozása, hogy az előkészítő iratok periratokká ne fajuljanak, a bíróság feladata, mely a felesleges előadásokat a költség megállapítása alkalmával figyelmen kívül fogja hagyni.

Ha a bíróság a tárgyalásra 15 napnál rövidebb időt tűz ki és mégis előkészítő iratot lát szükségesnek, annak a határidejét a §. 1. bekezdésétől eltérően a tárgyalási időköz első felén túl is meghosszabbíthatja.

A biró az ügy eldöntésében csak a szóbeli tárgyaláson előadottakat veheti figyelembe (203. §.). Az előkészítés csak előzetes tájékoztatásul szolgál az ellenfélnek és a bíróságnak. E tájékoztatás elmulasztása nem jár ügybeli hátrányokkal, hanem csak a mulasztásból eredő költségtöbblet viselésére kötelez. Minthogy az előkészítő iratokat a bíróság nem vizsgálja és az előkészítő irat beadásának elmulasztása joghátránynyal nem jár, a szabályellenes előkészítő irat visszautasításának vagy pótlás végett való visszaadásának nincs helye. Az előkészítő iratokat a felek a bíróságnál a szóbeli tárgyalás előtt leteszik. A törvény nem irja elő kötelezően, hogy a bíróság az előkészítő iratokat a tárgyalás előtt felhasználja és nem dönti el azt a kérdést, hogy miként történjék az előkészítő iratoknak előzetes használata. Az előkészítő iratoknak előzetes felhasználása okvetlenül szükséges, jelesül pedig szükséges, hogy az elnök a tárgyalás előtt az előkészítő iratokat olvassa és pedig azért, hogy a 204. §. szerint előzetes intézkedéseket megtehessen, hogy ellenőrizhesse azt, vajjon az élőszóval előadott állítások és felhivott bizonyítékok közölve voltak-e előzetesen az ellenféllel, hogy az ügy kimerítően felderíttessék (225. §.), hogy a

245. §. u. bek. értelmében a jegyzőkönyvben megállapítható legyen, hogy a fél az előkészítő iratban foglalt tényállításait és ténybeli nyilatkozatait a szóbeli tárgyaláson változatlanul vagy módosításokkal adta-e elő. A törvény — kivéve a fellebbezésnek nyilvános előadását és a felülvizsgálati tárgyalást — az előadó intézményét mint a szóbeliség elveivel össze nem egyeztethetőt, nem ismeri. Nem ellenkeznék azonban a törvény rendszerével, hogy előzően előadó rendeltessék ki. Ez néha, különösen bonyolódottabb ügyekben felette célszerű, mert biztosítja azt, hogy az iratokat a bíróságnak az elnök mellett még egy tagja előzetesen betekintse, áttanulmányozza. Célszerű, ha a biró, a ki az itéletet szerkeszteni hivatva lesz, a tárgyalás előtt megjelölve legyen, hogy bonyolódottabb ügyekben a tárgyalás folyamán jegyzeteket készítsen.

196. §.

Ha valamely fél további oly tényállítást, bizonyitékot vagy kérelmeket akar a szóbeli tárgyaláson előterjeszteni, melyre az ellenfél ügyvéde előzetes tudakozódás nélkül előreláthatólag nem nyilatkozhatik, azokat az ellenfél ügyvédével idejekorán, azaz oly időben köteles közölni, hogy a tudakozódás a szóbeli tárgyalás előtt megtörténhessék.

Ha az érdemleges tárgyalást kellő előkészités hiánya miatt el kell halasztani, a szükséges előkészítő iratok közlésére a bíróság tűz határidőt.

196. §. A törvény nem irja elő az előkészítő iratok számát. A feleknek közlési kötelezettsége nemcsak az első érdemleges tárgyaláson áll fenn, hanem minden folytatólagos tárgyalás előtt is figyelemben tartandó. Ha az érdemleges tárgyalás előkészítése nem volt kielégítő, ujabb halasztások kikerülése végett szükséges lehet az, hogy a bíróság a tárgyalás elhalasztásával azt a felet, a kit a kellő előkészítés elmulasztása terhel, a hiány pótlására utasítsa, pl. az egész összeköttetésre kiterjedő részletes számlának előkészítő irattal közlését elrendelje s erre határidőt tüzzön.

Elegendő-e az idő a tudakozódásra, azt a bíróság belátása szerint bírálja meg.

197. §.

Ha az alperes a felperes ellen a szóbeli tárgyaláson viszontkeresetet kiván támasztani (189. §.), előkészítő iratában ezt is közölje.

198. §.

Az okirat másolatának közlésére vonatkozólag a 133. §. az előkészítő iratokra megfelelően alkalmazandó.

199. §.

Az ügyvéd az előkészítő irat másodpéldányát illetőleg további példányait az ellenfél ügyvédének, ha vele ugyanazon helyen lakik, közvetlenül kézbesíti vagy postán ajánlva megküldi. Az átvevő ügyvéd (159. §.) a közvetlen kézbesítést az előkészítő irat első példányán ismeri el. Ha az ellenfél ügyvéde az irat átvételét vagy a kézbesítés elismerését megtagadja, vagy ha más helyen lakik, a közlő ügyvéd az előkészítő iratot postán ajánlva küldi meg neki. A kézbesítési megbizott kezéhez az előkészítő irat csak akkor kézbesíthető, ha ügyvéd a megbizott és ha a közlő ügyvéddel ugyanazon a helyen lakik.

199. §. A 159. §-ra hivatkozás azt jelenti, hogy a kézbesítés az ügyvéd helyett az ott megjelölt személy kezéhez is hatályos.

200. §.

Az előkészítő irat első példányát a mellékletekkel felszerelve a kézbesítés elismerésével ellátva vagy a postai feladó vevénynyel együtt a kézbesítés illetőleg a feladás után haladéktalanul le kell tenni a birósági irodában az iratokhoz csatolás végett.

200. §. Az előkészítő iratoknak a célja nemcsak az, hogy a felek legyenek előkészítve a tárgyalásra, hanem az is, hogy a bíróság elkészülhessen arra.

201. §.

Mindegyik fél köteles, ha ellenfele kellő időben felszólította rá, a birtokában levő okiratokat, amelyekre előkészítő iratában hivatkozott, a 324. §-ban említett okiratot kivéve, a tárgyalás előtt kellő időben a birósági irodában eredetiben letenni. E letétel előleges felszólítás nélkül is megtörténhetik. A letételről az ellenfél mind a két esetben értesitendő.

Az okiratokat az ellenfél az értesítéstől számitandó nyolc nap alatt megtekintheti. Az elnök az érdekelt fél kérelmére a határidőt meghosszabbíthatja vagy meg is rövidítheti. A határidő megrövidítését az ellenféllel a letételről szóló értesítéssel együtt kell közölni.

202. §.

Ügyvédek az okiratokat egymással bíróságon kívül is közölhetik. Az az ügyvéd, a kinek az okiratot felmutatták, a felmutatás megtörténtéről irásbeli elismervényt köteles adni.

201., 202. §§. A 324. §. a kereskedelmi könyvekről szól. Ha az ellenfél az okiratnak előzetes közlését nem kivánta és az okirat a birósági irodában nem tétetett le eredetben, az okiratot a 323. §. értelmében az ellenfél kivánatára a tárgyaláson kell felmutatni.

203. §.

A felek a szóbeli tárgyaláson az előkészitő iratok tartalmához nincsenek kötve s e tartalom az ügy eldöntésében csak annyiban vehető figyelembe, a mennyiben szóval elő lett adva. Az a fél azonban, aki a tárgyalás előkészítésére vonatkozó kötelességét (129. §. második bekezdése, 133. és 194—202. §§.) elmulasztja vagy elkésve teljesiti, ha e miatt a tárgyalást el kell halasztani, az okozott költségben a 431. §. értelmében elmarasztalandó.

Hogy az előkészitő iratokban foglalt beismerés mennyiben tekinthető bíróságon kívüli beismerésnek és mint ilyennek mily bizonyító ereje van, a bíróság a 270. §. értelmében itéli meg.

203. §. Az előkészítés jellegének következménye az, hogy az a körül történt mulasztás nem vonhat maga után az ügy érdemét érintő hátrányt. A fél a szóbeli tárgyaláson az előkészítés körüli minden mulasztást helyrehozhatja, előadhat oly tényállításokat és bizonyítékokat, a melyeket az előkészítő iratokban fel nem hozott. Az eljárás súlypontja a szóbeli tárgyaláson fekszik és az eldöntésben csak a szóbeli tárgyaláson előadottak vehetők figyelembe. Az előkészítésre vonatkozó szabályoknak sanctiója a költségben marasztalás, mely az előkészítés elmulasztásának a következménye.

A mulasztás által okozott költségtöbbletre célszerű, ha a határozatban kifejezést nyer, hogy a halasztást melyik fél mulasztása okozta s hogy ez viseli a halasztás költségét, a mi által eleje vétetik annak, hogy a költségben marasztalt fél azon a címen, hogy a költség egy részét az ellenfél okozta s így a megitélt költség egy része levonásba hozandó, az itélet kiigazítását legyen kénytelen kérni, esetleg e miatt jogorvoslattal élni.

Az előkészitő iratok természetéből következik, hogy az azokban foglalt beismerés nem menti fel az ellenfelet feltétlenül

és minden esetben a bizonyítás alól. Ilyen hatálya csak a szóbeli tárgyaláson, a kiküldött vagy a megkeresett biró előtti beismerésnek van; az előkészítő iratban foglalt beismerés csak bíróságon kivüli beismerés lehet, és az, hogy ilyennek tekinthető-e, és ha igen, milyen bizonyító ereje van, a bíróság szabad mérlegelésének a tárgya.

204. §.

Az elnök, ha az előkészítő iratokból kitünik, hogy az érdemleges tárgyalásnak a határnapon való befejezhetése végett szükséges:

1. a törvényszék székhelyén és a székhelyen levő járásbíróságok területén lakó felet a tárgyalásra hivatalból személyes megjelenésre idézheti (226. §.);

2. az előkészítő iratban megnevezett tanut bármelyik fél kérelmére a tárgyalásra megidézheti s egyuttal felhivhatja, hogy a birtokában levő s az ügyre vonatkozó okiratot és költség nélkül a bíróság elé vihető kisebb szemletárgyat a tárgyalásra hozza el (308., 345. §§.);

3. hivatalból utasíthatja a felet, hogy a birtokában levő okiratot és költség nélkül a bíróság elé vihető kisebb szemletárgyat, amelyre előkészítő iratában hivatkozott, a tárgyalásra hozza el (326., 340. §§.), továbbá, hogy az előkészítő irathoz csatolt okiratot, amely nem magyar nyelven van szerkesztve, a tárgyaláson hiteles fordításban mutassa be (332. §.);

4. a tárgyalásra hivatalból beszerezheti a közhatóságnál, közhivatalnoknál vagy közjegyzőnél levő okiratot és azok őrizetében levő, költség nélkül a bíróság elé vihető kisebb szemletárgyat, amelyre az előkészítő iratok szerint vitás ténykörülmény bizonyítása végett szükség lesz (329., 343. §§.).

204. §. Ez az intézkedés a tárgyalás concentrálására szükséges és a feleknek, valamint a bíróságnak is érdekében áll. A 314. §. szerint a megjelent tanu akkor is megkapja illetményeit, ha nem hallgatják ki, de különben a tanu megidézése rendszerint nem hivatalból, hanem csak a félnek vagy az ellenfélnek kérelmére történik. (288. §.) Ha tehát a fél szükségtelenül kérte a tanu megidézését, a költségben ő marasztalandó. (416. §.)

205. §.

A járásbirósági eljárásban a 194—201. §-ok nem alkalmazhatók.

A biró azonban, ha a tárgyalást el kell halasztani, meghagyhatja

bármelyik félnek, hogy azokat az okiratokat, amelyeket használni kíván, bizonyos határidő alatt a bírósági irodában tegye le, hogy az ellenfél megtekinthesse. A fél, aki e meghagyásnak eleget nem tesz és az okiratot a 202. §. szerint sem közölte, ha e miatt a tárgyalást el kell halasztani, az okozott költségben a 431. §. értelmében elmarasztalandó.

A 204. §-nak megfelelő intézkedéseket a keresetlevél alapján vagy külön kérelemre a járásbíróság is megteheti.

205. §. A járásbírósági eljárásban a törvény nem ismeri az előkészítésnek a törvényszéki eljárásra nézve előírt módját, azt azonban nem zárja ki, hogy a fél a tárgyalás előkészítése és ujabb halasztások kikerülése végett okiratait előzőleg a bírósági irodában letegye és hogy őt a bíróság arra szorítsa.

HATODIK FEJEZET.

Érdemleges tárgyalás.

206. §.

A tárgyalás és a határozatok kihirdetése a perbíróság előtt nyilvános.

Gyermekek és olyan személyek, akik nem a hely méltóságának megfelelően jelennek meg, a hallgatók közül kizárhatók.

Az elnök hely szűke esetében a később jelentkezőket kizárhatja, vagy egyes személyeknek a jelenlételt különösen megengedheti.

207. §.

A bíróság a nyilvánosság kizárását hivatalból is elrendelheti, ha a tárgyalás nyilvánossága a közrendet vagy a közerkölcsiséget veszélyeztetné.

A bíróság valamelyik fél kérelmére elrendelheti a nyilvánosság kizárását, ha a tárgyalás nyilvánossága a fél méltányos érdekét sértené.

A nyilvánosság kizárása — indokához képest — a tárgyalás egész folyamára, beleértve a határozatok kihirdetését is, elrendelhető, vagy annak egy részére szorítható.

A felek és képviselőik, úgyszintén mindegyik fél részéről megjelölt két-két egyén a nyilvánosság kizárása esetében is jelen lehetnek a tárgyaláson.

Amennyiben a tárgyalás nyilvánossága ki van zárva, a tárgyalás tartalmának bármely módon közlése tilos.

208. §.

A nyilvánosság kizárásának kérdését zárt ülésben kell tárgyalni; a hozott határozatot azonban nyilvánosan kell kihirdetni.

A nyilvánosságot elrendelő végzés ellen fellebbvitelnek, a nyilvánosságot kizáró végzés ellen pedig külön fellebbvitelnek nincs helye.

206—208. §§. A nyilvánosságot és a tárgyalás rendjét a törvény a bűnvádi pdt. 291—297. §§-val egyezően szabályozza. Az elnök diskretionális jogába tartozik a 206. §. 2. és 3. pontjában foglaltaknak elbirálása.

«Gyermekek.» A törvény nem ir elő bizonyos életkort. Az elnökre lesz bízva az is, hogy a felnőtt féllel vagy a tanuval megjelent gyermek mily életkorú legyen, hogy a tárgyalásnál jelen lehessen.

A nyilvánosság kizárását nem az elnök, hanem a bíróság rendeli el. A bizalmi egyének, eltérve a bünvádi pdt. 298. §-ától, nők is lehetnek. A zárt tárgyaláson a 207. §-ban megjelölt személyeken kívül más egyének nem lehetnek jelen: más biró, ügyvéd stb.

A nyilvánosságot kizáró végzés elleni fellebbvitelt a véghatározat elleni fellebbvitellel lehet érvényesíteni. (504. §. 4. p.)

Az eljárás csak a perbiróság előtt nyilvános; tehát nem nyilvános a megkeresett vagy kiküldött biró előtt, azonban nincs is tiltva. A hol nincs szóbeliség, ott nincs is nyilvánosság, kivéve a nyilvános előadásnál. A 207. §. 2. bek.-ben foglalt esetet kivéve, a felek kölcsönös megegyezése sem zárhatja ki a nyilvánosságot.

A «közrend» alatt az állambiztonság is értendő.

Hogy a felek és hallgatók, kivéve ha hivatásuknál fogva fegyvert hordanak, fegyverrel vagy bottal nem jelenhetnek meg, külön fel nem említendő, mert ez a «közrend»-nél fogva nem engedhető meg.

A tárgyalási jegyzőkönyvben mindenkor megemlítendő, hogy a tárgyalást nyilvánosan tartották, vagy hogy a nyilvánosság ki volt zárva. (243. §. 5. p.)

209. §.

A rendnek és a tárgyalás méltóságának fentartása az elnök feladata.

A hallgatóság közül azokat, akik a tárgyalás rendjét zavarják vagy méltóságát sértik, tetszést vagy nem tetszést nyilvánitanak, az elnök rendreutasítja, s ha ez eredménytelen maradt, a teremből kiutasíthatja,

szükség esetében kivezettetheti. Ha a tárgyalás rendjét máskép nem lehet fentartani, az elnök elrendelheti az egész hallgatóság eltávolítását.

A bíróságnak a rend fentartására vonatkozó intézkedéseit az elnök foganatosíttatja.

210. §.

A tárgyalásban részt nem vevő személyeket, valamint a feleket, képviselőiket, a tanukat és a szakértőket súlyosabb rendzavarás, különösen a bíróság tagjainak, az ellenfélnek vagy képviselőjének, a tanuknak vagy a szakértőknek sértése esetében az elnök kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetheti.

211. §.

A bíróság a feleket, képviselőiket, a tanukat és a szakértőket, ha az elnök intézkedésének nem engedelmeskednek, a teremből kiutasíthatja, szükség esetében kivezettetheti.

A félnek vagy képviselőjének kiutasítása esetében a 111. §. második bekezdése, a tanunak vagy a szakértőnek kiutasítása esetében pedig a 303. illetőleg a 357. §. alkalmazandó.

209—211. §§. Az elnöknek a 209. és 210. §§-ban szabályozott jogköre megegyezik a bűnvádi pdt. 296., 297. és 542. §§-ban foglalt hasonló szabályokkal; a kiutasítás illetőleg kivezetés joga a 211. §. szerint a bíróságnak van fentartva; a letartóztatás a 215. §-ban van szabályozva.

Az elnök rendelkezésével szemben nincs helye a tanácshoz való fellebbvitelnek.

«Pénzbüntetés», nem birság, tehát be nem hajthatás esetében átváltoztatható elzárásra.

A 111. §. szerint a fél a kiutasítás vagy kivezetés esetében, ha ennek következtében képviselet nélkül maradna, első sorban csak költségén való elhalasztásnak van helye.

A 210 §. nem intézkedik arról, hogy az ott említett személyek sértése esetében a pénzbüntetés csak a tárgyalás folyamán volna kimondható; tehát nincs kizárva, hogy a büntetés utólagosan, jelesül a tanácskozás alkalmából, alkalmazható, pld. ha az elnök figyelmét kikerülte, hogy valamely biró stb. sértve lett.

A törvény csak a tárgyaláson előforduló rendzavarások és sértésekről intézkedik. Azonban nem szenvedhet kétséget, hogy a fél nem maradhat büntetés nélkül, ha a sértések beadványokban történtek. Az ügyvédre vonatkozóan az 1887 : XXVIII. t.-c.

3. §-ának az a rendelkezése, mely szerint ily esetben — a mennyiben a sértés sulyosabb beszámítás alá nem esik — fegyelmi vétség miatt az illetékes fegyelmi bíróság jár el, fenn van tartva. Más személyek ellen a bünvádi eljárás megindítása végett az iratok a büntető bírósághoz teendők át.

212. §.

A 209. és a 211. §. a katonai büntető bíróságnak alávetett személyek ellenében is alkalmazható, a 210. §-ban említett pénzbüntetést azonban ellenük az elnök nem mondhatja ki, hanem megbüntetésük végett a fellebbvaló katonai hatóságot keresi meg.

212. §. Megegyező a bünv. pdt. 298. §-ával.

213. §.

A 210. és a 211. §. a tárgyalásban résztvevő ügyvédre nem alkalmazható.

Ha a tárgyalásban résztvevő ügyvéd rendzavarást követ el, az elnök őt rendreutasíthatja, ismételt vagy súlyosabb rendzavarás esetében pedig a bíróság kétszáz koronáig terjedhető birsággal büntetheti.

Amennyiben a rendzavarás oly mértékű, hogy a tárgyalás az ügyvéddel nem folytatható, a bíróság a tárgyalást az ügyvéd költségére el is halaszthatja.

A 97. §. első bekezdésében említett személyek e §. alkalmazásában ügyvédeknek nem tekintetnek.

213. §. Megegyezik a bünv. pdt. 299. §-ával. A birságot nem az elnök, hanem a bíróság szabja ki. A tárgyaláson részt nem vevő ügyvédre, pld. a hallgatóságban rendetlenkedő ügyvédre e kivétel nem nyer alkalmazást.

214. §.

Ha a bíróság vagy az elnök rendzavarás miatt pénzbüntetést vagy birságot mondott ki, a határozatot a tényállással együtt külön jegyzőkönyvbe kell venni. Ha azonban a bíróság tárgyalásban résztvevő személyt utasított ki, a határozat a tényállással együtt a tárgyalási jegyzőkönyvbe veendő.

A 213. §. esetében a határozatot a tényállással együtt az illetékes ügyvédi kamarának, a 97. §. második bekezdése szerint jogosult képviselőkre nézve pedig fellebbvaló hatóságuknak meg kell küldeni.

215. §.

Ha a tárgyalás folyama alatt a büntető törvények szerint vagy fegyelmi eljárás utján is megtorlandó cselekményt követtek el, ennek tényálladéka jegyzőkönyvbe veendő és a jegyzőkönyv az illetékes hatósággal közlendő.

Ha a bünvádi perrendtartás szerint előzetes letartóztatásnak van helye, a bíróság a tettest letartóztatja és haladéktalanul az illetékes hatóság elé állíttatja.

214., 215. §§. A külön jegyzőkönyvbe vétel a 216. §. szerint megengedett egy fokú felfolyamodás, illetőleg az ügyvédre stb. vonatkozóan a fegyelmi eljárás megindítása szempontjából szükséges. Ennek hiányában a határozat feloldandó lesz.

216. §.

A 210. §-ban és a 213. §. második bekezdésében említett határozatok ellen, valamint a 213. §. harmadik bekezdésében említett határozatnak a költségben marasztaló része ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

216. §. Megfelel a bünv. pdt. 300., 214. §§-nak és a 217. §. 2. és 3. bekezdésének.

A fellebbvitel ki van zárva a kir. Kúriának ilyenemű határozatai ellen, ellenben a kir. itélőtábla mint felülvizsgálati bíróság határozata ellen az 551. §. 1. bek. szerint felfolyamodásnak van helye a kir. Kúriához.

A hol az intézkedés azonnali végrehajtása a rend fentartása végett elengedhetetlen, tehát a rendreutasítás, kiutasítás, kivezettetés eseteiben, fellebbvitelnek nincs helye.

217. §.

A járásbíróság által a 209—213. §-ok alapján gyakorolható jogok a kiküldött és a megkeresett birót is megilletik eljárásában.

A 214—216. §-ok a kiküldött és a megkeresett biró eljárásában is alkalmazandók.

218. §.

Az ügyek kikiáltása a határnapon abban a sorrendben történik, amelyben az ügyek a tárgyalási naplóba vannak iktatva.

A kikiáltás a kitüzött óra előtt meg nem történhetik.

A tárgyalandó ügyeknek a napló sorrendjében egybeállított jegyzéke a bíróságnál kifüggesztendő.

218. §. E §. teljesen megegyezik a S. E. 24. §-ával.

A kikiáltás sorrendjére nézve a tárgyalási naplóba bevezetés egymásutánja irányadó. Nem rendelkezik azonban a §. az ügyek sorrendjéről. Magától érthető, hogy a tárgyalás rendszerint a kikiáltás sorrendjében lesz megtartva, de ezt kötelező szabályul kimondani azért nem helyes, mert előfordulhatnak olyan körülmények, a melyek miatt a sorrendtől célszerü eltérni. Ide tartozik nemcsak az az eset, midőn a bíróság a 233. §. értelmében több tárgyalás egyesítését látja szükségesnek, hanem az a mindennapos eset is, a midőn bonyolódottabb és hosszas tárgyalást igénylő ügy, egyszerű, néhány szóval elintézhető ügyeket előz meg. Lehet, hogy a sorban következő ügyek között olyanok is vannak, a melyekben a felek halasztani vagy egyezkedni akarnak, vagy a melyekben a felek egyike meg nem jelent. Az ily ügyeket a bonyolódottabb ügy miatt esetleg következő határnapra utasítani nem volna célszerű és méltányos.

Az 1868:LIV. t.-c. 111. §-a szerint a feleknek a megjelenésre két órás határidő állott nyitva. Abból, hogy a két órai várakozás töröltetett, nehézségek keletkezhetnek ugyan, ha az ügyvéd ugyanabban az időben több bíróság előtt tárgyalásra van idézve, jelesül ha a bíróságok nem ugyanabban az épületben vannak elhelyezve; azonban méltán várható a bíróságoktól, hogy a nehézségek elhárítását a lehetőségig elősegíteni fogják, szem előtt tartva nemcsak a felek jogos érdekét, hanem azt is, hogy a 438. §. szerint a mulasztás a szóbeli tárgyalás bezárásáig pótolható, hogy az órához szoros ragaszkodásnak ellentmondás, illetőleg igazolás esetében csak munkaszaporítás lesz az eredménye.

A felek esetleg a kitüzött órán túl is kötelesek ügyük elintézésére várni. A jelenlevő felperes kérheti azt is, hogy a biró a kikiáltáskor jelen nem levő alperes ellen ne hozzon azonnal határozatot, hanem esetleg csak az egész tárgyalási idő végén.

Ha az idézésben a szóbeli tárgyalás órája nincs megjelölve, a tárgyalás időpontjának az tekintendő, a melylyel a bíróság az ülést rendszerint kezdi; mulasztási itélet tehát csak az ülés végén hozandó.

A bezárt tárgyalás ujra megnyitása esetében az időközben eltávozott fél ujra idézendő, mert a bíróság visszavonulása után a határozat kihirdetését bevárni nem tartozik.

A mulasztási itélet meghozatala iránti inditvány előterjesztése után bezárt tárgyalás az ellenfél utólagos megjelenése

miatt ujra meg nem nyitható. Ha azonban a bíróság a tárgyalás ujra megnyitását, habár az ellenfél meg nem jelent, elrendeli, az ujabb tárgyalásra megjelent fél a tárgyalásról ki nem zárható. A mulasztási itéletről a felek megegyezéssel nem mondhatnak le.

Ha a kikiáltásnál egyik fél sem jelentkezett, az ügy szünetel és a tárgyalás ugyanazon a tárgyalási napon utólagosan csak akkor tartható meg, ha azt mindkét fél kéri.

219. §.

A tárgyalás szóbeli.

Szóbeli előadás helyett iratok tartalmára hivatkozni nem szabad. Iratok felolvasásának csak ott van helye, a hol e törvény rendeli vagy a hol szószerinti tartalmuk irányadó.

A 219. §. kimondja a törvénynek azt az alapelvét és sarktételét, hogy a tárgyalás szóbeli.

Az iratok felolvasását a törvény rendeli pld. a megváltoztatott kereset (178. §. 4. bek.), az ellenkérelem (185. §.) előadására nézve, vagy a hol, pld. valamely okiratban, a szószerinti tartalom az irányadó.

Az előkészitő iratoknak felolvasása tilos, épp úgy szóbeli előadás helyett azokra való hivatkozás. Ellenben nincs kizárva, hogy a fél a szóbeli tárgyaláson oly iratra csak hivatkozhassék, a melynek közlésénél az előadás, pld. terjedelmes számadásoknál, sok időt venne igénybe, mégis a nélkül, hogy azok tartalmát minden egyes részletekben a biró megérthetné. Bizonyítékul felhivott és csatolt előiratokat a biró csak annyiban vehet tekintetbe, a mennyiben azok a felek által a szóbeli tárgyalás alkalmával előadattak.

A felek szóbeli előadása szükséges a megkeresett vagy kiküldött biró előtti bizonyítás felvételről szóló jegyzőkönyvek tartalmára nézve (262. §.), és a fellebbezési eljárásban (497. §.).

220. §.

A tárgyalás kezdetén a felek kérelmeiket adják elő.

220. §. Kérelmeiket és nem azok indokolását is. A törvényszéki eljárásban a 185. §. szerint alperes érdemleges ellenkérelmét irásból köteles felolvasni.

A kereset megváltoztatására nézve ld. a 129. és 188. §§-t a kijavított keresetnek az ellenféllel való közlésére nézve a 443. §. u. bekezdését.

221. §.

Tényállítások, az ellenfél tényállításaira való nyilatkozatok, a bizonyítékok megnevezése vagy felmutatása és a rájuk vonatkozó nyilatkozatok rendszerint bármikor megtehetők annak a tárgyalásnak a bezárásáig, amely a fenforgó kérdést elintéző határozatot megelőzi. A fél azonban, aki előterjesztéseivel, amelyeket a bíróság meggyőződése szerint korábban érvényesíthetett volna, a tárgyalás elhalasztására okot ad, az ebből eredő költségben még akkor is elmarasztalandó, ha a perben nyertes.

221. §. A szóbeli tárgyalás egységes egész, a mely nem szám szerint meghatározott, alakszerű perbeszédek keretében mozog, hanem addig folytatandó, míg az ügy végeldöntésre alkalmas. A 221. §. az eshetőség elvét tagadja meg. Mégis a 2. bek.-ben gondoskodik arról, hogy a húzavonának elejét vegye. Ezen felől a 387. §. szerint a bíróság, mihelyt az ügy végeldöntésre alkalmas, ítéletet hoz. Szándékos halogatás esetében a késedelmes előadást figyelmen kívül hagyhatja. (226. §.) «Határozat,» mert az elintézés nem mindig ítélettel, hanem pld. járásbirósági eljárásban a pergátló kifogás elvetése, igazolási kérdés tárgyalása esetében végzéssel történik. Olyan értelmezést, a mely szerint «határozat» alatt itt a bizonyítás felvételt rendelő végzés is lenne érthető, nemcsak a törvény egész rendszere, hanem a 221. §. szövege, mely a kérdés «elintézéséről» szól, kizár.

222. §.

A bíróság a félnek az előbbi §-ban említett oly utólagos előadásait és utólagosan ajánlott bizonyítékait, amelyek figyelembevétele a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, hivatalból is figyelmen kívül hagyhatja, ha arról győződik meg, hogy a fél előadásait az ügy elintézésének késleltetése végett szándékosan halogatta.

Azt a felet vagy képviselőt, aki jobb tudomása ellenére az ügyre tartozó oly tényt állít, amely nyilvánvalólag valótlan, az ügyre tartozó tényt nyilvánvalólag alaptalanul tagad vagy nyilvánvalólag alaptalanul hivatkozik valamely bizonyítékra, azt a bíróság hatszáz koronáig terjedhető pénzbírsággal bünteti. Ha a képviselő magát e részben a féltől nyert utasítással igazolni nem tudja, a birság visszkereseti jog nélkül a képviselőt terheli.

222. §. «Hivatalból.» Eltérés a S. E. 33. §-ától, mely szerint az elkésett előadás mellőzése az ellenfél kérelmétől volt feltételezve.

A §. 2-ik bekezdése a J. B. indítványának felel meg, melynek indokolása az: «mert a bizottság szükségesnek találta a rosszhiszemű perlekedés meggátlása végett a hazudás tilalmát a törvénybe felvenni és annak megszegését birsággal sujtani.» Ezzel a rendelkezéssel megfelelő kiegészítést nyernek a 111., 118., 175., 336. és 544. §§.

223. §.

A fél az eljárás szabálytalansága, nevezetesen valamely perbeli cselekmény hibái ellen nem szólalhat fel, ha a szabálytalanságba beleegyezett, vagy ha — bár a szabálytalanságot ismerte, vagy ismernie kellett — az ügynek szóbeli tárgyalásába bocsátkozott vagy a tárgyalást folytatta anélkül, hogy a szabálytalanság ellen felszólalt volna.

Ez a rendelkezés nem terjed ki az olyan eljárási szabály megsértésére, amelynek alkalmazásáról a felek le nem mondhatnak.

Ha a fél a szabálytalanság ellen a szóbeli tárgyaláson szólal fel és felszólalása nyomban eredményre nem vezetett, azt a jegyzőkönyvbe fel kell venni.

223. §. Lényegileg egyezik a S. E. 34. §-ával. Eltér ettől abban, hogy a hibáknak «alaki» hibák gyanánt megjelölését elejti, továbbá, hogy az eredményre nem vezető felszólalások jegyzőkönyvbe vételét elrendeli. Nemcsak a cselekménynek szorosan vett «alaki» hibáira nézve áll be a præclusio, hanem más hibákra is, mint pld. az elkésésre, a cselekmény helyére nézve; a fősúly minden esetre a szabálytalanságon és nem az alakiságon fekszik. A 3. bek. szabályának felvételét az indokolja, hogy bizonyítéka legyen a félnek a tekintetben, miképp a szabálytalanságot idejekorán kifogásolta.

Mi értendő perbeli cselekmények alatt, kimeritően meg nem határozható. Ezek alatt különösen azok a cselekmények értendők, a melyek az idézésre, kézbesítésre, határozatok kézbesítésének vagy kihirdetésének elmulasztására, tanuk vagy szakértők meg nem esketésére, a bizonyításfelvétel egyéb szabályainak mellőzésére vonatkoznak.

«Folytatta,» vagyis a következő tárgyaláson nem kifogásolta, pld. a tanuk kihallgatása körüli szabálytalanság esetében a szabálytalanság miatt nyomban fel nem szólalt.

Az elveszett felszólalási jog a felsőbirósági eljárásban már nem éled fel.

Oly eljárási szabályok, melyek alkalmazásáról a felek le nem mondhatnak, azok, a melyek a törvény alapelvei szerint

és különösen a perrendtartásban mint változhatlanoknak jelzett szabályok jelentkeznek, tehát a közérdeket és nem kizárólag a felek érdekét érintik. Ide tartoznak, pld. a bíróság szabályszerű megalakulására (55. §.), a tárgyalás nyilvánosságára (206. stb. §.), a birói hatáskörre (45. §.), a kizárólagos illetékességre (50. §.), a birói személy kizárására (59. §.), a perképességre (70. §.), az ügyvéd általi képviseletre (95. §.), a meghatalmazás hiányára (110. §.), a szóbeliségre (219. §.), a törvényes határidők és határnapokra az ügynek az elsőbirósághoz való visszautasítására vonatkozó szabályok (504., 506. §§.), az a szabálytalanság, hogy a fél vagy törvényes képviselő tanuként hallgattatott ki (374. §.) stb.

224. §.

A tárgyalást az elnök vezeti.

Az elnök nyitja meg a tárgyalást, ő hivja fel a feleket szólásra és ő vonja meg tőlük a szót; ő kérdezi ki a kihallgatandó személyeket, ő zárja be a tárgyalást s ő hirdeti ki a bíróság határozatait.

Az elnök gondoskodni köteles arról, hogy az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön, mindazonáltal a tárgyalás hosszadalmassággal és az ügyre nem tartozó kitérésekkel ne zavartassék és megszakítás nélkül lehetőleg ugyanabban az ülésben befejeztessék.

Ha az elnök oly intézkedése ellen, amely nem csupán a rend fentartására vonatkozik, a felek felszólalnak, a bíróság dönt.

224. §. Az elnök szómegvonási joga nem egyértelmű a 111. §-ban szabályozott eltiltással, a melyet csak a bíróság mondhat ki.

Az elnök valami intézkedése ellen a bíróság tagja nem tehet kifogást. A bíróság tagjaiban fennálló nézeteltérést nem szabad nyilt ülésben vagy a közönség jelenlétében kifejezésre juttatni. A §. nem zárja el a bíróság tagjait attól, hogy az elnök intézkedését a tárgyalás berekesztése után a zárt ülésben szóvá tegyék és hogy a tanács határozata alapján a hibás elnöki intézkedés az ujból megnyitandó tárgyaláson orvosoltassék. Az intézkedés alatt nem lehet az elnöknek a rend fentartására irányuló intézkedéseit (209—215. §§.) érteni, mert ezek ellen, a mennyiben a 216. §. megengedi, felfolyamodásnak van helye. Az utolsó bekezdésben említett intézkedés, pld. a tárgyalás berekesztésére vonatkozik.

Az elnök jogait összességükben másra át nem ruházhatja.

Nem kivántatik meg az, hogy az elnök formailag jelentse ki a tárgyalás bezárását, elég ha a bíróság visszavonul, mert a bíróság a tárgyalás folytatását a visszavonulás után ujra felveheti.

225. §.

Az elnök gondoskodni köteles arról, hogy a felek homályos kérelmeiket, tényelőadásaikat és nyilatkozataikat magyarázzák meg, hiányos tényelőadásaikat és bizonyítékaikat egészitsék ki s általában a szükséges kérelmeket és nyilatkozatokat tegyék meg. Köteles továbbá a hivatalból figyelembe veendő körülmények felderitésére ügyelni.

E végre az elnök a felekhez kérdéseket intézhet. Ily kérdések intézésére a bíróság minden egyes tagja is jogositva van. Kérdéseket a felek is indítványozhatnak. A felek kérdéseinek megengedhetősége felől a bíróság határoz.

Az ellenfél tényállitására vagy okiratára teendő nyilatkozat elmulasztottnak csak akkor tekinthető, ha a felet a nyilatkozat megtételére az elnök vagy a bíróság valamelyik tagja felszólította.

A járásbirósági eljárásban köteles a biró az ügyvéd által nem képviselt felet a szükséghez képest cselekményeinek és mulasztásainak következményeire, ugyszintén a kihirdetett határozatok ellen használható fellebbvitel határidejére és a képviseleti szabályaira (96. §.) figyelmeztetni.

A 225. §. 3. bek. összefüggésben áll a 266. §. 1. bekezdésének a tényállítások nem tagadására vonatkozó rendelkezésével. A félnek kifejezett felszólítása után elmulasztott nyilatkozata csak fictiv beismerés és ellentétben áll a nyilt beismeréssel (263. §.). A nyilatkozat elmulasztása a szóbeli tárgyalás bezárásáig pótolható. (221. §.)

226. §.

A bíróság a tényállás felderitése végett az egyik vagy mind a két fél személyes megjelenését, a félhez intézendő kérdések előleges közlésével vagy anélkül elrendelheti. Szükség esetében a bíróság a fél megkérdezését kiküldött vagy megkeresett biró utján is foganatosithatja.

A 290. §. és a 294. §. ebben az esetben is alkalmazandó.

227. §.

A bíróság a 270. §. szerint itéli meg annak a körülménynek a következményeit, hogy a fél vagy képviselője a hozzá intézett kérdésre nem felel, vagy a személyes megjelenésre idézett fél meg nem jelenik.

A személyes megjelenés elmulasztása miatt igazolási kérelemnek nincs helye, a bíróság azonban a körülmények figyelembe vételével a személyes megjelenést ujból elrendelheti.

A 226. és 227. §§. lényegileg megegyeznek a S. E. 38. §-ával.

A felek személyes megkérdezésének intézménye különbözik a felek eskü alatti kihallgatásától. Az utóbbinál a fél mint bizonyítási eszköz szerepel; a 226. §. szerinti esetekben ellenben első sorban a biró a felet nem azért kérdezi meg, hogy ez bizonyítékot szolgáltasson, hanem hogy a megbizottnak hiányzó informátióját kiegészítse. Ez okból a fél személyes megkérdezése nem szorítkozik csupán arra az esetre, midőn a bizonyítás más módon nem eszközölhető, mint az eskü alatti kihallgatásnál, hanem mindenkor elrendelhető, ha ezt a bíróság a saját informálhatásához szükségesnek találja.

«Fél» alatt itt a 70. §. értelmében az is értendő, a kinek csak perképessége van, de perbeli cselekvő képességgel nem bir. Az anyagi igazság felderítésére szolgáló adatok, jobb informátió, nemcsak a perben eljáró törvényes képviselőtől, hanem a nem önjogú személytől is szerezhető.

A fél megjelenésre nem kényszeríthető (kivétel a 657., 696., 710., 720., 731., 746. §§-ban). Az elmaradásnak a bizonyításra való befolyását a bíróság szabadon mérlegeli, de jogában is áll, a felet ujból megidézni.

228. §.

A bíróság a tényállás felderítése céljából elrendelheti, hogy a fé leszármazási táblákat, terveket, vázlatokat és más felvilágosító rajzokat terjeszszen elő.

Hogy a bíróság a tényállás felderítése végett mennyiben rendelheti el tanu kihallgatását, okirat felmutatását, szemle tartását és szakértők meghallgatását, e cim IX—XII. fejezetei határozzák meg.

228. §. Az ilynemü okiratok a szószoros értelmében nem okiratok, hanem csak birói szemlének a tárgyai. Ellenben más okiratok előterjesztését a bíróság csak akkor rendelheti el, ha azok a fél kezében vannak és ez a fél reájuk hivatkozott. (326. §.)

A 2. bek.-re nézve lásd különösen a 288., 326., 340. és 350. §§-at.

229. §.

Ha akár a tárgyalás folyamán, akár azon kivül oly személy hallgatandó meg, a ki magyarul nem tud, tolmácsot kell alkalmazni.

A jegyzőkönyvbe nem magyar nyelven csak egyes kifejezéseket és csak akkor szabad felvenni, ha ezt a bíróság az ügyre nézve fontosnak

itéli; a nem magyar nyelven felvett kifejezés kapcsán ennek fordítása is jegyzőkönyvbe veendő.

Ha az eljáró birák a használt nyelvben jártasak és a felek a tolmács alkalmazását nem kivánják, tolmács alkalmazása nem szükséges.

Tolmácsot kell alkalmazni akkor is, ha siket, néma vagy siket-néma személy hallgatandó meg, akivel más megbizható módon közlekedni nem lehet.

230. §.

Tolmácsul a jegyzőkönyvvezető vagy a bíróságnak az ügyben nem biráskodó tagja vagy más hivatalnoka is alkalmazható.

Más tolmács, ha állandóan van alkalmazva, kinevezése után, különben pedig esetről-esetre megesketendő arra, hogy a vele közlötteket hiven fogja tolmácsolni.

Egyebekben a szakértőkre megállapitott szabályok a tolmácsokra is alkalmazandók.

A 229. és 230. §§. nagyjában megegyeznek a bünv. pdt. 140. §. szabályaival.

Ha a személyesen eljáró fél magyarul nem tud, a 111. §. rendelkezése nem nyerhet alkalmazást.

A magyar nyelvben járatlan félnek a költségben marasztalt féllel szemben a tolmács költségeinek megtérítésére igénye nincs, kivéve, ha a fél az országban ideiglenesen tartózkodó külföldi.

A tolmácsnak a 230. §. 2. bek.-ben előirt megesketésétől a felek le nem mondhatnak.

231. §.

A bíróság a per bármely szakában megkisérelheti a jogvitának vagy egyes vitás kérdéseknek egyezségi elintézését.

E célból a feleket közös kérelmükre kiküldött vagy megkeresett biró elé utasithatja.

Az egyezséget vitás ténykörülményekre vonatkozó eskütől is függővé lehet tenni. (377. §.)

A felek az ügy elintézését egyes vitás tény- vagy jogkérdés birói eldöntésétől is függővé tehetik. Ily esetben a bíróság tevékenységét a vitás kérdések megitélésére szoritja, egyebekben pedig itéletét a felek megállapodására köteles alapitani.

231. §. Az egyezség esetleg könnyebben sikerül egyes-biró előtt. Ezért a §. megengedi, hogy a törvényszék a feleket

egyezségi kisérletre kiküldött vagy megkeresett biró elé utasíthatja.

A bíróság a feleket a kellő informatio megszerzése céljából amúgy is személyes megjelenésre idézheti ugyan (226. §.), azonban csupán egyeztetés céljából a per folyamán a felek személyes megjelenésre nem kötelezhetők. Minthogy a távollakó felek meghallgatása költségbe kerül, az egyezségi kisérlettel kiküldött vagy megkeresett biró csak a felek közös kérelmére bizható meg.

A bíróság hivatalból tartozik megvizsgálni, hogy az egyezségi eskü csakugyan vitás ténykörülményre vonatkozik-e, hogy az eskü a törvényszabta kellékeknek megfelel-e, mert meg nem engedhető, hogy a felek jogkérdéseket eskü alatt döntsenek el vagy köztük nem vitás ténykörülményekre tegyenek esküt.

Az ut. bek. szerint a részleges egyezség csak oly alakban van megengedve, a mely lehetővé teszi, hogy a hozandó birói itéletnek alkatrészévé váljék.

Az eskü nyomban kivétele vagy pedig annak letételére határnap kitüzése és az igazolás tárgyában ld. a 377. §-t.

232. §.

A bíróság elrendelheti, hogy a perben érvényesített több követelés közül egy vagy több, továbbá a megosztható követelésnek egy része vagy a követelésnek előkérdése, úgyszintén a követelés megalapítására vagy megerőtlenítésére szolgáló vitapontok közül egy vagy több a megállapított sorrendben elkülönítve kerüljön tárgyalás alá.

A 232. §. lényegileg megegyezik a S. E. 42. §-ával.

A §. módot kiván nyujtani a bíróságnak, hogy a tárgyalást az anyag megosztása útján egyszerűsíthesse s így a kellő áttekinthetőséget biztosíthassa.

Az elkülönített tárgyalás 1. a halmozott kereseteknél jöhet alkalmazásba. Ha a bíróság az egyes követelések elkülönítése mellett végig meg is marad: akkor az egy kereset alapján több külön per fog keletkezni, melyek mindegyikében külön itélet lesz hozandó, mely itéletek nem részitéletek (387. §.), hanem különálló végitéletek lesznek. Ellenben, ha a bíróság a halmozott keresetet együtt tárgyalja, az az eset áll elő, hogy a több kereseti igény egyike vagy néhánya tekintetében itélet hozható, míg azok másika vagy többjére nézve további bizonyítási eljárásra van szükség: akkor részitéletet fog hozni a bíróság (388—390. §§.).

2. Ha a bíróság ugyanazon peren belül lát elkülönítést célszerűnek, a törvény megadja a bírónak azt a jogot is, hogy a peranyag megosztásával s a döntő momentumok kidomborításával lehetőleg az egész jogvitának véget vessen. Természetes, hogy ezen elkülönítés nem jelenti mindig azt, hogy maga a tárgyalás elhalasztassék, hanem annak megrövidítését célozza, midőn irányt ad s a felesleges vitát kikerülhetővé teszi.

A bíróság egyébként az elkülönítést belátása szerint ismét megszüntetheti s az elkülönített kereseti igények együttes tárgyalását, ha azt a perek könnyebb eldönthetése végett utóbb szükségesnek látná, ismét elrendelheti (233. §.). Az elkülönített tárgyalásnak különösen helye lesz akkor, midőn a követelés egy része könnyen, másik része azonban csak nehezen lévén bizonyítható, az elkülönítés útján a követelés legalább egy részére a per könnyen befejezhető. Továbbá, midőn maga a követelés alapja vitás, pld. alperes tagadja magának a felperesileg vitatott szerződésnek is létrejöttét: ily esetben a követelés mennyisége iránti kérdés bizonyítása feleslegessé válhatik, ha alperes kifogása alaposnak bizonyul. A tárgyalásnak egyes vitapontokra szorítása indokolt lesz pld. ha alperes egyebek közt haladékadás, folyószámlakövetelés, fizetés, elengedés, elévülés, újítás vagy itélt dolog kifogással él vagy felperes azt vitatja, hogy alperes a követelést kifejezetten elismerte. Az ily határozatok ellen fellebbvitelnek nincs helye.

Ha a bíróság több kereseti követelés, a követelés egy része vagy viszontkereset iránt végitélettel (részitélettel) előzően döntött, ezzel az, a mi az itélet tárgyát képezi, az illető fokban el van intézve. Ha több önálló megtámadás vagy védelmi okok egyike felett közbenszóló itélet hozatott, ez az itélet e fokban a birót úgy mint a feleket is kötelezi és oly jogorvoslatok, a melyek az elintézett peranyagot érintik, utólagosan nem használhatók, ellenben a peres eljárás folyamában a főtárgyban hozott mulasztási itélettel a közbeeső itélet, habár csak ideiglenesen, hatályát veszítheti.

Ha a viszontkövetelés a keresetben érvényesített követeléssel jogi összefüggésben áll, jelesül, ha beszámításnak tárgya lehet, külön tárgyalásnak tárgyává tehető ugyan, azonban elkülönített itélettel el nem dönthető.

A viszontkövetelés a keresetben nem érvényesített követeléssel akkor áll jogi összefüggésben, ha mindkét követelés ugyanabból a jogviszonyból származik vagy azok egyike a másikat feltételezi. A közvetlen jogalap azonossága nem kivántatik, de épp oly kevésbé valami «szükséges összefüggés». Ily

összefüggés fenforog akkor is, ha a szerződés felbontása iránti keresettel szemben alperes a teljesítés megtérítését követeli. Ténybeli összefüggés, pld. hogy az ellenkövetelés ugyanarra a tárgyra vonatkozik, ami azonban az elkülönítést nem zárja ki.

Az ellenkövetelésre és beszámításra nézve lásd: a 189. és a 398. §-t.

233. §.

A bíróság közös tárgyalás és eldöntés végett elrendelheti olyan pereknek egyesítését, amelyek előtte egymással összefüggő követelések iránt vannak folyamatban, akár ugyanazon, akár különböző felek között.

A 233. §. lényegileg megegyezik a S. E. 43. §-ával.

Ugyanazon célnak, mint a 232. §. kiván szolgálni ez a §. is, mely egyuttal azt is célozza, hogy összefüggő ügyekben többszörös bizonyítási eljárás és ellentétes határozatok elkerültessenek. Az egyesítésnek csak akkor lesz helye, ha a perek egyidejüleg együttesen tárgyalhatók és eldönthetők vagy egymással összefüggésben állnak és az összehalmozásnak helye van. Nincs helye tehát, a hol különböző perek különböző stadiumokban vannak. E jog veszélyessé is válhatnék. Az egyesítés arra a félre nézve, kinek ügye jóformán már tisztázva van, azzal a hátránynyal járna, hogy ügyének eldöntésére egy kevésbbé tisztázott ügy letárgyalásáig kénytelen várakozni. Azonban a törvény e részben is az által segít, hogy a bíróságnak megengedi, hogy az egyesítést ismét hivatalból megszüntethesse (236. §.) és hogy a bíróságot feljogosítja, hogy elkülönített végitéletet hozhasson (387. §.).

Több tanácsnál folyamatban levő perek is egyesithetők.

Az alanyi halmozottságnál ily esetben az egyes felek pertársak lesznek.

A bíróság által elrendelt egyesítés a hatáskörre befolyással nem bir.

A fellebbezési és felülvizsgálati értékre nézve ld. a 7. §-hoz felhozottakat.

234. §.

Ha a per eldöntése egészben vagy részben olyan körülménytől függ, amelynek megállapitása már megindított más polgári peres vagy peren kivüli vagy büntető eljárásnak szolgál tárgyául, vagy pedig közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, ugyszintén ha a perben olyan büntetendő cselekmény jelenségei merülnek fel, amelynek megállapitása a per eldöntésére lényeges befolyással van, a bíróság a per tárgya-

lását a polgári vagy büntető eljárás jogerős befejezéséig, illetőleg a közigazgatási hatóság végérvényes döntéséig felfüggesztheti.

Ha az eljárás még megindítva nincs, a büntető eljárás megindításáról a bíróság hivatalból gondoskodik, illetőleg magánindítványra üldözendő büntetendő cselekmény esetében az indítvány megtételére, valamint a közigazgatási hatóság előtti eljárás megindítására határidőt tüzhet.

A 234. §. lényegileg egyezik a S. E. 44. §-ával.

Bármennyire célszerűnek mutatkoznék is gyakran, hogy valamely perbeli ténynek a büntető bíróság által vagy egy másik polgári biró, avagy a közigazgatási hatóság által eszközölt eldöntése felhasználható legyen, e tekintet még sem indokolhatja, hogy a polgári per ily esetekben feltétlenül felfüggesztessék és az igazság érvényesítésének útja megszakíttassék. Elvileg a perbíróság hatásköre ketségtelenül kiterjed mindazokra a mellék- és előkérdésekre, a melyeket a hozzátartozó főkérdés eldönthetése végett meg kell oldani; a gyakorlatban pedig e kérdések megoldása sokszor éppen nem jár nehézséggel. A törvény az eljárás felfüggesztését nem rendeli el feltétlenül, hanem a felfüggesztést a bíróságra bizza. A 236. §. pedig megengedi, hogy a bíróság a felfüggesztés tárgyában hozott határozatát hivatalból is megszüntethesse.

A per tárgyalásának felfüggesztése csak akkor foglalhat helyet, ha az előkérdés (a kereset vagy kifogás alapján) más pernek a tárgya.

«Már megindított.» A törvény nem mondja, hogy annak a másik pernek már a felfüggesztendő per alapját képező keresetnek beadása előtt megindítottnak kell lennie avagy felfüggeszthető akkor is, ha a másik per később indíttatott, például ha felperes a járásbíróság előtt szerződés teljesítése iránt indított keresetet s ezzel szemben alperes a per felfüggesztését az alapon kéri, hogy ő a kereset vétele után a szerződés érvénytelenítése iránt a törvényszéknél pert indított. Habár méltánytalan volna a járásbirósági pert a törvényszéki per végleges eldöntéseig felfüggeszteni, ha alperes rosszhiszeműen védekezik, a biró a felfüggesztést mégis elrendelheti, ha valószinűnek találja, hogy a szerződés véglegesen meg nem köttetett vagy megszüntetésére alapos ok forog fenn, mert a törvény nem rendeli, hogy a másik per már korábban legyen megindítva.

Az, hogy előkérdés tárgyát képező jogviszony forog-e fenn, az anyagi jog szabályai szerint birálandó meg. A jogkérdésnek puszta azonossága vagy hasonlósága nem elegendő. Más tekintet alá esik, ha maga a most támasztott követelés már más pernek

a tárgya, mert akkor a kereset a per függősége alapján elutasítandó. Ha e miatt kifogás nem tétetik és erről a bíróságnak sincs tudomása (180. §. ut. bek.), a két per egymás mellett folyik.

Ha valamely perben a felfüggesztés megtörtént, a másik perben hozott itélet a felfüggesztett perre nézve csak annyiban kötelező, ha az a felfüggesztett perben álló felekre nézve jogerősséget alkot. E §. akkor is nyerend alkalmazást, ha részitélet következtében a per részben az első és részben a fellebbviteli bíróságnál van folyamatban és a fellebbviteli bíróság előtt levő per előkérdést képez; de csak ebben az esetben.

Az, hogy meg nem engedett esetekben a felfüggesztés elnapolásnak jeleztetik, ezen nem változtat és nem zárja ki a felfolyamodást, mihelyt nyilvánvaló, hogy a bíróság az eljárásnak bizonytalan időre való szünetelését kívánta előidézni.

A felfüggesztés a fő- és mellékbeavatkozás esetében is elrendelhető.

Ha az előkérdés a fennálló szabályok értelmében kizárólag a közigazgatási hatóság vagy más hatóság által döntendő el, vagyis ha felperes annak eldöntését a kereset megindítása előtt kieszközölni tartozik, akkor az eljárás felfüggesztésének nincs helye, hanem a kereset a pergátló akadály miatt (180. §. 2. p.) visszautasítandó és az eljárás megszüntetendő, például vizimű által okozott kár megtérítése iránti kereset a közigazgatási eljárásnak előzetes befejezése előtt, a munkásnak az iparos elleni keresete az iparhatóság előzetes határozatának kieszközlése előtt, a biró ellen hivatali eljárásból származó kár miatt indított kereset a kártérítési kötelezettségnek fegyelmi úton való megállapítása előtt.

Ha a per felfüggesztetett, a bíróság — kivéve a törvény kifejezett rendelkezését — a közigazgatási hatóság és viszont ez a bíróságnak határozatához kötve nincs.

A büntetőbíróság határozatának meghozataláig való felfüggesztés mindenkor a polgári bíróság belátásától függ, mivel a büntető biró határozata a polgári birót nem köti; minthogy azonban az utóbbi rendszerint azt figyelembe veszi, a felfüggesztés ajánlható lesz. A büntetendő cselekmény jelenségei akár a fél, akár más érdekelt, például tanu vagy a perben nem érdekelt fél ellen (például okiratthamisítás) forogthatnak fenn.

A polgári perre közvetlen befolyása van a büntető bíróság jogerős itéletének az 563. §. 7—9. p. eseteiben, más perben hozott itéletnek a 235. §. esetében.

235. §.

Ha a per eldöntése egészben vagy részben házasság érvényességétől vagy érvénytelenségétől, létezésétől vagy nem létezésétől vagy a gyermek törvényességétől függ, és ez iránt olyan per van folyamatban, amelyben hozandó határozat mindenkivel szemben hatályos: a bíróság a tárgyalást ennek a pernek jogerős befejezéséig felfüggeszteni köteles.

Ha a per eldöntése egészben vagy részben valamely házasság semmisségétől függ és ez a semmisség csak semmisségi keresettel érvényesíthető: a bíróság a semmisségi per megindítására határidőt tüz, amelynek sikertelen eltelte után a felfüggesztett tárgyalást folytatni köteles.

235. §. Ha a házasság semmissége a folyamatba tett per előkérdését képezi, a bíróság sem e felett nem tárgyaltathat, sem nem itélhet, és pedig még az indokokban sem. A tárgyalás újra felvétele esetében a függőben maradt per eldöntendő, és pedig, ha a házasság jogerős itélettel nem mondatott ki semmisnek, a házasság érvényesnek tekintendő, ha pedig időközben a házasság az egyik házastárs halálával, holttá nyilvánítás után új házasság kötésével vagy a házasság felbontásával megszűnt, a bíróság a semmisség tárgyában szabadon itél. A házasság megtámadása iránti kereset megindítására a bíróság nem tűz határidőt, mert a házasság a kereset megindítása előtt érvényes.

236. §.

A felfüggesztést elrendelő, valamint a felfüggesztés megszüntetését megtagadó végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

A bíróság az elkülönítés, egyesítés vagy felfüggesztés tárgyában hozott határozatát hivatalból is megszüntetheti.

A 236. §. 1. bek.-ben említett végzések ellen külön felfolyamodásnak azért van helye, mert ily esetekben az eljárás nyugszik; ellenben a felfüggesztést megtagadó vagy a felfüggesztés megszüntető végzés ellen, minthogy a bíróság ily esetekben az eljárást folytatja, orvoslás csak az itélet elleni fellebbezésben illetőleg felülvizsgálatban kereshető.

237. §.

Ha az ügy vagy külön eldöntésre alkalmas valamely kérdés a bíróság nézete szerint a határozathozatalra megérett, az elnök a tárgyalást bezárja.

A bíróság a bezárt tárgyalást a határozat kihirdetése előtt ujból megnyithatja.

A 237. §. megegyezik a S. E. 46. §-ával.

Ha a felek a tárgyaláson jelen vannak, az ujból megnyitott tárgyalás nyomban folytatandó. Ha jelen nincsenek, a mi leginkább olyankor történhetik, ha az itélet kihirdetésére határnap tüzetvén, a felek valamelyike azon meg nem jelent s a bíróság itélet helyett a tárgyalást ujból megnyitó végzését közli a felekkel, a jelen nem volt fél hivatalból idézendő. Az ujbóli megnyitás után a helyzet ugyanaz, mintha a tárgyalás be nem záratott volna. A felek a 221. §-ban gyökerező jogaikat tehát teljes mértékben gyakorolhatják.

Az ujbóli megnyitás csak hivatalból történhetik, a felek ezt a tárgyalás bezárása és a határozat kihirdetése közti időben nem kérhetik.

Ha a felek valamelyike az új tárgyalásra meg nem jelent vagy már az előzően bezárt tárgyalásra sem jelent meg, ujabbi idézés nélkül itélet hozatalának van helye.

A tárgyalás bezárása után érkező beadványokat a bíróság nem köteles figyelembe venni.

238. §.

A határnap az ügy kikiáltása előtt bármelyik fél kérelmére elnapolható, ha a fél nyomban valószinüvé teszi, hogy a határnapon való megjelenésben fontos ok gátolja és ha az ellenfél az elnapolásról még idejekorán értesíthető.

Az elnapolási kérelem felett az elnök az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat.

Ismételt elnapolást csak a bíróság és csak az ellenfél meghallgatása után engedélyezhet.

239. §.

A bíróság a tárgyalást az ügy kikiáltása után a törvényben meghatározott eseteken kívül fontos okból bármelyik fél kérelmére elhalaszthatja.

A halasztási kérelem felől az ellenfél, ha jelen van, meghallgatandó.

240. §.

A felek a tárgyalás előtt legkésőbb nyolc nappal a bíróságnál bejelentett közös megegyezéssel a tárgyalás elnapolhatják. Ezen az eseten kívül az ellenfél beleegyezése az elnapolásnak és az elhalasztásnak a 238. és a 239. §-ban megjelölt törvényes feltételeit nem pótolja.

241. §.

A bíróság a határnap elnapolását és a tárgyalásnak vagy folytatásának elhalasztását hivatalból csak akkor rendelheti el, ha a tárgyalás megtartását vagy folytatását másnemű halaszthatatlan hivatalos tennivaló vagy egyéb fontos ok gátolja.

240., 241. §§. «A szóbeli eljárásban a halasztás hátrányai az irásbeli eljárással szemben még fokozódnak. A bíróság a korlátlan halaszthatás mellett nem képes munkáját egyenletesen beosztani. Felette hátrányos következménye a halasztásnak az is, hogy a korábbi tárgyalás eredménye a birák emlékezetében elmosódik, továbbá, hogy a birák a gyakori halasztások mellett a szóbeli tárgyaláson olyannyira szükséges előkészület iránt közönyösökké válnak. A közös megegyezéssel való halasztások fentartása mellett illusoriusok maradnak a törvénynek mindazok a rendelkezései, melyekkel a tárgyalás concentratióját, az ügynek egy határnapon befejezését igyekszik biztosítani. Nem kisebb az a hátrány sem, a mely a halasztásokból a felekre származik. Nemcsak évekig húzódhatik el a perük, hanem a sok megjelenéssel járó költség is méltánytalanul sújtja őket. Gyakori az az eset, hogy a biró a peres felek személyes sürgetéseivel szemben — a meghatalmazottak kölcsönös halasztásai miatt — kötött kezek l áll. Ezeken a bajokon a törvény segíteni kiván azzal, hogy a kölcsönös beleegyezéssel történő halasztásokat eltiltja és hogy a tárgyalás elhalasztására a felek puszta akaratát nem tekintve elegendőnek, a halasztást csak fontos okból engedi meg. A törvény azt, hogy mi tekintendő fontos oknak, közelebbről nem határozza meg, hanem annak megitélését a bíróságra bizza. A törvény nem kiván elháríthatatlan akadályt és ehhez képest elég tág tért enged arra, hogy a bíróság a fenforgó körülményeket méltányosan mérlegelhesse. (M. J.)

A 240. §. első mondata a J. B. indítványára vétetett fel a törvénybe, és pedig tekintettel arra, hogy az ügyvéd nem

ritkán ugyanarra a napra és órára különböző bíróságokhoz lesz idézve és már előre tudja, hogy mindenik tárgyaláson meg nem jelenhetik, a kölcsönös beleegyezéssel való elnapolásnak hely adandó akkor, ha azt a felek legalább nyolc nappal a tárgyalás előtt bejelentik.

Az elnapolás vagy halasztás kérdésében az 549. §. szerint fellebbvitelnek nincs helye.

Igaz ugyan, hogy a megegyezés melletti halasztás a törvény keretén belül más úton mégis elérhető, t. i. ha a 446. §. szerint a tárgyalásra egyik fél sem jelenik meg vagy a 445. §. szerint a megjelent fél tárgyalni nem kíván. Ezekben az esetekben ugyanis a per szünetelése áll be mindaddig, míg valamelyik fél újabb határnapot kér. A felek a kölcsönös elhalasztás elérhetése céljából ezt a módot fogják választani és nem a 475. §. rendelkezését, mely szerint a feleknek a bíróságnál bejelentett kölcsönös megegyezése következtében az eljárás szintén szünetel, mert ebben az esetben két hónap eltelte előtt az eljárás folytatása nem kérhető. Ugyanez áll akkor is, ha a tárgyalásra egyik fél sem jelent meg; a 446. §. esetében elmulasztott tárgyalási naptól számított két hó előtt ugyanis nem kérhetnek új határnapot. Egyébiránt a 446. §. értelmében az egyszerű elmaradásnak vagy a 445. §. szerinti mulasztásnak végeredménye mégis csak az lesz, hogy a felek két-három hónap eltelte előtt nehezen kapnak határnapot a tárgyalás folytatására, mert időközben a szokásos tárgyalási napok már előzően legalább két-három hónapra más felek ügyeivel lesznek igénybe véve. Ily körülmények közt a most idézett §§. mégis csak nyujtanak biztosítékot az iránt, hogy a felek csupa indolenciából vagy alaptalan okokból halasztást nem fognak kérni vagy egymásnak engedélyezni.

242. §.

Elnapolás vagy elhalasztás esetében az elnök egyidejüleg kitüzi az új határnapot.

Ha az új határnapon a bíróság más tagokból alakul — és a szükséghez képest ezen az eseten kivül is — a tárgyalás ismétlendő. A korábbi tárgyalás eredménye, amennyiben az iratokból vagy egyébként — azonban bizonyítás felvétele nélkül — megállapítható, ebben az esetben is megtartja érvényességét.

Ha a felek előadása a korábbi tárgyalásnak az iratokból vagy egyébként megállapítható eredményétől eltér, az elnök az előadás kiigazításáról gondoskodik és szükség esetében az iratokat a bíróság valamelyik tagjával vagy a jegyzőkönyvvezetővel fel is olvastathatja.

A 242. §. lényegileg megegyezik a S. E. 107. §-ával.

A felek újbóli előadása nem pótolható az elnöknek vagy egy bírónak előadása által, a mi ebben az esetben azért sem célszerű, mert az csak az iratok tartalmára szorítkozhatik s így soha sem lehet teljes.

E §. a szóbeliség elvének helyes keresztülvitele céljából megköveteli, hogy minden ujabbi tárgyalásnál az egész peranyag azért, hogy az az itélet hozatalánál tekintetbe jöhessen, újra előterjesztessék, a mennyiben részitélettel vagy közbenszóló itélettel még nem volna eldöntve. E szerint az itélet hozatalát közvetlenül megelőző s így az itélet alapjául szolgáló tárgyalás a döntő és a mint csupán a tárgyalásnál jelen volt birák hozhatnak itéletet, épp úgy csakis az előttük lefolyt tárgyalásra lehetnek tekintettel és nem arra, a mi előző tárgyaláson előadva volt, de jelenleg nem ismételtetett. E mellett a felek ismétlése, hivatkozással az előző előadásaikra, rövid is lehet, ha feltehetik, hogy a birák a részletekre még teljesen, esetleg az előbbi előkészítő iratok és tárgyalási jegyzőkönyvek segélyével visszaemlékeznek. Ennek hiányában, vagy ha a bíróság más tagokból alakul, kimerítő ismétlés nem lesz elkerülhető. Az utolsó tárgyalás alkalmával teljesen szóba nem hozott korábbi előadások úgy veendők, mintha ezekről a felek lemondottak volna. Az előbbi nyilt lemondások és beismerések, ha azokra a birák emlékeznek vagy jegyzőkönyvbe vétettek, hatályukat megtartják, új birák előtt pedig a tárgyaláson szóval megállapítandók.

243. §.

A tárgyalásról jegyzőkönyvet kell készíteni (440. §.).

A tárgyalásnál a törvényszék előtt mindig, a járásbíróság előtt pedig a lehetőséghez képest jegyzőkönyvvezetőt kell alkalmazni.

A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

1. a bíróság megjelölését és a tárgyalás helyét és idejét;

2. a birák, esetleg a jegyzőkönyvvezető és a tolmács megnevezését;

3. a megjelent felek és képviselőik nevét és perbeli állását;

4. az ügy megjelölését;

5. annak a megemlítését, hogy a tárgyalást nyilvánosan tartották, vagy hogy a nyilvánosság ki volt zárva.

A több határnapon folytatott tárgyalásról egy jegyzőkönyvet lehet készíteni. Ebben az esetben az 1—5. pontokban megjelölt körülményeket csak annyiban kell ismételni, amennyiben az új tárgyaláson módosulnak.

244. §.

A tárgyalás menetét a jegyzőkönyvben csak általánosságban kell feltüntetni.

A jegyzőkönyvbe való felvétellel vagy a jegyzőkönyvhöz mellékelt és benne felhivott irattal különösen tanusítandók:

1. az elismerés, a lemondás és az egyezség, amely által a peres ügy egészben vagy részben elintéztetik, valamint a feleknek a 231. §. utolsó bekezdése szerint létrejött megállapodása;

2. azok a kérelmek és nyilatkozatok, amelyeknek jegyyzőkönyvbe vételét a törvény megszabja;

3. a per birósága előtt felvett bizonyítás eredménye, nevezetesen a tanuk vallomása, a szakértők véleménye, az eskü alatt kihallgatott felek nyilatkozatai, a felek megállapodása az esküre nézve (377. §.) és az eskü letétele vagy megtagadása, valamint a szemle eredménye;

4. az itéletek, a szóbeli tárgyalás alapján hozott végzések és kihirdetésük.

A szakértőknek külön irásba foglalt véleményét, valamint a bizonyítás felvételéről és a felek személyes megkérdezéséről szóló külön jegyzőkönyveket a tárgyalási jegyzőkönyvhöz kell mellékelni.

243., 244. §§. A törvény a S. E.-nak bevált rendszerét követve, fentartja az egyesbiró és társasbiróság előtti tárgyalási jegyzőkönyv közti megkülönböztetést. A társasbiróságnál csak általánosságban a tárgyalás menetének és a tárgyalás legfontosabb mozzanatainak jegyzőkönyvbe vételét rendeli el kötelezően (244. §.), de módot nyújt a feleknek arra, hogy előadásaik megállapítását már a tárgyalás folyamán eszközölhessék, a midőn feljogosítja a felet (245. §.), hogy kérelmét, tényállításait és ténybeli nyilatkozatait, a melyek az előkészítő iratokban nincsenek előadva vagy ezek tartalmától eltérnek, a jegyzőkönyvhöz melléklendő irattal megállapíthassa, sőt azt is megengedi, hogy jelentőséggel biró kérelmeknek, beismeréseknek vagy más kisebb terjedelmű lényeges nyilatkozatoknak és bizonyos esetekben a nyilatkozás elmulasztásának a jegyzőkönyvekben megállapítását az elnök elrendelhesse. A járásbirósági eljárásban mindenben a S. E.-t követi a törvény, midőn a jelentőséggel biró kérelmeknek, ezek módosításának, a lényeges tényállításoknak és az ezekre tett nyilatkozatoknak a felajánlott bizonyítékokra való hivatkozással jegyzőkönyvbe vételét kötelezőleg elrendeli (246. §.).

Az 504. §. 5. pontja szerint az itélet hivatalból feloldandó a jegyzőkönyvezésre vonatkozó szabályok megsértése esetében.

A 243. §-ban említett formalitások hiányossága egyébiránt nem eredményez mindenkor semmiséget.

A 244. §. 1. bekezdésében a tárgyalás menetének általános feltüntetése nem jelenti azt, mintha a felek szóváltásait ugyanoly rendben kellene felvétetni, a mily sorban azok tétettek. Ellenkezőleg, a mint a 3. pont ezt világosan is kifejezi, a jegyzőkönyvnek csak általában sommázva kell tartalmaznia a tárgyalásnak az itélethozatalnál súlylyal biró momentumait.

«Elismerés» megkülönböztetendő a «beismerés»-től. Az elismerés a 244. §. 1. pontja szerint mindenkor, a beismerés a 245. §. szerint csak az elnök rendelkezése alapján veendő jegyzőkönyvbe hivatalból.

Ott, a hol jegyzőkönyvvezető alkalmaztatik, a jegyzőkönyv szerkesztése az ő teendője az elnök ellenőrzése mellett. Annak tollbamondása, eltekintve például az 1. és 4. pont alattiaktól, már azért sem volna helyén, mert ez által a szóbeli tárgyalás jelentékenyen szenvedne. Tollbamondás esetében is a jegyzőkönyvvezető netáni aggályainak kifejezést adhat, a melyek, ha ki nem egyenlíttetnek, a jegyzőkönyvben feljegyzendők.

A 4. ponthoz: «az itéletek stb.» vagy a jegyzőkönyvbe felveendők vagy külön irásba foglalva hozzáfüzendők.

A 244. §. utolsó bekezdése nem úgy értendő, mintha az ott felsoroltakról mindig külön jegyzőkönyvek vétetnének fel, hanem a mennyiben már felvett jegyzőkönyvek forognak fenn és főleg a kiküldött vagy megkeresett biró előtt felvett jegyzőkönyvekre vonatkozik.

245. §.

A törvényszéki eljárásban a félnek jogában áll olyan kérelmeket és ténybeli előadásokat (221. §.), amelyek az előkészítő iratokban nincsenek előadva, vagy tartalmuktól eltérnek, a tárgyalás folyamán a jegyzőkönyvhöz melléklendő irattal megállapitani. A bíróság az irat helyességét ellenőrzi, és a meg nem felelő irat csatolását megtagadja.

Az elnök hivatalból is elrendelheti, hogy a tárgyaláson előterjesztett, az ügy eldöntésére vagy az eljárás menetére jelentőséggel biró kérelmek és módosításaik, továbbá beismerések és lényeges nyilatkozatok, valamint az, hogy a fél az ellenfél tényállitására vagy okiratára a bíróság felszólítása után sem nyilatkozott, közvetlenül a jegyzőkönyvbe vétessenek fel.

A fél kérelmére meg kell a jegyzőkönyvben állapitani, hogy az előkészítő iratban foglalt ténybeli előadásait a szóbeli tárgyaláson változatlanul, vagy az első és második bekezdés értelmében megállapított módosításokkal előadta.

245. §. Úgy a szóbeliség, mint a felek jogos érdeke megkívánja, hogy ítéletében mindazt figyelembe vegye a bíróság, a mit előtte szóval előadtak. Ezért a tárgyalásnak esetleges halasztások esetében előálló széttagoltságára s a fellebbvitelre tekintettel kívánatos, hogy a pernek szóbeli anyaga és a tárgyalás döntő súlyú mozzanatai megállapíttassanak. Erre nyújt módot az, hogy az elnöknek és a feleknek adatik a lehetőség arra, hogy az, a mire súlyt helyeznek, a jegyzőkönyvben fixirozva legyen. Ennek kiegészítéseül a fél iratokat is mellékelhet a jegyzőkönyvhöz.

«A tárgyalás folyamán» azt jelenti, hogy a külön irat elkészítése és benyújtása a tárgyalás utáni időre zavarok elkerülése végett nem halasztható.

Az irat csatolása megtagadható, ha az megfelelőnek nem találtatnék, nevezetesen akkor, ha az a bekezdés kellékeinek meg nem felel és «mert az iratnak a jegyzőkönyvhez csatolása bizonyitékul szolgál arra, hogy az irat tartalma a tárgyaláson történteknek megfelel». (J. B.)

A S. E. 160. §-ától eltérően felvétetett az az intézkedés, hogy az elnök hivatalból is vétetheti fel nemcsak a nyilatkozatokat, hanem azt is, hogy a fél valamely nyilatkozatot felszólítás ellenére elmulasztott. Ez gyakran a jegyzőkönyvbe közvetlen felvétel mellett kevesebb időt fog igényelni, mintha a félnek kellene iratot mellékelni.

A S. E. 161. §-ának azt a szabályát, hogy az elnök kötelezőleg elrendelheti a kérelmeknek irásban benyujtását, a törvény nem tartja fenn.

Az utolsó bekezdés a S. E.-nak sokszor érzett hiányát pótolja, mert ha sem a tárgyalási jegyzőkönyvből, sem a felebbezési bíróság ítéletéből nem tűnik ki az, hogy a fél előkészítő iratát, fellebbezését vagy észrevételeit a tárgyaláson szóval előadta, ezek tartalma a felülvizsgálati eljárásban figyelembe nem vehető.

246. §.

A járásbirósági eljárásban a tárgyaláson előterjesztett kérelmeket, amelyek az ügy eldöntésére vagy az eljárás menetére jelentősek, és módosításaikat hivatalból jegyzőkönyvbe kell venni. Szintén hivatalból jegyzőkönyvbe veendők a feleknek az ügy eldöntésére vagy az eljárás menetére nézve lényeges tényállításai és az ellenfélnek valóságukra vagy valótlanságukra tett nyilatkozatai, a felajánlott bizonyítékokra való hivatkozással, tekintet nélkül a felek szóváltásainak sorrendére, lehető rövid szövegezéssel.

Ez a rendelkezés nem zárja ki, hogy a bíróság határozatában a felek szóbeli előadásából és a bizonyítás felvételéből kiderült olyan körülményre is hivatkozhassék, amely a tárgyalási jegyzőkönyvbe nincs felvéve.

246. §. A felek jogi fejtegetései a jegyzőkönyvbe fel nem vehetők, mert a törvényt a bíróságnak hivatalból kell alkalmaznia.

A 2. bekezdés a jegyzőkönyv túltengésének és a szóbeli eljárás elfajulásának a megakadályozására szolgál.

247. §.

A jegyzőkönyv és mellékletei a felek előtt felolvasandók vagy megtekintés végett feltárandók. A jegyzőkönyvbe ennek megtörténtét fel kell venni.

A jegyzőkönyv a felek megjegyzései alapján kiegészíthető és kiigazítható.

A jegyzőkönyvet az elnök, a jegyzőkönyvvezető és esetleg a tolmács irják alá.

A járásbirósági eljárásban a jegyzőkönyvet a birón, esetleg a jegyzőkönyvvezetőn és a tolmácson kívül a felek is aláirják. Ha a felek a jegyzőkönyv aláirását megtagadják, ezt a jegyzőkönyvben meg kell jegyezni.

A jegyzőkönyvben semmit sem szabad a sorok közé, fölé vagy alá irni. Ha szavakat kell törölni, a törlés úgy kell megtenni, hogy a szavak olvashatók maradjanak. Pótlásokat a jegyzőkönyv szélére vagy aljára kell irni és — ha lényegesek — külön kell aláirni.

247. §. Lényegileg megegyezik a S. E. 49. §-ával.

Ugyancsak a S. E. 160. §-ával megegyezően a törvényszéki eljárásban nem kivántatik meg, hogy a felek a jegyzőkönyvet aláírják. A társasbirósági eljárásban, hol a bíróság alakítása és a jegyzőkönyvvezetőnek kötelező alkalmazása elég biztosítékot nyújt, ez felesleges és különben is zavarja az eljárás menetét.

«Kiegészíthető és kiigazítható», tehát nem okvetlenül kell, hanem csak ha a bíróság a kiegészítést vagy kiigazítást a fél megjegyzése alapján indokoltnak találja. A tett elismerést vagy beismerést a jegyzőkönyv felolvasása alkalmával nem lehet visszavonni. A járásbirósági eljárásban a jegyzőkönyv aláírásának megtagadása a jegyzőkönyv hatályán nem változtat.

Az elnök netáni tollbamondása a felolvasást nem pótolja.

«Megtekintés végett feltárás» a felolvasást csak akkor pótolja, ha a megtekintés minden egyes félnek megengedtetik. A felolvasásról vagy feltárásról a felek le nem mondhatnak.

A tanuk előtti felolvasásra nézve lásd a 309. §-t.

A jegyzőkönyvvezetőnek aláírása elengedhetetlen. Az elnök akadályoztatása esetében a jegyzőkönyvet a legidősb biró írja alá.

Az aláírás esetleg utólagosan pótolható.

A jegyzőkönyv fontosságából és közokirati minőségéből következik, hogy annak tartalmában olvashatlanul törült helyeknek és pótlásoknak nem szabad előfordulniok a nélkül, hogy a kétség el ne legyen oszlatva, hogy ezek a módosítások nem történtek utólag.

248. §.

A bíróság a fél kérelmére elrendelheti a szóbeli tárgyalásnak vagy egy részének gyorsirással való feljegyzését, ha a kérelmező fél a gyorsiró alkalmazásának költségét a kérelem előterjesztésekor a bíróságnál leteszi.

A tárgyalást gyorsiró alkalmazása végett elhalasztani vagy elnapolni nem szabad.

Ha a bíróság a gyorsirói feljegyzést elrendelte, a gyorsirót a kérelmező fél meghallgatásával az elnök rendeli ki.

A gyorsiró működésének megkezdése előtt esküt tesz arra, hogy a hallottakat hiven fogja feljegyezni és helyesen fogja közönséges irásba áttenni. A gyorsiróul alkalmazott birósági hivatalnok nem tesz ily esküt

A közönséges irásba való áttételt a feljegyzés befejezésétől 48 óra alatt át kell adni az elnöknek, aki azt az iratokhoz csatolja.

Ha a gyorsirói feljegyzést nem valamennyi fél kérte, annak a költségét a kérelmező fél vagy felek viselik akkor is, ha a perköltségben az ellenfél van marasztalva.

A gyorsirói feljegyzést a bíróság csakis az itéleti tényállás kiigazításánál (408. §.) használhatja fel a körülményekhez képest.

Az e §. alapján hozott végzés vagy tett intézkedés ellen jogorvoslatnak nincs helye.

A 248. §. a J. B. indítványára vétetett fel a törvénybe azzal az indokolással, hogy a bünvádi perrendtartásról szóló 1896 : XXXIII. t.-c. 331. §-a megengedi a főtárgyalásnak gyorsirással való feljegyzését. A bizottság pedig mind a felek megnyugtatása, mind különösen a bíróság esetleges tájékoztatása érdekében helyesnek véli, hogy a gyorsirói feljegyzés a polgári perrendtartásban is megengedtessék.

249. §.

A tárgyalásra megszabott alakszerüségek megtartása csak a tárgyalási jegyzőkönyvvel bizonyítható.

A 249. §. kivételt tartalmaz a szabad mérlegelés elve alól (270. §.). A szóbeli tárgyalásra megszabott alakszerűségek alatt az eljárás főelveinek megtartására vonatkozó lényeges módjai értendők, úgymint: a bíróság alakulása, a jegyzőkönyvvezető közreműködése, a királyi ügyész közbenjárása, a tárgyalás nyilvánossága vagy a nyilvánosság kizárása, a jelenlevő felek megnevezése és az a tény, hogy mindkét fél tárgyalt vagy sem, a törvényszéki eljárásban a felek kérelmeinek felolvasása, a határozatok kihirdetése, tehát a 243. §. 1—5. pontjaiban felsorolt és a 244. §-ban a tárgyalás általános menetére vonatkozó megállapítások. Ellenben nem tartoznak ide az utóbb idézett §. 1—4. pontjaiban felsorolt anyagi jogi megállapítások.

A 249. §. jelentősége az, hogy ha a per folyamán az alakszerűségek megtartására nézve vita támad, a bizonyítás csak a tárgyalási jegyzőkönyvvel (és nem például a bíróság tagjainak vagy az ügyvédeknek kihallgatásával) van megengedve. Oly alakszerűségek, a melyeket a jegyzőkönyv nem bizonyít, mellőzötteknek veendők. Másrészt a jegyzőkönyv teljes bizonyítékot képez annak tartalmára nézve. Mindkét irányban az ellenbizonyítás ki van zárva, kivéve a hamisság vagy meghamisítás bizonyítása. A tévedés, a vétkességből származó valótlan jegyzőkönyvezés vagy a hézagosság igazolása nem elegendő. Ellenben a 244. §. 1—4. pontokban felsorolt megállapításokra nézve az ellenbizonyítás a bizonyítási eszközök bármelyikével történhetik.

250. §.

A tárgyalási jegyzőkönyvnek, valamint a kiküldött vagy megkeresett biró előtt a per folyamában felvett jegyzőkönyvnek és mellékleteinek tartalmát a perbiróság hivatalból figyelembe veszi.

250. §. Azt jelenti, hogy a jegyzőkönyvben foglaltak akkor is figyelembe veendők, ha a felek azokra nem is hivatkoztak. Fontos ez különösen a folytatólagos tárgyalásokon (272. §.) és a fellebbviteli eljárásban (496., 534. §§.).

251. §.

A kiküldött vagy a megkeresett biró előtti eljárásban jegyzőkönyvvezető alkalmazandó. A jegyzőkönyvnek ily esetben a 243. §. 1—4. pontjaiban említett kellékeken kivül a végzett eljárást kimeritően kell tartalmaznia.

A jegyzőkönyvet az eljárásban résztvevő személyek előtt fel kell olvasni és velük aláiratni, vagy aláirásuk hiányának okát a jegyzőkönyvben megjegyezni. Egyebekben ezekre a jegyzőkönyvekre a 247. §. alkalmazandó.

251. §. Kiküldött biró alatt a biróság valamely tagja, megkeresett biró alatt a megkeresett biróság, illetőleg ennek tagja értendő. A tárgyalás az összes elrendelt bizonyítékok felvétele előtt is bezárható, ha még csak egyes bizonyításfelvételek a megkeresett birótól bevárandók és a felek a folytatólagos tárgyalástól elállottak vagy a biróság annak szükségét nem találja. Ily esetben a bizonyításfelvétel beérkezte után további tárgyalás kitüzése nélkül végleges határozat hozható, mert a 250. §. értelmében az ily jegyzőkönyv amúgy is hivatalból figyelembe veendő; ha azonban a biróság más megalakulása szükséges, a tárgyalás folytatása nem mellőzhető.

252. §.

A felek a tárgyalási jegyzőkönyvet valamint mellékleteit és az ügyükre vonatkozó egyéb iratokat megtekinthetik és a birói ügyviteli szabályokban megállapitott módon másolatot is vehetnek róluk.

Harmadik személynek az iratok megtekintését és másolat vételét a felek beleegyezése nélkül a biróság elnöke engedheti meg. Az engedély meg nem tagadható, ha a harmadik személy jogos érdekét valószinüvé teszi.

A határozatok tervezeteit és a bíróságnak ezek előkészitésére szerkesztett iratait, valamint a szavazásra vonatkozó iratokat a felek nem tekinthetik meg.

252. §. A birói ügyviteli szabályok 244. §-a szerint az irattárnok köteles az ügyfeleknek és igazolt képviselőiknek az iratok megtekintését és lemásolását megengedni: a jogutódoknak, az ügyfelek beleegyezésével harmadik személynek és a jogi érdekeltséget igazolóknak az engedélyt az iratok megtekintésére és lemásolására a biróság elnöke adja meg.

A felek alatt itt a mellékbeavatkozó és a perbehivott is értendő.

Felügyeleti úton kell a felett a panasz felett határozni, hogy a perbiróság elnöke, illetőleg a járásbiróság vezetője helytelenül tagadta meg az iratok megtekintését vagy másolat vételét.

253. §.

Az ebben a fejezetben foglalt szabályok azokban az esetekben is megfelelően alkalmazandók, amelyekben a törvény szerint szóbeli tárgyalásnak van helye, vagy amelyekben a törvényszék a feleket szóbeli tárgyalás utján hallgatja meg.

Közbenszóló kérdésekben az ellenfél előkészitő iratot adni nem köteles.

253. §. A jelen fejezetben foglalt szabályok legnagyobb része, különösen a nyilvánosságra, az ülés rendjére, a tárgyalás vezetésére és a jegyzőkönyvre vonatkozó rendelkezések másnemű tárgyalásokra, például a perfelvételi, az igazolás kérdésében stb. tartott tárgyalásra is alkalmazandók.

254. §.

Oly kérelmek felől, amelyek a törvény szerint az ellenfél meghallgatásával szóbeli tárgyalás nélkül elintézhetők, az elnök vagy az általa megbizott biró az ellenfelet irásban vagy jegyzőkönyvileg hallgatja meg. Ha a biróság ilyen esetben szóbeli tárgyalást talál szükségesnek, határnapot tűz és a feleket arra megidézi.

Ha azokban az esetekben, amelyekben valamely kérelem a törvény szerint az ellenfél meghallgatása nélkül elintézhető, meghallgatás mutatkozik szükségesnek, az első bekezdés megfelelően alkalmazandó.

254. §. A törvény értelmében rendszerint tárgyaláson kell az ellenfelet a fél kérelme felől meghallgatni. Vannak azonban csekélyebb jelentőségű kérdések, a melyekben a törvény a dolog egyszerűsítése végett a félnek tárgyaláson kívüli meghallgatását, illetőleg a kérelemnek az ellenfél meghallgatásával, de tárgyaláson kívül történő elintézését megengedi, például a 65, 122, 238, 407, 472. §§. eseteiben. Az ez esetekben megengedett meghallgatásnak az alakját határozza meg a 254. §. A törvény egyes esetekben, például a 65, 123, 238. §§. esetében az ellenfél meghallgatását sem kivánja meg feltétlenül, hanem a biróságra, illetőleg az elnökre bizza annak megitélését, hogy a meghallgatás szükséges-e és nem jár-e a célt meghiusító késedelemmel.

HETEDIK FEJEZET.

Előkészítő eljárás számadási, vagyonelkülönítési és hasonló perekben.

255. §.

Számadási, vagyonelkülönítési s más hasonló viszonyokat tárgyazó perekben, amennyiben ez a vitás követelések vagy ellenkövetelések nagy száma miatt szükségesnek mutatkozik, a törvényszék az érdemleges tárgyalás megkezdése után a tanács tagjai közül kiküldött biró előtt előkészítő eljárást rendelhet.

A járásbirósági eljárásban ily előkészítő eljárásnak nincs helye.

256. §.

A törvényszék az előkészítő eljárást rendelő végzésben a kiküldött birót megnevezi és az előkészítő tárgyalás határnapját kitüzi, kivéve, ha célszerűbbnek mutatkozik a határnap kitüzését a kiküldött biróra bizni.

Elnapolás vagy elhalasztás esetében a kiküldött biró tüzi ki az új határnapot.

A kiküldött biró akadályoztatása esetében helyettesítéséről az elnök gondoskodik.

255., 256. §§. «Bizonyos bonyolódott ügyekben a szóbeli tárgyalásnak iratokkal való előkészítése nem mutatkozik elegendőnek. Ily ügyek különösen a számadás, vagyonelkülönítési és hasonló perek, a melyekben a vitás tételek nagy száma tüzetesebb előkészítést tehet szükségessé. A törvény megengedi, hogy ilyen ügyekben a bíróság, ha ezt célszerűnek látja, kiküldött biró előtti tárgyalást rendelhessen, a ki az ügyet a járásbirósági eljárás szabályai szerint tárgyalja, a vitás és nem vitás tételeket, valamint a felek által a vitás tételekre nézve felhozott tényállításokat, nyilatkozatokat és bizonyítékokat kötelező hatálylyal megállapítja és egész eljárásáról tüzetes jegyzőkönyvet vesz fel. A 255. §. szerint ez az előkészítő eljárás csak az érdemleges tárgyalás megkezdése után rendelhető el, mert csak akkor derül ki, hogy erre a hosszadalmasabb eljárásra valóban szükség van-e. Lehet, hogy a bíróság a szóbeli tárgyalás alapján a legbonyolódottabbnak igérkező ügyet, a számadási viszony fenn nem állása, elévülés vagy más ok alapján eldöntheti a nélkül, hogy az egyes tételek vizsgálatába kellene bocsátkoznia. Az előkészítést akár a felek kérelmére, akár

hivatalból el lehet rendelni. A birót a tanács tagjai közül kell kiküldeni, mert a tárgyalásban részt vett biró az ügyet ismervén, a tárgyalást a tanács intentióinak megfelelően legcélszerűbben vezetheti. Az előkészítő eljárást rendelő vagy megtagadó határozat ellen az 549. §. értelmében felfolyamodásnak nincs helye.

A közönséges törvényszéki eljárásban a szóbeli tárgyalás képezi a birói eldöntés alapját, a kivételes eljárás nyugszik kizárólag az iratokon, a törvényszéki eljárásnál az iratok váltása kizárólag a jogvita tárgyalásának előkészítésére szolgál, a kivételes eljárásban a per súlypontja a kiküldött biró által irásba foglalandó tárgyalásra van fektetve, a ki tehát az itélő biró előtti tárgyalást teljesen más értelemben készíti elő.

Az eljárás a fellebbviteli bíróság által is elrendelhető.

Az eljárás kereskedelmi, például nagyobb szállítások, folyó számlakövetelések, épitkezési, vagyonelkülönítési stb. perekben is elrendelhető.

A kiküldött biró akadályoztatása esetében más tanácsbeli biró lesz kiküldhető.

257. §.

A feleknek a kiküldött biró előtti eljárásban is ügyvéd által kell magukat képviseltetniök.

Az egyes követeléseket, a kiküldött biró által kijelölt sorban, elkülönítve, a járásbirósági eljárás szabályai szerint kell tárgyalni.

A tárgyalást addig kell folytatni, míg az egész jogvita vagy külön eldöntésre alkalmas valamely vita határozathozatalra, vagy a bizonyítás elrendelésére megérett.

257. §. A kiküldött biró nem döntheti el, hogy valamely követelés részitélettel lesz-e eldönthető, tehát az eljárás az összes vitás követelésekre kiterjesztendő és befejezendő. «Külön eldöntésre alkalmas vita» lehet oly vita, a mely az egész ügyre kihat.

A kiküldött biró előtti tárgyalás nem nyilvános.

«Járásbirósági eljárás.» E szerint a kiküldött biró gyakorolja az egyes biró minden jogát és kötelezettségét, jelesül jogosítva van a felekhez kérdéseket intézni, informátiószerzés céljából a feleket személyes megjelenésre idézni. A bizonyításfelvétel az illető bíróságnak van ugyan fentartva (261. §.), de nem szenvedhet kétséget, hogy a kiküldött biró tájékozás szempontjából birói szemlét tarthasson és szakértőket is meghallgathasson.

258. §.

Az előkészítő eljárásról vezetett jegyzőkönyvben megállapítandó:

1. hogy mely követeléseket terjesztettek elő;

2. hogy az ellenfél a követelést elismerte-e, vagy hogy azzal szemben minő ellenkérelmet adott elő;

3. hogy a vitás követelés igazolására és megdöntésére mely tényállításokat tettek; ezek közül melyeket ismertek be és melyeket vontak kétségbe, a kétségbevontak bizonyítására pedig minő bizonyítékokat neveztek meg és ezekre minő nyilatkozatot tettek.

A megállapítás a jegyzőkönyvben a felek szóváltásainak mellőzésével, minden egyes követelés tárgyalásának befejezése után, a tárgyalás eredménye alapján történik.

258. §. Mivel az előkészítő eljárásban elmulasztott előterjesztések rendszerint nem pótolhatók és a szóbeli tárgyalás alapjául az előkészítő eljárás szolgál (261. §.), ezért szükséges a jegyzőkönyv tartalmának a kellékeit tüzetesen meghatározni.

Az utolsó bekezdésben említett «megállapítás» nem értelmezhető akkép, mintha a kiküldött biró feladatához tartoznék az egyes követelések felett dönteni, mivel a bizonyításfelvétel és a döntés a következő §. értelmében a szóbeli tárgyaláson a bíróság teendője; hanem ez alatt az 1—3. pont alatti megállapítások értendők.

259. §.

Ha valamelyik fél az előkészítő eljárásra kitüzött határnapon meg nem jelenik, a kiküldött a megjelent féllel tárgyal.

Ha a megjelent fél valamely követelésre nézve csak oly tényállításokat terjeszt elő, amelyeket a meg nem jelent féllel a bíróságnál már előzőleg letett előkészítő iratban közölt, a kiküldött erre a követelésre nézve a tárgyalást befejezi. Ebben az esetben a megjelent félnek tényállításai bizonyításra nem szorulnak, a meg nem jelent félnek előadásai pedig elmulasztottaknak tekintendők.

Oly követelések tekintetében, amelyekre nézve a tárgyalás a második bekezdés értelmében be nem fejezhető, a kiküldött a megjelent félnek előkészítő irattal nem közölt előadásait jegyzőkönyvbe veszi és a tárgyalás folytatására azonnal új határnapot tüz, erre a meg nem jelent felet megidézi s egyuttal vele a jegyzőkönyvnek a korábban nem közölt előadásokra vonatkozó másolatát közli. Ha a fél az új határnapon sem jelenik meg, a második bekezdésben említett következménye-

ken felül a jegyzőkönyv másolatával közölt tényállítások szintén nem szorulnak bizonyításra.

Valamelyik fél elmaradása a korábbi határnapon már jegyzőkönyvbe vett előadásainak érvényességét nem érinti.

A kiküldött biró előtti határnap elmulasztása miatt igazolási kérelemnek nincs helye.

259. §. Ha a megjelent fél nem ad egyebet elő, mint a mit előkészítő iratában az ellenféllel már közölt, a meg nem jelenés következményei már az első határnapon állanak be; a kiküldött biró a tárgyalást bezárja; a megjelent fél tényállításai ebben az esetben bizonyításra nem szorulván, a meg nem jelent félnek előadásai pedig elmulasztottaknak lévén tekintendők: az ujbóli idézés mellőzendő; ha azonban a megjelent fél oly tényállításokat hoz fel, a melyeket ellenfelével az előkészítő iratban nem közölt, ismételt idézés történik és a mulasztás csak a második határnapon való meg nem jelenés és az ujabb előadásoknak a jegyzőkönyv másolata útján való közlése után áll be. (V. ö. a 445 §-t.)

Ha a fél a meg nem jelent fél irányában a mulasztás következményeit nem kivánja igénybe venni, úgy segíthet rajta, ha nem tárgyal, hanem vagy halasztást kér, vagy szüneteltei az ügyet.

A kiküldött biró előtti határnap elmulasztása miatt igazolásnak azért nincs helye, mert a fél a perbiróság előtt a szóbeli tárgyaláson pótolhatja a kiküldött biró előtt elő nem adott tényállításokat, bizonyítékokat és nyilatkozatokat, ha valószinűvé teszi, hogy a határnapon hibáján kívül nem jelenhetett meg, vagy azokat hibáján kívül nem adhatta elő.

A fellebbezési eljárásnál a mulasztás következményei teljesen elháríthatók.

260. §.

Az előkészítő eljárás befejezése után a kiküldött az iratokat az elnöknek bemutatja, ki az ügy szóbeli tárgyalására határnapot tüz.

Ha az előkészítő tárgyalásra a felek egyike sem jelenik meg, az elmulasztott határnaptól számított három hónap alatt bármelyik fél a kiküldöttnél az előkészítő tárgyalásra új határnap kitüzését kérheti. Ha e határidő alatt egyik fél sem terjeszt elő ilyen kérelmet, a kiküldött az iratokat az elnöknek bemutatja. Ebben az esetben a tárgyalás kitüzése nélkül a 446. §. első és utolsó bekezdésének rendelkezései alkalmazandók.

261. §.

A szóbeli tárgyalás alapjául abban az esetben is az előkészítő eljárásról felvett jegyzőkönyv szolgál, ha a felek egyike a szóbeli tárgyalásra kitüzött határnapon nem jelenik meg.

A jegyzőkönyvbe fel nem vett tényállítások, bizonyítékok és nyilatkozatok a szóbeli tárgyalás alkalmával csak akkor pótolhatók, ha a fél nyomban valószinüvé teszi, hogy a kiküldött biró előtt kitüzött határnapon hibáján kivül nem jelenhetett meg, vagy a szóban forgó előadásokat a kiküldött biró előtt hibáján kivül nem érvényesithette. Ha az ellenfél a szóbeli tárgyalást elmulasztotta, a meg nem jelenés következményei e pótlások tekintetében csak akkor állanak be, ha ezek a pótlások a mulasztó féllel az előkészítő eljárás befejezése után kellően közölve voltak.

261. §. Az elmulasztott előadások rendszerint a szóbeli tárgyaláson sem pótolhatók, és pedig még akkor sem, ha az ellenfél ebbe beleegyeznék. Az ellenkező szabályozás az előkészítő eljárás céljával ellenkeznék. Mindez természetesen nem zárja ki a rendelkező cselekményeknek (elismerés, lemondás stb.) hatályát.

262. §.

Az előkészítő eljárás eredményét a szóbeli tárgyaláson a felek adják elő. Ha a felek, illetőleg a megjelent fél előadása az előkészítő eljárásról felvett jegyzőkönyv tartalmának meg nem felel, az elnök az előadás kiigazításáról gondoskodik, szükség esetében a jegyzőkönyvet a birróság valamelyik tagjával vagy a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatja.

A birróság elrendelheti az előkészítő eljárás kiegészítését.

262. §. Az előkészítő eljárás eredményét a felek adják elő. Ez megfelel a 242. és a 285. §§-okban elfoglalt álláspontnak.

NYOLCADIK FEJEZET.

Bizonyítás.

A 263—273. §§. mindenben megegyeznek a S. E. 58—63. §§-aival.

263. §.

Olyan tényállításokat, amelyeket az ellenfél a szóbeli tárgyaláson beismert, bizonyítani nem szükséges.

Ugyanez a hatálya van a kiküldött vagy a megkeresett biró előtt történt és jegyzőkönyvbe vett beismerésnek is.

263. §. Olyan tényállítás, melyet az ellenfél a bíróság előtt valónak elfogad, további bizonyításra nem szorul, mert megszünt vitás lenni. Ez magyarázata annak is, hogy a bíróság előtti beismerés a fellebbezési eljárásban is megtartja hatályát (498. §.).

A beismerésnek jegyzőkönyvbe vételére nézve l. a 245. §-t. A bíróság előtt a szóbeli tárgyaláson tett beismerés hatálya nem függ annak jegyzőkönyvi megállapításától, ellenben a kiküldött vagy megkeresett biró előtt tett beismerés hatályának feltétele a jegyzőkönyvbe vétele; e nélkül csak bíróságon kívüli beismerésül mérlegelhető.

A bíróság előtti beismerés hatályához sem annak elfogadása, sem az ellenfél jelenléte nem szükséges.

A törvény a peren kívüli beismerésről nem tartalmaz szabályozást, mivel annak megtörténtének ténye és mily mérvű figyelembe vétele tekintetében a bizonyítékok szabad mérlegelését megállapító 270. §. az irányadó.

A peren kívüli beismerés csak bizonyítási okként szerepelhet a perben. Az ugyanazon felek közt folyó más perben tett beismerés csak peren kívüli beismerés; úgy szintén a fél előkészítő iratában foglalt, azonban a tárgyaláson szóval elő nem adott beismerés. Lehet, hogy a fél más perben beismerést tett azért, mert ott a ténykörülmény beismerése az ő előnyére szolgált vagy reá nézve közömbös volt, ellenben a jelen perben érdekét veszélyezteti. Lehet a bíróságon kívüli beismerés nem volt komoly, vagy hogy az kényszer hatása alatt jött létre. A beismerésnek kifejezettnek kell lennie. Az úgynevezett hallgatólagos beismerés esetére a 266. §. rendelkezései alkalmazandók. Az «ellenfél», vagyis maga a fél, illetőleg a cselekvőképtelen helyett a törvényes vagy perbeli képviselője.

A fél a reá nézve kedvezőtlen saját ténymegállapításait, a melyeket az ellenfél nem állított, bármikor visszavonhatja. Ha ezt a tárgyalás befejezéséig nem teszi, a tényállítás az itélet alapját képezheti ugyan, azonban nem bir beismerés hatályával s így a fellebbezési eljárásban beismerésül tekintetbe nem jöhet. Ugyanez áll, ha az ellenfél a tényállításnak ellentmond. Ha azonban az ellenfél a visszavonás előtt az illető állítást önállóan elfogadja vagy a beismerési nyilatkozatot fogadja el, ugyanaz előzetes beismerésnek veendő, mert most már a valóság tekintében egyértelmű nyilatkozatok forognak fenn és azok megtételének sorrendje nem irányadó.

Beismerések, a melyek csak valamely előkészítő iratban vagy más perben tétettek, bíróságon kívülieknek tekintendők.

A tényállítások beismerésétől különbözik a kereseti igénynek, illetve a kereseti követelésnek elismerése, a melynek fenforgása esetén a bíróság minden további bizonyítás nélkül az elismerésnek megfelelő végítéletet és részleges elismerés esetén részítéletet tartozik hozni. (Lásd a 370. §-t és az ottani jegyzeteket.)

A perben tett beismerés tárgya csak az ellenfélnek tett tényállítása lehet, habár az állított tényállításban jogi fogalom rejlik, a mely egyes tényekből jogilag megállapítandó, péld. ha a fél beismeri, hogy közte és ellenfele közt az állított vételi szerződés, vagy kölcsön létrejött. Az ily beismerés nem tekinthető elismerésnek. Vannak esetek, a melyekben a beismerés nem szolgálhat bizonyítást kizáró okul, nevezetesen oly perben, a hol nem a tárgyalási elv irányadó, hanem a biró a perbeli tényállítás valóságát felderíteni tartozik, péld. házassági perekben (656., 657. és 670. §§.) a gyermek törvényességén megtámadása iránti perben (696. §.) a kiskoruság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése iránti eljárásban (716. §.) a holtnak nyilvánítási eljárásban. (744. §.)

(Az elsőbíróság előtt tett beismerésnek a fellebbezési bíróság előtt hatályára nézve lásd az 498. §-t.)

(A pertárs és a mellékbeavatkozó beismerésére nézve lásd a 88. és 91. §§-t.)

264. §.

A beismerés hatályosságára nincsen befolyással az, ha önálló, a beismert tényállítással nem ellenkező állítások vannak hozzákapcsolva.

Mennyiben legyen valamely nyilatkozat, amely az ellenfél tényállítását módosítja, beismerésnek vagy tagadásnak tekintendő, az eset körülményei szerint a bíróság ítéli meg.

264. §. Az úgynevezett korlátolt beismerés valójában vagy tiszta beismerés, vagy pedig tagadás. E részben minden attól függ, hogy a nyilatkozatban foglalt előadás mennyiben szolgálhat még az ellenfél tényállításából levont következmény megállapítására, illetőleg összefér-e az ellenfél jogának vagy kifogásának megállapítására lényeges állítás valóságával.

«Önálló és a beismert tényállítással nem ellenkező állítás», például a kölcsön felvételének beismerése azzal, hogy a kölcsön vett összeg visszafizettetett, vagy hogy alperes a meghatározott

dolgot megvett ugyan, de az nem bir az igért kellékkel. Ellenben az, hogy oly nyilatkozat, a mely az ellenfél tényállítását módosítja, beismerésnek vagy tagadásnak tekintendő-e, a gyakorlatnak és a tudomány fejleményeinek van fentartva abban az irányban, hogy közvetett tagadás forog-e fenn, a mely a látszólagos beismerést hatálytalanítja. Beismerés különösen nem forog fenn akkor, ha a hozzáfüzött vagy megszorító állítások következtében a jogalkotó tények nem teljes mérvben tekintendők beismerteknek, például ha a bizonyításra kötelezett ellenfele annak előadását tagadja, vagy az által, hogy másféle jogügyletet, például vételi szerződés helyett fizetésül való átadást vagy bizományt, vagy társas viszony helyett szolgálati szerződést vitat, vagy az ellenfél által állított jogügyletet megengedi, azonban kifejti, hogy az más módon vagy más tárgy iránt jött létre, vagy ha az ellenfél részéről állított ármeghatározást tagadja. Ha alperes azt érvényesíti, hogy az állított ügyletet nem saját, hanem más nevében, vagy nem egymaga hanem egy harmadikkal együttesen kötötte meg, vagy hogy ő, mint az ellenfél állítja, nem meghatalmazás nélkül járt el, akkor alperes beismeri ugyan azokat a tényállításokat, a melyek a felperes pernyertességét eredményezhetnék, de ezenfelül oly új tényállítást tesz, mely felperes elutasítására vezetne Ezt az állítását alperes tartozik bizonyítani. Ha alperes a pénz átvételét beismeri, azonban azt állítja, hogy felderes azt neki ajándékul adta, rendszerint alperes tartozik állítását bizonyítani, mert ajándékozás nem vélelmeztetik, kivéve közeli rokonok közt. A felfüggesztő vagy felbontó feltételt az állító tartozik bizonyítani.

Az, hogy a bíróság ezeket a nyilatkozatokat «az eset körülményei szerint itéli meg», nem azt jelenti, mintha belátása szerint szabadon mérlegelhetne, hanem azt, hogy a bíróság ily esetben a fenforgó jogviszony és a bizonyítási teher általános szabályai, tehát a magánjog elvei szerint járjon el. A ki a felperes részéről állított ügyletet csak feltételesen kötöttnek vitatja, ezzel tagadja ugyan az egész ügyletet, a minek következtében bizonyításra kerül a dolog, azonban ebből még nem következik, hogy most már a felperes külön bizonyítani tartoznék, hogy a vitás feltételekben meg nem állapodtak, hanem elég, ha az ügyletnek csak lényeges feltételeit bizonyítja, a mivel szemben az alperes tartozik a részéről állított feltételeket bizonyítani.

«Önálló.» Minden megtámadási vagy védelmi eszköz annyiban önálló, a mennyiben az állító fél valami újat, az ellenfél előadásától különböző s így önálló dolgot visz a perbe.

265. §.

A bíróság a körülmények szorgos méltatásával ítéli meg, hogy a perben tett beismerés visszavonással mennyiben veszti el hatályát.

A beismerés hatályát veszti, ha az ellenfél a visszavonásba beleegyezik.

265. §. Sem általános jogelvek, sem pedig perjogi célszerűség nem követelik, hogy a beismerés kötelező ereje tévedés alapján megszüntethető ne legyen. A megerőtlenítés feltételeinek fenforgását a biró a szabad bizonyítás elvéhez képest szabadon mérlegeli. Lehetnek ugyanis esetek, a melyekben a beismerés megerőtlenítéséhez a beismerő nyilatkozat tételénél fenforgott tévedés bizonyítása mellett a beismert tényállítás ellenkezőjének bebizonyítása is szükséges, például ha a fél csak azért ismert be valami tényállítást, mert azt fontosnak nem tekintette, más esetekben ellenben elég lehet a tévedés bizonyítása; pedig ha a fél az ellene felhozott bizonyítékok súlya alatt ismer be valamely állítást és utóbb kiderül, hogy a felhozott bizonyítékok hamisak voltak, felette visszás volna a beismerés megerőtlenítéséhez még az ellenbizonyítást is megkívánni, és ugyanaz fog állani akkor is, ha a képviselő kimutatja, hogy felének utasítását félreértette és ez alapon tette a beismerő nyilatkozatot.

Más tekintet alá esik a meghatalmazott részéről tett és a fél által azonnal visszavont beismerés (108. §.).

Az a fél, aki beismerését visszavonja valószínűvé tenni tartozik, hogy fenforogtak oly tények, amelyeknél fogva a valódi tényállás felismerésében megakadályozták; ellenben nem tartozik bizonyítani azt, hogy a beismert tényállítás nem felel meg a valóságnak, mert ezt a 265. §. nem követeli, hanem a fenforgó körülményeket a biró a 270. §. értelmében szabadon mérlegelheti.

266. §.

Olyan tényállításokat, amelyeket az ellenfél a szóbeli tárgyalás folyamában a nyilatkozásra történt felhivás után kifejezetten nem tagad és amelyek valóságukkal össze nem férő előadás által közvetve tagadottaknak sem tekinthetők, bizonyítani nem szükséges, hacsak az ellenfél egyéb előadásaiból nem következik, hogy azokat tagadni akarja.

A bíróság a körülmények szorgos méltatásával ítéli meg azt, hogy a félnek olyan nyilatkozata, mely szerint az ellenfél tényállításának valóságáról nincs tudomása vagy arra nem emlékezik, tagadásnak tekinthető-e.

266. §. Az ellenfél minden tényállítására vonatkozólag a felet nyilatkozási kötelesség terheli. A törvény mellőzi ugyan a nyilatkozási kötelesség egyenes kimondását, mely csupán doctrinális jelentőséggel bir, azonban a §-ban lényegileg a fennálló joggal megegyezőleg megállapítja a tagadás elmulasztásának következményeit. A §. tekintettel van a tagadás különböző módjaira és egyúttal szakít azzal a formalismussal, mely az irásbeli (törvényszéki) perekben a tagadás megitélésére nézve fennállott s mely a feleket óvatosságból gyakran az oknélküli tagadások sorozatára kényszerítette, midőn ott, a hol tagadási szándék a fél előadásából kitűnik, a részletes tagadás szükségét elejti. Hallgatag beismerést a törvény nem ismer, a tagadást időhöz sem köti és az a tárgyalás folyamán ennek befejezéseig mindig megtehető. Ugyanazt a szabadabb felfogást követi továbbá, midőn a bíróság belátására bizza annak megitélését, hogy a nemtudással vagy nememlékezéssel való nyilatkozás tagadásnak tekinthető-e? Vannak esetek, melyekben méltánytalan volna és épp a lelkiismeretes felet terhelné, ha tőle a tényállítás valóságára nézve határozott nyilatkozat kivántatnék, az eseteknek abstrakt megállapítása azonban a méltányosságnak megfelelően nem lehetséges.

Természetellenes megszorítása volna a birói megitélésnek, ha a törvény előírná, hogy az ilynemű nyilatkozata a félnek mindig beismerésnek volna tekintendő, minthogy ennek elfogadása mellett okvetlenül rendszerint kitérő nyilatkozat volna az eredmény.

267. §.

A bíróság által köztudomásúnak ismert tényeket bizonyitani nem szükséges. Ugyanez áll azokra a tényekre nézve is, amelyekről a bíróságnak hivatalos tudomása van.

Ezeket a tényeket a bíróság akkor is figyelembe veszi, ha a felek fel nem hozták, köteles azonban a feleket e tényekre a tárgyaláson figyelmeztetni.

267. §. Az iránt, a mi köztudomású, bizonyíték nem követelhető. A biró köztudomású tényül csak oly tényt fogadhat el, a mit a bíróságnak minden egyes tagja, vagy annak többsége mint ilyent felismert.

A bíróság előtt ismeretes köztudomású tények mindenek előtt oly tények, a melyek a bíróságon kívül is kisebb vagy nagyobb körökben közismeretesek, péld.: a napnak mindenki által felismert kelete, helyeknek egymástól távolsága, olyanok,

a melyek ellenmondás nélkül terjesztetnek, általánosságban felismert tudományos nézetek, helyi történtek és szokások, világtörténelmi és természettudományi dolgok; továbbá oly tények, a melyeket a biró saját érzékeivel észlelt, cselekmények, a melyek a bíróság előtt történtek, a bíróságtól eredtek; tények, a melyeket a biró hivatalos közlésekből, hivatalos lapokból vagy gyüjteményekből ismer. Nem köztudomásu tények olyanok, a melyekről a biró véletlenül mint magánember szerzett tudomást, melyek más bíróság vagy más hatóság előtt történtek. A köztudomásu tényektől megkülönböztetendők a tapasztaláson alapuló közismeretesség, a biró élettapasztalata.

«Hivatalos tudomás» nem az, a mit a bíróság a nála levő előiratokból, a telekkönyvből, a cégjegyzékekből tud, hanem az, a mire a biró hivatalos eljárása alapján az illető iratok nélkül visszaemlékezik. Ezekre tartozik a bíróság a feleket a tárgyaláson figyelmeztetni, ellenben, ha iratok alapján kiván tényeket megállapítani, azokra a feleket előzően meghallgatni köteles.

Nincs kizárva, hogy az, a mi az elsőbíróság által köztudomásu ténynek kimondatott, a felsőbíróságnál ujabban megvizsgáltassék; azonban elfogadhat a felsőbíróság az elsőbíróság által köztudomásúnak elfogadott oly tényt is, a mely nem a saját tudomásán alapul.

Az 534. §. értelmében azt, hogy valamely tény köztudomásu-e, azon az alapon, hogy a fellebbezési bíróság a tényállást nyilván helytelen ténybeli következtetéssel állapította meg, a felülvizsgálati bíróság felülvizsgálhatja, úgyszintén a köztudomást mint élettapasztalatot a maga részéről is érvényesítheti.

268. §.

Más államban érvényes jogszabályokat, ideértve a viszonosságra vonatkozó szabályokat is, továbbá a helyi és különszerű szokásokat, valamint a helyhatósági szabályokat csak akkor kell bizonyítani, ha a bíróság nem ismeri azokat. A bíróság azonban a jogszabályok megismerése végett felhasználhat a felek részéről fel nem hozott forrásokat is és az e végre szükséges lépéseket hivatalból is megteheti.

268. §. A más államban érvényes jogszabályokat a biró hivatalból tartozik megismerni és pedig mindkét fél indítványának figyelembe vétele mellett, tekintet nélkül a bizonyítási kötelezettségre, és a felek kötelezettsége csak abból áll, hogy a külföldi jogszabály ismeretéhez szükséges anyag megszerzésében segélyezzék.

269. §.

A bizonyítás azt a felet terheli, akinek érdekében áll, hogy a bíróság az állított tényt valónak tekintse. Ehhez képest azokat a tényeket, amelyek valamely jog megalapítására szolgálnak, annak a félnek kell bizonyítania, aki a jogot érvényesíteni akarja, ellenben azokat a tényeket, amelyek az érvényesített jog létrejöttét kizárják, vagy a jogot megszüntetik, annak a félnek kell bizonyítania, ki a jog érvényesítését ellenzi.

269. §. «A bizonyítási tehernek a törvényben való szabályozása szükséges első sorban annak a téves nézetnek eloszlatására, mintha az ú. n. szabad bizonyítás a bizonyítási teher szabályaira is kiterjedne. A bizonyítási teher szabályai végeredményükben azt határozzák meg, hogy a biró az anyagi jog értelmében minő feltételek mellett mondhat ki valamely jogot létezőnek vagy nem létezőnek. Ezekhez a biró kötve van; eltörlésük annyi volna, mint a birónak felhatalmazást adni arra, hogy a magánjog szabályait figyelmen kívül hagyhassa. Szükséges másodsorban, mert a nézetek az elméletben nagyon eltérők; a birónak tehát e tekintetben legalább vezérelvet kell adni. Az elterjedt elméleti tanok közül különösen kettő az, a mely téves irányba tereli a bizonyítást. Az egyik szerint csak az állító tétel bizonyítandó, a tagadó tétel bizonyításra nem szorul. Ez a tan azért helytelen, mert az állító és tagadó tétel gyakran csak alakjában, de nem lényegében különbözik egymástól. Ugyanazt a tételt sok esetben épp úgy lehet állító, mint tagadó alakban kifejezni; már pedig a fél azzal, hogy egy tételt mily alakban fejez ki, nem döntheti el a bizonyítási teher kérdését. Egy másik tan szerint a bizonyítás azt terheli, a ki ellen a vélelem szól. Csakhogy e mellett nem lehet egységes elv, mert azt, hogy mi mellett szól a vélelem, minden esetben külön-külön csak a biró belátása határozhatná meg, a mi mellett a bizonyítási teher megoszlása a biró önkényére volna hagyva. Ott, a hol e tan hívei szabályokat állítanak fel, nem annyira a vélelemre alapítják a bizonyítási terhet, mint inkább a bizonyítási teher szabályait vélelmek alakjában fejezik ki.

A §., hogy mindezeknek a vitáknak elejét vegye, világosan megállapítja a bizonyítási teher szabályait nagyjában akkép, hogy mindegyik fél köteles azokat a tényeket bizonyítani, melyekre támadását vagy ellentámadását alapítja, más szóval azokat a tényeket köteles bizonyítani, melyeket állít, illetőleg állítania kell. Ehhez képest a jogot megállapító tényeket annak

kell igazolnia, ki a jogot érvényesíteni akarja, legyen az akár felperes, akár alperes és tekintet nélkül arra, hogy a tényt állítás vagy tagadás alakjában adja elő. Ellenben annak, a ki a jog érvényesítését ellenzi, azokat a tényeket kell bizonyítania, melyek a jog létrejöttét vagy érvényesíthetését kizárják vagy a jogot megszüntetik.» (M. J.)

Negativ tényállítást rendszerint nem kell bizonyítani; azonban a negativ tényállítás tekintetében a bizonyítási kötelezettség akkor terheli az erre hivatkozó felet, ha oly pozitiv tények foroghatnak fenn, melyek létezése okszerüen kizárja azt, hogy a nemleges cselekmény vagy esemény megtörtént. Például annak bizonyítása, hogy a fél bizonyos időben az illető helyen nem volt, hogy a gyermek nem tőle származik stb. Rendszerint a negativ tény csak ellenkező pozitiv tények bizonyításából szabad mérlegelés utján lesz megállapítható, például: hogy a kiállító az okiratban felvett nyilatkozatot nem tette, hogy a kötelezvényre a kölcsön le nem számláltatott, hogy az okirat tartalma szinleges ügyletről szól. Ha kamat nem fizetése esetére a felmondáshoz kötött tőke lejártnak tekintendő, a hitelező nem tartozik bizonyítani, hogy adósa a kamatot lejáratkor nem fizette, hanem az adós tartozik a fizetés tényét bizonyítani.

A bizonyításfelvétel elrendelésénél a bíróság tartózkodjék annak kimondásától, hogy melyik fél legyen köteles bizonyítani, mert annak az eldöntése, hogy valamely döntő ténykörülményt melyik fél tartozott volna bizonyitani, az itélet keretébe tartozik; mindazonáltal az elrendelésnél szem előtt tartsa a bizonyítási kötelezettséget. A feleknek megállapodása a bizonyítási teher tekintetében nincs ugyan kizárva, azonban a bizonyításnak puszta kezdeményezésével a fél a bizonyítási kötelezettséget még nem vállalja el. A bizonyitásfelvételnek elrendelése csak megengedi a felek által az ellentétes állításuk mellett és azok ellen felhozott bizonyítási eszközök felvételét.

A bizonyítékok az állításokkal összekötendők. Ennek nem tesz eleget a fél azzal, hogy a bizonyítási eszközt ezek neme szerint jelöli meg; ellenkezően a tanuk, okiratok, a melyekkel a bizonyítás eszközlendő, azonnal előadandók akkép, hogy a bíróság a szóbeli tárgyalás befejezése után a bizonyításfelvételi határozatot meghozhassa. Az a puszta kérelem, hogy bizonyos tanu kihallgattassék, a bizonyítandó tények előadása nélkül, nem tekinthető megfelelő bizonyításfelvételi indítványnak.

270. §.

A bíróság a tényállítás valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával ítéli meg. Azok az okok, amelyek a bíróság meggyőződését előidézték, ugyszintén azok, amelyek miatt a bíróság a bizonyítást elégtelennek tartja vagy a fél ajánlotta bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadandók.

Törvényes bizonyítási szabályokhoz a bíróság meggyőződésének alkotásában csak az e törvényben kijelölt esetekben van kötve.

270. §. Ez a §. a bizonyítékok szabad mérlegelésének alapelveit, a bizonyítási jognak általános szabályául mondja ki. Ez az alapelv azt jelenti, hogy a bíróság arra a kérdésre, hogy valamely ténybeli állítás való-e, akkor felelhet igennel, ha a biró mint higgadt, lelkiismeretes és élettapasztalt férfi tárgyilagos okokból a nyert valószínüséget elegendőnek tartja arra, hogy annak valóságát elhigyje és azt jelenti, hogy a biró fel van mentve minden törvényes kényszer alól arra nézve, hogy bizonyos meghatározott bizonyítási eszközöket (péld.: két tanut) elegendőknek, másokat (péld.: meg nem esketett tanuvallomásokat) elégteleneknek tarthasson. Az említett elv a közvetlen és közvetett (jelenséges) bizonyítékokat egyenlően jogosultaknak kimondja és megtiltja a birónak, hogy puszta valószínűséggel elégedjék meg, a mint ez valamely tény valószínűsítésénél meg van engedve, úgy mint azt, hogy számításszerű és kétséget kizáró valóságot követeljen.

A 270. §. a bizonyítékok szabad mérlegelését a S. E. 64. §-ával megegyezőleg két irányban korlátozza: 1. meghatározza a közokiratok és a teljes hitelű magánokiratok (317. §.) bizonyító erejét; 2. fentartja azokat a törvényes intézkedéseket, a melyek szerint az okirattal való bizonyítás csak közokirattal történhetik, a melyek tehát csak a magánokiratokat zárják ki a bizonyítási eszközök sorából, mint pld. a kir. közjegyzőkről szóló 1886: VII. t.-c. 21. §-a. Ennél tovább azonban a törvény nem megy a szabad mérleges korlátozásában. «Ámbár tagadhatatlan, hogy oly korlátozás, melynél fogva minden szerződésnél, melynél az érték meghatározott összeget meghalad, közjegyzői okirat kivántatik, a mint ez több külföldi törvényben el van fogadva, sok pernek elejét venné és a pereket egyszerüsítené, és ámbár a jogügyleteknek okiratba foglalása ezzel gyakoribbá és a jogállapot rendezettebbé válnék: az okiratolás ily nagyfokú kényszere azonban mélyen belenyulna a magánjogba és az igazság rovására a rosszhiszeműséget védené.

A magánjognak ily megsemmisítése a peres eljárás egyszerűsítése végett nem engedhető meg. Ehhez járul még, hogy kérdéses, vajjon az irni és olvasni tudás annyira el van-e már nálunk terjedve, hogy az okiratok kiállításának ily fokú kényszere keresztülvihető volna, azok az előnyök, amelyeket az okiratok úgy természetüknél, mint törvényes intézkedéseknél fogva az eljárás és bizonyítás tekintetében nyujtanak, elegendők-e arra, hogy okiratok kiállítására ösztönözzenek». (M. J.)

A §., midőn a birónak a bizonyítékok szabad mérlegelése tekintetében általában nagyobb szabadságot enged, egyuttal garantiát is nyujt, hogy a biró e szabadsággal vissza ne éljen, midőn előirja, hogy a biró meggyőződésének okait, valamint azt is, hogy valamely ajánlott bizonyítékot miért mellőzött, az itéletben előadni tartozik. Ha a biró e kötelességének eleget nem tesz és itéletét e részben éppen nem indokolja, akkor megsérti a törvényt és itélete felülvizsgálat útján is feloldható annak ellenére, hogy a ténykérdés megállapítása rendszerint el van vonva a felülvizsgálati bíróság cognitiója alól.

Általános érvelések, péld.: hogy a bíróság a tárgyalás vagy a felvett bizonyítékok alapján meggyőződést szerzett, nem elegendők. A biró a fél által nem használt — habár az iratok közt levő — vagy a felek által szóval elő nem adott ténykörülményeket nem használhat fel a tényállás megállapításánál, épp úgy nem értékesítheti magántudomását sem. Ez a tilalom azonban nem terjed ki a köztudomású vagy hivatalos tudomás ténykörülményeire, a birónak a tudomány, valamely ipar, művészet stb. általános szabályainak ismert tudomására.

A mint a biró jogosítva van, a szóbeli tárgyalás és a bizonyítás eredményét szabad meggyőződése szerint megitélni, épp úgy jogosítva van arra is, hogy valamely vitás ténykörülményt a tárgyalás és bizonyítás egész tartalma alapján nem vitás más ténykörülmények és az egész tényállásból — tehát az előző tárgyalások figyelembevétele mellett is — okszerű következtetés útján, további bizonyításfelvétel nélkül valónak elfogadhasson. Mindamellett a biró, ha a szóbeli tárgyalás vagy a már megtörtént bizonyításfelvétel alapján valamely ténykörülmény valóságáról vagy valótlanságáról meggyőződését már megalkotta, ellenkező bizonyítási ajánlatokat csak akkor jogosult mellőzni, ha a bizonyításfelvételnek a bizonyító félre nézve gondolható legelőnyösebb eredménye meggyőződését nem volna alkalmas megingatni. E mellett pusztán annak felemlítése, hogy a bizonyításfelvétel valószínűen eredménytelen lesz, a meggyőződés kellő indokául el nem fogadható.

Épp úgy nincs jogosítva a biró az eddigi bizonyítás eredményének megcáfolására ajánlott bizonyítást pusztán azért mellőzni, mivel a ténykörülmény már kellően be van bizonyítva. A bizonyítás mellőzése azért, mert a bizonyítandó ténykörülmény nem ügydöntő, és pedig vagy jogi vagy ténybeli, különösen jelenséges bizonyítás szempontjából, meg van engedve; csakhogy az, vajjon a bizonyítani kért ténykörülmény a perben ügydöntő, jogkérdésre vonatkozik, a mi felülvizsgálatnak tárgya.

Előfeltétele a szabad mérlegelésnek az is, hogy a meggyőződés a törvény által megengedett bizonyítási eszközökből meríttessék, péld. nem oly tanuk vallomása alapján, a kik meg nem eskettettek annak ellenére, hogy törvény szerint megeskettendők voltak. Úgy szintén előfeltétele az, hogy a bizonyításfelvételre vonatkozó törvényes szabályok, valamint a szóbeli tárgyalás elve érvényre jutottak.

Ezzel szemben nincs kizárva, hogy oly esetekben, a midőn a bizonyításfelvételnek a törvényes alakban való foganatosítása lehetetlenné vált, az eredmény mégis a szabad mérlegelésnél értékesíthető. E szerint a biró előzetes szóbeli előadás alapján szabadon mérlegelhet oly tanuk vallomását, a kik egy előző polgári vagy büntető perben — bár eskü nélkül — kihallgattattak.

A törvény nem állít fel kötelező bizonyítási szabályt arra nézve, hogy a polgári per birája a büntető per birája által megállapított tényálláshoz kötve volna, sőt a 270. §. 2-ik bek. szerint a biró bizonyítási szabályokhoz csak az e szakaszban kijelölt esetekben van kötve; a polgári per birája, tehát a büntető biró ítéletének ténymegállapításaihoz nincs kötve. Szabadon mérlegelheti azt, hogy a büntető biró által megállapított tények, a tényállás és a bünösség, valóknak elfogadandók-e és e tekintetben az elitélés és felmentés közt nincs különbség. A polgári biró az előtte történt szóbeli tárgyalás alapján a bizonyításfelvétel ismétlése nélkül is, meggyőződését a büntetőbirósági ítélet tartalmára alapíthatja és azt rendszerint meg is fogja tenni, hacsak a felek részéről annak helytelenségére nézve fontos okok fel nem hozattak. A büntetőbiróság ítélete tehát mint bizonyítási okirat méltatandó és a büntető perben felvett jegyzőkönyvek is alkalmazhatók ilyenekül. Nincs azonban elzárva a polgári biró attól, hogy a büntető biró által már bizonyítottnak vagy nem bizonyítottnak elfogadott ténykörülményekre nézve új bizonyításfelvételt tartson és e mellett oly bizonyítékokat is alkalmazzon, a melyek a büntető biró rendelkezésre nem állnak

péld. a felek eskü alatti kihallgatását. A tények szabad mérlegelésének azonban nincs helye akkor, ha a büntető ítélet kimondása és annak tartalma a törvénynél fogva valamely polgári igény ténybeli előfeltételét képezi, péld. a vállalkozónak, meghatalmazottnak stb. valamely balesetnek szándékos vagy vétkes előidézése miatt történt előzetes büntető birósági elitélése a ténybeli kereseti alapja a balesetbiztosítási törvényből származó kártérítési igénynek, vagy a büntető birónak az újra felvételben felmentési határozata a kártérítési igény támaszthatásának.

Alapszabályokkal vagy szerződésekkel a birónak eltérő bizonyítási szabályok kötelező erővel elő nem irhatók, péld. annak kikötése, hogy a biztositási társulat kártérítési kötelezettsége csak a kártérítés alapjául szolgáló ténykörülményeknek előzetesen meghatározott bizonyítási eszközökkel történt megállapítása esetében áll be.

A biróság sem az alkalmazandó jogszabály fennállásának és minőségének megállapításánál, sem a tárgyalások és bizonyításfelvétel értékesítésénél, a ténybeli állítás valósága vagy valótlansága feletti meggyőződésének megalkotásánál a felek netáni megállapodásaihoz vagy lemondásaihoz kötve nincs, különösen nincs elzárva attól, hogy az általa kihallgatott tanu vallomását vagy betekintett okirat tartalmát mérlegelhesse, habár a felek az illető tanu vallomásáról, illetőleg az okiratról lemondottak. A felek kölcsönös lemondása csak a felajánlott bizonyítéka mellőzését indokolja, de nem a már megtörtént bizonyítás mérlegelésének a mellőzését.

271. §.

A biróság kárnak, elmaradt haszonnak vagy alapjára nézve nem vitás vagy bebizonyított más követelésnek birói megállapitástól függő mennyiségét, ha a felek részéről ajánlott bizonyítás megnyugtató eredményt nem nyujtott, vagy eredményt előreláthatólag nem igér, minden körülmény figyelembevételével legjobb belátása szerint állapitja meg. A biróság, a mennyiben véleményének alkotásához szükségesnek találja, nemcsak szakértők meghallgatását, hanem bizonyításfelvételt és tudakozódásokat is hivatalból foganatosithat.

271. §. Arról, hogy olyan tény történt, a mely az adóst kártérítésre kötelezi, a birónak az általános bizonyítási szabályok szerint meg kell győződnie. Igaz ugyan, hogy a kár mennyisége bizonyos értelemben a kár létezésétől el nem választható, de ennyiben azután magától érthető is, hogy a kár mennyisége

tekintetében adott nagyobb szabadság a kár létezésének megállapítására is kiterjed. Minthogy a biró a kár mennyiségének megállapításában mintegy szakértőként jár el, az információjára szolgáló eszközök megválasztásában is nagyobb szabadsággal kell őt felruházni. A tudakozódás megengedése gyakran tetemes költségkimélést fog eredményezni. A 372. §. szerint a bíróság a kár mennyiségének megállapításában az eskü alatti kihallgatást is felhasználhatja.

Az alapjára nem vitás vagy bebizonyított más követelések birói megállapítástól függő mennyiségének megállapítása, jelesül a tartási kötelesség megállapítása a magánjog értelmében a bíróra van bizva. A §-nak erre való kiterjesztéssel minden kétségnek elejét veszi arra nézve, hogy az ott felállított szabályok ezekre a követelésekre is alkalmazandók és hogy nevezetesen a biró ezek mennyiségének megállapítása végett is hivatalból bizonyításfelvételt rendelhet és tudakozódhatik. Elejét veszi továbbá az ebbe a §-ba felvett kiterjesztés annak, hogy a bíróság a kár fogalmát nagyon is szűken értelmezve, a §-t kelleténél ritkábban alkalmazza.

A 271. §. alkalmazása feltételez valamely kárt okozó eseményt. Valamely kötelem pusztán nem teljesítéséből még nem származik feltétlenül valami érdekkövetelés és az érdek, valamint a jogtalan gazdagodás összegének megállapítása nem tekinthető kármegállapításnak e §. értelmében, hanem tekintetbe veendők az irányadó számadási tételek. Ide nem tartozik a kisajátított ingatlan értékének megállapítása, a melyre nézve a kisajátítási törvényben előirt szabályok alkalmazandók.

Magától érthető, hogy a §. olyan követelésekre, melyek létrejötte mennyiségüktől el nem választható, mint pl. kölcsönkövetelésre, nem vonatkozik. Ezek a követelések alapjukra nézve sem lehetnek «nem vitás»-ak «vagy bebizonyítottak», ha mennyiségük kétséges.

Az a kérdés, hogy a jogellenes cselekmény és a bekövetkezett kár okozati összefüggésben áll-e, kivéve, ha arra nézve valamely magánjogi szabály alkalmazandó, a biró szabad belátásától függ, ellenben a ténykörülmények, a melyeken a kötelezettség alapul, épp úgy, mint más vitás ténykörülmény bizonyítandók.

Ide tartozik azoknak a tényeknek megállapítása is, a melyek a mennyiség alapjául szolgálnak, péld.: a család fentartójának valószínű élettartama, a kár felosztása több károsító között vagy a kárvallottnak közbenjött vétkessége.

«Összes körülmények», vagyis a fenforgó eset körülményei. Feloldandó-e a felebbezési bíróság itélete a felülvizsgálati el-

járásban azért, mert egyes körülmények figyelembe nem vétettek, péld.: testi sértés miatti kártérítési perben az, hogy a sérült a testi csonkítás be nem következte esetében jövőben mily fokú polgári állást és jövedelmet szerezhetett volna, vagy hogy éppen a csonkítás következtében az emberek könyörületéből vagyoni helyzete javult? E tekintetben az összes körülmények alatt a lényeges körülmények és jelesül azok mérlegelése szükséges, a melyeket a felek erre nézve felhoztak és az indokolás is lényegileg azok méltatására szorítandó, a felhozott egyes körülmények mellőzése pedig indokolandó.

Az eskű alatti kihallgatás arra irányul, hogy a kár (elvont haszon) az eskűre bocsátott fél meggyőződése szerint az általa felhozott összegig terjed.

Alperesnek a tárgyalásról elmaradása esetében a kárösszeg hivatalból való leszállításának nincs helye.

272. §.

Azokat a jogszabályokat, amelyek szerint valamely ténykörülmény egyáltalában, vagy az ellenkező bebizonyításáig valónak tartandó, valamint a törvényes vélelmeket a 269. és a 270. §. rendelkezése nem érinti.

272. §. A jogi vélelmeket a magánjog és más jogszabályok különös célzattal állítják fel, a melyeknek a perjog nem derogál. Ugyanez áll arra az esetre is, a midőn a törvény szerint valamely ténykörülmény egyáltalában vagy az ellenkező bizonyításáig valónak tartandó.

A törvény megengedi, hogy a biró megállapított tényekből más tényekre vonjon következtetést. Ezzel a természetes vélelemtől különbözik a törvényes vélelem (præsumptio juris), mely szerint bizonyos tény valósága esetén egy másik tény mindaddig valónak tartandó, míg ezen ténynek ellenkezője bizonyítva nincs. A törvényes védelem nem menti fel a bizonyításra kötelezett felet a bizonyítás kötelezettsége alól, hanem csak megkönnyíti neki a bizonyítást. Például a későbbi részletfizetési azt a vélelmet alapítja meg, hogy az előző részlet ki van fizetve, a kötelezvénynek az adós birtokában léte megállapítja a fizetés vélelmet. Több adósság fennállása esetében a részletfizetés a korábbi vagy a terhesebb tartozásra, első sorban a kamatra és költségre történtnek vélelmezendő stb. Ezzel ellentétben præsumptio juris et dejure esetében, az ellenkező bizonyítása ki van zárva, péld. hogy a fogamzást előidéző nemi közösülés 10 hónapnál hosszabb vagy 6 hónapnál kevesebb idő alatt történt.

273. §.

Bizonyítani olyan ténykörülményekkel is lehet, amelyek magukban véve vagy együttvéve a tényállás valóságára vagy valótlanságára alapos következtetést engednek. Ezenkivül a bíróság a tényállítás valóságára vagy valótlanságára a tárgyalás egyéb körülményeiből is következtetést vonhat.

A 273. §. útmutatást ad arra, hogy a bizonyítás oly bizonyító okokkal is történhetik, a melyek a bizonyító eszközökben nem foglaltatnak, nevezetesen történhetik az az úgynevezett közvetett bizonyítás útján is.

274. §.

A bizonyítást a perbíróság a szóbeli tárgyalás folyamán veszi fel és a bizonyítás felvételét csak az e törvényben meghatározott esetekben bizhatja a tanácsnak kiküldött tagjára vagy megkeresett bíróra.

A 274. §. kifejezést ad a közvetlenség elvének és szoros összefüggésben áll a bizonyítékok szabad mérlegelésével. Kivételeknek csak igen fontos okokból van helye. (289., 331., 338., 341., 351., 375. §§.) és pedig a biró belátásától függően, a mi csak a 290. §. esetében ki van zárva. «A tanácsnak tagja» ld.: a 256. §. u. pontjához felhozottakat.

275. §.

Ha a bizonyítás felvételének elrendelése következtében a tárgyalást el kell halasztani, a bíróság a bizonyítás felvételét elrendelő végzésben a bizonyítandó tényeket és a bizonyító eszközöket megjelöli és egyuttal kitűzi az új tárgyalási határnapot.

Ha azonban a bizonyítást kiküldött vagy megkeresett biró veszi fel, a bíróság a tárgyalás folytatására a bizonyítás felvételét elrendelő végzésben a határnapot csak abban az esetben tűzi ki, ha a bizonyításfelvétel befejezésének idejét előre megállapithatja; ellenkező esetben a bíróság a tárgyalás folytatására a határnapot a bizonyítás felvételének befejezése után hivatalból tűzi ki.

Ha a bizonyításfelvétel foganatosíthatása kétségesnek mutatkozik vagy bizonytalan ideig tartó akadályba ütközik, a bíróság a bizonyítás felvételének elrendelésekor vagy utóbb is, bármelyik fél kérelmére, a tár-

gyalás folytatására megfelelő határnapot tűzhet ki. A kérelem felől, ha azt a szóbeli tárgyaláson kívül a bizonyító fél ellenfele terjeszti elő, a bizonyító felet meg kell hallgatni.

Az előbbi bekezdés esetében a bizonyításfelvételről szóló jegyzőkönyv csak akkor vehető figyelembe, ha annak a tárgyalásnak bezárása előtt érkezik meg, amely a fenforgó kérdést elintéző határozatot megelőzi.

276. §.

A bíróság a bizonyítás felvételét elrendelő végzéséhez nincs kötve.

A bíróság elrendelheti a bizonyítás felvételének ismétlését vagy kiegészítését. Elrendelheti továbbá, hogy a kiküldött vagy a megkeresett bíró által felvett bizonyítás a szóbeli tárgyalás folyamában ismételtessék vagy kiegészíttessék.

277. §.

Ha a bíróság a bizonyítás felvételét kiküldött bíróra bízza, a bizonyítás felvételét elrendelő végzésben a kiküldött bírót megnevezi és a bizonyításfelvétel határnapját is kitűzi, kivéve, ha a határnap kitűzését célszerűbbnek mutatkozik a kiküldött bíróra bízni.

A bizonyítás felvétele végett netalán szükséges új határnapot a kiküldött bíró tűzi ki.

Ha a kiküldött bíró a megbízás teljesítésében akadályozva van, helyette az elnök nevez kiküldöttet.

278. §.

Ha a bizonyításfelvételt más bíróságnak kell foganatosítania, e bíróságot az elnök keresi meg.

Ha a bizonyítási eljárás folyamában más belföldi bíróságot kell megkeresni, ezt a bíróságot a bizonyítás felvételére kiküldött vagy megkeresett bíró keresi meg és erről a feleket értesíti.

275—278. §§. A 274. §. a 275. §. 1. bek. és a 276. §. lényegében megegyezik a S. E. 66—68. §-aival.

Ha a bizonyítás felvételének elrendelése nyomban a tárgyalás után történik, annak külön irásba foglalása nem szükséges, ellenben ha e miatt a tárgyalás elhalasztása szükséges, a bíróság végzést hoz, a melyben megjelöli a bizonyítandó tényeket és a bizonyítási eszközöket, és pedig nem csak akkor, ha a bizonyítást kiküldött vagy megkeresett bíró veszi fel, hanem akkor is, ha ezt maga az eljáró bíró teszi, saját és a

feleknek tájékoztatására. Attól, hogy a bíróság ezzel az ügy eldöntésének præjudikálna, félni nem lehet, mert a 276. §. világosan kimondja, hogy a bíróság ahhoz a végzéshez kötve nincs. Az ily végzés ellen nincs is helye felfolyamodásnak (549. §.).

A kiküldött vagy megkeresett biró a bizonyításfelvételben, a felek megegyezését kivéve, a perbiróság határozatán túl nem terjeszkedhetik.

A 275. §. 2. bek.-nek rendelkezése az eljárás gyorsítására szolgál. A bizonyíték mellőzése a félre nézve nem jár nagy sérelemmel, mert mellőzött bizonyítékát a fellebbezési eljárásban és perújítás útján is érvényesítheti.

A 276. §. szerint nincs kizárva, hogy az elnök is az ujabb tárgyalás kitüzése, illetőleg megtartása előtt a kiküldött vagy megkeresett birótól beérkezett jegyzőkönyveket és iratokat hiánypótlás végett visszaküldje.

279. §.

A felek a bizonyításfelvételnél abban az esetben is jelen lehetnek, ha az nem a perbiróság előtt történik. Evégből a kiküldött vagy a megkeresett biró a feleket az általa kitűzött határnapról értesíti.

280. §.

A bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is a lehetőség szerint foganatosítandó.

A bizonyítás felvételénél jelen nem volt fél a határnap elmulasztása miatt igazolást nem kérhet, a perbiróság azonban kérelmére és költségére a bizonyításnak új felvételét vagy kiegészítését elrendelni köteles, ha a fél nyomban valószínűvé teszi, hogy a bizonyítás felvételénél hibáján kívül nem lehetett jelen és hogy a bizonyítás felvétele e miatt hiányos.

281. §.

Ha a bizonyítás felvétele vagy folytatása végett új határnapot kell kitűzni, a határnapot a kiküldött vagy a megkeresett biró abban az esetben is hivatalból tűzi ki, ha a korábbi határnapon a bizonyító fél meg nem jelent, vagy ha egyik fél sem jelent meg.

A 279. és 280. §. megegyezik a S. E. 70. és 71. §-ával.

A felek nemcsak jelen lehetnek, de a bizonyítás teljessé tétele és helyes felvételéhez hozzá is járulhatnak. A 280. §.

2. bek. szerint az ismétlést és kiegészítést a bíróság hivatalból is elrendelheti.

A 281. §. elejét veszi a gyakorlatban e részben felmerült kétségnek.

282. §.

Ha a bizonyításfelvétel alkalmával a kiküldött vagy a megkeresett biró előtt olyan vitás kérdés merül fel, amelytől a bizonyításfelvétel folytatása függ, a perbiróság határoz, kivéve, ha e kérdés elintézését a törvény a kiküldött vagy a megkeresett biró hatáskörébe utasítja. E közbenszóló kérdések tárgyalására a perbiróság hivatalból tűz határnapot.

Ha a megkeresés külföldi bíróságtól származott, a megkeresett biró a felől a kérdés felől is határoz, amely egyébként a perbírósághoz van utalva.

282. §. A bizonyításfelvétel alatt merülhetnek fel egyes közbenszóló vitás kérdések, a melyek eldöntése nélkül a bizonyításfelvételt nem lehet folytatni. (V. ö. a 313. §-t). Az ilyen kérdések felett rendszerint a perbiróságnak kell dönteni (v. ö. a 302. §-t), kivéve, ha a megkeresés külföldi bíróságtól származott. A külföldi bíróság ugyanis nem gyakorolhat az itteni tanu vagy szakértő felett joghatóságot; ezért kell ilyen esetben a belföldi megkeresett birónak határozni, és pedig a magyar pdt. szabályai szerint.

283. §.

Ha a bizonyításfelvételt külföldön kell foganatosítani, a megkeresést az elnök az illető állammal szemben fennálló jogszabályok szerint teljesíti. Ha a felek a bíróság felhivására kijelentik, hogy a bizonyításfelvételnél jelen kívánnak lenni, az illető hatóságot az iránt is meg kell keresni, hogy a bizonyításfelvétel idejét és helyét idejekorán közölje.

A bíróság az arra alkalmas esetben a bizonyító fél kérelmére a megkeresvényt a foganatosítás kieszközlése végett a bizonyító félnek átadhatja, vagy pedig a megkeresés mellőzésével a bizonyító félre bízhatja, hogy a bizonyítás felvételéről az illető állam törvényeinek megfelelő közokiratot szerezzen be. Ezekben az esetekben a félnek a bizonyítás felvételéről szóló iratok bemutatására határidő tüzendő ki, melynek sikertelen letelte után bármelyik fél kérheti, hogy a tárgyalás folytatására határnapot tűzzenek. A 275. §. utolsó bekezdése megfelelően alkalmazandó.

A bizonyító fél az előbbi bekezdés eseteiben ellenfelét a bizonyítás-

felvétel idejéről és helyéről a lehetőség szerint idejekorán értesíteni köteles. Ha a fél a kellő értesítést elmulasztotta, a bíróság állapítja meg, hogy a bizonyításfelvétel mennyiben használható a perben.

A bíróság a külföldön foganatosítandó bizonyításfelvétel elrendelését az ellenfél kérelmére mellőzheti, ha a felek meghallgatása után valószínűnek mutatkozik, hogy a bizonyításfelvétel elrendelése eredményre nem fog vezetni.

Ha pedig attól lehet tartani, hogy a külföldön foganatosítandó bizonyításfelvétel a per befejezését rendkívül késleltetné, a bíróság a 275. §. harmadik és utolsó bekezdése szerint járhat el.

A második, a harmadik, a negyedik és az ötödik bekezdésnek rendelkezései nem alkalmazandók, ha a bizonyítás felvételét a külföldi hatóságnak belföldi bíróság közvetlen megkeresésére kell foganatosítania.

283. §. Minthogy egyes külföldi államokban (pl. Angolország, Amerika, Svájc, Egyptom, Oroszország) a bizonyító fél szorgalmazására történik a bizonyításfelvétel és az arról szóló okiratot a bizonyító fél kapja kezéhez, a bizonyító félnek kell átadni a megkeresvényt és utasítani kell őt, hogy a bizonyítás felvételéről szóló közokiratot szerezze be.

«Az arra alkalmas esetben» azt jelenti, hogy ennek az eljárásnak csak akkor lehet helye, ha az illető országban a bizonyítást a fél közvetlen kérelmére is felveszik.

284. §.

Ha az a bizonyításfelvétel, amelyet e törvény hatályosságának területén kívül foganatosítottak, ennek a törvénynek megfelel, a bíróság azt akkor is figyelembe veheti, ha érvényessége a felvétel helyének törvénye alapján megtámadható.

284. §. Ugyanaz a szabály, mint a külföldi kézbesítésekről szóló 172. §-ban.

Az 1896. évi november hó 14-én kelt haagai egyezmény megengedi, hogy a megkereső szerződésbeli állam megkeresésére a bíró a bizonyítás felvételénél egy különös, a bíró belföldi jogában ismeretlen mód szerint járhasson el, ha a megkívánt módot a belföldi törvény nem tiltja.

285. §.

A bizonyítás felvételére és ennek eredményére a felek az ügy érdemének folytatólagos tárgyalásával együtt tehetik meg észrevételeiket.

Ha a bizonyítást nem az ítélő bíróság vette fel, eredményét a felek adják elő a tárgyaláson. Ha a felek, illetőleg a megjelent fél előadása az iratok tartalmának meg nem felel, az elnök az előadás kiigazításáról gondoskodik, szükség esetében az iratokat a bíróság valamelyik tagjával vagy a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatja. Ezek a szabályok abban az esetben is megfelelően alkalmazandók, ha a perbíróság előtt a tárgyalás folyamában történt bizonyításfelvétel eredményének előadása a bíróság tagjaiban beállott változás következtében vagy más okból szükséges. A bíróság a korábban történt bizonyításfelvételt tagjaiban beállott változás esetében is felhasználhatja.

285. §. A bizonyításfelvétel s így az annak eredménye feletti tárgyalás is nem külön elhatárolt része az eljárásnak. Ha tehát a bizonyításfelvétel halasztás mellett a perbíróság előtt történik, egyuttal a folytatólagos tárgyalásra tüzendő ki határnap.

A bizonyításfelvétel a felek meg nem jelenése esetében is foganatosítandó. A megjelent fél ennek befejezése után ítéletet kérhet; ha egyik fél sem jelent meg, a per szünetel.

Ha a bizonyításfelvételre vagy folytatására új határnap kitüzése válik szükségessé, a megjelent fél a meg nem jelent ellenfél ellen ítéletet nem kérhet, hanem az új határnapra s egyuttal a folytatólagos tárgyalásra a meg nem jelent fél is megidézendő.

A §. 2. bek. megfelel a 260. és 262. §§-nak.

A megkeresett vagy kiküldött biró által eszközölt tanukihallgatás vagy szakértői szemle eredményét sem az elnök, sem valamely előadó, hanem maguk a felek adják elő. Ugyanez áll, ha a folytatólagos tárgyaláson a bíróság másképen van alakítva. A feleknek az a megállapodása, hogy bizonyos okirat (p. o. szakértői vélemény) előadottnak tekintendő, vagy hogy bizonyos iratnak szóval elő nem adott tartalma képezi ténybeli állításaikat, jogi érveléseiket stb. hatálytalan.

KILENCEDIK FEJEZET.

Tanuk.

286. §.

Annak a félnek, aki tanuval akar bizonyítani, a tanuval bizonyítandó tényeket meg kell jelölnie és a tanut akként kell megneveznie, hogy meg lehessen idézni.

286. §. A törvény a tanukkal való bizonyítást sem az ügy értékére, sem a tanuk számára tekintettel nem korlátozza. Ez felesleges is, mert a törvény egyéb rendelkezéseiből (így pld. a 237. és a 270. §-ból) úgy is világosan kitünik, hogy a bíróság a feleslegből ajánlott bizonyítást mellőzheti. Ha pedig a fél valamely bizonyítékot utólagosan húzavonási célzatból ajánl, akkor a bíróság azt a 222. §. értelmében figyelmen kivül hagyhatja.

A törvény megkivánja a féltől, hogy a tényeket, a melyeket a tanuval bizonyítani akar, jelölje meg, mert a nem döntő körülmények bizonyítására felhivott tanuk nem hallgathatók ki. Nem elég tanukat megnevezni annak kipuhatolása végett, hogy tények állíthatók-e peranyag gyüjtése céljából. A bizonyítandó tények megjelölése a tanukihallgatás célszerű vezetése végett is szükséges és annak kiküldött vagy megkeresett biró által való felvétele esetében egyenesen mellőzhetetlen.

A 286. §. megelégszik azzal, hogy a tanu akkép legyen megnevezve, hogy megidézhető legyen. Ez a cél elérésére elegendő és a felekre nézve könnyebbítés. Nem volna célja annak, hogy a fél hátránynyal sujtassék azért, mert tanujának pld. keresztnevét pontosan nem tudja, mikor a tanu megidézése e nélkül sem ütközik akadályba.

A törvény mellőzi a kérdéseknek a fél által kérdőpontokba foglalását, mert abból indul ki, hogy a tanubizonyíték felvétele, tehát a tanuhoz a szükséges kérdések intézése is, a bíróság feladata és a feleknek csak indítványozási jogot ad a kérdések feltételére (307. §.). Egyébiránt a kérdéseket, a melyek a tanuhoz intézendők lesznek, előre kimerítően nem is lehet megállapítani. Sokszor az egyik kérdésre adott válasz tesz egy másik kérdést szükségessé.

287. §.

A fél a szóbeli tárgyalásra magával is hozhatja tanuját. Ez esetben a bíróság a tanut, ha kihallgatása különben szükségesnek mutatkozik, a tárgyalás folyamán kihallgatni köteles.

287. §. Ez azért célszerű, mert a pert megrövidíti és a tárgyalások egy határnapra concentratióját lehetővé teszi.

288. §.

A bíróság a tényállás felderítése, vagy a felek között vitás ténykörülmények bizonyítása végett hivatalból is rendelhet tanukihallgatást ha a feleknek — habár csak az előkészítő iratokban foglalt — előadásaiból, más bizonyításfelvétel eredményéből vagy a pernek egyéb adataiból kitűnik, hogy a tanukihallgatás a tényállás felderítésére vagy a ténykörülmény bizonyítására szolgálhat.

A bíróság a tanu kihallgatása végett bármelyik felet felhivhatja a tanu megnevezésére (286. §.) és a 270. §. szerint itéli meg annak a körülménynek a kérdés eldöntésére való befolyását, ha a fél a tanut elegendő ok nélkül meg nem nevezi.

288. §. A mint a bíróság hivatalból elrendelheti okiratok felmutatását, szemle tartását és szakértők meghallgatását, a mint a bíróság hivatalból elrendelheti a fél eskü alatti kihallgatását, épp úgy rendelheti el hivatalból tanuk kihallgatását. A biró a pernek előtte fekvő adataiból is szerezhet tudomást arról, hogy vannak oly egyének, a kiktől a vitás ténykörülmény bizonyítása és különösen a tényállás felderítése várható, a kikre azonban esetleg az egyik fél sem hivatkozik. Lehetséges, hogy a bizonyító fél azt hiszi, hogy már elég bizonyítékot szolgáltatott. Sokszor előfordul, hogy a felek oly tényt is esküvel akarnak bizonyítani, a melyre nézve kétségtelen a per adatai szerint, hogy az tanuval is bizonyítható lenne. A §. azonban világos kifejezést ad annak is, hogy a bíróságnak az a joga nem válhatik nyomozássá. Ha a per adataiból nem tünik ki, hogy a döntő ténykörülményről tudomással biró tanuk vannak, ez iránt a bíróság kutatásokat nem végezhet.

289. §.

A bíróság a tanu kihallgatását kiküldött vagy megkeresett bíróra bizhatja:

1. ha a valóság kiderítése végett a tanunak a hely szinén való kihallgatása mutatkozik célszerűnek;

2 ha a tanu a perbiróság előtt való megjelenésben akadályozva van;

3. ha a tanunak a perbiróság előtt való kihallgatása aránytalanul nagy költséget okozna, kivéve, ha valamelyik fél késznek nyilatkozik arra, hogy az ebből eredő költségtöbbletet megtérítés nélkül viselni fogja és a többlet fedezésére a megállapított összeget a biróság utasítására a kitüzött határidő alatt a perbiróságnál leteszi;

4. ha a tanunak a perbiróság előtt való kihallgatása tetemes nehézségbe ütközik.

Katonai vagy katonailag megszállott épületben (hajón) tanukihallgatást csak az épület (hajó) parancsnokának értesítése után és az általa kirendelt katonai személy jelenlétében szabad foganatositani. Ha a parancsnok e célra katonai személyt nem rendelt ki vagy a kirendelt katonai személy nem jelenik meg, ez a körülmény a tanu kihallgatását nem akadályozza.

A 289. §. szerint a biróság más biróság területén lakó tanut is hallgathat ki közvetlenül. A S. E. 82. §-ban foglalt annak a korlátozásnak az az egyetlen indoka, hogy a perbiróság előtti megjelenéssel járó költség aránytalan volna, a 289. §. 3. pontjának rendelkezése mellett nem bir súlylyal.

«Akadályozva van.» A 2. pont szerint nem alapos ok az, hogy a tanu, pl. hivatalos dologban, akadályozva van.

290. §.

Lakásukon hallgatandók ki:

1. a királyi ház tagjai;

2. azok, akik aggkoruk, betegségük, testi fogyatkozásuk vagy más ok miatt az idézésre meg nem jelenhetnek.

A királyi ház tagjait Budapesten a kir. Kúria elnöke, a kir. itélőtáblák vidéki székhelyén a kir. itélőtábla elnöke, más helyen pedig annak a törvényszéknek az elnöke hallgatja ki, melynek területén a királyi háznak kihallgatandó tagja lakik vagy tartózkodik.

A nemzetközi megállapodások és a nemzetközi jognak egyéb szabályai, melyek a személyes mentességet élvező személyeknek tanukként való kihallgatására vonatkoznak, érintetlenül maradnak. A 9. §. utolsó bekezdése megfelelően alkalmazandó.

290. §. Megegyezik a bűnv. pdt. 201. §-ával.

A §. ut. bek. azokra a személyekre vonatkozik, a kik

személyes mentességet élveznek. Ilyenek a consulok, kiket — a mennyiben a külföldi állam alattvalói — rendszerint lakásukon kell kihallgatni, vagy irásbeli nyilatkozat kívánható tőlük, föltéve, hogy ez a mentesség őket a hazájukkal szemben érvényben levő nemzetközi szerződések vagy a legnagyobb kedvezmény alapján megilleti. A 9. §. ut. bek. megfelelően lévén alkalmazandó, az igazságügyminiszternek az a nyilatkozata, hogy a személyes mentesség valamely consult megillet-e, és ha igen: mennyiben, a bíróságra kötelező. Ezekről a 9. §. 1. bek. rendelkezik akként, hogy reájok a nemzetközi jog szabályai alkalmazandók. E szabályok szerint a területenkívüliek a belföldi bíróság előtt nem kötelesek mint tanuk megjelenni. Vallomásukat, ha arra valamely perben szükség van, diplomátiai úton kell beszerezni vagy irásbeli nyilatkozat tételére kell őket felszólítani.

291. §.

A tanut, ha megidézése szükséges, az elnök, ha pedig a kihallgatás kiküldött vagy megkeresett biró útján történik, a kiküldött, illetőleg a megkeresett biró idézi meg.

Az idézésnek a tanukihallgatást rendelő végzésre való hivatkozással magában kell foglalnia a felek megnevezését, a tanu felhivását, hogy a megjelölt időben és helyen a törvényes következmények terhe alatt jelenjen meg és a szükséghez képest a ténykörülményeknek, amelyekre a tanu kihallgatandó lesz, tájékoztató megjelölését.

291. §. Szükséges-e a ténykörülményt is megjelölni, melyre nézve a tanu kihallgatandó lesz, vagy nem célszerűbb-e a tanut a kihallgatás tárgyát képező tényről előre nem tájékoztatni, azt az elnök ítéli meg. Ennek a szabálynak az a célja, hogy a tanu elkészülhessen a kihallgatásra, nehogy tájékozatlansága halasztást okozzon.

Az idézésben a 303. §-ra, illetőleg az elmaradás egyes következményeire való figyelmeztetés nem szükséges, de célszerű.

292. §.

Ha a fél a tanunak a bíróság elé állítására vállalkozik, a tanu megidézése nem szükséges. Ha a fél a tanut a kihallgatására kitűzött határnapon elő nem állítja, a bíróság kihallgatását mellőzheti.

293. §.

Ha a tanu megidézését sikertelenül kisérelték meg és alaposan lehet attól tartani, hogy a kisérlet ismétlése is sikertelen lesz, a 275. §. harmadik és utolsó bekezdése megfelelően alkalmazandó.

292., 293. §§. A tanunak a fél által a bíróság elé állítása különösen célszerű lesz akkor, ha a fél a tanu bejelentésekor annak lakását még nem tudja és a lakás kutatása, a bíróságnál bejelentése s a birói idézés hosszadalmassága több időt venne igénybe.

294. §.

Ha a tanukép megidézendő személy oly közszolgálatban áll vagy oly magánvállalatnál van alkalmazva, amelynél eltávozása esetében helyettesítése a közérdek szempontjából szükséges, megidézéséről fellebbvalója egyidejüleg értesitendő.

A fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban levő tagjának, valamint a rendőrség vagy a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyénnek megidézéséről a 164. §. intézkedik.

294. § Megegyezik szószerint a bűnv. pdt. 198. §-ával. Fegyveres erő fogalmára nézve lásd a 790. §-t.

295. §.

A perbiróság a tanu megidézését, vagy, ha a tanu kihallgatása más bíróság által foganatositandó, a bíróság megkeresését attól teheti függővé, hogy a bizonyító fél a tanu illetményeinek (314. §.), a tanukihallgatásnál netalán felmerülő tolmácsköltségnek és dijnak, valamint a birósági költségnek a fedezésére, a végzésben kitüzendő határidő alatt bizonyos összeget tegyen le a perbiróságnál.

A letétel annak a félnek hagyandó meg, a ki a tanura hivatkozott; ha pedig a bíróság a tanu kihallgatását hivatalból rendelte el, annak a félnek, akinek a tényállás tisztázása illetőleg a bizonyitás érdekében van.

Ha a fél a letételt a kitűzött határidőben nem teljesiti, a tanu megidézése, ha pedig a tanu kihallgatása más bíróság által foganatositandó, ennek megkeresése mellőzendő, kivéve, ha a fél a letételt még oly időben pótolja, hogy a tanut az eljárás késleltetése nélkül ki lehet hallgatni.

295. §. Megegyezik a S. E. 83. §-ával. Ha a megkeresés vagy megidézés már megtörtént, a költség előlegezése többé

nem követelhető, kivéve, ha a más helyről idézett tanu a 314. §. u. bek. szerint előleget kér, de a fél előleg adására előzően nem volt utasítva.

«Bizonyos összeg» csak annyi lehet, a mennyi a tanu részére valószínüség szerint költségben és díjban megállapítandó lesz. A bíróságnak általában nagy tapintattal kell e §. alkalmazása körül eljárnia és különösen, ha a fél szegény, nem lehet őt bizonyítékának felhasználásától a költségletétének követelése útján ok nélkül elütni.

Az ez iránt hozott végzésben határidő tüzendő, a mely alatt a letételnek történnie kell; a letétel azonban, ha az eljárás késleltetése az által elő nem idéztetik, a kitűzött határidőn túl is pótolható.

A §. nem alkalmazható azokra, a kik szegénységi jogot élveznek (113. §.).

Abból, hogy a per folyamában a per vitelére meghatalmazottnak kell kézbesíteni, következik, hogy az a határozat is kézbesitendő a perbeli meghatalmazottnak, mely szerint a fél (295., 314., 349. §§.) a tanu vagy szakértő járandóságának vagy a szemle költségének előlegezésére vagy utólagos megfizetésére utasíttatik, érdekében állván a meghatalmazottnak a költséget sajátjából vagy a megbizótól vett előlegből kifizetni vagy intézkedni az iránt, hogy a megbizója a meghagyásnak eleget tegyen. A meghatalmazott saját személyében ily költség előlegezésére vagy fizetésére nem utasitható, ellene ezek behajtására végrehajtás nem vezethető. (314. §.)

296. §.

Azt a kellően megidézett tanut, aki a kihallgatásra kitüzött határnapon meg nem jelenik, az elmaradásával okozott költségben, valamint hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetésben el kell marasztalni.

Ha a kellően megidézett tanu ismét nem jelenik meg, a költségben és a pénzbüntetésben újra elmarasztalandó és elővezettethető.

A költségben és a pénzbüntetésben marasztaló határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

Katonai büntető bíróságnak alávetett személy megbüntetése és elővezetése végett a fellebbvalójához kell fordulni.

297. §.

Ha a tanu elmaradását alapos okkal kimenti, a költségben és büntetésben nem marasztalható, ha pedig már el volna marasztalva, a marasztaló határozatot hatályon kívül kell helyezni.

A perbíróság a tanu által előadott körülmények figyelembe vételével a kiszabott pénzbüntetést leszállíthatja.

A tanu e részbeni bejelentését és kérelmeit benyujthatja irásban, vagy a jegyzőkönyvvezetőnél jegyzőkönyvbe mondhatja, legkésőbben azonban a kihallgatásra kitüzött legközelebbi határnapon, a melyen a tanu megjelent, szóval kell előadnia.

A biróság a tanu kérelme felől a felek meghallgatása nélkül határozhat.

A kérelmet megtagadó határozat ellen felfolyamodásnak van helye. A kérelemnek, valamint a megtagadó határozat ellen használt felfolyamodásnak a végrehajtás elrendelésére és folytatására halasztó hatálya van.

296., 297. §§. A költségben és pénzbüntetésben a tanu annyiszor marasztalandó, a hányszor elmarad. Ismételt elmaradás esetében a biróság a tanut karhatalommal is elővezettetheti. Hasonló rendelkezés foglaltatik a bűnv. pdt. 194. §-ában.

A 296. és a 297. §§-ban meghatározott szabályok alkalmazására a 313. §. szerint a kiküldött és a megkeresett biró is fel van jogosítva.

«Határnapra.» Nem jelenti, hogy a tanu a tárgyalás alatt vagy a tárgyalási napon bármikor megjelenhet, hanem hogy felhivásra jelen kell lennie. Ha a büntetés kimondása előtt jelent meg, meg nem büntethető, ha pedig megjelenése alkalmával a pénzbüntetés már ki van mondva, a 297. §. alkalmazandó. Meg nem jelentnek tekintendő az a tanu is, ki kihallgatása előtt eltávozott vagy a 211. §. értelmében a teremből kiutasíttatott.

A pénzbüntetés átváltoztatására nézve lásd a 790. §-t.

298. §.

Tannkép ki nem hallgatható:

1. a lelkész arra, a mit vele a gyónásban, vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek;

2. a közszolgálatban levő vagy abból kilépett egyén oly kérdésre, melyre nézve a tanuságtétellel a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét megsértené, ha e kötelesség alól az illetékes fellebbvaló hatóság fel nem menti;

3. közszolgálatban levő egyén oly ténykörülményre, mely közokirattal bizonyítható, kivéve, ha a közokirat aggályos, hézagos, vagy kiállításának körülménye tárgya a bizonyításnak.

A magyar és a közös miniszterekre, Horvát-Szlavon- és Dalmátországok bánjára, az állami és a közös számvevőszék elnökeire nézve a felmentést a király adja.

A 2. pont szerint szükséges felmentés végett a perbíróság hivatalból keresi meg a felmentésre illetékes fellebbvaló hatóságot, a második bekezdés esetében pedig az igazságügyminiszterhez fordul. A felmentés csak abban az esetben tagadható meg, ha megadása közérdekbe ütközik.

298. §. A törvény megkülönbözteti a tanuskodás alól kizáró és mentesítő okokat. A kizárási okok hivatalból veendők figyelembe, a tanuhoz ezek fenforgása esetében kérdést intézni nem szabad, még ha ő maga késznek is nyilatkozik a tanuskodásra. A mentességi okok ellenben csak feljogosítják a tanut, hogy a tanuskodást megtagadhassa.

«Lelkész» alatt nemcsak a törvényesen bevett vallásfelekezeteknek lelkészei értendők, hanem mindazok, a kiket a felekezetekhez nem tartozó hitsorsosok lelkészükül elismernek.

A kizárási okok szabályozásában a §. lényegileg követi a S. E. 85. §-át és a bűnv. pdt. 204. §-át. Nem zárja ki mint tanukat hivatalból sem a serdületlen gyermeket, sem azokat, a kik a valóságot nem tudhatták vagy azt előadni nem képesek, sem azokat, kik hamis tanuzásért vagy hamis esküért büntetve voltak és abból indul ki, hogy a biró dolga megitélni, hogy mennyit bizonyít bármely tanu vallomása. Lehet, hogy a tanu vallomása bizonyos esetben semmit sem ér, de lehet, hogy más esetben némi felvilágosítás vagy bizonyító erő mégis van benne, a mi mindenesetre csak a kihallgatás közben derülhet ki.

A S. E. 85. §-ának 3. p. szerint a közhivatalnok olyan körülményre nézve sem hallgatható ki tanuként, a mely közokirattal bizonyítható. Ezt a korlátozást a 298. §. is felveszi. Ha a bizonyítandó körülményről okiratot lehet beszerezni, a tanukihallgatás már a 344. §. alapján mellőzhető; abban az esetben pedig, ha a közhivatalnok az okiratot hiányosan vette fel, és különösen, ha az okirat felvételének körülményei bizonyítandók, a fél minden bizonyítékától eleshetnék; a hivatal érdekét eléggé megvédi a §. 2. pontja.

Maga a fél ugyanabban a perben egyuttal tanu nem lehet, még akkor sem, ha a pert a törvényes képviselője viszi, kizárólag egy pertársára nézve tekintetbe veendő ténykörülményekre nézve sem. Tanu nem lehet a törvényes képviselő ugyanabban

perben, pld. a gyám, a részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatója, a közkereseti társaság tagja vagy felszámolója. Ezek mint felek eskü alatt hallgathatók ki, és pedig akár maga a gyámolt vagy gondnokolt, akár a törvényes képviselő. Ellenben mint tanu hallgatható ki a perbeli képviselő, a perből kilépett fél, az engedményező kivéve a biró rendeletéből vagy a törvénynél fogva (igényper) egyesített perben, a mikor a felek igényei egymással összefüggésben nincsenek. A jogelőd, a részvénytársaság vagy szövetkezet cégvezetője, kereskedelmi meghatalmazottja, az üzletvezető. Kihallgatható mint tanu a végrehajtást szenvedő az igényperben. Mellékbeavatkozók, a kik pertársaknak tekintendők, a főbeavatkozó abban a perben, a melyben közbenjár, tanuk nem lehetnek (338. §.).

299. §.

A tanuságtétel megtagadható:

1. ha a tanu a felek valamelyikének egyenes ágban rokona, testvére, házastársa vagy jegyese;

2. ha a kérdésre adandó felelet bűnvádi eljárás alapjául szolgálhatna a tanu ellen, továbbá egyenes ágban rokona vagy sógora, unokatestvére és még közelebbi oldalrokona, házastársa vagy jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó vagy nevelő szülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja ellen, még pedig a házassági vagy sógorsági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még a viszony alapját képező házasság, vagy nem;

3. ha a kérdésre adandó felelet által a tanu vagy a vele az 1. pontban említett viszonyban álló személyek valamelyike becsületében vagy a tanu vagyonában jelentékeny sérelmet szenvedne;

4. oly ténykörülményre nézve, melyre a tanu nem nyilatkozhatik a nélkül, hogy a hivatásával járó titoktartás kötelességét, különösen mint ügyvéd, közjegyző, orvos, gyógyszerész, szülésznő vagy segédük meg ne sértse, amennyiben a titoktartás kötelessége alól fel nem mentették;

5. ha a tanu a kérdésre adandó felelettel műszaki vagy ipari titkot árulna el.

Ha a tanu több pertárs közül csak eggyel vagy egyesekkel áll az 1. pont alatt megjelölt viszonyban, a tanuságtételt a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha vallomása el nem különíthető.

A tanut e §. eseteiben a kihallgatás előtt, vagy midőn a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetni kell, hogy vallomásának megtagadására fel van jogositva.

299. §. Megegyezik a S. E. 86. §-ával és a bűnv. pdt. 205. és 208. §-ával.

Míg a tanuságtétel megtagadására elég ok, ha a tanu vagy a megjelölt hozzátartozói szenvednének becsületükben sérelmet, addig a vagyonbeli sérelem egyedül a tanu saját magára van korlátozva.

«Jelentékeny sérelem». Nem minden vagyonbeli sérelem elegendő, még a per kimenetelében való közvetlen részvétel sem, hanem közvetlen vagyonbeli kárnak kell lenni. Ha a tanu vallomása következtében az a fél, a kinek a tanu szavatossággal tartozik, pervesztessé válik és fizetni köteles, a tanu nem szenved kárt, hanem csak jogi kötelezettségét teljesíti (300. §. 2. pontja).

Az 1874:XXXIV. t.-c. 49. §. szerint az ügyvéd ügyvédi hivatása körében csak akkor tagadhatja meg a vallomástételt, ha nem saját tényéről van szó, hanem csak ha a képviselet céljából vagy a képviselet következtében nyert tudomást a kérdésben levő tényről.

A tanuságtétel megtagadását a bíróság a bizonyítékok mérlegelésénél szabadon felhasználhatja.

A figyelmeztetés a jegyzőkönyvben felemlítendő. A figyelmeztetés elmulasztása miatt csak a tanu élhet felfolyamodással, de nem a fél, mert a bíróság a nem figyelmeztetett tanu vallomását is szabadon mérlegelheti és a fél ennek elmulasztása miatt a 223. §. értelmében a kihallgatás alkalmával nyomban felszólalni tartoznék.

A titoktartás tárgyának, körének és terjedelmének meghatározása nincs a tanuképi felhivott orvos belátására bízva és az orvos a tanuzás alól nincs felmentve mindazon körülményekre nézve, melyeknek közlésével titoktartó kötelességét megsértené.

300. §.

Az előbbi §. 1. és 3. pontja alapján a tanuságtétel meg nem tagadható:

1. ha a kérdés oly cselekményre vonatkozik, amelyben a kihallgatandó mint tanu volt alkalmazva;

2. ha a kérdés oly cselekményre vonatkozik, amelyet a tanu a vitás jogviszony tekintetében, mint valamelyik fél képviselője vagy megbizottja teljesített, vagy amelyre nézve a félnek megbizást adott vagy ha a tanu a vitás jogviszony tekintetében mint jogelőd jelentkezik;

3. ha a tanu családtagjának születésére, házasságára, életbenlétére vagy elhalálozására vonatkozó ténykörülmény bizonyítandó;

4. ha a kérdés családi viszonyon alapuló vagyonjogi ügyre vonatkozik.

A 300. §. a S. E. 87. §-ától csak abban tér el, hogy a tanuságtétel megtagadásának jogát nemcsak a megbizottól, hanem a megbizótól is elvonja. Jelentőséggel birhat a megbizó kihallgatása pl. bizomány, fuvarozási ügylet esetében, a mikor a megbizott harmadik személyekkel szemben saját jogán lép fel.

«Családi viszonyon alapuló vagyonjogi ügy», vagyis a családi és örökösödési jogra vonatkozó családi ügyek, pl. öröklési igények, a házassági vagyonjogi igények, tartási igények, ellenben nem oly követelések, a melyek családtagok által vagy ilyenek ellen támasztatnak.

301. §.

A tanu, ha a tanuságtételt a 299. §. értelmében megtagadja, a megtagadás okát a kihallgatásra kitüzött határnap előtt irásban bejelentheti vagy jegyzőkönyvbe mondhatja, legkésőbben azonban a kihallgatás alkalmával adhatja elő. E joggal az is élhet, a kit tanuképp megidéztek, habár a 298. §. szerint tanuképp ki nem hallgatható.

A megtagadás okát szükség esetében valószinűvé kell tenni. E végből a bíróság a tanut a megtagadás okára nézve kihallgathatja és vallomására megesketheti.

A tanu bejelentéséről a feleket lehetőleg a kihallgatásra kitüzött határnap előtt kell értesiteni.

302. §.

A tanuságtétel megtagadásának jogosultsága felől a felek meghallgatása után a perbiróság végzéssel határoz.

Ha a tanu kihallgatására a határnap a perbiróság előtt volt kitüzve, a perbiróság e határnapon a felek és a tanu ujabb megidézése nélkül határoz a megtagadás jogosultsága felől.

Ha pedig a kihallgatást kiküldött vagy megkeresett birónak kellett volna foganatositani, a perbiróság a megtagadás jogosultságának tárgyalására és esetleg az ügy tárgyalásának folytatására hivatalból határnapot tüz ki és erről a tanut értesiti.

A tanu bejelentése a tárgyalásnál abban az esetben is figyelembe veendő, ha a tanu a tárgyaláson nem jelenik meg. A tanu a tárgyaláson ügyvédi képviseletre nem szorul.

Az ellen a végzés ellen, amely a tanut vallomástételre kötelezi, a tanu egyfokú felfolyamodással élhet, amelynek halasztó hatálya van.

302. §. A felek nem élhetnek külön felfolyamodással, azonban nincsenek elzárva attól, hogy a fellebbezési eljárásban ujból kérjék a tanu kihallgatását és esetleg e miatt felülvizsgálattal is élhessenek.

303. §.

Ha a megjelent tanu ok előadása nélkül vagy az előadott ok jogerős elvetése után a tanuságtételt, ide értve az eskü (310. §.) letételét is, a következményekre való figyelmeztetés ellenére megtagadja: a megtagadás által okozott költségben és hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetésben elmarasztalandó.

Ha e büntetés kimondása eredménytelen maradt, a tanu letartóztatható és hat hétig elzárva tartható. Ezt az elzárást azonnal meg kell szüntetni, ha a tanu kötelességének eleget tesz és enélkül is, ha vallomásának felesleges volta kiderül, ha a pernek illető folyamodási szaka befejeződik, vagy ha a per szünetel.

A költségben és pénzbüntetésben marasztaló, valamint a letartóztatást rendelő végzés ellen a tanu egyfokú felfolyamodással élhet.

Katonai büntető bíróságnak alávetett személy ellen a bíróság az e §-ban említett pénzbüntetést és elzárást nem alkalmazhatja, hanem a megfelelő kényszerítő eszközök alkalmazása végett az engedetlen tanu fellebbvalójához fordul, aki a vonakodót a törvény megtartására szoritja.

A 303. §. megegyezik a bűnv. pdt. 195. §-ával.

Míg a tanu letartóztatása tisztán kényszereszköz, a melyet meg kell szüntetni, ha a tanu vall vagy vallomására nincs többé szükség, addig a pénzbüntetés, a rendbüntetés ugyan szintén a vallomás kikényszerítésére szolgál, de akkor is alkalmazandó, ha a tanu a vallomás jogellenes megtagadása miatt történt letartóztatása után vall.

«A pernek folyamodási szaka» azt jelenti, hogy a letartóztatás a pernek az illető fokban való befejezésén túl nem tarthat.

Ha a fellebbezési eljárásban a tanu kihallgatása ujabban szükséges, a tanu ujra letartóztatható, azonban az elzárás minden egyes fokban, összesen a hat hetet túl nem haladhatja.

Minthogy egyrészt a feleknek jogában áll a tanukihallgatásnál jelen lenni és közreműködni, másrészt pedig az elzárás csak addig tarthat, míg a tanu kötelességének eleget nem tesz, az elzárás elrendelésével egyuttal a kihallgatásra rövid új határnap tüzendő ki és esetleg ismételten, azonban minden esetre a hat hét letelte előtti időre.

A megjelent, de kihallgatása előtt eltávozott tanu még nem

tekinthető a tanuságtételt megtagadónak, ellenben megtagadja a vallomást az a tanu, a ki a biró felhivására, ok előadása nélkül nem vall vagy az eskűt le nem teszi. Különben az, hogy az előző büntetés már végrehajtatott-e, nem irányadó.

Az idézett 310. §. szerint az ünnepélyes fogadástól való megerősítés az eskü letételével egy tekintet alá esik.

Az országgyűlés mindkét házának tagjai ellen a tanuzási kényszer csak az illető képviselőházi vagy főrendiházi tag mentelmi jogának felfüggesztésének előzetes kieszközlése után alkalmazható.

304. §.

A tanukat egyenkint kell kihallgatni. Ugyanabban az ügyben kihallgatandó több tanu közül egyik nem lehet jelen a másik tanu kihallgatásánál. Az elnök eltilthatja a tanut attól, hogy az ügy tárgyalásánál jelen legyen.

A kihallgatás sorrendjét az elnök határozza meg.

A tanu a tárgyalás bezárása előtt, a 296. §-ban foglalt következmények terhe alatt, csak az elnök engedelmével távozhatik el.

Oly tanuk, akiknek vallomásai egymással ellenkeznek, szembeállithatók egymással.

A 304. §. 1. bekezdésének rendelkezése nem áll utjában annak, hogy a perbeli képviselő, habár a tanuk kihallgatásánál jelen volt, utólagosan szintén mint tanu kihallgattassék.

A fél az általa felhivott tanu kihallgatásától elállhat, azonban az ellenfél kivánhatja, hogy a megjelent tanu nyomban vagy később kihallgattassék.

305. §.

A kihallgatás előtt a tanut figyelmeztetni kell arra, hogy köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallani és hogy vallomását esküvel kell megerősítenie, egyuttal a tanut müveltségi fokához képest az eskű jelentőségére és a hamis tanuzás következményeire nézve is fel kell világositani.

A figyelmeztetés a szükséghez képest a kihallgatás folyamában és az eskűletétel előtt ismételhető.

306. §.

A kihallgatás kezdetén a tanutól meg kell kérdezni nevét, korát, születési és lakhelyét, családi állapotát és foglalkozását. A szükséghez képest továbbá a tanut a felekhez való viszonyára és egyéb oly körülmé-

nyekre nézve is meg kell kérdezni, melyek szavahihetőségét befolyásolhatják

Ezután a tanunak alkalmat kell adni arra, hogy mindazt, a mit a kihallgatás tárgyára nézve tud, összefüggően mondja el. A tanuhoz vallomásának felvilágosítása és kiegészítése, nevezetesen tudomása okának felderítése végett a szükséges kérdéseket kell intézni.

A 306. §-ban a J. B. fölöslegesnek tartotta, hogy a tanutól kihallgatása kezdetén a vallását is megkérdezzék; azok az egyéb adatok, amelyeket ilyenkor meg kell kérdezni, t. i. a név, a kor, a születési és a lakhely, a családi állapot és a foglalkozás elégségesek a személyazonosság megállapítására.

307. §.

A tanut az elnök hallgatja ki.

A bíróság többi tagja is jogosítva van a tanuhoz kérdéseket intézni.

Kérdéseket a felek is indítványozhatnak. Az elnök a feleknek kérelmükre megengedheti, hogy a tanuhoz közvetlenül is intézhessenek kérdéseket.

A felek indítványozott kérdéseiket írásban is átadhatják.

A fél részéről indítványozott vagy a tanuhoz közvetlenül intézett kérdés megengedhetősége felől a bíróság határoz.

A 304—307. §§. megegyeznek a S. E. 88—91. és a bűnv. pdt. 210—216. §§-val.

308. §.

A per bírósága elrendelheti, hogy a tanu mutassa fel a kihallgatás alkalmával a birtokában levő okiratot, amely az ügyre vonatkozik, és hogy a felmutatott okirat másolatban az iratokhoz csatoltassék és bizonyos időn át eredetiben is az iratokhoz csatolva vagy a bíróságnál letéve maradjon. Ha a felmutatott okiratnak csak egy része vonatkozik az ügyre, a tanu beleegyezése nélkül az okirat eredetijét egész terjedelmében csak a bíróság és esetleg a bírósági szakértők tekinthetik meg, a felek előtt ellenben csak az okirat bevezetése, kelte és aláírásai, valamint az ügyre vonatkozó része tárható fel és csak az ezeket tartalmazó és a bíróság által elkészített kivonat csatolható az iratokhoz, az eredeti pedig szükség esetében a bíróságnál lepecsételve őrizendő meg.

Az oly tanuval szemben, aki annak az okiratnak felmutatását, amely vallomása szerint birtokában van és az ügyre vonatkozik, alaptalanul megtagadja, a tanuságtétel megtagadásának következményeit (303. §.) kell alkalmazni.

Azokon az eseteken kivül, amelyekben a tanuságtétel megtagadható, a tanu az okirat felmutatását akkor is megtagadhatja, ha a perben nem álló harmadik személy nevében birja az okiratot. A megtagadás bejelentésére, valamint a jogosultsága felőli tárgyalásra, a határozathozatalra és a felfolyamodásra a 301. és 302. §. alkalmazandó.

A félnek azt a jogát, hogy a tanutól az okirat kiadását vagy felmutatását és a felmutatás elmulasztásából eredő kárának megtérítését külön perrel követelhesse, ez a §. nem érinti.

308. §. Az az intézkedés, mely szerint a tanu okiratot felmutatni tartozik, a tanu jogos érdekeit nem érinti és az eljárás egyszerűsítésére, különösen pedig az okirat kiadási külön perek csökkentésére szolgál. Elvi igazolása az okiratfelmutatási kötelességnek egyébiránt ugyanabban rejlik, mint a tanuskodás kötelessége általában, t. i. abban, hogy az igazság kiderítéséhez hozzájárulni polgári kötelesség.

A §. a S. E. 90. §-ának rendelkezéseitől csak abban tér el, hogy e szerint abban az esetben, ha perben nem álló harmadik személy nevében birja a tanu az okiratot, annak kiadását feltétlenül megtagadhatja, a S. E. 90. §. szerint azonban csak akkor, ha a felmutatás a perben nem álló harmadik személy érdeke fölött az ő meghallgatása nélkül döntést enged. Helyesebb tehát az a szabályozás, mely szerint ily esetben a harmadik személy ellen kell az okirat felmutatása iránt fordulni, esetleg azt tanuként kihallgatni.

A tanuságtétel megtagadásáról a 302. §. szól.

309. §.

A kihallgatás után a tanu előtt vallomását a jegyzőkönyvből fel kell olvasni és ennek megtörténtét a jegyzőkönyvbe fel kell venni. A jegyzőkönyvet a tanu megjegyzései alapján ki kell egészíteni és ki kell igazítani.

A járásbirósági eljárásban vallomását a tanu aláírja. Ha a tanu az aláírást megtagadja, ezt az ok megjelölésével a jegyzőkönyvben meg kell jegyezni.

A kiküldött és a megkeresett biró előtti eljárásban a 251. §. alkalmazandó.

A 309. §. kiegészíti a jegyzőkönyvre vonatkozó 247. §-t; a mi ez utóbbi §-ban a felekre áll, az ebben a §-ban a tanuzásra nézve is ki van mondva.

310. §.

A tanukat vallomásuk felolvasása illetőleg aláírása után egyenkint meg kell esketni.

Az esküt arra kell letenni, hogy a tanu legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat és csak az igazat mondotta és hogy abból mit sem hallgatott el.

Az eskű ezekkel a szavakkal kezdődik:

«Esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre» és ezekkel a szavakkal végződik: «Isten engem úgy segéljen».

Aki azt állítja, hogy az eskű vallási meggyőződésével ellenkezik, eskű helyett ünnepélyes fogadással erősíti meg vallomását. A fogadás ezekkel a szavakkal kezdődik:

«Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom».

A biró azzal a tanuval, akit a perben ismételten vagy pótlólag hallgatnak ki, a későbbi vallomást ismételt megesketés helyett a már letett eskűre való hivatkozással erősíttetheti meg. Ez a megerősítés az eskű hatályával bir.

311. §.

A tanu az esküt rendszerint élőszóval, a felolvasott esküminta utánmondásával teszi le és ez alatt jobb kezét szivén tartja.

A némák és a siketnémák, ha irni és olvasni tudnak, az esküt szövegének aláírásával teszik le, az ilyen siket tanuk pedig a velük közlött esküszöveget felolvassák.

Ha pedig a siketek, a némák és a siketnémák irni és olvasni nem tudnak, előre megesketett tolmács közreműködésével jelbeszéddel esküsznek.

310., 311. §§. «A törvény, követve az 1868:LIX. t.-c. 203. §-t, melyet a S. E. 93. §. is fentartott és a bűnv. pdt. 217. §-át, az utólagos (assertorius) esküt fogadja el. Az előzetes eskü (promissorius) eskünek sok a hátránya. Az eskük számát feleslegesen szaporítja, sőt oly tanuk is leteszik azt, a kikre utólag kitűnik, hogy az ügyről semmit sem tudnak. Megfosztja a birót attól a lehetőségtől, hogy a tanút, a kinek a vallomása ellenmondásokkal telt vagy másképen megbizhatatlannak bizonyult, ne bocsássa eskűre. Megnehezíti azt, hogy a tanu téves vallo-

mását utóbb kiigazíthassa és azt az eskü letétele előtt ujabb megfontolás tárgyává tegye.» (M. J.)

Az esküszöveg megegyezik azzal, a melyet a bűnv. pdt. 217. §-a állapít meg.

A 310. §. 5. bekezdése megegyezik a bűnv. pdt. 219. §-ával, a 311. §-nak az eskütétel formaságait meghatározó rendelkezései szintén a bűnv. pdt.-ból (218. §.) vannak átvéve.

312. §.

A tanu megesketését mellőzni kell:

1. ha kihallgatásakor életének tizennegyedik évét még be nem töltötte, vagy ha értelme fejletlenségénél vagy gyengeségénél fogva az eskü jelentőségéről kellő fogalma nincs;

2. ha elmebeli vagy testi fogyatkozásánál fogva a valóságot meg nem tudhatta vagy közölni nem képes;

3. ha a tanu hamis tanuzásért vagy hamis esküért jogerősen el volt ítélve, habár büntetését kiállotta;

4. ha az érdekelt felek a tanu megesketésétől közös megegyezéssel elállanak.

Mellőzendő a megesketés akkor is, ha a kihallgatott csupán rendelkező nyilatkozatot tesz, amelynek hatálya az esküvel való megerősítéstől nem függ.

A tanu megesketése mellőzhető, — és pedig, amennyiben a felek jelen vannak, meghallgatásuk után — ha a tanu vallomása az esküvel való megerősítés esetében sem érdemelne hitelt. Ha ebből az okból a tanu megesketését a kiküldött vagy megkeresett biró mellőzte, a perbiróság elrendelheti a tanu utólagos megesketését.

A 312. §. 1—4. pontjai megegyeznek a S. E. 91. és 215. §§-aival, az 1—3. pont tekintetében pedig a bűnv. pdt. 221. §. 2—4. pontjaival is.

«Rendelkező nyilatkozat», például kijelenti, hogy a követelést, melyért mint engedményes a felperes folytatja a pert, engedményezte. Ily esetben a tanu nyilatkozata nem bizonyíték, a megesketésnek tehát nem lenne értelme. Másként áll a dolog, ha a rendelkező nyilatkozat megtételének időpontján vagy egyéb körülményein fekszik a súly; ezekre a körülményekre tekintettel a vallomás mint ilyen és nem mint rendelkezés jöhet figyelembe és ekkor esküvel megerősítendő lesz.

Az utolsó bekezdés a S. E. 91. §-ával és lényegében a bűnv. pdt. 221. §. 6. és 222. §. 2. pontjával egyezik.

A 310. §. szerint a tanukat meg kell esketni. Ez a felek-nek biztosítéka az iránt, hogy a biró a tanuvallomás hitelt-érdemlőségét elfogadhassa. Törvénysértés forogna fenn tehát, ha a biró meggyőződését a 312. §. alá nem eső személynek eskü nélküli vallomására alapította. Egyébiránt a biró a meg nem esketett vallomást is fogadhatja el valószinűsítési okul, mert a valószinűsítés mérlegelésénél a perben felmerült bármely adatot is jogosult figyelembe venni, azonban a meg nem esketett tanu-vallomást sem teljes, sem kiegészítendő bizonyítékul el nem fogadhatja (371. §.).

313. §.

A tanu kihallgatása végett megkeresett vagy kiküldött bíróval a tanu által bizonyítandó tényállást a kihallgatásához szükséges iratokkal együtt, valamint a tanuhoz intézendő kérdéseket is közölni kell.

A kiküldött vagy a megkeresett biró a tanuhoz a vele közölt és a felektől a 307. §. értelmében indítványozott kérdéseken kivül a kihallgatáskor szükségeseknek mutatkozó egyéb kérdéseket is intézhet, okirat felmutatására (308. §.) azonban a tanut csak akkor kötelezheti, ha ezt a perbiróság elrendelte. Előzetesen határoz továbbá egyes kérdések megengedhetősége, valamint a tanu megesketése felől. Ő teszi meg a tanu meg nem jelenése esetében a törvényes intézkedéseket és ő szünteti meg ezeket. Az ellen a tanu ellen, aki ok előadása nélkül, vagy az előadott ok jogerős elvetése után megtagadja a tanuságtételt, ő rendeli el a 303. §-ban megállapított következményeket.

314. §.

A tanu a megjelenésével járó szükséges utiköltségének és esetleg szükséges ellátási költségének megtérítését követelheti.

Időmulasztásának megtérítését csak akkor követelheti a tanu, ha a megjelenéssel keresetében károsodott.

Minden tanut meg kell kérdezni, hogy illetményeit követeli-e A tanunak követelését azonnal be kell jelentenie és felszámítania. Utólagos bejelentésnek vagy felszámításnak nincs helye.

Az illetményeket a kihallgató bíróság illetőleg biró állapítja meg és a letett összegből azonnal utalványozza; ha pedig letétel nem volt elrendelve vagy a letett összeg nem elegendő, a 295. §. második bekezdésében megjelölt félnek az azonnali fizetést vagy pótlást végrehajtás terhe alatt meghagyja. Az illetmények megállapítása kérdésében hozott végzés ellen egyfoku felfolyamodásnak van helye, melynek halasztó

hatálya nincs. A képviselő ellen az illetmény behajtása végett végrehajtásnak nincs helye.

Ha a tanut más helyről idézik, az elnök illetőleg a kiküldött vagy a megkeresett biró neki kérelmére az utazás és a kihallgatás helyén való tartózkodás költségének fedezésére szükséges összeget a letett összegből a kihallgatás előtt előlegkép utalványozhatja.

314. §. A tanuskodás polgári kötelesség, de nem járhat azzal a következménynyel, hogy ennek a kötelességnek teljesítése a tanu jogos érdekeit sértse, a tanuskodásnak azonban nem szabad keresetforrássá fajulnia. A §. a bűnv. pdt. 223. §-ával egyezően meghatározza a tanuilletményeknek egyes nemeit, az illetmények összegének megállapítását azonban a biróra bizza. Nincs különbség a közt, hogy a tanu a biró idézésére vagy a fél felhivására (287., 292. §§.) jelent-e meg, vagy hogy kihallgatták-e vagy nem.

TIZEDIK FEJEZET.

Okiratok.

315. §.

Az oly okirat, amelyet e törvény hatályosságának területén közhatóság hivatalos hatáskörén belül vagy közhitelességgel felruházott személy ügykörén belül az erre nézve megszabott alakban kiállit, mint közokirat, teljesen bizonyitja a benne foglalt intézkedést, határozatot, nyilatkozatot vagy tanusitást, ugyszintén teljesen bizonyitja azt is, hogy a közhatóság vagy közhitelességü személy által abban tanusított nyilatkozatok és egyéb tények a valóságnak megfelelően vannak tanusitva.

Az első bekezdésben meghatározott bizonyító ereje van annak az okiratnak is, amelyet külön törvényes rendelkezés közokiratnak nyilvánit.

Az e törvény hatályosságának területén kivül közhatóság által hivatalos hatáskörén belül, vagy közhitelességgel felruházott személy által ügykörén belül kiállított okiratnak, amely kiállítása helyének joga szerint teljes bizonyító erejü közokiratnak tekintendő, ugyanaz a bizonyító ereje van, mint az e törvény hatályosságának területén kiállított közokiratnak.

A magyar állam hatóságai vagy az Ausztriával közös hatóságok által e törvény hatályosságának területén kivül kiállított okiratok e törvény értelmében közokiratok.

A 315. §. csak azt az okiratot tekinti közokiratnak, a melyet 1. közhatóság vagy közhitelességű személy, 2. hivatalos hatáskörén, illetőleg ügykörén belül, 3. szabályszerű alakban kiállított. Ha ennek a három kelléknek valamelyike hiányzik, az okirat nem bir többé a közokiratot megillető bizonyító erővel.

Közhatóságok nemcsak az államnak közvetlen közegei; ilyenek a község- és egyházigazgatás közegei is lehetnek. Közhitelességgel felruházottak: a kir. közjegyzők, az anyakönyvvezetők, birósági végrehajtók és a kézbesítésekre alkalmazott közegek Az ily közhatóságok és közhitelességgel felruházott személyek által üzleti magánforgalmukban kiállított okiratok (pld. váltók, vételi szerződések, kötlevelek) nem közokiratok. Magánokirat azáltal, hogy az azon levő aláirást a kir. közjegyző vagy a bíróság hitelesítette, nem válik közokirattá; csak a hitelesítés tekintendő közokiratnak.

Egyes törvényes intézkedések más okiratot is közokiratnak minősítenek. Igy pl. az 1878 : XXV. t.-c. 96. §-a közokirat jellegével ruházza fel az osztr. magy. bank könyveit és cégjegyzéssel ellátott könyvkivonatait. Az 1879 : LIV. t.-c. ezt az intézkedést kiterjesztette a magyar földhitelintézetre is, az 1898 : XXIII. t.-c. 76. §-a szerint a központi hitelszövetkezet könyvei és ezeknek a szövetkezet cégjegyzésével ellátott kivonatai közokiratok bizonyító erejével birnak. Továbbá az 1874 : XXXV. t.-c. 81. §-a a felek által a közjegyzőnél letett okiratot a közreműködő felek és jogutódaik ellenében a letétel időpontjától közjegyzői okirat minőségével ruházza fel. A közokirat bizonyító erejére vonatkozó szabály az ily okiratokra is kiterjed.

A perrendtartás hatályosságának területén kívül az ottani jog szerint kiállított közokiratoknak a belföldön kiállított közokiratokkal egyenlő bizonyító erőt tulajdonít, még pedig — eltérően az 1868 : LIV. t.-c. 165. és 157. §§-aitól — tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e az idegen állammal a viszonosság vagy nem.

Mivel nincs kizárva, hogy a biró a külföldi okiratok érvényességi kellékeire vonatkozó külföldi jogszabályokat ismeri, vagy azokat más forrásból megismerheti, a §. a külföldi közokirat közokirati minőségének bizonyítását nem szabja meg feltételül. A 268. §. általános szabálya ebben a kérdésben is elegendő.

A 315. §. 3. bekezdése alá esnek a horvát autonom hatóság és a horvát bíróság által kiállított okiratok is; ellenben a

magyar hatóság által Horvátországban kiállított okirat a §. utolsó bekezdésének rendelkezése alá esik.

Ha az okirat valamely lényeges hiány miatt közokiratnak nem tekinthető, bizonyító ereje a 270. §. szerint szabadon mérlegelendő. A magánokirat alaki bizonyító erejével ebben az esetben csak akkor bir, ha a 317. §. kellékeinek megfelel.

A 315. §. a nyilatkozat valóságáról vagyis arról szól, hogy az okiratban megnevezett személy a jelzett helyen és időben a közhatóság vagy hiteles személy előtt az illető nyilatkozatot tette, azonban nem érinti a nyilatkozat tartalmának valóságát, mert a biró feladatához tartozik a nyilatkozatnak értelmezése és annak megitélése, hogy mily jelentősége van annak a ténykörülménynek, hogy valamely személy bizonyos nyilatkozatot tett.

316. §.

Az ellenbizonyítás a közokirattal szemben is meg van engedve.

316. §. «Közokirattal szemben polgári perben az ellenbizonyítás kizárása sem a méltányosság, sem a jogpolitika szempontjából nem indokolt. Megtörténhetik, hogy a hivatalos vagy közhitelességű személy rosszul értett meg valamely nyilatkozatot, tévedett a tény észlelésében. Az ellenbizonyítás kizárása ily esetben az anyagi igazságot sérti. Az az aggodalom, hogy a közokirat megbizhatósága az ellenbizonyítás megengedésével csökken s hogy a per késleltetésére használható fel, nem jöhet figyelembe, mert az ellenbizonyítás igen ritka és az okirat tekintélyével szemben csak nagyon kivételesen sikerülhet. A német birod. pdt. (417. §.) és az osztr. pdt. (292. §.) kizárják az ellenbizonyítást az ellen az okirat ellen, a mely hatósági intézkedést vagy határozatot tartalmaz. Az ellenbizonyítást itt fogalmilag lehetetlennek tartják. A 316. §. nem tesz ily megkülönböztetést, mert az utóbb említett okiratoknál sincs kizárva a lehetőség, hogy nem a valódi rendelkezést tartalmazzák» (M. J.), például az itéleti kiadmány nem tartalmazza a bíróság határozatát, hanem a különvéleményt s ez kézbesíttetett a feleknek, vagy a közjegyző az osztályos egyezségbe a felek nyilatkozatainak félreértéséből vagy más okiratok (telekkönyvek) felületes betekintéséből folyóan helytelen nyilatkozatokat vesz fel stb. «Ehhez járul, hogy a rendelkező okiratok egyúttal tanusítást is tartalmaznak, például a kiállítás helye és ideje tekintetében, erre pedig az ellenbizonyítást kizárni nem lehet. Nem célszerű, hogy a törvényben az ellenbizonyítás tekintetében oly megkülönböztetés vétessék fel, a mely könnyen félre-

érthető. A hol az ellenbizonyítás lehetetlen, ott a törvény általános szövegezése sem okozhat bajt.» (M. J.)

A tárgyalási jegyzőkönyv elleni ellenbizonyításra nézve v. ö. a 249. §-t és az itélet elleni ellenbizonyításra nézve v. ö. a 402. §-t.

317. §.

A magánokirat, ha valódisága nincs kétségbevonva vagy be van bizonyítva, az ellenkező bebizonyításáig teljes bizonyítékul szolgál arra nézve, hogy kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot magáévá tette:

1. ha a kiállító a sajátkezüleg irt okiratot aláirta;

2. ha az idegen kézzel irt okiratot két előttemező tanu jelenlétében aláirta, vagy előttük az aláirást sajátkezü aláirásának elismerte;

3. ha a kiállító aláirása vagy kézjegye az okiraton bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesitve van.

Ha a kiállító olvasni nem tud, vagy az okirat nyelvét nem érti, szükséges még az is, hogy a jelenlevő tanuk vagy a hitelesitő személy az okirat tartalmát a kiállítónak az általa értett nyelven megmagyarázzák és hogy ez megtörtént, az okiraton illetőleg a hitelesitési záradékban tanusitsák.

Az ebben a §-ban meghatározott bizonyitó ereje van az idegen kézzel irott magánokiratnak akkor is, ha bejegyzésre köteles kereskedő cégével alá van irva.

318. §.

Oly magánokirat bizonyító erejét, amely nincs a 317. §-ban megszabott alakban kiállitva, a biróság a 270. §. értelmében szabadon mérlegeli.

A 317., 318. §§. megfelelően a mai jognak, megkülönbözteti azokat a magánokiratokat, a melyek teljes bizonyítékul szolgálnak, azoktól, a melyeknek bizonyító erejét a biróság szabadon mérlegelheti. Fentartja a 317. §. az 1868 : LIV. t.-c. 167., 168. §§-ait, de eltér a 167. §-tól abban, hogy a bíróilag vagy közjegyzőileg nem hitelesített kézjegygyel ellátott okiratot akkor sem ruházza fel teljes bizonyító erővel, ha a kiállító kézjegyét két előttemező tanu előtt tette is. Az irni nem tudó egyének tekintetében még nagyobb óvatosság szükséges és a visszaélés könnyűsége igen nagy. Az a nehézség, a mibe a birói hitelesítés kieszközlése kerül, a visszaélések meggátlása s a jogbiztonság védelmére irányuló törekvéssel szemben figyelembe nem vehető.

Kivételt tesz az ügyvédi meghatalmazványra nézve a 100. §. A keresetlevél kellékeire nézve l. a 134. §-t.

«teljes bizonyítékul szolgál» stb. annyit jelent, hogy a kiállító a nyilatkozatot a saját nyilatkozatának elfogadja és magával szemben irányadónak kivánja tekintetni.

«A 317. §. nem zárja ugyan ki, hogy a bíróság a szabad mérlegelés alapján a puszta aláírást is az okirat elfogadása jeléül tekintse, vagy hogy az okirat tartalmának magáévá tételét egyéb körülményekből is következtethesse, a törvényes, az ellenkező bizonyításáig a bíróra nézve kötelező bizonyítási szabály felállításánál azonban nem indokolt a mi viszonyaink között az eddigi jog által megkivánt biztosítékokat elejteni.» (M. J.)

A 317. §-ban az idegen kézzel irott és a kereskedő cég aláirásával ellátott okiratra nézve tett kivétel megfelel a kereskedelmi forgalom követelményének és a keresk. törv. 313. §-ának is.

«bejegyzésre kötelezett»: nem kivántatik a tényleges bejegyzés. A keresk. törv. 5. §-a szerinti kisebb kereskedők, nevezetesen a kufárok, a házalók és a kisiparosok okiratai is a szigorúbb bánásmód alá esnek.

Az az állítás, hogy az okirat egy kitöltetlen minta vagy tiszta ív kitöltésével keletkezett, a névaláírás megtörténte után való beírással, nem irányul a 317. §-ban az alaki bizonyítóerő, hanem az aláírás előtti írás valódisága, a tartalom valódisága ellen.

Az ellenbizonyítás, eltekintve a valódiságtól, itt csak az anyagi bizonyító erő, tehát a nyilatkozat tartalmának helyessége vagy hatálya ellen irányulónak veendő. Lényeges pl. a bizonyítás arra nézve, hogy a kiállítás nem volt komoly, hogy az aláírás kicsikartatott, de nem pusztán annak a bizonyítéka, hogy az aláíró az okiratot az aláírás előtt nem olvasta, vagy hogy az okirat nyelvét nem értette.

Az anyagi bizonyító erő tekintetében az ellenfelet terheli a bizonyítás kötelezettsége.

«aláírás»: rendszerint az egész név, de elegendő a családi név; a puszta előnév rendszerint nem érvényes, kivéve fenhatóságok, püspökök, közeli rokonok közti levelezésnél. Közömbös, hogy a használt név a kiállitót törvényesen megilleti-e, vagy általa tényleg csak használtatik, pld. mint ez énekesek-nél, színészeknél stb. gyakran előfordul. A kereskedő neveül a cég neve használható.

«Az aláírásnak» kézírásnak kell lenni; száraz vagy nedves bélyeg (úgynevezett facsimile lenyomat) nem elegendő.

A törvény mellőzi a S. E.-nak az adóslevélre vonatkozó kötelező bizonyítási szabályokat, mert ezek a rendelkezések tárgytalanok.

319. §.

Azokat a különös törvényes rendelkezéseket, amelyek a jogügyletek alaki érvényességére vonatkoznak, ez a törvény nem érinti.

Nem érinti ez a törvény azokat a törvényes rendelkezéseket sem, a melyek szerint az okirati bizonyítás csak közjegyzői okirattal történhetik.

319. §. Oly különös törvényes rendelkezések, a melyek a jogügyletek alaki érvényességére vonatkoznak, a következők: az 1874 : XXXIV. t.-c. 54. §-a az ügyvédi jutalomdíj és az időveszt kárpótlásáról való szabad egyezkedésről szóló okiratra nézve, az 1875 : XXVII. t.-c. 468. §-a a biztosítási ügylet érvényességének kellékeire vonatkozóan, a 313. §-ának az a rendelkezése, mely szerint írásbeli szerződések érvényességéhez elegendő, ha az okirat a kötelezett fél által aláíratott, az 1876 : XVI. t.-cikk 77. §-a a magánvégrendelet külalakjára nézve stb.

Az okirat bizonyító erejét kevesebb alakszerűséghez kötik továbbá az osztr. magy. banknak az 1887 : XXVI. t.-c. kiegészítő részét képező alapszabályai, a magyar földhitelintézetre nézve az 1871 : XXIV. t.-c., a kisbirtokosok országos földhitelintézetre nézve az 1879 : XXXIX. t.-c. 2. §-a, az 1889 : XXX. t.-c. stb.

Ezek a szabályok azonban nem irányadók a bizonyító erő megítélésében, a mely attól különbözik. Ha az okirat mint végrendelet érvénytelen, a benne foglalt egyéb nyilatkozat, például adósság visszafizetésének beismerése, bizonyítási erővel birhat. Nem érinti továbbá a §. azokat a törvényes szabályokat sem, a melyek szerint okirattal való bizonyítás csak közjegyzői okirattal történhetik. (1886 : VII. t.-c. 21. §-a.)

320. §.

A bíróság a 270. §. szerint ítéli meg, hogy az okiraton levő törlések, vakarások és más külső hiányok vagy rendellenességek az okirat bizonyító erejét mennyiben csökkentik vagy szüntetik meg.

A 320. §. egyezik a S. E. 74. §-ával.

321. §.

Az e törvény hatályosságának területén kivül kiállított magánokirat bizonyító erejét a bíróság e törvény szabályai szerint itéli meg. Az a magánokirat, azonban, amelyet kiállítója valamely jogügylet bizonyítása céljából adott ki, a kiállítás helyének joga szerint megillető bizonyító erejét akkor is megtartja, ha az a teljes bizonyító erejü magánokiratokra ebben a törvényben megszabott alakszerüségeknek nem felel meg.

A 321. §. általános elvként azt állítja fel, hogy a biró a külföldön kiállított okirat bizonyítóerejét is a magyar jog szerint itéli meg és abból indul ki, hogy a bizonyítás a biró részére történik s hogy ő meggyőződésének alkotásában csakis saját jogához lehet kötve.

Nehogy azonban az, a ki valamely okiratot külföldön cautióként, valamely jogügylet bizonyítása céljából vett át, a belföldi jognak szigorúbb szabályai következtében jogos várakozásában csalatkozzék, a §. ezeknek az okiratoknak a kiállítás helyének joga szerint őket megillető bizonyító erőt akkor is megadja, ha a magyar jog szerint egyébként nem is birnának teljes bizonyító erővel. Az okirat külföldön legyen kiállítva és nem elég, hogy formailag külföldről legyen keltezve. A szabály nincs kiterjesztve az olyan okiratokra, melyek nem bizonyítás céljából lettek kiállítva, mert ezekre nézve nem forog fenn az említett indok; ezeknek bizonyító erejét tehát minden esetben a magyar jog szerint kell megitélni. Az ügylet anyagi érvényességét a magánjog szabályozza.

322. §.

Az 1875 : XXXVII. törvénycikknek a kereskedelmi könyvekkel, továbbá az alkuszok naplóival és kötjegyeivel való bizonyításra vonatkozó 31—36. és 541—543. §-ait e törvény nem érinti. Az 1875 : XXXVII. t.-c. 31. és 541. §-ában említett eskü kivételére és bizonyító erejének megitélésére nézve azonban e törvény 375. és 376. §-a alkalmazandó.

A külföldön vezetett kereskedelmi könyveknek és a külföldi alkuszok naplóinak és kötjegyeinek bizonyító erejét a bíróság, amennyiben e részben irányadó nemzetközi megállapodások másként nem rendelkeznek, a 270. §. szerint szabadon mérlegeli.

A 322. §., megegyezve a S. E. 75. §-ával, tulajdonképen szintén kivételt képez a 270. §-ában felállított szabad bizonyí-

tásnak elve alól, a midőn a keresk. tv.-nek a kereskedelmi könyveknek, valamint az alkuszok naplóinak és kötjegyeinek bizonyító erejére vonatkozó szabályait kifejezetten fentartja. Maguk ezen fentartott törvényes intézkedések azonban már szintén a szabad bizonyítás elvének alapján állnak. Csakis a bizonyítóerő kiegészítésére szolgáló eskü változtattatik át a törvény rendszeréhez képest a félnek eskü alatti kihallgatására.

A külföldön vezetett kereskedelmi könyveknek stb. bizonyító erejének tartamára a törvény kifejezetten nem intézkedik ugyan, azonban azok bizonyítóereje alig terjedhet tovább a magyar törvényben megállapított rövidebb határidőn túl.

323. §.

Azt az okiratot, amellyel a fél bizonyítani akar, a tárgyaláson fel kell mutatni.

Az ellenfél kívánatára vagy a bíróság rendeletére azt az okiratot, amellyel a fél bizonyítani akar, a tárgyaláson azonnal eredetiben kell felmutatni. Ezen az eseten kivül a fél az okiratot másolatban és — ha az okiratnak csak egyes részei jelentősek — kivonatban (133. §.) is felmutathatja.

Ha az okirat eredetije, másolata vagy kivonata a perre vonatkozó bírósági iratok mellett már le van téve, felmutatása helyett elég erre hivatkozni.

324. §.

Ha a fél valamely kereskedelmi könyvnek csak egyes tételeivel akar bizonyítani, a tárgyaláson csak a könyvnek bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesített kivonatát kell felmutatnia. A bíróság azonban az ellenfél kérelmére vagy hivatalból is elrendelheti a könyveknek eredetiben leendő megszemlélését. (331. §.)

A 323. és 324. §. oda kíván hatni, hogy a bizonyító fél az eredeti okiratot a tárgyalásra hozza el. Halasztást ebből a célból rendszerint nem igényelhet.

Nehézkes volna az eredeti felmutatása, ha kereskedelmi könyvvel történik a bizonyítás. A 324. §. ennélfogva lényegileg csekély módosítással követi az 1868 : LIV. t.-cikk 176—178. §§-aiban körülírt és a S. E. 80. §-ában fentartott eljárást.

A felhivott 331. §. tüzetesen rendelkezik arról, hogy mennyiben járhat el a bíróság a helyszínén és hogy mikor van a megszemlélés céljából kiküldött vagy megkeresett biró előtti eljárásnak helye.

A váltó a 606. §. értelmében közpolgári perben is mindig eredetben lesz bemutatandó, például ha az a kereset tárgyát képezi, ha beszámítása kéretik vagy annak beváltására alapíttatik a jog.

325. §.

A bizonyító fél kérelmére az ellenfél a birtokában levő okiratot köteles felmutatni, ha a magánjog szabályai szerint az okiratot kiadni vagy felmutatni különben is köteles.

A bíróság az ellenfél felmutatási kötelessége felől vita esetében végzéssel határoz. A végzés ellen külön fellebbvitelnek nincs helye.

326. §.

A bíróság a tényállás felderítése vagy a felek közös vitás ténykörülmény bizonyítása végett hivatalból is elrendelheti, hogy a fél mutassa fel azt az okiratot, mely a félnek — habár csak az előkészítő iratokban foglalt — előadása vagy a bizonyításfelvétel eredménye szerint birtokában van.

327. §.

Ha a 325. vagy a 326. §. szerint az okirat felmutatására kötelezett fél tagadja, hogy az okirat birtokában van, a bíróság eskü alatt hallgathatja ki (373. §.) a tagadás valóságának, valamint az okirat hollétének és annak a körülménynek a kideritése végett, hogy az okiratot nem szándékosan semmisitette meg vagy tette hasznavehetetlenné.

Ha a fél azt az okiratot, amely beismerése vagy a bizonyítás eredménye szerint birtokában van, fel nem mutatja, valamint ha az eskü alatti vallomást megtagadja, vagy ha vallomásából vagy egyébként kitünik, hogy az okiratot szándékosan megsemmisitette vagy hasznavehetetlenné tette, a bíróság ennek a körülménynek a befolyását a per eldöntésére, valamint azt, hogy a féltől vagy az ellenféltől felmutatott másolat vagy az okirat tartalmára előadottak mennyiben érdemelnek hitelt, a 270. §. szerint itéli meg.

Szükség esetében a bíróság a feleket az okirat tartalmára nézve eskü alatt kihallgathatja. (373. §.)

325—327. §§. Az okiratok közösségének és egyáltalában a felmutatási kötelezettségnek a kérdése nem perjogi, hanem magánjogi kérdés.

A 326. §. az igazság kiderítése s a perlekedés jóhiszeműségének biztosítása érdekében megengedi a bíróságnak, hogy az ellenfélnek a birtokában levő okirat felmutatását minden kor-

látozás nélkül, tehát akkor is meghagyhassa, ha nem forog fenn oly eset, a melyben az ellenfél az okiratot a magánjog szabályai szerint felmutatni köteles lenne. A 326. §. alkalmazása tehát a bíróság belátásától függ; ellenben a 325. §. esetében, ha a magánjogi felmutatási kötelezettség fennáll, a bizonyító fél kérelmére köteles az ellenfél az okiratot felmutatni s az alól őt a biró fel nem mentheti. A 327. §-al a S. E. 81. §. 4. és 5. bekezdésének megfelelő rendelkezések a törvényszéki perekre is lettek kiterjesztve, kivéve, hogy az eskü alatti kihallgatás nem kötelező, hanem annak elrendelése a bíróra van bizva.

Közös okirat alatt, mely a 325. §. alá esik, értendő oly okirat, mely tartalmánál fogva mind a bizonyító félre, mind az ellenfélre közös. Közösnek tekintendő különösen az okirat azokra nézve, a kik érdekében az kiállíttatott vagy a kiknek kölcsönös jogviszonya abban szabályoztatik és pedig akár ők maguk állíttották azt ki közvetlenül, akár egyikük és a közös közbenjárójuk.

Ide tartoznak jogügyletekről felvett okiratok, szerződések vagy egyoldalú akaratnyilatkozatok, adóslevelek, nyugták, számlák, gazdasági és nyilvántartási könyvek, a melyek nagyobb jószágok, gazdasági egyletek és községeknek az egyes kötelezettek és jogosultakkal szemben való jogviszonyai megállapítására szolgálnak, az üzletforgalomban a munkaadók és alkalmazottjaik közti visszatérő teljesítményekről vezetett üzleti könyvek, pl. munkáskönyvek, a takarékpénztár és hasonló intézetek könyvei. A közös okiratra nézve lásd egyébiránt az Életbeléptető törvényt. Ellenben nem tartoznak ide levelek, amelyek, anélkül, hogy a bizonyítás szolgáltatására rendelvék, valamely jogviszony bizonyítására szolgálhatnak, pl. levelek, amelyekből tiltott viszonyra következtethető, az egyik fél saját használatára készített egyoldalú feljegyzései, pl. házi számlakönyvek.

A kereskedők könyvei, nem tekinthetők közös okiratoknak, mert azoknak egyes bejegyzései a kereskedő részéről tett perenkivüli beismerést vagy a kereskedő javára szóló tanusítványt tartalmaznak, a mennyiben pedig azokban bevezetések vannak, a melyek kölcsönös jogviszonyokat tanusítanak, ezek a bekezdések közös okirat jellegével birnak, azonban nem a könyvek össztartalmuk szerint.

A 326. §-ban nyert felhatalmazásnál fogva a biró gyakran elkerülheti az eskü alatti kihallgatást, csakhogy hatalmának gyakorlásánál a biró felette óvatossággal tartozik eljárni; nem fogja elrendelni az okirat felmutatását a félnek ama puszta állítására,

hogy a bizonyításra szolgáló lényeges okirat van az ellenfél kezei közt, mert lehet eset, hogy a fél a per huzavonása miatt vagy boszantás céljából hozta fel ebbeli állítását. Különösen meg fogja tagadni a biró az okirat felmutatásának elrendelését, ha az okirat tartalma oly tényekre vonatkozik, a melyek miatt a tanu a vallomást megtagadhatja (299. §.) vagy a nála lévő okirat egészben vagy részben felmutatását megtagadni jogosult (308. §.).

«Ellenfél» alatt a 325. §. értelmében a bizonyító félnek a perben szemben álló pertárs, úgyszintén az ellenfélnek az a mellékbeavatkozója is, aki a 80. §. értelmében annak pertársának tekintendő, de nem a közönséges mellékbeavatkozó. Ugyanő a birtokában levő okirat felmutatására nem köteles, a 327. §. szerint eskü alatti vallomásra nem szorítható, mert ő e tekintetben harmadik személy. Ugyanez áll az ellenfél törvényes képviselőjéről is, a kitől a birtokában levő okirat felmutatása kivántatik, mert ő a felet képviseli ugyan, de a 325. §. értelmében nem ellenfél. Pertársak, a kikre a 80. §. alkalmazandó, már ellenfelei a félnek. A bizonyító fél valódi pertársai azonban harmadik személyek épp úgy mint azok a személyek, kik pertársak voltak, azonban a perből kiléptek. Annak a valószinüsítése, hogy az ellenfél az okirat birtokában van, meg nem kivántatik.

Harmadik személynél levő okirat felmutatásáról, illetőleg per útján beszerzéséről külön rendelkezni nem szükséges, mert a 308. §. szerint a bíróság kötelezheti a tanut, hogy a birtokában levő és az ügyre vonatkozó okiratokat mutassa fel. Ily esetben ennek a harmadik személynek tanukénti kihallgatását fogja a fél kérni.

Azokban az esetekben, a midőn a harmadik személy az okiratot mint tanu nem köteles felmutatni, a bizonyító fél az őt megillető magánjog alapján külön törvényes szabály nélkül is megindíthatja a pert a harmadik személy ellen az okirat kiadása iránt és a bíróság ebben az esetben a 320. §. alapján felfüggesztheti az eljárást annak a pernek jogerős eldöntéséig, ha ezt szükségesnek találja. A fél az okiratot egyébiránt mint novumot a felebbezési eljárásban is használhatja és a legrosszabb esetben is nyitva marad részére a perújítás.

328. §.

Ha az okirat bíróság vagy más közhatóság, közhivatalnok vagy közjegyző őrizetében van és a fél azt eredetiben nem szerezheti meg, a tárgyaláson csak az okirat hiteles másolatát vagy kivonatát kell felmu-

tatnia. Ha a fél az okirat hiteles másolatát vagy kivonatát sem szerezheti meg, valamint ha a bíróság ezek mellett is szükségesnek találja az eredeti okirat megtekintését, az eredeti megszerzése végett hivatalból intézkedik.

A bíróság a tényállás felderítése vagy a felek között vitás ténykörülmény bizonyítása végett bíróságnál vagy más közhatóságnál, közhivatalnoknál vagy közjegyzőnél levő okiratot eredetiben vagy hiteles másolatban, illetőleg kivonatban hivatalból is megszerezhet.

329. §.

Az előbbi §. esetében az okirat kiadása, illetőleg felmutatása (331. §.) csak akkor tagadható meg, ha tartalma hivatali vagy közszolgálati titok vagy ha tartalmát az illetékes hatóság hiteles módon és alakban közzétette.

A titoktartás kötelessége alóli felmentésre a 298. §. alkalmazandó.

329. §. A bíróság oly okiratot nem köteles megszerezni, a melyet a fél másolatban beszerezhet, kivéve ha más bíróságnál vagy hatóságnál felvett egész iratok beszerzése mutatkozik szükségesnek.

A hatóságoknál őrzött okiratok kiadására nézve lásd az Életbeléptetési törvényt.

330. §.

A bíróság olyan ténykörülmény tekintetében, amelyet a fél megszerezhető okirattal bizonyíthat, egyéb bizonyítást mellőzhet.

A 334. §. megegyezik a S. E. 40. §-ával. E §. a tárgyalás megrövidítését célozza. Alkalmaztatásának kelléke, hogy igazolt legyen, hogy a kérdéses körülményről tényleg létezik okirat s a félnek módjában van azt előbb és könnyebben beszerezni, mintsem egyéb bizonyíték alkalmazásával a körülményt tisztába hozni.

331. §.

Ha az okiratnak a perbíróság elé vitele nem lehetséges vagy az okirat fontossága és az elveszés vagy megsérülés veszélye miatt aggályosnak mutatkozik, avagy különben nagy nehézséggel járna, a bíróság az okirat eredetijét a helyszínén is megszemlélheti vagy elrendelheti, hogy az okirat eredetijét kiküldött vagy megkeresett biró előtt mutassák fel. Az okirat eredetijét a kiküldött vagy a megkeresett biró

szükség esetében a perbiróság utasítása nélkül is a helyszinén is megszemlélheti.

A biróság meghatározza, hogy a kiküldött vagy a megkeresett biró a felveendő jegyzőkönyvben mely körülményeket állapitson meg és elrendelheti, hogy a jegyzőkönyvhöz az okiratnak hiteles másolatát vagy kivonatát mellékeljék.

Ha a fél az okiratot a kiküldött vagy a megkeresett biró előtt a kitüzött határnapon fel nem mutatja, vagy megszemlélését másként meggátolja, a per folytatását az okiratra való tekintettel nem lehet elhalasztani.

331. §. Az okirat eredetijének kiküldött vagy megkeresett biró előtt való felmutatása pl. akkor rendelendő el, ha nagyterjedelmű könyvekkel, melyek más biróság területén vannak, kell bizonyítani. Némely esetben az eredeti okiratot ki nem adják a levéltárból.

A felek ebben az esetben is a felmutatás határnapjáról kellő időben értesítendők (296. §.).

A hatóságoknál őrzött okiratok kiadására nézve az Életbeléptetési törvény rendelkezik.

332. §.

A biróság elrendelheti, hogy a fél az olyan okiratot, amely nem magyar nyelven van szerkesztve, hiteles fordításban mutassa be.

Ha a fordítást a fél csak nagyon nehezen szerezhetné meg, és a szükséghez képest ezen az eseten kivül is, a biróság a fordításról a fél költségére hivatalból is gondoskodhatik.

A 332. §. megegyezik a S. E. 39. §. utolsó bekezdésének megfelelő rendelkezésével. A 2. bekezdés megkönnyíti a fordítás beszerzését, a mikor az a félre nézve nagy nehézséggel járna, pl. ha tolmács nincs az okirat nyelvére és a fordítást diplomátiai úton kell beszerezni.

333. §.

A felmutatott okiratot mind a biróság, mind pedig az ellenfél egész terjedelmében megtekintheti. Ha azonban az okiratnak csak egy része vonatkozik az ügyre, a biróság kérelemre elrendelheti, hogy az okiratot az ellenfél csak annyiban tekinthesse meg, amennyiben az ügyre jelentősége van.

334. §.

Hogy az okirat hitelesített vagy egyszerű másolatának egyáltalában és milyen bizonyító erő tulajdonítható, ha az eredetit az ellenfél kívánatára vagy a bíróság rendeletére fel nem mutatják, vagy ha az okirat eredetijét meg nem szerezhetik, a bíróság a 270. §. szerint ítéli meg.

334. §. A bizonyító erő, mely a 315—322. §§. szerint az okiratot megilleti, csak az okirat eredetijében van meg. Nem lehet azonban bizonyos bizonyító erőt a másolattól sem megtagadni, pl. ha a bizonyító fél az eredeti okiratot elvesztette, de oly másolat birtokában van, a melyről tanu vallja, hogy ő azt összehasonlítás útján az eredetivel egyezőnek találta, az eredeti okirat tartalmára azonban nem emlékezik.

335. §.

Közokirat, ha tartalma és alakja szerint ilyenül jelentkezik, az ellenkező bebizonyításáig valódinak tekintendő.

A bíróság azonban, ha a valódiságot kétségesnek találja, hivatalból is felhivhatja a hatóságot vagy a személyt, akinek az okirat kiállítását tulajdonítják, hogy a valódiság iránt nyilatkozzék.

Hogy a külföldi közokiratot mennyiben illesse meg a valódiság vélelme, a bíróság különös törvényes intézkedések hiányában az eset körülményei szerint ítéli meg. A közös külügyminiszterium, vagy az osztrák-magyar monarchia követének vagy konzulának hitelesítése a valódiság bizonyítására elegendő.

335. §. A közokirattal szemben, ha az ellenfél annak valódiságát kifogásolja, nem a bizonyító fél, hanem az ellenfél tartozik bizonyítani. Általában nem lehet követelni a bírótól, hogy a külföldi közokiratok külalakjait, kiállításuk módját, a pecsétet stb. ismerje. A valódiság bizonyítására nézve tehát szabály az, hogy a közös külügyminiszterium vagy az osztrák-magyar monarchia követe vagy konzula által történt hitelesítés elegendő.

336. §.

A magánokirat valódiságát annak a félnek kell bizonyítani, ki az okirattal bizonyítani akar.

A magánokirat valódiságát nem kell bizonyítani, ha azt az ellenfél a szóbeli tárgyalás folyamán nem tagadja.

A nyilatkozat megítélésére nézve a 266. §. szabályai alkalmazandók.

Ha bebizonyul, hogy akár maga a kiállító, akár képviselője jobb tudomása ellenére tagadta meg saját, illetőleg képviseltje írását vagy aláírását, a megtagadó hatszáz koronáig terjedhető pénzbírságban marasztalandó.

336. §. A pénzbírság miatt egyfokú felfolyamodásnak van helye (556. §.).

337. §.

Ha a magánokirat aláírását nem tagadják, vagy bebizonyítják, az aláírást megelőző szöveget az ellenkező bebizonyításáig hamisítatlannak kell vélelmezni, kivéve, ha az okirat külső hiányai vagy rendellenességei ezt a vélelmet lerontják.

337. §. A valódiságtól különbözik a hamisítatlanság. A valódiság azt jelenti, hogy az okirat a kiállítótól ered, hogy azt ő látta el aláírásával. Ellenkező esetben az okirat nem valódi, hanem hamis. Azonban lehet az is, hogy az okirat magától a kiállítótól ered, de azt ő nem abban a szövegben írta alá, mert a szöveg utóbb jogellenesen meg lett változtatva. Az okirat akkor valódi, nem hamis, de hamisított. A §. egyezően a S. E. 77. §-ával, a valódi és külsőleg aggálytalan okiratnak megadja a hamisítatlanság vélelmét. Ez a vélelem azonban nem áll fenn, ha az okiratot a rendellenességek aggályossá teszik. Itt az okirattal bizonyító fél dolga lesz nemcsak a valódiságot, hanem a hamisítatlanságot is bizonyítani, illetőleg az aggályokat eloszlatni.

A névaláírás bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítésével az okirat még nem válik közokirattá.

A kézjegy nem állapít meg vélelmet, hanem a maga jelentőségére nézve mérlegelendő.

A valódiságra nézve kétségen kívül álló okirat tartalma ellen emelt kifogás rendszerint az aláírással való visszaélésre lesz visszavezetendő. E tekintetben v. ö. a 317. §-hoz tett megjegyzéseket.

338. §.

Azt, hogy az irás vagy aláírás valódi-e vagy hamis, más oly irással való összehasonlítás utján is lehet bizonyítani, amelynek valódisága nincs kétségbevonva vagy be van bizonyítva.

A bíróság az összehasonlítás végett elrendelheti, hogy a fél, aki irását vagy aláírását kétségbe vonta, irja le a bíróságtól megjelölendő szavakat a bíróság előtt illetőleg a kiküldött vagy a megkeresett biró

előtt. Ha a fél a meghagyásnak eleget nem tesz, a bíróság ennek a körülménynek az ügy eldöntésére befolyását a 270. §. szerint ítéli meg.

A bíróság az összehasonlítás bizonyító erejét szakértők meghallgatása nélkül is megítélheti, a szükséghez képest azonban szakértőket is meghallgathat.

A 338. §. megegyezik a S. E. 78. §-ával.

339. §.

A felmutatott okiratot akár eredetiben, akár másolatban illetőleg kivonatban a tárgyalási jegyzőkönyvhöz kell mellékelni, hacsak a bírósági iratokhoz csatolva nincs.

Ha az ellenfél az okirat valódiságát kétségbe vonja vagy meghamisítását állítja, az eredeti okiratot a per jogerős eldöntéséig a bíróságnál meg kell őrizni.

A bíróság ezeken az eseteken kívül is elrendelheti, hogy a felek által felmutatott vagy a bíróság által megszerzett okirat eredetije bizonyos időn át az iratok mellé csatolva vagy a bíróságnál letéve maradjon.

A bíróság elrendelheti, hogy az eredeti okirat lepecsételve őriztessék.

339. §. Lényegileg megegyezik a S. E. 79. §-ával.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Szemle.

340. §.

A bíróság a tényállás felderítése vagy a felek között vitás ténykörülmények bizonyítása végett hivatalból is szemlét rendelhet, ha a feleknek — habár csak az előkészítő iratokban foglalt — előadásaiból, más bizonyításfelvétel eredményéből vagy a pernek egyéb adataiból kitűnik, hogy a szemle a tényállás felderítésére vagy a ténykörülmény bizonyítására szolgálhat.

341. §.

Ha a szemletárgy nem vihető a perbíróság elé, vagy ha a szemle közvetlen teljesítése nagy nehézséggel jár, a szemle teljesítését kiküldött vagy megkeresett bíróra lehet bízni.

Katonai vagy katonailag megszállott épületben (hajón) szemlét

csak az épület (hajó) parancsnokának értesítése után és az általa kirendelt katonai személy jelenlétében szabad foganatosítani. Ha a parancsnok e célra katonai személyt ki nem rendel vagy a kirendelt katonai személy meg nem jelenik, ez a körülmény a szemle teljesítését nem akadályozza.

341. §. «Lehet» bizni, azt jelenti, hogy az itt említett esetben maga a bíróság is teljesíthesse a helyszínén a szemlét.

342. §.

A bíróság annak a körülménynek az ügy eldöntésére való befolyását, hogy valamelyik fél a szemle tárgyát a szemle határnapján fel nem mutatja vagy a szemlét másként meggátolja, a 270. §. szerint ítéli meg.

Ha a fél a szemle tárgyának birtokát tagadja, a bíróság eskü alatt hallgathatja ki (373. §.) a tagadás valóságának, valamint a tárgy hollétének és annak a körülménynek a kiderítése végett, hogy a szemle tárgyát nem szándékosan semmisítette meg vagy tette hasznavehetetlenné.

343. §.

Ha a szemle tárgya bíróságnak vagy más közhatóságnak, közhivatalnoknak, közjegyzőnek vagy pedig hatósági megbízás alapján magánszemélynek őrizetében van, a szemlét teljesítő bíróság illetőleg bíró hivatalból intézkedik a tárgy megszemlélhetése iránt.

A tárgy megszemlélése csak akkor tagadható meg, ha az a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességének megsértésével járna.

A titoktartás kötelessége alóli felmentésre a 298. §. alkalmazandó.

344. §.

Ha a szemletárgy a perben nem álló harmadik személy birtokában van, őt a szemle határnapjára azzal a hozzáadással kell megidézni hogy a szemlét távollétében is meg fogják tartani.

A harmadik személy a szemle megtartását ellenezheti, ha abból reá vagy más olyan személyre, akinek a nevében a tárgyat birja, kár vagy jelentékeny sérelem származik. Az ellenzést a szemlét teljesítő bíróságnál a szemlére kitüzött határnap előtt irásban be lehet jelenteni vagy jegyzőkönyvbe lehet mondani, legkésőbben azonban a szemle alkalmával kell előadni. Az ellenzés okát valószinüvé kell tenni.

Az ellenzés jogosultsága felől a perbíróság határoz.

A felek valamint a harmadik személy meghallgatására és a vég-

zés ellen használható felfolyamodásra nézve a 302. §. szabályai megfelelően alkalmazandók.

Ha az ellenzést jogerejüleg elvetették, úgyszintén ha a harmadik személy ok előadása nélkül gátolja a szemlét, ezt szükség esetében karhatalommal is foganatosítani kell, házkutatás azonban nem tartható.

345. §.

Ha a szemlét harmadik személynél az ő közreműködése nélkü nem lehet foganatosítani, a perbiróság a szemle elrendeléskor vagy a foganatosítás sikertelen megkisérlése után elrendelheti, hogy a harmadik személy tanukép kihallgattassék. A perbiróság elrendelheti továbbá azt is, hogy a tanukép megidézett személy költség nélkül a biróság elé vihető kisebb szemletárgyat, magával hozzon.

A tanukép kihallgatott harmadik személylyel szemben, aki a szemletárgy felmutatását, amely vallomása szerint birtokában van, alaptalanúl megtagadja, a tanuságtétel megtagadásának következményei (303. §.) alkalmazandók.

Azokon az eseteken kívül, amelyekben a tanuságtétel megtagadható, a szemletárgy felmutatását akkor is meg lehet tagadni, ha a harmadik személy a tárgyat nem saját nevében birja. A megtagadás bejelentésére valamint jogosultságának tárgyalására, a határozathozatalra és a felfolyamodásra a 301. és a 302. §. megfelelően alkalmazandók.

A fél jogát, hogy a harmadik személytől a szemletárgy kiadását vagy felmutatását és a felmutatás elmulasztásából eredő kárának megtérítését külön perrel követelhesse, ez a §. nem érinti.

346. §.

Az a harmadik személy, aki a birtokában levő tárgy megszemléléséhez megjelent, a tanuk részére megállapítható illetményeket követelheti, habár tanukép megidézve nem volt. Egyebekben a 314. §. ebben az esetben is megfelelően alkalmazandó.

Ha pedig a harmadik személy a szemle teljesítésével kárt szenved, a kár megtérítését az esetben is követelheti, ha a szemle megtartását nem ellenezte. A harmadik személyt erre a jogára a bíróságnak figyelmeztetnie kell.

A kár összegét a szemlét teljesítő biróság illetőleg biró állapítja meg és megfizetését végrehajtás terhe alatt annak a félnek hagyja meg, aki a szemle költségét fedezni köteles. A végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

342—346. §§. «A 344. és 345. §. a harmadik személyt is kötelezi arra, hogy a szemletárgy felmutatásával az igazság kiderítését lehetővé tegye. Ez a tétel eddig csak a bűnvádi eljárásban érvényesíttetett. A bűnvádi és a polgári eljárás között azonban e tekintetben nem lehet különbséget tenni épp oly kevéssé, mint a tanuskodási kötelesség tekintetében. A polgári és a bűnvádi per különbözősége csak azt hozza magával, hogy az előbbiben nem lehet a házkutatás megengedéseig elmenni. Az említett §§-ok egyébiránt csak következetesen továbbfejlesztik azt az álláspontot, a melyet már a S. E. az okiratfelmutatási kötelesség tárgyában elfoglalt és pedig a nélkül, hogy az e részben panaszra adott volna okot. Ha minden, bármily alaptalan ellenzés esetében külön pert kellene a harmadik személy ellen indítani, ez nemcsak tetemes költséggel, hanem nagy időveszteséggel, az eljárásnak hosszú időre megakasztásával járna, a per szándékos elhúzására kényelmesen felhasználható lenne. A §§-okban foglalt cautélák mellett semmiféle jogos érdek sincs veszélyeztetve.» (M. J.)

A szemle tárgyának felmutatása vagy annak megtekintése nagyon ritkán jár a birtokjog megsértésével. A dolog természete rendszerint a megtekintés útján való szemlét el fogja birni a nélkül, hogy a tárgy használati célja csorbát szenvedne.

A felekre nézve a felmutatás kötelezettségének sanctiója abban van, hogy a biró a szemle megakadályozásának az ügy eldöntésére való befolyását szabadon mérlegeli. Megtörténhetik, hogy a bizonyító fél is megtagadja a felmutatást vagy meggátolja a szemlét és e helyett tanukkal akar bizonyítani. A bíróságot a bizonyítás tekintetében olykép megkötni nem lehet, és ép úgy, a mint jogában áll más bizonyítás mellőzésével az okiratok felmutatását hivatalból elrendelni, épp így jogában kell állnia, hogy a felek kérelme nélkül is szemle útján szerezzen magának meggyőződést.

Hogy a bíróság meggyőződjék arról, vajjon a fél jóhiszeműen azért tagadja-e meg a szemletárgy felmutatását, mert az nincs birtokában, vagy pedig azért, mert a szemlét akadályozni akarja: a felet eskü alatt hallgathatja ki. A vallomás és az eskü megtagadását a bíróság szintén szabadon mérlegeli.

«Harmadik személynek birtokában levő dolog megszemlélésében a törvény két szempontból indul ki:

1. Az egyik szempont az, hogy a terület a bíróságnak alá levén vetve, a bíróság bárhova elmehet a szemle foganatosítása végett (344. §.). Ez nemcsak a nyitva álló földterületekre, hanem a bekerített vagy elzárt birtokterületekre is áll, még pedig

akár a peres felek valamelyikének, akár harmadik személyeknek birtokában vannak. Ellenzés esetében a bíróság a szemlét karhatalommal is foganatosíthatja. Ennél a jogánál fogva a bíróság a szemle foganatosításának helyén levő ingókat is megtekintheti, a mennyiben azok ott szabadon feküsznek. Ha azonban nem feküsznek szabadon, a bíróság azokat nem kutathatja. A házkutatás egyrészt sokkal mélyebben belevág a személyes szabadságba és sokkal inquisitoriusabb eszköz, semhogy annak a polgári perben tért lehetne adni; másrészt a 345. §-ban foglalt tanuskodási kötelesség azt feleslegessé teszi. Abból azonban, hogy a bíróság bárhol szemlét tarthat, még nem következik az, hogy a szemle által a peres felekkel jogviszonyban nem álló, a perben nem érdekelt harmadik személyt meg lehetne károsítani. A harmadik személy tehát a szemlét joggal ellenezheti, ha abból akár neki, akár pedig annak, a kinek nevében a tárgyat birja, kára vagy jelentékeny sérelme származik, pl. ha a szemlével ipari vagy műszaki titkok hozatnának nyilvánosságra, ha a szemle falak felbontását tenné szükségessé. Jelentékeny sérelem lehet pl. súlyos beteg nyugalmának megzavarása. Hogy a harmadik személynek alkalma legyen észrevételeit megtenni és általában a szemlénél érdekeire felügyelni, őt a szemlére mindenesetre meg kell idézni. Minthogy továbbá a megjelenés reá nézve időmulasztással és költséggel járhat, a 346. §. megadja neki a jogot, hogy oly illetményeket igényeljen mint a tanu. A szemle teljesítéséből eredő kárát pedig minden esetben követelheti.

2. A másik szempont az, hogy a szemletárgy felmutatására a kötelesség harmadik személy részéről épp oly terjedelemben fennáll, mint az okirat felmutatása (345. §.). Harmadik személy, a kinek közreműködése nélkül a szemle meg nem tartható, tanuként megidézendő a szemle határnapjára, sőt a bíróság azt is elrendelheti, hogy a szemletárgyat magával hozza, ha az oly kis terjedelmű, hogy költség nélkül a bíróság elé vihető. A harmadik személy, kinek közreműködése nélkül a szemle meg nem tartható, ugyanazokból az okokból, a melyekből a tanuságtétel megtagadható, megtagadhatja a szemletárgy felmutatását is. Ezenkívül a 308. §. analogiájára az ott kifejtett okokból a szemletárgy felmutatását abból az okból is megtagadhatja, hogy ő a tárgyat nem saját nevében birja. Ha a szemletárgy bíróságnak, közhatóságnak, közhivatalnoknak, közjegyzőnek vagy hatósági megbizás alapján magánszemélynek őrizetében van, akkor a 328. §. analogiájára épp úgy, mint az okiratoknál, itt is a bíróság, illetőleg a kiküldött vagy meg-

keresett biró hivatalból intézkedik a tárgy megszemlélhetőségéről. (343. §.)» (M. J.)

347. §.

A felek a szemle irányára és módjára nézve indítványokat tehetnek.

348. §.

A szemlét tejesítő biró a perbiróság utasítása nélkül is elrendelheti, hogy a szemletárgynak szükség esetében szakértő által készített rajzát vagy fényképét a jegyzőkönyvhöz csatolják.

349. §.

A szemle költségét egyelőre az a fél köteles megfizetni, akinek érdekében a biróság a szemlét elrendelte. Erről a biróság a szemlét elrendelő végzésben határoz.

Ha a szemle előreláthatólag költséggel fog járni, a biróság a szemlét elrendelő végzésben egyúttal megállapítja azt az összeget, amelyet a szemle költségének fedezésére a kitüzött határidő alatt a bíróságnál le kell tenni.

Ha a fél a letételt a kitüzött határidőben nem teljesíti, a szemlét mellőzni kell, kivéve, ha a fél a letételt még oly időben pótolja, hogy a szemlét az eljárás késleltetése nélkül meg lehet tartani.

A szemle költségét a szemlét teljesítő biróság, illetőleg biró állapítja meg és a letett összegből azonnal utalványozza; ha pedig letétel nem volt elrendelve, vagy a letett összeg nem elegendő, a letételre kötelezett félnek a fizetést vagy pótlást azonnali végrehajtás terhe alatt meghagyja. A megállapítás kérdésében hozott végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye, melynek halasztó hatálya nincs.

A költséget hivatalból kell behajtani. A képviselő ellen a költség behajtása végett végrehajtásnak nincs helye.

349. §. A költség előleges letételére nézve ugyanazok a szempontok irányadók, a melyekből kiindulva a 295. §. a tanubizonyítás költségének letételéről rendelkezik. A különbség csak az, hogy a szemle költségét minden esetben előlegezni kell, ha ilyen előreláthatólag fel fog merülni.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Szakértők.

350. §.

Ha a perben jelentős ténykérdés megitéléséhez vagy szemle teljesitéséhez olyan különös szakértelem szükséges, amellyel a biróság nem rendelkezik, a biróság egy vagy több szakértőt nevez ki.

A szakértők számának a megállapitásában a biróság a per tárgyának értékére is legyen figyelemmel.

A szakértők kinevezése előtt a biróság a feleket a szakértők számára és személyére nézve meghallgatja. Ha a felek egy vagy több szakértő személyében megegyeznek, a biróság a szakértőket a felek javaslatához képest nevezi ki. A biróság azonban a felek részéről javaslatba hozható szakértők számát korlátozhatja.

Ha az illető szakkérdésre nézve állandóan alkalmazott szakértő van, a biróság más szakértőt csak akkor nevezzen ki, ha a felek egyetértően kivánták vagy különös körülmények javasolják.

A biróság a kinevezett szakértő mellé vagy helyébe mást nevezhet ki. Ha azonban a szakértőt a felek egyetértő javaslatára nevezte ki, ez a jog öt a szakértő meghallgatása előtt csak akkor illeti meg, ha a kinevezett szakértő el nem járhat vagy a véleményadással fontos ok nélkül késik.

350. §. A külön szakértelmen és az általános műveltségen alapuló ismeret közti határ gyakran nehezen megállapitható. A törvény tehát kötelezően elő nem irhatja, hogy mely esetben tekinthet el szakértők meghallgatásától. Oly esetekben tehát, a hol különös szakértelem szükséges, pl. valamely személy elmebeli állapotának, valamely épület vagy gép szerkezeti és egyéb hiányainak megállapitásánál, a biró köteles lesz szakértőket meghallgatni, különösen akkor, ha a biró magántanulmányai és tapasztalatai alapján némely tekintetben a kellő szakértelemmel ugyan bir, de fel nem tehető, hogy a fellebbviteli biróság a biró szakértelmét kielégitőnek fogja elismerni. Kereskedelmi kérdéseket tárgyazó ügyekben némi tekintetben szakértelem a birónál feltételeztetik, ha ilyenekkel állandóan foglalkozik, mezőgazdasági kérdésekben biráink nagy része saját tapasztalat alapján kellő szakértelemmel rendelkezik. Ily kérdésekben tehát gyakran szakértők meghallgatása mellőzhető lesz;

ha pedig mégis meghallgattatnak, a biró nincs elzárva attól, hogy a szakértők véleményét el ne fogadja, saját ismeretei és élettapasztalatai alapján döntsön.

A szakértőket a biró nevezi ki, a mi elvileg abból folyik, hogy a szakértőkre a bíróságnak van szüksége, hogy kötelességének eleget tehessen. A gyakorlat különben azt mutatta, hogy a felek által választott szakértők az őket megnevező fél érdekeihez hajolnak és hogy a bíróságok ez okból a bíróság által nevezett harmadik szakértő véleményét tekintették döntőnek. A törvény csak annyiban enged a feleknek a szakértők kinevezésére befolyást, a mennyiben azok a szakértők személyében megegyeznek, mert a kölcsönös bizalom egyelőre elég garantiáját képezi a szakértő megbizhatóságának.

351. §.

A perbiróság a szakértők meghallgatását kiküldött vagy megkeresett bíróra bizhatja, ha a meghallgatás a helyszinén történendő szemlével van összekapcsolva vagy ha a szakértők közvetlen meghallgatása különben nagy nehézséggel jár.

A perbiróság ez esetekben a szakértők kinevezését is — számuk meghatározásával vagy e nélkül — rábizhatja a kiküldött vagy a megkeresett bíróra, ki a kinevezésben a 350. §. szerint jár el.

352. §.

Szakértőül ki nem nevezhető, aki az ügyben mint biró az 59. §. értelmében el nem járhatna, vagy a 61. §. értelmében a fél kifogására kizárandó volna. Az a körülmény azonban, hogy a szakértőt az ügyben mint tanut vagy szakértőt kihallgatták, mellőzésére okúl nem szolgálhat.

Hogy a felek közös megegyezése mennyiben szünteti meg a szakértő mellőzésének okát, a bíróság az eset körülményei szerint itéli meg.

353. §.

Az előbbi §. ellenére kinevezett szakértő kizárását a felek is kérhetik.

A kizárási kérelem a szakértő véleményének előterjesztése előtt annál a bíróságnál, illetőleg birónál, aki a szakértőt kinevezte, legkésőbben a szakértői vélemény előterjesztésének megkezdéséig illetőleg az irásbeli vélemény benyujtásáig, szóval vagy irásban adható elő. A kérelem okát nyomban valószinüvé kell tenni.

A bíróság illetőleg a biró a kizárási kérelem felett az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat. A végzés ellen külön fellebbvitelnek nincs helye.

A szakértő véleményének előterjesztése után a felek a szakértő elleni kifogásaikat csak a tárgyalás folyamán adhatják elő a perbíróság előtt, amely azok felől illetőleg az ujabb szakértő kinevezése felől a szakértő véleményének figyelembevételével határoz.

352—353. §§. Minthogy a szakértő a biró segéde, ennélfogva indokolt, hogy vele szemben ugyanazok a kizárási okok legyenek alkalmazhatók, mint a melyek a birót a törvénynél fogva vagy a felek kifogására kizárják. Bíróság és felek, nem úgy, mint a tanuknál, a szakértők közt szabadon válogathatnak. Nincs tehát ok, hogy miért járjon el szakértőül az, a kinek részrehajlatlansága iránt kételyek merültek fel. (Csakis az 59. §. 5. p. alól van kivétel.) A bíróság a szakértő kinevezése előtt hivatalból veszi figyelembe a kizárási okokat, és pedig azokat az okokat is, a melyek a birót csak a fél kifogására zárják ki. A bíróság maga részére nevez ki segédet és nincs ok arra, hogy miért ne nevezze ki mindjárt azt, a kiben megbizhatik és a ki ellen aggály nem merülhet fel és miért terhelje a feleket esetleg a kizárási kérelem kellemetlenségével és költségével. Ellenben a felek közös megegyezése a szakértőben, biztosítéka a szakértő alkalmas voltára.

Az a körülmény, hogy a biró a szakértővel szemben fenforgó kizárási okot hivatalból is figyelembe veszi, nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy ők is kérhessék a szakértő kizárását. Ha a szakértő véleményének előterjesztését már megkezdette, tulajdonképeni kizárási kérelemnek többé már nem lehet helye, hanem a szakértő véleményének előterjesztése után a fél a tárgyalás folyamán adhatja elő kifogásait a szakértő személye ellen, de azoknak nincs már feltétlenül az a hatásuk, hogy a szakértői vélemény mellőztetik, még ha tényleg is fenforog a kizárási ok. A biró a concret körülmények szerint legjobban fogja megitélhetni, hogy a kizárási ok mellett mennyi súlyt tulajdonítson az előtte fekvő szakértői véleménynek.

A bíróság a szakértő kizárása felől is az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat. E tekintetben a legrövidebb eljárást kell követni. Ezért az e tárgyban hozott határozat ellen még akkor sincs helye felebbvitelnek, ha a bíróság a kizárást megtagadja. Az ügy érdemének megbirálásakor a vélemény mérlegelésében úgyis figyelembe veheti a bíróság azt a körülményt, hogy azt olyan szakértő adta elő, a kit ki kellett volna zárni.

354. §.

A bíróság részéről kinevezett szakértő e minőségében köteles eljárni, ha az illető szakmában véleményadásra állandóan alkalmazva van, vagy ha a szakmát, amelynek ismerete a kivánt véleményadáshoz szükséges, keresetképen gyakorolja.

354. §. E §. némi módosítással lényegileg megegyezik a bűnv. pdt. 231. §-ával. E szerint a szakértői működés általános kötelezettsége alól a kellő szakértelemmel birók közül csak azok vannak kizárva, a kik valamely szakmával nem keresetképen foglalkoznak, továbbá, a kik a 355. §. értelmében az alól felmentendők.

355. §.

Az 59. §-ban felsorolt, valamint azok az okok, amelyek miatt a tanu a tanuságtételt megtagadhatja, a szakértőt a véleményadás megtagadására jogosítják.

A bíróság más okból is felmentheti a szakértőt a véleményadás kötelessége alól.

Az a szakértő, ki a véleményadásra a bíróság előtt késznek nyilatkozott, habár különben arra kötelezve nincsen, a vélemény adását csak oly okból tagadhatja meg, mely a véleményadás elvállalása után keletkezett.

Közszolgálatban álló egyén nem alkalmazható szakértőül, ha ezt felebbvaló hatósága a közszolgálat érdekébe ütközőnek nyilvánítja.

356. §.

Ha a szakértőt a kiküldött vagy a megkeresett biró nevezte ki, a véleményadás kötelessége alól a felmentést is megadhatja.

Ha azonban a kiküldött vagy a megkeresett biró a véleményadás megtagadását jogosnak nem találja, úgyszintén ha a szakértőt a perbíróság nevezte ki, a felmentés felől ez utóbbi határoz. A felmentést megtagadó végzés ellen a szakértő egyfokú felfolyamodással élhet, amelynek halasztó hatálya van.

355., 356. §§. Ugyanazokból az okokból, a melyekből a tanu a tanuságtételt megtagadhatja, a szakértő is megtagadhatja a véleményadást. Némi ellenmondás látszik abban, hogy a szakértő kizárására nézve a tágabbkörű birói kizárási okok, míg a vélemény megtagadására nézve a tanuságtétel megtagadásának szűkebbkörű okai irányadók. A célszerűség kivánja, hogy az aggályosság általánosságban, a részrehajlatlanság iránti kétség,

a mely a kinevezésnek akadálya, még önmagában ne jogosítsa fel a szakértőt a véleményadás megtagadására, ha a bíróság és a felek őt a szakértői működésre képesnek tartják. Nagyobb mérvű aggályossági okból a bíróság különben a 355. §. 2. bekezdése alapján a felek megegyezése esetében is megadhatja a szakértőnek a felmentést.

Más irányban azonban a felmentési okok köre a szakértő tekintetében tágabb, mint a bíróra nézve. A 359. §. a felmentés okának megítélését a bíróra bizván, lehetővé teszi a felmentést akkor is, ha pl. a szakértőnek hosszabb időre el kell utaznia, ha szakértői véleményekkel túl van terhelve, ha nem bizik magában stb.

A szakértő felmentése tárgyában az a bíróság, illetőleg az a kiküldött vagy megkeresett biró határoz, a ki a szakértőt kinevezte, mivel a felmentés helyettesítéssel is kapcsolatos. Épp úgy, mint a 302. §. értelmében a tanu, a szakértő is halasztó hatályú felfolyamodással élhet a felmentést megtagadó végzés ellen.

357. §.

Ha a véleményadásra köteles szakértő kellő idézésre meg nem jelenik, vagy az eskületételt vagy a véleményadást ok előadása nélkül vagy az előadott ok jogerős elvetése után megtagadja, úgyszintén ha a véleményt megintés után a kellő időben elő nem terjeszti, a meghallgatást teljesítő bíróság illetőleg biró által kétszáz koronáig, ismétlés esetében pedig hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő s ezenfelül az okozott költségben elmarasztalandó.

E végzés ellen a szakértő egyfokú felfolyamodással élhet.

Katonai büntető bíróságnak alávetett személyek megbüntetése végett fellebbvaló hatóságukhoz kell fordulni.

357. §. Elővezettetésnek és a közvetlen elzárásnak a szakértő ellen nincs helye. Csak a pénzbüntetés behajthatatlansága esetében alkalmazható az elzárás. Ez egyezik a bűnv. pdt. 332. §-ával is. A szakértőnek a következmények alóli felmentésére nézve a 297. §-nak a tanukra vonatkozó szabályai irányadók; ez a 365. §-ból következik.

«Ismétlés esetében» mindössze csak kétszer alkalmazandó a büntetés.

358. §.

A szakértőt meghallgatása előtt műveltségi fokához képest figyelmeztetni kell az eskü jelentőségére és a hamis eskü következményeire;

ezután meg kell esketni arra, hogy véleményét részrehajlás nélkül legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja előadni.

Az eskü szavaira és az eskü helyett letehető fogadásra nézve a 310. §. alkalmazandó.

A szakértő megesketése mellőzendő, ha az érdekelt felek megesketésétől közös megegyezéssel elállanak.

Az állandóan alkalmazott és ilyen minőségben esküt tett szakértőt külön megesketése helyett hivatali esküjére kell figyelmeztetni.

358. §. A szakértők előzetes megesketésére nézve fenn van tartva az előbbi eljárás (1868 : LIV. t.-c. 216. §.) annál inkább, mert sok esetben a szakértők az irásbeli vélemény benyujtása után nem idéztetnek többé megjelenésre.

«Elállanak», de nem már akkor és ha a felek kölcsönös megegyezésével neveztettek ki.

A 365. §. értelmében a szakértőket épp úgy, mint a tanukat, a 310. §. szerint egyenkint kell megesketni.

359. §.

A szakértővel azokat az iratokat és egyéb segédeszközöket, amelyekre véleményének előterjesztése végett szüksége van, közölni kell.

A szakértő a vélemény előkészitése céljából a felek meghallgatását, tanuk kihallgatását, okiratok és szemletárgyak felmutatását vagy megszerzését is indítványozhatja a bíróságnál. A szakértő továbbá a bíróság engedelmével a felekhez vagy a tanukhoz közvetlenül is intézhet kérdéseket.

359. §. Rendszerint az elnök a kihallgatás kezdetén elő fogja adni a szakértőknek azokat az adatokat, a melyekre a véleményadás végett a bíróságnak szüksége van és azokat a kérdéseket hozzájuk intézni, a melyekre véleményüket nyilvánitaniok kell, azonban a szakértőkhöz intézendő kérdések megállapításában és a szakértők kitanításában a birák és a felek is befolyhatnak és észrevételeik figyelembe veendők (365. és 307. §§.).

Ha a szakértőket kiküldött vagy megkeresett biró hallgatja ki, a tényállás és a kérdések a 313. §. rendelkezéséhez képest mindig irásban közlendők.

A §. végpontja a szakértők kellő tájékoztatása szempontjából szükséges.

360. §.

Ha a szakértőkkel szemlét kell teljesíteni, a bíróság vagy a bíró, ki a szakértőt meghallgatja, a szakértő bevezetése után a körülmények szerint elrendelheti, hogy a szakértő a szemle tárgyát az ő jelen nem létében vizsgálja meg, valamint fontos okból elrendelheti azt is, hogy a vizsgálatnál a felek ne lehessenek jelen.

360. §. Szakértők meghallgatásával összekötött szemle esetében a bíróságnak ugyan rendszerint végig jelen kell lenni és vezetnie kell a szemlét, ez azonban sokszor céltalan és a bíróságra rendkívül terhes lehet, sőt néha lehetetlen is, például midőn hosszú időt, esetleg hónapokat igénybe vevő vegyi elemzésről vagy építészeti ügyben hosszú ideig tartó mérésekről és számításokról van szó. Néha a felek jelenléte is zavarólag hathat a szakértők munkájára, esetleg más indok is lehet a felek kizárására, pl. szemérmet sértő vizsgálat esetében.

361. §.

Ha a szakértő alapos és kimerítő véleményt azonnal nem terjesztheti elő, a meghallgatást teljesítő bíróság vagy bíró a vélemény szóbeli előterjesztésére új határnapot tüz ki, vagy pedig a véleménynek az egyúttal kitüzött határidő alatt irásban való benyujtását rendeli el.

Az irásbeli vélemény beérkezéséről a felek értesítendők.

Az irásbeli vélemény felvilágositása végett a szakértőt mind a perbíróság, mind pedig a kiküldött vagy a megkeresett bíró megjelenésre idézheti.

362. §.

Több szakértő együtt hallgatható meg és közös véleményt adhat.

361., 362. §§. A szakértők meghallgatására nézve a 304., a 306. és 307. §-nak a tanukihallgatásra vonatkozó szabályai alkalmazandók következő eltérésekkel:

1. A szakértők egyenként hallgatandók ugyan meg, de együttesen jelen vannak, a mi abból következik, hogy közös véleményt adhatnak (362. §.). Közös vélemény adható nemcsak akkor, ha valamennyi szakértő egy véleményen van, hanem akkor is, ha közülök többnek véleménye egyezik; az összefoglalható, a külön vélemény külön előadása mellett. Szótöbbségről és kisebbségről nem lehet szó.

2. A szakértő véleményét rendszerint a kihallgatásnál szó-

val terjeszti elő, a mikor azt nyomban jegyzőkönyvbe kell venni épp úgy, mint a tanu vallomását. Ha azonban ily módon alapos és kimerítő vélemény elő nem terjeszthető, a biró vagy új határnapot tűz a vélemény szóbeli előterjesztésére, vagy irásbeli vélemény készítésére utasítja a szakértőt. Az irásbeli véleményt a szakértő a bíróságon kívül a felek hozzájárulása nélkül készíti. A vélemény a jegyzőnél nyujtandó be és ezzel a szakértő működése rendszerint be van fejezve. Szükség esetében azonban a szakértő felvilágosítás adása végett megidézhető.

A szakértők véleményének indokokkal való támogatása rendszerint szükséges és azt a bíróság mindenkor követelheti, azonban feltétlenül nincs előírva, mivel egyes esetekben, például ingók becslésénél, nem szükséges, esetleg lehetetlen is.

Az irásbeli vélemény tartalma a felek által a szóbeli tárgyaláson előadandó.

363. §.

Ha a perbiróság a véleményt nem találja kielégítőnek, a szakértők meghallgatását ismételheti vagy más szakértőket is meghallgathat.

363. §. Ez a jog nem illeti meg a kiküldött vagy megkeresett birót, hanem csak a perbiróságot.

A bíróság nem köteles mennyiségeknél az átlag elfogadásával határozni, hanem e tekintetben is a szakértő helyesebb indokolása lehet irányadó. Esetleg a bíróság más szakértőket hallgathat ki.

364. §.

A szakértő meghallgatásának költségét az a fél köteles egyelőre megfizetni, akinek érdekében a bíróság a szakértő meghallgatását elrendelte. E kérdésben a perbiróság a meghallgatást elrendelő végzésben határoz és egyúttal megállapitja azt az összeget, amelyet a költség fedezésére a bíróságnál előzetesen le kell tenni.

A szakértő készkiadásainak és időmulasztásának megtérítésén felül megfelelő munkadijat követelhet. Kiadásának fedezésére a szakértő előleget is kérhet.

A szakértő illetményeinek megállapitása kérdésében hozott végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye, melynek az utalványozásra, illetőleg a fizetésre halasztó hatálya van.

364. §. Épp úgy mint a tanuk illetményét, a szakértőkét is a biró állapitja meg, a ki őket kihallgatta. Ez a biró tudja

közvetlenül, hogy a szakértő mennyit dolgozott s ez ismeri legjobban a helyi viszonyokat, a melyek a munkadíj összegét befolyásolhatják. E tekintetben elég biztosítékot nyújt a felfolyamodás.

A szakértői díjak előzetes megállapítása, letétele és kiutalása tekintetében egyébiránt a 365. §. értelmében a tanukra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

Eltérés e tekintetben abban van, hogy a szakértői bizonyítás költségét épp úgy, mint a szemléét, mindig előlegezni kell, hogy a szakértő feltétlenül kap munkadíjat s hogy a felfolyamodásnak halasztó hatálya van, a minek indoka az, hogy a szakértői illetmények sokszor nagy összegre rúgnak.

365. §.

Amennyiben ebből a fejezetből más nem következik, a tanukra vonatkozó szabályok a szakértőkre is megfelelően alkalmazandók.

366. §.

Amennyiben szakértő személyek olyan elmult ténykörülményről vagy állapotról tanuskodnak, amelynek észleléséhez szakértelem volt szükséges, tanuknak kell őket tekinteni és ilyenekül kihallgatni.

366. §. Az, hogy a szakértő tanuk a bizonyítandó ténykörülményeket csak szakértelmüknél fogva észlelhették, az nem változtathat azon, hogy tanuknak tekintendők, pl. az orvos, ki arról tesz tanuságot, hogy valakinek a mult időben volt betegsége minő tünetekben nyilvánult. Azonban nincs kizárva, hogy ha a szakértő tanuk észleletük alapján véleményadásra is felhivatnak, e részben szakértőknek tekintessenek.

Ha a szakértő tanu csupán észleletéről tesz vallomást, utólagosan megesketendő és csak tanudíjat igényelhet.

Ha a szakértő nemcsak elmult ténykörülményekről kihallgatandó, hanem ezek alapján, illetőleg a jelenlegi tényállásról véleményt is tartozik adni, akkor a tanu és szakértő minőségét magában egyesítve, a tanukról és szakértőkről szóló rendelkezések nyernek alkalmazást, vagyis köteles a kihallgatandó a tanu és szakértő esküt (a kihallgatás után assertorius alakban) letenni és jogosult szakértői illetményt követelni.

367. §.

A bíróság szakértői vélemény adása vagy szakértői vélemény felülvizsgálata végett hivatalból is megkeresheti az erre hivatott hatóságot vagy testületet.

367. §. Ily testületek pl. az igazságügyi orvosi tanács, az állatorvosi akadémia stb.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A félnek eskü alatti kihallgatása és a fél esküje.

«A S. E. törvénynek egyik legfontosabb újítása az volt, hogy a járásbirósági (sommás) eljárásban a fél esküjét — mint bizonyító eszközt — mellőzte és helyébe a félnek eskü alatti kihallgatását tette. Ez az újítás a gyakorlatban bevált. A fél esküjét a pdt. csak mint egyezségi esküt tartja fenn.» (M. J.)

368. §.

A bíróság kérelemre vagy hivatalból is elrendelheti a félnek eskü alatti kihallgatását, ha döntő ténykörülményre nézve a bizonyíték kiegészítése szükséges, vagy ha más bizonyíték egyáltalában nem áll rendelkezésre.

Valamely állítás valószinüvé tétele végett a fél eskü alatt ki nem hallgatható.

368. §. Az 1. bekezdés megegyezik a S. E. 95. §. első bekezdésével.

A 2. bekezdés szerint a félnek eskü alatti kihallgatása nem alkalmazható valamely állítás valószinűsítésére. Az eskü végső bizonyítási eszközül kell hogy fenmaradjon és sokkal fontosabb az, hogysem alárendeltebb és rendszerint ideiglenes jellegű kérdésekre legyen felhasználható.

Miután valamely állítás valószinűsítéséhez nem absolut valóság bizonyítandó, a tanuknak és szakértőknek eskü alatti kihallgatása nem szükséges, hanem elég az eskü helyett az ünnepélyes fogadalommal való megerősítés.

A 371. §-ban a fél vallomásának valószinűségéről vagy valamely «tényállítás», — ellenben a 368. §. 2. bekezdésében valamely «állítás» valószinűvé tételéről, vagyis hiteltérdemlő-

ségéről van szó. Ilyen esetek, a hol a fél valami állítást valószínűvé tenni tartozik, előfordulnak pl. a 63, 87, 180, 261, 280, 353, 384, 450, 473. §§-ban.

Az eskü alatti kihallgatástól különbözik a félnek egyszerü személyes kihallgatása, melyet a bíróság a saját információjának kiegészítésére mindenkor elrendelhet (226. §.).

369. §.

Ha a döntő ténykörülményre nézve a bizonyíték kiegészítése szükséges, a bíróság a per körülményeihez képest belátása szerint ítéli meg, hogy a bizonyító felet vagy ellenfelét hallgassa-e ki.

Ha ellenben a döntő ténykörülményre nézve más bizonyíték nem áll rendelkezésre, a bíróság a bizonyító fél ellenfelét hallgassa ki, kivéve ha ez maga kéri a bizonyító félnek eskü alatti kihallgatását, vagy pedig ha a vallomástételt megtagadja.

370. §.

Ha a bíróság valamelyik félnek kihallgatását elrendelte, ennek a megesketése előtt hivatalból is elrendelheti a másik fél kihallgatását is.

Ha a másik fél ez iránti kérelmét az eskü letétele előtt előterjeszti, kihallgatását csak akkor lehet mellőzni, ha e miatt a tárgyalást el kellene halasztani.

371. §.

Ha a bíróság mind a két felet kihallgatja, a kihallgatás után dönti el, hogy melyik felet bocsátja vallomásának esküvel való megerősítésére. Ha azonban a döntő ténykörülményre nézve más bizonyíték nem áll rendelkezésre, a bíróság, mind a két fél kihallgatása esetében is, a bizonyító felet csak akkor bocsássa esküre, ha a körülményeknek a 270. §. szerinti mérlegelése után úgy találja, hogy az ellentétes vallomások közül a bizonyító fél vallomása mutatkozik valószínűnek, vagy ha az ellenfél az eskü letételét megtagadja.

Ha a döntő ténykörülményről csak a bizonyító félnek van közvetlen tudomása, vagy esküre csak a bizonyító fél bocsátható (375. §.), ezt a bíróság az ellenfél beleegyezésének esetén kívül csak akkor bocsáthatja esküre, ha a 270. §. szerint mérlegelendő oly ténykörülmények forognak fenn, amelyek a bizonyító fél vallomásának valóságát támogatják.

369, 370, 371. §§. A 369. §. arra nézve, hogy melyik fél hallgatandó ki eskü alatt, egyezőleg a S. E. 96. §-ával, különböztet a között a két eset között, a midőn a félnek eskü alatti kihallgatását más bizonyíték hiánya miatt, vagy más bizonyíték kiegészítése végett kell elrendelni.

A különbség az, hogy míg a bizonyíték kiegészítése esetében a biró belátása szerint itéli meg, hogy a bizonyító felet vagy ellenfelét hallgassa-e ki, addig más bizonyíték hiányában a bizonyító fél rendszerint nem hallgatható ki, hanem a biró a bizonyító fél ellenfelét fogja kihallgatni, kivéve, ha az ellenfél maga kéri a bizonyító fél kihallgatását, vagy pedig ha megtagadja a vallomástételt. A bizonyító fél ellenfelétől függ tehát ilyenkor, hogy a bíróság őt vagy a bizonyító felet hallgassa-e ki.

A 370. §. 2. bekezdésében foglalt ama kötelező szabálylyal, hogy a biró a másik felet ennek kérelmére szintén kihallgatni tartozik, ki van zárva, hogy a biró, ha úgy találja, hogy az egyik fél mellett fenforog kiegészítendő részbizonyíték, ennek kiegészítésére ezt a felet hallgathassa ki eskü alatt és a másik fél kihallgatását — kérelme ellenére — mellőzve, esküre is bocsáthassa. A törvény tehát helyesen akkép értelmezendő, hogy a biró a másik felet is kihallgatni tartozik, ha ez a kihallgatását kellő időben kéri, akár van már kiegészítendő bizonyíték, akár nincs, és hogy a biró, ha a másik fél is kéri kihallgatását, mindkét fél kihallgatása útján meggyőződést szerezzen arról, hogy a látszólag fenforgó részbizonyíték nem-e lett megerőtlenítve a másik fél eskü alatti vallomásával és hogy a bizonyítás kiegészítése esetében az eskü alatt kihallgatott felek melyikét bocsássa esküre. Ha pedig az ellenfél saját kihallgatását nem kérte, a biró ezt hivatalból is jogosult elrendelni a 370. §. 1. bekezdése értelmében.

Ha a döntő ténykörülményre nézve más bizonyíték nincs — tehát kiegészítendő bizonyíték sem forog fenn — akkor a biró a 369. §. 2. bekezdése értelmében a bizonyító fél ellenfelét hallgatja ki, és ha mindkét felet akár hivatalból, akár kérelemre kihallgatta, a 371. §. értelmében a bizonyító felet csak akkor bocsátja esküre, ha ennek vallomása valószinű, vagy ha az ellenfél az eskü letételét megtagadja.

Milyen legyen már most az a bizonyíték, a melynek kiegészítése válik szükségessé?

A 315. §. szerint a közokirat, a 317. §. szerint a magánokirat, ha az a törvényes kellékekkel bir, teljes bizonyítékot képez, de az ellenbizonyítás a 316. §. szerint meg van engedve. A törvényben tárgyalt minden egyéb bizonyíték a biró szabad

mérlegelésének a tárgya. A törvény nem mondja, hogy mely bizonyíték tekintendő kiegészítendő, tehát nem teljes bizonyítéknak, a mi egyébiránt a szabad mérlegelés elvével össze nem egyeztethető. A biró meggyőződésétől függ tehát az, hogy az előtte feltárt bizonyító anyagban talál-e részbizonyítékot vagy nem. A biró szabad mérlegelési jogánál fogva elejtheti a tanuk vallomását, az okiratot bizonyítékul el nem fogadhatja, sőt a törvényes kellékekkel ellátott okiratot is elejtheti, ha az ellenbizonyítást sikerültnek találja, viszont ugyanezeket a bizonyítékokat belátása szerint teljes bizonyítékul vagy részbizonyítékul elfogadhatja.

Mindig az a kérdés, hogy mit talál a biró; következésképen a 369. és 370. §§-ban az alatt: «bizonyíték kiegészítése válik szükségessé», nem az értendő, hogy van-e okirat, van-e tanu? hanem az, hogy a biró az okiratot vagy tanuvallomást kiegészítendő bizonyítéknak találja-e s így voltaképen, ha úgy van meggyőződve, hogy a feleknek eskü alatti kihallgatását mint bizonyítékot alkalmazni kell, azt a felet, a ki mellett meggyőződése szerint az anyagi igazság szól, esküre fogja bocsátani és hogy itélete a felülvizsgálati bíróságnál is megálljon, azt akkép fogja indokolni, hogy az általa felsorolt bizonyítékokkal részbizonyíték szolgáltatván, azt a fél eskü alatti vallomásával kiegészíttetni, avagy hogy bizonyíték általában fenn nem forogván, a bizonyító fél ellenfelét kellett esküre bocsátani, avagy hogy bizonyíték ugyan nincs, de a bizonyító fél vallomását találta valószinűsítettnek; csakhogy ez utóbbi esetben a bizonyítási kötelezettség terhére nézve a birónak tisztában kell lennie (374. §.).

Látszik ebből, hogy habár az eskü alatti kihallgatás a félnek egyik bizonyítási eszköze és a fél, ha egyéb bizonyítéka nincs, alapos ok nélkül nem fosztható meg attól a jogától, hogy az ellenfelét a perdöntő tényekre nézve az eskütételre vagyis az igazmondásra kényszeríttethesse, mégis a biró belátásától függ az, hogy a perben az esküvel való bizonyítást alkalmazza-e vagy sem, hogy eskü alatt hallgassa-e ki azt a felet, a mely mellett meggyőződése szerint az anyagi igazság szól és hogy a törvénynek az a megkülönböztetése, hogy forog-e fenn kiegészítendő bizonyíték vagy semmi más bizonyíték, úgy az a rendelkezés, hogy az ellenfél is kivánatára eskü alatt kihallgatandó, csupán cautelák arra nézve, hogy a biró mentől behatóbban vizsgálja a bizonyítékokat és annak igazolására, hogy ezt megtette, itéletét akkép tartozik indokolni, hogy indokolása a 386—371. §§-ban rejlő cauteláknak megfeleljen.

Nincs előírva, hogy a biró egyéb bizonyíték hiányában köteles legyen a fél eskü alatti kihallgatását hivatalból elrendelni; következésképen, ha egyik fél sem kérte az eskü alatti kihallgatást, akkor a biró azt indokolás nélkül is mellőzheti.

Megegyezően a S. E. 95. §-ának 5. bekezdésével, a 370. §. 1. bekezdése szerint a bíróság az egyik fél meghiteltetése előtt a másik fél kihallgatását hivatalból is elrendelheti. A kérelemnek, illetőleg határozatnak azért kell a megesketést megelőznie, mert a bíróság mindig csak az egyik felet bocsáthatja esküre, az eskületétel után tehát a másik felet többé nem hallgathatja ki eskü alatt. Abból indul ki a törvény, hogy a bíróság rendszerint mind a két felet ki fogja hallgatni, ha az nehézséggel nem jár, mert ezzel az eldöntés alapossága csak nyerhet.

Ellenben a S. E. 95. §-ának 4. bekezdésétől eltérően, nem köteles a biró a másik felet kérelmére minden esetben kihallgatni, hanem a 370. §. szerint csak akkor, ha e miatt a tárgyalást elhalasztani nem kell. A S. E.-nak ez a kötelező szabálya a gyakorlatban helytelen következményekre vezetett, a mennyiben módot nyújt arra, hogy a rosszhiszemű fél az itélethozatalra teljesen megérett pernek befejezését hónapokra elodázza.

«Ez természetesen nem zárja ki, hogy a biró, ha célszerűnek találja, a másik felet bármikor kihallgathassa, ha nincs is jelen. De annyit mindenesetre meg lehet kivánni a féltől, hogy ha eskü alatt kihallgatására súlyt helyez, a tárgyaláson megjelenjen.» (M. J.)

Előrelátható nem lévén, hogy a bíróság a tárgyalás folyamán mely időpontban találja szükségesnek a feleknek eskü alatti kihallgatását, nehezen követelhető, hogy az ügyvéd által képviselt fél, különösen bonyolódott nagyobb perben, minden egyes tárgyalásra (esetleg mindkét alsóbíróságnál) személyesen jelenjen meg, és pedig oly fél is, ki más helyen, esetleg külföldön lakik vagy beteges. A bíróság ily perekben rendszerint a 370. §. 1. bekezdése értelmében a jelen nem levő másik félnek eskü alatti kihallgatását is fogja szükségesnek találni és e célból a tárgyalást elhalasztani, a §. 2. bekezdésében foglalt szigorúbb szabályt pedig csak kisebb perekben és ott alkalmazni, a hol meg van győződve arról, hogy a fél az ügyet rosszhiszeműen elodázni törekszik.

A jelen nem lévő fél, ha perbeli képviselője van, nem idézendő személyesen az eskü alatti kihallgatásra, hanem a per folyamában a bíróságnak minden határozata a perbeli képvi-

selőnek kézbesítendő, illetőleg előtte kihirdetendő, kötelességében állván ennek, a felét értesíteni és kitanítani.

372. §.

Kár vagy elmaradt haszon mennyiségének megállapithatása végett (271. §.) a bizonyító fél — még pedig a 369—371. §-okban foglalt korlátozásokra való tekintet nélkül — eskü alatt arra is kihallgatható, hogy kárát vagy elmaradt hasznát mennyire becsüli.

373. §.

Az a fél, aki vagyont, ennek egyes alkotó részeit, adósságot vagy bizonyító eszközöket köteles felfedezni, erre az ellenfél kérelmére a szóbeli tárgyalás folyamán eskü alatt kihallgatható.

A 372. és 373. §. megegyezik a S. E. 97. §. rendelkezésével.

A 372. §. az eddigi rendes perekben alkalmazott ú. n. becslő esküről, a 373. §. pedig a felfedező eskü esetéről rendelkezik s rendelkezéseik a volt esküneк e két faját helyettesítik.

Azok a szabályok, a melyek a 369—371. §§-ban a felek kihallgatásának sorrendje és azok esküre bocsátása tekintetében felállíttattak, azokban az esetekben, a midőn a becslő esküt helyettesítő kihallgatás eszközlendő, helyt nem foghatnak, az ily kár megállapítása általában a bíróság szabad belátására van bizva. (271. §.)

A 373. §-ban a törvény a felfedező eskü körüli eljárást, mely eddig egy külön incidens perre szolgáltatott alkalmat, célszerűen egyszerűsíti. Ez egyszerűsítés indokai ugyanazok, a melyek az okirat felmutatására vonatkozó rendelkezést indokolják. (327. §.)

374. §.

A bíróság a per körülményeihez képest belátása szerint itéli meg, hogy több pertárs közül, a közkereseti vagy betéti társaság több tagja közül vagy jogi személy több képviselője közül egyet vagy többet vagy pedig valamennyit, továbbá, hogy kiskorú vagy gondnokolt perében a felet vagy törvényes képviselőjét, vagy mind a kettőt, a csődtömeg perében pedig a közadóst vagy a tömeggondnokot, vagy mind a kettőt hallgassa-e ki eskü alatt.

374. §. Megegyezik a S. E. 95. §. 2. és 3. bekezdésével. Arra nézve, hogy kik hallgatandók ki mint tanuk, és kik mint felek eskü alatt, lásd a 298. §-hoz adott észrevételeket.

375. §.

A fél kikérdezésére nézve a 306. és a 307. §-ban, előzetes figyelmeztetésére és megesketésére nézve a 305., a 310. és a 311. §-ban, a jegyzőkönyvre nézve pedig a 309. §-ban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók.

A 312. §. 1., 2. és 4. pontjai esetében a fél megesketését is mellőzni kell; a 3. pont esetében a fél csak akkor eskethető meg, ha az ellenfél beleegyezik.

Mellőzni kell a megesketést akkor is, ha a fél vallomása az esküvel való megerősítés esetében sem érdemelne hitelt vagy ha a bíróság a megesketést más okból fölöslegesnek ítéli.

A felet megkeresés útján vagy kiküldött biró által is ki lehet hallgatni, ha a félnek a perbiróság előtt megjelenése elháríthatatlan akadályba ütközik vagy a per tárgyával arányban nem álló költséget okozna. Ilyen esetben a vallomás beérkezése után a perbiróság dönti el, hogy a kihallgatott fél esküre bocsátandó-e. A perbiróság azonban a megbizásban a kiküldött vagy a megkeresett birónak utasitást adhat a fél megesketésére nézve is, ha az ellenfél előreláthatólag nem lesz kihallgatandó.

A 290. és a 294. §. a fél eskü alatti kihallgatásának esetében is alkalmazandó.

A 375. §. lényegileg megegyezik a S. E. 98. §. rendelkezéseivel.

A M. J. szerint a 375. §. 2. bekezdése akkép rendelkezett, hogy a fél megesketését feltétlenül mellőzni kell a 312. §. 1—4. pontjai esetében, vagyis akkor is, ha a fél hamis tanuzásért vagy hamis esküért el volt itélve. A J. B. ezt nem tartotta indokoltnak, és a 375. §. 2. bekezdésben a törvénybe fel is vett módositást indítványozta, mert indokolása szerint «megtörténhetik, hogy a bizonyitó félnek nincs semmi más bizonyítéka mint ellenfelének eskü alatti kihallgatása. Nem volna méltányos őt ettől a végső bizonyítékától is megfosztani, ha az ellenfél hamis esküért vagy hamis tanuzásért el volt itélve.»

E szerint a 312. §. 1., 2. és 4. pont alatti esetekben a fél eskü alatti kihallgatása is feltétlenül ki van zárva, a 377. §-ban szabályozott egyezségi eskünél pedig csupán az 1. és 2. pont alatti esetekben, ellenben a 3. és 4. pont alatti esetekben, amelyek a tanu hitelképességére vonatkoznak, az ellenfél eltekinthet a tilalomtól s ezért ily fél esküre bocsátható.

A 290. §. arról rendelkezik, hogy mely tanuk hallgatandók ki lakásukon; a 294. §. a közszolgálatban álló stb. tanuk idézéséről.

376. §.

A bíróság a 270. §. szerint itéli meg a fél vallomásának bizonyító erejét, valamint annak a körülménynek a tényállítások valóságára vagy valótlanságára való befolyását, hogy a kihallgatásra megidézett fél meg nem jelent vagy a vallomástételt egészben vagy részben, avagy az eskü letételét megtagadta.

A kihallgatási határnap elmulasztása miatt igazolási kérelemnek nincs helye; a bíróság azonban a körülmények figyelembe vételével a kihallgatást ujból elrendelheti.

A 376. §. egyezik a S. E. 99. §-ával.

A fél tudomása észlelésének és közlésének megbizhatósága épp úgy, mint a tanunál, csak a concret esetben mérlegelhető.

Ha mindkét fél hallgattatott ki eskü alatt többrendbeli tényállításokra, a bíróság jogosítva van a vallomásokban foglalt egyes ténykörülményekre nézve, az egyik fél esküjét bizonyítékul elfogadni vagy egyes ténykörülményekre nézve a másik fél vallomását elfogadni s így nem tekinthető kizártnak, hogy a bíróság, szem előtt tartva a bizonyítási kötelezettség szabályait, egyik ténykörülményre nézve az egyik féltől, más ténykörülményre nézve a másik féltől vegye ki az esküt.

A 2. bekezdés azt is a biró belátására bizza, hogy a kihallgatási határnapot elmulasztó félnek kihallgatását ujból elrendelhesse. Ez tehát mindannyiszor meg fog történni, midőn a fél vallomása nélkül a tényállás kellően nem tisztázható, vagy a fél meg nem jelenése véletlen mulasztás volt.

377. §.

A felek megállapodhatnak abban, hogy valamely döntő ténykörülmény valósága vagy valótlansága valamelyik félnek vagy harmadik személynek erre a ténykörülményre leteendő esküjétől tétessék függővé.

Az esküt a felek vagy akként szövegezhetik, hogy a ténykörülmény az esküvő közvetlen tudomása szerint való vagy nem való, vagy akként, hogy az esküvő lelkiismeretes vizsgálat és tudakozódás alapján arról győződött meg, hogy a ténykörülmény való vagy nem való, vagy végre akként, hogy az esküvő lelkiismeretes vizsgálat és tudakozódás alapján nem győződött meg arról, hogy a ténykörülmény való.

A 312. §. 1. és 2. pontja esetében a fél vagy a harmadik személy esküre nem bocsátható.

378. §.

A bíróság az előbbi §. esetében az eskü letételét a tárgyalás folyamán végzéssel rendeli el és az esküt, ha lehetséges, nyomban kiveszi vagy pedig az elrendelő végzésben az eskü letételére egyúttal határnapot tüz ki. E határnap elmulasztása miatt igazolásnak van helye.

Az esküt fontos okból kiküldött vagy megkeresett biró előtt is le lehet tenni.

A bíróságnak, mielőtt a felet illetőleg a harmadik személyt az eskü letételére bocsátja, meggyőződést kell szereznie arról, hogy az esküminta értelmét tökéletesen felfogta. E végből a bíróság az eskü szavait olvassa fel előtte és a szükséghez képest magyarázza meg.

Az eskütétel előtt az esküvőt az eskü jelentőségére és a hamis eskü következményeire a 305. §. értelmében figyelmeztetni kell. Az eskü kezdő- és végszavaira nézve a 310. §. alkalmazandó.

377., 378. §§. Megegyezően a S. E. 100. §-ával, a fél esküje mint egyezségi eskü fentartatik.

Ezt az indokolja, hogy az egyezségek létrejöttét lehetőleg elő kell mozdítani s hogy az anyagi igazságot nem éri sérelem, ha a felek maguk nem birói döntéssel kívánják a vitát befejezni, hanem egyikük által leteendő esküvel.

A 377. §. megengedi, hogy a felek az egyezségi esküt nemcsak ténykörülményekre, hanem a meggyőződésre is szövegezhessék. Az ilynemű eskü ellen szokásos ellenvetések figyelmet érdemelnek akkor, ha az eskü bizonyítási eszköz. Nem jöhetnek azonban figyelembe az egyezségi esküre nézve, mert hiszen a felektől függ, hogy bizonyítást és birói döntést kérjenek, vagy pedig eskütől függő egyezséget kötnek. Ha a fél maga megnyugszik a másik fél meggyőződésében, akkor nincs panaszra oka.

Hogy az eskü letételére kitűzött határnap elmulasztásának mik legyenek a következményei, ez az egyezségben szabályozandó.

A határnap elmulasztása miatt az igazolás kizárása itt nem volna indokolt, mivel az eskütétel elmulasztása nem pótolható.

A fél esküre bocsáthatására nézve v. ö. a 375. §-hoz felhozottakat.

379. §.

Ha az a személy, akinek esküt kellene tenni, az eskü letétele előtt meghalt vagy esküvő képességét elvesztette, az esküre vonatkozó megállapodás hatályát veszti.

379. §. Úgy a felek feltételezett akarata, mint a célszerűség azt kívánják, hogy az esküre kötelezett halála vagy esküvő képességének elvesztése esetében az eskütől függő egyezség hatályát veszítse s az ügy az egyezség előtti állapotba kerüljön vissza.

380. §.

A 377—379. §-ok abban az esetben is megfelelően alkalmazandók, ha a felek eskü helyett a félnek vagy harmadik személynek lelkiismeretére és becsületére teendő fogadásától teszik a döntő körülmény valóságát vagy valótlanságát függővé.

Ugyane §-ok megfelelő alkalmazásának van továbbá helye akkor is, ha az egyezség van eskütől vagy az első bekezdésben említett fogadástól függővé téve.

380. §. A felek közös megállapodásával az eskü helyébe itt is a fogadás lép.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Előleges bizonyítás.

381. §.

Az érdekelt fél kérelmére a bizonyítás biztosítása végett a per bármely szakában, sőt a per megindítása előtt is előleges tanukihallgatásnak vagy szemlének van helye, ha valószínűnek mutatkozik, hogy a bizonyítás az eljárás rendes menetében már nem lesz sikeresen felvehető vagy a felvétel meg lesz nehezítve, valamint e nélkül is, ha az ellenfél a bizonyítás előleges felvételébe beleegyezik.

Kérheti továbbá a fél az előleges bizonyítást az első bekezdésben megjelölt feltételek nélkül is, ha dolognak vagy műnek olyan hiányait kell megállapítani, amelyekért az ellenfél szavatossággal tartozik. Ha a vevő az eladót a hiányról értesítette, vagy a dolog átvételét annak hiánya miatt megtagadta, az eladó is kérheti az előleges bizonyítás felvételét. Hasonlókép kérheti ezt a vállalkozó is, ha a megrendelő őt a mű hiányáról értesíti vagy a mű átvételét a mű hiánya miatt megtagadta.

Az előleges szemléhez szakértő is alkalmazható.

381. §. Az előleges bizonyítás a tanukihallgatásra és szemlére — szakértőkkel vagy a nélkül — van szorítva.

Szemle esetén kívül szakértői meghallgatás bármikor eszközölhető; arra nézve olynemű sürgősség, a mely az előleges

bizonyítást indokolná, nem foroghat fenn. Nincs ok arra, hogy az előleges bizonyítás megtagadtassék oly esetben, midőn a bizonyítás az eljárás menetében nem lehetetlenné válnék, hanem csak megnehezítve lesz, pl. ha valamely tanu külföldre szándékozik utazni.

Némely esetben a keresk. tv. feljogosítja a felet előleges szemle kérésére, így pl. a 347, 371, 409. és 481. §§. esetében; ezeket az eseteket a 381. §. 2. bekezdése fedi ugyan, mindazonáltal a keresk. törvénynek ide vonatkozó rendelkezései fentartatnak.

382. §.

A kérelmet a perbíróságnál, ha pedig a per még folyamatban nincs, annál a járásbíróságnál kell előadni, melynek területén a tanu tartózkodik vagy a szemle tárgya van. Sürgős esetben a kérelem a per folyamában is ennél a járásbíróságnál adható elő.

Ha a tanuk több járásbíróság területén tartózkodnak vagy a szemle tárgya több járásbíróság területén van, a kérelmet e bíróságok bármelyikénél elő lehet adni.

382. §. «Tartózkodik» v. ö. a 21. és 26. §§-at.

383. §.

A kérelemnek, amely a járásbíróság előtt jegyzőkönyvbe is mondható, magában kell foglalnia:

1. az ellenfél megjelölését vagy meg nem jelölhetésének okát, amely ok szükség esetében valószínűvé teendő;

2. a bizonyítandó tények megjelölését;

3. a tanuknak vagy a szemle tárgyának a megjelölését és esetleg a szakértők meghallgatása iránti kérelmet;

4. ha az ellenfél beleegyezése nincs igazolva, azoknak a tényeknek a megjelölését, amelyek a bizonyítás előleges felvételét indokolják. E tényeket szükség esetében valószínűvé kell tenni.

384. §.

A bíróság a kérelem felől szóbeli tárgyalás nélkül, sürgős esetben pedig valamint ha az ellenfél ismeretlen vagy beleegyezése kellően igazolva van, az ellenfél meghallgatása nélkül is határozhat. A bizonyításfelvétel elrendeléséről, úgyszintén határnapjáról az ismert ellenfelet a lehetőség szerint értesíteni kell az irásbeli kérelemnek, illetőleg a szóbeli kérelemről felvett jegyzőkönyv másolatának közlésével abban az esetben is, ha a bíróság a kérelem felett meghallgatása nélkül határozott.

Ha az ellenfél ismeretlen vagy jókor nem értesíthető és a körülményekhez képest feltételezhető, hogy érdekei a bizonyítás felvételénél képviseletre szorulnak, részére a bíróság a folyamodó fél költségére hivatalból ügygondnokot nevez.

A bizonyítás felvételét elrendelő végzés ellen nincs helye felfolyamodásnak.

A kérelmet megtagadó végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

385. §.

Amennyiben ebből a fejezetből más nem következik, az előleges bizonyítás felvételére a bizonyításfelvétel általános szabályait, valamint a tanukra, a szemlére és a szakértőkre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

383—385. §§. Az, hogy a 383. §. a bizonyítandó tények megjelölését kívánja, nem zárja ki azt, hogy a fél a bizonyítandó tények megjelölése mellett kérdéseit is formulázza a kérvényben, a melyeket a bíróság, ha a tanu összefüggő elbeszélése után szükségesnek tartja, szintén feltehet.

A kérelemre a bíróság tárgyalást tűzhet ki, esetleg, ha a kérelem a szóbeli tárgyaláson lett előadva, nyomban ezen a tárgyaláson meghallgathatja a feleket, a bíróság elrendelheti azonban az ellenfél meghallgatását szóbeli tárgyalás nélkül is. Az előleges bizonyítást megtagadó végzés ellen a felfolyamodás meg van engedve úgy az előleges mint a per alatti bizonyítás megtagadása esetében is. A bizonyításfelvételről szóló jegyzőkönyvet az elrendelő bíróság őrzi, mert ez a kezelés így a legegyszerűbb. A perbíróság azt használatra attól bármikor megszerezheti.

Ha a felek, vagy azok egyike is, a tárgyalásról vagy meghallgatásról elmaradnak, a kérvény, a netán megjelent fél nyilatkozatára való tekintettel is, érdemben elintézendő.

386. §.

Az előleges bizonyításfelvétel eredményét a perben bármelyik fél használhatja.

A perbíróság az előleges bizonyítás eredményének méltatásában a 270. §. szerint ítéli meg annak a körülménynek a befolyását, hogy az ellenfél a bizonyítás felvételéről jókor értesítve nem volt.

A perbíróság hivatalból is elrendelheti az előlegesen felvett bizonyítás ismétlését vagy kiegészítését.

Az előleges bizonyításfelvétel költsége a per költségéhez számítandó.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Birói határozatok.

Az itéletek a birói határozatoknak egy külön neme, t. i. azok a határozatok, a melyek kötelező tárgyalás után valamely anyagi vagy perjogi tartalmú peres kérdés felett hozatnak és nemcsak a pervezetésre vonatkoznak. Az itélet tehát ellentéte a végzésnek és a rendelkezéseknek.

A S. E. 102—105. §§-ait követve az új pdt. megkülönbözteti: a végitéletet, a részitéletet és a közbenszóló itéletet. Tulajdonképen csak a végitélet és a közbenszóló itélet állnak egymással szemközt, míg a részitélet a végitéletnek egy alfaja, a mely azon követelés, illetőleg a követelésnek azon része tekintetében, a melyre kiterjed, végitélet jellegével bir.

387. §.

Ha a per érdeme végeldöntésre alkalmas, a bíróság végitélettel határoz.

Végitéletet (elkülönített végitéletet) hoz a bíróság akkor is, ha egy eljárásba egyesített több per közül csupán egy is alkalmas a végeldöntésre és a többi perre nézve el kell halasztani a tárgyalást. Ha azonban az egy eljárásba egyesített keresetek egymással összefüggenek, vagy ha az egyik kereset a másik ellenében védelemként érvényesíthető, a bíróság az elkülönített végitélet hozatalát mellőzheti.

387. §. Ez a §. lényegileg megegyezik a S. E. 102. §-ával. Ha a bíróság által a 235. §. értelmében egyesített vagy a 190. §. értelmében az egyesítésnek külön elrendelése nélkül egy eljárásban tárgyalt perek közül valamelyik alkalmas a végeldöntésre, a bíróság elkülönített végitéletet (és nem részitéletet) hoz, mert a bíróság az egyesítést bármikor megszüntetheti és az elkülönített itélettel az egyesítés eo ipso felbomlik. Erre a rendelkezésre azért is szükség van, mert nemcsak a peres felek, hanem harmadik személyek közt folyó perek is egyesíthetők; az egyesítés által azok, a kiknek ügye külön végeldöntésre alkalmas, nagyon hátrányos helyzetbe jutnának, ha e miatt hosszú ideig nem juthatnának itélethez. Különösen méltánytalan volna ez akkor, ha a végeldöntésre alkalmas ügy egyszerű, míg a vele egyesített ügy bonyolódott és hosszadalmas eljárást igényel. A 387. §. ezért eltérően a S. E. 102. §-ától nem csak meg-

engedi, hanem előírja, hogy a biró végitélettel határoz. Ez alól a szabály alól azonban kivétel van akkor, ha az egy eljárásban egyesített keresetek egymással összefüggnek vagy egyik a másik ellen védelemként is érvényesíthető (pl. beszámítás útján), mert ilyenkor a közös eldöntés sokszor célszerű lesz. A biróra van tehát bizva, hogy ily esetben elkülönített végitéletet hozzon-e, vagy ha célszerűbb, az egyesített több pert közös végitélettel döntse-e el.

A 387. §. 2. bek. eltérően a S. E. 102. és 103. §-aitól kiterjed a viszontkeresetre és a perben vitássá vált jogviszony létezésének vagy nem létezésének birói megállapítása iránti keresetre is, a mennyiben azok egyesítve lettek, illetőleg a 190. §. értelmében a tárgyalás folyamán lettek indítva. A §. ezeket önálló pereknek tekinti, melyeknek önállóságát az együttes tárgyalás nem szünteti meg. A viszontkereset a 387. §-ban azért nincs külön felemlítve, mert az a 189. §. szerint tulajdonképen csak az alperes által tárgyalás folyamán indított új kereset.

Ha több támadási vagy védelmi eszközök között az egyik a végleges eldöntést lehetővé teszi, ez fel nem függeszthető az okból, mivel más támadási vagy védelmi eszközök felett, a melyek erre vonatkozóan szintén tekintetbe jöhetnek, még nem dönthető. Azonban ha az összes támadási vagy védekezési eszközökre nézve a szükséges peranyag eldöntésre meg van adva, a biró belátásától függ, vajjon az itéletben az egész peranyag vagy csak az eldöntésre elegendő része megvizsgálandó. Utóbbi esetben a felsőbiróság az első fokban figyelembe nem vett támadási és védelmi eszközök felett köteles dönteni. (504. és 506. §§.)

Az elutasító itéleteknél az indokolás változik, 1. ha a per előfeltételei teljesen hiányoznak; ha ez fenforog, a biróság az ügy érdemében nem itélhet, 2. ha a tényállás a jogoltalomra nem alkalmas vagy arra nem szorul, ha a kereset időelőtti, a felperes jogosultsága nincs kimutatva vagy a kereset elévült; a biróság ezek közül bármelyik miatt avagy az ügy érdemében utasíthat el, 3. ha alperes többi között beszámítással védekezik, a biró nincs jogosítva az alaptalan kereset és az alapos ellenkövetelés közt választani, tehát mindaddig, míg a kereset alapossága meg nem áll, az ellenkövetelés alapján elutasításnak helye nem lehet.

388. §.

Ha több követelés közül, amelyek egy keresetlevélben vannak érvényesitve, csupán egy is alkalmas a végeldöntésre, továbbá ha a kereseti követelésnek — ideértve a bíróság rendeletéből egy eljárásba egyesített keresetet is — csupán egy része alkalmas a végeldöntésre: a bíróság részitéletet hozhat.

A 388. §. a S. E. 103. §-ától csak abban tér el, hogy a bíróság a viszontkereset felől nem részitéletet, hanem végitéletet hoz.

A 476. és 521. §. szerint nemcsak végitéletek, hanem részitéletek ellen is lévén helye fellebbezésnek illetőleg felülvizsgálatnak, több követelések elkülönített tárgyalása és eldöntése esetében a hozott külön végitéletek ellen beadott fellebbezés illetőleg felülvizsgálat értéke az elkülönítés időpontjától kezdve minden egyes perre nézve külön számíttatik, habár ez által felperes a fellebbviteli jogtól esetleg elesnék, ellenben részitélet esetében az egész kereset illetőleg egész viszontkereset tárgyának az értéke lesz irányadó.

389. §.

Ha az alperes beszámitási kifogásképp oly ellenkövetelést érvényesit, amely a kereseti követeléssel összefüggésben nincs és ha az ellenkövetelés eldöntése a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, a bíróság a felperes kérelmére a kereseti követelés felől részitéletet hozhat. Ebben az esetben a beszámitás kérdésében a tárgyalást folytatja és eredményéhez képest a részitéletet fentartja, korlátozza vagy hatályon kívül helyezi.

Az alperes a részitélet teljesitéséből vagy végrehajtásából származott kárának megtérítését a folyamatban levő perben még a fellebbezési bíróság előtt is kérheti.

A 389. §. szerint, ellentétben a S. E. 106. §. rendelkezésével a külön perre utasítás egyáltalában ki van zárva és e helyett arra jogosítja a bíróságot fel, hogy akkor, ha az ellenkövetelés a felperesi követeléssel összefüggésben nincs és az nyomban nem tisztázható, felperes kérelmére a kereseti követelés felől részitéletet hozhasson, az eljárást azonban ezután folytatnia kell. Minthogy a részitélet mind a végrehajthatóság, mind a fellebbvitel szempontjából a végitélettel egy tekintet alá esik,

a 389. §. épp oly védelmet nyujt a bonyolódott ellenkövetelésekkel szándékolt elhúzás ellen, mint a S. E. 106. §-a, de mivel a bíróság az ellenkövetelés kérdésében a tárgyalást folytatni köteles, az említett §. hátrányait is elkerüli. Természetes következménye ennek az, hogy az ellenkövetelés felől hozott megállapító ítéletben a beszámításnak meg kell történnie s ehhez képest a részítéletet vagy fentartani, vagy korlátozni, vagy hatályon kivül helyezni kell. A felperes követelését annak végleges megitélése előtt érvényesítheti ugyan, de ezt a kedvezményt csak saját veszélyére veheti igénybe. Az alperes a végrehajtásból vagy önkéntes teljesítésből származott költségét és egyéb kárát hosszadalmas külön per elkerülésével a folyamatban levő perben is követelheti és pedig a fellebbezési bíróság előtt is.

A beszámítási igénynyel az adós kifejezést ad annak, hogy a felperes követelési jogát saját követelési jogának feláldozásával megszüntetni kivánja. A beszámításnak az a hatálya, hogy a követelések, a meddig egymást fedik, visszafelé abban az időpontban elenyészetteknek tekintendők, amelyben felszámíthatókká váltak. Ha tehát alperes a per indítása előtt vagy a szóbeli tárgyaláson kívül tett beszámítási kijelentést, ezzel a felperesi követelés kiegyenlítését állítja, a mi a kifizetéssel ugyanazon hatályú; ellenben ha a beszámítást csak a perben kijelenti, ez a kijelentés egyuttal perbeli cselekmény. Csak a beszámítás előfeltételei birálandók meg a magánjog elvei szerint és ezeknek a beszámítás elleni tilalmai tekintetbe veendők.

Ha alperes a beszámítást érvényesíti, az elkülönített tárgyalás elrendelhető tekintet nélkül arra, hogy a beszámítás a per előtt kijelentetett vagy csak a perben hozatott fel; ellenben ki van zárva az elkülönített tárgyalás, ha a követelés és ellenkövetelés egymással jogi kapcsolatban állnak, vagy ha ugyanabból a jogalapból származnak. Ha elkülönített tárgyalás mellett előbb a kereseti követelés alkalmas az eldöntésre, a bíróság a kereseti követelés felett a beszámítás fentartása mellett részítéletet hoz a 389. §. értelmében. Mihelyt a kereseti követelés mint alaptalan elutasíttatott, a puszta beszámítási kifogás is elesik; ellenben az önálló viszontkereset fenmarad. Az elkülönítés a felebbezési eljárásban is elrendelhető.

A beszámítás kifogásával külön pernek perfüggősége meg nem állapíttatik, mert a 147. §. szerint a perfüggőség a «kereset» kézbesítésével (illetőleg közlésével) áll be, azonban a beszámítás kifogása csupán védelmi eszköz, a mely tehát alperest nem gátolja abban, hogy ellenkövetelését külön perben érvényesíthesse, a mennyiben pedig ezt már megtette, a beszámí-

tás kifogását más perben a felperessel szemben érvényesítheti, anélkül, hogy felperes a perfüggőség kifogását jogosan ellentvethetne.

V. ö. a 232. §-hoz felhozottakat is.

390. §.

Ha az alperes a kereseti követelést egészben vagy részben elismeri, úgyszintén ha a felperes követeléséről egészben vagy részben lemond, a bíróság az ellenfél kérelmére az elismerés vagy a lemondás értelmében végitéletet vagy részitéletet köteles hozni.

A 390. §. megegyezik a S. E. 104. §-ával.

Az elismerés alatt a felperes jogának elismerése értendő, a mi különbözik a nem a jogra, hanem a tényekre vonatkozó bíróság előtti beismeréstől (263. §.), a mely utóbbi nem szükségkép terjed ki a felperesi igény elismerésére.

Ha alperes a keresetben felhozott tényállítások valóságát beismeri, még nem mondott le arról a kifogásáról, hogy a kereseti követelés fizetés, elengedés, beszámítás vagy más okból megszünt; ellenben ha alperes kijelenti, hogy a kereseti követelést elismeri, vagyis hogy azzal tartozik: akkor az elismert követelés további vitatásnak vagy bizonyításnak helye nincs. A bíróság az elismeréshez képest itéletet hozni tartozik és az elismerés illetőleg a jogerős itélet res judicatát szül.

Az elismerés alapján hozott vég- vagy részitélet a fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánítandó (419. §.) s a mennyiben a bíróság ezt ki nem mondotta, ugyanazt a fél kérelmére a fellebbezési bíróság is megteheti, ha a fellebbezési tárgyalás elhalasztása szükséges (502. §.).

«Lemond a követelésről». Ennek ellentéte a keresettől egyszerű elállás (186. §.). A követelésről lemondás a per bármely szakában tehető meg és pedig még a felsőbiróságnál is, azonban az alperesnek a viszontkeresettel netán szerzett jogának sérelme nélkül. A lemondás elfogadása nem szükséges, ellenben annak értelmében a végitélet vagy részitélet hozatala csak az ellenfél kérelmére történhetik meg.

Ha a felperes kereseti követelését leszállította, megállapítandó, hogy abban részben lemondás vagy a keresettől részben elállás foglaltatik. Utóbbi esetben a felperes az előbbi követelést keresetfelemeléssel ismét érvényesítheti.

A lemondásnak vagy elismerésnek a szóbeli tárgyalásnál kell történnie; az ezen kívül péld. a megkeresett biró előtt ki-

jelentett lemondás vagy elismerés csak ténykörülmény, a mely peranyagul szolgálhat és melynek hatálya az anyagi törvény szerint megbirálandó.

A perbeli elismerés érvényességéhez nem kivántatik az ellenfél elfogadó nyilatkozata vagy jelenléte.

A 263. §. szerint a beismerés visszavonható. Ezt a 390. §. az elismerésre nézve nem mondja. Már ez is mutatja, hogy a bíróság előtt tett elismerés vissza nem vonható, de azért sem, mert a 415. §. 1. p. sz. az elismerés alapján hozott marasztaló itélet a fellebbvitelre való tekintet nélkül végrehajtható, és az ilynemü itélet az 563; §. végbekezdése szerint csak perújítással támadható meg. A pertárs elismerésére nézve lásd a 79. §-t.

A bíróságnak az a kötelezettsége, mely szerint az elismerés értelmében itéletet köteles hozni, megszűnik, ha maga a teljesítés, a melyre a fél kötelezendő, tiltott cselekmény, vagy a jogalap, a melyből a teljesítés követeltetik, tiltó törvénybe ütközik.

Az itélet ellen a rendes jogorvoslat nincs ugyan kizárva, a jogorvoslat azonban nem érinti a lemondás tényének magánjogi hatályát, mely lemondási tény csak az itélet hozatala előtt fennállott akarathiány vagy az akarat értelmezése alapján a magánjog szabályai szerint megtámadható.

Az elismerésnek feltétlennek kell lenni a kereseti követelésnek a főtárgyra nézve minden módosítása vagy korlátozása nélkül. A költség kötelezettségének megvitatásában még nem foglaltatik korlátozás.

391. §.

A bíróság a követelés alapja és mennyisége szerint elkülöníthető vitáknál az alap fennállását közbenszóló itélettel előzetesen megállapíthatja. A követelés alapjának megállapítása esetében a tárgyalás a mennyiségre nézve csak az itélet jogerőre emelkedése után folytatható. (506. §.)

A 391. §. megegyezik a S. E. 105. §-ával; az utóbbinak az a kitétele, hogy a közbenszóló itélet a fellebbvitel szempontjából végitéletnek tekintendő, kihagyatott, mert a törvény az itéletek közt arra tekintettel, hogy azok végitéletek, részitéletek vagy közbenszóló itéletek, a fellebbvitel szempontjából nem állít fel különbséget. (476., 520. §§.)

A közbenszóló itélet meghozatala után a kereset még mindig felemelhető. Az ujabbi tárgyalásnál a követelés alapja

ellen is felhozhatók oly kifogások, a melyek csak a közbenszóló itélet hozatala után keletkeztek. Ez okból helyesebb a közbenszóló itéletben az a kijelentés, hogy: a követelés alapja megállapíttatik, a helyett, hogy alperes a követelés alapjánál fogva kártérítésre kötelezletik, avagy: alperes kártérítési kötelezettsége kimondatik stb.

Az alap feletti döntés kötelező hatálya nem terjed ki a követelésnek ujabban érvényesített részére, miután ez nem volt tárgya az előző itéletnek.

Az 506. §. szerint a fellebbezési bíróság a közbenszóló itélet alapján tartott tárgyaláson a mennyiség tárgyában is hozhat itéletet vagy pedig az ügyet — itéletét az elsőbíróságtól eldöntött kérdésre szorítva — további tárgyalás és itélet hozatal végett az elsőbírósághoz utasíthatja vissza.

Az előzetes eldöntés a követelés alapjának fennállása tárgyában feleslegessé teheti a mennyiség tárgyában esetleg szükséges hosszadalmas és költséges bizonyításfelvételeket. Közbenszóló itélet hozható nemcsak kártérítési, hanem pénzbeli követelésekre vagy helyettesíthető dolgokra és teljesítésekre irányuló más követelések felett is, de csak akkor, ha a vita elkülöníthető. Ezzel kifejezés van adva annak is, hogy pl.: kölcsön vagy vételárkövetelésnél nincs helye a követelés alapja feletti előzetes eldöntésnek. A közbenszóló itélet csak külön fellebbezéssel vagy felülvizsgálattal támadható meg. Az alap iránti itélet jogerejének beállta a felebbezési bíróságra nézve is hatályos, az itélet azonban nem zárja ki, hogy a kereset később mégis elutasíttassék azért, mert semmi kár nem bizonyult, azonban az egyik félnek a későbbi tárgyalásról való elmaradása esetében mulasztási itéletnek már nincs helye.

Az elutasító közbenszóló itéletben a költség iránt is teendő végleges intézkedés.

392. §.

Az itéletnek valamint a szóbeli tárgyalás alapján más határozatnak hozatalában csak az a biró vehet részt, aki az alapul szolgáló szóbeli tárgyaláson jelen volt.

Ha a határozathozatal előtt a bíróság más tagokból alakul, a tárgyalást ujra meg kell nyitni. A 242. és a 285. §. ebben az esetben megfelelően alkalmazandó.

A 392. §. a S. E. 107. §-ával egyezik. Az 1. bek. a szóbeliség és közvetlenség elvének szükséges következménye, melyről sem a felek, sem a bíróság le nem mondhatnak. E célból

maga a szóbeli tárgyalás a 2. bek. szerint ismétlendő lesz; a felek cselekményei azonban megtartják hatályukat. A bizonyításfelvétel eredményét a felek épp úgy adják elő, mint midőn az a tárgyaló bíró által megkeresett bíró útján eszközöltetett. Ha a bíró ezt hatályosan keresztülvittnek nem találja, ismétlését elrendelheti (276. §.).

«Hozatalában», tehát nem a kihirdetésben. Az ítélet annak szerkesztésével jön létre és azóta mint jogi tény áll fenn; fennállása és kihirdethetősége a résztvett bíró kiválása által nem érintetik s a hirdető bíró csak arra nézve tartozik kellő biztosítékot nyujtani, hogy nem más, hanem a tényleg hozott ítélet hirdettetik ki.

«Szóbeli tárgyalás». Az elv nem terjed ki oly határozatokra, a melyek csak «a felek meghallgatása» után hozatnak (557. §.).

393. §.

A tanácskozás és a szavazás nem nyilvános.

394. §.

A marasztalás a kérelmen túl nem terjedhet. Ez a szabály a kamatra, gyümölcsre és más mellékkövetelésre is alkalmazandó.

A perköltség viselésének kérdésében a bíróság kérelem nélkül is határoz.

395. §.

Abban az esetben, ha a 71. §. értelmében a félnek a perben csak azon az alapon volt perbeli cselekvő képessége, hogy a szóban forgó per tárgyáról peren kívül jogérvényesen rendelkezhetik, az ítéletben ki kell mondani, hogy a végrehajtás ez ellen a fél ellen csak arra a vagyonra rendelhető el, amelyről ez a fél jogérvényesen rendelkezhetik.

A 395. §. rendelkezése a 71. §. 2. bekezdésében kimondott szabálynak a folyománya. Ha valakinek csak azon az alapon van perbeli cselekvő képessége, hogy a per tárgyáról peren kívül jogérvényesen rendelkezhetik, akkor annak perbeli cselekményei s a vele szemben végbezvihető perbeli cselekmények sem terjedhetnek tágabb körre, mint arra, a mely körben az illetőnek peren kívül rendelkezési joga van s így más vagyonára végrehajtást nem lehet vezetni.

396. §.

Az, hogy a követelés csak a per folymán járt le, a marasztalást nem gátolja. Ha a követelés csak a szóbeli tárgyalás befejezése után járt le, itélethozatal előtt a feleket szükség esetén ujra meg kell hallgatni.

396. §. Az eddigi joggyakorlatnak megfelelően nem gátolja a marasztalást az, hogy a követelés csak a per folyamán jár le. Ha a biró tekintetbe veszi az itélethozatalnál azt, hogy a fél a per folyama alatt a követelést egészben vagy részben önként kifizette és a per folyama alatt ilykép kifizetett összegben nem marasztalhatja az alperest: akkor következetlenség volna az, ha az időelőttiség megszűnését figyelmen kívül hagyná. Minden haszon nélkül szaporítaná ez a pereket és költséget, valamint felesleges munkával terhelné a bíróságot. Attól, hogy ellenkező gyakorlat mellett minden jogos indok nélkül időelőtt fognak kereseteket indítani, tartani nem lehet, mert ezt a 427. §-nak a perköltség felőli intézkedése meggátolja.

A fellebbezési eljárás novum judicium. Ennélfogva a felebbezési bíróság akkor is elveti az időelőttiség kifogását, ha a teljesítési határidő csak a felebbezési eljárás folyamán jár le. Ha a követelés a szóbeli tárgyalás befejezése után, de az itélet hozatala előtt jár le, a mi különösen akkor történhetik, ha a biró az itélet kihirdetését a 398. §. értelmében elhalasztja, akkor a feleket szükség esetében újra meg kell hallgatni, mert az eldöntéskor figyelembe kell venni azt, hogy az alperes a lejáratkor eleget tett-e kötelezettségének vagy nem. A felek ujbóli meghallgatására azért is szükség lehet, mert lehetséges, hogy az alperes az időelőttiség kifogásába bizva, egyéb védelmét nem hozta fel.

397. §.

Az itéletben megállapított kötelezettség teljesitésére tizenöt napos határidőt kell szabni. Szükség esetében a bíróság a felperes kérelmére rövidebb határidőt, rendkivüli körülmények között pedig az alperes kérelmére hosszabb határidőt szabhat. A bíróság továbbá a felperes hozzájárulásával a kötelezettségnek részletekben teljesitésére külön-külön határidőket szabhat, még pedig akként is, hogy valamely részlet teljesitésének elmulasztásával a még hátralékos összes részletek azonnal teljesitendők.

A 131. §. esetében az itélet hozatala után lejáró szolgáltatásokra nézve a teljesítés napját kell az itéletben meghatározni.

Oly itéletben, a mely munka végzésére, vagy a dolog természete

szerint hosszabb időt kívánó másnemű teljesítésre kötelez, a bíróság a körülményekhez mért teljesítési határidőt szab.

A teljesítés határideje az itélet közlését (399. §.) követő napon kezdődik és meg nem hosszabbítható.

397. §. A teljesítési határidőre nézve ez a §. a S. E. 116. §-ától csak abban tér el, hogy a teljesítési határidő minden itéletre nézve tizenöt nap (eltekintve a 2. bek. esetétől) és hogy ennek a határidőnek megrövidítését megengedi. Újítás az a rendelkezés, hogy a bíróság a felperes hozzájárulásával a kötelezettségnek részletekben teljesítésére határidőt szabhat. Ez az alperesre nézve sok esetben méltányos lehet és a felperesnek is érdekében állhat. Minthogy valamely munka teljesítése némely esetben rövidebb határidő alatt is teljesíthető, a határidő megállapítása ilyenkor is korlátozás nélkül a bíróságra van bizva.

398. §.

Az itéletet a tárgyalás határnapján, esetleg azonnal kitüzendő más határnapon kell kihirdetni. A kihirdetés nyolc napnál hosszabb időre nem halasztható el.

A kihirdetés az itélet rendelkező részének felolvasásával történik. Ha az itélet a kihirdetés alkalmával még teljesen irásba foglalva nincs, az indokok lényegét szóval kell előadni.

A kihirdetés a felek távolléte esetében is érvényes. A kihirdetésről való elmaradás miatt igazolást nem lehet kérni.

A kihirdetés megtörténte és napja annak a megemlítésével, hogy a felek a kihirdetésnél jelen voltak-e, az itéleten feljegyzendő; a feljegyzést az elnök és a jegyzőkönyvvezető aláirják.

A 398. §. megfelel a S. E. 119. és a bűnvádi eljárás 329. §-ának.

399. §.

A törvényszéki eljárásban a kihirdetett itéletet a felekkel teljes kiadmányának kézbesítése után kell közölni, kivéve a perfelvételi határnap elmulasztása alapján hozott itéletet és a pergátló kifogások tárgyában hozott itéletet.

A járásbirósági eljárásban az itélet közlése a felekkel kihirdetés (398. §.) után történik; azzal a féllel azonban, aki az itélet hozatalát megelőző szóbeli tárgyaláson jelen nem volt, az itéletet, kihirdetése és teljes irásba foglalása után az indokolást nem tartalmazó kiadmány

kézbesítésével kell közölni, kivéve, ha a bíróság a tárgyalás bezárása után az itélet kihirdetésére határnapot tüz és erre a meg nem jelent felet megidézi.

A második bekezdés szerint kell közölni a törvényszéki eljárásban az alperes mulasztása alapján hozott, úgyszintén a pergátló kifogások tárgyában hozott itéletet is.

399. §. A bíróság itélete csak a közléssel válik a felekkel szemben hatályossá. Mind a teljesítési, mind a fellebbviteli határidőt csak a közléstől lehet számítani. A járásbirósági itéletre fentartatott a S. E. 118. §. rendelkezése, a mely szerint a közlés a kihirdetés útján történik és csak azzal a féllel szemben történik kézbesítés útján, a ki a határozatot megelőző szóbeli tárgyaláson jelen nem volt. Ha ellenben itélet kihirdetésére külön határnap volt kitűzve, akkor az itéletkihirdetésről elmaradás esetében a bíróság nem kézbesítteti azt. Kiterjesztetik a közlésnek ez a módja a pergátló kifogások tárgyában hozott itéletekre is. A törvényszéki eljárásban hozott érdemleges itéleteket ellenben minden esetben kézbesíteni kell. Ez különösen azért mutatkozik célszerűnek, mert az itélet kihirdetésekor még nem levén mindig teljesen irásba foglalva (400. §.), előfordulhatna, hogy a feleknek az indokok tüzetes megismerésére, a fellebbvitel valószinű sikerének megfontolására és a felebbvitel előkészítésére nem maradna elegendő, az ügy fontosságához mért idejük. Ehhez járul, hogy a felek a 408. §. szerint az itélet tényállásában előforduló hibák stb. miatt nyolc nap alatt annak kiigazítását lévén jogosultak kérni, a kiigazítás kérelmezésére és az e körüli eljárás foganatosítására több idő marad fenn, ha az itélet kézbesíttetik, mivel esetleg a már előzően irásba foglalt és kihirdetett, de még nem kézbesített itélet betekintése után, a fél a kiigazítást nyomban kérheti.

400. §.

Ha a bíróság az itélet kihirdetését elhalasztja, az itéletet a kihirdetés előtt teljesen irásba kell foglalni.

Az oly itéletet, amelyet a szóbeli tárgyaláson hirdetnek ki, a járásbirósági eljárásban a kihirdetést követő három nap alatt, a törvényszéki eljárásban pedig nyolc nap alatt kell teljesen irásba foglalni.

A 400. §. megegyezik a S. E. 120. §-ával azzal a kiegészítéssel, hogy az itélet irásba foglalásának nyolc nap alatt kell megtörténnie.

401. §.

A teljesen irásba foglalt itéletnek tartalmaznia kell:

1. annak a kijelentését, hogy az itélet ő Felsége a király nevében hozatott;

2. a bíróság megjelölését;

3. a feleknek és képviselőiknek a nevét, állását vagy foglalkozását, lakhelyét és perbeli állását, valamint a per tárgyának a megjelölését;

4. a szóbeli tárgyalás befejezésének és az itélet hozatalának napját;

5. az itélet rendelkező részét, amely az indokolástól elkülönitendő;

6. az indokolást, amelyben a tényállás is röviden előadandó.

A tényállásnak nevezetesen magában kell foglalnia a szóbeli tárgyalás alapján: a kereseti kérelmet és ellenkérelmet, úgyszintén az ügy eldöntésére és az eljárás menetére befolyással biró egyéb kérelmeket és nyilatkozatokat, a tényállításokat és az ezekre vonatkozó nyilatkozatokat, valamint a netaláni bizonyitásfelvétel eredményét. A tényállásba továbbá fel kell venni a felek által a szóbeli tárgyaláson felajánlott és a bíróság által mellőzött bizonyitékokat, valamint azokat a kérelmeket, amelyeknek a bíróság eleget nem tett. A bíróság által megállapitott tények külön kiemelendők.

A tényállás előadása az előkészitő iratok és a birósági iratok tartalmára való hivatkozással is kiegészithető vagy pótolható, azonban a per tárgyát tevő jogvita és azok a ténykörülmények, amelyek az itélet megértéséhez szükségesek, az itélet indokolásában ilyenkor is előadandók.

Ha a bíróság a fél utólagos előadását, vagy utólag ajánlott bizonyitékát a 222. §. értelmében, vagy a fél bizonyitékát a bizonyitásfelvételre engedett idő sikertelen letelte miatt mellőzi (275., 283., 293. §.), itéletében ezt a mellőzött előadás és bizonyiték kijelölésével felemliteni köteles.

A járásbirósági eljárásban a pergátló kifogások elvetése esetében az erre vonatkozó tényállást az ügy érdemében hozott itélet indokolásába kell felvenni.

A 401. §. lényegileg megegyezik a S. E. 121. §-ával. Habár a törvény azzal a kifejezéssel «kell» oly parancsoló intézkedéseket jelez, a melyek nem mellőzhetők, mégis a §. rendelkezései mind nem oly természetűek, hogy azok megsértése mindenkor felülvizsgálatot eredményezhetne.

A felek az ítéletben akkor is a kereset szerint megnevezendők, ha később az eredeti megnevezés helyesbíttetik vagy más személy lépett a perbe, azonban ez is kiemelendő. Ha a félnek egymásután több képviselője volt, ezek mind felemlítendők.

A tényállásból mindannak ki kell tünnie, hogy mi történt a perben és mi történt az ügyben. A perbeli tényállás előadása általában megfelel annak a szabályozásnak, a melyet a 246. §. a járásbirósági jegyzőkönyv tartalmára nézve előír; mert az ítélet a törvényszéki eljárásban a jegyzőkönyvet pótolja. Azt, a mi az iratokban már meg van, felesleges az ítéletben ujra előadni. A hivatkozásnak azonban pontosan akkép kell történnie, hogy ne támadjon kétség a felől, hogy az előkészítő iratokban foglaltakat szóval előadták-e vagy nem. Az indokolás e szerint az ügyállás előadását, ezzel kapcsolatban a bíróság által megállapított tényállásnak a 270. §-nak megfelelő indokolását és a jogi döntés indokát, az alkalmazott jogszabályt tartalmazza.

A bíróság az ítélet indokolásában, hivatkozással a felek előadására és az egyes bizonyítékokra, részletesen tartozik ismertetni azt, hogy tényként mit vesz vagy nem vesz bizonyítottnak, mily adatok alapján és hogy meggyőződését mi idézte elő. E mellett a bizonyítás eredménye vagy előzően a tényállás megállapítása előtt, vagy ezzel kapcsolatosan közlendő. A törvény nem kívánja, hogy az ítéleti indokolás perkivonat legyen, jelesen nem azt, hogy a biró az indokolásban a tanuvallomásokat lemásolja, hanem csak azt, hogy a biró a tényállást és a perbeli adatok és bizonyítékok ismertetése mellett azt adja elő, ami ténybeli meggyőződését előidézte. A fellebbezési bíróság ítéletében hivatkozás történhetik ugyan az elsőbirósági eljárásban felmerült adatokra, azonban az ítéletből világosan ki kell tűnni, hogy a felek az elsőbirósági eljárás és a bizonyítási felvétel eredményét a fellebbezési tárgyaláson szóval előadták, esetleg, hogy az előadás mennyiben eltérő vagy kiegészítő, továbbá, hogy a felek mily fellebbezési kérelmet és ellenkérelmet terjesztettek elő.

A 4. bekezdésnek az a célja, hogy a fél az utólagos tényelőadása vagy utólag ajánlott bizonyítékai alapján perújítással élhessen (563. §. 12. p.). Azt a körülményt, hogy a mellőzött előadás vagy bizonyíték figyelembevétele esetében kedvezőbb határozatot eredményezett volna-e vagy nem, és hogy ennek következtében alkalmas-e a perújítás megállapítására, a bíróság csak a perújítás elintézésekor vizsgálja és dönti el. Ezért nem

rendeli a §, hogy ily esetben a bíróság ítéletében a perujítást a fél részére fentartsa. Az utolsó bekezdésnek rendelkezése a 181. §. utolsó bekezdésének a következménye.

402. §.

Az ítéletben foglalt tényállás a felek szóbeli előadásaira nézve teljes bizonyítékul szolgál. Ezt a bizonyítékot csak a tárgyalási jegyzőkönyv vagy mellékletei ronthatják le.

402. §. Azok mellett a biztosítékok mellett, a melyeket a törvény a jegyzőkönyvezés szabályozásával és a tényállás kiigazítása iránti eljárással a feleknek nyújt, a birói tényállás minden veszély nélkül felruházható a felek előadásaira nézve teljes bizonyítóerővel, a mely csak a tárgyalási jegyzőkönyvvel és mellékleteivel rontható le. A tényállásnak teljes bizonyítóerejére különösen a felülvizsgálat szempontjából van szükség. (534. §.)

Ez a §. csak a felek szóbeli előadására vonatkozik, vagyis a felek által felhozott ténykörülményekre és bizonyítási eszközökre, valamint arra, hogy a felek a bizonyításfelvétel eredményét előadták-e, tehát nem egyéb megállapításokra, pl. a tanuk és szakértők vallomására, a szemle eredményére, az eskütétel tényére. Ezekre nézve kizárólag a tárgyalási jegyzőkönyv vagy mellékletei irányadók, valamint arra nézve, hogy valami nem hozatott fel vagy nem kifogásoltatott, mert a felek közreműködése mellett keletkezett ezek az okiratok a helyesség mellett nagyobb hitelt nyújtanak, mint a kizárólag a bíróság által emlékezete és netáni feljegyzései alapján felvett tényállás. A jegyzőkönyvnek tehát több bizonyítóereje van, habár magának a jegyzőkönyvnek hamissága vagy meghamisítása még mindig bizonyítható. Ha a fellebbezési tárgyaláson mindkét fél egyetért arra nézve, hogy a tényállásból hiányzik valami tényállítás, vagy hogy az helytelenül vétetett fel, ezzel szemben a tárgyalási jegyzőkönyvvel való cáfolásra nincs szükség; ellenben a felülvizsgálati bíróságnál a felek egyetértő nyilatkozatával szemben a fellebbezési bíróság ítéletében foglalt tényállás és a tárgyalási jegyzőkönyv az irányadó.

Abból, hogy valamely állítás vagy tagadás az ítéleti tényállásban meg nem állapíttatott, rendszerint azt lehet következtetni, hogy ilyen meg nem történt. Ellenben nem vonja el a tényállástól a bizonyító erőt az a körülmény, hogy bizonyos előadás a tárgyalási jegyzőkönyvben, melybe minden ténybeli

állítás felveendő, fel nem említtetik; ehhez az szükséges, hogy a tárgyalási jegyzőkönyv a tényállásban foglalt megállapításokkal ellentétben álljon. Ily ellenmondás fenforog, ha a tárgyalási jegyzőkönyv a tényállással ellentétben oly adatokat, a melyeket a 284. §. értelmében tartalmaznia kellene, nem tartalmaz, pl. oly előadást, a mely a 178. és 195. §§. alá esik.

403. §.

Az itéletet azok a birák, akik hozatalában részt vettek, aláirni kötelesek. Ha a tanács valamelyik tagja az aláirásban akadályozva van, ezt az elnök, az elnök akadályoztatása esetében a rangidősb biró az itéleten megjegyzi.

403. §. Az itélet aláirására nézve a S. E. 170. §. rendelkezése fenn van tartva.

Az első rendelkezés a 401. §. szerint a teljesen irásba foglalt itéletre, vagyis az iratok közt fentartandó fogalmazványra vonatkozik.

A jegyzőkönyvvezető aláirása, kivéve a kihirdetési záradékot, amely a kiadmányra is alkalmazandó, nem kivántatik.

404. §.

A kihirdetés után teljesen irásba foglalt itéletekről (400. §. második bekezdése) a birósági iroda jegyzéket készit, amely az elnök által előre megállapitott hétköznapokon legalább egy heti időre kifüggesztendő. A kifüggesztés napját a birósági iroda az itéletre feljegyzi.

404. §. A jegyző által az elkészített itéletekről készítendő és kifüggesztendő jegyzéknek célja az, hogy a felek az itélet elkészítéséről tudomást szerezhessenek, azt megtekinthessék és kiadmányt vagy másolatot vegyenek, ha szükségük van reá. Szükséges azért is, hogy a kiigazítási kérelem (408. §.) határidejére nézve biztos kezdőpontot lehessen megállapitani.

A kihirdetés alkalmával már teljesen irásba foglalt itéletekről jegyzék készítése és kifüggesztése felesleges.

405. §.

Az itéletet kihirdetése és teljes irásba foglalása után mindegyik fél megtekintheti és arról egyszerű vagy hitelesitett másolatot vehet. Az a fél, akinek az itéletet nem kell kézbesiteni, saját költségén teljes, vagy az indokolást nem tartalmazó kiadmányt kivánhat.

Minden itélet teljes vagy kivonatos kiadmányát a bírósági iroda vezetőjének aláirásával és a bírósági pecséttel kell ellátni.

A 405. §. 1. bekezdésének rendelkezése lényegében megegyezik a S. E. 122. §-ában, a 405. §. 2. bekezdése pedig a S. E. 170. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezéssel.

406. §.

A bíróság kihirdetett itéletében foglalt határozatához abban a perben, amelyben hozta, kötve van.

406. §. Ha a bíróság az itéletet kihirdette (398. §.), az abban foglalt határozat köti a bíróságot abban a perben, a melyben azt hozta. Sem a részitéletben, sem a közbenszóló itéletben foglalt határozattól a bíróság ebben a perben többé el nem térhet. Kivétel ez alól a szabály alól a 389. §-nak rendelkezése.

«Kihirdetett.» A meghozott és irásba foglalt, de ki nem hirdetett itélet még megváltoztatható.

A közbeszóló vagy részitéletekre nézve a bíróságra kötelező csak az itélet rendelkező részében foglalt döntés, de nem az indokolás; a bíróság ily itélet hozatala után a többi peranyagra nézve más szempontokból indulhat ki.

407. §.

Az itéletbe becsuszott név-, szám-, számadási és más efféle nyilvánvaló hibákat a bíróság, amelynél a hiba történt, hivatalból is bármikor kijavítja. Ugyanaz történik akkor is, ha az itélet kiadmánya az eredeti szövegtől eltér.

A kijavítás tárgyában a bíróság szóbeli tárgyalás nélkül is határozhat.

A kijavító végzést, amely a feleknek kihirdetendő vagy kézbesitendő, az itélet eredetijére és lehetőleg kiadmányaira is fel kell jegyezni.

A kijavitást megtagadó végzés ellen felfolyamodásnak nincs helye.

A kijavitást a felsőbiróság hivatalból is elrendelheti.

A 407. §. lényegileg megegyezik a S. E. 123. §-ával.

A «kijavítás» hivatalból «is» és a fél kérelmére is történhetik, és pedig «bármikor», tehát a fellebbezési határnap eltelte után is, sőt azt még a felsőbiróság is megteheti. Lényeges újítás, hogy a számadási hiba is kijavítható. Az ellenkező felfogás

mellett, ha a bíróság ítéletébe számítási hiba csúszott be, oly esetben, a midőn az ítéletet az utolsó forum hozta és ennek kijavításával az ítélet rendelkező része is változik, a fél jogain csakis a bíróság tagjai ellen a fegyelmi eljárás megindításával lehetne segíteni, a mi a bíróság tagjaira is méltánytalan, mivel számviteli közeg nem áll a bíróság rendelkezésére.

«más efféle nyilvánvaló hibák», vagyis olyanok, a melyek már külsőleg mint kétségtelen elnézések nyilvánulnak, sőt magában az ítéletben előforduló nyilvánvaló hibák, a melyek az ítélet egyéb tartalma szerint nem az akaratban való tévedésen, hanem az akarat kijelentésén alapulnak. A határozathozatalban oly birák is vehetnek részt, a kik magánál az ítéletnél közre nem működtek.

«lehetőleg kiadmányaira»; ha a felek ezeket önként beterjesztik, vagy ha a kiadmányok még ki nem adattak.

A kijavítást megtagadó végzés ellen, a mennyiben az ítélet ellen jogorvoslatnak van helye, a jogorvoslati beadványban érvényesíthető a kijavítás iránti kérelem. A kijavítást elrendelő végzés ellen külön felfolyamodásnak van helye.

408. §.

Ha az ítéletben foglalt tényállásban az előbbi §. alá nem vonható hibák, továbbá hiányok, ellentmondások vagy homályosságok fordulnak elő, kiigazításukat nyolc nap alatt bármelyik fél kérheti. Ez a határidő az ítélet kihirdetésétől, ha pedig az ítélet a kihirdetés alkalmával még teljesen irásba foglalva nem volt, az ítéletek jegyzékének kifüggesztésétől folyik, az a fél azonban, akinek az ítéletet kézbesitették, a kérvényt a kézbesitéstől számított nyolc nap alatt is beadhatja.

A kiigazítási kérvényben a kiigazításra nézve határozott kérelmet kell előadni.

A bíróság a kérelem felől szóbeli tárgyalás után bizonyítási eljárás nélkül határoz. A határozathozatalban csak az a biró vehet részt, aki az ítélet hozatalában részt vett. Ha a tanács valamelyik tagja akadályozva van, szavazategyenlőség esetében az elnöknek, az elnök akadályoztatása esetében pedig a rangidősb birónak szavazata dönt.

A kellően értesített feleknek vagy egyiküknek elmaradása a kérelem elintézését nem gátolja.

A kiigazítás csak a szóbeli tárgyaláson már felhozottakra terjedhet ki.

A kiigazítás elrendelése az ítélet egyéb részét nem érinti. A kiiga-

zítást elrendelő határozatot az eredeti itéletre és lehetőleg kiadmányaira is fel kell jegyezni.

A kiigazítási kérelem elutasítása esetében a kiigazítást kérő felet az okozott költségben el kell marasztalni. Egyebekben a költség viselésére nézve az általános szabályok alkalmazandók.

A kiigazítási kérelem felett hozott végzés ellen nincs helye felfolyamodásnak.

A kiigazítási kérelem és tárgyalás elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

A kiigazítási kérelemnek a hozott itélet elleni fellebbvitelre és az itélet végrehajtására nézve halasztó hatálya nincs.

408. §. Minthogy az itéleti tényállás a felek közreműködése nélkül, néha a tárgyalás után néhány nappal készül, könnyen fordulhatnak elő tévedések, a melyek nem tekinthetők egyszerű tollhibáknak, hanem a bíróság részéről félreértésnek vagy emlékezeti hibáknak a következményei. Ily hibák különösen a felülvizsgálat alkalmával végzetesekké válhatnak. E §. ezeknek az orvoslására megadja a feleknek azt a jogot, hogy az itélet kiigazítását kérhessék. Mivel itt nem nyilvánvaló tévedésekről van szó, a tényállás kiigazítása szigorúbb formaságokhoz van kötve, mint a kijavítás. Az itéleti tényállásnak és a jegyzőkönyv tartalma közti ellenmondás felderítésére ez az eljárás nem alkalmazható, mert a 402. §. szerint a jegyzőkönyvnek több ereje van. A félnek a kiigazítást az itélet kihirdetésétől, illetőleg az elkészített itéletek jegyzékének kifüggesztésétől nyolc nap alatt irásban kell kérnie és kérvényében a hibás szöveget és az azon eszközlendő kiigazítást világosan meg kell jelölnie. Erre azért van szükség, hogy a bíróság a tárgyaláson a felek elmaradása esetében is határozhasson. A nyolc napi határidő egyrészt abban találja indokát, hogy kivánatos, hogy a bíróság emlékezete az érdemleges tárgyalásról lehetőleg élénk legyen, midőn a kiigazítás felett határoz, másrészt pedig kivánatos, hogy az eljárás a fellebbviteli határidő letelte előtt befejezhető legyen, mert az eredmény a fellebbvitelnek præjudikál. A kiigazítás tárgyában mindig szóbeli tárgyalást kell kitűzni, mert ténykörülmények tisztázásáról van szó.

A kiigazítási kérelem felől hozott végzés ellen nincs felfolyamodásnak helye. Azt, hogy a felek miképen adták elő a tényállást az érdemleges tárgyaláson, a felsőbíróság nem tudhatja. Egyébre pedig a kiigazítási kérelem nem terjedhet ki.

A §. abban az esetben is ad módot a kiigazításra, ha valamelyik biró nem járhat el többé, pl. áthelyeztetett, meghalt;

nem szabad a tényállás kiigazítását ily esetben lehetetlenné tenni. Különösen minden értelmet nélkülözne az ily korlátozás, ha a kiigazítást kérőnek ellenfele elismerné a kérelem helyességét.

A 408. §. szerint, ellentétben a 407. §-sal, mely az itéletnek bármely részére vonatkozhatik, a kiigazítás kizárólag a tényállásra (nem a jogi érvelésekre) vonatkozik, és pedig arra is csak annyiban, a mennyiben az előző §. nem alkalmazandó. Ezzel a felek eszközt nyernek arra, hogy akkor is, ha a jegyzőkönyvi megállapítást elmulasztották, utólagosan az ő közreműködésük mellett előadásaik valódi tartalmát az itélet tényállásába behozhassák.

A határidő törvényes, de a 451. §. szerint nem «záros». Ezért a 450. §. szerint meghosszabbításnak van helye.

Oly esetben, a midőn a tényállás az itélet rendelkező részével és annak indokolásával ellentétben áll, e miatt maga az itélet támadható meg jogorvoslattal, a mennyiben ilyennek az általános szabályok szerint helye van.

409. §.

Ha a bíróság az itéletben a kereseti kérelemnek vagy ellenkérelemnek valamely részéről a fő- vagy mellékkötelezettség tekintetében, vagy a perköltség viseléséről nem intézkedett, úgyszintén ha a bíróság az télet végrehajthatóságára vonatkozó kérelmekről nem határozott, vagy az itélet végrehajthatóságát a törvény ellenére ki nem mondotta, bármelyik fél kérheti az itélet kiegészítését.

A kiegészítési kérelmet a törvényszéki eljárásban az itélet kézbesítésétől, a járásbirósági eljárásban pedig az itélet kihirdetésétől, illetőleg annak a félnek, akinek az itéletet kézbesitették, a kézbesítéstől számított nyolc nap alatt kell előterjeszteni.

A kérvényben a kiegészítésre nézve határozott kérelmet kell előterjeszteni.

A bíróság a kérelem felől szóbeli tárgyalás után határoz. A határozat csak a kiegészítés kérdésére és a jogvitának még el nem intézett részére terjedhet ki. A feleknek vagy egyiküknek elmaradása a határozathozatalt nem gátolja. Ha a bíróság a kérelemnek helyt ad, kiegészitő itélettel határoz, amely az eredeti itélethez csatolandó, ellenkező esetben pedig a kérelmet végzéssel elutasitja.

A kiegészítési kérelmet elutasító végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

A költségre nézve a 408. §. szabályai alkalmazandók.

A kiegészítési eljárásnak a hozott itélet elleni fellebbvitelre és az itélet végrehajtására nézve halasztó hatálya nincs.

A 409. §. lényegileg megegyezik a S. E. 124. §-ával.

Az itélet kiegészítése iránti eljárásnak, nehogy az eljárás visszaélésekre használtassék, felfüggesztő hatálya nincs, de ha fellebbezés vagy felülvizsgálati kérelem van beadva, a felsőbiróság a tárgyalást a kiegészítési eljárás jogerőre emelkedéséig felfüggeszteni jogosult (491. §.).

Az elsőbiróság itéletének kiegészítése, ha a törvényes határidő alatt nem kéretett, a fellebbezési eljárásban pótlólag kérhető (503. §.); ellenben a felülvizsgálati eljárásban (535. §.) annak nem lehet helye és a fél úgy tekintendő, mintha az itéletben mellőzött követelésről, pl. a perköltség megitéléséről, lemondott volna, mert egyrészt a felülvizsgálati eljárás csak a fellebbezési biróság itéletének tartalmára terjedhet ki és nem oly követelésre, mely a fellebbezési biróság itéletének nem volt a tárgya, másrészt pedig meg nem engedhető, hogy a mellőzött követelés az ellenfél ujabb megterheltetésével új pernek tárgyává tétessék. Különben is, ha az itéletből kimaradt a végrehajthatóságnak a kimondása, ez a kérelem a felülvizsgálati eljárásban már tárgytalan, ellenben ha az itéletből kimaradt a rendelkezés alperesnek abbeli kérelme tárgyában, hogy az itélet a felülvizsgálatra való tekintet nélkül való végrehajthatósága mellőztessék, további eljárásra nincs szükség, mert a 418. §. esetében a végrehajtási eljárás is nyújt módot az adós kárának vagy veszélyeztetésének elhárítására. Az itt kifejtett felfogás mellett szól az is, hogy az eddigi gyakorlat szerint: az ingatlan tulajdona vagy a készpénzkövetelés iránti perben követelt elmaradt hasznok, illetőleg kamatok, ha a biróság azokat az itéletben hallgatással mellőzte, külön per tárgyává nem tehetők. Visszás is volna megengedni azt, hogy a 422. §. esetében a pert befejező végzés alapján, ha a perköltség viselése iránt intézkedés nem történt, a fél a kiegészítési eljárást nem nyolc napon belől tartoznék kérni, hanem azt hosszabb idő, tán hónapok mulva tehesse. Ha nem forog fenn valamely kérelem vagy intézkedés mellőzése, hanem csak a rendelkezésből maradt ki valamely részletezés, akkor nem a 409., hanem a 407. §. nyer alkalmazást.

Ha a kiegészítési eljárásnak helye van, a vitás kérdésre nézve, a melynek utólagos eldöntése kéretik, a szóbeli tárgyalás újra és egész terjedelemben megnyítandó, a mely tárgyaláson új ténykörülmények és kifogások érvényesíthetők.

Okvetlenül nem szükséges, hogy a kiegészítési itélet hozatalában ugyanazok a birák vegyenek részt, akik a kiegészítendő itéletet hozták.

410. §.

Az itélet, amennyiben fellebbvitellel vagy ellentmondással megtámadható, csak ezek törvényes határidejének lejártát követő napon emelkedik jogerőre. A kellő időben benyujtott fellebbvitelnek vagy ellentmondásnak a jogerőre emelkedésre halasztó hatálya van. Pertárs fellebbvitelének vagy ellentmondásának hatálya a többi pertársra a 80. §. esetén kivül nem terjed ki.

Az az itélet, amely sem fellebbvitellel sem ellentmondással meg nem támadható, a kihirdetéssel (398. §.) emelkedik jogerőre; azok a határidők azonban, amelyek a fél részére az itélet jogerőre emelkedésétől számitandók, az ilyen itéletnek vele történt közlésétől kezdenek folyni.

A fellebbvitelről az itélet kihirdetése előtt történt lemondásnak nincs hatálya. Az itélet kihirdetése után történt lemondás az itélet jogerőre emelkedésének megállapitása szempontjából csak akkor vehető figyelembe, ha a kihirdetés alkalmával szóval kinyilvánitva és jegyzőkönyvbe véve, vagy a bíróságnak irásban bejelentve volt. A bíróság a bejelentést az ellenféllel közli.

411. §.

Az ügy érdemében hozott itélet csak annyiban válik jogerőssé, amennyiben a keresettel érvényesitett jog iránt határoz. Ez a rendelkezés nem zárja ki a határozat szükségképeni következményeinek jogerőre emelkedését.

A bíróság az itélet jogerejét hivatalból veszi figyelembe.

410., 411. §§. A jogerő kérdése a magánjog és a perjog határvonalán fekszik. A jogerő alaki és anyagi. Az elsőről szól a 410. §., a másodikról a 411. §.

1. Az alaki jogerő által adott megtámadhatatlanság nem absolut, hanem csak a fellebbvitelt és az ellentmondást zárja ki. Az igazolást és a perújitást a jogerő beállása nem akadályozza, sőt a perújitásnak egyik feltétele az itélet jogerőre emelkedése; az igazolás pedig csak a már beállott jogerő érvényesülését függesztheti fel, de a jogerő beállását, már csak az igazolási határidő hosszabb volta sem akadályozhatja meg. A 410. §. az alaki jogerőt ahhoz köti, hogy az itélet ellen a törvényes időben fellebbvitel vagy ellentmondás nem adatott be, noha a törvény szerint annak helye volna. Oly esetben tehát, a midőn a

törvény szerint fellebbvitelnek vagy ellentmondásnak helye nincs, ezek törvényes határidejének leteltét a jogerőre emelkedés céljából nem kell bevárni, és a benyujtott fellebbvitel vagy ellentmondás ebben az esetben nem is halaszthatja el a jogerőre emelkedést. Hogy az utóbbi esetben mikor áll be a jogerő, arról a 410. §. 2. bekezdése rendelkezik.

A fellebbvitelről való lemondás az itélet kihirdetése előtt hatálylyal nem bir. Máskép van a dolog az itélet kihirdetése után. A lemondás hatálya ekkor világosan áll a fél előtt. A míg a határozat előtt komoly megfontolással nem mondhatja, hogy abba belenyugszik: addig a határozat kihirdetése után ezt megteheti. Egyes esetekben igen célszerű is, ha a felek az itélet kihirdetése után a fellebbvitelről hatályosan lemondhatnak. Van eset, hogy az egyik fél nem élne fellebbvitellel, ha tudná, hogy a másik fél sem fog azzal élni. E tekintetben a fellebbezéshez való csatlakozás joga nem ad teljes megnyugvást. A jogerő függőben marad, a bizonytalanság tovább tart, a csatlakozónak résen kell lennie és a fellebbezési eljárásra elkészülnie.

Ha mind a két fél lemond a fellebbvitelről, akkor a határozat jogerőre emelkedik. Ha csak az egyik fél mond le, és a másik fél fellebbez, akkor a lemondó fél még mindig csatlakozhatik a fellebbezéshez (493. §.).

2. Az anyagi jogerő az a hatály, mely az alakilag jogerős itéletnek egy ugyanazon személyek vagy jogutódok közt folyamatban levő más oly pernek tulajdonítandó, a melyben ugyanaz a vitás kérdés ujból eldöntendő.

Az anyagi jogerő két főkérdés körül forog, t. i. hogy mire és kikre terjed ki a jogerő. A 411. §. az előbbi kérdéssel foglalkozik, azaz: a jogerő tárgyi terjedelmével. A jogerő alanyi oldalának kérdése sokkal mélyebben belenyúl a magánjogba, mintsem hogy a perrendtartásban szabályozható volna. (E tekintetben kivételt tesz csak a 686. §.) A mi az itélet jogerejének a tárgyát illeti, a főszabály az, hogy az itélet csak annyiban válik jogerőssé, a mennyiben a keresettel érvényesített jog iránt határoz. Ezzel a kijelentéssel az is el van döntve, hogy anyagi jogerőre csak azok az itéletek képesek, a melyek az ügy érdemében az érvényesített jog iránt határoznak. Csak ily itélet zárja ki azt, hogy az eldöntött jog ismételten érvényesíttessék. Ha a bíróság felperest keresetével pergátló kifogás következtében vagy más alaki okból utasítja el, az oly határozat a jognak ismételt érvényesítését nem akadályozhatja, mert a jog fölött nem dönt.

El van továbbá ezzel a kijelentéssel az is döntve, hogy az az itélet, a mely a keresetet csak időelőttiség vagy más mate-

rialis dilatorius kifogás okából utasítja el, csak annyiban válik jogerőssé, a mennyiben a jog felett határoz, tehát csak az időelőttiség, illetőleg a kifogás fennállásáig.

Kizárja továbbá ez a kijelentés az indokok jogerőre emelkedését is. A mi csak mint indok, csak erre az ügyre való tekintettel, mint előkérdés döntetik el, azt nem lehet végleg, minden irányban és mindenkorra eldöntöttnek tekinteni. Hogy a keresettel érvényesített jog alatt a viszontkeresettel — de nem a kifogással — érvényesített jogot is érteni kell, magától érthető.

A jogerő kiterjed csak a keresettel vagy viszontkeresettel érvényesített jogra, és pedig akkor is, ha a követelt összeg csak része egy nagyobb összkövetelésnek vagy ha a felek közt fennálló jogviszonyból eredően csupán egy vagy több szolgáltatás pereltetik. Ez következik abból is, hogy a járásbíróság hatásköre 2500 koronáig terjedvén, felhatalmazást nyerne a járásbíróság arra is, hogy hatásköre a felülvizsgálat, esetleg a fellebbezés kizárásával, kiterjesztessék oly keresetekre is, a melyek a törvényszékhez tartoznak.

A viszontkeresettel érvényesített és beszámíttatni kért követelésre nézve is az itélet csak azon összeg erejéig válhatik jogerőre, a melynek beszámítása kéretett és mely beszámíttatott. Ha felperes a járásbirósági eljárásban 2500 korona iránt perel és alperes ez ellen 4000 korona ellenkövetelést tesz viszontkeresetbe, ebből a 189. §. értelmében 2500 korona beszámítható és 1500 korona külön megitélhető, ellenben ha az ellenkövetelés 6000 koronát tesz, akkor a 2500 korona beszámítása után fenmaradó 3500 korona — kivéve az alávetést — itélet tárgyává nem tehető, és ha alperes a járásbiróság itéletével a 6000 koronával elutasíttatik, az itélet a 2500 koronára nézve nem szül jogerőt.

A 411. §. nem mondja ki azt, hogy formailag az itéletnek melyik része az, a mely jogerőre emelkedhetik. Rendszerint a jogerőre képes határozat az ú. n. rendelkező részben fog állani és ott is kell állania, de ez nem feltétlenül szükséges, sőt a döntés egy része gyakran az indokokban foglaltatik. Különösen akkor, a mikor a felperes keresetével elutasíttatik, az elutasítás minősége és terjedelme, nevezetesen az a kérdés, hogy a kereset végleg vagy csak ezúttal — t. i. időelőttiség vagy dilatorius kifogás miatt — utasíttatik el, csak az indokokból vehető ki. Ugyancsak az indokok adnak arra nézve is felvilágosítást, hogy a felperes a követelés fenn nem állása, vagy az alperes ellenkövetelésének beszámítása következtében utasíttatott-e el.

Habár a jogerő csak a keresettel érvényesített jogra terjed ki, ez a szabály mégsem zárja ki azt, hogy a jogerő a határozat szükségképi következményeire nézve ne érvényesüljön. Ilyen szükségképi következménye pl. annak a határozatnak, a mely egy bizonyos dolog tulajdonát a felperesnek ítéli meg, az, hogy ugyanaz a dolog nem lehet az alperes tulajdona, ilyen, hogy a felperes, a ki pl. ezer korona iránti követelésével elutasíttatott, ugyanazon a címen nem követelheti már a korábban érvényesített követelésnek a részét sem, mert ha követelése részben fennállana, akkor azt a birónak a korábbi perben részben meg kellett volna ítélnie stb. Mindenesetre súly fekszik azon, hogy csak a szükségképeni következmény és nem csupán a lehető vagy valószinű következmény, továbbá hogy csak a következmény és nem az indok is emelkedik jogerőre.

A jogerős ítélet hatálya nem terjed ki csupán a perbeli félre, hanem a jogutódra is, a részleges jogutódlás esetében pedig csak akkor, ha a jogutódlás a kereset indítása után következett be. A jogerős ítélet kiterjed a szükségképi pertársra vagyis azokra, a kikre nézve a jogviszony oszthatatlan. A constitutiv ítélet, péld. a házasságot megsemmisítő, a gyermek törvénytelenségét kimondó ítélet mindenkire egyaránt terjed ki.

A bizonyítási eszközök vagy puszta tények soha sem emelkednek jogerőre, kivéve az okirat valódiságának elismerésére vagy az okirat nem valódiságának megállapítására irányuló megállapítási keresetet.

A külföldi ítéletnek az ottani törvények szerint jogerősnek kell lenni. Az ítéletnek polgári birósági ítéletnek kell lenni. Nem alkalmazható e §. közigazgatási vagy büntető birósági ítéletekre az azokban megállapított magánjogi igényekre vonatkozóan.

(A büntetőbiróság ítéletének hatályára nézve lásd a 270. §-t.)

V. ö. a 189. §-hoz felhozott jegyzeteket is.

A 411. §. utolsó bekezdését indokolja az, hogy ha már a 147. és 180. §. szerint a per függőségét hivatalból veszi figyelembe a biróság, akkor mindenesetre hivatalból kell figyelembe venni azt is, hogy ugyanazon jog iránt ítéletet hoztak. Egyébként az ítélet jogerejének hivatalból figyelembevételét perújítás esetében az 571. §. is feltételezi.

412. §.

Oly ellenkövetelés, amely az ítéletben be van számítva, a beszámítás erejéig ujabban nem érvényesíthető.

412. §. A 411. §-ban kimondott elv szerint az ítélet jogereje nem terjed ki a beszámításként érvényesített követelésre. Ehhez képest nevezetesen az a körülmény, hogy a beszámítási kifogás elutasíttatott azért, mert a bíróság a beszámíttatni kért követelést nem találta fennállónak, nem zárja ki azt, hogy az alperes ezt a követelést keresettel érvényesíthesse. Lényegileg ugyanígy áll a dolog akkor is, ha a bíróság a beszámíttatni kért követelést megállapította. A mennyiben azonban a beszámítás az ítéletben tényleg megtörtént, a követelés, a beszámítás, a felhasználás, tehát a kielégítés erejéig ujból természetesen nem érvényesíthető. Ez tulajdonképen nem a jogerő szabálya s itt csak minden félreértés meggátlása végett vétetett fel.

413. §.

Ha a fél a 131. §. alapján az ítélet hozatala után lejáró szolgáltatás teljesítésére jogerős ítélettel kötelezteteti, és azok a körülmények, amelyek alapján a bíróság a szolgáltatás mennyiségét vagy tartamát megállapította, lényegesen megváltoztak, az érdekeltek bármelyike az előbbi per bíróságánál keresetet indíthat a szolgáltatás megállapított mennyiségének vagy tartamának megváltoztatása iránt.

A körülmények változása csak annyiban vehető figyelembe, a mennyiben oly időben állott be, hogy a keresetet indító fél azt az előző perben már nem érvényesíthette.

A korábbi ítéletet csak az új per megindításának időpontjától kezdődő hatállyal lehet megváltoztatni.

413. §. «az érdekeltek bármelyike»; tehát a jogutód is.

414. §.

Amennyiben nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik, a külföldi bíróság ítéletét nem lehet érvényesnek elfogadni:

1. ha az a bíróság, amely az ítéletet hozta, a magyar törvény szerint nem volt illetékes, vagy ha oly illetékességi ok alapján járt el, amely az eljáró bíróság államának törvénye szerint ennek a polgárával szemben nem alkalmazható;

2. ha a marasztalt alperes magyar állampolgár és meg nem jelenése következtében perbe nem bocsátkozott, kivéve, ha az idézés neki saját kezéhez, vagy megkeresés következtében valamely belföldi bíróság utján szabályszerüen kézbesíttetett;

3. ha a fél magyar állampolgár és a perben való részvételből az eljárás szabálytalansága következtében ki volt zárva;

4. magyar állampolgár személyi állapotát tárgyazó perekben;

5. ha az itélet érvényességének elismerése hazai jogerős itélettel, a közerkölcsiséggel vagy hazai törvény céljával ellenkezik;

6. ha azzal az állammal, amelynek bírósága az itéletet hozta, e részben viszonosság nincs megállapítva, kivéve, ha az itélet nem vagyonjogi perben hozatott és a pernek nincs belföldön illetékes bírósága.

Az igazságügyminiszternek a viszonosság felől tett nyilatkozata a bíróságokra kötelező. E nyilatkozatot kétség esetében hivatalból kell kikérni.

414. §. Az 1881:LX. t.-c. 3—5. §-ai csak a külföldi itéletek végrehajthatóságát szabályozzák, de mivel a külföldi itélet joghatályának kérdése nemcsak a végrehajthatóság szempontjából, hanem más tekintetben is, különösen az itélt dolog, a perfüggőség dolgában is fontos, e §. a külföldi itélet belföldi érvényességének kérdését egész terjedelmében szabályozza.

A M. J. e §. 1. pontjában a külföldi bíróság itéletét nem tekinti érvényesnek, ha a külföldi államnak egyik bírósága sem volt illetékes. Ezzel az illetékességnek absztrakt vizsgálatát írta elő. Ezt a felfogást a J. B. helytelennek találta, mert a magyar állampolgárt nem védi meg eléggé. E felfogás alapján a magyar állampolgárt, aki például a külföldi államnak valamely közelfekvő nagy városát kötötte ki teljesítési helyül, ahol perlekedése nincs megnehezítve, az illető külföldi államnak valamely távol fekvő, a közlekedéstől elzárt kis városának bírósága előtt is perelhetnék, ahol védekezése esetleg rendkívül meg lehetne nehezítve, és mi ennek dacára érvényesnek tekintenők és végrehajtanók ezt az itéletet. Ennek következtében helyesebb, ha a külföldi bíróság itéletének érvényessége az illetékességnek konkrét vizsgálata alapján állapittatik meg, t. i., hogy az a külföldi bíróság, amely az itéletet hozta, a konkrét ügyben a magyar törvény szerint illetékes legyen.

A külföldi államok perrendtartásai éppúgy mint a jelen törvény tartalmaznak oly illetékességi okokat is, amelyek belföldiekkel szemben nem alkalmazhatók. Ezenkívül egyes külföldi államok retorziót is alkalmaznak a magyar állampolgárokkal szemben olykép, hogy saját illetékességi rendjükön kívül a magyar állampolgár ellen a magyar törvényben megállapított oly illetékességi okokat, amelyeket saját állampolgáraik ellen nem vesznek igénybe. A 46. §. megadja ugyan a módját annak, hogy az ily állammal szemben ezentúl mi is a retorzionak ugyanezt a módját alkalmazhassuk, ez azonban nem elég.

Ennélfogva a J. B. azon a nézeten volt, hogy a külföldi bíróság itéletét nem lehet érvényesnek elfogadni oly esetben, ha a külföldi bíróság illetékességét csakis ily retorzió alapján állapította meg. Ennek következtében a bizottság javaslata alapján a 414. §. 1. pontja a mostani szöveg szerint lett módosítva.

«Itélet» alatt a jelen §. értelmében nemcsak szorosan véve ilynemü határozatot, hanem olyanok is értendők, a melyek anyagi jogerőre képesek, pl. fizetési meghagyások, csődügyben a követelés valóságát elismerő felszámolási jegyzőkönyv és a 2. és 3. ponttól eltekintve, birói egyezségek is.

Az 1. pont feltétlenül azt kivánja, hogy a külföldi államnak itéletet hozó bírósága a mi törvényeink szerint illetékes legyen és hogy a külföldi bíróság nem járt el oly illetékességi ok alapján, amely saját törvénye szerint saját polgáraival szemben nem alkalmazható, pld. magyar területen levő ingatlanra vagy hagyatékra nézve, általában, ha a külföldi bíróság hazai törvényeink szerint helyi illetőséggel nem bir. Megvizsgálandó, hogy a magyar honosnak külföldön volt-e állandó lakása vagy tartózkodása, hogy a szerződés hol volt teljesítendő, különösen, hogy valamely számlára irt az a feljegyzés fizetendő X-ben a teljesítési hely tekintetében, megállapodást tartalmaz-e.

A 2. pont csakis az elmarasztalt magyar állampolgár érdekének megóvását czélozza. Ez a rendelkezés különösen mulasztási itéleteknél bir gyakorlati jelentőséggel. Az alatt, hogy «perbe bocsátkozott», az értendő, hogy védekezett abban a perben akár érdemben, akár pergátló kifogással. A részére kirendelt külföldi gondnok perbebocsátkozása ezt nem pótolja.

«Saját kezéhez»; történt a kézbesítés akkor is, ha az a törvényes képviselőnek, a cégvezetőnek kézbesíttetett.

A 3. pont szerint nemcsak az idézés szabálytalansága, hanem más eljárási szabálytalanság is elzárhatja a felet attól, hogy az eljárásban részt vegyen. Ilyen ok lehet pl. ha tőle a szót ok nélkül elvonták stb.

A 4. pont következménye azon elvnek, hogy személyi állapotot tárgyazó perekben külföldi bíróság joghatóságát egyáltalában nem ismerjük el.

Az 5. pont szerint, ha a külföldi itéletben 8%-nál magasabb kamat itéltetett, vagy olyan jogügylet alapján itéltetett meg teljesítés, mely iránt már van hazai jogerős itélet, vagy hazai törvényeink szerint semmis, pl. mint tőzsdejáték, fogadás stb.

A 6. pont a viszonosság elvétől kivételt tesz a külföldi bíróságnak nem vagyonjogi perben hozott itéleteire nézve abban az esetben, ha a pernek belföldi illetékes bírósága nincs. Ilyen

külföldi itélet pl. az, a melylyel a külföldinek kiskorúsága meghosszabbíttatott.

415. §.

Tekintet nélkül a fellebbvitelre, végrehajthatóknak nyilvánítandók:

1. az elismerés (390. §.) alapján marasztaló itéletek, illetőleg az itéletnek elismerés alapján marasztaló része;

2. pénzösszeg fizetésében, vagy helyettesíthető dolgok és értékpapirosok szolgáltatásában marasztaló itéletek, ha az adós magát a teljesítésre közokiratban vagy a 317. §. szerint kiállított magánokiratban kötelezte és a kereset megalapításához szükséges összes ténykörülmények is ily okirattal voltak bizonyítva;

3. tartási vagy élelmezési kötelezettségben marasztaló itéletek a keresetlevél benyujtása előtt félévre hátralékos és a per folyama alatt lejárt követelésre nézve;

4. oly itéletek, amelyekben a marasztalás összege járulékok nélkül kétszáz korona készpénzt meg nem halad, vagy ha a nyertes fél a perben a marasztalás tárgya helyett a költség nélkül kétszáz koronát elfogadni késznek nyilatkozik;

5. a bérelt lakás, más helyiség vagy terület átadását vagy visszabocsátását, a bérlő részéről a bérlet területére behozott ingók kiadását avagy az 1. §. 2. *d)* pontja esetében használatul birt épület, épületrész vagy egyéb ingatlan visszabocsátását rendelő, valamint az 1. §. 2. *g)* pontjának esetében hozott marasztaló itéletek.

Ezekben az esetekben a marasztaló itélet rendelkező részében kimondandó, hogy az itélet egészben vagy kijelölendő részében a kötelezettség teljesítésére kitüzött határidő lejárta után, a fellebbvitelre való tekintet nélkül, végrehajtható.

Az itéletet csupán a perköltség tekintetében nem lehet végrehajthatónak nyilvánítani.

416. §.

A biróság itéletét az előbbi §. esetein kívül az itéletet megelőző szóbeli tárgyalás befejezése előtt előadott kérelemre biztosíték ellenében végrehajthatónak köteles nyilvánítani, ha a marasztalás sem pénzösszegre, sem telekkönyvi előjegyzéssel biztosítható jogra nem terjed és ha a kérelmező nyomban valószinüvé teszi, hogy a végrehajtás elhalasztásából nehezen pótolható vagy nehezen megállapítható kára származnék.

417. §.

Ha az adós nyomban valószinüvé teszi, hogy a végrehajtásból meg nem téríthető kára származnék, kérelmére a végrehajthatóság kimondása elmarad. Ha pedig az adós azt teszi nyomban valószinüvé, hogy esetleges visszvégrehajtási igénye veszélyeztetve van, a bíróság a végrehajthatóságot biztosíték adásától feltételezheti.

A kérelmet az itéletet megelőző szóbeli tárgyalás befejezése előtt kell előadni.

415—417. §§. «A sommás visszahelyezési perben az itélet előzetes végrehajthatóságáról az 584. §. rendelkezik. A S E. 117. §-a taxativa felsorolja azokat az eseteket, a melyekben az itélet tekintet nélkül a felebbvitelre, végrehajthatónak nyilvánítandó. A pdt. 415. §. követi ezt, azonban a 416. §. a taxative felsorolásnál tovább megy; a nyertes fél veszély esetében más itéletre is kérheti, hogy az itélet a jogerőre tekintet nélkül végrehajthatónak kimondassék. A pénzösszegre vagy telekkönyvileg előjegyezhető jogra irányuló marasztalás esetében ily veszély nem lehetséges; itt a biztosítási végrehajtás és tkvi előjegyzés elegendő védelmet ad. Ellenben a 416. §. a vesztes félnek is nagyobb biztosítékot nyujt, mint az eddigi jog; ha kimutatja, hogy az előzetes végrehajtásból meg nem téríthető kára származnék, a bíróság a végrehajthatóság kimondását mellőzheti, ha pedig azt teszi valószinűvé, hogy visszvégrehajtási igénye van veszélyeztetve, akkor a bíróság a végrehajthatóságot biztosíték adásától feltételezheti.

418. §.

Azoknak az eseteknek a kivételével, amelyekben a törvény szerint itélettel kell határozni, a bíróság végzéssel határoz.

A végzésben megállapított kötelezettség teljesítésére, ha törvény másként nem rendelkezik, legfelebb nyolc napos határidőt kell szabni, amely a végzés kihirdetését, ha pedig a végzés kézbesittetett, a kézbesítést követő napon kezdődik.

419. §.

A bíróság, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, az eljárás további folyamában kötve van saját végzéséhez.

Egyoldalú kérelemre hozott elutasító végzéséhez és a pervezetést tárgyazó végzéséhez a bíróság nincs kötve. Birságot, pénzbüntetést,

vagy elzárást rendelő végzését a bíróság fontos okból hivatalból is visszavonhatja.

Határidőhöz kötött cselekményt visszautasító végzését azonban a bíróság az 555. §. esetén kívül vissza nem vonhatja.

419. §. Az ut. bek. rendelkezésére azért van szükség, mert ha kivétel nélkül áll a 4. bek. szabálya, akkor ennek az alapján megtörténhetnék az is, hogy a bíróság a fellebbvitelt, mint elkésettet visszautasítja, azután pedig hosszú idő múlva a visszautasító végzést megváltoztatván, a fellebbvitelt kellő időben beadottnak tekinti és így az ítéletnek jogereje huzamos időn át függőben maradna.

420. §.

Szóbeli tárgyalás folytán hozott végzéseket a felekkel kihirdetés utján kell közölni.

Azok a végzések, amelyek ellen külön felfolyamodásnak van helye, vagy amelyek új határnapot tüznek ki, kézbesítés utján közlendők azzal a féllel, aki a végzés hozatalát megelőző szóbeli tárgyaláson jelen nem volt.

A bíróságnak, valamint az elnöknek és a kiküldött vagy megkeresett bírónak ki nem hirdetett végzései az érdekelteknek kézbesítendők.

A végzések kihirdetésére és irásba foglalására nézve a 398. és a 400. §. azzal az eltéréssel alkalmazandó, hogy a végzés kihirdetése előtt annak irásba foglalása nem szükséges.

421. §.

Elutasító végzéseket és oly végzéseket, amelyek valamely vitás kérelem felől határoznak, indokolni kell.

422. §.

A bíróságnak a tárgyalási jegyzőkönyvhöz mellékelt végzéseit az elnök, illetőleg járásbíróságnál az eljáró biró — és ha jegyzőkönyvvezető van alkalmazva, ez is — a bíróságnak tárgyaláson kívül hozott végzéseit a végzés hozatalában résztvett birák — az elnök, továbbá a kiküldött és a megkeresett biró végzéseit pedig ezek irják alá.

A végzések kiadmányaira a 405. §., a végzéseknek és kiadmányaiknak kijavitására nézve a 407. §., jogerőre emelkedésükre nézve pedig a 410. §. megfelelően alkalmazandó.

Ha a bíróság olyan végzésben, amely az eljárást előtte befejezi, a perköltség viseléséről nem intézkedik, a 409. §. azzal a módosítással alkalmazandó, hogy a bíróság a kiegészítési kérelem felől a felek meghallgatása nélkül és abban az esetben is végzéssel határoz, ha a kiegészítési kérelemnek helyt ad.

423. §.

A birói egyezséget a bíróság, amennyiben nincs akadály, végzéssel tudomásul veszi és a felek kérelmére a költséget megállapítja.

A birói egyezséget mindegyik fél bármikor megtekintheti és arról egyszerű vagy hitelesített másolatot vehet.

Az a birói egyezség, amelyet a bíróság jogerős végzéssel tudomásul vett, jogerős birói ítélet hatályával bir.

423. §. A birói egyezséget a bíróság megvizsgálni köteles abból a szempontból, hogy az a közerkölcsbe, hazai törvénybe nem ütközik-e, hogy végrehajtható-e? s ilynemű akadály esetében a jegyzőkönyvbe vételt megtagadni köteles. Szükséges a végzés hozatala azért is, hogy az egyezség a birói határozat alapján perújítás esetén kívül is megtámadható legyen.

A gyám vagy gondnok a per befejezése szempontjából birói egyezséget köthet; azonban az egyezség csak akkor bir hatállyal, ha a gyámhatóság jóváhagyása előzően vagy utólagosan megadatott.

A peres felek a bíróság előtt személyesen köthetnek birói egyezséget akkor is, ha a perben az ügyvédi képviselet kötelezően van előírva.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Perköltség.

«A fejezet lényegében a S. E. 108—115. §§-ai rendelkezéseit tartja fenn. A perköltségről nem csak ez a fejezet tartalmaz rendelkezéseket; előfordulnak ilyenek pl. a 110., 111., 114., 120., 121., 204., 205. §§-okban is. Az ügyvéd díja és költsége saját fele ellenében az ítéletben nem állapíttatik meg. Az eddigi eljárás a fél jogaira felette sérelmes. A per bírósága ugyanis a fél minden meghallgatása nélkül állapítja meg ellenében ügyvéde díját, erről őt nem is értesítette, módja a fellebbvitelre nincs, az ügyvéd ellenben a díj felemelése végett fellebbezhetett; ha az ekkép mepállapított díj behajtása végett pert

indított az ügyvéd, a megállapított díj elleni kifogását a bíróság már nem vette figyelembe. Nehézségeket okoz az is, hogy a bíróság a díjakat nem is részletezte.» (M. J.)

Az ügyvéd díja és költségének saját felével szemben való megállapításáról az Életbeléptetési törvény rendelkezik.

424. §.

A bíróság a végítéletben, valamint az olyan határozatban, amely az eljárást előtte befejezi, a perköltség megtérítése iránt hivatalból intézkedik.

Más határozatban ily intézkedésnek csak akkor van helye, ha a megtérítés kötelezettsége az ügy végelintézésétől független, vagy az ítélethozatal után merült fel.

A költség összege a marasztaló határozatban a netalán még kiszabandó illetékektől eltekintve számszerűen megállapítandó. Amennyiben a fél költségét az eljárás folyamában nem számította fel, vagy nem igazolta, a bíróság az összeg megállapításában csak a lefolyt eljárásból ismert adatokat veszi figyelembe. Utólagos felszámításnak nincs helye és az alsóbíróság előtt elmulasztott felszámítás a fellebbviteli bíróság előtt sem pótolható.

A 424. §. lényegileg megegyezik a S. E. 108. §. 1. és 2. bek.-vel.

A perköltség iránti rendelkezés csak oly ítéletben történhetik meg, a mely, ha jogerős lesz, a per befejezését magában foglalja, vagyis rendszerint az elsőfokú bíróság végítéletében.

A 389. §-ban említett részítélet a végleges eldöntéstől feltételezett végítélet; tehát ebben a költség iránt feltételesen határozandó.

Részítéletben a költség iránt nem lehet intézkedni, még akkor sem, ha az csak a keresetet vagy a viszontkeresetet eldönti, de oly ítéletben sem, mely a jogorvoslat tekintetében egyenlő a végítélettel (181. és 391. §§.), mert azok meghozatalakor még nincs eldöntve, hogy az egyik vagy a másik fél mily arányban lesz pervesztes s mert a költség részletekre fel nem osztható.

A fellebbezési vagy felülvizsgálati bíróság az elsőbirósági részítélet esetében a jogorvoslat költsége iránt csak az 508. §. esetében és értelmében határoz.

Máskép áll a dolog több per egyesítése esetében (233. §.).

A fellebbviteli bíróság a fellebbvitel költségei iránt csak az ezt a fokot befejező határozatában intézkedik, ha a pert hatá-

rozatával befejezi; ellenben ha a pert véglegesen el nem dönti és határozatának tartalma szerint a per vagy annak egy része még további alsóbirósági eljárás tárgyát képezi, a perköltségben, illetőleg a jogorvoslati költségben nem marasztal, habár határozatával eldöntést nyer az, hogy a fellebbvitel alapos volt-e vagy sem.

A költség igazolása tekintetében nem kivántatik úti vagy ellátási költségnek stb. számlákkal való igazolása.

425. §.

A vesztes fél a nyertes fél költségének megtérítésében elmarasztalandó, amennyiben ezt a költséget a bíróság a jog célirányos érvényesítésére vagy a védelemre szükségesnek itéli, tekintet nélkül arra, hogy a költség a bíróság előtt vagy a bíróságon kívül merült fel.

A megtérítendő költséghez számítandók az ügyvéd kiadása és díja is. Ha a képviselettel a bíróság székhelyén kivül lakó ügyvéd volt megbizva, az ebből származó költségtöbblet csak akkor térítendő meg, ha a bíróság a székhelyen kivül lakó ügyvéd megbizását a pernek célirányos vitelére szükségesnek találja.

A 97. §. első bekezdésében említett személyek részére munkadíj nem állapítható meg.

A megtérítendő költséghez számítandó az ügyvéd által nem képviselt, valamint a személyesen meghallgatott (226. és 368. §§.) félnek, úgyszintén a 95. §. 1—4. pontjaiban említett meghatalmazottnak uti és esetleg ellátási költsége, úgyszintén időmulasztásának megtérítése is, amelyek megállapítására nézve a 314. §. rendelkezései alkalmazandók.

426. §.

Ha mindegyik fél részben nyertes, részben vesztes, a perköltség kölcsönösen megszüntetendő. A bíróság azonban az eset minősége szerint az egyik felet az ellenfél összes költségében, vagy ennek egy részében is elmarasztalhatja. Különösen elmarasztalhatja a bíróság a felet a per egész költségében, ha az ellenfél meg nem itélt többkövetelése aránytalanul csekély volt, vagy onnan eredt, hogy a követelés összege bírói megállapítástól, vagy kölcsönös leszámolástól függött.

A 425. és 426. §§. lényegileg megegyeznek a S. E. 109. és 110. §§-val.

A személyesen megjelent félnek valósággal felmerült szükséges uti, ellátási költsége és időmulasztása térítendő meg oly

mérvben, mint a megjelent tanunak (314. §.), mert ha a fél a bíróságnál személyesen megjeleni kénytelen, vagy ügyében személyesen eljárni jogosított volt, úgy ezek megtérítéséhez jogos igénye van. Munkadíj sem a félnek, sem a nem ügyvéd meghatalmazottjának nem itélhető, költség és díj nem jár, hanem ily esetben a bélyegköltségen, a tanui, szakértői stb. díjain felül semmit sem lehet megállapítani. A 97. §-ban említett személyek (ügyvédi oklevéllel birók stb.) részére, mivel ők nem hivatásszerűen és keresetképpen gyakorolhatják a képviseletet, munkadíj meg nem állapítható.

A 425. §. 1. bek. az általános szabályt állítja fel s ilyenül kimondja, hogy a pervesztes fél viselni tartozik ellenfelének költségeit és pedig az összes költségeket, tekintet nélkül arra, hogy az első vagy a felsőbb birói eljárásban (508. §.), hogy azok a bíróság előtt vagy a bíróságon kívül merültek fel.

Az 1. bek. második része a főszabály alól azt a kivételt teszi, hogy a bíróság nem köteles a pervesztes felet sem marasztalni oly költségekben, a melyek a bíróság meggyőződése szerint nem voltak szükségesek. Ilyen eset fordulhat elő pl. olyankor, midőn a félnek okirat van birtokában s előbb mégis tanukra hivatkozik stb. Ha a költségek oly támadó vagy védőeszköz alkalmazásából merülnek fel, melyeket az illető fél sikertelenül vesz igénybe, akkor az azokat alkalmazó fél még pernyertesség esetében is marasztalható az ezzel felmerült költségben, ha a bíróság úgy találja, hogy a támadó vagy védőeszköz igénybe vételére elegendő ok nem volt. (431. §.)

A perköltségért a vesztes fél egész vagyonával szavatol még akkor is, ha a fődologban csak korlátoltan szavatol, péld: az örökös nemcsak a hagyaték, a jelzálogos adós nemcsak az ingatlan értéke erejéig. Kivétel van azokra a személyekre nézve, a kiknek perben állása csak hivatalos minőségen alapul.

«Vesztes fél.» Nem szükséges, hogy a pervesztesség az itéletben kifejezetten kimondva legyen. Ha a főkövetelésre nézve akár felperes kielégíttetése, akár elismerő nyilatkozat következtében vagy más okból itélet hozatalnak nincs helye és csak a perköltség kérdése döntendő el, pervesztes az, a ki a fődologban pervesztessé vált volna és pedig az alperes különösen akkor, ha felperes keresete alapos volt és az alperes a keresetnek ellentmondott.

Ha felperes az alperes részéről tett beszámítási kifogás következtében utasíttatott el keresetével és a követelés beszámítás alapján már a kereset beadása előtt tekintendő megszüntnek, felperes viseli a költséget.

A 426. §. értelmében a perköltség kölcsönös megszüntetésének előfeltétele az, hogy mindkét fél részben vesztes, részben nyertes legyen. Ennek megállapításánál a kereset és esetleges viszontkereset együttesen veendő tekintetbe. A perköltség kölcsönös megszüntetésének kifejezése annyit jelent, hogy mindegyik fél saját költségét maga, a felmerült birói vagy a közös bizonyítékra, pl. szemle, szakértők stb. szükséges volt költségeket pedig egyenlő arányban viselik. Az utolsó bekezdés különösen tartási perekben nyer alkalmazást, a melyekben alperes pervesztes és a bíróság részben leszállítja a tartási összeget.

Ha a kereseti követelés a per folyamán leszállíttatik vagy megváltoztattatik, egymagában ez a körülmény még nem eredményezi alperesnek részben pernyertességét, hanem döntő az, hogy a leszállítást vagy megváltoztatást mi idézte elő, vajjon az eredetileg túlhajtott követelés avagy az alperes magatartása vagy a körülmények változtatása. A költség kölcsönös megszüntetését még a felülvizsgálati bíróság is alkalmazni jogosult, mivel az eddigi joggyakorlat, mely szerint az alsóbirósági eljárásból felmerült költség megszüntetése vagy a félnek részben marasztalása az alsóbíróságok belátására volt bízva, az 545. §. által megszüntettetett.

427. §.

Ha az alperes a perre okot nem adott és a követelést az első tárgyaláson azonnal elismeri, a költséget a felperes köteles viselni.

A 427. §. lényegileg megegyezik a S. E. 111. §-ával; azonban az, hogy az alperest késedelem ne terhelje, már benne van abban a követelményben, hogy az alperes a perre okot nem szolgáltatott; szükséges azonban, hogy az alperes a követelést nyomban elismerje, mert ha ezt nem teszi, a perlés már nem felesleges.

Szükséges, hogy az alperes az első tárgyaláson kifejezett elismerési nyilatkozatot tegyen, mert hallgatag elismerés, a milyen az alperesnek a tárgyalásról elmaradásánál képzelhető, az alperesnek magatartására kellő támpontot nem nyujtana. A §. rendelkezése különösen útjában álland a jogviszony fennállásának, vagy fenn nem állásának megállapítása, valamely okirat kiadása stb. iránti keresetek alaptalan indításának.

Épp úgy a felperes marasztalandó a költségben, ha a kereset annak megindításakor alapos nem volt és a kereseti igény csak a per folyamán vált esedékessé, alperes pedig a lejáratkor fizetett vagy tartozását előzően birói letétbe helyezte.

428. §.

A követelés átszállásának bizonyításával járó költség a felperest terheli, ha a bíróság az átszállás bizonyítását szükségesnek találja a végből, hogy az alperes megnyugvással teljesíthessen.

A 428. §. eseteiben jogosan kívánhatja az adós, hogy a hitelező az átszállásról alperest már a perlés előtt értesítse s az átszállást bizonyítsa. Ennek elmulasztása esetében azt sem lehet az alperestől kívánni, hogy a követelést a perben elismerje.

A 426. §. alkalmazandó akkor is, ha a követelés felperesre átruháztatott anélkül, hogy alperes erről a kereset beadása előtt értesíttetett és a perben csak az átruházás kimutatását követeli.

429. §.

Pertársak az eljárás költségét rendszerint fejenként egyenlő részekben térítik meg.

A részesedés nagyobb különbözősége esetében a bíróság a költséget a részesedés arányában megoszthatja.

Olyan pertársak, akikre nézve a per tárgya oszthatatlan, vagy akik egyetemlegesen jogosítvák vagy kötelezvék, a perköltségben egyetemlegesen marasztalandók.

Valamely pertársnak külön támadó vagy védő cselekménye következtében felmerült költség a többit nem terheli.

A 429. §. a S. E. 112. §-ának rendelkezését tüzetesebben fejti ki. Minthogy a 77—81. §§. szerint több pertárs javára vagy ellen folyó per tulajdonkép több per és rendszerint mindegyik pertársra nézve külön döntendő el: ennélfogva a költség is rendszerint fejenként osztandó meg közöttük, még pedig egyenlő részvétel mellett egyenlő részekben, különböző részvétel mellett a részvétel arányában. Méltánytalan volna pl., hogy abban az esetben, ha a felperes hasonnemű alapból eredő kötelezettség alapján több alperest együttesen perel, az elismerésben levő pertárs több költséget legyen köteles fizetni azért, mert a másik pertárs hosszú bizonyítási eljárást provokált. Ez alól csak akkor van kivétel, ha a per tárgya oszthatatlan, vagy ha a pertársak egyetemlegesen jogosítvák avagy kötelezvék. Ebben az esetben egyiknek a cselekménye a másikra is kihat és a költségben is egyetemlegesen marasztalhatók.

430. §.

Az a fél, a ki egyes támadó vagy védő cselekményt sikertelenül vesz igénybe, az ezzel okozott költség viselésére kötelezhető, habár az ügyben nyertes is lett.

A 430. §. megegyezik a S. E. 113. §-ával.

431. §.

Az a fél, aki határnapot vagy határidőt elmulaszt, az ebből eredő költséget, valamint az ellentmondás és az igazolás költségét is viselni köteles, kivéve, ha a mulasztást az ellenfél okozta.

Az a fél, aki elnapolásra, halasztásra, vagy új határnap kitűzésére hibájával okot ad, az ebből eredő költséget minden esetre viselni köteles.

A 431. §. fentartja a S. E. 114. § rendelkezését és kiterjeszti az igazolás és ellentmondás költségeire is.

«Elnapolás», a mikor a kitüzött tárgyalás előtt, «halasztás», a mikor az ügy kikiáltása után más tárgyalási nap tüzetik ki.

A §. rendelkezése kérelem nélkül hivatalból alkalmazandó. A §. alapján járó költség viselésének kötelezettsége iránt az érdemleges eldöntésnél végitéletben teendő intézkedés, közbenszóló végzésben pedig csak a megtérítés kötelezettsége állapítható meg.

Ha a fél mulasztását az ellenfél okozza, pl. megegyeznek a felek abban, hogy a tárgyaláson nem fognak megjelenni, a felperes azonban a megegyezés ellenére megjelen és az alperes mulasztása alapján itéletet hozat, akkor az a fél, a ki határnapot vagy határidőt elmulaszt, az ebből eredő költséget, úgyszintén az ellentmondásnak és az igazolásnak költségét nem viseli.

432. §.

Az egyezség költsége más megállapodás hiányában kölcsönösen megszüntetettnek tekintendő. Ugyanez áll az egyezséggel befejezett per költségére is, amennyiben eziránt még jogerős határozatot nem hoztak.

A bíróság előtti sikertelen egyezségi kisérletek költségei a perköltséghez számitandók.

A 432. §. tartalmazza a felek vélelmezett akaratát.

433. §.

A 425—432. §-ok a mellékbeavatkozásból eredő költségre is alkalmazandók. A 88. §. utolsó bekezdése esetében a 429. §. irányadó.

A 424—431. §-ok szerint perköltségben elmarasztalt fél az ellenfél érdekében történt mellékbeavatkozás költségében is marasztalandó a beavatkozó javára. Ezen az eseten kívül a mellékbeavatkozás költsége a beavatkozót terheli.

433. §. A mellékbeavatkozó a 88. §. esetét kivéve, nem pertárs ugyan és az itélet ő reá közvetlenül nem terjed ki, az ő cselekményeiből eredő költség tekintetében azonban a féllel egyenlő elbánás alá esik. Ezt a költséget a pervesztes ellenfél neki és ő a pernyertes ellenfélnek a 425—432. §§-ban körülírt korlátok között megtéríteni köteles.

434. §.

Az ügygondnok nevezéséből eredő költséget az a fél köteles előlegezni, akinek perbeli cselekménye a gondnoknevezésre okot szolgáltatott. Ez a szabály az előlegező félnek esetleges megtérítéshez való jogát nem érinti.

A 434. §. intézkedése a gondnok költségeinek biztosítására szolgál.

Ugyanebből az elvből folyóan a követelés behajtására hivatalból kirendelt ügygondnok költségeit az örökösök, illetőleg a végrehajtató lévén köteles viselni, ezeket terheli az ügygondnok pervesztessége esetében az ellenfélnek okozott költség.

435. §.

Birósági hivatalnokokat, valamint kézbesítéssel megbizott közegeket, továbbá a bíróság által kinevezett ügygondnokot a per bírósága, a bírákat pedig a fellebbviteli bíróság hivatalból is elmarasztalhatja annak a költségnek a megtérítésében, amelyet nyilvánvaló vétségük által okoztak.

A határozat az illetőnek előleges szóbeli vagy irásbeli meghallgatása után a folyamatban lévő pertől elkülönítve hozandó meg.

A határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

A 435. §. abban tér el a S. E. 115. §-ától, hogy a bíróság az általa kinevezett ügygondnokot is elmarasztalhatja a költségben. Ennek oka az, hogy az ügygondnok a bíróságtól

kapja megbizását és ennélfogva a biróság felügyeletének e részben az ő működésére is ki kell terjednie.

E §-sal módot nyer a biróság arra, hogy a kézbesítés körüli visszásságokat saját hatáskörében orvosolja és azoknak elejét vegye. A kézbesítő közeg elleni birságról a 171. §. rendelkezik.

Amennyiben a magánjog elvei szerint további kárpótláshoz való igény fennáll, az igény épp úgy, mint a fegyelmi eljárásnál fenmarad.

A felfolyamodás joga csak a marasztaltat illeti és nem az indítványozót, a kinek a döntésre nincs joga. A határozat a pertől elkülönítve hozandó meg.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Mulasztás.

436. §.

Valamely perbeli cselekmény elmulasztásának általában az a következménye, hogy az elmulasztott cselekmény többé hatályosan nem teljesíthető.

A különös következményeket, amelyek ezen felül valamely mulasztással egybekötvék, a törvény állapítja meg.

436. §. A cselekmény elmulasztásának következménye az, hogy a fél az elmulasztott cselekménytől elesik, azt többé hatályosan nem teljesítheti. De ezzel a mulasztás következményei nincsenek kimerítve. A többi különös következményeket, a melyeket a mulasztás maga után von, az illető helyen vannak szabályozva (pl. a 203., 221., 227., 327., 338., 342., 376. stb. §§-ban).

437. §.

A mulasztás következményei, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, előzetes figyelmeztetés nélkül is és maguktól állanak be.

Ha a mulasztás következményei csak kérelemre állanak be, az elmulasztott cselekmény a kérelem előterjesztéséig, ha pedig a kérelmet szóbeli tárgyalás alkalmával adták elő, a kérelem felett tartott szóbeli tárgyalás bezárásáig pótolható.

437. §. A mulasztás nem a birói parancs elleni engedetlenség. Nincs előirva a mulasztás előfeltételéül az előzetes birói

parancs vagy figyelmeztetés. Ennélfogva a mulasztás következményei általában figyelmeztetés nélkül maguktól állanak be. Kivételt tesz a törvény az idézésre nézve, továbbá abban, hogy az ellenfél tényállításaira vagy okiratára teendő nyilatkozatot csak akkor tekinti elmulasztottnak, ha a bíróság a felet a nyilatkozatra felszólította (225. §. 3. bek.) stb. Nem előfeltétele általában a mulasztás következményeinek az ellenfél kérelme. A mulasztás következménye önmagától beáll, pl. ha a fél kifogásait nem adja elő, nem tagad, vagy az ítélet ellen törvényes határidőben nem fellebbez. Csak ott, a hol az egész eljárásra kiható mulasztás forog fenn, nevezetesen, ha valamely határnapnak egészben való elmulasztása miatt a tárgyalás más irányban folytatandó és fejezendő be, kell a mulasztás következményeinek kimondásához külön kérelem. A megjelenő félre nézve sem kívánatos mindig, hogy ellentmondással vagy igazolással megtámadható határozat hozassék. Ha a mulasztás kimondása iránti kérelmet a szóbeli tárgyaláson adták elő, akkor a mulasztás pótlása a kérelem fölött tartott tárgyalás bezárásáig eszközölhető.

438. §.

A határnap el van mulasztva, ha a fél a határnapon az ügy kikiáltásától kezdve a szóbeli tárgyalás bezárásáig meg nem jelenik vagy a perbeli cselekményt nem teljesíti.

439. §.

Ha a perfelvételi határnapot a felperes mulasztja el, az alperes kérelmére az idézést végzéssel fel kell oldani és a felperest a felmerült költségben, amennyiben eziránt még jogerős határozatot nem hoztak, el kell marasztalni.

Ebben az esetben a felperes a határnap elmulasztása miatt igazolást nem kérhet, a keresetlevél benyujtásának és a perindításnak hatályai azonban fennmaradnak, ha a felperes az elmulasztott határnaptól számítva tizenöt nap alatt az idézés ismétlését kéri.

Ha a felperes az idézés ismétlését kéri vagy a pert újabban megindítja, az alperes a perbebocsátkozást mindaddig megtagadhatja, míg a megállapított költség meg nincs térítve.

Ez a §. nem zárja ki, hogy az alperes a perfelvételi határnapon a felperes keresetével érvényesített jog fenn nem állásának birói megállapítása iránt keresetet indítson (189. §.).

439. §. Tulajdonképeni makacssági itéletet csak a perfelvétel elmulasztása esetében lehet hozni és csak az alperes ellen. Ha a perfelvételi határnapot a felperes mulasztja el, ellene makacssági itélet nem hozható, hanem az alperes — ha viszontkeresetet nem indít — csak az idézés feloldását és a felperesnek a költségben marasztalását kérheti. A §. tehát azt, a mit a S. E. 50. §. az alperesnek a felperes mulasztása esetében facultative megenged, szabálylyá teszi.

A 439. §. ugyanis abból indul ki, hogy a felperes a keresetet csak a tárgyaláson adja elő. A tárgyalást előzőleg kereset nincs, hanem csak idézés. A keresetlevél csak előkészítő irat, de nem maga a kereset, és a felperes a tárgyaláson nincs kötve a keresetlevéllel közölt kereseti kérelemhez. Ha tehát a felperes nem jelenik meg a perfelvételi határnapon, nincs kereset és ennélfogva nem hozható itélet, a birói határozat tehát csak az idézésre terjedhet ki. Másrészről az alperes ellenkérelmét is csak a perfelvételi határnapon terjeszti elő, a mely ellenkérelem a felperessel nem volt közölve, minthogy az irásbeli előkészítés csak a per felvétele után történik. A felperes a pertől az alperes perbebocsátkozása előtt elállhat. Ha a perfelvételi határnapon meg nem jelenik, akkor róla csak azt lehet feltételezni, hogy elmaradásával hallgatólag a pertől való elállását akarja kifejezni és mulasztása nem vonhat maga után súlyosabb következményeket, mintha a keresettől kifejezetten elállott volna. Ehhez járul, hogy az alperes, a kit még csak idézéssel támadták meg, jogosan csak a támadás elutasítását követelheti és jogos érdeke csak arra terjedhet ki, hogy őt az ily támadásokkal ne zaklassák. Ennek biztosítéka az, hogy a felperes az alperesnek okozott költségben elmarasztaltatik. E mellett az alperes a per újbóli megindítása esetében a perbebocsátkozást megtagadhatja addig, míg a felperes az idézés feloldásakor megállapított költségeit meg nem térítette, a mi biztosítékot nyujt az alperesnek az ismételt idézések ellen.

Azokban az esetekben, a midőn az alperesnek különös érdeke, hogy az ügy végleg tisztáztassék, nincs elzárva attól, hogy függetlenül az ellene indított pertől prejudicialis keresetet indítson az iránt, hogy a felperes joga nem áll fenn, ha a 130. §-nak feltétele fenforog.

A §. azonban tovább megy és azt is megengedi, hogy az alperes a felperes jogának fenn nem állása iránt a perfelvételi határnapon viszontkeresetet indítson és pedig ez esetben a 130. §. feltételeire tekintet nélkül.

Ha felperes a perfelvételi határnapot elmulasztja, a meg-

jelent alperes vagy az idézés feloldását és felperesnek a költségben való marasztalását fogja kérni avagy a perfelvételi határnapon felperes ellen negativ megállapítási keresetet fog indítani. Utóbbi esetben egyelőre nem kérheti felperesnek a megjelenési költségben való marasztalását, mert most ő idézteti felperest a perbe, és nem zárhatja el a védekezéstől az alapon, hogy az előző költség még nincs megtérítve.

Alperes keresete a törvényszéki eljárásban a 134. §. értelmében irásban beadandó, a járásbirósági eljárásban a 135. §. értelmében jegyzőkönyvbe veendő. Habár alperes nem tarthat készen formális keresetlevelet arra az esetre, ha esetleg felperes meg nem jelen, mégis a keresetnek nyomban elkészítése nagyobb nehézségbe nem fog ütközni, mert az úgy mint más kérelem és mellékirat igen rövid tartalmu lesz.

Alperes megállapítási keresete esetében nincs helye annak, hogy az idézés feloldassék, de az nem szükséges, hogy felperes az idézés ismétlését kérje, ha pedig az új kereset felperesnek nem kézbesíttetik 15 napon belől és felperes attól tart, hogy keresetének hatálya megszünhet, a perfelvételi határnaptól számítandó 15 nap alatt formailag az idézés ismétlését fogja kérni.

Kétséget nem szenvedhet, hogy felperes az alperes nemleges megállapítási keresete folytán kitüzött új határnapon nemcsak jogosítva lesz alperes keresete ellen védekezni hanem éppen a védelméhez képest saját igenleges keresetét fentartani.

Ha most már felperes az új határnapot is elmulasztja, alperes kérelmére, a felperes keresetében érvényesített jog nem létezőnek lesz kimondandó, ellenben ha alperes mulasztja el a tárgyalást, ő lesz marasztalandó felperes keresete alapján, mely itélet ellen a marasztalt fél, minthogy nem perfelvételi határnap mulasztásáról van szó, csak fellebbezéssel, illetőleg igazolással élhet.

440. §.

Ha a perfelvételi határnapot az alperes mulasztja el, őt a felperes kérelmére a kereseti kérelemhez képest itélettel el kell marasztalni. Ez az itélet az alperesnek a 163. §. szerint kézbesitendő.

Ha a biróság az alperes meg nem jelenése alapján itéletet hoz, a tárgyalásról nem kell jegyzőkönyvet készíteni, hanem a keresetlevélre kell a legrövidebben feljegyezni a felek részéről megjelenteket, az itélethozatalban résztvett birákat, a kereseti kérelmet és az itélet rendelkező részét. Az itélet indokolásául elég az itéletet mulasztási itéletként megjelölni. Ezt a feljegyzést csak az elnök, akadályoztatása esetében a rangidősb biró továbbá a jegyzőkönyvvezető irják alá.

Az alperes meg nem jelenése alapján hozott itélet kézbesítésének céljára a megjelent fél a perfelvételi tárgyaláson az ott előadott kereseti kérelmét annyi példányban irásba foglalva köteles bemutatni, hogy mindegyik félnek, akinek az itélet kézbesítendő, egy példány jusson. Az iratnak a peres felek neveit és a kérelem tárgyának járulékokkal együtt tüzetes megjelölését kell tartalmaznia.

Ha a megjelent fél az irat példányait nem mutatja be, a kiadmány kézbesítése utólagos bemutatásukig elmarad. Ha az iratot a tárgyaláson ügyvéd által nem képviselt fél nem mutatja be, azt hivatalból kell elkészíteni kézbesítés végett.

Ha a pertelvételi határnapon az alperes a keresetre csak részben nem nyilatkozik, vagy több követelés közül, amelyek egy keresetben érvényesítvék, nem valamennyire nyilatkozik, a mulasztás következménye a felperes kérelmére részitélettel mondható ki.

440. §. Ha a perfelvételi határnapot az alperes mulasztja el, őt a felperes kérelmére az idézéssel közölt kereseti kérelemhez képest itélettel el kell marasztalni. E mellett a bíróság nem vizsgálja meg a kereset tényelőadásait és azoknak a kereseti jogállításokhoz való viszonyát, hanem a kereseti kérelemhez képest hoz itéletet. E §-nak elméletileg az az álláspontja, hogy alperes perbebocsátkozása előtt érdemleges tárgyalásnak és az érdemleges tárgyaláshoz tartozó cselekmények (a kereseti tényállásra való nyilatkozás) elmulasztásának tulajdonképen nem lehet helye. Ez az álláspont gyakorlatilag is célszerű. Ha a bíróság az alperes meg nem jelenése esetében is kénytelen volna az ügy tárgyalásába bocsátkozni, a felperestől az egész tényállás szóbeli előadását követelni, annak világosságára és teljességére felügyelni: ez sok felesleges munkát okozna és semmi haszonnal nem járna. Azonban az a szabály, hogy a bíróság a makacssági itélet hozatalakor nem vizsgálja a kereseti tényalapot, nem jelenti még azt, hogy a bíróság minden kérelemnek vakon helyt ad. Ha a kereseti kérelem már a közölt kereset tartalma szerint nem állhat meg, ha az képtelen vagy törvénybe ütköző, ha felperes oly esetben, a mikor harmadik személyek érdekeit hivatalból is kell figyelembe venni, az okvetetlenül szükséges okiratokat, pld. telekkönyvi kivonatot, az örökösöket igazoló okiratokat nem csatolta, az érdekelteket mind perbe nem idézte, (443. §. 2. p.) akkor annak helyt adni nem lehet. (443. §. 3. p.) ugyszintén nem hozható makacssági itélet akkor sem, ha valamely hivatalból figyelembe veendő körülmény miatt az eljárás megszüntetésének esete forog fenn,

vagy ha a megjelent fél ilyen körülmények tekintetében a szükséges bizonyítékot nem adja elő és e körülmény valósága e miatt kétes marad. Lásd a 443. §. magyarázatát is.

Ha alperes megjelent ugyan, de nem tárgyalt, mulasztási itélet nem hozandó a 460. §. értelmében Az, hogy mulasztási vagy más itélet hozandó-e, fontos azért, mert az előbbi ellen ellentmondásnak, az utóbbi ellen esetleg fellebbezésnek van helye.

441. §.

Perfelvételi határnapnak tekintendő az a határnap is, amelyre a tárgyalást az alperes perbebocsátkozása előtt a bíróság elhalasztotta.

Perfelvételi határnapnak tekintendő az a határnap is, amely a perfelvételen felül érdemleges tárgyalásra is kitűzetett.

442. §.

Ha a meg nem jelent fél a tárgyalási határnapról törvényesen nem volt értesítve, vagy ha az idézés kézbesítése és a határnap között a törvényben megkivánt időköz nem volt meg, vagy a mulasztó felet megjelenésében köztudomású természeti esemény vagy más elháríthatatlan akadály gátolta, a mulasztás következményeinek kimondását új határnap kitűzése mellett végzéssel meg kell tagadni.

Ha a kézbesítési bizonyitvány a határnapig be nem érkezett, a bíróság a meg nem jelenés és következményei felől a kézbesítésre vonatkozó értesítés beérkezése után határoz, kivéve, ha a mulasztás következményeinek kimondását a kézbesítésre tekintet nélkül meg kell tagadni. A hozott határozatot ebben az esetben a járásbirósági eljárásban is mind a két félnek kézbesíteni kell.

443. §.

A 440. §. esetében a bíróság a mulasztás következményeinek kimondását végzéssel akkor is megtagadja:

1. ha hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény miatt az eljárás megszüntetésének esete forog fenn;

2. ha a megjelent fél hivatalból figyelembe veendő körülmény tekintetében a szükséges bizonyítékot nem adja elő, különösen a hatáskör vagy az illetékesség megállapitására szükséges okiratot (129. §.) eredetiben vagy hitelesített másolatban nem mutatja fel s annak a körülménynek a fennforgása vagy fenn nem forgása e miatt kétséges marad;

3. ha a perfelvételi határnapon előadott kereset a meg nem jelent alperessel még nem volt közölve;

4. ha a kereseti kérelem a közölt kereset tartalma szerint nincs megalapitva.

A 2. pont esetében az eljárás szünetel, s erről a meg nem jelent fél is értesitendő. Az eljárás újrafelvételét ebben az esetben bármelyik fél kérheti.

A 3. és a 4. pont esetében a bíróság a felperes kérelmére, mely mellett az előadott illetőleg a kijavított keresetnek alperessel közlendő másolatát be kell mutatni, új határnapot tűz. A járásbirósági eljárásban az előadott illetőleg a kijavított kereset jegyzőkönyvbe is vehető és ebben az esetben alperessel a jegyzőkönyv másolatát kell közölni.

Az 1. pont eseteben a 141. §. negyedik bekezdése és a 184. §. megfelelően alkalmazandó.

442., 443. §§. A 442. §. azokról az esetekről rendelkezik, ha akár a felperes, akár az alperes mulasztja el a perfelvételi határnapot, a 443. §. pedig azokról az esetekről, a midőn az alperes mulasztja azt el.

A 442. §. lényegileg megegyezik a S. E. 54. §. 2. és 3. pontjában, valamint a perrendtartás 145. és az 552. §-ában foglalt rendelkezésekkel.

A 443. §. 1. pontja esetében már az idézést meg kellett volna tagadni. Ha ez azonban nem történt meg, nem marad más hátra, mint az, hogy a bíróság épp úgy járjon el, mintha az alperes megjelent volna. Ha a felperes mulasztja el a perfelvételi határnapot és hivatalból figyelembe veendő pergátló akadály forog fenn, akkor nem az 1. pont nyer alkalmazást, hanem az idézés feloldandó. (439. §.) A 2. pont megegyezik a S. E. 54. §. 1. pontjával. Ez alá a pont alá tartozik most már a perrendtartás 50. §-a értelmében az illetékesség is. (Lásd az 50. §. indokolását.) A 3. pont esetében a mulasztás következményei kimondásának a megtagadása megegyezik a S. E. 54. §. 4. pontjával, a 4. pont esete a 440. §. álláspontjával függ össze.

A 2. pont esetében nincs kizárva, hogy felperes a szükséges bizonyítékokat pótolhatja; e célból halasztást is kérhessen, a mely esetben az ujabb tárgyalásra alperes ismételten megidézendő; pld. cselekvő perképesség hiányában (a törvényes képviselő hozzájárulásával), a képviselet hiányos igazolása, a meghatalmazás hiánya stb.

A 442. §. szerint pertársaknál ujabb határnap kitűzése mellett a mulasztás következményeinek kimondása megtagadandó, ha a pertársaknak (80. §.) csak egyike is nem volt kellően idézve.

444. §.

A mulasztás következményeinek kimondását megtagadó határozat ellen az új tárgyalás megtartására nézve halasztó hatályú felfolyamodásnak van helye.

Az előbbi §. 4. pontja esetében a másodbíróságnak helybenhagyó határozata ellen is van helye felfolyamodásnak, kivéve, ha ez az ügyben mint fellebbezési bíróság végleg határoz.

Ha a felfolyamodásnak hely adatik, a bíróság a hivatalból kitüzendő új határnapon a mulasztás következményei felől a mulasztó fél meghallgatása nélkül határoz.

A 444. §. megegyezik a S. E. 54. §-ának utolsó bekezdésével.

Ha a felfolyamodásnak hely adatik, a dolog ismét úgy áll, mint a mulasztott tárgyalás idejében és ezért az ujabb tárgyalásra, mely csak a mulasztás következményei felett tartatik, a mulasztó fél nem idézendő.

Az 551. §. 2. bek. rendelkezése szerint a másodbíróságnak helybenhagyó határozata ellen további felfolyamodásnak nincs helye. A jelen §. e szabály alól kivételt tesz, mert a mulasztás következményeinek kimondását megtagadó határozattal a bíróság gyakran fontos jogi kérdésben tárgyalás nélkül végzéssel határoz.

A mulasztó fél az új határnapon, ha megjelent is, tárgyalásra nem bocsátható, kivéve, ha ebbe az ellenfél beleegyezik.

E §. rendelkezése nem vonatkozik csupán az előző 443. §-ra, hanem kiterjed a 442. §-ra is, mert a 442. §. 1. bek. esetében a bíróság épp úgy mint a 443. §. 3. bek. esetében a mulasztás következményeinek kimondását ujabb határnap kitűzése mellett tagadja meg és mindkét esetben, ha a felfolyamodásnak hely adatik, a bíróság az ujabb határnapon a mulasztó fél meghallgatása nélkül határoz; és pedig annyival inkább, mert az előző M. J.-ban a 442. és a 443. §. eredetileg a 462. §-ban volt felvéve.

445. §.

Ha a felek valamelyike az érdemleges tárgyalásra vagy ennek folytatására kitűzött határnapot mulasztja el, a bíróság az ellenféllel kérelmére a tárgyalást megtartja illetőleg folytatja.

Ebben az esetben a mulasztó fél irányában a mulasztás általános

következményein felül az e törvényben az egyes cselekmények elmulasztására nézve megállapított következmények állanak be.

A mulasztó fél távollétében előadott tényállításra vagy bizonyítékra vonatkozó nyilatkozatot elmulasztottnak csak akkor lehet tekinteni, ha az előadás a távollevő féllel kellően közölve volt.

Az érdemleges tárgyalás folytatásának elmulasztása esetében a korábbi tárgyalások eredményét, amennyiben a jegyzőkönyvben vagy mellékleteiben meg van állapítva, vagy a bíróság egyébként megállapíthatja, valamint a bizonyítás eredményét a határozathozatalkor figyelembe kell venni.

Ha a megjelent fél a tárgyaláson az ellenféllel a keresetlevélben, előkészítő irattal vagy korábbi tárgyaláson még nem közölt új tényállásokat, bizonyítékokat, vagy kérelmeket akar előadni, vagy a korábbi tárgyaláson előadottakat a meg nem jelent fél hátrányára akarja módosítani, a bíróság a tárgyalás elhalasztásával az előadásoknak előkészítő irattal közlését köteles elrendelni.

A meg nem jelent fél ellen a tárgyalás folyamán indított keresetről a 189. §. intézkedik.

Egyebekben a 442. §. alkalmazandó, azzal az eltéréssel, hogy a kézbesítési bizonyítvány be nem érkezése esetében a bíróság a tárgyalást elhalaszthatja. Ha a meg nem jelent fél az elmulasztott határnapról kellően értesítve volt, a bíróság az új határnapon a mulasztás következményei felől az ő meghallgatása nélkül határoz.

A járásbirósági eljárásban a jelen §. azzal a módosítással alkalmazandó, hogy a meg nem jelent fél ellen a mulasztás következményei az előre nem közölt tényállítások és bizonyítékok tekintetében is beállanak és hogy a kérelmek és a korábbi tárgyaláson előadottak módosítása, valamint a szóbeli tárgyaláson előadott kereset a megjelent fél kérelmére jegyzőkönyvbe veendők és a meg nem jelent fél az ügy tárgyalására a jegyzőkönyv ide vonatkozó másolatának közlésével idézendő meg.

A 445. §. lényegében megegyezik a S. E. 51. §-ával.

A törvény nem vonja le a tárgyalás egységének elvéből azt a konzekvenciát, hogy a folytatólagos tárgyalás elmulasztása, épp azzal a hátránynyal jár, mint az első tárgyalás elmulasztása, vagyis, hogy ha a fél a harmadik vagy negyedik tárgyalást mulasztotta is el, a megelőző tárgyalások is figyelmen kívül maradnak. «Nem lehet feltenni, hogy a fél a korábbi tárgyalások eredményéről le akar mondani; sokkal természetesebb, hogy a későbbi tárgyalásra meg nem jelenő fél abból indul ki, hogy

a bíróság az előadottak alapján fog határozatot hozni és talán épp azért feleslegesnek tartja a megjelenést. Ezért a megjelent fél által a korábbi tárgyaláson nem közölt tényállítások és bizonyítékok a meg nem jelent féllel közlendők és új tárgyalási határnap tüzendő». (M. J.)

Ha az egyik fél oly folytatólagos tárgyalásra nem jelent meg, a mely egyúttal bizonyításfelvételre volt kitűzve, azért a bizonyításfelvétel foganatosítandó és ha a tanu vagy szakértő meg nem jelent, ezek kihallgatására új határnap tüzendő ki, a melyre a mulasztó fél meg nem idézendő; ellenben, ha a megjelent fél új tanura hivatkozik, a mi az ellenféllel közölve nem volt, a kihallgatásra, illetőleg új tárgyalásra az ellenfél is idézendő.

446. §.

Ha a perfelvételi vagy a tárgyalási határnapra a felek közül egyik sem jelent meg, vagy a megjelent fél az ügy tárgyalását nem kívánja, az eljárás mindaddig szünetel, amíg valamelyik fél új határnap kitűzését nem kéri. A kérelem költségét minden esetre a kérelmező fél viseli.

Az új határnap kitüzése az elmulasztott perfelvételi vagy tárgyalási határnaptól számított két hónap eltelte előtt nem kérhető, kivéve, ha a fél valószinüvé teszi, hogy a határnapot hibáján kivül mulasztotta el.

Ha még az ülés folyamán mind a két fél megjelenik, a bíróság bármelyik fél kérelmére megtarthatja a tárgyalást a kikiáltáskor megjelent felekkel befejezett tárgyalások után, vagy pedig a tárgyalás megtartására azonnal új határnapot tűz.

Az elmulasztott perfelvételi vagy tárgyalási határnaptól számított három év leteltével a per megszüntnek tekintendő. Ez a rendelkezés a 443. §. 2., 3. és 4. pontja esetében is megfelelően alkalmazandó.

A 446. §. megegyezik a S. E. 52. §-ával, a melyet csak abban az irányban egészít ki, hogy az új határnap kitűzése iránti kérelem költségét mindenesetre a kérelmező fél viseli. Ezzel eleje vétetik annak, hogy a fél a pert csak azért szüneteltesse, hogy annak költségeit az újrafelvétel költségével szaporítsa.

A §. nem intézkedik a per megszüntének magánjogi hatályáról. A S. E.-nak ezzel egyező 52. §-ához adott miniszteri indokolás felemlíti ugyan: «hogy a per megszüntének természetes következménye, hogy azok a hatások, a melyek a per folyamatban létéhez vannak kapcsolva, elenyésznek. Igy nevezetesen elenyészik az ujabb perindítás tilalma is. Ellenben azok

a hatások, melyek már eddig is a per abbanhagyásához voltak kötve, mint nevezetesen, hogy a keresetelévülés az utolsó perbeli cselekménytől ujra kezd folyni, a perelévülés által nem érintetnek.» Azonban a magánjogi hatásra vonatkozó ez a magyarázat nem bir törvényerővel, és pedig annál kevésbé, mert mindaddig, míg a polgári törvénykönyv e kérdést nem szabályozza, az eddigi birói gyakorlat lesz az irányadó, mely szerint az elévülést a kereset beadása csak akkor szakítja félbe, ha az az illetékes bíróság előtt megindíttatott és a per kellően folytattatik, a mely elv már azért is helyes, mert az igénylőnek nem állhat jogában pusztán az által, hogy az elévülés végidőpontjában a keresetet beadja és ezután a pert szünetelteti, az elévülési időt ismét kitolni s ezzel ellenfelét bizonyítékainak megőrzésére kényszeríteni. Ezt a felfogást támogatja egyébiránt a 184. §. is.

Egyéb tekintetben v. ö. a 438—440. §§-hoz tett megjegyzéseket.

«Tárgyalási határnap» nem minden határnap, hanem csak a felek közt contradictorius tárgyalásra kitűzött határnap. Oly határnapokon tehát, melyek más célra, pld. bizonyítás felvételre vagy határozat hirdetésére tüzettek ki, mindkét fél elmaradása esetében az eljárás nem szünetel, ellenkezően az eljárás, a melyre a határnap tüzetett, a felek távolmaradására való tekintet nélkül a lehetőségig megtartatik.

447. §.

A határidő el van mulasztva, ha a fél azon belül a perbeli cselekményt nem teljesíti.

448. §.

A bíróság részéről kitűzött határidő, amennyiben a bíróság a kitűzéskor mást nem rendel, a határidőt kitűző határozat kihirdetésétől, ha pedig a határozat kézbesítés útján közlendő, a kézbesítéstől kezd folyni.

449. §.

Oly határidőknél, amelyek napokban vannak megállapítva, az a nap, amelyen a határidő kezdődik, a határidőbe nem számítandó be.

Az oly határidők, amelyek hetekben vagy hónapokban vannak megállapítva, azzal a nappal járnak le, amely elnevezésénél vagy számánál fogva a kezdő napnak megfelel, ha pedig ez a nap a lejárat hónapjában hiányzik, a határidő a hó utolsó napjával végződik. Az éveket és évrészeket hónapokra kell átszámítani.

Ha a határidő vége fél nappal járna le, az egész nap a határidőbe számítandó.

Ha a határidő utolsó napja vasárnapra, Gergely-naptár szerinti közönséges ünnepnapra vagy nemzeti ünnepnapra esik, a határidő a legközelebbi köznapon jár le.

450. §.

A bíróság valószínűvé tett fontos okból a fél kérelmére a bírói, és ahol a törvény megengedi, a törvényes határidőket is meghosszabbíthatja.

A meghosszabbítást a határidő lejárta előtt kell kérni.

A bíróság a kérelmet az ellenfél meghallgatása nélkül intézheti el, a határidő ismételt meghosszabbítását azonban csak az ellenfél meghallgatása után rendelheti el.

Az új határidőt, egyéb intézkedés hiányában, az előbbinek lejáratától kell számítani.

A meghosszabbítási kérelemnek helyt adó határozat fellebbvitellel egyáltalában nem támadható meg, a meghosszabbítási kérelmet elutasító határozat pedig külön fellebbvitellel meg nem támadható.

Az e §. szerint a bíróságot megillető jogokat az elnök valamint a kiküldött és megkeresett bíró is gyakorolhatja az általa kitüzött határidők tekintetében.

447—450. §§. A perrendtartásban megállapított határidők:

1. Bírói vagy törvényes határidők a szerint, a mint vagy a bíróság, vagy a törvény állapítja meg azok tartamát;

2. meghosszabbíthatók vagy meghosszabbíthatatlanok;

3. zárosok vagy nem zárosok.

A záros határidők meghosszabbíthatatlanok és elmulasztásuk miatt igazolásnak van helye.

Hogy valamely határidőnek az említett három irányban minő a jellege, azt a törvény az illető helyen mindenütt megállapítja. Záros határidők pld. az ellentmondási (461. §.), a fellebbezési (480. §.), a felülvizsgálati (526. §.), a felfolyamodási (552. §.), a perújítási (561. §.), a meghagyásos eljárásban a kifogásokra előírt (598. és 611. §§.) és a választott bíróság ítéletének érvénytelenítése iránti perben a keresetindítási határidő (765. §.). A határidők épp úgy, mint a határnapok mind peremtorius és nem dilatorius jellegüek. A meghosszabbíthatóság ezen mitsem változtat. Ha a fél a határidő tartama alatt nem cselekszik, akkor a cselekménytől elesik. A hol a törvény a bíróra bizza a határidő kitűzését, ott annak meghosszabbítása is megengedendő a bírónak.

A hol ellenben a törvényhozó szükségesnek találja, hogy a határidőt maga állapítsa meg, ott a bírónak a meghosszabbítás vagy megrövidítés által sem engedhető befolyás a határidő tartamára, hacsak erre különös okok nem forognak fenn, mint pld. a 177. §. (kézbesítés hirlapi közzététellel) vagy a 201. §. 2. bek. (az eredeti okirat betekintése) esetében. Minthogy a perrendtartásban meghatározott határidők általában nem hosszúak, nem indokolt, hogy akár a törvényes, akár a bíróság részéről kitűzött határidőket megrövidíteni lehessen.

Ha pertársaknak tüzetik ki határidő kézbesítés útján, a határidő kezdete mindegyikükre nézve a neki történt kézbesítéstől számítandó.

Oly határidőnél, mely szerint valamely irat a tárgyalási idő első felében kézbesítendő vagy benyujtandó, (195., 489. és 531. §§.) az időköz kiszámításánál sem a kézbesítési, sem a tárgyalási, illetőleg a beadásra kitűzött nap, sem az a nap nem számítható be, a mely éppen az időköz felét teszi, de beszámítandó az időköz felére eső egész nap, bár annak másik fele már az időköz másik felére tartoznék.

Nemzeti ünnepnap: április 11. és augusztus 20.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Igazolás és ellentmondás.

«A mulasztás orvoslásának a módja a mulasztás következményeinek elhárítására van hivatva. A határidők elmulasztásának következményeit, amennyiben az orvoslás egyáltalában meg van engedve, csak igazolással lehet orvosolni; ellenben a határnapoknál két orvoslási mód áll szemben: az egyik az igazolás, a másik az ellentmondás.

Az ellentmondásnak előnyei az igazolás felett: 1. a bíróságot nem terheli az igazolás tárgyalásának és eldöntésének munkájával; 2. nem késlelteti az érdemleges döntést az igazolási okok tárgyalásával; 3. megkíméli a feleket az igazolási tárgyalások költségeitől. Bíróságaink az eddigi eljárás szerint erősen hajlanak az igazolás engedélyezéséhez, hacsak rosszhiszemű huzavonási szándékot nem látnak. Ily módon végeredményében az igazolás legtöbbször ellentmondássá fajult, ez utóbbinak előnyei nélkül. A perrendtartás mindkét rendszert felhasználja, még pedig mindegyiket ott, a hol előnyei érvényesülnek és hátrányai elnyomhatók. Az igazolás a szigorúbb orvoslási mód; ennélfogva ott alkalmazza, a hol a mulasztás

kevésbé menthető és következményei sem igen nagyok; az ellentmondást pedig, mint enyhébb orvoslási módot ott, a hol a mulasztás menthetőbb és következményei súlyosabbak. A felperesnek nem ad ellentmondást, mert a mulasztó felperes egyszerüen ujból idézést kér. (439. §.) Az alperesnek a törvény csak akkor ad ellentmondást, a mikor még csak először volt a perbe idézve és esetleg az is kérdés lehet, vajjon volt-e tudomása a perről. A bíróság nem foglalkozott az ügygyel másképen, mint úgy, hogy makacssági itéletet hozott (a mi igen egyszerű birói cselekmény); nem lehet tehát arról szó, hogy az alperes puszta ellentmondása miatt számba vehető birói munka veszett kárba. A midőn azonban az alperes a bíróság előtt már megjelent s így tudja, hogy per van ellene folyamatban, mulasztása annál kevésbé menthető, mert akkor már a bíróság is behatóbban foglalkozott az ügygyel és visszás lenne, ha a fél ellentmondásával a bíróságnak talán sok munkáját egyszerüen semmissé tehetné. Ehhez képest nincs ellentmondásnak helye akkor, ha az alperes valamely előbbi perfelvételi határnapon már megjelent, ha az előbbi perfelvételi határnap kérelmére elnapoltatott, vagy ha az ügyben ellentmondással már élt. (460. §.) Nehogy alperes az ellentmondással visszaéljen, az ellentmondással az ellenfélnek okozott költségnek viselésére rendszerint kötelezendő. (431. §.) Az ellentmondás következtében kitűzött határnap elmulasztása esetében az igazolás ki van zárva. (464. §.) A járásbirósági eljárásban ez a gondoskodás elegendő. A törvényszéki perekben, a melyekben a költségben marasztalás visszatartó hatása a pertárgy nagyobb értéke következtében kisebb mértékben érvényesül, tovább megy a törvény és meghagyja az alperesnek, hogy az ellentmondással kapcsolatban a tárgyalást is előkészítse (462. §.) és a bíróságnak, hogy az ellentmondás következtében a perfelvételre és az érdemleges tárgyalásra együttesen tűzzön ki határnapot. (464. §.)» (M. J.) Az alperes tehát, tekintetbe véve, hogy a perfelvételi tárgyaláson megjelenése esetében az érdemleges tárgyalásra új határnap tüzetnék és hogy a tárgyalási időköz első felében előkészítő iratot kellene adnia, a megjelenés elmulasztásával és ellentmondásával nem nyer, hanem inkább időt veszít, minthogy előreláthatólag az előkészítési és tárgyalási időközök ebben az esetben a rendesnél rövidebbek lesznek.

451. §.

Ha a fél vagy képviselője határnapon önhibáján kívül nem jelent meg, vagy záros határidőt önhibáján kívül mulasztott el, a mulasztás következményei igazolással orvosolhatók.

Záros határidőnek csak a törvényben ilyenül megjelölt határidő tekintetik.

Azokban az esetekben, amelyekben a törvény az igazolást kizárja, vagy a meg nem jelenés esetében ellentmondást enged, úgyszintén amidőn a határnap elmulasztása birói határozatban kimondandó hátránnyal nem jár, igazolásnak nincs helye.

451. §. Az igazolásnak csak határnapok és határidők elmulasztása miatt van helye, de sohasem egyes cselekmények elmulasztása miatt. A határnapok közül itt ki vannak zárva: 1. az a határnap, a melynek elmulasztása miatt ellentmondásnak van helye (460. §.); 2. azok a határnapok, a melyeknek elmulasztása a végitéletben kimondandó hátránynyal nem jár, pld. a bizonyítás felvételének vagy az itélet kihirdetésének határnapjai. (Utóbbiaknál, mert más eszköz van a mulasztás orvoslására, pld. a 280. §., mely szerint a bizonyításnak új felvétele vagy kiegészítése kérhető, a 469. §., mely szerint felperes újra idézést kérhet, vagy azért, mert a mulasztás nem jár hátránynyal, pld. az itélet kihirdetésről való elmaradás.) A határidők közül olyanok elmulasztása miatt nincs igazolásnak helye, melyek a törvényben nincsenek világosan mint zárosok megjelölve. A nem záros határidők elmulasztása miatt azért nincs igazolás, mert azok kevésbé fontos cselekményekre vonatkoznak és mert azok indokolt kérelemre különben is meghosszabbíthatók; a fél mulasztása tehát itt alig menthető. A felfolyamodási határidő záros határidő lévén, elmulasztásának igazolása nincs kizárva; de különben a felfolyamodás rendszerint nem is bir halasztó hatálylyal.

A képviselőnek önhibáján kívül történt mulasztása miatt is van helye igazolásnak. Ezzel kifejezést nyer az is, hogy a képviselő mulasztása nem szolgálhat igazolási okul a félnek, hanem a képviselő mulasztása a félnek mulasztása.

«Önhibáján kívül» azt jelenti, hogy nem elegendő a szokásos gondosság elmulasztása, hanem megkívántatik, hogy rendkívüli gondosság sem volt alkalmas az akadály elhárítására. Önhibáján kívül mulasztotta el péld. a fél a felülvizsgálatot, ha az itélet saját kezéhez kézbesíttetvén, nem maradt kellő idő ügyvédvallásra, vagy ha a jogorvoslati beadvány csakis a szo-

kásos postamenet rendjében beállott késedelmezés következtében érkezett elkésetten a bírósághoz.

Azzal, hogy a 451. §. az igazolás törvényes előfeltételeit megállapítja, egyúttal azt is kifejezi, hogy ezeknek az előfeltételeknek hiányában igazolásnak nincs helye még akkor sem, ha az ellenfél abba beleegyezik; az ellenfél beleegyezése tehát az igazolás törvényszabta feltételeinek hiányát — ideértve az igazolás határidejének megtartását is — nem pótolhatja.

Oly esetben, a midőn a bíróság a tárgyalás elnapolása vagy a határidő meghosszabbítása iránti kérelmet alaptalannak kimondotta, e miatt utólagosan igazolás nem kérhető.

452. §.

Az igazolási kérelmet annál a bíróságnál kell előterjeszteni, amelynél a határnapot elmulasztották, vagy amelynél az elmulasztott cselekményt teljesíteni kellett volna.

Az igazolási határidő tizenöt nap. Ez a határidő az elmulasztott határnaptól, határidőknél pedig a határidő utolsó napjától, ha pedig a mulasztás a félnek vagy képviselőjének csak később jutott tudomására, vagy az akadály csak később szünt meg, a mulasztás tudomásra jutásától, illetőleg az akadály megszünésétől számítandó.

A mulasztás napjától számított hat hónap eltelte után igazolást kérni többé nem lehet.

452. §. A 453. §. az igazolást összeköti az elmulasztott cselekmény pótlásával, illetőleg ujabb határnapra idézés kérésével, és ha a bíróság az igazolásnak helyt ad, a tárgyalást az ügy érdemében azonnal folytatja. Ebből az okból az igazolás kérdésének eldöntése is arra a bíróságra bizva, mely a pótolt cselekmény felett határoz, illetőleg az ujabb idézést kibocsátja.

Az igazolási kérelem benyujtásának határidői meghosszabbíthatlanok, de nem zárosok, elmulasztásuk miatt igazolásnak nincs helye. Hasonlókép nincs helye igazolásnak az igazolási kérelem és az ellentmondás következtében kitűzött határnapnak elmulasztása miatt (458., 464. §§.) sem.

453. §.

Az igazolási kérvényben az igazolási kérelem megalapítására szolgáló ténykörülmények valamint valószinüvé tételük eszközei előadandók.

Határnap elmulasztása esetében az igazolást az elmulasztott határ-

nap helyett új határnap kitűzésének kérésével, határidő elmulasztása esetében pedig az elmulasztott cselekmény pótlásával kell egybekapcsolni.

453. §. Az igazolási kérvényben a kérelem megalapítására szolgáló ténykörülményeket, valamint azok valószínűvé tételének eszközeit azért kell előadni, mert az igazolási kérelem felett nem mindig tartandó tárgyalás, és a bíróság a 459. §. értelmében az ellenfél meghallgatása előtt is elrendelheti a végrehajtásnak vagy a további eljárásnak ideiglenes felfüggesztését. Ezért azonban az igazolási kérelem, ha arra tárgyalás tüzendő, csak előkészítő irat marad és az lesz az irányadó, a mit a fél a tárgyaláson szóval előad.

454. §.

Az igazolási kérelem felett az a bíróság határoz, amely arra van hivatva, hogy a pótolt cselekmény felett határozzon, vagy amely előtt a határnap el volt mulasztva.

455. §.

A bíróság azt az igazolási kérelmet, amelyet a 452. §-ban megállapított hat hónapos határidőn túl, vagy oly határnap vagy határidő elmulasztása esetében adtak elő, melyben az igazolás a törvény szerint ki van zárva, végzéssel hivatalból visszautasítja.

Ha a törvényszéki eljárásban az elnök az igazolási kérelmet az előbbi bekezdés értelmében visszautasítandónak találja, azt a tanács elé terjeszti, mely a visszautasítás kérdésében a felek meghallgatása nélkül határoz. Ha a tanács az igazolási kérelmet nem utasítja vissza, határozatát a felekkel nem kell közölni.

A 455. §-ban felemlített eseteken kívül az igazolási kérelmet visszautasítani nem lehet; nevezetesen akkor sem, ha a kérelem a 453. §. kellékeinek nem felel meg, mert ezek a tárgyaláson pótolhatók, valamint akkor sem, ha az a 452. §-ban megszabott 15 napi határidő leteltével adatott be, mert még mindig lehetséges, hogy az igazolási kérelem az akadály megszűnésétől, illetőleg a tudomásra jutástól számítva, kellő időben adatott be.

456. §.

Az igazolási kérelmet azon eljárás szerint kell elintézni, mely a pótolt cselekmény illetőleg az új határnap tekintetében irányadó.

Ha ehhez képest szóbeli tárgyalás tartandó, az igazolás kérdését előzetesen kell tárgyalni és eldönteni.

Az igazolás meg nem tagadható, ha a fél az igazolási kérelem megalapítására szolgáló ténykörülményeket valószínűvé teszi.

Ha a bíróság az igazolásnak helyt ad, a tárgyalást a pótolt cselekmény, illetőleg az elmulasztott határnapon tárgyalandó kérdés felett nyomban megtartja.

456. §. «Az igazolási kérelem felett nem mindig tárgyalandó. Ha a pótlandó cselekmény nem tárgyalás útján teljesítendő, az igazolás kérdésében is mellőzendő a tárgyalás. Ha pl. a fél a felfolyamodási határidőt elmulasztja, a mely a felek meghallgatása nélkül intézhető el, akkor az igazolás kérdésében is tárgyalás, illetőleg a felek meghallgatása nélkül határoz a bíróság. A hol egyébiránt a bíróságnak meg van adva az a jog, hogy a feleket a pótolt cselekmény tekintetében meghallgathassa (557. §.), ott az igazolás kérdésében is megteheti ezt. (M. J.)

Már ezen ministeri indokolásból következtethető, hogy nemcsak felfolyamodási határidő elmulasztása esetében mellőzhető az igazolás tárgyalása, hanem más esetekben is, de összevetve az idézett indokolást az 517. §. 2. bekezdésének azzal a rendelkezésével, mely szerint: «ha a bíróság az igazolás kérdésében szóbeli tárgyalást tart, a fellebbezést is szóbeli tárgyalás alapján kell elintézni», kétség nem forog fenn az iránt, hogy ily esetben szóbeli tárgyalás feltétlenül nem szükséges, mert nem azt mondja a §., hogy ha igazolás adatik be, szóbeli tárgyalást kell tartani. Ezekhez képest oly esetben, midőn az egyik fél igazolással kapcsolatos fellebbezést nyujt be és ebben nyilvános előadást kér vagy ha a törvény nyilvános előadást előir, az ellenfél az 513. §. értelmében a beadványra észrevételeket adhat be, a melyekben a szóbeli tárgyalást kivánhatja vagy ha ő is belenyugszik a nyilvános előadásba, az igazolás tárgyában nyilatkozik, a minek alapján a fellebbezési bíróság, ha az igazolási kérelem megállapítására szolgáló ténykörülmények valószinüvé tétettek, ebben a kérdésben is nyilvános előadás utján határoz.

Másképp áll a dolog az igazolással kapcsolatos felülvizsgálatra nézve. Igaz ugyan, hogy itt is a feleknek módjukban állana az igazolásnak miképpen leendő elintézése iránt a felülvizsgálati kérvényben és a válasziratban nyilatkozni, azonban az 529. §. szerint határnap tüzendő ki az ügy előadására «és tárgyalására», tehát az igazolás tárgyában is, és habár voltaképpen rendszerint nem szóbeli tárgyalás lesz tartandó, hanem a felek képviselői csak felszólalhatnak, mégis a felülvizsgálati eljárásban az 535. és 537. §§. szerint «szóbeli tárgyalásnak»,

sőt bizonyításfelvételnek is van helye, amiből következik, hogy a felülvizsgálati eljárásban az igazolás kérdése, ugy mint az eddigi eljárás szerint, mindenkor szóbeli tárgyalás után lesz eldöntendő.

Ha az igazolási kérvény a 453. §-ban előírt kellékekkel nem bir, vagy ha maga az igazolást kérő fél vagy az ellenfele (előkészítő iratban, fellebbezésben, válasziratban) szóbeli tárgyalást kér, akkor az igazolás tárgyalására határnap tüzendő.

Ha már most az igazolást kérő fél ellenfele mulasztja el az igazolás feletti tárgyalást, a bíróság mindenekelőtt a kérvényt, ide számítva a valószinűsítést is, hivatalból megvizsgálja, ha abban hiányt talál, azt elutasítja, ellenben ha azt belkellékeire, alakjára és a határidőre nézve kifogástalannak találja, a mulasztás következményei állnak be (511. stb. §.) és a meg nem jelent fél ellenében a megadott igazolás alapján a főtárgyra nézve a mulasztási itélet hozandó. Ha ellenben maga az igazolást kérő fél mulasztja el a tárgyalási határnapot, az ellenfél kérelmére az igazolási kérelem elutasítandó, mert az igazolási kérvény tárgyalás kitűzése esetében mindig előkészítő irat természetével bir, a mely szóbeli előadást követel, és ez a természete megmarad akkor is, ha az a felülvizsgálati kérelemmel kapcsolatban adatik elő és vagy maga a fél, vagy válasziratban az ellenfél tárgyalást kér.

Az igazolással élő fél az igazolás költségeit akkor is viseli, ha a főügyben nyertes. (431. §-ban kivétel ez alól.)

457. §.

Az igazolási kérelmet visszautasító, vagy az igazolást megtagadó végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

Az igazolásnak helyt adó végzés ellen felfolyamodásnak nincs helye és az igazolás megengedését fellebbvitellel egyáltalában csak annyiban lehet megtámadni, amennyiben az igazolási kérelmet a 452. §-ban megállapított hat hónapos véghatáridő eltelte után adták elő, vagy amennyiben a bíróság az igazolásnak oly határnap vagy határidő elmulasztása miatt adott helyet, amelyben az igazolást a törvény kizárja.

A 457. §. megfelel az eddigi eljárásnak.

458. §.

Az igazolást kérő fél az igazolási kérelem következtében kitűzött határnap elmulasztása miatt további igazolást nem kérhet.

459. §.

Az igazolási kérelemnek sem a végrehajtásra, sem az eljárás folytatására nincs halasztó hatálya. Az a bíróság azonban, amely az igazolási kérelem felől határoz, a fél kérelmére a végrehajtásnak vagy az eljárásnak ideiglenes felfüggesztését az ellenfél meghallgatása nélkül is elrendeli, ha az előterjesztett adatokból az igazolási kérelem sikere valószínűnek mutatkozik. A bíróság a felfüggesztés tárgyában hozott határozatát kérelemre visszavonhatja.

A végrehajtás felfüggesztése, vagy a felfüggesztés visszavonása tárgyában hozott végzés ellen külön fellebbvitelnek nincs helye.

459. §. Az igazolási kérelemnek általában halasztó hatálya nincs, azonban a bíróság fel van jogosítva arra, hogy az eljárás folytatását és a végrehajtást ideiglenesen felfüggesztheti, tekintet nélkül a beadás időpontjára, ha a kérelem sikere valószínűnek mutatkozik. A bíróság ehhez a végzéshez nincs kötve és ha a felfüggesztés már indokolatlannak mutatkozik, azt kérelemre bármikor visszavonhatja.

460. §.

Ha az alperes a perfelvételi határnapon nem jelent meg, az itélet ellen (440. §.) ellentmondással élhet.

Nincs helye ellentmondásnak, ha az alperes valamelyik előbbi perfelvételi határnapon megjelent, vagy ha az előbbi perfelvételi határnap kérelmére elnapoltatott, vagy ha az ügyben ellentmondással már élt.

460. § (Lásd a fejezet bevezetésénél felhozottakat is.)

461. §.

Az ellentmondást a perbirósságnál kell benyujtani.

Az ellentmondás határideje tizenöt nap. Ez a határidő záros és az itélet kézbesítésétől számítandó. Az ellentmondást azonban már az itélet kihirdetése után be lehet nyujtani.

Ha a kézbesítés külföldön vagy hirdetmény által történik, a bíróság az ellentmondási határidőt itéletében vagy utólag végzéssel állapitja meg.

A kellő időben benyujtott ellentmondásnak a végrehajtásra halasztó hatálya van.

461. §. Megegyezően a S. E. 131. §-ának a fellebbezésre vonatkozó szabályával, a melyhez hasonlót a 480. §. is tartal-

maz, az ellentmondásra nézve is áll az, hogy azt már az itélet kihirdetése után is be lehessen nyujtani. A 4-ik bekezdés szerint hozott végzés az ellenfélnek épp úgy kézbesítendő, mint az idéző végzés.

Az életbeléptetési törvénybe tartozik az arról való rendelkezés, hogy ellentmondás esetében mennyiben van biztosítási intézkedésnek helye. (J. B.)

462. §.

Ha az itélet ellen ellentmondásnak van helye, az alperes részéről az itéletnek bármely elnevezés alatt előterjesztett megtámadását ellentmondásnak kell tekinteni.

Az ellentmondás egyúttal a perfelvételi valamint az érdemleges tárgyalás előkészítésére szolgáljon.

462. §. «Bármely elnevezés», tehát «felebbezés», «igazolás» is, a mi a törvény életbeléptetése után kezdetben a régi pdt. értelmében gyakran elő fog fordulni. Az ellentmondás iratban közlendő, mivel a §. 2. bek. szerint az érdemleges tárgyalás előkészítésére szolgáljon. Ugyanazért az ellentmondás a 462. §. esetében két példányban adandó be, ellentétben az 595. §. rendelkezéssel, a mely szerint csak egy példány kívántatik, a mi abban találja indokát, hogy a fizetési meghagyásos ügyben a beadvány tartalmának az ellenféllel közlése nélkül tüzetik ki tárgyalás.

Az alakra az általános szabályok irányadók. A törvényszéki eljárásban ügyvédi kényszer van. V. ö. a 477. §-t is.

463. §.

A bíróság hivatalból vizsgálja, hogy az ellentmondásnak egyáltalán helye van-e és hogy törvényes időben volt-e benyujtva. Ha e kellékek valamelyike hiányzik, a bíróság az ellentmondást végzéssel hivatalból visszautasitja.

A törvényszéki eljárásban a 455. §. második bekezdése ebben az esetben is megfelelően alkalmazandó.

464. §.

Az ellentmondás következtében kitűzött határnapon az alperes perbebocsátkozása után a bíróság az érdemleges tárgyalást folytatólag megtartja és ennek eredményéhez képest itéletében az ellentmondással

megtámadott itéletet egészben vagy részben fentartja vagy hatályon kivül helyezi.

Ha az alperes a határnapot elmulasztja, a felperes kérelmére az ellentmondást végzéssel vissza kell utasítani és a korábbi itéletet fenn kell tartani.

Az alperes az ellentmondás következtében kitűzött határnap elmulasztása miatt igazolást nem kérhet.

463., 464. §§. Minthogy az ellentmondás egyszerű kijelentés, azt a főügytől elkülönítve tárgyalni nem szükséges. Ha hivatalból való visszautasításnak helye nincs, a bíróság a perfelvételi és az érdemleges tárgyalásra határnapot tűz; az ellentmondással megtámadott itélet hatályon kívül helyezését pedig a tárgyalás után a véghatározatban mondja ki.

Ha a véghatározat az előbb hozott itélettel egész terjedelmében egyező, ujabb itélet az érdemben nem hozandó, hanem az előző itélet hatályában fentartandó.

Az eljárás gyorsítása céljából az alperes perbebocsátkozása után az érdemleges tárgyalást folytatólag kell megtartani. Az elkülönített perfelvételi tárgyalás itt azért sem volna indokolt, mert az alperes az ellentmondással már előre bejelentette, hogy védekezni akar.

Ha az alperes a határnapot elmulasztja vagy nem tárgyal a felperesnek nincs szüksége ujabb itéletre, hanem kérelmére az ellentmondást végzéssel vissza kell utasítani. A felperesnek az új tárgyalás költsége iránti követelésében az alperest a visszautasító végzésben kell marasztalni.

Ha felperes mulasztja el a határnapot, a 439. §. alkalmazandó.

Nincs kizárva, hogy az ellentmondás alapján kitűzött tárgyalás megtartása után az a fél, a ki már ellentmondással élt, a pernek egy későbbi állásában ismét mulasztást elkövetve, most igazolással élhet.

Az ellentmondás költségére nézve lásd a 431. §-t, az ellentmondás és fellebbezés közötti viszonyra nézve a 491. §-t.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

Az eljárás félbeszakadása és felfüggesztése.

Ha valamelyik tárgyalási határnapon a felek egyike sem jelenik meg vagy ez iránti megegyezésüket a bíróságnak bejelentik, az eljárás «szünetel», azonban beállhat az eljárásban

nyugvás a felek megegyezésén kívül is. Ez történhetik vagy szükségszerűen külső esetek beálltával, a melyek az eljárás folytatását lehetetlenné teszik, vagy elrendelheti azt fontos okokból a bíróság. Az első esetben az eljárás önmagától félbeszakad, a második esetben a bíróság azt felfüggeszti.

465. §.

Az eljárás valamelyik fél halála esetében félbeszakad (470. §.).

A félbeszakadt eljárás felvételét az eljárás folytatására hivatott bíróságnál mind a jogutód, mind az ellenfél kérheti.

A felvétel idézési kérelemmel történik, a mellyel — ha ennek a per állása szerint helye van — a főügy tárgyalására való idézést is kell kérni.

Ha a felvételt a jogutód ellenfele kéri, az idézés a jogutódnak azon szabályok szerint kézbesitendő, mint az idézéssel ellátott keresetlevél az alperesnek.

A bíróság a felvételi jogosultság vagy kötelesség felől közbenszóló itélettel határoz, ha azonban az idézés a főügy tárgyalására is történt, és a bíróság az utódlást megállapítja, ezt a végitéletben mondja ki.

A bíróság a felvételi jogosultságot vagy kötelességet csak abban az esetben állapithatja meg, ha azt valószínüvé teszik.

Ha a bíróság az utódlást közbenszóló itélettel megállapítja, az eljárás félbeszakadása a közbenszóló itélet közlésével (399. §.) szünik meg, e közléssel azonban a bíróság a főügyben netalán szükséges közléseket s összekapcsolhat és szükség esetében a főügyben megszakadt határidőt újból kitűzi (473. §.).

Ez a §. abban az esetben is megfelelően alkalmazandó, ha a jogutód a felvételt a szóbeli tárgyaláson a jelenlevő ellenfélnek bejelenti.

465. §. Az első ok az eljárás félbeszakadására valamely félnek a halála, ha a félnek nem volt a per vitelére meghatalmazottja. Ez utóbbi esetben ugyanis a meghatalmazás a fél halálával nem szünik meg, az eljárás tovább folyhatik. Hogy ilyen esetben az eljárás felfüggeszthető, erről a 470. §. rendelkezik.

A 465. §. szerint az eljárás felvétele mindig idézési kérelemmel történik, a melylyel — ha ennek a per állása szerint helye van — a főügy tárgyalására való idézést is kérni kell. A kézbesítés a 163. §. szabályai szerint történik. Ha csupán a felvételi jogosultság vagy kötelezettség felett folyt le a tárgyalás, közbenszóló itélet hozandó, mert lényegileg érdemleges

kérdést dönt el a bíróság és mert ez a fellebbvitel nemének meghatározása céljából szükséges.

Az utódlás kérdésének külön eldöntését az utódlás meg nem állapítása esetében az indokolja, hogy ekkor a per a valódi jogutóddal szemben továbbra is fennáll, illetőleg tovább is félbeszakadva marad mindaddig, míg a valódi jogutód fel nem lép. A végitéletnek tehát, a mely az eljárást ebben az esetben is befejezné, nem volna értelme. Azokban az esetekben pedig, a midőn a felvétel a főügyben való idézéssel össze nem kapcsolható, a külön eldöntést az indokolja, hogy a további eljárásnak biztos alapot kell adni.

Ellenben akkor, a mikor az idézés a főügyre is történt és a bíróság azt találja, hogy az utódlás meg van állapítva, az eset egészen hasonló ahhoz, a midőn a per már kezdettől a jogutód részéről vagy ellene volt megindítva és nincs nyomós ok arra, hogy az utódlás kérdése külön döntessék el. Ebben az esetben tehát a bíróság a főügyben felmerülő közbenszóló kérdéseket, mint nevezetesen a pergátló kifogásokat, úgyszintén a netáni igazolást is eldönti, mielőtt még az utódlás kérdésében határozott volna, épp úgy, mintha már eredetileg a jogutód állott volna perben. Ha azonban a bíróság azt találja, hogy az utódlás nem állapítható meg, ilyen értelemben közbenszóló itéletet hoz, anélkül, hogy egyéb kérdések tárgyalásába bocsátkoznék.

Nehogy a perről talán tudomással sem biró valódi jogutódok érdekei esetleg összejátszás vagy visszaélés következtében sérelmet szenvedjenek, a 465. §. 6. bek. rendelkezik akkép, hogy a jogutódlás csak akkor állapítható meg, ha azt valószinűvé teszik.

A 7. és 8. bek. a félbeszakadás időpontjáról rendelkezik arra az esetre, ha a felvételi jogosultság vagy kötelesség közbenszóló itélettel megállapíttatott. Abban az esetben, ha az eljárás felvétele a főügy tárgyalására szóló idézéssel együtt történt, ennek az időpontnak megállapítása nem szükséges, mivel ebben az esetben a további eljárás már a főügyben is megidézett, tehát abban szereplő jogutódokkal szemben folyik és mint ilyenek ellen folynak ellenök nevezetesen a további határidők is.

A félbeszakadás az eljárás felvételéig tart; ha tehát az ellenfél egyúttal jogutód, a per egyesítés útján nyer befejezést. Jogutód alatt nemcsak az általános örökös értendő, hanem az is, a ki a fél halálával a perbeli jogba lép, péld.: a hitbizományi utód.

Az első bekezdésben e kifejezés «fél» itt nem vonatkozik a törvényes képviselőre, a kiről a 466. §. rendelkezik, de vo-

natkozik a mellékbeavatkozóra, a kinek halálával a főfelek közti eljárás félbe nem szakad ugyan, azonban félbeszakadás áll be a mellékbeavatkozónak az általa támogatott fél ellenfeléhez való viszonyában. A mellékbeavatkozó jogutódai annak helyébe léphetnek és arra az ellenfél részéről, a ki abban saját költsége miatt érdekelve lehet, kényszeríthetők is.

Valamely pertárs elhalálozásával az eljárás csak ő reá és utódaira nézve szakad félbe. Ha ezek a perbe nem lépnek, ellenök itélet hozandó, ellenben a 80. §-ban említett esetekben a többi pertárs által képviseltetnek. Valamely jogi személy megszüntével beáll a félbeszakadás, ellenben nem áll be valamely közkereseti vagy betéti társaság feloszlásával; a társasági tagok a pert folytathatják.

Ha a félbeszakadás még az itélet kihirdetése előtt állott be, tehát oly időben, a midőn a főtárgyban tárgyalni még lehetséges, akkor az ellenfél a jogutódot a főügy tárgyalására idézni tartozik; ellenben, ha a félbeszakadás csak az itélet kihirdetése után következett be és azt kézbesíteni kell (399. és 400. §§.), a helyes kézbesíthetés szempontjából tárgyalás tartandó.

Abban az esetben, midőn a fél halála az első birói itélet kézbesítése átán következik be, az eljárásra már a felsőbíróság lesz hivatva, a midőn is egyuttal a főügy tárgyalására lesz idézendő.

466. §.

Ha valamelyik fél perbeli cselekvő képességét elveszti, valamint ha valamelyik fél törvényes képviselője meghal vagy képviselő jogosultságát elveszti, anélkül, hogy a képviselt fél perbeli cselekvő képességet nyerne, az eljárás mindaddig félbeszakad, mig a törvényes képviselő, vagy az új törvényes képviselő az ellenfelet, vagy az ellenfél a képviselőt nem értesíti, hogy az eljárást folytatni akarja.

Az értesítés irásban történik, amelyet a bíróság az ellenféllel közöl. A tárgyaláson jelenlevő ellenfél szóval is értesíthető. Az értesítéssel a főügyre vonatkozó cselekmények is összekapcsolhatók.

Ez a §. a 76. §. alkalmazását nem zárja ki.

Ha valamelyik fél halála esetében hagyatékának képviseletére gondnok van kinevezve, e §. megfelelően alkalmazandó.

466. §. A félbeszakadás második oka: ügyvédi képviselet hiánya mellett a fél perbeli cselekvő képességének elvesztése, a törvényes képviselő halála vagy képviseleti jogosultságának megszünése. Ebben az esetben a felvétel a félbeszakadás után tör-

vényes képviselővé vált személy részéről vagy ellen történik. Itt már az eljárás sokkal egyszerűbb, mint a jogutódlás kérdésében. A törvényes képviselőnek ez a minősége minden esetben hatósági intézkedéssel igazolható és tisztázására külön tárgyalás nem szükséges. Egyszerű értesítés a felvételről elegendő.

Ha a késedelem veszélylyel járna, a bíróság a 76. §. értelmében itt is kirendelhet a törvényes képviselő fellépéséig ügygondnokot.

E §. rendelkezései alkalmazandók abban az esetben is, ha a fél hivatalból veszti el perbeli cselekvő képességét, vagyis a hivatalát, péld. a csődtömeggondnok, a végrendeleti végrehajtó, mert hivatalbeli utódaik nem tekinthetők jogutódaiknak.

Ha a képviselt fél cselekvőképességet nyer, és pedig vagy nagykorúságának beálltával vagy nagykorúsítással, úgyszintén a kiskorúság meghosszabbításának vagy a gondnokság megszüntével, az eljárás félbe nem szakad, hanem a per abban a szakban, a melyben van, átmegy a félre. Ugyanezek az elvek állnak a csőd megszüntetése, a végrendeleti, végrehajtói- vagy hagyatékgondnoki állás megszünése esetében.

A 466. §. ut. bek. tekintettel a hazánk egy részében hatályban levő oszt. polg. tkvre vétetett fel.

467. §.

Ha valamelyik fél ellen csődöt nyitnak, az eljárás félbeszakad azokban a perekben, amelyeket a csődtörvény szerint a közadós ellen vagy a közadós részéről nem lehet folytatni.

A félbeszakadás, amennyiben tartamáról a csődtörvény nem rendelkezik, az eljárás felvételéig vagy a csőd megszünéséig tart.

Az eljárás felvételére az előbbi §. megfelelően alkalmazandó.

467. §. A félbeszakadás harmadik esete a csődnyitás. A félbeszakadásról csőd esetében már a csődtörvény (1881 : XVII. törvénycikk 10. §.) is rendelkezik. A 467. §. ezeket a rendelkezéseket csak kiegészíti, amennyiben a csődtörvény a félbeszakadás tartalmáról minden esetre kiterjedőleg nem rendelkezik. A tömeggondnok halála vagy elmozdítása esetében a 466. §. alkalmazandó.

468. §.

Az eljárás félbeszakad, ha valamelyik fél ügyvéde meghal vagy ügyvédkedő képességét elveszti.

Amennyiben az ügyvédi képviselet kötelező, ez a félbeszakadás

megszűnik, ha az ellenfelet más ügyvéd vallásáról értesítik. Az értesítére a 466. §. második bekezdése irányadó. Az ellenfél azonban kérheti, hogy a fél az ügy tárgyalására a 142. §. első bekezdésének megfelelően megidéztessék, vagy új ügyvédének az elnök által kitűzendő határidő alatti bejelentésére felhivassék.

Az idézést és a felhivást a félnek úgy kell kézbesiteni, mint az idézéssel ellátott keresetlevelet az alperesnek.

Ha a felhivás sikertelen marad, az eljárás félbeszakadása megszünik, és a fél részére, ha nem a bíróság székhelyén lakik, a postára feladással lehet kézbesiteni.

Amennyiben az ügyvédi képviselet nem kötelező, a félbeszakadás megszűnik, ha a fél személyesen vagy meghatalmazott által fellép, vagy ha a határozatot bármelyik fél kérelmére magának a félnek kézbesitik. A kézbesitésre a harmadik bekezdés irányadó.

468. §. Az ügyvéd halála vagy ügyvédkedő képességének megszünése két okból idézi elő az eljárás félbeszakadását: 1. a fél esetleg nem azonnal tudja meg azt, hogy ügyvéde meghalt; 2. időt kell adni a félnek, hogy új ügyvédet bizzon meg és azt a kellő informátióval ellássa.

Ahol az ügyvédi képviselet kötelező, ott addig tart a félbeszakadás, míg a fél más ügyvéd rendeléséről ellenfelét nem értesíti. Nehogy azonban a fél az eljárást késleltethesse azzal, hogy más ügyvédet nem rendel, megengedi a 2. bek. azt is, hogy az ellenfél kérelmére a félnek az új ügyvéd bejelentésére határidőt tűzzön a bíróság, vagy magát a felet idézze. A fél megidézése a 143. §. értelmében természetesen ügyvéd általi megjelenésre történik.

Ahol az ügyvédi képviselet nem kötelező, a félbeszakadás akkor szünik meg, ha a fél személyesen járhat el. Ha a felet a járásbirósági eljárásban nem ügyvéd, hanem más meghatalmazott (94. §.) képviseli, ennek a halálával nem szakad félbe az eljárás.

A félbeszakadás áll be akkor is, ha az ügyvéd az itélet kihirdetése után, de kézbesítése előtt vagy az itélet kézbesítése után a jogorvoslati határidő folyama alatt meghal vagy az ügyvédi törvény értelmében ügyvédkedő képességét elveszti, de nem akkor, ha az ügyvéd perbeli cselekvő képességét elvesztette, és a félbeszakadás ily esetben csak a gondnokság alá helyezéssel áll be.

Az ügyvédi megbizás felmondása nem eredményez félbeszakadást.

Félbeszakadás akkor sem áll be, ha a fél a meghatalmazványban a rendelt ügyvéd akadályoztatása esetére helyettest nevezett.

469. §.

Ha a bíróság működése háború vagy más esemény következtében megszűnik, az eljárás ez akadály tartamára félbeszakad.

469. §. Ha a bíróság működését újra felveszi, az eljárás kérelem nélkül is folytatandó. A bíróság működésének megszünése és a működés ujból felvétele kellően közzéteendő.

470. §.

Ha annak a félnek, aki meghalt, vagy perbeli cselekvő képességét vagy törvényes képviselőjét elvesztette (465., 466. §§.), a per vitelére meghatalmazottja volt, az eljárás nem szakad félbe, a bíróság azonban az eljárást a meghatalmazott kérelmére és a fél halála esetében az ellenfél kérelmére is felfüggesztheti.

A felfüggesztés tartamára és az eljárás felvételére a 465. és 466. §. megfelelően alkalmazandó. A fél halála esetében az idézést a meghatalmazottnak is kézbesiteni kell.

471. §.

Ha valamelyik fél háború idején katonai szolgálatot teljesít, vagy ha a fél olyan helyen tartózkodik, amellyel a perbiróság székhelyéről hatósági intézkedés, háború vagy más esemény következtében közlekedni nem lehet, a bíróság az eljárást ez akadály tartamára hivatalból is felfüggesztheti.

472. §.

Az eljárás felfüggesztését a perbiróságnál kell kérni.

A bíróság a kérelem felől, ha tárgyaláson kívül adták elő, az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat.

470—472. §§. Míg az eljárás félbeszakadása ipso facto áll be és a bíróság azt csak constatálja, addig bizonyos okokból az eljárást felfüggesztheti. A felfüggesztés sohasem kötelező és a bíróság mindig a concret körülményeket is mérlegeli, midőn a felfüggesztést elrendeli. Ezért a felfüggesztés felől hozott határozat nem is köti a bíróságot, a mely határozatát vissza is vonhatja. (474. §.).

A felfüggesztésre alapos ok lehet, hogy a fél halála következtében a meghatalmazottnak a jogutódtól, illetőleg a törvényes képviselőtől, meghatalmazást és utasítást kell szerezni. A fél halála az egész perre, a felek közti jogviszonyra kihatással lehet és az ellenfél annak következtében abba a helyzetbe jöhet, hogy a pert más irányban kell folytatni. Ezért a fél halála esetében az ellenfél is kérheti az eljárás felfüggesztését. Ily esetben a bíróság csak kérelemre jár el. A kérelem írásban beadható vagy szóval a jegyzőnél jegyzőkönyvbe vétele mellett is előadható. Ügyvédi kényszer nincs. Ellenben hivatalból is felfüggesztheti az eljárást a 471. §. esetében. Ez a felfüggesztés elrendelhető tekintet nélkül arra, hogy a fél per vitelére jogosított meghatalmazott által van-e képviselve.

A háború ideje a hadizenettel vagy a háboru tényleges megkezdésével veszi kezdetét, tekintet nélkül arra, hogy egyes csapatok mozgosítási állapotban vannak-e. A határidők folyama nem az akadály megszüntével, hanem a felfüggesztés megszüntetéséről szóló végzés kézbesítésével veszi kezdetét.

473. §.

Az eljárás félbeszakadásával vagy felfüggesztésével minden határidő folyása megszakad és a határidő a félbeszakadás vagy felfüggesztés megszünésétől egészen újból kezd folyni.

Az eljárás félbeszakadásának vagy felfüggesztésének tartama alatt bármelyik fél részéről a főügyben véghezvitt perbeli cselekmény az ellenféllel szemben hatálytalan. Hatálytalan a bíróság részéről a főügyben hozott határozatok közlése (399., 420. §§.) is.

473. §. Hatálytalan a főügyben hozott határozatok közlése; a határozat kihirdetése egymagában véve, valamint a bíróság egyéb cselekményei és nevezetesen a bizonyítás felvétele nem hatálytalan.

474. §.

A bíróság azt a határozatát, amellyel az eljárást felfüggeszti, vagy a felfüggesztést megtagadja, ahhoz képest, amint a felfüggesztés tárgyában kérelemre vagy hivatalból is határozhat, kérelemre vagy hivatalból visszavonhatja.

Az olyan határozat ellen, amely az eljárás felfüggesztését mondja ki, valamint az olyan határozat ellen, amely a felfüggesztés megszüntetését megtagadja, felfolyamodásnak van helye.

475. §.

A feleknek a bíróságnál bejelentett kölcsönös megegyezése következtében az eljárás mindaddig szünetel, amíg valamely fél a folytatást nem kéri.

Ha a felek az eljárás szünetelésének időtartamát megállapították, az eljárás folytatása a kikötött idő lejárta előtt az ellenfél beleegyezése nélkül nem kérhető; a szünetelés iránti megegyezés bejelentésétől számított két hónap eltelte előtt azonban az eljárás folytatása egyáltalában nem kérhető.

Az eljárásnak e §. értelmében való szünetelése a törvényes határidők folyására és az ezekben véghezviendő cselekmények érvényességére nincs befolyással.

A szünetelés iránti megegyezés bejelentésétől számítandó három év leteltével a per megszüntnek tekintendő.

475. §. A felek kölcsönös megegyezéssel az eljárás folytasásától elállhatnak olykép, hogy a szünetelés időtartamát nem határozzák meg, a mikor bármelyik fél az eljárást ismét felveheti, de meghatározhatják a szünetelés időtartamát is, a mikor a kikötött idő lejárta előtt az eljárás fel nem vehető.

A törvényes, pl. a fellebbviteli, az igazolási, az ellentmondási, a perújítási stb. határidők folyását azonban a felek nem akadályozhatják meg. Épp úgy, mint a bíróság nem változtathat azokon, a felek kölcsönös beleegyezése sem lehet itt irányadó.

Minthogy az újrafelvétel korlátlansága visszaéléseket idézhetne elő és a szünetelés ily előzetes bejelentése csak akkor indokolt, ha az eljárás folytatásának hosszabb ideig tartó akadály áll útjában, a §. nem engedi meg, hogy a felek két hónap eltelte előtt az eljárás folytatását kérhessék.

V. ö. a 446. §-hoz felhozottakat is.

NEGYEDIK CÍM.

FELLEBBVITEL.

ELSŐ FEJEZET.

Fellebbezés.

A fellebbviteli rendszer általánosságban megegyezik a S. E.-sal életbeléptetett fellebbezési rendszerrel, arra nézve pedig, hogy melyek legyenek a fellebbviteli bíróságok, mind a törvényszéki mind a járásbirósági eljárásra tartozó ügyekben, lényegében a mai jog rendszerével. A S. E.-tól eltérően a járásbíróság ítéletei ellen értékhatárra való tekintet nélkül helye van fellebbezésnek; tehát a 100 K értéket meg nem haladó perekben is, a melyekben a S. E. 126. §. szerint a felebbezés ki volt zárva és a 209. §. szerint felülvizsgálatnak volt helye a kir. törvényszékhez, nyilvános előadás mellett; és pedig a felülvizsgálatnak kizárása mellett, mert a gyakorlat azt mutatta, hogy a fellebbvitelnek a jogkérdésre való korlátozása ezekben az ügyekben viszás eredményekre vezet és különösen a szegényebb felekre nézve a jogszolgáltatás ennek következtében nem kielégítő. A felülvizsgálati kérelem szerkesztése jogi ismeretet igényel és ha azt maga a fél ügyvéd nélkül szerkeszti, az ritkán felel meg a kellékeknek, a mi a kérelem visszautasítását vonja maga után; a fél tehát, ha célt akart elérni, ily csekély értékű ügyben is ügyvédi képviseletre szorult. Ehhez járul az is, hogy a fellebbezés jóval tökéletesebb és alkalmasabb módja a jogsérelem fellebbviteli orvoslásának, mint a felülvizsgálat, és nem lenne indokolt a kis értékű pereket és ezzel a szegényebb néposztályt ennek a tökéletesebb módjának igénybevételétől elzárni. A fellebbezés nem szóbeli tárgyalás, hanem nyilvános előadás útján intéztetik el (513. §.), a mi kevesebb költséggel jár, mint a felülvizsgálat az ő formalismusával. Végül azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ha a törvényszék háromféle minőségben: elsőbiróságként, fellebbezési és felülvizsgálati biróságként

jár el, az nem válik az eljárás előnyére; a mostani szabályozás a törvényszékek eljárását jóval egyszerűsíti, midőn járásbirósági ügyekben csak mint fellebbezési, törvényszéki perekben mint elsőfoku bíróság járnak el.

476. §.

Fellebbezésnek a törvényszék, mint elsőbíróság, és a járásbíróság itéletei ellen van helye, kivéve, ha a törvény a fellebbezést kizárja.

A járásbíróságnak pénz fizetése, munka teljesítése vagy ingó dolog iránt indított perekben hozott itéletei ellen nincs helye fellebbezésnek ha a per tárgyának értéke ötven koronát meg nem halad. Ez a korlátozás a 758. §. 1—6. pontjaiban felsorolt perekben hozott itéletekre nem terjed ki.

Az értéket a fellebbező fél szükség esetében valószinüvé tenni köteles. Egyebekben az érték megállapitására nézve az 5—8. §-ok azzal az eltéréssel alkalmazandók, hogy a járulékok, ha magukban véve ötven korona értéket meghaladnak, figyelembe veendők és hogy a követelés leszállítása esetében a leszállítás után fenmaradó érték irányadó. Az egy eljárásba egyesített (189., 233. §§.) perekben hozott közös itélet esetében az a per irányadó, melynek tárgya a legnagyobb értékü.

476. §. Fellebbezésnek minden itélet ellen van helye, tekintet nélkül arra, hogy az végitélet, rész- vagy közbenszóló kiegészitő, illetékességi itélet stb.

A fellebbvitellel megtámadott határozat tartalmából itélendő meg az, hogy az itéletnek, végzésnek avagy csak rendelkezésnek tekintendő. Ugyszintén a perorvoslat tartalma szerint kell elbirálni azt, hogy az fellebbezésnek, felülvizsgálatnak vagy felfolyamodásnak veendő.

Ha a bíróság valamely határozatot, mely végzés természetével bir, az itéletben vett fel, rendszerint feltehető, hogy e tekintetben nem itéletet kivánt hozni, hanem csak külön határozat hozatalt kivánt mellőzni.

Arra nézve, hogy a fellebbezésnek helye legyen, feltételeztetik, hogy a fellebbező fél az itélet által sérelmet szenvedett; tehát a kereset teljes elutasítása mellett az alperes részéről akkor is, ha viszontkeresetével elutasíttatott vagy az elutasítás módjával sértetett meg, pl. az által, hogy felperes keresetével csak valamely szabálytalanság miatt vagy csak időelőttiség miatt utasíttatott el vagy a felperes elutasítása csak óvatosságból felhozott beszámítási kifogás alapján történt, habár alperes a felperes kereseti követelését tagadta.

Lásd a 493. §-hoz adott jegyzeteket is

A fellebbezés a 477. §. 2. bek. esetében ki van zárva.

Fellebbezőnek a fellebbezésre jogosultnak kell lenni. Ilyenek azok a felek, a kik az elsőbiróságnál perben állottak; harmadik személy, ki az elsőbiróságnál nem volt fél, péld. a társtulajdonos, a házastárs, nem élhet fellebbezéssel. A jogutódok, a törvényes képviselő, a perképességet nyert fél belépésére nézve lásd a 465. §. 1. pontját. A pertárs a saját érdekében önállóan élhet fellebbezéssel, a szükségképeni pertársaságnál pedig a 80. §. nyer alkalmazást; az egyikük fellebbezése a többinek is előnyére szolgál még akkor is, ha a fellebbező pertárs az elsőbiróságnál nem is védekezett, feltéve hogy az itélet valamennyi pertársra kiterjed. A mellékbeavatkozó a fél ellenzése esetében is élhet fellebbezéssel, ha a 88. §. szerint pertársúl szerepel, az egyszerű mellékbeavatkozó pedig csak akkor, ha a fél a fellebbezésről le nem mondott.

Mulasztási itélet ellen a 460. és 477. §§. értelmében a fellebbezés rendszerint ki van zárva.

477. §.

A perfelvételi határnap elmulasztása miatt a 440. és 441. §. értelmében hozott itélet ellen fellebbezésnek — a mennyiben az itéletet nem a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében támadják meg — csak azon az alapon van helye, hogy az itélet a 440—443. §-ok ellenére volt hozva vagy mulasztás egyébként nem forgott fenn.

Az alperes a törvény szerint ellentmondással megtámadható itéletet nem fellebbezheti.

A 477. §. lényegileg megfelel a S. E. 128. §-ának.

A §. rendelkezése arra az esetre vonatkozik, a midőn alperes a perfelvételi határnapot elmulasztván, ellene marasztaló itélet hozatott. Itt fellebbezésnek csak azon az alapon lehet helye, hogy az itélet a 440—443. §§. ellenére volt hozva, vagy hogy mulasztás egyébként nem forgott fenn, mert a törvény szerint a fellebbezési tárgyalás és határozathozatal általában véve az elsőbiróság előtt nem tárgyalt kérdésekre is kiterjed s a novum judicium megengedése a meg nem jelenés következményeit egyszerűen megszüntetné. Ellenben, ha az elsőbiróságnál már érdemleges tárgyalás tartatott és valamelyik fél csak a tárgyalás további folyamában nem jelenik meg, akkor az elsőbiró már nem a megjelenés elmulasztása, hanem a lefolyt, habár a fél mulasztása következtében talán nem kimerítő tárgyalás alap-

ján határozott. Ilyenkor a teljes fellebbezést épp oly kevéssé lehet korlátolni, mint abban az esetben, midőn a megjelent fél mulasztott el az első bíróság előtt valamely előadást vagy nyilatkozatot. Természetesen nem vonatkozik e §. azon ítéletekre, melyekkel felperes, — bár alperes meg nem jelent — keresetével elutasíttatott, mert ilyen ítéletnek alapja nem a megjelenésnek elmulasztása. Ily esetben a fellebbezési eljárásban alperesnek is módjában áll összes kifogásait érvényesíteni.

A perfelvételi tárgyalásra meg nem jelent felperes ellen az alperes ítéletet nem kérhet s a költségben marasztalásán felül csak a kereseti jog fenn nem állásának birói megállapítására nézve indíthat keresetet, és ha azt a perfelvételi napon indítja, ez a kereset felperessel csak közlendő új perfelvételi határnapon tárgyalandó. (189., 190. §§.)

A 477. §. ut. bek. szerint «a mulasztó fél a törvény szerint ellentmondással megtámadható ítéletet nem fellebbezheti.» Ez szintén csak az alperesre vonatkozik. A 460. §. 1. bek. szerint az alperes, a ki a perfelvételi határnapon meg nem jelent, az ítélet ellen ellentmondással élhet, tehát az alperes ebben az esetben fellebbezéssel nem élhet. Ellenben fellebbezési joga van a 460. §. 2. bek. esetében, vagyis akkor, ha az ellentmondás ki van zárva annak következtében, hogy az alperes valamely előbbi perfelvételi határnapon megjelent, vagy ha az előbbi perfelvételi határnap kérelmére elnapoltatott, vagy ha az ügyben ellentmondással már élt és az ujabbi tárgyalási határnapot mulasztotta el. És ebben az esetben is csak azon az alapon, hogy az ítélet a 440—443. §§. ellenére volt hozva, vagy mulasztás egyébként sem forgott fenn. Ha alperes általában nem volt idézve a perfelvételre, akkor is csak ellentmondással élhet és nem fellebbezéssel, mert habár itt mulasztás nem is forog fenn, az ellentmondás nincs kizárva.

Ha alperes az ellentmondási határidőt elmulasztotta, fellebbezésnek nincs helye, mert az ítélet «a törvény szerint» ellentmondással volt megtámadható; azonban igazolással élhet a 451. §. alapján; ellenben az ellentmondás következtében kitüzött határnap elmulasztása miatt a 464. §. 3. bek. szerint igazolással nem élhet.

478. §.

A fellebbezési biráskodást a járásbiróságtól fellebbezett perekben a felettes kir. törvényszék, a kir. törvényszéktől fellebbezett perekben pedig a felettes kir. itélőtábla gyakorolja.

479. §.

A fellebbezés következtében az itéletet megelőző eljárásban hozott határozatok is felülbirálás alá kerülnek, kivéve, ha ellenük a törvény a fellebbvitelt egyáltalában kizárja, vagy ha külön fellebbvitellel megtámadhatók (499. §).

A 479. §. megegyezik a S. E. 129. §-ával.

Az ilynemü határozatok felülbirálása hivatalból történik, azonban szükséges, hogy azok szóval előadva legyenek.

A fellebbvitel ki van zárva pl. az 53. §. (3. bek.-ben), a 65. §. (2. bek.-ben), a 123., 151., 188. (ut. bek.), 384. (3 bek.), 407. (4. bek.), 408. (8. bek.), 451. (5. bek.) §§-ban.

Külön fellebbvitellel megtámadhatók az előző határozatok pl. a 65., 69., 87., 123., 182., 296., 302., 303., 357., 365., 407., 435., 444., 474. §§. eseteiben.

Lásd a betűrendes tárgymutatónál: «Felebbvitel (külön)» «Felfolyamodásnak nincs helye», «Felfolyamodásnak van helye» alatt.

Fellebbezésnek van helye az elsőbiróságnak oly határozata ellen is, a mely beltartalma szerint itélet, azonban tévesen végzésnek van címezve.

A 499. §-nak zárjelben való felhivása azt jelenti, hogy a 499. §. a 479. §. rendelkezésével szemben kivételt tartalmaz.

480. §.

A fellebbezés határideje tizenöt nap.

Ez a határidő záros és az itéletnek a 399. §-ban megjelölt közlésétől számitandó. A fellebbezés azonban az itélet kézbesitése esetében is már az itélet kihirdetése után benyujtható, illetőleg bejelenthető.

480. §. A 15 napi fellebbezési határidő megfelel a teljesitési és az igazolási határidő rendszerinti tartamának, valamint az ellentmondási határidőnek is. «Elegendő ez a határidő nemcsak a járásbirósági, de a törvényszéki ügyekben is, főleg tekintettel arra, hogy a 399. §. szerint az itéletet a törvényszéki eljárásban nem kihirdetés, hanem kézbesítés útján közlik a féllel, a fél tehát a fellebbezési határidő kezdetén a teljes itéletet kapja meg.» (M. J.) Úgy a fellebbezést, mint az itélet kijavítása, kiigazítása és kiegészítése iránti kérvényt (407—409. §§.) az itélet kézbesítése esetében már az itélet kihirdetése után lehet beadni.

Pertársaság esetében — különbség nélkül az egyszerű és szükségképpeni közt — a záros határidő minden egyes pertársra úgyszintén a mellékbeavatkozóra az itéletnek vele történt közlésétől veszi kezdetét.

A fellebbezési határidő folyamát az itélet kiigazítása vagy kiegészítése iránti kérelem (408., 409. §§.) félbe nem szakítja.

A kiegészítési itélet ellen külön fellebbezésnek van helye, de ugyanaz a főkérdésben beadott fellebbezéssel egybefoglalható.

481. §.

A fellebbezést az elsőbiróságnál irásban kell benyujtani.

A fellebbezésnek magában kell foglalnia:

1. az itélet megjelölését, amely ellen a fellebbezést intézik;

2. a fellebbezés kijelentését;

3. határozott kérelmet, annak a kijelentésével, hogy a fellebbező az itéletet egész terjedelmében, vagy mely részében támadja meg.

Helytelen elnevezés esetében a fellebbvitelt annak tartalma szerint kell megitélni.

A fellebbezési tárgyalás előkészítése céljából a fellebbező köteles azokat az új tényállításokat, nyilatkozatokat és bizonyitékokat, amelyeket a tárgyaláson elő akar adni és ha az elsőbiróság előtt történt bizonyitás felvételének ismétlését vagy kiegészítését kivánja, ebbeli kérelmét is az okok előadásával közölni. Az okiratok közlésére nézve a 133. §. alkalmazandó.

A 481. §. lényegében megegyezik a S. E. 132. §-ával.

Úgy az irásbeli, mint a szóbeli fellebbezés kellékei részint lényegesek, részint csak a szóbeli tárgyalás előkészítésére szolgálnak. Ha a fellebbezés szóbeli tárgyalás alapján intézendő el, csupán a fellebbezés kijelentése és a fellebbezett itélet kijelölése lényeges; a kérelem ilyenkor azért nem lényeges kellék, mert az még a szóbeli tárgyaláson is megváltoztatható, tehát pótolható is (495. §.) Ha azonban a fellebbezés szóbeli tárgyalás nélkül intézendő el, akkor a kérelem is lényeges.

A fellebbezési tárgyalás is lehetőleg ugyanazon a határnapon befejezendő, a minek elérésére jelentékeny eszköz a kellő előkészítés. Ezért a fellebbező, ha új tényállításokat vagy bizonyitékokat akar érvényesiteni, vagy az elsőbiróság előtt történt bizonyitás felvételének ismétlését vagy kiegészítését kivánja, ezt már a fellebbezésben előadni köteles.

Ha a fél az előkészítés iránti kötelezettségnek a fellebbe-

zésben eleget nem tesz s a tárgyalás e miatt elhalasztandó, az ebből eredő költséget mindenesetre viselni köteles. (431. §.) Ugyane következmény terhe alatt azonban a fél a fellebbezés előkészítő tartalmától a szóbeli tárgyaláson el is térhet. (495. §.)

Ha a fellebbezés az 1. és 2. pont alatti lényeges kellékeket nem tartalmazza, a fellebbezési tanács által visszautasitandó. (486. §.)

482. §.

A járásbiróság itélete ellen a fellebbezést jegyzőkönyvbe is lehet mondani.

A fellebbezés szóbeli előterjesztése esetében a járásbiróság a felet, ha ügyvéd által képviselve nincs, a fellebbezés tekintetében ellátja a szükséges útbaigazitással s hozzá az előbbi §-nak megfelelően a szükséges kérdéseket intézi.

483. §.

Ha a fellebbezési határidő valamennyi fél irányában lejárt, vagy ha valamennyi félnek a fellebbezése beérkezett, a fellebbezést haladéktalanul fel kell terjeszteni a fellebbezési birósághoz. Ha az itélet a fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható, az alperes fellebbezését beérkezése után haladéktalanul a fellebbezési birósághoz fel kell terjeszteni.

A fellebbezéssel az ügyre vonatkozó iratok is felterjesztendők. Az elsőbiróság előtt a fellebbezési eljárás ideje alatt netalán folytatandó eljárásban szükséges iratok azonban — ha pedig ezeket a fellebbezési eljárásban nem lehet nélkülözni, a szükséges másolatok illetőleg kivonatok — visszatartandók.

Ha az iratok korábbi fellebbezés következtében a felsőbirósághoz már fel vannak terjesztve, ezt a későbbi felterjesztésben meg kell jegyezni.

483. §. A felterjesztés időpontja tekintetében e §. eltér a S. E. 134. §. szabályaitól, a midőn általános szabályul felállítja, hogy az elsőbiróságnak — kivéve, ha valamennyi fél fellebbezése már előbb beérkezett — be kell várnia, míg a fellebbezési határidő valamennyi félre nézve lejár és csak e határidő lejártával kell a beérkezett valamennyi fellebbezést egyszerre felterjeszteni. Ez alól a szabály alól csak az előzetesen végrehajtható itélet elleni fellebbezésre nézve tesz kivételt. Az előzetes végrehajthatóság még a fennálló cautélák mellett is (419. §.) súlyos következményekkel jár az alperesre. Indokolt tehát ily esetben, a fellebbezés beérkezte után külön felterjesztést meghagyni és az esetleges zavarok ellen a 491. §. 2. bek.-ben irt módon nyujtani védelmet.

Az elsőbiróság a fellebbezési eljárásban csupán kezelő forum, mely sem a felebbezési határidő megtartását, sem a fellebbezés helyénvalóságát nem vizsgálhatja. A vizsgálat e részben a fellebbezési biróság által eszközlendő. Ennek megfelelően a fellebbezés felterjesztése az elsőbiróságnak, illetőleg a törvényszéknél az ügyviteli szabályokban megjelölt tisztviselőnek minden körülmények közt feltétlen kötelessége. Ellenben a jogerőnek a végrehajthatóság szempontjából való elbirálása az elsőbiróság feladata.

Részitélet, valamint kiegészítési kérelem előterjesztése esetén az ügy két instantián lévén tárgyalandó, a 2. bek. az iratoknak ily esetben miként leendő megosztásáról intézkedik (V. ö. a 491. §-t.).

484. §.

A fellebbezési eljárásra, amennyiben e fejezet rendelkezéseiből más ki nem tünik, a törvényszéki eljárás szabályai megfelelően alkalmazandók.

A 488. §. lényegileg megegyezik a S. E. 130. §. 1. bekezdésével. A harmadik cím szabályai legnagyobb részben általánosak; nemcsak az elsőfokú eljárásra, hanem a fellebbezési eljárásra és részben a felülvizsgálati eljárásra is alkalmazandók. Minthogy pedig a fellebbezési biróság mindig társas biróság, a harmadik cimben a törvényszéki eljárásra megállapított szabályokat kell a fellebbezési eljárásra is alkalmazni. A kivételeket a negyedik cím első fejezete állapítja meg.

A birói egyesítési és elkülönítési jog is helyet foglalhat, sőt mindkét fél egymás ellen beadott fellebbvitelre a körülményekhez képest elkülönített tárgyalás is elrendelhető, részitélet is hozható, azonban egy itélet ellen mindkét fél részéről beadott fellebbezés következtében az addigi egy perből több elkülönített per nem keletkezhetik.

I. Eljárás a fellebbezés szóbeli tárgyalása esetében.

A 485—488. §§. lényegileg a S. E. 135—137. §§-val egyeznek.

485. §.

Ha az 512. vagy az 513. §. esetei fenn nem forognak, a fellebbezési tanács elnöke a fellebbezés szóbeli tárgyalására határnapot tűz és erre a feleket megidézi. A tárgyalási határnapot akként kell kitüzni, hogy a fellebbezésnek az ellenfél részére való kézbesítése és a határnap

között mintegy tizenöt nap maradjon. Sürgős esetben ez az időköz megrövidíthető.

Az időző végzésre a 142. §. első bekezdése megfelelően alkalmazandó.

Ezen felül az idéző végzésnek magában kell foglalnia a fellebbező ellenfelének felhivását, hogy amennyiben a szóbeli tárgyaláson az elsőbiróság előtti eljárásban fel nem hozott tényállításokat, ténybeli nyilatkozatokat vagy bizonyitékokat akar érvényesiteni, ezeket, valamint esetleges csatlakozási kérelmét (493. §.) az idézés kézbesitése és a tárgyalási határnap közötti idő első felében a 489. §. értelmében ügyvéd által ellenjegyzett előkészitő irattal közölje.

485. §. Tárgyalási határnap kitűzése csakis abban az esetben szükséges, ha a fellebbezés szóbelileg tárgyaltatik. Az 512. §. azonban megengedi, hogy a fél kijelenthesse, hogy a szóbeli tárgyalást nem kivánja s ha azt az ellenfél sem kéri, valamint az 513. §. eseteiben az elintézés szóbeli tárgyalás nélkül történik.

A fellebbezésnek az ellenfél részére kézbesitése és a tárgyalási határnap közti rendszerinti 15 nap az ellenfél előkészitő iratának és esetleg csatlakozási kérelmének előkészitésére áll nyitva.

A mint a fellebbező kötelezettsége a 481. §. értelmében a fellebbezési tárgyalás előkészitése, épp úgy köteles az ellenfél is, ha új tényállításokat stb. érvényesiteni kivan, a kézbesités és a tárgyalási határnap közötti idő első felében előkészitő iratot adni, a melyben egyuttal ellenfelének fellebbezési kérelméhez csatlakozhatik.

486. §.

Ha a fellebbezés elkésettnek mutatkozik, vagy oly határozat ellen van intézve, mely ellen fellebbvitelnek nincs helye, valamint ha a fellebbezés a 481. §. 1. és 2. pontjában felsorolt kellékeknek meg nem felel vagy más nem pótolható hiány miatt visszautasitandónak mutatkozik, az elnök a fellebbezést a fellebbezési tanács elé terjeszti, mely a fellebbezés visszautasitása felől a felek meghallgatása nélkül határoz. Ha a tanács a fellebbezést elfogadja, az idézést a tanács határozatának közlése nélkül az elnök bocsátja ki.

Az elnök a fellebbvitelt a tanács elé terjesztheti akkor is, ha a fellebbvitel minősége kétes.

A fellebbezésnek kijavitás végett való visszaadására a 140. §. rendelkezései alkalmazandók.

486. §. «Más nem pótolható hiány.» Subsummálható az az eset is, a midőn a fellebbezés oly személy részéről adatott be, a kit a fellebbezési jog meg nem illeti, vagy oly fél részéről, a ki a fellebbezésről joghatályosan lemondott.

487. §.

Az irásban bejelentett fellebbezés első példánya a fellebbezési bíróságnál marad. A fellebbező ellenfelét a fellebbezés másodpéldányán, ha pedig a fellebbezőnek több ellenfele van, ezeket a további példányokon, magát a fellebbezőt pedig felzeten kell a fellebbező fél részéről becsatolt idéző végzés-példányok felhasználásával (134. §. második és utolsó bekezdése) megidézni.

Ha a fellebbezést szóval jelentették be, a fellebbező ellenfele a jegyzőkönyv másolatán idézendő meg.

A 80. §. esetében a fellebbező pertársait is felzeten kell megidézni a fellebbezési tárgyalásra. Ugyancsak felzeten kell megidézni a mellékbeavatkozót is, aki az elsőbiróság előtti eljárásban a fellebbező vagy ellenfele mellett részt vett.

488. §.

A fellebbezési tárgyalásra szóló idézést az ellenfél részére valamint a többi érdekelt részére, ha a fellebbezési bíróságnál az ügyre nézve már bejelentett ügyvédük nincsen, annak az ügyvédnek kell kézbesíteni, aki a felet az elsőbiróság előtt képviselte. Ha a felet az elsőbiróság előtt ügyvéd nem képviselte, vagy ha az ügyvéd részére a kézbesítés különben nem teljesíthető, az idézést a félnek kell kézbesíteni.

489. §.

Ha a fellebbező ellenfele az elsőbiróság előtt fel nem hozott tényállításokat, ténybeli nyilatkozatokat, bizonyítékokat vagy kérelmeket akar a szóbeli tárgyaláson előadni, köteles ezeket, valamint netaláni csatlakozását és ennek folytán előterjesztendő kérelmét az idézési időköz első felében előkészítő irattal közölni.

Egyebekben a fellebbezési tárgyalás előkészítésére nézve a harmadik cím ötödik fejezete alkalmazandó.

A 489. §. lényegileg megegyezik a S. E. 141. §-ával.

A törvény a fellebbezési eljárásban megengedi új tényállítások, nyilatkozatok és bizonyítékok érvényesítését. Ha a fellebbező

fél ellenfele kíván e joggal élni, köteles azt az előkészítő iratban érvényesíteni. Miután az előkészítő irat csak előzetes tájékoztatásul szolgál az ellenfélnek és a bíróságnak, elmulasztásához a törvény nem köt ügybeli hátrányokat, hanem csak a mulasztásból eredő költségtöbblet viselésére kötelezi a mulasztót. (431. §.)

490. §.

Ha a fellebbezési tárgyalás alkalmával kitünik, hogy a fellebbezést elkésve jelentették be, vagy oly határozat ellen intézték, amely ellen fellebbvitelnek nincs helye, a felebbezést a jelenlevő feleknek meghallgatása után végzéssel hivatalból is vissza kell utasitani és a fellebbezőt az okozott költségben el kell marasztalni.

A 491. §. megegyezik a S. E. 144. §-ával.

E §. intézkedése csak abban az esetben alkalmazandó, midőn a fellebbezés előfeltételeinek hiánya nem a tárgyalás kitűzésénél (436. §.), hanem csak a szóbeli tárgyaláson tünnék ki. Ily visszautasításnak azonban nincs helye, ha a fellebbezési beadványból a 481. §-ban előirt valamely más kellék hiánya tünnék ki csak a szóbeli tárgyalásnál, mivel a törvény abból indul ki, hogy midőn az ügy már szóbeli tárgyalásra került, a hiányok pótlását megtiltani merő formalismus volna.

Ha az ellenfél a fellebbezéshez csatlakozott, ezen csatlakozás — hacsak önálló fellebbezésnek nem tekinthető — elveszti hatályát, ha a fellebbezés a jelen §. szerint visszautasíttatnék. (493. §.)

491. §.

Ha a fellebbezés részitélet ellen van intézve, valamint ha az elsőbiróság előtt a 409. §. értelmében kiegészítő tárgyalás van folyamatban, a fellebbezési tárgyalás a végitéletnek, illetőleg a kiegészítő itéletnek jogerőre emelkedéséig, vagy az ezek ellen benyujtott fellebbezés beérkezéséig hivatalból is felfüggeszthető.

Ha a tárgyalás napján a fellebbezési határidő a fellebbező ellenfele, vagy a 80. §. értelmében érdekelt valamennyi pertárs részére még le nem járt, avagy a benyujtott fellebbezés még be nem érkezett, a tárgyalást a fellebbezési határidő lejártáig illetőleg a fellebbezés beérkezéséig az érdekelt fél kérelmére el kell halasztani.

Ha pedig az tünik ki, hogy az elsőbiróság előtt az itéletet megelőző tárgyalási határnap elmulasztása miatt ellentmondást vagy igazolási kérelmet terjesztettek elő, a fellebbezési tárgyalást az ellentmondás vagy az igazolás elintézéséig hivatalból is fel kell függeszteni.

Ha az ellentmondás vagy az igazolás következtében az elsőbirósági itélet hatályát veszti, a fellebbezést tárgyalás kitüzése nélkül hivatalból vissza kell utasitani.

A 491. §. 1. és 3. bek. a S. E. 145. §-ával egyezik; a 2. bek. abban a kivételes esetben, a mikor a 483. §. értelmében a fellebbezések külön terjesztetnek fel, az ügynek valamennyi fellebbezés alapján egységes felülbirálását biztosítja. Ha az itélet a felperesre részben elutasító, részben helyt adó, akkor az elutasító rész ellen felperesnek a fellebbezés, ellenben a helytadó rész ellen az alperesnek az ellentmondás áll nyitva. Ily esetben a fellebbezési eljárásban az ellentmondás, esetleg az igazolás elintézéséig a tárgyalás hivatalból felfüggesztendő. Hogy az előzetes végrehajthatóság kérdésében, a melynek érdekében a 483. §. a külön felterjesztést elrendeli, a biróság ilyenkor is előlegesen tárgyal, az az 502. §. utolsóelőtti bek.-ben van szabályozva.

Ha a biróság a perfelvételi határnapot elmulasztó alperes ellen csak részben marasztaló itéletet hozott, és részben felperest keresetével elutasította, vagyis a mulasztás következményeinek kimondását részben megtagadta, és az itélet ellen felperes a részben elutasítás miatt fellebbezéssel, ellenben alperes a marasztaló rész miatt ellentmondással él, a 491. §. értelmében a fellebbezési biróság a fellebbezési tárgyalást az ellentmondás elintézéséig hivatalból felfüggeszteni köteles ugyan, azonban felmerül itt az a további kérdés, hogy mily viszonyban áll ily esetben az ellentmondás a fellebbezéshez? A törvény kifejezetten nem mondja, hogy az ellentmondás következtében a per abba az álláspontba helyeztetik vissza, amelyben az a mulasztás beállta előtt volt és a 464. §. csak annyit mond, hogy a kitüzött ujabb határnapon az alperes perbebocsátkozása után az érdemleges tárgyalás folytatólag megtartandó. Azonban kétséget nem szenvedhet, hogy az előbbi állapot visszaállíttatik, vagyis, hogy most már nemcsak alperes hozhatja fel összes kifogásait, tényállításait és bizonyítékait épp úgy, mint azt az első tárgyaláson megjelenve, megtehette volna, hanem felperes is jogosítva van mindazt pótolni, a mi az egyik részben elutasítását eredményezte, aminek következtében az óvatosságból beadott fellebbezése tárgytalanná válik. A kétféle jogorvoslat (habár az ellentmondás szorosan véve ilyennek nem mondható) ugyanis a pert nem szakítja két részre; az elutasító rész rendszerint oly szoros összefüggésben all a helyt adó résszel, hogy ezek egymástól elkülönítve alaposan el sem intézhetők, kettéválasztás következtében pedig ellentétes itéletek keletkezhetnek s ez egymagá-

ban is elég indok arra, hogy a fellebbezési eljárásban az ellentmondás eredménye bevárandó. Ily szoros összefüggés forog fenn például, ha az ingatlanra vonatkozó telekkönyvi kivonat hiányos volt és felperes e miatt keresetének egy részével elutasíttatott, vagy ha felperes a kamat miatt fellebbezett stb. Ezenfelül tekintetbe veendő, hogy felperes az ujabbi tárgyaláson alperes jelenlétében keresetét most már szóval tartozik előadni, tehát nem akadályozható meg abban, hogy azt a részt is előadja, amelyre nézve már elutasíttatott, továbbá, hogy felperes nincs elzárva attól, hogy az új tárgyaláson keresetét a végitélet hozataláig felemelhesse, tehát kiterjeszthetí az előbbi elutasító részre is (188. §.), sőt új keresetet is indíthat (189. §.). Végre nincs semmi ok arra, hogy felperes az elutasító rész miatt új per indítására kényszeríttessék. Az itt kifejtett felfogás ellen ellentvethető ugyan a 406. §-nak az a rendelkezése, mely szerint a bíróság kihirdetett ítéletében foglalt határozatához abban a perben, a melyben hozta, kötve van. Azonban ez alól a szabály alól maga a törvény már a 389. §-ban állapít meg kivételt, amidőn a beszámítás kérdésében az ítélet helyesbítését megengedi. Ha pedig a mulasztási ítéletet maga az elsőbíróság jogosult hatályon kívül helyezni, ez a második kivétel, — a per egységes voltánál fogva, — kiterjed az ellenfél meghallgatása nélkül hozott egész ítéletre és nemcsak annak egy részére; de különben ez az elutasító rész inkább végzés jellegével bir, miután a mulasztás következményeinek megtagadásáról van szó, és ítélet alakjába csak azért foglaltatott, mert az részben marasztaló ítéletben volt kimondandó. Ezekhez képest ily esetben felperes keresete egész terjedelmében tárgyalandó és ítélettel eldöntendő, felperes előbbi fellebbezése pedig tárgytalanná válik.

A §-ba felvett 4. új bekezdés egyébiránt eldönti ezt a kérdést azzal a rendelkezésével, hogy abban az esetben, ha az ellentmondás vagy igazolás következtében az elsőbirósági ítélet hatályát veszti, a fellebbezést tárgyalás kitüzése nélkül hivatalból vissza kell utasítani.

Az előbb hozott ítélet egyébiránt azzal, hogy az ellentmondás vagy igazolás következtében új tárgyalás tüzetett ki, még nem veszti hatályát, mert lehet, hogy alperes az új tárgyaláson ismét nem jelenik meg, vagy a tárgyalás eredményéhez képest az előző ítélet más okból fentartandó. Arról, hogy az ítélet hatályát vesztette, az elsőbíróság a fellebbezési bíróságot haladék nélkül értesíteni tartozik.

492. §.

A fellebbezési tárgyalás a fellebbezési kérelem és ellenkérelem felolvasásával veszi kezdetét.

A járásbíróság ítélete elleni fellebbezés esetében a fellebbezési kérelmet és ellenkérelmet szóval is elő lehet adni s ez esetben azokat jegyzőkönyvbe kell venni.

492. §. Épp úgy, mint az elsőbíróság előtti tárgyalás a kereseti kérelem és az ellenkérelem előadásával, a fellebbezési tárgyalás is a fellebbezési kérelem és ellenkérelem előadásával kezdődik. A tárgyalás ezzel irányt nyer, a mely a felek előadásának a keretét megszabja. (495. §.)

A S. E. 146. §-ától eltérően e §. szerint nem az ítélet felolvasásával kezdődik a fellebbezési tárgyalás és nem is kívántatik meg kötelezően az ítéletnek és indokainak felolvasása. A dolog természetes rendje az, hogy első sorban az elsőbírói tárgyalás eredményével ismerkedjék meg a bíróság és csak azután az azon alapuló ítélettel. Sokkal tisztább és világosabb képet nyer a bíróság az ítéletről is, ha azt akkor hallja, mikor a tárgyalás anyagát már ismeri. A felek szóbeli előadásaikban és fellebbezési indokaik kifejtésében úgy sem mellőzhetik az ítéletnek és indokainak részletes ismertetését, a felolvasás tehát, a mely rendszerint hosszabb időbe kerül, felesleges munkaszaporítás lenne. Egyébiránt a felolvasás nincs kizárva, ha azt az elnök bármikor szükségesnek tartja. (497. §.)

493. §.

Az ellenfél a szóbeli tárgyalás befejezéséig a fellebbezéshez csatlakozhatik. A csatlakozást a fellebbezésről történt lemondás sem gátolja.

A csatlakozás elveszti hatályát, ha a bíróság a fellebbezést visszautasítja, vagy ha a fél a fellebbezést a csatlakozási kérelemnek a szóbeli tárgyaláson való előadása előtt visszavonja.

Ha a csatlakozást a fellebbezési határidő alatt a bíróságnak bejelentették, ez önálló fellebbezésnek tekintendő.

A 493. §. lényegileg megegyezik a S. E. 147. §-ával.

A csatlakozás a fellebbezési kérelem módosíthatásának megfelelően a fellebbezési tárgyalás bezárásáig előadható. A csatlakozás abban különbözik a fellebbezéstől, hogy magában véve nem önálló, hanem függőségi viszonyban áll a fellebbezéshez. A csatlakozás e természetéből önként folyik, hogy a csatlakozás

elveszti erejét, ha az önálló fellebbezés mint elkésett, vagy mint helyén nem való (491. §.), avagy a fellebbező meg nem jelenése következtében (510. §.) visszautasíttatott, vagy ha azt a fellebbező fél még a szóbeli tárgyaláson való előadása előtt visszavonta. Ha azonban a csatlakozás a fellebbezési határidő folyamán jelentetett be, akkor a §. 3-ik bek. szerint teljesen önálló fellebbezésnek lévén tekintendő, minden tekintetben a fellebbezési szabályok alá esik, s így ez esetben természetesen a másik fél fellebbezésének sorsa reá kihatással nem bir.

A pertárs fellebbezeséhez csatlakozni nem lehet.

A csatlakozási kérelem alapján a fellebbező szintén élhet csatlakozással.

A csatlakozás épp úgy, mint a fellebbezés sérelmet tételez fel. Ha az elsőbiróság teljesen a nem fellebbező fél javára döntött, csupán az indokolás miatt nincs helye fellebbezésnek vagy csatlakozásnak, ellenben van helye csatlakozásnak, ha az itélet több jogalap közül egyet vagy többet alaptalannak mondott ki vagy mellőzött, péld. haszonbérletből kimozdítás iránti kereset alapján egyes szerződésszegésekre nézve felperes álláspontját helytelenítette; vagy a kereseti követelés felemelése stb. miatt, a mint ez a 188. §-ban meg van engedve, vagy az elsőbirósági itélet végrehajthatóságának megtagadása, vagy a költség iránt.

Esetleges vagy feltételes csatlakozásnak is van helye.

«a fellebbezésről történt lemondás». Feltételeztetik, hogy a lemondás csakis a kölcsönösség előfeltétele mellett történik, azonban az esetleges csatlakozási jogról való lemondást nem foglalja magában.

A 2. bek. esetében a fellebbező az ellenfél költségeinek megtérítésében a 492., illetőleg 496. §. értelmében marasztalandó.

494. §.

A fellebbezési kérelemben, vagy ellenkérelemben a keresetet az ellenfél beleegyezésével sem szabad megváltoztatni. Azt a kérdést, hogy van-e keresetváltoztatás, a 188. §. szerint kell megitélni.

A fellebbezési eljárásban új kereset — ideértve a viszontkeresetet is — nem indítható.

A 494. §. egyezik a S. E. 148. §-ával.

A 494. §-nak ama rendelkezése, hogy a fellebbezési kérelemben a keresetet nem lehet megváltoztatni, természetes folyománya annak a szabálynak, hogy alperes perbe bocsátkozása után a keresetváltoztatás tilalma már az elsőbiróság előtti el-

járásban is fennáll. Egy egészen új kereset megindítása különben a fellebbezési bíróság hivatásával és hatáskörével sem volna összeegyeztethető. Ezért ez a felek beleegyezésével sincs megengedve, valamint az sem, hogy új viszontkereset megindíttassék.

E §. 1. bekezdésének rendelkezése a közérdeken alapulván, azt a bíróság, sőt a felülvizsgálati bíróság is hivatalból tartozik alkalmazni, ha ez felülvizsgálati panasz tárgyává nem is tétetik.

Hiányzik ugyan a sanctio arra nézve, hogy mi a következménye annak, ha a fellebbezési bíróság az alperes beleegyezését törvényellenesen mégis respektálja, mert nincs kimondva, hogy ily esetben a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletét hivatalból oldja fel, (540., 504., 505. §§.), azonban a fellebbezési bíróság e kérdésben az elsőbíróságtól eltérően már szigorubban tartozik az előtte előfordult keresetváltoztatást elbírálni, mert egyrészt ha alperes azt nem ellenezte, következőleg e miatt felülvizsgálattal sem élt, a felülvizsgálati bíróság a törvénysértést nem is orvosolhatja, másrészt pedig, ha alperes keresetváltoztatás ellen kifogást emelt és a fellebbezési bíróság a kifogást elvetette, a 188. §. szerint e kérdésben a felülvizsgálat ki van zárva; «már pedig egy egészen új kereset megindítása a fellebbezési bíróság hivatásával és hatáskörével sem volna összeegyeztethető».

Hogy a kérelemnek mely változtatása nem tekinthetik keresetváltoztatásnak: azt a 188. §., melynek intézkedései a fellebbezési eljárásban is alkalmazandók, felsorolja. Ily változtatások tehát itt is teendők.

A «kereset» alatt itt azt a keresetet kell érteni, a mely tényleg az ítélethozatal alapját képezte az elsőbirósági eljárásban; ez tehát csak akkor lesz az eredeti kereset, ha az már az elsőbirósági eljárásban nem szenvedett megengedett változtatást.

495. §.

A fellebbezési kérelem és ellenkérelem az előbbi §. korlátain belül a végházározatot megelőző szóbeli tárgyalás befejezéséig megváltoztatható; a megváltoztatás következtében netalán felmerült költség az ellenfélnek megtérítendő.

A 495. §. egyezik a S. E. 149. §-ával.

A fellebbezési kérelmet a törvény szóbeli tárgyalás mellett elintézendő fellebbezési ügyeknél nem tekinti lényeges kelléknek

(481. és 486. §§.) és ha a kérelem megváltoztatása nem involvál keresetváltoztatást, a mi tilos (494. §.), a jelen §. a fellebbezési kérelem és ellenkérelem módosítását is megengedi, mert a fél esetleg csak a szóbeli tárgyalás alapján jut abba a helyzetbe, hogy a megfelelő kérelmet előterjeszthesse. Az is lehet, hogy a fél a kérelem módosítását csak az ellenfél csatlakozási kérelme következtében látja szükségesnek. Netaláni visszaélések ellen úgy maga e §., mint a 431. §. is nyujt óvszert, mivel a fél változtatás következtében mindezen költségtöbbletben pernyertesség esetében is elmarasztalandó.

496. §.

A fellebbezést a véghatározatot megelőző tárgyalás befejezéséig vissza lehet vonni.

A visszavonás a szóbeli tárgyaláson szóval, különben pedig a fellebbezési bíróságnál benyujtandó irattal történik, amelyet a bíróság az ellenféllel közöl.

Visszavonás esetében a bíróság a fellebbezés hatályát végzéssel megszüntnek nyilvánítja s a fellebbezőt az ellenfélnek okozott költség megtérítésében elmarasztalja.

496. §. Az oly megállapodás, a mely szerint a fél a birói jogsegélyről, a fellebbvitelről, az ellentmondásról előzetesen lemond, nem bir joghatálylyal. Az itélet kihirdetése után a fél a jogorvoslatról lemondhat és már beadott jogorvoslatát visszavonhatja, a mihez az ellenfél hozzájárulása nem kivántatik.

A 494. §. a S. E. 150. §-tól eltér abban, hogy csatlakozási kérelem esetében nem kivánja meg a fellebbezés visszavonhatásához a csatlakozónak beleegyezését. Kétségtelen, hogy akkor, ha az ellenfél csatlakozási kérelmét a szóbeli tárgyaláson már előterjesztette, neki joga van arra, hogy csatlakozási kérelme is megbiráltassék. A fellebbező fél a fellebbezés visszavonásával nem akaszthatja meg és teheti lehetetlenné az ellenfél jogának érvényesítését. Valamint a fellebbező nem gátolhatja meg az ellenfelét abban a jogában, hogy csatlakozási kérelme megbirálását kérhesse, úgy viszont a fellebbezőt nem kényszerítheti a csatlakozó arra, hogy fellebbezése akarata ellenére tárgyaltassék. Hogy a fellebbezés visszavonása a kellően előterjesztett csatlakozási kérelem tárgyalását nem gátolja, az külön kijelentésre nem szorul, de a 493. §. 2. bek.-ből következik is.

Ha a fellebbező részéről pertársaság forog fenn, a visszavonás minden egyes pertársra nézve önállóan megbirálandó;

ellenben, ha a pertársaság szükségképpeni, az egyik társ fellebbezése által a fellebbezési határidő a többire nézve is fenn van tartva, azonban az egyik fellebbező visszavonása ezt a jogot tőlük ismét elvonja, hacsak a fellebbezési tárgyaláson még nem terjesztettek elő kérelmet; és ha több pertárs élt a fellebbezéssel, az egyik visszavonó elveszti ugyan jogorvoslatát, azonban a pertársak fellebbezése következtében fellebbező fél marad.

Az egyik fellebbezés a másik fellebbezés visszavonása esetében is folyamatban marad és a folyamatban maradt tárgyaláson a visszavonó fél az ellenfél fellebbezéséhez csatlakozhatik. (493. §.)

Minthogy a fellebbezés visszavonása esetében a fellebbező az ellenfélnek okozott költség megfizetésében marasztalandó, a fellebbezési tárgyalás kitűzése előtt irattal bejelentett visszavonást az ellenféllel azzal kell közölni, hogy a fellebbezés hatályát vesztette; ellenben, ha a tárgyalás már ki van tűzve, tehát az ellenfélnek a 489. §. szerint beadható előkészítő irat előkészítése címén költségei lehetnek, a tárgyalás fel nem függeszthető, hanem a visszavonást bejelentő irat az ellenféllel egyszerűen közlendő és a fellebbezés hatályának megszüntetése a költségben való marasztalással együtt a tárgyalás eredményéhez képest kimondandó. A költség kérdése is tárgyalandó lévén, nem lehet helye annak, hogy a bíróság az ellenfél írásbeli kérelme alapján a tárgyalás beszüntetése mellett a költség iránt határozzon.

497. §.

A kérelmek előterjesztése után a felek előadják a megtámadott ítéletet és az ítéletet megelőző határozatokat indokolásukkal együtt, valamint az elsőbíróság előtt lefolyt tárgyalás és bizonyításfelvétel eredményét, amennyiben ez a kérelmek megértheteséhez és a megtámadott határozat felülbirálhatásához szükséges. Az elnök a felek előadásának helyességére és teljességére felügyelni köteles, szükség esetében az ítéletet, valamint az elsőbirósági eljárás eredményét tanusító iratokat a bíróság valamelyik tagjával vagy a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatja.

497. §. «Már a S. E. 151. §-a a felekre bízta, hogy a fellebbezési tárgyaláson az elsőbirósági eljárás eredményét előadják. Habár egyesek véleménye szerint helyesebb, ha a fellebbezési eljárásban az elsőbirósági eljárás lefolyását és eredményét nem a felek, hanem a tanácsnak egy tagja adja elő, mégis a 497. §. a mai sommás eljárás idevonatkozó szabályait fentartja, és pedig a következő okokból. Felhozták a felek előadása ellen,

hogy a felek, ha személyesen jelennek meg, egyáltalában nem képesek az ügyet előadni, sőt a S. E.-ban tett tapasztalatok azt mutatják, hogy az ügyvédek is nem egyszer készületlenek és ezért képtelenek az előadásra, előadásuk gyakran hézagos, többször nem helyes; felhozzák azt, hogy a fél előadása sohasem tárgyilagos, mindig elfogult; az ügyvéd csak a reá, illetőleg felére nézve kedvező adatokat emeli ki, a nem kedvezőket vagy hallgatással mellőzi vagy hézagosan adja elő, az előadás e hiányának az elnök részéről való pótlása és kijavítása a tárgyalás menetének folytonos megakadásával, néha kellemetlen szóváltásokkal jár. Ezek a visszásságok oda vezettek, hogy egyikmásik törvényszéknél a S. E. szabályainak ellenére a tanácselnök adja elő az ügyet és a felek csak az elnöki előadás helyességének a kijelentésére és kérelmeik indokolására, novumok esetében pedig ezeknek az előadására szorítkoznak. Habár az említett helytelenségek a gyakorlatban itt-ott elő is fordulnak, nem szabad azok jelentőségét túlozni. A mutatkozó helytelenségek mindenesetre csökkeni fognak, ha a szóbeliség, a polgári peres eljárás, az egész vonalon érvényesül. Kétségtelen, hogy a jó birói előadás jobb, mint a feleknek rossz előadása. Viszont azonban az is bizonyos, hogy a feleknek jó előadása nemcsak a rossz birói előadásnál, hanem a jó birói előadásnál is előnyösebb. A félnek hiányos, vagy téves előadását mind az ellenfél, mind pedig a bíróság kiigazíthatja, a miről a törvény elegendőképpen gondoskodik, midőn szükség esetében még az iratoknak felolvasását is megengedi. A birói kiigazitás mindenesetre kevesebb bajjal jár, mint ha a birónak hiányos vagy téves előadását kell a feleknek kiigazítaniok, a mi a bíróság tekintélyét is csorbítja és amitől a felek már a bíróság iránti tiszteletből is lehetőleg tartózkodnak. Különösen, ha a felek kevésbbé jártasak az eljárásban, a rossz birói előadás végzetes lehet a valódi tényállás megállapítására. A törvény rendszere mellett, a mely szerint a fellebbezési tárgyalás folyamán új tények és bizonyítékok adhatók elő és az elsőbirósági tényállás egyébként is, valamint a felebbezési kérelmek is megváltoztathatók, a legjobb birói előadás is kiegészítésre szorulhat, míg a felek jó előadása egymagában elég. A felek előadása mindenesetre közvetlenebb és élénkebb lesz, mint az iratok tartalmának a bíróság által való ismertetése.

Ha a személyesen megjelent fél teljesen képtelen volna a szóbeli tárgyalásra, a törvény megadja a módot arra, hogy ügyvédvallásra utasíttassék. (111. §.)» (M. J.)

A fellebbezési eljárásban nagy fontossággal bir az, hogy a

tárgyalásban résztvevő azok a birák, a kik a per előzményeit az előiratokból nem ismerik, a perbe kellően bevezettessenek, az ügyállásról kimerítő információt nyerjenek. A mennyiben a fél előadása bizonyos előzmények előzetes ismertetése nélkül nem volna megérthető, nem lesz mellőzhető, hogy a tanács elnöke a felet mindenekelőtt ezek előadására utasítsa, esetleg a fél előadását az előiratok alapján kiegészítse, pl. okvetetlenül szükséges ingatlan tulajdona iránti perben első sorban a telekkönyvi állapotot, vagy számadási perben azt a viszonyt, a melyből a számadás kötelezettsége keletkezett, vagy örökösödési perben az örökhagyó nevét, elhalálozása napját, azt, hogy végrendelet maradt-e hátra vagy nem, valamint a leszármazást és a rokonsági viszonyt az ellentétes igények rövid előadásával ismertetni.

Ezekhez képest a 497. §. akkép értelmezendő, hogy a tárgyalás a fellebbezési kérelem és ellenkérelemnek a felek részéről való előterjesztésével veszi kezdetét, a mely kérelmek az elsőbirósági itélet és indokainak a felek részéről történt előadása után esetleg ismétlendők lesznek és hogy az elnök a felek előadásának helyességére és teljességére felügyelni köteles. E célból az elnök a feleket helyes és teljes előadásra ugyan nem kényszerítheti, azonban mégis a felek ellentétes érdeke kényszerítő eszközül fog hatni arra, hogy az elnök felhivásának eleget tenni, vagy az általa az előiratok alapján előterjesztett adatokra nyilatkozni fognak. A törvény mindenesetre elkerülni kivánja az előadások terjengését, a tényállás elhomályosítását, a szokásos rabulistikát és furfangot, és e célból, de csak szükség esetében, a tényállást és a bizonyítási anyagot tartalmazó elsőbirósági itélet felolvasását fogja elrendelni. Az elnök vezetési és kérdezési joga azonban, mert csak «felügyelni» tartozik, nem foglalja magában azt a kötelezettséget, mintha az elnök a felek helyett — ezek akarata ellenére is — a nem teljes előadást önmaga helyesbíteni és kiegészíteni tartoznék.

Abból, hogy a felek az elsőfokban bizonyos bizonyítékokat felajánlottak, nem következik okvetlenül, hogy azokat a fellebbezési eljárásban ismételték. E tekintetben a fél nyilatkozni köteles és esetleg megkérdezendő, feltéve, hogy a bizonyítás felajánlásának a felek által előadott itéletben nyoma van. Első sorban a megtámadott itéletben foglalt tényállás irányadó, és csak ha ez megtámadtatik, a tárgyalási jegyzőkönyv veendő tekintetbe.

498. §.

A per a fellebbezési bíróság előtt a felebbezési kérelem és ellenkérelem határai között újból tárgyalandó.

A felek a fellebbezési bíróság előtt oly tényállításokat és bizonyítékokat is felhozhatnak, valamint a 494. §. korlátai között védelem- és támadáskép oly új jogokat is érvényesíthetnek, amelyeket az elsőbíróság előtt fel nem hoztak vagy nem érvényesítettek.

Tényállításokra és okiratokra nézve az elsőbíróság előtt megtagadott vagy elmulasztott nyilatkozatokat a fellebbezési tárgyaláson pótolni lehet.

Az elsőbíróság előtt tett beismerés, valamint a 377—380. §-ok szerint letett vagy megtagadott eskü a fellebbezési eljárásban is megtartja hatályát. A fellebbezési bíróság a körülmények szerint ítéli meg, hogy mennyiben vehető figyelembe a járásbíróság előtt tett birói beismerés, ha a jegyzőkönyvbe felvéve nincs.

Az 498. §. 1. bek. azt az elvet mondja ki, hogy a felek nincsenek pusztán az elsőbíróság ítéletének birálatára szorítva, hanem joguk van a pernek ujbóli tárgyalását kivánni.

A 2. és 3. bek. azt az elvet juttatja érvényre, hogy a fellebbezési tárgyalás az elsőbirósági tárgyalásnak folytatása, a melyen ehhez képest épp úgy, mint az elsőbíróság előtti szóbeli tárgyaláson annak befejezéseig novumokat mindig fel lehet hozni. De különösen szükség van a beneficium novorumra a szóbeli eljárásban azért, mert a tényállás kifejtése az elsőbíróság előtt nagyban függ a tárgyalást vezető birótól, nevezetesen pedig attól, hogy a biró minő jogi felfogásból indul ki a tárgyalás vezetésénél. Kiváló mértékben nagy befolyása van a vezető birónak a tényállás előadására és kifejtésére a sommás eljárásban, ha a felek ügyvédi képviseletben nem részesülnek és egészen a biró vezetésére voltak utalva. De mindenképen előfordulhat, hogy a fél csak az ítéletből értesül arról, hogy minő tényeket és bizonyítékokat kellett volna neki még felhozni, hogy a birót álláspontjának helyességéről meggyőzze.

A 498. §. a S. E. 152. §-tól csak abban tér el, hogy míg az utóbbi szerint az elsőbíróság előtt tett beismerés csak akkor tartja meg a fellebbezési bíróság előtt hatályát, ha jegyzőkönyvbe van foglalva, addig az 498. §. a járásbíróság előtt tett, de jegyzőkönyvbe nem vett beismerés figyelembe vételének kérdését a bíróság szabad mérlegelésére bizza, a mi a szóbeliség természetének inkább felel meg. A járásbirósági eljárás-

ban, a hol az ítéletet egyes biró szerkeszti, a fontos következményekkel járó beismerés tekintetében meg kell adni a fellebbezési biróságnak azt a jogot arra, hogy a jegyzőkönyvben nem foglalt beismerést figyelmen kívül hagyhassa akkor, ha annak történtére nézve alapos aggályai vannak.

Az 498. §. nem zárja ki a félnek azt a panaszát, hogy a biróság az ő előterjesztésében beismerést talált, sőt nincs elzárva a fél a valótlanságnak vagy tévedésnek új tényekkel és bizonyítékokkal való bizonyításától.

A 2. bek. értelmében új viszontkereset a fellebbezési eljárásban nem támasztható, ellenben a beszámítási kifogás akkor is érvényesíthető, ha a követelés már az elsőbirósági eljárásban volt felszámítható.

A visszatartási jog nem tekinthető új keresetnek, hanem új jognak.

499. §.

Az olyan pergátló körülmények, amelyeket az elsőbiróság a per bármely szakában hivatalból figyelembe venni nem volt köteles, a fellebbezési biróság előtt csak akkor érvényesíthetők, ha a fél azokat már az elsőbiróság előtt kellő időben érvényesítette.

Az olyan pergátló körülményeket, amelyeket az elsőbiróság a per bármely szakában hivatalból figyelembe venni köteles volt, a fellebbezési biróság is hivatalból figyelembe köteles venni, még pedig akkor is, ha az elsőbiróságnak ezek felől hozott határozata jogerőre emelkedett.

A fellebbezés érdemének tárgyalása pergátló kifogások alapján meg nem tagadható, de a biróság elkülönített tárgyalásukat hivatalból is elrendelheti. A pergátló kifogások elvetése ez esetben végzéssel történik, amely ellen külön fellebbvitelnek nincs helye.

Ha a fellebbezési biróság helyt ad az alperes azon kifogásának, hogy a felperes a 126. §. értelmében a felebbezési eljárás költségére nézve biztosítékot nem adott, a 182. §. azzal az eltéréssel alkalmazandó, hogy a biztosítás elmulasztása esetében a felperes a fellebbezéstől elállottnak tekintendő.

499. §. A pergátló kifogások az elsőbiróság előtt rendszerint az első tárgyaláson a kereset előadása után nyomban terjesztendők elő. (180. §.) A pergátló kifogások tárgyában a biróság rendszerint ítélettel dönt, a járásbirósági eljárásban a pergátló kifogás elvetése esetében végzéssel határoz. (181. §.) Az ítélet ellen, úgy mint más ítélet ellen, fellebbezésnek van helye, a pergátló kifogást elvető járásbirósági végzés ellen csak

az érdemleges itélet elleni fellebbezésben kereshető orvoslás, vagyis alperes a pergátló körülményeket a 499. §. értelmében a fellebbezési eljárásban ismételheti. Oly pergátló körülményt, a melyet a fél az elsőbiróság előtt kellő időben nem érvényesített, kivéve az olyant, a mely a per bármely szakában hivatalból figyelembe veendő, a fellebbezési eljárásban nem lehet érvényesíteni. A hivatalból figyelembe veendő pergátló kifogások: a 180. §. 1., 2. és 5. pontja értelmében a §. utolsó bekezdése szerint, továbbá a 3. pont alatti — a hatáskör és illetékességre nézve — bizonyos körülmények közt a 10. és 50. §. szerint, a 6. pont alatti a 75. §. szerint.

Az 505. §. 1—3. pontja alatt fel vannak véve azok a pergátló körülmények, a melyek a per bármely szakában, habár e miatt a fellebbezési kérelemben vagy ellenkérelemben panasz nincs, figyelembe veendők (1., ha a félnek az elsőbirósági eljárásban nem volt perképessége, hogy törvényes képviselője mellőzve volt, vagy nem igazoltatott; 2., ha a fél helyett egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el; 3., ha a fél ellenfelét rosszhiszemüen mint ismeretlen tartózkodásút, vagy az előtte ismeretes örököst mint ismeretlent idézte perbe).

A 499. 2. bekezdése szerint a fellebbezési biróság olyan pergátló körülményeket, amelyeket az első biróság a per bármely szakában hivatalból figyelembe venni köteles volt, nem vehet figyelembe akkor, ha az első biróság felettük külön fellebbvitellel megtámadható határozatot hozott. A J. B. jelentése szerint ez a rendelkezés kizárja pl. a perképesség vagy a birói hatáskör hiányának figyelembe vételét akkor, ha az első biróság külön határozattal a perképességet vagy a birói hatáskört helytelenül megállapította. A bizottság a szóban levő perakadályoknak nagyfontosságát tekintve a §. 2. bekezdését olyformán hozta javaslatba, amint az a törvénybe fel is vétetett.

A per bármely szakában hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményeket fontosságuknál fogva a felsőbiróság is hivatalból köteles figyelembe venni.

A §. 4. bek., megegyezően a S. E. 153. §. 2. bek.-vel, a pergátló kifogások elkülönített tárgyalását nem teszi kötelezővé, hanem elrendelését a biróság belátására bizza.

A pergátló kifogásnak végzéssel történő elvetését és a végzés elleni külön fellebbvitel kizárását ugyanazok az okok indokolják, mint a 181. §. 1. és utolsó bek.-ben foglalt hasonló intézkedést.

A §. utolsó bek. lényegileg a S. E. 153. §. utolsó bek.-vel egyezik.

A költségbiztosíték kérdéséről a hatodik fejezet intézkedik és azt a 180. és 182. §-ok szabályozzák.

500. §.

A fél az elsőbiróság előtti eljárás szabálytalansága miatt nem szólalhat fel, ha erre vonatkozó joga a 223. §. értelmében már az elsőbiróság előtti eljárásban megszünt.

500. §. Minthogy a 223. §. értelmében a fél az elsőbiróság előtti eljárásban nem szólalhat fel többé a szabálytalanság ellen, ha felszólalás nélkül bocsátkozott a tárgyalásba vagy folytatta azt: ennélfogva a felszólalás elmulasztását természetesen a fellebbezési eljárásban sem pótolhatja. Megegyezik a S. E. 151. §-ával is.

Oly eljárási szabály megsértésére, a melyről a felek le nem mondhatnak, ez az intézkedés nem terjed ki.

A 223. §. magánál a fellebbezési bíróságnál előfordult szabálytalanságokra is érvényes.

501. §.

A fellebbezési bíróság elrendelheti, hogy az elsőbirósági eljárásban már felvett bizonyítás, ideértve a félnek eskü alatti kihallgatását is, kiegészittessék vagy ismételtessék.

A fellebbezési bíróság az elsőbíróság által eskü alatti kihallgatott félnek ellenfelét is kihallgathatja és megesketheti.

Ha a fél az elsőbíróság előtt az eskü alatti kihallgatásra meg nem jelent vagy az eskü alatti vallomást egészben vagy részben megtagadta, a fellebbezési bíróság a meg nem jelenés vagy a megtagadás okának mérlegelése alapján dönti el, hogy a fél új kihallgatásra bocsátható-e.

Az 501. §. megegyezik a S. E. 156. §-ával.

Minthogy a törvény rendszere szerint a fellebbezési tárgyalás az elsőbíróság előtti tárgyalásnak folytatása, nyilvánvaló, hogy a fellebbezési bíróság az elsőbíróság előtt felvett bizonyítás ismételt felvételét épp úgy elrendelheti, mint az elsőbíróság. Ha az elsőbirósági eljárás teljesen szabályszerű, a jegyzőkönyvek helyesen vétettek fel, a tényállás kellően tisztáztatott s a felek mindezek ellen nem emelnek kifogást, a fellebbezési bíróság a bizonyításfelvétel ismétlését, költség- és időkimélés szempontjából el fogja hagyni. Természetes azonban, hogy annak elrendelése tekintetében a felek kérelméhez kötve nincs. Ezeknek

viszont módjukban áll a szóbeli tárgyalást az 512. §. értelmében egészen is mellőztetni.

«Aggályosnak találják azt, hogy a fellebbezési bíróság az elsőbíróság által kihallgatott félnek ellenfelét is megeskethesse azért, mert azzal, hogy a fellebbezési bíróság arra a körülményre esketi meg az ellenfelet, a melynek ellenkezőjére a másik fél az elsőbíróságnál már megesküdött, a hamis eskü létesítésére nyújt alkalmat. Ámde ez a kifogás csak akkor lenne alapos, ha a fél eskü alatti vallomása teljes bizonyító erejű s a per kimenetelére feltétlenül döntő lenne. Ha azonban az eskü alatti vallomás bizonyító erejének mérlegelése a biróra van bízva, akkor a fél eskü alatti vallomásának nincs meg az a kivételes jellege, hogy a pert eldöntse. Semmiben sem különbözik ez a vallomás a bizonyító erő szempontjából a tanu vallomásától. Már pedig, ha az ellentétes vallomást tevő tanuknak vallomásukra megesketése mindennapi dolog, úgy annak sem lehet akadálya, hogy az eskü alatt már kihallgatott fél ellenfele a fellebbezési bíróság előtt kihallgatható legyen. Ennek kizárása arra vezetne, hogy a fellebbezési bíróság esetleg megfosztatnék egy bizonyítási módtól és attól a lehetőségtől, hogy az elsőbíróság hibáját kijavítsa.» (M. J.)

502. §.

Ha a fellebbezési tárgyalás folytatását el kell halasztani, a fellebbezési bíróság a 415. és a 416. §. értelmében végrehajtható elsőbirósági itélet végrehajtását a lefolyt tárgyalás eredményéhez képest kérelemre részben vagy egészben felfüggeszteti vagy ha az elsőbíróság a 415. és a 416. §. ellenére itéletét végrehajthatónak nem nyilvánította, ezt végrehajthatónak nyilvánithatja.

A fellebbezési bíróság az elsőbíróság itéletét azokban a részeiben, amelyek a szóbeli tárgyaláson előadott fellebbezési és csatlakozási kérelmekkel megtámadva nincsenek, kérelemre a fellebbezési tárgyalás folyamában is végrehajthatónak nyilvánítja.

A végrehajthatóság kérdésében a fellebbezési bíróság kérelemre akkor is tárgyal és határoz, ha egyébként a 491. §. értelmében a tárgyalást felfüggeszti vagy elhalasztja.

Az e §. alapján hozott végzések ellen felfolyamodásnak nincs helye.

Az 502. §. lényegében a S. E. 159. §-ával egyezik.

Az 1. és 2. bek. bizonyos méltánytalanságokat kiván elhárítani, a melyek beállhatnak a fellebbezési tárgyalás elhalasztása következtében.

A 3. bek. kimondja, hogy ha a felek valamelyike a végrehajthatóság kérdésében — tehát akár annak elrendelése, akár annak korlátolása iránt — kérelmet terjesztett elő: a tárgyalás feltétlenül megtartandó s határozat hozandó akkor is, ha a tárgyalás részitélet, vagy kiegészítési kérelem fenforgása esetén, függőben levő igazolási kérelem vagy ellentmondás, vagy a fellebbezési határidő valamely félre nézve még le nem járta miatt elhalasztatik. (491. §.)

A felebbezési bíróság saját itéletének a felülvizsgálati kérelemre való tekintet nélkül végrehajthatóságát az 509. §. szabályozza.

503. §.

A fellebbezési bíróság az elsőbíróság itéletét csak annyiban változtathatja meg, amennyiben a felek a megváltoztatást kérték. A fellebbezési kérelem és ellenkérelem határain belül a fellebbezési bíróság azokban a kérdésekben is határoz, amelyek az elsőbíróság előtt tárgyalva vagy eldöntve nem voltak.

Az 503. §. teljesen megegyezik a S. E. 164. §-ával.

Szabály az, hogy a fellebbezési bíróság a fellebbezési kérelem és ellenkérelem határain túl nem terjeszkedhetik.

A fellebbező hátrányára tehát az itélet csak az esetben változtatható meg, ha ellenfele is fellebbezett vagy legalább csatlakozott.

A kivételek a szabály alól az 504. és 505. §-okban vannak megállapítva.

Magától érthető azonban, hogy a fellebbezési bíróság a kérelmek határain belől a jogot hivatalból alkalmazza és a kifejezetten nem panaszolt hibákat is figyelembe veszi, a mennyiben azok a felek meghallgatása által nem pótolhatók.

Ha az elsőbíróság a keresetet mint időelőttit utasította el, a fellebbezési bíróság egyedül a felperes fellebbezése következtében a keresetet nem utasíthatja el véglegesen.

«Kérdések» alatt nem a különböző eldöntendő igények, hanem valamely megitélt vagy elutasított igényt illető kétoldalú megtámadási és védelmi eszközök, a hozzájuk tartozó egész bizonyítási anyaggal értendők. Ha az elsőbíróság többrendbeli kereseti alapból az egyiket alaposnak találva, a többit elvetette és ez alapon alperest marasztalta, ennek fellebbezése következtében a fellebbezési bíróság, ha az elsőbíróság által helyesnek kimondott kereseti alapot elveti, köteles a felperes által el nem ejtett kereseti alapokat megvizsgálni és eldönteni anélkül, hogy

ehhez a felperes részéről fellebbezés vagy csatlakozás szükségeltetnék.

504. §.

A fellebbezési bíróság az elsőbíróság ítéletét a fellebbezési kérelemmel és ellenkérelemmel megtámadott részében végzéssel feloldja:

1. ha az elsőbíróság nem volt szabályszerüen alakítva, ideértve azt az esetet is, ha a törvényszék előtt a tárgyalásnál jegyzőkönyvvezető nem volt alkalmazva;

2. ha a megtámadott ítélet hozatalában törvénynél fogva kizárt biró vett részt, kivéve, ha a kizárást sikertelenül kérték;

3. ha a megtámadott ítélet hozatalában olyan biró vett részt, akit a fél kifogása következtében kizártak;

4. ha az eljárás nyilvánosságára vonatkozó szabályok meg voltak sértve;

5. ha a jegyzőkönyvvezetésre vonatkozó szabályok megsértésével a jegyzőkönyvbe a felek vagy képviselőik irtak be vagy mondottak be nyilatkozatokat;

6. ha a megtámadott ítélet a perfelvételi határnap elmulasztása alapján volt hozva, holott a törvény értelmében mulasztás nem forgott fenn.

Az 1—3. és az 5. pontok alatt említett hiányokat a fellebbezése bíróság hivatalból veszi figyelembe.

A feloldó végzésben a fellebbezési bíróság az ügyet a hiányok kijelölésével és a szükséges utasítással az elsőbirósághoz visszautasítja.

Az 504. §. «azokat az eseteket, a melyekben a fellebbezési bíróság az ügyet ujabb eldöntés végett az elsőbirósághoz visszautasítja, nagyjában abban a körben állapítja meg, mint a S. E. 165—167. §-ai. Hogy azokban az esetekben, a melyekben eddig a rendes eljárásban póttárgyalás vagy bizonyításfelvétel szükségessége miatt feloldásnak és az elsőbirósághoz való visszautasításnak van helye, e §. szerint az ügy a fellebbezési bíróság által tárgyalandó és eldöntendő, ez már a törvény rendszeréből következik. A §. azonban az úgynevezett semmiségek esetében sem követi az eddigi eljárást. Az a tan, hogy a felsőbíróság semmiségek esetében a megsemmisítésnél meg köteles állani, dogmatice is helytelen, mert midőn arról van szó, hogy a felsőbiró az alsóbirónak hibáját orvosolja, az orvoslás módjára nézve fogalmilag nem tehet különbséget az, hogy minő, t. i. úgynevezett alaki vagy anyagi hibát követett-e el az első biró. Az egyik, mint a másik esetben a felsőbirónak mindenek-

előtt a hibát kell konstatálnia és a hibás határozatot félretennie, itt azonban úgy az egyik, mint a másik esetben nem kell szükségképen megállnia, hanem az elsőbiró hibáját orvosolhatja is. A dogmatice elhibázott constructio gyakorlatilag is helytelen következményekre vezet. Lehet, hogy az itélet alakilag semmis, pl. nincs indokolva, de egyébként helyes és azt a felsőbiró is helyesnek találja. Ebben az esetben teljesen felesleges a megsemmisítés, a mely a felső biró szándéka szerint is csupán ugyanannak az itéletnek ujabb, helyesebb alakban való meghozására szolgál alkalmul. Lehet továbbá, hogy az itélet tartalma miatt semmis, pl. lehetetlenséget tartalmaz. Ebben az esetben kár az ügy elbirálását ismét arra a biróra bizni, ki a helyes eldöntés legelemibb szabályait sem tudta megtartani, és pedig annyival inkább, mert a tartalom semmisége mellett is rendesen kivehető lesz az, hogy az alsóbiró miként intézte volna el érvényesen az ügyet.

Azt a csekély előnyt, a mely abból származik, hogy a felsőbiró a megsemmisítés esetében némi munkát kimél meg, bőven ellensúlyozza az a hátrány, hogy az elsőbirónak a megsemmisítés után hozott ujabb határozata rendszerint ismét a felsőbiró elé fog kerülni, azaz, hogy a megsemmisítés az ugyanazon ügyben használható perorvoslatok számát szaporítja.

Az eljárás folyamában előfordult egyes cselekmények semmisége esetében ezekhez még az is járul, hogy a megsemmisítés kimondása ilyenkor attól függ, hogy az ily megsemmisítés mindig csak az elsőbiró cognitiójának ismétlése alapján történhetik.

A törvény csak bizonyos (taxative) megállapított esetekben engedi meg azt, hogy a fellebbezési bíróság az elsőbíróság itéletét feloldja és az elsőbíróság előtt új eljárást rendeljen.

Ezek az esetek olyanok, a melyekben a felek akkor, ha a felsőbíróság az ügy érdemében határozna, egy instantiától elesnének. Nyilvánvaló ez nevezetesen az 504. §. 1—3., valamint 6. pontja esetében. Az első három esetben az elsőbíróság a perben még nem határozott, mert tulajdonképen elsőbíróság nem is volt. A 6. pont esetében pedig az elsőbíróság előtt még nem volt per, hanem per helyett tévesen a mulasztási eljárás alkalmaztatott.

Az 5. pont esetében a feloldás és az elsőbíróság előtti ujabb eljárás elrendelése azon alapszik, hogy a törvény az eljárás szóbeliségét feltétlenül meg akarja védeni; azért az ennek megsértésével lefolyt eljárást absolute érvénytelennek és nem létezőnek tekinti, a miből azután szükségképen következik, hogy a jogilag hiányzó elsőfokú eljárás pótlandó. Ugyanez áll a

4. pont esetében is, de csak akkor, ha a nyilvánosságra vonatkozó szabályok megsértettek, de nem lesz alkalmazandó a 4. pont, ha a nyilvánosság kizárására vonatkozó szabályok (207. §.) sértettek meg és a bíróság a nyilvánosságot ott, a hol az kizárandó lett volna, tévesen nem zárta ki. Az 5. pont esetében a hivatalból való feloldás a szóbeliség megsértése miatt helyes annál inkább, mert a nélkül attól lehet tartani, hogy a szóbeliség a gyakorlatban háttérbe szorulna, miután a felek tartózkodnak attól, hogy ezt a szabálytalanságot, a melyben maguk is részesek, a felsőbiró előtt felhozzák. Ellenben nem forog fenn mulhatatlanul a feloldás szükségessége a nyilvánosság megsértése esetében (4. pont). A mulasztásra vonatkozó szabályok megsértését (6. pont) azért nem kell hivatalból figyelembe vétetni, mert ebben az esetben a fél a szabálytalanságban meg is nyugodhatik.

A törvény az 1881: LIX. t.-c. 39. §-ának *o)* pontjához hasonló ily általános feloldási ok felvételét mellőzi. Ennek felvétele mellett az az eset állhatna elő, — a mely feltevésére a mult tapasztalatai elég alapot nyujtanak — hogy a fellebbezési bíróság túlságosan venné igénybe a feloldás jogát és akkor is visszautasítaná az ügyet, a mikor a hiányt maga pótolhatná. Ennek a gyakorlatnak lábrakapása pedig az eljárásnak nagy elhúzódására és végeredményében magának a felsőbíróságnak túlterheltetésére vezetne. Az elsőbíróságnál előfordulható munkaáthárítást célszerű felügyeleti intézkedésekkel meg lehet gátolni, a felek érdeke pedig, a mely a perben első sorban irányadó, a mielőbbi érdemleges eldöntést kivánja.» (M. J.)

A 2. és 3. p. nem vonatkozik a jegyzőkönyvvezetőre.

505. §.

Ha a fellebbezési bíróság a pert pergátló körülmény miatt megszünteti, itéletében egyszersmind az elsőbíróságnak az ügy érdemében hozott itéletét a fellebbezési kérelemmel és ellenkérelemmel megtámadott részében hatályon kivül helyezi.

A fellebbezési bíróság az elsőbíróság itéletét a fellebbezési kérelemmel és ellenkérelemmel meg nem támadott részében is hivatalból hatályon kivül helyezi, ha az elsőbirósági eljárásban:

1. valamelyik félnek nem volt perképessége, illetőleg törvényes képviselője mellőzve volt, vagy nem igazoltatott;

2. valamelyik fél helyett harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el;

3. valamelyik fél ellenfelét előtte tudvalevő tartózkodó helyének elhallgatásával mint ismeretlen tartózkodásút, vagy az előtte ismeretes örökösöket, mint ismeretleneket idéztette perbe.

Az 1—3. pontokban említett hiányok a fellebbezési bíróság előtt történt jóváhagyással is orvosolhatók.

Az 505. §. 1. bek. azokról az esetekről szól, a melyekben a fellebbezési bíróságnak valamely pergátló körülmény miatt az eljárást meg kell szüntetni. Ezen intézkedések jelentősége főleg abban áll, hogy a felsőbiró a megszüntetés terjedelmében az elsőbiróság érdemleges ítéletét is hatályon kívül helyezi. Erre különösen akkor lesz alkalma, midőn a járásbirósági eljárásban, az alsóbiróság alperes pergátló kifogásának elvetésével az érdemben ítélt, továbbá általában, midőn valamely, az elsőbiróság által nem észlelt, hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményt állapít meg.

Ettől eltérőleg az 505. §. 1—3. pontjainak esetében a fellebbezési biróság az alsóbiróság ítéletét a fellebbezési kérelem és ellenkérelem korlátaira való tekintet nélkül hatályon kívül helyezi. Ez a rendelkezés, a mely a S. E. 166. §-ával megegyezik, abból indul ki, hogy az a fél, a ki kellő képviseletben nem részesül, a fellebbezési kérelem és ellenkérelem terjedelme felől sem rendelkezhetik. Ez gyakorlati szempontból is célszerűbb, mert a perújításnak elejét veszi. A fél különben jóváhagyással orvosolhatja a fellebbezési biróság előtt is a képviselet hiányát és jóváhagyása vélelmezendő, ha kifogás nélkül folytatja az eljárást. Ha a fellebbezési eljárás csak folytatása az elsőbirósági eljárásnak, akkor sem lenne indokolt a jóváhagyást, a melynek az elsőbirósági eljárásban helye van, a fellebbezési eljárásban kizárni.

E §. nem mondja meg, hogy az 1—3. pontok esetében a felsőbiróság a hatályon kívül helyezésen felül mikép intézkedik. Ez azonban már abból következik, hogy a felsőbiró az eljárást rendszerint megszünteti; ha azonban a cselekvőképtelenség a per folyamán állott be, az eljárást félbeszakítottnak mondja ki, vagy az eljárásnak az időközben fellépett törvényes képviselővel való folytatását rendeli el. A 2. pont esetében, ha felperes helyett a keresetet adta be valaki meghatalmazás nélkül, a keresetet visszautasítja; ha ellenben az alperest képviselte valaki meghatalmazás nélkül, ahhoz képest intézkedik megfelelően, hogy az álképviselő fellépése a pernek mely szakában történt, végül a 3. pont esetében a keresetet visszautasítja. Magától érthető, hogy az ügyben netalán szükséges eljárást az alsóbiró folytatja.

506. §.

Ha a megtámadott itélet csak az utódlás kérdését (465. §.) döntötte el, a fellebbezési bíróság itéletében az ügyet, ha további tárgyalása szükséges, tárgyalás és itélethozatal végett az elsőbirósághoz utasítja vissza.

Ha pedig a megtámadott itélet az alap és mennyiség szerint vitás követelésnek csupán alapja felől határozott vagy ha a megtámadott itélet csupán a perújítás kérdését döntötte el, a fellebbezési bíróság az elsőbíróság által el nem döntött kérdésekben is tárgyalhat és határozhat vagy pedig határozatát az elsőbíróság által eldöntött kérdésekre szoríthatja és az ügyet, a mennyiben szükséges, további tárgyalás és itélethozatal végett az elsőbirósághoz utasíthatja vissza.

Az elsőbíróság visszautasítás esetében a tárgyalás folytatására hivatalból tüz határnapot.

Az 506. §. 2. bek. a S. E. 167. §-ával egyezik.

A törvény az itt tárgyalt esetekben nem kötelezi a felsőbíróságot arra, hogy az ügyet az elsőbirósághoz visszautasítsa, mert sok esetben a felsőbiró az ügyet igen egyszerüen egészen elintézheti. Igy pl. ha a felek a kár mennyiségére megegyeznek, vagy eskütől való eldöntésben állapodnak meg, továbbá, ha a perújítás megadásának vagy megtagadásának kérdése az alapper eldöntésével szorosan összefügg.

Az 504. §. 1—3., valamint 6. pont alatti feloldási esetekben a fellebbezési bíróság az ügyet ujabb tárgyalás és eldöntés végett az elsőbirósághoz visszautasítja, mert különben a felek egy instantiától elesnek. Ugyanez áll az 506. §. 1. bek. esetében, a midőn az elsőbíróság csak az utódlás kérdésében határozott és a fellebbezési bíróság úgy itél, hogy az utódlás bizonyítva van; ellenben a 2. bek. szerint az abban említett esetekben az ügyet csak jogosítva van visszautasítani. E szerint ki van zárva, hogy a fellebbezési bíróság utasítsa vissza az ügyet oly esetben, a midőn az elsőbíróság a keresetet pergátló akadályt nem képező, de hasontermészetű kifogások miatt utasította el, pl. a res judicata, az elévülés stb. miatt, és a felsőbíróság e kifogásokat alaptalanoknak találja.

507. §.

A fellebbezési bíróság itéletében a tényállás előadásánál az elsőbíróság itéletére is hivatkozhatik.

507. §. A 480. §. szerint a 401. §-nak az itélet tartalmát meghatározó rendelkezései a fellebbezési bíróság itéletére is alkalmazandók; e szerint tehát a fellebbezési bíróság is mindig köteles itéletében a tényállást megállapítani; ha azonban a fellebbezési bíróság az elsőbíróság itéletében foglalt tényállást helyesnek és teljesnek találja, annak ujból irásba foglalása felesleges munka volna. Ily esetben elegendő, ha a fellebbezési bíróság az elsőbíróság itéletének tényállására hivatkozik. Megegyezik ez a S. E. 170. §. 3. bekezdésével.

A tényállást egyébiránt a fellebbezési bíróság is kiegészíteni tartozik azzal, hogy az elsőbíróság itéletének meghozatala után, jelesen a fellebbezési tárgyaláson mi történt, hogy a felek mily fellebbezési kérelmet és ellenkérelmet terjesztettek elő, hogy az elsőbíróság előtt lefolyt tárgyalás és bizonyításfelvétel eredményét előadták, esetleg, hogy minő bizonyításfelvételt vagy ismétlést kértek. (492. és 497. §§.)

Ha a fellebbezési bíróság az elsőbirósági itéletben foglalt tényállásra hivatkozik, ez rendszerint csak az ott tartott tárgyalásra terjed ki, azonban nem bizonyítja, hogy a bizonyításfelvétel iránti indítvány a másodfokban ismételtetett.

508. §.

A sikertelen fellebbezés költségét a fellebbező fél viseli; ha pedig a fellebbezés az elsőbíróság határozatának megváltoztatását eredményezi, a fellebbezési bíróság mind a fellebbezési, mind az elsőbirósági eljárás költségének megtérítése iránt a 424—433. §-ok értelmében intézkedik.

Az a fél, aki a fellebbezési eljárásban oly új előadás (498. §.) alapján lett nyertes, amelyet a bíróság meggyőződése szerint már az elsőbíróság előtt érvényesíthetett volna, a fellebbezési eljárás egész költségében vagy ennek bizonyos részében marasztalható.

Ha a fellebbezési bíróság az elsőbíróság itéletét feloldja, vagy az ügyet további tárgyalás és itélethozatal végett az elsőbírósághoz visszautasítja, a fellebbezési eljárás költségeinek csak mennyiségét állapítja meg, azt a kérdést pedig, hogy a költséget ki viselje, a feloldás vagy a visszautasítás következtében hozott ujabb határozatban kell eldönteni.

Az 508. §. 1. és 2. bek. megegyezik a S. E. 168. §-ával. Annak magyarázatára nézve, hogy új előadás alatt mi értendő, a 498. §-ra történik hivatkozás.

Új előadás alatt új tényállítások, új bizonyítékok és bizonyítékok elleni új kifogások értendők, ellenben oly új előadás,

a melyet az elsőbiróság hivatalból tartozott volna tekintetbe venni, ide nem számítható.

A költségre nézve v. ö. a 424—426. §§-hoz fűzött jegyzeteket.

509. §.

A fellebbezési biróság a saját marasztaló itéletét, amennyiben az elsőbirósági itéletet, habár más indokokból, helybenhagyja, illetőleg itéletének helybenhagyó részét, továbbá azt az itéletet, amellyel járulékok nélkül ezer korona készpénzt meg nem haladó összegben marasztal, a felülvizsgálati kérelemre tekintet nélkül előzetesen végrehajthatónak nyilvánítja.

Egyebekben a 415—417. §§. a fellebbezési biróság itéletére is megfelelően alkalmazandók.

Az 509. §. megegyező a S. E. 169. §-ával.

A végrehajthatóság kimondása elmaradhat oly itéletben, a melyben a felülvizsgálat a törvénynél fogva ki van zárva. (521. §.)

510. §.

Ha a fellebbező fél a tárgyalási határnapot a fellebbezési kérelem szóbeli előterjesztése előtt elmulasztja, a fellebbezés az ellenfél kérelmére végzéssel visszautasitandó és a mulasztó fél az okozott költségben elmarasztalandó.

A csalatkozási kérelem felől ilyenkor csak akkor lehet tárgyalni, ha ez a kérelem a 493. §. értelmében önálló fellebbezésnek tekintendő. Ebben az esetben a fellebbező fél mulasztásának következményei is a csatlakozás felől hozott itéletben mondandók ki.

Ha a tárgyalás határnapját a fellebbező fél ellenfele mulasztja el, valamint ha a fellebbező fél a fellebbezési kérelem szóbeli előterjesztése után mulasztja el a tárgyalást, a fellebbezési tárgyalás a megjelent féllel kérelmére megtartandó. Ebben az esetben a megjelent félnek az ellenféllel kellően közölt szóbeli tényállitásai, amennyiben az elsőbiróság itéletében megállapitott tényállással nem ellenkeznek, bizonyitásra nem szorulnak, a felajánlott és kellően közölt bizonyitásról pedig feltételeztetik, ha annak egyáltalában helye van, hogy a célzott eredményre vezetett.

Ha a megjelent fél a tárgyaláson az ellenféllel a fellebbezésben előkészitő irattal vagy korábbi tárgyaláson még nem közölt új tényállitásokat, bizonyitékokat vagy kérelmeket akar előadni, vagy a korábbi

tárgyaláson előadottakat a meg nem jelent fél hátrányára akarja módosítani, a bíróság a tárgyalás elhalasztásával ez előadásoknak előkészítő irattal leendő közlését köteles elrendelni.

Egyebekben a 438. és a 442—447. §-ok a fellebbezési tárgyalás elmulasztása esetében is megfelelően alkalmazandók.

Az 510. §. megegyező a S. E. 162. §-ával.

A §. a mulasztás következményeinek megállapításánál megkülönbözteti egyrészről a fellebbező és ellenfelének mulasztását, másrészről pedig a fellebbezési kérelem szóbeli előterjesztése előtti és előterjesztése utáni mulasztást.

A törvény általános intézkedései, de a 492. §. szerint is addig, míg a fellebbezési kérelem a tárgyaláson szóval elő nem adatik, tulajdonképen nem is létezik tárgyalható fellebbezési kérelem; ily esetben tehát a fellebbező fél meg nem jelenésének megfelelő következménye csak abban állhat, hogy a fellebbezési tárgyalás nem tartatik meg, hanem a fellebbezés mint fenn nem tartott, egyszerüen visszautasíttatik. Ebben az esetben a bíróság végzéssel határoz.

A 2. bek. szerinti esetben a csatlakozási kérelem felett is csak akkor lehet tárgyalni, ha az önálló fellebbezésnek tekintendő, a mi a csatlakozásnak függő természetéből folyik. Ha azonban a csatlakozás önálló fellebbezésnek tekintendő, mivel a fellebbezési határidőn belül adatott be, akkor az ily önálló fellebbezés sorsára a másik fellebbezés befolyást nem gyakorol s így a fellebbezési bíróság ítéletet hoz s ugyanabban állapítja meg a másik fél mulasztásának következményeit is.

Ha tehát a fellebbező a fellebbezési tárgyalási határnapon meg nem jelenik és az ellenfél részéről csatlakozási kérelem a fellebbezési határidőben nem jelentetett be, az ellenfél a tárgyaláson már nem csatlakozhatik.

A 3. bek. arról az esetről intézkedik, a midőn a tárgyalást a fellebbezőnek ellenfele mulasztja el, vagy pedig a fellebbező ugyan, de a fellebbezési kérelem előterjesztése után. Ilyenkor, ha a megjelent fél a tárgyalást kivánja, az megtartandó s a bíróság elé adott kérelem érdemileg eldöntendő. Ezen esetekben (t. i. a fellebbezési, illetőleg a csatlakozási kérelem előterjesztése után) a törvény már csak a kérelem egyoldalú tárgyalásának hátrányát állapítja meg, mert a kérelem előterjesztésével a bíróság már fel van szólítva kötelessége teljesítésére s így a kérelem helyességét megitélni tartozik.

A 3. bek. szerint a fellebbező félnek az elmaradt ellenféllel előzetesen közölt szóbeli tényállításai nem tekinthetők úgy,

mint az elsőfokban feltétlenül beismerteknek, tehát bizonyításra nem szorulóknak, hanem csak annyiban, a mennyiben azok az elsőfoku itéletben megállapított tényállással nem ellenkeznek. Ezen tényállás alatt nem a bizonyítékoknak a biró részéről történt mérlegelésének eredménye értendő, a mely a fellebbezési bíróságot nem köti, hanem ez alá esnek a feleknek állításai és nyilatkozatai, a beismerések és tagadások valamint a felvett bizonyítékok, a melyek az első fokban történtek s a melyek az itélet ügyállásából folynak. A fellebbező fél fellebbezésében (vagy egyéb előkészítő iratokban) foglalt és a másodfoku szóbeli tárgyaláson előadott tényállítások annyiban tekintendők beismerteknek, a mennyiben ott kifejezetten vagy hallgatag tagadásba nem vétettek, vagyis, a mennyiben az elsőbirósági itélet tényeivel nem ellenkeznek, hanem mellette járnak. Az, hogy ezek a tényállítások már az elsőbiróság előtt hozattak fel vagy mint új tényállítások jelentkeznek, a beismerés fenforgására nézve közömbös. Csak a körül forog a kérdés, hogy az elsőbirósági tényállás szerint tagadva lettek-e vagy hogy az uj tényállításokkal szemben azok ellenkezője állíttatott-e. Állítások, a melyek az elsőfokban vitásak voltak, a fellebbezési eljárásban akkor is tekintendők tagadottaknak, ha itt a fellebbező által ismételtettek; és ha azok már az elsőfokban nem bizonyíttattak, most is nem bizonyított állításoknak tekintendők.

A felhozottak szerint az első fokban vitás maradt tényállításokat a fellebbező fél akkor is tartoznék bizonyítani, ha ellenfele meg nem jelent. Hogy ez ki legyen zárva, azért a 3. bekezdésbe vétetett fel az, hogy ha a fellebbező fél a fellebbezési bíróságnál hitelt érdemlő bizonyítást ajánlott fel és az az ellenféllel kellően közölve volt, úgy kell eljárni, mintha az foganatosíttatott és célhoz vezetett volna.

A 446. §. a fellebbezési tárgyalás elmulasztása esetében is alkalmazandó lévén, a most idézett §-nál kifejtett elv itt is foglal helyet, és pedig akkép, hogy az elsőbirósági marasztaló itélet hatályát veszti, ha felperes a fellebbezési tárgyalásra meg nem jelent, mert a pert csak a jogerős itélet fejezi be, mert a fellebbezési eljárás nem új per, hanem az előző pernek folytatása és mert a 446. §. a pert, vagyis a teljesen be nem fejezett pert és nem a fellebbezést tekinti megszüntnek; ha tehát a fellebbezési tárgyalást nemcsak a pervesztes fél, hanem a pernyertes fél is elmulasztja, nem méltánytalan, ha a mulasztásának következményeit vagyis az újrafelvétel költségeit ez utóbbi viseli.

511. §.

Az itéletet a feleknek a fellebbezési bíróság kézbesitteti.

A fellebbezési bíróság határozatának jogerőre emelkedése után az összes iratokat meg kell küldeni az elsőbiróságnak.

Ha a felebbezési tárgyalás elmulasztása miatt igazolási kérelmet adnak elő, az elnök a tárgyalási határnap kitüzéskor az elsőbirósághoz netalán már visszaküldött iratok bekövetelése iránt intézkedik.

511. §. A fellebbezési bíróság itélete ellen mulasztás esetében csak igazolásnak van helye. Az ellentmondással a 460. §. szerint csak a perfelvételi határnapon meg nem jelent alperes élhet.

Hogy az iratok csak a fellebbezési bíróság határozatának jogerőre emelkedése után küldendők vissza, összefügg azzal, hogy a törvény szerint a felülvizsgálati kérelem a fellebbezési bíróságnál nyujtandó be. (527. §.)

Az, hogy az iratok a per szünetelése esetében is az elsőbirósághoz visszaküldessenek, nem áll összefüggésben a §. rendelkezéseivel.

II. Eljárás a fellebbezés nyilvános előadása esetében.

«Az 1893 : XVIII. t.-c.-kel (S. E.) megegyezőleg az új perrendtartás is kettős fellebbezési eljárást ismer. Az egyik a fellebbezési eljárás szóbeli tárgyalással, a másik a fellebbezési eljárás nyilvános előadás alapján. Az elsőben a szóbeliség és közvetlenség egész terjedelemben érvényesül. A fellebbező új tényállításokat, nyilatkozatokat és bizonyítékokat hozhat fel és az elsőbiróság által eszközölt bizonyítás felvételének ismétlését és kiegészítését kivánhatja. Hasonló jog illeti meg a fellebbező ellenfelét is. Ez a közreműködés megkívánja, hogy a fél a járásbirósági eljárásban vagy személyesen, vagy ügyvéde által, a törvényszéki eljárásban ügyvéde által képviselve, a fellebbezési tárgyaláson részt vegyen. Az ügyvéd közreműködése kétségtelenül hátrányokkal is jár, ha figyelembe vesszük azt, hogy gyakran az ügy elhalasztása szükségessé válik és hogy csekélyebb ügyekben a per tárgyának értéke nem áll arányban azzal a költséggel, amely az egyik vagy másik félre az ügyvédnek a fellebbezési biróság székhelyére való utazásából és az ott való tartózkodásból háramlik. Ezen felül ez az alapper költségét tetemesen emeli.» (M. J.)

Ezeknek a szempontoknak megfelelő fellebbvitel a fellebbezési eljárás nyilvános előadással. Az elsőbiróság itélete ebben az esetben a peranyag egészében, úgy a mint az az elsőbiróság által meg lett állapítva, ténybeli és jogi vonatkozásaiban az ügyvédek közreműködésének nem kizárásával, de annak hiányában is felülbirálatot nyer.

Annak a meghatározásában, melyik módon intéztessék el a fellebbezés, két szempont irányadó. Az egyik a felek megegyező akarata. A fellebbezések egy része nem annyira az elsőbiróság itéletében megállapított tényállás ujabb megállapítására vagy kiegészítésére vonatkozik, hanem igen gyakran csak jogi méltatását tartja sérelmesnek. Ez utóbbinál az ügyvéd közreműködésének hiánya a helyes itélkezés szempontjából nem válik érezhetővé. Ha tehát a törvény ilyen esetekben a feleket a közreműködés kötelezettsége alól felszabadítja, az által a biróra nézve valamely magánjogi szabály fenforgásának megállapítását vagy a törvény helyes értelmezésének lehetőségét nem nehezíti meg. A törvény tehát abból indul ki, hogy a felek rendszerint csak akkor fogják ügyüket közös megegyezéssel szóbeli tárgyalás helyett nyilvános előadás utján elintéztetni, ha az ügynek csak jogi megbirálása vitás; mindazonáltal ezt nem szabja meg kötelezően, hanem teljesen a felekre bízza (512. §.), feljogosítja azonban a biróságot arra, hogy a nyilvános előadást szóbeli tárgyalásra alakítsa át. (517. §.)

A másik szempont az, hogy a törvény a fellebbviteli rendszer egyszerűsítése s az eljárás gyors lebonyolítása szempontjából az elsőbiróság által elkövetett lényeges alaki sérelmek tekintetében és ezen alaki sérelmek megállapítására vonatkozólag nem nyujt külön jogorvoslatot, hanem azt a fellebbezés keretébe utalja. Ehhez még három eset járul: a perköltség, a mulasztás, a pergátló körülmények kérdései (513. §.). Mindezekben az esetekben egyszerűbb kérdések döntetvén el, a felek közreműködése nélkülözhető s az csak ritka esetben válik szükségessé.

512. §.

Ha a fél fellebbezésében kijelenti, hogy fellebbezését szóbeli tárgyalás nélkül kivánja elintéztetni, a fellebbezés az ellenféllel a 134. §. második és utolsó bekezdésének megfelelő alkalmazásával oly felhivás mellett közlendő, hogy ha maga részéről a fellebbezés szóbeli tárgyalását kivánja, ebbeli kérelmét a fellebbezés kézbesítésétől számitandó nyolc nap alatt a fellebbezési birósághál irásban jelentse be, szabadságában áll azon-

ban, ha szóbeli tárgyalást nem kíván, a fellebbezésre ügyvéd által ellenjegyzett észrevételeit ugyane határidő alatt irásban benyujtani.

A szóbeli tárgyalás kérése valamint az észrevételek két példányban, ha pedig több fellebbező fél külön élt fellebbezéssel, annyi példányban nyujtandók be, hogy mindegyik fellebbezőnek egy-egy példány jusson.

Ha több fellebbező közül nem valamennyi kívánja a szóbeli tárgyalás mellőzését, vagy ha több ellenfél közül csupán egy kéri is a szóbeli tárgyalás kitüzését, az ügyet valamennyi érdekelt félre nézve szóbeli tárgyalás alapján kell eldönteni.

513. §.

A fellebbezést szóbeli tárgyalás kitüzése nélkül kell elintézni, ha az itélet ellen csupán az 504. §. 1—5. pontjai, vagy az 505. §. alapján fellebbeztek, úgyszintén ha az itéletet csak a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében támadták meg, valamint ha a fellebbezés a perfelvételi tárgyalás elmulasztása alapján vagy a pergátló kifogások tárgyában hozott itélet ellen történt.

Szóbeli tárgyalás kitüzése nélkül kell továbbá elintézni a járásbiróság itélete elleni fellebbezést, ha a per tárgyának értéke száz korona értéket meg nem halad. Az érték valószinüvé tételére és megállapitására a 476. §. megfelelően alkalmazandó.

Ezekben az esetekben az ellenfél a fellebbezésről azzal értesitendő, hogy a fellebbezés kézbesitésétől számitandó nyolc nap alatt a fellebbezésre irásban benyujthatja észrevételeit a fellebbezési biróságnál. Az észrevételek példányainak számára és felszerelésére nézve az előbbi §. alkalmazandó.

Az 512. §. arról az esetről szól, a mikor a felek maguk kivánják a fellebbezésnek szóbeli tárgyalás nélkül elintézését és teljesen megegyezik a S. E. 172. §-ával.

Az 513. §. ellenben azokról az esetekről rendelkezik, amelyekben a fellebbezést már a törvénynél fog a felek akaratára való tekintet nélkül, nyilvános előadás utján kell elintézni.

Az e szakaszban taxative felsoroltak legnagyobbrészt tulajdonkép felülvizsgálati esetek.

Az 513. §. a S. E. 173. §-ától abban tér el, hogy a pergátló kifogásoknak és a 100 koronát meg nem haladó értékü pereknek elintézését is a nyilvános előadás esetei közé veszi

fel. Az első eltérés a törvény azon álláspontjának a következménye, mely szerint a pergátló kifogást itélettel kell elintézni (181. §.), a másik eltérés indokai már a fejezet bevezetéséhez vannak előadva.

Egyezően a S. E. 126. §-ával a fellebbezési érték megállapításában nem az itélet, hanem a kereset tárgyának értéke vétetik irányadóul. Ez alól azonban kivételnek van helye a követelés leszállítása esetében. Ha tehát felperes a kereseti követelését 100 koronát meg nem haladó összegre leszállítja, vagy csak ezen összeg erejéig fellebbez vagy csatlakozik, a fellebbezés csak nyilvános előadás útján lesz elintézendő. (Lásd az 521. §. jegyzeteit is.)

Az érték megállapítására nézve az 5—8. §-ok alkalmazandók.

Az előző törvényjavaslat azt tartalmazta, hogy az egy eljárásból egyesített (190., 233. §§.) perek esetében a közös itélet «fellebbezhetőségére nézve» az a per irányadó, melynek tárgya a legnagyobb értékű. Ezt a rendelkezést átvette az új perrendtartás 476. §-a, azzal a módosítással, hogy kihagyatott e két szó: «fellebbezhetőségre nézve».

Minthogy a 477. és 496. §§. szerint, kivéve ha az itélet ellentmondással megtámadható, minden elsőbirósági itélet ellen van helye fellebbezésnek, ez a rendelkezés csak abból a szempontból jöhet tekintetbe, vajjon szóbeli tárgyalás vagy nyilvános előadás legyen.

Igaz, hogy a mellett a szabály mellett, hogy a legnagyobb értékű per tekintendő irányadónak, a nagyobb perrel egyesített kisebb per mégis oly fellebbviteli eljárásban fog részesülni, a mely reá különben nem volna alkalmazható, de ez a fellebbezések, illetőleg felülvizsgálatok számát nem fogja szaporítani és azzal indokolható, hogy ha a felsőbiróság a közös itéletet már úgyis felülvizsgálhatja, nem volna helyes, ha az itéletnek egy részét, a mely a felülbirálandó részszel többnyire összefüggő, érintetlenül legyen kénytelen hagyni, habár azt igazságtalannak tartja.

514. §.

Ha az 512. és az 513. §. értelmében a fellebbezést szóbeli tárgyalás nélkül kell elintézni, a fellebbezési biróság a fellebbezés felett nyilvános előadás alapján határoz.

A nyilvános előadás napjáról a felek csupán az előadandó ügyek jegyzékének kifüggesztése útján értesittetnek. A kifüggesztés a biróság

hirdetményi tábláján nyolc nappal, sürgős esetben legalább három nappal az előadás előtt történik.

Az előadó előterjesztésére a 497. §. alkalmazandó.

Az előadó előterjesztése után a felek kérelmeiket szóval indokolhatják.

515. §.

Ha a fellebbezést a bíróság szóbeli tárgyalás nélkül intézi el, a határozathozatalban az elsőbirósági itéletből, valamint a tárgyalási jegyzőkönyvből és mellékleteiből megállapítható tényállás irányadó. Az elsőbíróság előtt nem érvényesített tények és bizonyitékok a fellebbezési eljárásban csak az 513. §. eseteiben és csak annyiban hozhatók fel, amennyiben hivatalból figyelembe veendő körülménynek, vagy annak a megállapitása forog kérdésben, hogy az elsőbíróság az eljárásra vonatkozó valamely szabályt helytelenül alkalmazott vagy mellőzött. Ily tényállitások és bizonyitékok csak a fellebbezésben, vagy az irásbeli észrevételekben adhatók elő és a felek szóbeli előterjesztésében nem pótolhatók.

516. §.

Az 513. §. eseteiben az ellenfél a fellebbezéshez egyáltalán nem, az 512. §. eseteiben pedig csak akkor csatlakozhatik, ha egyúttal maga részéről a szóbeli tárgyalás kitüzését kéri.

517. §.

Ha a fellebbezési bíróság az 512. és az 513. §. eseteiben az ügy előadása után a fellebbezés elintézhetése végett bizonyitásfelvételt rendel el, vagy ha az elsőbíróság előtt nem tárgyalt kérdés felől kell határoznia, úgyszintén ha a felek meghallgatását az ügy felderitése végett különben szükségesnek találja, szóbeli tárgyalást tűz ki. Ha az ügy előadásánál mind a két fél jelen van, a bíróság a szóbeli tárgyalást azonnal megnyithatja.

Ha a bíróság az igazolás kérdésében szóbeli tárgyalást tart, a fellebbezést is szóbeli tárgyalás alapján kell elintézni.

A szóbeli tárgyalásra minden tekintetben azok a szabályok alkalmazandók, amelyeket a szóbeli tárgyalás alapján elintézendő fellebbezés esetében kell alkalmazni; az 513. §. eseteiben mindazonáltal a fellebbezési kérelmet sem felemelni, sem megváltoztatni nem lehet és csatlakozásnak nincs helye.

Az 514—517. §§. a S. E. 174—178. §-aival nagyobbrészt megegyeznek és ezektől különösen a következőkben térnek el: Az 515. §. abban tér el a S. E. 175. §-ától, hogy a fellebbezési eljárásban felhozható novumok körét tüzetesebben meghatározza, az 517. §. pedig abban tér el a 177. §. 2. bek.-től, hogy míg ez utóbbi szerint a szóbeli tárgyalás a 173. §. esetében, vagyis a nyilvános előadásra a törvény által utalt ügyekben csak az eljárási szabály alkalmazása tekintetében és csak a fellebbezésben vagy az irásbeli észrevételekben felhozott tények bizonyítására szorítkozhatik, addig az 517. §. ezt a korlátozást megszünteti és ebben az esetben is (513. §.) épp úgy megengedi a novumok felhozását, mint akkor, ha az 512. §. alapján kért nyilvános előadás változik át szóbeli tárgyalássá. Ha már az ügy szóbeli tárgyalásra került, akkor semmi nehézség vagy hátrány nem származhatik abból, hogy a felek a fellebbezési kérelem támogatására új tényeket és bizonyítékokat szabadon felhozhatnak. Az 513. §-ban felsorolt fellebbezési okok természete a mai eljárás szigorú korlátozását nem kivánja meg és csak annyit tesz indokolttá, hogy az irásbeli fellebbezésben érvényesített fellebbezési kérelmet felemelni vagy megváltoztatni ne lehessen.

Fellebbezés esetében a csatlakozás, mely nem csupán a jogkérdésre szorítkozhatik, rendszerint nélkülözhetetlenné teszi a szóbeli tárgyalást. A fellebbező felet nevezetesen akkor sem lehetne elzárni attól, hogy a csatlakozási kérelemmel szemben új tényeket és bizonyítékokat hozhasson fel, ha a csatlakozás csak a jogkérdésben támadja meg az itéletet. A fellebbező részére a csatlakozással szemben mindenesetre ugyanazt a helyzetet kellene biztosítani, mint a milyen az ellenfél részére az 512. §-ban a fellebbezéssel szemben biztosíttatik. Ez okból az 516. §. a csatlakozást, mely felette zavarná az eljárás egyszerűségét, az 512. §. esetében csak akkor engedi meg, ha az a szóbeli tárgyalás kérésével kapcsoltatik össze, az 513. §. eseteiben ellenben, melyekben az érdemben szóbeli tárgyalásnak nincs helye, egészen kizárja.

Magától érthető, hogy a csatlakozás kizárása az ellenfél önálló fellebbezési jogát nem érinti, de akkor következménye úgy is a szóbeli tárgyalás, hacsak mindegyik fellebbező fél ki nem jelenti fellebbezésében, hogy a szóbeli tárgyalást nem kivánja.

Az 516. §. 2. bek. szerint kivételnek akkor van helye, ha az ellenfél oly kérdésben csatlakozik, amelyre nézve az 513. §. értelmében a nyilvános előadás kötelezően van előírva, péld. a

perköltségre nézve. Ily esetben tehát a csatlakozó fél a szóbeli tárgyalást nem tartozik kérni és csatlakozása is csak nyilvános előadás útján nyer elintézést.

Ha a fellebbezés a fellebbezési határidő elmulasztása miatt igazolási kérelemmel együttesen terjesztetik elő, az igazolás kérdésében a szóbeli tárgyalás, mely a törvény szerint a fellebbezési bíróságnál tartandó, hacsak erről mindkét fél le nem mond (lásd a 456. §-t) el nem kerülhető. Ekkor azután már csak az eljárás egyszerűsítésére szolgál, ha az igazolás megadása esetében a fellebbezés kérdése is folytatólag szóbeli tárgyalás alapján intéztetik el.

518. §.

Ha a megtámadott itélet csak az alperes pergátló kifogása felől határozott, vagy valamely hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény alapján mondotta ki a per megszüntetését, a fellebbezési bíróság itéletében az ügyet, ha további tárgyalása szükséges, tárgyalás és itélethozatal végett az elsőbirósághoz visszautasítja.

Az 518. §. az 506. §-hoz kapcsolódva azt határozza meg, hogy nyilvános előadás esetében mikor köteles a fellebbezési bíróság az ügyet az első bírósághoz visszautasítani. (V. ö. az 506. §-hoz tett jegyzeteket.)

519. §.

A mennyiben az 512—518. §-okból más nem következik, a 486., 487., 488., 490., 491., 494., 500., 503—509., 511. §-okban, a 499. §-nak első, második és negyedik bekezdésében foglalt rendelkezések a nyilvános előadás alapján elintézendő fellebbezés esetében is megfelelően alkalmazandók, azonban azzal az eltéréssel, hogy a felebbezés akkor is visszautasítandó, ha az a 481. §. 3. pontjában foglalt kellékeknek meg nem felel, továbbá, hogy a 486—488. §-okban elrendelt idézés helyett az érdekeltek az 512., illetőleg az 513. §. értelmében értesitendők, végre, hogy az 506. §. második bekezdése esetében a fellebbezési bíróság az elsőbiróságtól eldöntött kérdésekre köteles szorítkozni.

Az 519. §. a rendszerinti (szóbeli) fellebbezési eljárásnak a nyilvános előadás alapján elintézhető fellebbezésre is alkalmazmazható §-ait jelöli ki és egyszersmind megállapítja azoknak

az eljárás természetéből következő módosításait, megegyezően a S. E. 179. §-ával.

Az idézett §§. közül a 486., 487. §§. a fellebbezés alakjáról, a 488. §. az idézésről, a 490. §. a fellebbezés visszautasításáról, a 491. §. a fellebbezési eljárás felfüggesztéséről, a 494. §. a fellebbezési kérelem megváltoztatásáról, az 496. §. a fellebbezés visszavonásáról, az 500. §. a hatáskör megvizsgálásáról, az 503. §. az elsőbirósági itélet megváltoztatásának korlátairól, az 504. §. a megtámadás alapján elrendelhető feloldási, az 505. §. az erre való tekintet nélküli feloldások eseteiről, az 506. §. a közbenszóló itéletek vagy a perújítás elutasítása esetében az első bíróság által el nem döntött kérdések esetleges tárgyalásáról, az 507. §. az itélet tartalmáról, az 508. §. a fellebbezési költségekről, az 509. §. a fellebbezési bíróság itéletének a felülvizsgálatra tekintet nélküli végrehajthatóságáról, végül az 511. §. az itélet kézbesítéséről és az igazolásról rendelkezik.

A §. megállapítja az idézett §§-nak az eljárás természetéből folyó módosításait.

Igy a 486., illetve a 492. §. szerint a fellebbezés hivatalból egyebek közt csak akkor utasítandó vissza, ha az a 482. §-ban megjelölt kellékek közül a 3-ik pontban megállapított annak a kelléknek, mely szerint a fellebbezésnek tartalmaznia kell azt, hogy a fellebbező az itéletet egész terjedelmében, vagy mely részében támadja meg, és hogy annak minő megváltoztatását kéri, meg nem felel. A jelen §. megállapítja, hogy a fellebbezés az 512. és 513. §§. eseteiben is visszautasítandó, ha a 482. §. 1—3. pont alatti kellékeknek meg nem felel; továbbá, hogy a felek ezen eljárásban nem idéztetnek, hanem értesíttetnek; végül, hogy az 506. §. 2. bek. esetében, vagyis ha a megtámadott itélet az alap és mennyiség szerint vitás követelésnek csupán alapja felett határozott, vagy ha a megtámadott itélet a perújításnak helyt nem adott, abban az eljárásban, a melyben a bírónak nincs módjában közvetlen szóbeli tárgyalás útján szerezni meg információját, a fellebbezési bíróság az elsőbíróság által eldöntött kérdésekre köteles szorítkozni.

MÁSODIK FEJEZET.

Felülvizsgálat.

«Míg a törvény a másodfokú perorvoslatot a novumok megengedésével az eddigi rendes eljárás fellebbezésével szemben a szélesebb alapra fekteti: a harmadfokú perorvoslatot megszorítja, a ténykérdésnek ujbóli felülbirálását kizárja és ezt csak az 534. §-ban előirt korlátokon belül engedi meg s így rendszerint csak a jogkérdésben enged további felülvizsgálatot. A törvény e tekintetben nagyobb részt megegyezik nemcsak a S. E.-sal, hanem a szóbeliségen alapuló azokkal a peres eljárásokkal általában, a melyek az ügynek háromfokú eldöntését fogadták el.

Azok között az ellenvetések között, amelyek a revisio ellen tehetők, kétségkivül a legnyomósabb a ténykérdés és a jogkérdés elkülönítésének nehézsége.

E tagadhatatlan jogosultsággal biró ellenvetés ellenére, mely a S. E. gyakorlatában is felmerült, oly harmadfokú fellebbviteli mód, a mely a ténykérdésnek a harmadfokban való megvizsgálását feltétlenül megengedné, nem ajánlható. Egyrészről ugyanis a ténykérdés kétszeri tárgyalása és eldöntése általában elegendőnek tekinthető és a ténykérdés harmadszori közvetlen szóbeli tárgyalása, ha alapos akar lenni, aránytalan nehézségekbe kerülne, és a feleknek és az államnak aránytalan költségeket okozna. Más részről az a fellebbvitel, mely a tény- és jogkérdés szétválasztásának nehézségét elkerüli, csak a semmiségek, vagyis az in abstracto, t. i. a fenforgó ügyek felülbirálása nélkül felismerhető törvényellenességek constatálására szorítkozhatnék. Ez pedig, legalább nálunk, a mi tapasztalataink szerint nem lenne elég biztosítéka a helyes igazságszolgáltatásnak és nem elégítheti ki a felek jogos érdekét. Nem maradt tehát más hátra, mint elvben a S. E. felülvizsgálati rendszerét fentartani és a gyakorlatban felmerült hiányokat a részletek megfelelőbb szabályozásával orvosolni. A bajok alapokát, a ténykérdés és jogkérdés szétválasztását pedig, ott a hol arra még szükség van, a gyakorlat egészséges érzékére kell bizni, a mely ebben az irányban máris megtalálta a helyes útat.

Másodrangú kérdés, nem-e célszerűbb, ha a felülvizsgálati biró csak a megsemmisítésre szorítkozik? Ez ellen szól mindenekelőtt az, hogy a fellebbvitel ily berendezése azt hozná magával, hogy a fél panaszában a törvénysértést tüzetesen meg-

jelölje és hogy a felülvizsgáló biró csak erre a megjelölt törvénysértésre szorítkozhassék. A fél tehát, ha még annyira igaza volna is, pervesztes lenne, ha a megsértett jogszabályt nem helyesen jelölte meg, illetőleg formulázta. Ez a formalizmus nem volna sem a mi nagyrészt még nem codifikált jogunknak, sem pedig népünk jogérzetének megfelelő és nem is volna méltányos akkor, a midőn bíróságaink is tévednek az alkalmazandó jogszabályban. Végül is a fél nem a biró ellen, hanem ellenfele ellen keresi törvénybiztosította jogát.

Kétségtelen, hogy az itélet megsemmisítése nem volna pótolható abban az esetben, midőn annak indokolása ugyan helytelen, de rendelkezése más indokokból megfelelő. A felső birónak tehát mindenképen meg kell vizsgálnia, hogy az itélet más jogszabály alapján nem tartható-e fenn és természetesen tisztában kell lennie azzal is, hogy mi volna a megfelelő határozat. Ha alaposan akar eljárni, nem tehet másként, különösen magánjogi vitákban, a hol mondható: hogy a jog az esetben rejlik, és különösen nálunk, a hol kiválóan áll az, hogy a biró nemcsak jogot alkalmaz, hanem talál is. Ha pedig a felülvizsgálati biró már ennyire kénytelen menni, akkor ugyanazzal a fáradsággal ki is mondhatja a helyes eldöntést, a melyet — ha alaposan akar eljárni — az alsó birónak az indokolásában úgyis mintegy utasításul kellett volna adnia.» (M. J.)

520. §.

A fellebbezési bíróságok itéletei ellen az 521—523. §-ok korlátai között felülvizsgálatnak van helye.

520. §. «Felülvizsgálatnak a fellebbezési bíróságok itéletei ellen»; tehát a járásbirósági eljárásban a kir. törvényszékek mint fellebbezési bíróságok — a törvényszéki eljárásban a kir. itélő-táblák mint fellebbezési bíróságok itéletei ellen van helye, és pedig minden itélet és nemcsak a végitéletek ellen az 521—523. §§. korlátai közt.

521. §.

Ha a per tárgyának értéke ötszáz korona értéket nem halad meg, a 758. §. 3. és 5. pontjában felsorolt perekben pedig akkor, ha a per tárgyának az értéke száz koronát nem halad meg, a törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak itélete ellen felülvizsgálatnak nincs helye. Az érték valószinüvé tételére és megállapítására a 476. §. megfelelően alkalmazandó.

A fellebbezési bíróság ítélete ellen a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében felülvizsgálatnak csak akkor van helye, ha a felülvizsgálat egyúttal az ítélet egyéb része ellen is irányul.

521. §. A S. E. 181. §. értelmében a felülvizsgálat ki van zárva, ha a kereset tárgyának értéke járulékok nélkül 400 K értéket meg nem halad. A J. B. a M. J.-tal szemben, mely szerint a S. E.-nak ez a rendelkezése a törvényszék mint fellebbezési bíróság ítélete elleni felülvizsgálatra nézve fentartandó, a felülvizsgálati értékhatárnak 100 K-ra való leszállítását és ezzel kapcsolatban azt indítványozta, hogy az 500 K-t meg nem haladó perekben a felülvizsgálat csak nyilvános előadás útján intéztessék el, és pedig a következő indokolással: «Erre a lényeges módosításra a bizottságot azok a panaszok indították, a melyek a törvényszék végleges ítélkezése ellen a gyakorlatban felmerültek. A 100 és a 400 K értékhatár közötti pereknek gazdasági viszonyaink között már oly jelentőségük van, hogy azoknak a harmadfokú fellebbvitelét teljesen elzárni nem lehet. Ehhez járul, hogy a per tárgyának értéke, különösen az ingatlanok valóságos értéke a perben alkalmazott általános értékeléssel pontosan meg nem határozható, azt gyakran felülmulja. Általános tapasztalat szerint a felek ezekben a kisebb értékű perekben ritkábban fognak élni felülvizsgálattal. A félnek az a körülmény, hogy a felülvizsgálat útja előtte nyitva van, minden esetre megnyugtatására szolgál. Hogy azonban a felülvizsgálatnak ez a kiterjesztése a felekre nézve ne járjon aránytalan költséggel és a bíróságra nézve elviselhetlen munkateherrel, az 500 K-t meg nem haladó értékű perekben a felülvizsgálat tárgyalás kitüzése nélkül nyilvános előadás alapján intéztessék el és a feleket az ügy előadása után felszólalási jog se illesse. Ilykép a felülvizsgálat kiterjesztése által előálló munkatöbblet előreláthatólag nem lesz oly nagy, hogy a kir. itélőtáblák azt a birósági személyzet nagyobb szaporítása nélkül is el ne birhassák.

A S. E. 182. §-ának azt a korlátozását, mely szerint határjárási, mesgyeigazítási és sommás visszahelyezési perekben felülvizsgálatnak nincs helye, az új pdt. nem vette át és a felülvizsgálati jogorvoslatnak ezekben a perekben is helyet ad. Habár ezek a perek a birtokállapotnak csak előzetes rendezését célozzák, gyakran, különösen a jog birtokába visszahelyezés esetében, nehéz és a felekre nagy jelentőségű kérdéseket tárgyaznak és esetleg nagy összegű kártérítési követeléseket is érvényesítenek.

A J. B. a 758. §-ban felsorolt perek közül csak a 3. és 5. pontokban felsorolt pereket tartotta oly fontosaknak, hogy ezekben felülvizsgálatnak legyen helye a fellebbezési bíróság ítélete ellen már akkor is, ha tárgyuk értéke száz koronát meghalad, ellenben a váltópereket és az ehhez hasonló pereket nem tartotta oly fontosaknak és oly nehezen eldönthetőknek, hogy ezeket is kivegye az ötszáz koronás felülvizsgálati érték alól. Ezért a bizottság az 521. §. 2. bek. 2. sorában 2., 3. és 4. helyébe a 3. és 5. számokat tette.

A jelen §. azzal, hogy az érték megállapítására az 513. §-t megfelelően alkalmaztatja, annak is ad kifejezést, hogy a keresetnek a fellebbezési eljárás folyamán leszállítása a felülvizsgálati értékhatárra ugyanolyan befolyással van, mint az elsőbirósági eljárásban történt keresetleszállítás. Következik az már abból az elvből, hogy a fellebbezési eljárás az elsőbirósági eljárásnak a folytatása. Ezzel a törvény az ebben a kérdésben addig fennállott gyakorlat ingadozását is megszünteti. Ha tehát felperes a fellebbezési eljárás folyamán keresetét leszállítja, a fenmaradó érték lesz irányadó a felülvizsgálat megengedése vagy meg nem engedése szempontjából és nem az az érték, a mely a fellebbezési birósági ítélet felülvizsgálattal megtámadott részének felel meg.

Az első bekezdésben foglalt korlátozás a §. értelmében egyébiránt csupán a törvényszék mint fellebbezési bíróság ítélete elleni felülvizsgálatra áll fenn, ellenben a kir. itélőtábla mint fellebbezési bíróság ítélete, habár felperes kereseti követelését akár az első birósági, akár a fellebbezési eljárásban leszállítja, felülvizsgálattal megtámadható, mert az 521. §. csak a törvényszéknek mint fellebbezési bíróságnak ítélete elleni felülvizsgálatról szól.

Ily esetben csak az vizsgálandó, hogy a leszállított összeg a 2500 K-t meghaladja-e vagy sem, mert az előbbi esetben a kir. Kúria, utóbbi esetben a kir. itélőtábla bir hatáskörrel.

A §. második bekezdésében foglalt korlátozás kiterjed mind a járásbirósági mind a törvényszéki perekre, és pedig oly értelemben, hogy csupán a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében önálló felülvizsgálatnak nincs helye; azonban a törvény nem zárja ki, hogy az ilynemü felülvizsgálati kérelem elfogadandó, ha az ellenfél a per érdemében megengedett felülvizsgálati kérelemmel élt, de nem zárja ki azt sem, hogy a fél az ellenfél felülvizsgálati kérelméhez a perköltség viselése vagy mennyisége miatt csatlakozhassék.

Ha járásbirósági perben felperes kereseti követelését a

fellebbezési eljárásban 100 K-ra leszállítja, a felülvizsgálat ki lesz zárva és a 100 K értékhez a perköltség összege hozzá nem számítható.

A §. második bekezdése magában foglalja azt is, hogy a perköltség összege úgy az a kérdés is, hogy a 426. §. értelmében a perköltség kölcsönösen megszüntetendő vagy az egyik fél perköltségben marasztalandó-e, a mennyiben felülvizsgálatnak helye van, tárgya a felülvizsgálatnak és ezzel hatályon kívül helyeztetett a kir. Kúriának az a gyakorlata, mely szerint az ily kérdés eldöntésébe nem bocsátkozott, kiindulva abból, hogy a perköltség összegének megállapítása, valamint a 426. §. (S. E. 110. §.) rendelkezése az elsőbiróság által belátása szerint eldöntendő ténykérdésre vonatkozik.

Az egyesített perekre nézve v. ö. a 476. §-hoz adott jegyzeteket.

522. §.

A fellebbezési bíróságnak az illetékességet megállapító itélete vagy itéletének az illetékességet megállapító része ellen felülvizsgálatnak csak abban az esetben van helye, ha a törvény kizárólagos illetékességet állapít meg.

Nincs helye felülvizsgálatnak a fellebbezési bíróság itélete ellen azon az alapon, hogy a per a járásbíróság hatáskörébe tartozik, sem pedig azon az alapon, hogy a per tekintettel az értékre a törvényszék hatáskörébe tartozik-e.

Az 522. §. 1. bek. megegyezik a S. E. 184. §-ával, a mely az illetékesség kérdésében használható felülvizsgálatot korlátolja. A felülvizsgálat továbbá az 522. §. szerint az értéken alapuló hatáskör kérdésében ki van zárva, és pedig nemcsak akkor, ha a hatáskör megállapíttatott, hanem akkor is, ha azt a másodbiróság nem állapította meg. Ezek a kérdések jelentőségüknek megfelelő megvizsgálásban részesülnek akkor, ha azokkal két forum foglalkozott.

A birói illetékességre nézve egyébiránt csak egy esetben van helye a felülvizsgálatnak, t. i. akkor, ha a törvény az illetékességet kizárólagosan állapítja meg.

A kizárólagos illetékességre nézve. Ld: a 19. §-nál levő jegyzeteket.

523. §.

A fellebbezési bíróságnak az elsőbiróság itéletét helybenhagyó itélete, vagy itéletének helybenhagyó része ellen az a fél, aki az elsőbiróság

itéletét, illetőleg itéletének helybenhagyott részét fellebbezési kérelemmel vagy ellenkérelemmel meg nem támadta, felülvizsgálati kérelemmel nem élhet.

Az 523. §. megegyezik a S. E. 183. §. rendelkezésével.

524. §.

A felülvizsgálat a 479. §. értelmében, azonban az 522. §-ban foglalt korlátozással, az itélet előtti eljárásban hozott határozatokra is kiterjed.

Az 524. §. megegyezik a S. E. 184. §-ban foglalt megfelelő rendelkezéssel és a 479. §-nak a fellebbezési eljárásra vonatkozó rendelkezéseit a felülvizsgálati eljárásra terjeszti ki.

525. §.

A felülvizsgálati biráskodást a kir. itélőtáblának mint fellebbezési bíróságnak itélete felett a kir. Kúria gyakorolja.

A kir. törvényszéknek mint fellebbezési bíróságnak itélete felett a felülvizsgálati biráskodást az értékre tekintet nélkül a járásbíróság hatáskörébe utasított azokban a perekben, amelyek tárgyának értéke kétezerötszáz koronát meghalad, a kir. Kúria, minden más esetben az illetékes kir. itélőtábla gyakorolja.

525. §. «Az az intézkedés, hogy a kir. járásbíróságok hatáskörébe utalt perekben a felülvizsgálati biráskodást nem kizárólag a kir. itélőtáblák, hanem azokból a 2500 K értéket meghaladó perekben a kir. Kúria gyakorolja, azon az elven alapul, hogy különben a kir. Kúria, mint az ország legfőbb bíróságának a magánjog egyes részeiben való döntése ki volna zárva.» (M. J.)

Az érték meghatározására nézve Ld: az 517. §-hoz felhozottakat.

526. §.

A felülvizsgálati kérelem határideje tizenöt nap. Ez a határidő záros és az itélet kézbesítésétől számítandó, a felülvizsgálati kérelmet azonban már az itélet kihirdetése után be lehet nyujtani.

526. §. A felülvizsgálati határidőről szóló szabály megegyezik a S. E. 188. §-ával azzal az eltéréssel mégis, hogy a határidő nem a kihirdetéstől, hanem a kézbesítéstől számíttatik.

Ez a szabály folyománya a 399. és az 511. §-ban foglalt rendelkezéseknek. Ld: az ottani jegyzeteket.

527. §.

A felülvizsgálati kérelmet a fellebbezési bíróságnál ügyvéd által ellenjegyezve írásban kell benyujtani.

A felülvizsgálati kérelemnek magában kell foglalnia:

1. a felülvizsgálandó itélet megjelölését;

2. határozott kérelmet, annak a kijelentésével, hogy a fél az itéletet egész terjedelmében vagy melyik részében támadja meg;

3. annak a kijelentését, hogy a fél az itéletet mely alapon támadja meg.

527. §. «A 95. §. értelmében az ügyvédi képviselet a felülvizsgálati eljárásban minden esetben, tehát a járásbirósági eljárás alá tartozó ügyekben is kötelező (megfelel a S. E. 187. §-ának is). Hogy az ügyvédi képviselet nélkül benyujtott felülvizsgálati beadvány hivatalból visszautasítandó s az ügyvédi képviselet nélkül megjelent fél meg nem jelentnek tekintendő, a 98. §-ból következik. Az ügyvédi képviselet mellett a képviselet igazolásának: a meghatalmazásnak vagy az ügyvédi ellenjegyzésnek pótolhatása a 110. s a 140. §-ban van szabályozva.» (M. J.) E szerint az ügyvédi ellenjegyzés hiányából a felülvizsgálati beadvány hivatalból visszautasítandó, ellenben ha a beadványból kitünik, hogy az valamely ügyvédi irodából került ki, jelesül ha az ügyvéd a beadványon meg van nevezve, vagy a beadvány az ügyvéd bélyegével vagy pecsétjével el van látva s csak az ellenjegyzés hiányzik, a beadvány az ügyvédnek hiánypótlás végett visszaadandó. Ugyanez áll (98. és 110. §§.) a felülvizsgálati bírósághoz érkező — ügyvédi ellenjegyzéssel el nem látott — válasziratra és egyéb beadványokra nézve is.

A felülvizsgálati tárgyaláson a fél képviseletében megjelenő ügyvéd vagy törvényes helyettese, ha megbizása a periratokban igazolva nincs, vagy nyomban nem igazoltatik, a tárgyalásban való részvételre nem bocsátható, mert a felülvizsgálati eljárásban a fél meg nem jelenése joghátránnyal nem járván, e miatt halasztásnak vagy egyelőre a tárgyalásra bocsátásnak helye nincs, és kivétel ez alól csak akkor tehető, ha a felülvizsgálati kérelem igazolással kapcsolatos, a mely esetben az igazolás kérdésében a 452. és 456. §§. értelmében szóbeli tárgyalás tartandó.

Az 527. §-nak az a szabálya, mely szerint a felülvizsgálati kérelmet írásban kell beadni, az ügyvédi kényszernek a következménye. Minthogy a felülvizsgálati eljárásban a szóbeliség csak fakultativ, és a felülvizsgálati kérelem nem előkészítő irat, hanem a felülvizsgálati perorvoslatnak önálló alapja, nem-

csak a felülvizsgálandó itélet megjelölése, hanem a felülvizsgálat alapjának, terjedelmének és a kérelemnek a kijelentése is lényeges kelléke a felülvizsgálati kérvénynek. A §-nak ez a rendelkezése a S. E. 190. §-tól csak annyiban tér el, hogy nem kivánja meg, hogy a fél minden esetben az itélet megváltoztatását kérje, hanem csak annyit hagy meg, hogy a kérelemnek határozottnak kell lennie. Összefügg ez az 541. és 542. §-nak rendelkezésével. A S. E. eddigi gyakorlata sem követte szigorúan a S. E. 190. §-ának ezt a formalismusát és nem utasította vissza a felülvizsgálati kérelmet akkor, ha abban a fél nem az itélet megváltoztatását, hanem pl. feloldását kéri, kivéve, ha a fél a fellebbezési biróság itéletének feloldását és a fellebbezési bíróságnak további eljárásra vagy új itélet hozatalára való utasítását kérte, vagyis ha a fél kizárólag eljárási és nem anyagi jogszabály sértését panaszolta.

Minthogy a törvény a «megváltoztatás» szóra súlyt nem fektet, ennélfogva, ha a fél a fellebbezési biróság itéletét egészben vagy a megjelölt részben nem megváltoztatni, hanem feloldani kéri és panasza sem irányul csupán az 542. §. 2. bekezdésében érintett feloldásra, a panasz az itéletnek érdemi részére vonatkozónak lesz tekintendő és az itélet, illetőleg ennek egy része megváltoztatása ellen akadály fenn nem forog, és pedig annál kevésbé, mert az 541. §. az 1. bek. nem a beadvány beltartalmára, hanem arra vonatkozik, hogy a felülvizsgálati biróság az itéletet nem vizsgálhatja meg oly részben, mely megtámadva nincs; ez pedig a jelen esetben fenn nem forog.

A felülvizsgálat alapjának megjelölése azért szükséges, mert bizonyos esetekben (542. §.) a felhozott felülvizsgálati alapra köteles szorítkozni a felülvizsgálati biróság, a kérelem szabatos előadása pedig azért nem mellőzhető, mert a biróság a kérelem korlátain túl rendszerint nem terjeszkedhetik. A §. nem kivánja meg, hogy a fél a felülvizsgálati eljárást képező jogi sérelmet, illetőleg a megsértett jogszabályt forma szerint tüzetesen megjelölje, hanem megelégszik azzal, hogy a felülvizsgálati kérelem egész tartalmából kivehető legyen a támadásnak a felülvizsgálat körére befolyással biró alapja.

E tekintetben, habár a törvény nem irja elő, hogy a felülvizsgálati kérelemben a felülvizsgálat alapja miképen jelölendő meg, mégis a felek érdekében áll oly esetben, midőn a felülvizsgálati kérelem arra alapíttatik, hogy anyagi jogszabály sértetett meg, megjelölni a megfelelő jogszabályt, oly esetben pedig, midőn az eljárási jogszabály megsértése panaszoltatik, meg-

jelölni azokat a ténykörülményeket, amelyekből a jogszabálysértés származik, amennyiben pedig jogszabálymegsértéssel tények megállapíttattak, mellőztettek vagy felhozottaknak tekintettek, az elkövetett jogszabálysértéseket körülírni, mivel általános panaszok, jelesül ha azok arra vonatkoznak, hogy a tényállás más, mint azt a fellebbezési bíróság megállapította, hogy a tanuk vagy szakértők vallomása mást tartalmaz, hogy a tanuk vagy szakértők vallomása nem megbizható, hogy bizonyos tényállítások valószinüsíttettek-e vagy nem, a jogsértés tüzetes megjelölése nélkül figyelembe nem vehetők.

Arra nézve, hogy a felülvizsgálati kérvény hány példányban adandó be, az 547. §. általános rendelkezésénél fogva a fellebbezési eljárásra vonatkozó 487. §-ának, külalakjára és a hiányzó példányok pótlására nézve a 134. §. ut. pontjának rendelkezései irányadók.

528. §.

A felülvizsgálati kérelmet a 483. §. megfelő alkalmazásával és az ügyre vonatkozó iratoknak szükség esetében az elsőbiróságtól való bekövetelése után a felülvizsgálati bírósághoz fel kell terjeszteni.

Az 528. §. megegyezik a S. E. 192. §-ával. E szerint a 483. §-nak az iratok felterjesztésére vonatkozó intézkedései a felülvizsgálati eljárásra vannak kiterjesztve.

529. §.

Ha a felülvizsgálati kérelem elkésettnek mutatkozik, vagy oly határozat ellen van intézve, mely ellen fellebbvitelnek nincs helye, valamint ha a felülvizsgálati kérelem az 527. §. 1—3. pontjaiban meghatározott kellékeknek meg nem felel, vagy más nem pótolható hiány miatt visszautasítandónak mutatkozik, az elnök azt a felülvizsgálati tanács elé terjeszti, mely a felülvizsgálat visszautasítása kérdésében a felek meghallgatása nélkül határoz.

A felülvizsgálati tanács elé terjesztendö továbbá a felülvizsgálati kérelem akkor is, ha a felülvizsgálati tanács elnöke azt találja, hogy a felülvizsgálat az 525. §. értelmében nem annak a bíróságnak a hatáskörébe tartozik, amelyhez az iratokat felterjesztették, ami felett a tanács szintén a felek meghallgatása nélkül határoz. A kir. itélőtábla felülvizsgálati tanácsa, ha azt találja, hogy a felülvizsgálat a kir. Kúria hatáskörébe tartozik, az iratokat hivatalból is a kir. Kúriához terjeszti fel. Amiatt, hogy a kir. itélőtábla felülvizsgálati tanácsa az ügyet felülvizsgálati hatáskörébe tartozónak állapította meg, fellebbvitelnek helye nincs. Ha a

kir. Kúria felülvizsgálati tanácsa azt találja, hogy a fellebbezési bíróságtól vagy a kir. itélőtáblától felterjesztett ügynek felülvizsgálata a kir. itélőtábla hatáskörébe tartozik, ennek megállapitása után az iratokat az illetékes kir. itélőtáblához teszi át. A kir. Kúria e megállapítása úgy a kir. itélőtáblára, mint a felekre kötelező. Ha a kir. Kúria felülvizsgálati tanácsának elnöke vagy felülvizsgálati tanácsa az ügy előadására és tárgyalására határnapot tüzött ki, az ügy felülvizsgálatának a kir. itélőtáblához való áttétele többé sem nem kérhető, sem el nem rendelhető.

A felülvizsgálat elfogadása esetében az elnök a tanács határozatát nem közli a felekkel.

Az 529. §. általában megegyezik a S. E. 193. §-ával. Eltér attól abban, hogy a visszautasítás esetei mellé még a nem pótolható hiány általános eseteit is felveszi a visszautasítás esetei közé: ilyen pl. a perképesség, az ügyvédi képviselet hiánya.

Kérdés támadhatna az iránt, hogy oly esetben, a midőn csak a tárgyaláson tünik ki, hogy a felülvizsgálati beadvány valamely hiány miatt hivatalból visszautasítandó, vagy kijavítás végett visszaadandó lett volna, a visszautasítás vagy kijavítás ekkor még helyet foglalhat-e? Az elkésett felülvizsgálati kérelemre, vagy oly esetben, a midőn a felülvizsgálatnak nincs helye, az 547. §. általános rendelkezéseinél fogva kétségtelenül a fellebbezésre vonatkozó 490. §. lesz alkalmazandó. Ugyancsak ez a §. lesz alkalmazandó akkor, ha az ügyvédi meghatalmazvány hiányzik és nyomban nem pótoltatott, mert a képviselet hivatalból vizsgálandó. Az ellenjegyzés hiánya, ha az ügyvéd a tárgyalásra megjelent, a megjelenés következtében, ha pedig az ügyvéd meg nem jelent, az által veendő pótoltnak, hogy a felülvizsgálati kérvényt benyujtó ügyvéd a perben meg volt bizva.

Ha akár a tanácselnök által eszközlendő előzetes megvizsgálás alkalmával, akár csak a tárgyaláson tünik ki, hogy a felülvizsgálati kérelem részben visszautasítandó (pl. igényperben vagy végrehajtás megszüntetése iránti perben, részben egybehangzó itéletek esetében), a részben visszautasítás akár a tárgyalás kitüzése, akár az ügy előadása alkalmával kimondandó, és pedig ez utóbbi esetben az ügyvédek felszólalása előtt, mert a visszautasítandó részben a felszólalás meg nem engedhető, a visszautasításhoz pedig a tanács határozata kivántatik meg.

Ha a kir. itélőtábla mint felülvizsgálati bíróságnál csak a tárgyaláson tünnék ki, hogy az ügyben a felülvizsgálat a kir. Kúriához tartozik, a hatáskör kizárólagosságánál fogva az ügy a kir. Kúriához lesz átteendő.

530. §.

Ha az 545. §. esete nem forog fenn, a felülvizsgálati tanács elnöke az ügy előadására és tárgyalására határnapot tűz és erről a feleket a 134. §. második és utolsó bekezdésének megfelelő alkalmazásával értesíti.

A határnapot akként kell kitüzni, hogy az értesítésnek az ellenfél részére való kézbesítése és a határnap között mintegy tizenöt nap maradjon.

Sürgős esetben a tárgyalási időköz megrövidíthető.

Az 530. §. részben megegyezik a S. E. 193. §-ával. Eltér attól abban, hogy a tárgyalási időközt mintegy 15 napban állapítja meg (30 helyett) és a megrövidítés korlátozását elejti, mert nem akarja kizárni, hogy rendkívüli sürgősség esetében vagy a felek kölcsönös kérelmére rövidebb határidőre is lehessen tárgyalást tüzni. Az ellenfélre nézve ebből a rövid határidőből nem származik hátrány, mert ebben az esetben csatlakozási kérelmét, mint a novumok felhozását az 531. §., illetve az 535. §. ut. bek. szerint a tárgyaláson is pótolhatja.

531. §.

Az ellenfél a tárgyalási időköz első felében a felülvizsgálati bírósághoz ügyvéde által ellenjegyzett válasziratot nyujthat be, melyben a felülvizsgálati kérelemhez csatlakozhatik. A csatlakozás a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésére is szorítkozhatik.

A válaszirat első példánya az iratokhoz csatolandó, a másodpéldányt pedig az ellenfélnek és ha több ellenfél van, ezeknek a további példányokat hivatalból kell kézbesiteni.

Az elkésve benyujtott vagy csak a felülvizsgálati tárgyaláson pótolt válasziratban foglalt csatlakozási kérelem csak abban az esetben vehető figyelembe, ha a fél a tárgyaláson valószinüvé teszi, hogy válasziratával hibáján kivül késett.

Az 531. §. egyezik a S. E. 194. §-ával. A tárgyalási időköz számítására nézve Lsd. a 141. és a 449. §§-hoz tett jegyzeteket.

Miután a válaszirat, illetőleg csatlakozási kérelem nem pusztán előkészítő jelleggel bir, a csatlakozás már a válasziratban előadandó; épp úgy előadandók a fellebbezési bíróság előtt nem érvényesített azok a bizonyítékok és tények, melyeket a fél az 534. §. alapján felhozni kiván (535. §.), a beadvány kül-

és belkellékeire nézve pedig a felülvizsgálati kérelemre nézve fennálló szabályok alkalmazandók.

Nincs akadály az ellen, hogy a felülvizsgálattal élő fél az ellenfél válasziratában foglalt csatlakozási kérelemre a nyitva álló határidőn belül válasziratot adhasson és esetleg csatlakozási kérelmet előterjeszthessen.

A válaszirat elkésett voltára nézve elegendő az elkésés, vagy nem pótolható hiány tényének megállapítása, mert az ilynemű válaszirat vissza nem utasítandó, hanem mint beadvány egyszerűen tekintetbe nem jöhet, tartalma az előadó által nem ismertethető, költség azért meg nem állapítható, fenmaradván a tárgyaláson jelen levő ügyvédnek a szóbeli felszólalás joga. A fél hibáján kívül elkésett csatlakozási kérelemre nézve a §. u. bek. alkalmazandó.

532. §.

A felülvizsgálati tárgyalás az előadó előterjesztésével veszi kezdetét. Az előterjesztésbe felveendők a felek kérelmei, indokaik ismertetésével, valamint az ügy állása, amennyiben ez a felek kérelmeinek megértheteséhez és a megtámadott itélet felülbirálhatásához szükséges. Az eljárásra vonatkozó adatokat csak annyiban kell ismertetni, a mennyiben az eljárás a felülvizsgálati vagy csatlakozási kérelemben kifejezetten meg van támadva, vagy amennyiben ez a hivatalból figyelembe veendő körülmények (540. §.) megitélhetése végett szükséges.

Az előadó előterjesztése után a felek szóval is indokolhatják kérelmeiket.

«Az 532. §. fentartja a S. E. 195. §-ának azt a szabályát, hogy az ügyet — eltérően a fellebbezési tárgyalástól — nem a felek, hanem a biró adja elő. Minthogy a felülvizsgálati kérelem nem előkészítő irat, hanem a felülvizsgálatnak önálló alapja, nincs arra szükség, hogy a fél azt a tárgyaláson ismételve előadja. Mivel a megjelenés a felekre nézve nem kötelező, a birónak úgy is mindig el kell az ügy előadására készülnie, s ha már elkészült, a felek megjelenése esetében is előadhatja az ügyet, annál inkább, mert itt az előadás csak az iratok tartalmára szorítkozik és döntésnek csak az iratok alapján levén helye, a feleknek a ténykérdés tekintetében indokolt széleskörű közreműködését a perorvoslatnak ez a neme nem kivánja meg. Kötelező szóbeliség a törvény felfogása szerint csak a tényállás kifejtéséhez és megállapításához szükséges.» (M. J.)

Hozzájárul ehhez, hogy miután az 533. § szerint az ira-

tokban előterjesztett felülvizsgálati és csatlakozási kérelmeket megváltoztatni nem lehet és az ügyiratokat előzően rendszerint nem az elnök, hanem az előadó tanulmányozza, a fél ellenőrzése a tekintetben, hogy felszólalásában nem-e terjeszkedik ki a felülvizsgálati és csatlakozási kérelmen túl, nem az elnöknek, hanem csak az előadónak állana módjában, a szavazó birák pedig csak a tanácskozás alkalmával győződhetnének meg arról, hogy a felszólalás alkalmával felhozott panaszok az iratban felhozattak-e vagy sem?

A S. E. 191. §-ához képest tüzetesebben szabályozza e §. az előadó előterjesztését és megszorítja annak terjedelmét. Szükséges ez a szabályozás azért, mert felülvizsgálati biráink egy része a tapasztalat szerint túl megy azon a határon, a melyen belől a felülvizsgálati jogorvoslat mozog, a mi a felülvizsgálati tárgyalás hosszadalmasságát idézi elő. Ha pl. a tényállás nincs megtámadva, felesleges annak előadása, mily úton, mily bizonyító eszközökkel jutott a fellebbezési bíróság annak a megállapítására. A korlátozás egyébként a felülvizsgálatnak az 541. és 542. §§-ban megszabott körével áll összefüggésben.

A S. E. törvénynek, valamint az új perrendtartásnak a felülvizsgálatra vonatkozó szabályai lényegileg térnek el az előző eljárásnak a fellebbezésre vonatkozó szabályaitól; jelesül abban, hogy a tényállás megállapítása most már a legfőbb bíróságnál rendszerint ki van zárva és a felülvizsgálat csak arra terjed ki, vajjon a fellebbezési bíróság akár ítéletében, akár az előző eljárásban a felülvizsgálati vagy csatlakozási kérelemben panaszolt jogszabálysértést elkövette-e vagy sem? Ha a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás helyes és teljes, és az ellen panasz nem emeltetett — kivéve ha hivatalból figyelembe veendő törvénysértés fordul elő — a felülvizsgálati bíróság csak annak megbirálására szorítkozik, hogy a fellebbezési bíróság a megállapított tényállásra helyesen alkalmazta-e a megfelelő anyagi jogszabályt. A felülvizsgálati bíróság határozata rendszerint ítélet lesz, a mellyel a felülvizsgálati kérelem vagy elutasíttatik, vagy annak helyt adása mellett a fellebbezési bíróság ítélete egészben vagy részben megváltoztatik és a megfelelő rendelkezés kimondatik. Ha ellenben valamely eljárási jogszabály sértetett, vagy ha a fellebbezési bíróság jogi álláspontja téves, a helyes anyagi jogszabály alkalmazásánál megkivántató tényállás pedig nincs megállapítva, a felülvizsgálati bíróság feloldó végzést, esetleg közbenszóló- vagy részítéletet fog hozni, a melyben kifejtve az alkalmazandó anyagi jogszabályt és kiemelve a ténymegállapításnál figyelembe veendő körülménye-

ket, a fellebbezési birósságot új tárgyalásra, a tényállás szabályszerű megállapítására és új itélet hozatalára fogja utasítani. Végül, ha hivatalból figyelembe veendő pergátló akadály forog fenn, az 540. és 542. §§. szerint jár el és mindkét alsóbiróság itéletét hatályon kívül helyezi.

Ezekhez képest a felülvizsgálati tárgyaláson az előadó első sorban a netán fenforgó pergátló körülményeket fogja előterjeszteni, továbbá a felülvizsgálati kérelem és a csatlakozási kérelem netáni hiányait, továbbá az ügyállást, a mennyiben ez a felek kérelmeinek megérthetésére és a megtámadott itélet felülbirálásához szükséges, de korántsem a tényállást, mert a tényállás a fellebbezési biróság itéletében van megállapítva és a tényállás a felülvizsgálati eljárásban is irányadó, ügyállás alatt pedig a pernek általános menete és az értendő, hogy a keresetnek és esetleg viszontkeresetnek mi a tárgya, hogy a kereseti kérelem, illetőleg viszontkereseti kérelemmel szemben az ellenfél minő jogi álláspontra helyezkedett, hogy az első biró mily itéletet hozott, hogy a fellebbezési birósságnál új körülmények merültek-e fel, hogy a fellebbezési biróság mily itéletet hozott és ezután kimerítően ismertetendők a felülvizsgálati kérelem, a netáni válaszirat tartalma s az azokban előterjesztett kérelmek. Az előadónak különösen tartózkodnia kell az alsóbirósságok itéleteiben előterjesztett részletes tárgyalások menetének, a felek jogi érveléseinek, a tanukkal, birói szemlével vagy szakértőkkel bizonyíttatni kivánt tényállításoknak, a tanuk és szakértők vallomásainak, valamely előző per- vagy egyéb hivatalos iratoknak beható ismertetésétől; és pedig már azért is, mert ezek nagyobbára oly peranyagok, a melyekből az alsó biróság informátióit vagy a ténymegállapításnál értékesíthető adatokat és bizonyítékokat meríthet és esetleg meritett is; azonban a felülvizsgálati biróság rendszerint már nincs hivatva ezek alapján a tényállást megállapítani, kijavítani, vagy kiegészíteni, s mert, ha az előadó ily adatoknak részletes előadásába bocsátkozik, nem csak megnehezíti birótársainak az előadás és a megállapított tényállás közti különbségnek felismerését, hanem a tárgyaláson jelen levő ügyvédeket is provokálja az előadás helyesbítésére, a tényállás kiegészítésére és helytelen irányban megtámadására. Az előkészítő iratok, jelesül a néha hosszadalmas fellebbezési beadvány és az észrevételek csak akkor ismertetendők — és kihagyva azokból akkor is a jogi érveléseket — ha azokra az itéletben mint kiegészitő részére hivatkozás történik és csak annyiban, a mennyiben a felülvizsgálati panasz megérthetéséhez szükséges. A perhez csatolt okiratok tartalma csak

akkor adandó elő, vagy az okiratok csak akkor olvasandók fel, ha és amennyiben azok a per eldöntésére lényeges befolyással birnak és a panasszal összefüggésben állanak. Az alsó bíróságok ítéleteiből csak a panasz megérthetéséhez szükséges rész olvasandó, ha pl. a fellebbezési bíróság az első bíróság ítéletétől eltérően más vagy kimerítőbb tényállást állapított meg ítéletében, jelesül ha az elsőbíróság ítéletéből semmit sem fogadott el, akkor ennek felolvasása feltétlenül mellőzendő. Az előadó szem előtt tartsa mindig, hogy az 533. §. értelmében csak annyi ismertetendő, a mennyi a felek felülvizsgálati kérelmeinek megértéséhez és felülbirálatához szükséges. A mi ezen túl megy, nem csak felesleges időpazarlás, hanem eltereli a bíróság és a felek figyelmét a lényeges körülményektől, a felülvizsgálat valódi tárgyától.

«Felek» alatt a felülvizsgálati eljárásban az őket képviselő ügyvédek értendők, a nem ügyvéd által megjelenő fél meg nem jelentnek tekintendő. A felet magát tehát felszólalási jog egyáltalában nem illeti meg, kivéve a 96. §-ban említett személyeket. Az ügyvédek felszólalásának sorrendje nincs szabályozva, úgy az sem, hogy többször szólalhatnak-e fel. A gyakorlat az, hogy először a felülvizsgálati panasszal élő felet illeti a szó, ha pedig mindkét fél élt felülvizsgálattal, vagy az egyik csatlakozással, azt a felet, a ki az egész fellebbezési ítéletet támadta meg. A törvény csak egyszeri felszólalást ismervén, az ügyvédek egymással szemben perbeszédeket nem válthatnak.

533. §.

Az iratokban előterjesztett felülvizsgálati és csatlakozási kérelmeket sem megváltoztatni, sem pedig a kérelem tárgyát fellebb emelni nem lehet.

Az 533. §. megegyezik a S. E. 196. §-ával. Miután a törvény nem kívánja a feleket a nélkülözhető szóbeli tárgyalás költségeivel terhelni és nem teszi a felek szóbeli előadásait a birói cognitió tárgyává, természetes, hogy az iratokban előterjesztett kérelmeknek megváltoztatását és felemelését is kizárja.

534. §.

A felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletét az abban előadott tényállás alapján vizsgálja felül.

A felebbezési bíróság ítéletében előadott tényállás megtámadása csak akkor vehető figyelembe, ha a megtámadást a fél a felülvizsgálati

kérelemben, illetőleg a válasziratban kifejezetten érvényesítette. Az itéletben előadott tényállással szemben bizonyitékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel. (402. §.)

Tényállítás valóságának vagy valótlanságának megállapitását csak azon az alapon lehet felülvizsgálni, hogy a megállapitás jogszabály helytelen alkalmazásával vagy mellőzésével, vagy nyilvánvalólag helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmáva lellentétben áll Tényállást az 535. és az 537. §. esetén kivül a felülvizsgálati bíróság a bizonyítás mérlegelése vagy tárgyalás alapján meg nem állapithat.

534. §. A S. E. 185. §-a szerint: a felülvizsgálat csak azon az alapon kérhető: *a)* hogy az ügy eldöntésénél valamely anyagi jogszabály helytelenül volt alkalmazva, vagy mellőzve; *b)* hogy a 165. és 166. §§-ban említett feloldási esetek valamelyike a fellebbezési eljárásban fordult elő; *c)* hogy az itéletben, vagy az ennek alapjául szolgáló eljárásban valamely lényeges, az ügy eldöntésére befolyással biró eljárási szabály helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve; a 197. §. szerint pedig: a felülvizsgálati eljárásban a fellebbezési bíróság itéletében megállapított tényállás irányadó. A fellebbezési bíróság itéletében megállapított tényállás csak azon az alapon támadható meg, hogy az itéletben valamely jogszabály megsértésével voltak tények megállapítva, figyelmen kívül hagyva vagy felhozottaknak tekintve. E részben bizonyítékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel. Az első- és a fellebbezési bíróság előtt nem érvényesített tényeket és bizonyítékokat a felülvizsgálati eljárásban csak akkor hozhatni fel, ha valamely eljárási szabály nem alkalmazása vagy nem helyes alkalmazása forog kérdésben

Hasonló rendelkezések vétettek fel az új perrendtartás tárgyában keletkezett M. J.-ban, és pedig az 530. §-ban megfelelve a S. E. 185. §-ának, azonban azzal a módositással: «A felülvizsgálat csak azon az alapon kérhető, hogy valamely jogszabály a fellebbezési bíróság itéletében, vagy az ennek alapjául szolgáló eljárásban helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve»; az 539. §-ban pedig a S. E. 197. §-a szóról-szóra vétetett fel.

A J. B. az 539. §-t (M. J.), jelenleg 534. §-t újra szövegezte, minek következtében az előző 530. §. rendelkezése tárgytalanná vált.

A J. B.-t az új szabályozásra a következő okok indították: «A felülvizsgálat alapjának tágitására a gyakorlatban mind a birói, mind az ügyvédi körökből merültek fel óhajok.

A M. J.-nak a sommás eljárással megegyező az ellen a rendelkezése ellen, hogy a felülvizsgálat csak azon az alapon kérhető, hogy valamely jogszabály a fellebbezési bíróság ítéletében helytelenül volt alkalmazva, vagy mellőzve, főleg a jogkérdés és a ténykérdés közti határvonal megállapításának nehézségeit szokták felhozni. Ámbár ezek a nehézségek nem leküzdhetetlenek és a legfelsőbb bíróságra megnyugvással lehet azok megoldását bizni, mégis kétségtelen, hogy a felülvizsgálat alapjának ilyen meghatározása mellett a gyakorlatban eltérő megoldások keletkeztek, a melyek a felülvizsgálat körének terjedelmét bizonytalanná tették. E bizonytalanság oka főleg abban rejlik, hogy mind a felek, mind pedig a bíróságok igyekeztek azokban az esetekben, a mikor a fellebbezési bíróság ítéletének helytelenségéről meggyőződtek, a kérdést a jogszabály megsértésének vagy mellőzésének keretébe szorítani; ez a törekvés pedig nem jutott — és elvi alap hiányában a concret esetek, valamint a bíróságok felfogásának különféleségénél fogva nem is juthatott — mindig egyenlő megnyugtató eredményre. Mindenesetre azonban ez a törekvés, a mely nemcsak nálunk, hanem egyebütt is, hol a felülvizsgálat a jogkérdésre van korlátolva, felszinre jutott, arra mutat, hogy a felülvizsgálat e korlátolása a gyakorlati élet követelményeinek nem felel meg eléggé.

Igaz ugyan, hogy a perben minden kérdés a ténykérdés vagy a jogkérdés körébe tartozik. Azonban kétségtelen az is, hogy vannak olyan ténykérdések is, a melyek megitélését megnyugvással reá lehet bizni a harmadfokú bíróságra akkor is, ha előtte szóbeli tárgyalásnak és bizonyításfelvételnek nincsen is helye. Ilyen kérdések pl. a kereskedelmi gyakorlatnak és általában a tényleges szokásnak alkalmazása, a gyakorlat által nálunk ténykérdésnek minősített az a kérdés, hogy a jogügyletet nem szinleg kötötték-e, a tartásdíj összege és általában mindazok az általános tapasztalati szabályok és azok alkalmazása, amelyekre a tudomány vagy a mindennapi élet tanít. Az ilyen és hasonló kérdésekben a felülvizsgálatot csakis a törvénynek rendelkezése, de nem valamely gyakorlati nehézség zárja ki, és ebbe az olyan törvényhozás, amely a felülvizsgálatot első sorban a felek érdekében kivánja szabályozni, nem nyugodhatik bele.

E fejezet bevezetésében már kimutattatott, hogy a felülvizsgálat nem egyéb, mint harmadfokú korlátozott fellebbezés. «Ebből önként következik, hogy a korlátot a harmadfokú bíróság előtt célszerűen létesíthető eljárásban, azaz abban kell keresni, hogy a harmadfokú bíróság, a mely előtt ujabban tár-

gyalni és bizonyítást felvenni nem lehet, bizonyos kérdéseknek eldöntésére kevésbé alkalmas, mint az alsóbb bíróság, a mely rendszerint szóbeli tárgyalás és közvetlen bizonyításfelvétel alapján határoz. Ellenben nincs semmi ok arra, hogy az oly kérdéseket, a melyek szóbeli tárgyalás és bizonyításfelvétel nélkül is megoldhatók, kizárjuk a felülvizsgálati bíróság vizsgálatának köréből. Ezek a kérdések pedig nemcsak a szoros értelemben vett jogkérdések. Ha a fellebbezési bíróság ítéletének hozatalában valamely általánosan ismert tapasztalati szabályt sértett meg, mellőzött, vagy helytelenül alkalmazott, ha a tartás összegét, a melynek megállapításához sem tárgyalásra, sem bizonyításra nincs szükség, helytelenül állapította meg, ha bebizonyított, vagy bizonyításra nem szoruló tényekből helytelen következtetéseket von, ha ténymegállapításai az iratok tartalmával ellentétben állanak: a felülvizsgálati bíróság minden veszély nélkül megbirálhatja azt, hogy követett-e el az alsóbb bíróság hibát vagy nem, ha ezek a kérdések esetleg nem is tartoznak a szoros értelemben vett jogkérdések sorába. Helytelen csak az volna, ha a felülvizsgálati bíróság abban az esetben is maga döntené el a vitás kérdést, a melyben az eldöntés csak bizonyitás mérlegelése vagy tárgyalás alapján történhetik. Mivel a felülvizsgálati bíróság rendszerint bizonyítást nem vehet fel és a tárgyalás előtte korlátozva van: a felülvizsgálati bíróság ilyen tények megállapításában rosszabb helyzetben lenne, mint a fellebbezési bíróság, amely rendszerint sem a tárgyalásban, sem a bizonyításfelvételben korlátozva nincs.» (M. J.)

Az 534. §. 1. bek. megfelel a S. E. 197. §-a 1. bekezdésének azzal a különbséggel, hogy a felülvizsgálati eljárásban most már nem a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás «irányadó», hanem a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletét az ebben előadott tényállás alapján vizsgálja felül, mert a fellebbezési bíróság ítéletében felhozott tényállás a felülvizsgálati bíróság által a §. u. bek.-ben foglalt korlátok közt módosítható, kiegészíthető vagy kiigazítható.

A 2. bek. szerint a tényállás megtámadása a felülvizsgálati kérelemben, illetőleg a válasziratban érvényesítendő. Ez a rendelkezés itt általánosságban van tartva, ellenben a S. E. 198. §-ban foglalt rendelkezés csak olyan tényekre vonatkozik, a melyek az első és a fellebbezési bíróság előtt nem érvényesíttettek és valamely jogszabálysértés bizonyítására hozatnak fel.

A 2. bek. második mondatának az a rendelkezése, mely szerint az ítéletben előadott tényállással szemben bizonyítékul

csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel, megfelel a S. E. 197. §. 1. és 2. bekezdésének; mégis azzal a különbséggel, hogy míg az 534. §. 1. és 2. bekezdésében «tényállásról» van szó, addig a 3. bek.-ben a «tényállítás» forog kérdésben. Ez a megkülönböztetés azt jelenti, hogy az ítéletben előadott tényállás alatt az 1. és 2. bek.-ben a tényállás szó tágabb értelemben van használva és magában foglalja az ítéletnek tanusító, valamint megállapító részét, melyek közül az első rész alatt nem az ott előadott «tényállítások» és azok mérlegelése értendő, hanem a melyben a fellebbezési bíróság ítéletében felsorolja, hogy mit adtak elő a felek a tárgyaláson, mit vallottak a tanuk, mit tett a bíróság, szóval mi történt a perben; a megállapító rész pedig a szóbeli tárgyalás és a bizonyításfelvétel alapján megállapított tényeket, vagyis az ítéletnek ténybeli megállapításait tartalmazza.

A 3. bek. csak a ténybeli megállapításokra vonatkozik és megadja a felülvizsgálati bíróságnak azt a jogot, hogy felülvizsgálja a fél panaszára a fellebbezési bíróságnak valamely tényállítás valóságára vagy valótlanságára vonatkozó megállapítását nem csupán az alapon, amint ez a S. E. 197. §-ában is foglaltatik, t. i. hogy a megállapítás valamely jogszabály helytelen alkalmazásával vagy mellőzésével történt (pl. meg nem esketett, de megesketendő tanuk vallomásának bizonyítékul elfogadása, a feleknek eskű alatti kihallgatására vonatkozó szabályok megsértése stb.), hanem az alapon is, hogy a megállapítás «nyilván helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll.» Az «élettapasztalat», a «köztudomás», az «összeg megállapítása» nincsenek külön kiemelve, mert az ezekre vonatkozó szabályoknak helytelen alkalmazása is csak nyilván helytelen következtetésre vezetendő vissza. A J. B. jelentésében külön kiemelte, hogy «e §. alapján a fellebbezési bíróság részéről megállapított összegek, például a kártérítés mennyisége is felülvizsgálhatók».

A 4. bek., kapcsolatban az 535. és 537. §-okkal, megfelel a S. E. 198. §. rendelkezésének. A felülvizsgálati eljárásban bizonyításfelvételnek csak igazolás stb. esetében és ezen felül csak az 535. §-nak egészen kivételes eseteiben lehet helye; a mikor t. i. pusztán az eljárásra vonatkozó valamely szabály lévén megsértve, új tényeket és bizonyítékokat a felülvizsgálati eljárásban is sikerrel lehet felhozni, pl. abban a kérdésben, hogy a peres fél önjogú-e vagy sem.

Az 534. §. alapelve ezekhez képest az, hogy a minek orvoslására a felülvizsgálati bíróság az eljárás berendezésénél

fogva alkalmas lehet, azt megteheti, a mire azonban eljárásánál fogva nem alkalmas, attól el van zárva. A felülvizsgálati bíróság mérlegelheti mindazt, a mi az iratokban le van fektetve — feltéve, hogy az előkészítő iratok tartalma a fél által szóval elő volt adva — értékesítheti a köztudomást, saját élettapasztalatait, a logikának, a technikának, az okszerű gazdálkodás szabályait, felülvizsgálhatja a bizonyító erőt is akkor, ha a fellebbezési bíróságnak az az eljárása, mellyel valamely bizonyítéknak bizonyító erőt tulajdonított, jogszabálysértéssel vagy nyilván helytelen következtetéssel történt, vagy az iratok tartalmával ellentétben áll és csak attól van elzárva, hogy felülvizsgálja azt, a mit az alsóbíróság a közvetlenségnél fogva saját észlelése alapján mérlegelés útján, tehát tökéletesebb eszközökkel megállapít, jelesül azt, a mi az alsóbíróság ténymegállapítása szerint létezik vagy történt, ha e mellett a helyes következtetés és az élettapasztalat szabályait meg nem sértette, továbbá azt, hogy a tanu hitelt érdemel-e, hogy a tanu vagy fél a vallomástételnél vagy szembesítésnél ingadozott-e, ellenmondásokba keveredett-e, hogy a vallomás valószinüsíttetett-e? A fellebbezési bíróság által közvetlen tárgyalás alapján megállapított tényeket a felülvizsgálati bíróság meg nem döntheti, mert különben az a szóbeliségben és közvetlenségben rejlő nagy garantiák összetörésére vezetne. Annak azonban nincs akadálya, hogy a felülvizsgálati bíróság meg ne állapíthasson a fellebbezési bíróság iratai alapján oly tényeket, a melyek megállapításához mérlegelés nem kell, pl. a csődnyitás napját az illető végzés alapján, beismerést a tárgyalási jegyzőkönyv alapján stb.

E mellett a szabályozás mellett legnagyobb nehézségre okot adott az a kérdés, hogy mi a ténykérdés és mi a jogkérdés, nagyrészt ki van ugyan köszöbölve, mindazonáltal fenmarad az a szabály, hogy a felülvizsgálati bíróság elsősorban azt tartozik megvizsgálni, hogy a fellebbezési bíróság itéletében jogszabályt sértett-e vagy nem? valamint azt, hogy a fellebbezési bíróság megállapításai valóban ténykérdésre vonatkoznak és nem-e állapította meg tény gyanánt azt, a mi voltaképen jogkérdés?

Jogszabálysértés forog fenn különösen akkor:

1. ha valamely hazai törvényben foglalt jogszabály, valamely szokásjog mellőztetett, vagy helytelenül alkalmaztatott;

2. ha a felek által valamely támadási vagy védelmi eszközök támogatására felhozott vagy bizonyítottaknak vett tényeknek jogi megbirálása helytelen, a tényállás helytelenül subsummáltatott a jogszabály alá. A subsumptio a felülvizsgálatnak tárgya

abban a kérdésben, hogy a felek által állított vagy bizonyítottnak vett tényállás jogi megbirálása helytelen-e? A nehézség csak abban rejlik, vajjon a concret esetben a bíróság tévedése a ténybeli avagy a jogi megbirálást érinti, pl. a felülvizsgálati biró nincs kötve a fellebbezési bíróságnak azon megállapításához, hogy forog-e fenn: birtok, mulasztás, vétel, lemondás, hanem megvizsgálja azt, vajjon a fellebbezési bíróság a megállapított tényekből helyesen vonta-e le a jogi következtetést arra nézve, vajjon ezekből jogi értelemben létre jött-e birtok, mulasztás, vétel, lemondás stb., mert itt a ténybeli mozzanatok önmagukban jogi fogalmakat rejtenek, melyeket sem a mindennapi életben, sem jogi fejtegetéseinkben ténybeli és jogbeli tényezőkre szétbontani nem szoktunk, a melyek szétbontása pedig szükséges akkor, a mikor megvizsgálandó az, hogy nem-e sértett jogszabályt a biró az általa itéletében használt kifejezés jogi megállapításában. Ide tartozik annak a megvizsgálása, hogy a megállapított tényekből a felek közt az állított vagy más jogügylet jött létre, hogy az okirat élők közti, vagy halál esetére szóló rendelkezést tartalmaz, hogy haszonbérleti vagy vételi szerződés jött létre, hogy a megállapodás dologi vagy személyi igényt állapít meg, hogy a megállapított tényekből csupán egy szerződésre, vagy több elkülönített jogügyletre következtetendő, hogy házassági vagy ideiglenes nőtartás iránti perben a házastársak viselkedésének mi a jogi jelentősége. Ha valamely, akár szóbeli, akár irásbeli nyilatkozat homályos, vagy többféle módon értelmezhető, a felek akaratát kell kutatni, ami a ténykérdések keretébe tartozik.

A perben hozott, vagy az itélt dolog kifogásának bizonyítására felhivott itéleteknek értelmezése azok jelentőségétől és hatályától el nem választható.

A perben tett nyilatkozatok jogi jelentőségét és hatályát a felülvizsgálati bíróság szabadon mérlegeli, jelesül azt, hogy a fél nyilatkozatában beismerés vagy elismerés foglaltatik-e vagy sem.

3. A jogszabálysértésre nézve a törvénnyel hasonló tekintet alá esnek a törvényerejű rendeletek, a közhatósági statutumok stb.

A felek által kiállított okiratok, amennyiben a törvénnyel ellentétben nem állanak, a köztük fennálló jogviszony megbirálásánál irányadók, a jogügyleteik szabályozására vonatkozó határozmányok törvénytpótló erővel birnak. Ha az okirat a bizonyítandó jogügyleti nyilatkozatot magában foglalja, pl. a szerződést, az okirat alaki valódiságával maga a jogi cselek-

mény meg van állapítva, épp úgy, mintha a tanuk a szóbeli megállapodást bizonyították volna. Az ekkép létre jött jogügyletek értelmezése, a nyilatkozat jogi jelentőségének megbirálása, a felülvizsgálatnak tárgya. Bizonyítottnak lévén tekintendő az okirat kiállítása, felteendő, hogy az okirat kiállítója a nyilatkozatban foglalt jogi eredményt is kívánta. E mellett a különös akarat, az okirat tartalmától eltérő akarat csak akkor jöhet tekintetbe, ha arról van szó, hogy akarathiány, tévedés, kijátszási szándék forog fenn, ami a nyilatkozatot semmissé teszi, a midőn tehát már nem a nyilatkozat értelmezéséről van szó. Ha az okirat tartalma homályos, érthetetlen, a külön esetnek külön megállapítandó előzményeit kell kutatni. Jogszabálysértés forog fenn, ha a bíróság az okiratok jogi jelentőségének megbirálásánál az okiratok értelmezése tekintetében fennálló jogszabályokat helytelenül alkalmazta, vagy mellőzte. Rendszerint csak oly okiratok helyes vagy helytelen megbirálása képezheti a felülvizsgálat tárgyát, a melyeket a felek valamely jogügylet létesítésének, megerősítésének, vagy megszünésének bizonyítására állítottak ki, vagy a melyekben jogalkotó nyilatkozatok foglaltatnak, ellenben oly okiratoknak mérlegelése és méltatása, a melyek csak az okiraton kívül fekvő valamely ténykörülmény megállapításához segédeszközül vagy információ szerzésére alkalmasak, avagy azoknak, a melyek alapján esetleg csak következtetés vonható a felek közt fenforgó oly viszonyra, a melyből jogi kötelem származik, csak akkor, ha a bíróság ezekből a tényállást jogszabálysértéssel nyilván helytelen ténybeli következtetéssel állapította meg, vagy ha a megállapítás iratellenes.

4. Jogszabálysértés forog fenn, ha a fellebbezési bíróság téves jogi felfogásból kiindulva a fél által felajánlott bizonyítékot mint nem ügydöntő kérdésre vonatkozót mellőzte, ha kötelező bizonyítási szabályt, a bizonyítási teher megoszlására vonatkozó szabályokat figyelmen kívül hagyta.

Ellenben a törvény megsértéséről nem lehet szó akkor, a mikor a törvény csak instruktiv tartalmú, vagy a bírónak belátása szerinti alkalmazásra ad engedélyt, pl. ha a biró belátása szerint hallgathatja meg a feleket, ha birságot alkalmazhat, ha a költbért mérsékelheti stb. Ily esetben a fellebbezési biró meggyőződésének, belátásának helyessége rendszerint felül nem bírálható, ha pedig a törvény ehhez feltételt fűz, felülvizsgálat tárgya az, vajjon azok a tények, melyektől a feltétel függ, megállapíttattak-e.

Minthogy a felülvizsgálat — az 542. §. korlátai között — az egész ügy jogi megitélését vonja maga után, az sines ki-

zárva, hogy az ellenfél is megtámadhassa a tényállást az ítélet fentartása céljából akkor is, ha ő éppen mivel a döntéssel meg van elégedve, nem élt felülvizsgálati kérelemmel, vagy csatlakozással. Erre céloz az 535. §-nak az a rendelkezése, hogy a támadást esetleg a válasziratban kell érvényesíteni.» E szerint a különben az ítélettel megelégedő fél, ha az indokolás ellen van panasza, csak akkor tartozik csatlakozni és megfelelő kérelmet előterjeszteni, ha a rendelkező résznek némi megváltoztatását vagy kiegészítését kívánja; ellenben figyelembe veendő a tényállás megállapítására vonatkozó panaszán kívül az a panasza is, hogy a bíróság más indokokból tartozott volna akkép ítélni, a mint ítélt, pl. hogy a kereset nem időelőttiség, hanem érdemben lett volna elutasitandó, pl. hogy a bíróság a haszonbérleti szerződést nem a keresetben felsorolt szerződésszegéseknek csak egyes pontja, hanem több pontja alapján tartozott volna megszüntnek kimondani; mert nincs kizárva, hogy a felülvizsgálati bíróság a megállapított tények alapján azt a szerződésszegést, amelyet a fellebbezési bíróság lényegesnek nem talált, lényegesnek, ellenben azt, amelynek alapján a fellebbezési bíróság a szerződés megszüntetését kimondotta, lényegtelennek találja stb.

535. §.

Az első vagy a fellebbezési bíróság előtt nem érvényesített tényeket és bizonyítékokat a felülvizsgálati eljárásban csak annyiban lehet felhozni, a mennyiben az 540. §. szerint hivatalból figyelembe veendő körülménynek, vagy annak a megállapítása forog kérdésben, hogy a fellebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó valamely szabályt helytelenül alkalmazott vagy mellőzött.

Ily tényállításokat és bizonyítékokat a felülvizsgálati kérelemben, illetőleg a válasziratban kell érvényesíteni. A szóbeli tárgyaláson ily előadások csak akkor pótolhatók, ha a fél valószínüvé teszi, hogy iratában hibáján kivül nem érvényesíthette azokat. Az utólagos előadások az iratokhoz mellékelés végett irásban is bemutatandók.

Az 535. §. lényegében megegyezik a S. E. 197. §. ut. bek.-vel és a 198. §-sal, azonban pontosabban meghatározva azokat az új tényeket és bizonyítékokat, amelyeket a felülvizsgálati eljárásban fel lehet hozni, s ilyenekül az 540. §-ban felsorolt körülményeket és ezen felül az eljárásra vonatkozó szabályt illető tényeket és bizonyítékokat jelöli meg.

A novumoknak ez a kivételes megengedése részben az addigi rendes eljárásban is fennáll, amely különben a novu-

mok felhozását a fellebbviteli eljárásban eltiltotta. Az a tény pl. hogy a bíróság nem volt szabályszerüen alakítva, hogy a bíróság valamely tagja érdekelt volt, vagy hogy a felek egyike önképviseleti képességgel nem birt, itt is felhozható a fellebbezésben. Ha ily tények felhozását és bizonyítását, vagy pl. annak a panasznak tisztázását, hogy a bíróság tényeket és bizonyítékokat nem engedett felhozni, a felet védelmére meg nem hallgatta, a 245. §-nak megfelelő irat csatolását meg nem engedte, a felső biró előtt ki volna zárva: akkor vagy a feleket az eljárás szabálytalanságának megtámadásáról el kellene tiltani, vagy pedig meg kell engedni, hogy a felső biró az itéletet akkor is feloldhassa, a midőn annak szabálytalansága előtte be nem bizonyíttatott.

Az utólagosan érvényesíthető tények és bizonyítékok körüli eljárásról az 537. és 539. §. szól.

Az itt tárgyalt esetekben, valamint igazolási tárgyalás esetében a fél felszólalása alkalmával jogosítva van az okiratokat a jegyzőkönyvhez mellékelni. Gyakran a fél felszólalása alkalmával oly esetben is kiván okiratokat csatolni, a melyekben annak sem célja, sem helye nincsen, pl. a tényállás kiegészítésére. Akár az egyik, akár a másik esetben, a helyett, hogy az elnök az okirat csatolása vagy nem csatolása iránt döntene, helyesebb, ha ezeket az okiratokat a jegyzőkönyvvezető a féltől átveszi és a tanács határozatához képest a felek nyilatkozataival együtt jegyzőkönyvbe veszi, avagy a félnek rövid úton visszaadja.

536. §.

A fél a fellebbezési eljárás szabálytalansága miatt nem szólalhat fel, ha erre vonatkozó joga a 223. §. értelmében már a fellebbezési eljárásban megszünt

Az 536. §. egyezik a S. E. 199. §-ával. Eltekintve az olyan eljárási szabály megsértésétől, melynek alkalmazásáról a felek le nem mondhatnak, a fél az eljárás szabálytalansága miatt a 223. §. szerint nem szólalhat fel, ha abba beleegyezett, vagy azt ismerve, tárgyalásba bocsátkozott, vagy a tárgyalást felszólalás nélkül folytatta, a fellebbezési bíróság előtt pedig ily pergátló körülmények a 499. §. szerint csak akkor érvényesíthetők, ha azokat a fél már az elsőbiróságnál érvényesítette; ezt az intézkedést pedig az 536. §. a felülvizsgálati eljárásban fentartja.

537. §.

Az 535. §. esetében megengedett bizonyításfelvételt a felülvizsgálati bíróság megkeresett vagy kiküldött bíróra is bizhatja, és amennyiben szükségesnek mutatkozik, az alsóbíróságokat nyilatkozattételre felhivhatja.

Ugyanígy történhetik a bizonyításfelvétel az igazolás kérdésében vagy az eljárás félbeszakadása, felfüggesztése vagy ezek megszünése kérdésében.

Az 537. §. a S. E. 200. §-ának megegyező rendelkezését arra az esetre is kiterjeszti, a mikor a bizonyításfelvétel az eljárás félbeszakadása stb. kérdésében válik szükségessé.

538. §.

A kellően értesített feleknek vagy egyiküknek elmaradása a felülvizsgálat elintézését nem gátolja.

A tárgyalásról való elmaradás miatt igazolásnak nincs helye.

Az 538. §. a S. E. 201. §-ával megegyezik.

539. §.

Ha a szóbeli tárgyaláson csupán az egyik fél jelenik meg és az 535. §. értelmében utólagosan érvényesíthető tényeket vagy bizonyítékokat ad elő, a bíróság, ha fontosaknak itéli azokat a felülvizsgálati kérelem elintézésére, a tárgyalást elhalasztja. A meg nem jelent fél a kitüzött határnapról az utólagos előadást tartalmazó irat másolatának közlésével hivatalból értesíttetik. Ezt a másolatot a félnek huszonnégy óra alatt pótolni kell.

Ez a §. a válaszirat benyujtásának hiján kivül történt elmulasztása esetében is alkalmazandók.

Az 539. §. a S. E. 202. §-ával egyezik. E §. intézkedése folyik abból, hogy a szóbeli tárgyalás a felekre nézve nem kötelező. A tárgyalás elmulasztása a felülvizsgálati eljárásban nem jár a fellebbezési eljárásra megállapított érdemleges hátrányokkal (510. §.). A felülvizsgálati bíróság a kivételesen figyelembe vehető újabb bizonyítást mindenesetre felveszi, ha azt az ügy eldöntésére lényegesnek találja. Ez áll úgy abban az esetben, ha mindkét fél elmarad, mint abban az esetben is, ha csak az egyik fél nem jelenik meg. Ehhez képest a tárgyalás elmulasztása miatt igazolásnak sem ad helyt a törvény. A felek

kellő értesítésének hiányában azonban ujabb határnap tüzendő ki és erről a felek értesítendők, a mi az 508. §-nak kifejezetten fentartott rendelkezéséből következik.

Abból folyóan, hogy a szóbeli tárgyalás a felekre nézve nem kötelező, következik az is, hogy a felek kérelmére a felülvizsgálati tárgyalás el nem halasztható, a mi egyébiránt a felülvizsgálati bíróság munkabeosztásának rendszerével sem egyeztethető meg.

Az utolsó bekezdésre nézve lásd az 531. §. jegyzeteit is.

540. §.

A 180. §. 1. és 2. pontjában említett pergátló körülményt, valamint az 522. §. második bekezdésének korlátai közt a hatáskör hiányát, úgyszintén az 505. §. 1—3. pontjaiban említett hiányokat, továbbá azt a körülményt, hogy a fellebbezési bíróság előtti eljárásban az 504. §. 1—3. és 5. pontjaiban felsorolt esetek valamelyike fordult elő, a felülvizsgálati hiróság hivatalból veszi figyelembe, még pedig akkor is, ha a fellebbezési biróságnak ezek felől hozott határozata jogerőre emelkedett.

Az 540. §. itt minden kétség elkerülése végett taxative felsorolja azokat a pergátló körülményeket és egyéb hiányokat, a melyeket a felülvizsgálati bíróság is hivatalból köteles figyelembe venni.

Mindezek a hiányok különben az eddigi eljárás szerint figyelembe veendők a harmadfokban is, és a §. az eddigi szabályozásnak, illetőleg gyakorlatnak is általában megfelel.

541. §.

A felülvizsgálati bíróság az itéletet csak annyiban vizsgálhatja felül, amennyiben az a felülvizsgálati, illetőleg a csatlakozási kérelemmel meg van támadva.

Ha az 505. §. 1—3. pontjaiban említett esetek valamelyike a fellebbezési bíróság előtti eljárásban fordult elő, a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati, illetőleg a csatlakozási kérelem korlátaira tekintet nélkül jár el.

542. §.

A felülvizsgálati bíróság csupán az eljárásra vonatkozó valamely szabály megsértését az 540. §. esetein kivül csak annyiban veheti figyelembe, amennyiben az itéletet ezen az alapon a felülvizsgálati, illetőleg a csatlakozási kérelemben kifejezetten megtámadták.

Ha az itélet csupán azon az alapon van megtámadva, hogy a fellebbezési bíróság eljárásában az 504. §-ban vagy az 505. §. 1—3. pontjaiban említett valamelyik eset fordult elő, vagy hogy a fellebbezési bíróság az 503—506. és 518. §-ok ellenére határozott, vagy valamely pergátló kifogásnak helyt nem adott, a felülvizsgálati bíróság határozatában csak a felek által felhozott felülvizsgálati alapra szorítkozik, az 505. §. 1—3. pontjaiban említett esetek fenforgását azonban akkor is figyelembe veszi, ha azokat fel nem hozták.

A felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati illetőleg a csatlakozási kérelem indokolása és különösen a felhozott jogszabály iránt határozatának indokaiban nyilatkozni köteles.

Az 541. és 542. §§. a felülvizsgálat körét határozzák meg, és pedig úgy a felek kérelmére, mint az általuk felhozott panaszokra vonatkozóan. Ezek a §§. a S. E. 203. §-ának felelnek meg, de annál kimerítőbben és szabatosabban rendelkeznek.

Az 541. §. 1. bek.-nek az a kijelentése, hogy az itélet felülvizsgálatának csak annyiban van helye, a mennyiben az meg van támadva, a felek rendelkezési jogából következik.

Ellenben az 505. §. 1—3. pontjaiban felsorolt szabálytalanságok (ha a félnek nem volt perképessége, ha a fél nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el, ha a fél ellenfelét előtte tudvalevő lakhelyének elhallgatása mellett mint ismeretlen tartózkodásut, vagy az előtte ismeretes örökösöket mint ismeretleneket idézte perbe) az egész itéletnek, tehát az itélet azon részének a felülvizsgálatát is — természetesen csak e szabálytalanság szempontjából — maguk után vonják, a mely megtámadva nincsen.

Abban a kérdésben, hogy a felülvizsgálati bíróság menynyiben van a fél részéről felhozott felülvizsgálati alaphoz kötve — a S. E. 203. §-ától eltérően — különbséget tesz az 542. §. az 1. és 2. bek.-ben a szerint, hogy csupán az eljárásra vonatkozó valamely szabály megsértése vagy más jogszabály megsértése forog-e fenn. Az 542. §. az eljárásra vonatkozó szabálytalanságot kizárólag csak akkor tekinti hivatalból észlelendő felülvizsgálati oknak, ha az az 540. §-ban kimerítően (taxative) felsorolt szabálytalanságok közé tartozik. (Tehát az előbb az 505. §. 1—3. pontból idézett esetek, továbbá a 181. §. 1 és 2. pontja esetében, ha t. i. a kereset nem tartozik polgári perútra vagy külön eljárásnak van fentartva, ha a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie, az 522. §. szerint, ha a törvény az illetékességet kizárólagosan állapítja

meg, az 504. §. 1—3. és 5. pont alatti esetek (ha t. i. a bíróság nem volt szabályszerüen alakítva, vagy ha jegyzőkönyvvezető nem volt alkalmazva, ha az itélet hozatalában törvény szerint vagy kifogás következtében kizárt biró vett részt, ha jegyzőkönyvbe a felek irták be vagy mondottak be nyilatkozatokat). Az eljárásnak más szabálytalanságát azonban, ha a fél azt panaszként fel nem hozta, sohasem, tehát akkor sem veszi hivatalból figyelembe, ha azt az elsőbíróságnak vagy a fellebbezési bíróságnak hivatalból figyelembe kellett volna vennie. A semmiségeket kivánja ezzel csökkenteni a törvény és kizárni azt, hogy a felülvizsgálati bíróság eljárási szabálytalanság okából akkor is megdöntse az itéletet, ha az érdemileg helyes és a felek az eljárási szabálytalanságba maguk is belenyugosznak. Ennek a kérdésnek főkép a tényállás megtámadására nézve van jelentősége. Szükségessé teszi ezt a szabályozást az is, hogy ilyennek hiányában a bíróság az ügy és a per tényállásának minden legapróbb részletével kénytelen alaposan megismerkedni, a mi első sorban az előadás hosszadalmasságát idézi elő s a bíróság tevékenységét bénítja.

Az 542. §. 1. bek. azonban csak olyan szabályra vonatkozik, a mely pusztán az eljárást illeti; nem ilyen pl. a bizonyítási teher szabálya, a bíróság kérdezési joga a döntő körülmények kiderítésében stb. A «kifejezett» megtámadás csak azt jelenti, hogy a panasz mibenléte megállapítható legyen, de nem teszi azt, hogy a megsértett jogszabályt formulázni vagy pedig a törvény §-ára hivatkozva kell megjelölni.

Máskép áll a dolog az anyagi jogszabály megsértése esetében. A biró az itélet jogszerüségét hivatalból köteles vizsgálni; az anyagi jogszabály alkalmazásában tehát nincs a felektől felhozottakhoz kötve. Alkalmazza a biró az anyagi jogszabályt akkor is, ha a fél azt tüzetesen meg nem jelölte.

A 2. bek. az alól a szabály alól, hogy a felülvizsgálati bíróság az ügyet az anyagi jogszabály alkalmazása szempontjából teljességében (bár a felülvizsgálati kérelem korlátai között) hivatalból megvizsgálni köteles, kivételt állapít meg. Ha a fél az érdemi döntés miatt nem panaszkodik, hanem csak az 504. §-ban és az 505. §. 1—3. pontjaiban említett sérelmek miatt, vagy a miatt emel panaszt, hogy a bíróság a fellebbezési kérelem korlátainak megtartására, az elsőbirói itéletnek feloldására vagy permegszüntető okok alapján hatályon kívül helyezésére, az ügynek az elsőbirósághoz való visszautasítására vonatkozó kötelező szabályok ellenére határozott vagy a pergátló kifogást elvetette, akkor a felülvizsgálati bíróság nem

bocsátkozik az érdembe, az anyagi jogszabály alkalmazásába, hanem csak a felhozott panasz felülvizsgálatára szorítkozik (kivéve ha az 505. §. 1—3. pontjainak valamelyike fenforog). Ezekben az esetekben a megtámadási alap annyira független az érdemtől, hogy annak megitélhetése az érdemnek felülvizsgálatát mellőzhetővé teszi. Az a fél, a ki kifejezetten csak ezekre, az érdemtől távol álló okokra hivatkozik, nem panaszkodhatik, ha a biróság csakis ezeket teszi vizsgálata tárgyává és nem bocsátkozik az érdembe, a melynek felülvizsgálatára nézve a fél előadása semmi támpontot nem nyujt.

A 3. bek. fentartja a S. E. 203. §-ának azt a szabályát, mely szerint a felülvizsgálati biróság a felek által panaszolt törvénysértés felől nyilatkozni köteles. Ezt úgy a felek megnyugtatása, mint a biróság hivatása is megkivánja. Ha a fél jogi érvelése nyilván alaptalan, úgy annak megcáfolása nem fog számba vehető nehézségeket okozni, ha pedig a kérdés valóban kétséges, akkor annyival inkább szükséges, hogy a felülvizsgálati biróság azzal behatóan foglalkozzék.

543. §.

Ha az ügy a fellebbezési biróság itéletében megállapitott, vagy a felülvizsgálati eljárásban az 534—537. §-ok értelmében megállapitható tényállás alapján eldöntésre alkalmas, a felülvizsgálati biróság magában az ügy érdemében itél, vagy pedig a fellebbezési biróság itéletének hatályon kivül helyezésével annak helyébe a megfelelő határozatot hozza. E részben a biróság a felek kérelméhez nincs kötve.

Amennyiben a felülvizsgálati biróság az előbbi bekezdés értelmében nem határozhat, a fellebbezési biróság itéletét és eljárását egészben vagy részben feloldja és a fellebbezési birósághoz további eljárásra és ujabb határozathozatalra utasitja.

A fellebbezési biróság az új eljárásban és határozathozatalban alkalmazkodni köteles a felülvizsgálati biróság álláspontjához.

A perköltség kérdésében az 508. §. alkalmazandó. Ha a fellebbezési biróság itélete a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében is meg van támadva, a felülvizsgálati biróság ezekben a kérdésekben a 424—434. §-ok szabályai szerint jár el.

543. §. A felülvizsgálati határozatnak ebben a §-ban foglalt szabályozása a S. E. 204. §-ának rendelkezéseitől a következőkben tér el:

«1. Az 1. bek. a §-okra hivatkozással szabatosan utal arra,

hogy mikor lehet a felülvizsgálati eljárásban tényállást megállapítani.

2. Világosabban jelöli meg az 1. bek. azt az esetet, a mikor a felülvizsgálati bíróság a perben érdemi itélet esetén kívül határoz, a mennyiben a S. E. 204. §-ának az elsőbíróságok itéleteinek feloldását rendelő szabálya helyett a fellebbezési bíróság itéletének hatályon kivül helyezését és annak helyébe a megfelelő határozat hozatalát irja elő. Megfelelő határozat az, amelyet a fellebbezési bíróságnak kellett volna helyesen meghoznia, ilyen lehet pl. az 504. §. eseteiben az elsőbíróság itéletének feloldása is. Hogy a §. ebben az esetben csak a fellebbezési bíróság itéletének hatályon kívül helyezéséről szól, abban találja okát, hogy a másodfoku itélet meghozatalával az elsőfoku itélet már túlhaladott dolog.

Az a rendelkezés, hogy: «E részben a bíróság a felek kérelméhez nincs kötve», annak a kétségnek eloszlatását célozza, hogy a felülvizsgálati kérelemben előterjesztett kérelem a hozandó határozat minősége tekintetében köti-e a felülvizsgálati bíróságot; hogy pl. ha a fél a fellebbezési bíróság itéletének csupán feloldását kéri, megváltoztathatja-e a felülvizsgálati bíróság az itéletet akkor, ha azt megváltoztatandónak tartja és viszont. A formális kérelemnek nem tulajdonítható oly fontosság, hogy az a felülvizsgálati bíróságot a jogszabály teljes alkalmazásában korlátozná. (Kivéve, ha a felülvizsgálattal élő fél kifejezetten csak eljárási jogszabálysértés miatt a fellebbezési bíróság itéletének feloldását és ezt a bíróságot kéri új itélet hozatalára utasítani.) A felülvizsgálat terjedelmét egyébként az 534. és különösen az 541. és az 542. §. szabatosan meghatározzák.

3. A perköltségre nézve az 509. §. rendelkezéseit terjeszti ki a §. a felülvizsgálati eljárásra és szabályul állítja fel, hogy a perköltség kérdésében, ideértve nemcsak a felülvizsgálati eljárásnak, hanem az elsőbirósági és a fellebbezési eljárásnak a költségét is, a felülvizsgálati bíróság éppen úgy jár el, mint a fellebbezési bíróság. A S. E. szerint eltérő szabályozás hiányában a perköltség kérdésében használt felülvizsgálati kérelem megbirálására is ugyanazokat a szabályokat kell alkalmazni, mint a per főtárgyára vonatkozó felülvizsgálati kérelem esetében, vagyis a perköltség kérdésében is csak jogszabálysértés okából van helye felülvizsgálatnak. Ez az álláspont a gyakorlatban a vitás kérdéseknek egész tömegét idézte fel. A perköltség összege, annak szükségessége, a kölcsönös megszüntetés szabályának alkalmazása vagy mellőzése stb. mind olyan kér-

dések, a melyek a gyakorlatban ellentétes megoldásra találnak. A perköltség mértékének, szükségességének stb. kérdése, ha a per eldöntése szempontjából a bíróságra nézve alárendeltebb jelentőségü is, a félre nézve gyakran éppen olyan fontos, mint a per főtárgya. Ha az itélet megváltoztatása esetében minden korlát nélkül szabadon itél a felülvizsgálati bíróság, nemcsak a perköltség viselésének kérdésében, hanem a ténykérdéseknek tartott összeg, szükségesség stb. kérdésében is, és pedig még akkor is, ha az alsóbíróság ezekben a kérdésekben nem is határozott (pl. a felperest elutasító itéletet megváltoztatván a felülvizsgálati bíróság, az alperest az ő javára költségben is marasztalja, bár az alsóbíróság ezt a költséget nem tisztázta): akkor a következetesség is azt hozza magával, hogy az itélet helybenhagyása vagy csak a perköltségről való határozás esetében se legyen a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálat korlátaihoz kötve, hanem az iratok alapján a perköltség kérdését szabadon felülbirálhassa.» (M. J.)

A S. E. 108. §. szerint mindegyik ügyvéd költsége és díja saját felével szemben volt megállapítandó, akár nyerte, akár vesztette a fél a pert. Ez alapon a felülvizsgálati bíróság az itélet megváltoztatása esetében a nyertes fél költségének, vagyis az alsóbíróság által megállapított összeg és a felülvizsgálati eljárásban megállapított felülvizsgálati költség fizetésére marasztalhatta a vesztes felet a nélkül, hogy az első és a fellebbezési itéletben megállapitott költség összegének megvizsgálásába kénytelen lett volna bocsátkozni. Az új eljárásban az ügyvéd díja és költsége az itéletben való megállapítása mellőztetvén, a perköltség a felülvizsgálati eljárásban nem csak annak ki által leendő viselése, hanem mennyisége kérdésében is lesz megállapítandó és a felülvizsgálati bíróság ezekben a kérdésekben is hivatva lesz belátása szerint határozni, tehát nem szorítkozhatik csupán annak megvizsgálására, vajjon a fellebbezési bíróság a megállapításnál sértett-e jogszabályt vagy nem?

A felülvizsgálati bíróságnak az a határozata, a melyben a fellebbezési bíróság itélete feloldatik és a fellebbezési bíróság további eljárásra utasíttatik, — habár a fellebbezési bíróság a felülvizsgálati bíróságnak abban kifejtett álláspontjához alkalmazkodni tartozik, nem bir relativ jogerővel, mihez képest a feloldás következtében tartott ujabb fellebbezési tárgyaláson — hacsak a feloldással nem érintett közbenszóló vagy részitélet ennek útjában nem áll — új ténykörülmények és bizonyítékok épp úgy hozhatók fel, mint a feloldás előtti fellebbezési tárgyaláson, a bíróság pedig új itéletében az előző itéletétől eltérően

más tényállást is állapíthat meg és máskép is határozhat a felülvizsgálati bíróság álláspontjának épségben tartása mellett.

A felülvizsgálati bíróság mindig a fellebbezési bíróságot utasítja további eljárásra, az elsőbírósághoz visszautasításnak nincs helye, még akkor sem, ha a további eljárás az elsőbíróságot illeti, pl. ha a fellebbezési bíróság csak a pergátló kifogások tárgyában hozott a kifogást elutasító ítéletet, vagy csak az utódlás vagy a perújítás kérdésében (506. §.) és első sorban az elsőbíróság tartoznék eljárni.

A felülvizsgálati bíróságnak a feloldó határozatában kifejtett álláspontja magára a felülvizsgálati bíróságra nézve is bir kötelező erővel, ha a per újabbi felülvizsgálat következtében visszaérkezik.

V. ö. az 506. §-hoz tett jegyzeteket.

544. §.

A felülvizsgálati bíróság, ha azt a felet, aki két egyenlő ítélet ellen felülvizsgálati kérelemmel élt, kérelmével elutasítja és azt találja, hogy a felülvizsgálati kérelem nyilván alaptalan volt, mint konok perlekedőt ezer koronáig terjedhető és a per körülményeihez és a konokság mértékéhez képest kiszabandó birságban marasztalja. Ezer koronáig terjedhető birságban marasztalandó az is, aki felülvizsgálati kérelmet nyujt be oly ítélet ellen, amely ellen a felülvizsgálati kérelem a törvény szerint kétségtelenül ki van zárva.

A birságért a felelősség elsősorban a felülvizsgálati kérelmet ellenjegyző ügyvédet terheli, akinek visszkereseti joga saját fele ellen csak az esetben van, ha a félnek külön irásbeli utasítására élt a felülvizsgálati kérelemmel.

Az 544. §. a S. E. 205. §-ával egyezik.

545. §.

Ha a kir. törvényszéknek mint fellebbezési bíróságnak ítéletét támadják meg és a per tárgyának értéke ezer koronát meg nem halad, a felütvizsgálati bíróság a felülvizsgálati kérelem felől szóbeli tárgyalás nélkül nyilvános előadás alapján határoz. Az érték valószinüvé tételére és megállapítására a 476. §. megfelelően alkalmazandó.

A felülvizsgálati tanács elnöke a felülvizsgálati kérelmet az ellenféllel közli és értesíti őt, hogy a kérelem kézbesítésétől számított nyolc nap alatt a felülvizsgálati bírósághoz ügyvéd által ellenjegyzett válaszíratot nyujthat be.

Az ellenfél a felülvizsgálati kérelemhez nem csatlakozhatik. A nyilvános előadás idejéről a felek csak az 514. §. szerint kifüggesztés útján értesitendők. A feleknek felszólalási joguk (532. §.) nincs.

Az 545. §. részben a S. E. 206. §-át tartja fenn, az első bekezdés a J. B. indítványára vétetett fel a törvénybe. Ennek indokolása az 521. §-nál található. Az 521. §. szerint kizárólag a perköltség miatt önálló felülvizsgálatnak nem lévén helye, elmaradt a S. E. 206. §-nak az a rendelkezése, mely szerint a perköltség kérdésében nyilvános előadásnak van helye.

A válaszirat példányaira nézve az 512. §. 2. bekezdése irányadó.

Minthogy az ellenfél a felülvizsgálati kérelem közlésétől számítandó 8 nap alatt válasziratot adhat be, az ügy nyilvános előadására kifüggesztés útján oly határnap tüzendő ki, a melyen a 8 nap már letelt.

Az, hogy a per tárgyának értéke 1000 K-t meg nem halad, szintén oly körülmény, amely az elnök részéről a tárgyalások kitüzése alkalmával figyelembe veendő.

546. §.

A felülvizsgálati kérelem elintézése után a felülvizsgálati bíróság az iratokat a határozatnak az iratokhoz csatolandó, valamint a felek részére szóló kiadmányaival együtt a fellebbezési bíróságnak, ez a bíróság pedig, ha további eljárásra nincs utasitva, az elsőbíróságnak megküldi.

A határozat kiadmányát a feleknek az elsőbíróság, ha pedig a fellebbezési bíróság további eljárásra van utasitva, a fellebbezési bíróság kézbesitteti.

547. §.

Amennyiben ebből a fejezetből más nem következik, a felülvizsgálati eljárásban a fellebbezési eljárásra megállapitott szabályok megfelelően alkalmazandók.

Az 546. és 547. §§. a S. E. 207. és 208. §§-ival egyeznek.

A felülvizsgálati bíróság határozatában kiszabott teljesítési kötelezettség teljesítési ideje nem a kihirdetés, hanem a 401. §. értelmében a határozatnak a 403. §. szerinti közlését vagyis a kézbesítését követő napon kezdődik.

HARMADIK FEJEZET.

Felfolyamodás.

548. §.

Végzések ellen, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, felfolyamodásnak van helye.

548. §. Azoknak a végzéseknek felsorolása, a melyek ellen felfolyamodással lehet élni, nem célszerü, mert ha kimerítő akar lenni, sokkal nehézkesebbé teszi a törvényt, mint a kivételek felsorolása. Oly végzés, amely ellen fellebbezésnek és nem felfolyamodásnak volna helye, a törvényben nincsen.

549. §.

Az eljárás folyamában hozott végzések ellen felfolyamodásnak csak a törvényben meghatározott esetekben van helye.

549. §. Az eljárás folyamán hozott végzések, a melyek a per előkészítésére vonatkoznak és nem alkotnak præjudiciumot, felfolyamodással rendszerint nem támadhatók meg. A törvény az illető helyeken felsorolja azokat a kivételeket, a melyekben az eljárás folyamán is megengedi a felfolyamodást. A felsorolásban a törvény többször oly határozatot is felemlít, a mely már az 548. §. általános szabálya alapján is megtámadható felfolyamodással. Indokolja ezt az, hogy ezekre a végzésekre nézve kétség merülhet fel az iránt, hogy az eljárás folyamán hozott végzésekhez számítandók-e vagy nem.

A törvényben meghatározott eseteken kívül az eljárás folyamán hozott végzések felfolyamodással nem támadhatók meg, azonban az itélet elleni fellebbezésben vagy felülvizsgálatban ezek ellen is kereshető orvoslás, kivéve, ha a törvény a fellebbvitelt a határozat ellen egyáltalában kizárja.

Az 549. §. szabálya nem csak az elsőbirósági, hanem a fellebbezési birósági végzésekre is alkalmazandó; e §. alapján tehát pl. felfolyamodásnak nincs helye a másodbiróságnak feloldó végzése ellen, mellyel a másodbiróság további eljárást rendel.

Azokra az esetekre nézve, a melyekben a törvény kifejezetten kimondja, hogy a határozat külön fellebbvitellel megtámadható és hogy felfolyamodásnak van-e helye vagy nincs helye, lásd: a «betüsoros tárgymutatót».

550. §.

A felfolyamodás felett, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, a közvetlen felsőbiróság határoz.

Azokban az ügyekben, amelyekben a törvényszék itéletét az 525. §. szerint a kir. Kúria vizsgálja felül, a törvényszék végzése ellen használt felfolyamodás felett is a kir. Kúria határoz, kivéve, ha a törvény kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged.

Az 529. §-nak második bekezdése felfolyamodás esetében is megfelelően alkalmazandó.

550. §. A felfolyamodás felett a közvetlen felsőbiróság határoz. Ez alól a szabály alól a 17. §-ban tesz a törvény kivételt, a mennyiben a megkeresés teljesítésének megtagadása vagy a 15 és 16. §. ellenére történt foganatosítása kérdésében a kir. itélőtábla határoz; kivételt tesz továbbá ez alól az 550. §. a 2. bek. szerint is azokra az ügyekre nézve, amelyekben az illetékes fellebbezési, illetőleg felülvizsgálati bíróságra ruházza a felfolyamodási biráskodást.

(Lásd az 551. §-t is.)

551. §.

Annak a bíróságnak végzése ellen, amely az ügyben mint fellebbezési vagy felülvizsgálati biróság végleg határoz, felfolyamodásnak, illetőleg további felfolyamodásnak nincs helye, kivéve, ha a törvény kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged.

Ezen az eseten kivül a másodbíróságnak megváltoztató végzése ellen, amennyiben az a törvény szerint felfolyamodással egyáltalában megtámadható, további felfolyamodásnak van helye, kivéve, ha a törvény kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged.

551. §. Minthogy a törvény szerint felfolyamodás útján rendszerint alárendeltebb jelentőségü kérdésekben lehet orvoslást keresni, és a hol, mint pl. a keresetlevélnek visszautasítása esetében, fontosabb kérdések is (a perút vagy hatáskör kérdése) kerülnek felfolyamodás alá, ezeknek a megoldása annálfogva, hogy a visszautasításnak itt csak nyilvánvaló perakadály esetében van helye, szintén könnyü: ebből az okból arra az álláspontra helyezkedett a törvény, hogy a másodfokú bíróságnak helybenhagyó végzése ellen további felfolyamodásnak nincs helye. (Kivétel a 444. §. 2. bek.)

A másodbíróságnak megváltoztató végzése ellen azonban

a §. a további felfolyamodást a harmadbirósághoz rendszerint megengedi. Ez alól a szabály alól kivételnek van helye mindenekelőtt akkor, a midőn a törvény kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged. Kivételt tesz továbbá a §. azokban az esetekben, midőn az ügyben végleg határozó fellebbezési bíróság hozta másodfokban a megváltoztató határozatot. Ez az eset akkor forog fenn, midőn az ügyben a fellebbezési bíróság itélete ellen nincs felülvizsgálatnak helye. Visszás volna, ha a végzés ellen többször engedtetnék meg a fellebbvitel, mint az ügy érdemében.

Oly esetek, a melyekben kifejezetten egyfokú felfolyamodás van megengedve, pl. a 216., 303., 356., 364. §§-ban vannak felemlítve, de nem az 545. §. stb. eseteiben.

Az 550. §. 2. bek. értelmében a kir. törvényszéknek ilynemü végzése ellen beadott felfolyamodásnak elintézésére, habár az itélet elleni felülvizsgálat a kir. Kúria hatáskörébe tartoznék, a kir. itélőtábla; a kir. itélőtáblának mint felülvizsgálati bíróságnak hozott ilynemü végzése ellen beadott felfolyamodás elintézésére pedig a kir. Kúria lesz hivatva.

«Megváltoztató». A két határozat puszta indokolásában előforduló eltérés, ha az eredmény és hatály ugyanaz marad, még nem képez megváltoztatást, de az sem, ha a két bíróság ugyanazt a törvényt alkalmazva, azt különböző módon értelmezi vagy eltér a felek ténybeli előadására nézve. A felfolyamodó javára történt megváltoztatás nem őt, hanem csak az ellenfelét jogosítja fel a további felfolyamodásra, feltéve, hogy annak általában helye van. Ily előfeltétel mellett nem zárható el felfolyamodó a további felfolyamodástól, ha a másodbirósági határozat egy újabbi önálló panaszra alapot nyújt, pl. ha a határozat indokolása a felfolyamodóra nézve vagy hátrányosabb, vagy ha a folyamodást az elsőfokban érdemlegesen, a másodfokban pedig alaki okokból utasították el, ha a másodbíróság a panasz egyik vagy másik pontja iránt elnézésből éppen nem határozott vagy a felfolyamodást tévedésből mint elkésettet visszautasította.

552. §.

A felfolyamodás határideje nyolc nap.

A felfolyamodási határidő záros és a végzés kihirdetésétől, azon fél részére pedig, akinek a határozat kézbesítendő, a kézbesítéstől számítandó.

552. §. Mig az előző eljárási szabályok szerint a 8 napi határidők elmulasztása miatt nincs igazolásnak helye, addig az

552. §. szerint ez a határidő záros és elmulasztása igazolással orvosolható.

V. ö. a 451. §-hoz tett jegyzeteket, különösen az igazolás kizárására nézve.

A 8 napi határidő a kihirdetéstől, illetőleg a kézbesítéstől számítandó.

Ha az elsőbiróság helytelenül itélettel döntött végzés helyett, a felfolyamodás a fellebbezésre nézve előírt 15 napon belől még törvényes időben beadottnak elfogadandó.

553. §.

A felfolyamodást annál a bíróságnál kell benyujtani, mely a megtámadott végzést első folyamodásban hozta.

Ha a végzést a fellebbezési biróság a fellebbezési eljárásban hozta, a felfolyamodást a fellebbezési bíróságnál kell benyujtani.

Amennyiben a végzésnek alapul szolgáló eljárásban az ügyvédi képviselet nem volt kötelező, a felfolyamodás ügyvédi képviselet nélkül benyujtható vagy jegyzőkönyvbe mondható.

Az 553. §. egyezik a S. E. 214. §-ával.

554. §.

A felfolyamodás új tényekre és bizonyítékokra is alapítható.

Az 554. §. a novumok felhozását annyival kevésbé zárja ki, mert a felsőbíróságnak meg van adva a mód, hogy a felfolyamodást az ellenfél meghallgatásával intézze el. A novumok alapján gyakran már a megtámadott határozatot meghozó biróság is abban a helyzetben lesz, hogy a felfolyamodásnak maga is eleget tehessen.

A kérelemnek kibővítésére a felfolyamodás nem használható. Új igények az új ténykörülményektől szigoruan megkülönböztetendők. Az, hogy az új ténykörülmények és bizonyítékok figyelmen kívül hagyattak, az 551. §. szerint új panasz alapját képezheti.

555. §.

Az a biróság, amely a megtámadott végzést hozta, amennyiben ahhoz kötve nincsen, a felfolyamodásnak maga is eleget tehet, különben pedig a felfolyamodást az elintézéséhez szükséges iratokkal felszerelve és ha szükséges, felvilágositó jelentés kapcsában, a felfolyamodási birósághoz haladéktalanul felterjeszti.

Az alsóbirósági eljárásban sem nélkülözhető iratokat másolatban illetőleg kivonatban vissza kell tartani.

Az 555. §-nak rendelkezése a 419. §-nak folyománya, mely szerint a bíróság bizonyos végzéséhez nincs kötve, vagyis azokat visszavonhatja vagy módosíthatja. Természetes, hogy a bíróság ilyen végzését akkor is megváltoztathatja, ha az ellen felfolyamodást adtak be, a mikor a felfolyamodás felterjesztése feleslegessé válik. A felfolyamodásnak ily elintézése gyorsítja az eljárást és csökkenti a felső bíróság munkáját.

A felfolyamodás felterjesztéséről felfolyamodót nem kell értesíteni, a helytadó vagy a felső bíróság végzését a netáni ellenféllel is kell közölni.

Ha a bíróság a felfolyamodásnak helyt ad, ugyanaz a felfolyamodóra nézve tárgytalanná válik, azonban most már a körülményekhez képest a megváltoztató rendelkezés ellen az ellenfél élhet felfolyamodással.

Az eddigi jogtól eltérően a felfolyamodás elfogadása vagy visszautasítása kérdésében nem az első bíróság határoz. A felfolyamodást épp úgy, mint a fellebbezést vagy a felülvizsgálati kérelmet a felsőbirósághoz köteles az alsóbíróság felterjeszteni. Indokolja ezt az a körülmény, hogy az alsóbíróságnak visszautasító határozatát rendszerint ujabb felfolyamodással támadják meg s így az ügyet mégis csak fel kell terjeszteni. A §. rendelkezése egy felfolyamodást megtakarít s így a mellett, hogy egyszerűbb és gyorsabb, olcsóbb is.

556. §.

A felfolyamodásnak az e törvényben megjelölt eseteken kivül nincs halasztó hatálya.

Pénzbeli marasztalást tartalmazó vagy elzárást rendelő végzés ellen, továbbá oly végzés ellen intézett felfolyamodásnak, amellyel birói letétet utalványoznak, halasztó hatálya van, kivéve, ha a törvény másként rendelkezik.

A bíróság a saját végzésének foganatosítását a benyujtott felfolyamodás elintézéséig az előbbi bekezdés esetén kivül is felfüggesztheti, a felfolyamodási bíróság pedig a felfolyamodás elintézése előtt a megtámadott végzés foganatosítását betilthatja.

Az 556. §. 2. bek.-ben említett kivételnek a 314. §. esetében (a tanu illetményére nézve) van helye.

Az 556. §-on felül a törvény egyéb §-ai is rendelkeznek a felfolyamodás halasztó hatályának kérdéséről. A §. azonban a

törvényben meghatározott eseteken kívül is felruházza a bíróságot azzal a joggal, hogy a végzés foganatosítását a felfolyamodás elintézéséig felfüggeszthesse.

557. §.

A felfolyamodást az ellenfél meghallgatása nélkül is el lehet intézni. Ha a felfolyamodási bíróság írásbeli meghallgatást rendel el, a nyilatkozat azokban az esetekben, amelyekben a felfolyamodás jegyzőkönyvbe mondása meg van engedve, jegyzőkönybe mondható.

Az 553. §. utolsó bekezdése megfelelően alkalmazandó.

557. §. A felfolyamodás tárgya rendszerint egyszerű kérdés, amelyet az iratok alapján az ellenfél meghallgatása nélkül a legtöbb esetben el lehet intézni. Az eljárás tehát írásbeli; szóbeli tárgyalásra szükség nincs. Amennyiben azonban a felfolyamodási bíróság kivételesen szükségesnek találja, a feleknek szóval vagy csak írásban való meghallgatását elrendelheti.

A meghallgatás, ha ilyen van, az ellenfél meghallgatásával egyidejüleg vagy a nélkül történhetik.

A meghallgatásra idézett fél meg nem jelenését a bíróság belátása szerint bírálja meg. Igazolásnak ily esetben helye nincs. Bizonyításfelvétel nincs kizárva.

558. §.

A felfolyamodási bíróság hivatalból vizsgálja, hogy a felfolyamodásnak egyáltalában helye van-e és hogy kellő határidőben és alakban lett-e benyujtva.

559. §.

Ha a bíróság a felfolyamodásnak helyt ad, a határozata következtében szükséges intézkedések megtételét annak a bíróságnak hagyhatja meg, amely a megtámadott végzést hozta.

560. §.

A felfolyamodási bíróság a felfolyamodás elintézése után az iratokat a határozatnak az iratokhoz csatolandó, valamint a felek és az érdekeltek részére szóló kiadmányaival együtt annak a bíróságnak küldi meg, amely a megtámadott végzést első folyamodásban hozta.

559., 560. §§. A törvény nem állít fel kötelező feloldási eseteket, hanem a felsőbíróságra bízza, hogy a legmegfelelőbb intézkedést megválassza.

Ha a felfolyamodás helyt foghat, maga a bíróság az ügy érdemében tartozik határozni. Nem szorítkozhatik az elsőbíróság indokolásának megcáfolására és a határozatnak oly módon való feloldására, hogy az alsóbíróságot ujabb eldöntésre utasítsa.

A felfolyamodás költségét, annak elutasítása vagy visszautasítása esetében a felfolyamodó viseli, ellenben ha a felfolyamodásnak hely adatik, a bíróság az ellenfelet kötelezheti a költség viselésére.

561. §.

Az 548—560. §-ok az elnök végzéseire, valamint azokban az esetekben is megfelelően alkalmazandók, amelyekben a törvény a kiküldött vagy a megkeresett biró végzései ellen felfolyamodást enged.

A kiküldött biró végzései elleni felfolyamodást a kiküldő bíróságnál kell előterjeszteni és ez a felfolyamodásnak maga is eleget tehet.

561. §. Az elnök és a megkeresett biró végzései felfolyamodással, a kiküldött biró eljárása és végzései rendszerint előterjesztéssel és kivételesen, a törvény által meghatározott esetekben, felfolyamodással támadhatók meg.

Az elnök intézkedései ellen felfolyamodásnak és nem előterjesztésnek van helye. A megkeresett biró megkeresés esetében is saját jogán jár el. A megkeresett biró végzése ellen felfolyamodást a megkeresett birónál kell beadni s a felett az ő felsőbíróságának kell határozni, ellenben a kiküldő bíróság és a kiküldött biró közötti viszonyból következik az a szabály, hogy a kiküldött biró végzése elleni felfolyamodást a kiküldő bíróságnál kell beadni és az annak maga is eleget tehet.

562. §.

A kiküldött biró eljárása és határozatai ellen, amennyben a törvény másként nem rendelkezik, a perbíróságnál előterjesztést lehet tenni.

A jegyzőkönyvvezető és a bírósági iroda intézkedéseinek megváltoztatását a tanács elnökétől lehet kérni. Ha az elnök az előterjesztést teljesíthetőnek nem találja, a bíróság elé terjeszti.

Ha a bíróság a sérelmes eljárás alapján már vissza nem vonható határozatot hozott, előterjesztéssel nem lehet élni és a sérelem csak a határozat ellen megengedett fellebbvitellel orvosolható.

Az előterjesztés szóval is megtehető és az ellenfél meghallgatása nélkül is elintézhető. A netán szükséges felvilágosításokat hivatatból kell beszerezni.

ÖTÖDIK CIM.

PERÚJITÁS.

«Az egyedül úgynevezett rendkívüli perorvoslat, a melyet a törvény jogerős itélettel befejezett perekben ad: a perújítás, a melyben az eddigi jognak semmiségi keresete és perújítása egyesítve van.

Fogalmilag semmiségi keresetnek akkor volna helye, ha az itélet semmis, perújításnak pedig akkor, ha az itélet megerőtleníthető. Hogy mely okok tartoznak az egyik és melyek a másik csoportba, az már magában is alig állapítható meg. Egyik jog feltétlenül semmiségi oknak tekinti azt az okot, a melyet a másik jog csak megerőtlenítő oknak tekint. Végeredményében a semmiségi kereset is csak megerőtlenítés, mert a mai jog szerint az itélet megsemmisítése csak a fél kérelmére történik. Ha a fél nem indítja meg a semmiségi keresetet, a jogerős itélet a semmiségi ok ellenére hatályos. Az egyetlen különbség a semmiségi és perújítási kereset közt tehát csak az lehet, hogy az első az alapperben hozott jogerős itéletnek és az eljárásnak megsemmisítését, a második a jogerős itéletnek hatályon kívül helyezését és új itélet hozatalát eredményezi. Azonban a semmiségi keresetnél nem célszerű az, hogy a bíróság mindig megálljon a megsemmisítésnél. Nem volna pl. indokolható, hogy oly esetben, midőn az alapperben az itélő bíróság nem volt szabályszerűen alakítva, vagy az itélet hozatalában kizárt biró vett részt, vagy midőn a törvényes képviselő a per folyamában mellőzve volt, vagy az alperes nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el, a bíróság az alapperben hozott határozatot csak megsemmisítené és nem folytatná az eljárást szabályszerű alakban. A felperes ily eljárás mellett mindezekben az esetekben kénytelen volna a pert újból megindítani, a mi felesleges munkával és költséggel járna. Ha pedig a semmiségi kereset esetében is meg van engedve, hogy a bíróság az

alappert újabb kereset nélkül folytassa, akkor elesik ez a külső formai különbség is a semmiségi és a perújítási kereset közt és az előbbi szintén, mint a per megújítása után elérendő in integrum restitutio jelentkezik.» (M. J.)

563. §.

A jogerős végitélet, ideértve a részitéletet is, perújítási keresettel megtámadható:

1. ha az itélő bíróság nem volt szabályszerüen alakitva;

2. ha az itélet hozatalában törvénynél fogva kizárt biró vett részt, feltéve, hogy ez az akadály kizárási kérelemmel vagy fellebbvitellel sikertelenül nem volt érvényesitve;

3. ha az itélet hozatalában oly biró vett részt, akit a fél kifogása következtében kizártak;

4. ha olyan fél, akinek perbeli cselekvőképessége nem volt, az eljárásban nem törvényes képviselő által vett részt;

5. ha valamelyik fél nevében egy harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el;

6. ha valamelyik fél ellenfelét előtte tudvalevő tartozkodó helyének elhallgatásával, mint ismeretlen tartózkodásút, vagy az előtte ismeretes örökösöket, mint ismeretleneket idézte perbe;

7. ha az itélet hozatalában oly biró vett részt, aki a perben hivatali kötelességét valamelyik féllel szemben büntető törvénybe ütköző módon megszegte;

8. ha a fél az ellenfélnek vagy másoknak büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt lett pervesztessé;

9. ha az itélet alapjául szolgált büntető birósági itélet hatályát megszüntette a büntető bíróságnak jogerőre emelkedett más itélete;

10. ha a fél az ügyben korábban hozott jogerős itéletet mutat fel, amelyet az alapperben nem használt;

11. ha a fél az alapperben előadott vagy elő nem adott tényre vonatkozó oly bizonyitékot, úgyszintén, ha olyan jogerős birói vagy közigazgatási határozatot vagy egyezséget hoz fel, amelyet az alapperben nem használt és amely részére az ügy érdemében kedvezőbb határozatot eredményezhetett volna;

12. ha a fél oly tényeket vagy bizonyitékokat hoz fel, amelyeket a bíróság a 222 §. értelmében, vagy a bizonyításfelvételre engedett idő sikertelen letelte miatt (275., 283. és 293. §§.) mellőzött, amennyiben azok részére az ügy érdemében kedvezőbb határozatot eredményezhettek volna.

Az elismerés vagy a lemondás alapján hozott itélet (390. §.) perújítási keresettel csak az 1—11. pont alapján támadható meg és pedig a 11. pont alapján csak akkor, ha a fél a határozatot, az egyezséget vagy a bizonyitékot az alapperben nem használhatta.

A birói egyezség az előbbi bekezdés megfelelő alkalmazásával perújítási keresettel szintén megtámadható.

564. §.

Az 563. §. 1. és 3. pontjai alatt felsorolt okokból perújításnak csak akkor van helye, ha a fél a perújítási okot fellebbvitellel hibáján kivül nem érvényesithette.

Az 563. §. 4., 5. és 6. pontja alatt felsorolt esetekben az a fél, aki az eljárást jóváhagyta, perújítást nem kérhet.

Az 563. §. 7. és 8. pontja alapján perújításnak csak akkor van helye, ha a büntetendő cselekményt a büntető bíróság jogerős itélete megállapitotta, vagy ha a büntető eljárás más okból nem indítható meg vagy nem eredményezett elitélést, mint a bizonyitékok hiánya okából.

Az 563. §. 11. pontja alapján nincs perújításnak helye, ha a bizonyitandó ténykörülmény a 377., 378., 380. §-ok értelmében letett esküvel vagy fogadással volt eldöntve.

Ha valamelyik fél az 563. §. 11. vagy 12. pontja alapján perújitást kért, a 11. pont alapján a felek bármelyike részéről csak akkor van perújításnak helye, ha a fél a bizonyitékot sem az alapperben, sem az újitott perben nem használhatta.

563., 564. §§. Az 563. §-ban felsorolt perújítási okok négy csoportba oszlanak:

a) Az első csoport abból indul ki, hogy a pernek nem volt törvényes birája (1—3.) pont. Ezek az esetek az 1881: LIX. t.-c. 39. §-ának *l)* és *e)* pontja alapján csak is fellebbvitel útján érvényesithető okúl szolgáltak; ha ez a hiány az utolsó fokban itélő bíróságnál fordult elő, miután fellebbvitelnek nincs helye, akkor a fél védtelen maradt.

b) A második csoportba tartoznak azok a perújítási okok, amelyek a félnek hiányos képviseletéből erednek (4., 5., 6. pont). Ez a három eset az 1881: LIX. t.-c. 39. §. *i)*, *g)* és *k)* pontja szerint semmiségi ok és vagy fellebbvitel vagy semmiségi keresettel volt orvosolható.

c) A harmadik csoport a büntetendő cselekmények következtében beálló perújítási okokat foglalja magában (7., 8. pont) és annyiban különböznek az 1868: LIV. t.-c. 321. §-ától,

melyben csak «az ellenfélnek vagy másoknak» büntetendő cselekményeiről van szó és amely kétséget hagy fenn az iránt, hogy a hivatali kötelességét megsértő biróra is kiterjed-e vagy nem.

d) A negyedik csoportba azok az okok tartoznak, a melyek alapján a fél az alapper tényállását megdönti (9., 10., 11., 12. pont), a melyek közül a 9. és 10. új (az itélet alapjául szolgált büntetőbirósági itéletnek hatályon kívül helyezése és az exceptio rei judicatæ az alapperben nem használt itélet alapján). A harmadik ok (11. pont) az alapperben nem használt új bizonyíték.

Habár a törvény módot nyújt arra, hogy a felek az alapperben az ügyet kimerítően tárgyalhassák és a fellebbezési szakban is megengedi az új tények és bizonyítékok felhozását, a felek tapasztalatlansága és az ügyvéd esetleges hibái egyes kivételes esetekben szükségessé tehetik, hogy új tények és bizonyítékok még perújítással is érvényesíthetők legyenek.

«A M. J. 567. 11. §. pontja szerint perújításnak csak új tanu, okirat vagy szemletárgy alapján lehetett volna helye; azonban a J. B. indítványára az eddigi jog szerint a félnek az alapperben előadott vagy elő nem adott tényre vonatkozó bármely oly bizonyíték alapján engedhető meg a perújítás, a melyet az alapperben nem használt és csak az van kizárva, hogy a fél olyan új tény alapján élhessen perújítással, a melyre nézve semmiféle bizonyíték nincs.» (J. B.)

Ha az alapperben a bíróság az elkésve előadott tényeket vagy bizonyítékokat figyelmen kívül hagyta (222., 275., 283. és 293. §§.), a 12. pont szerint perújításnak helye van, ámbár a fél a tényt vagy bizonyítékot az alapperben használta.

Az 564. §. 4. bek. szerint az 563. §. 11. p. alapján nincs perújításnak helye, ha a bizonyítandó ténykörülmény (a 377—380. §. értelmében) «letett esküvel volt eldöntve», vagyis egyezségi esküvel eldöntött perben a perújítás akkor is ki van zárva, ha újító (a 11. p. szerint) bármely classikus új bizonyítékot hoz fel.

A 8. p. magában foglalja a hamis okiratot, a biró büntetendő cselekményét, a fél vagy a tanu eskü alatt tett perdöntő hamis vallomását stb.

Minthogy a törvény egyedül az egyezségi esküre nézve irja elő, hogy ennek hamissága esetében perújításnak csak az előzetes büntető eljárás után van helye, ebből az következik, hogy a 8. p. esetében ez nem szükséges, hanem helye van perújításnak új bizonyítékok alapján, amely újított perben a bíróság nemcsak az új bizonyítékot, hanem az alapperbeli bizonyí-

tékokat is szabadon mérlegeli, jelesül pedig azt, hogy az új bizonyítékkal megvan-e erőtlenítve az alapperben a fél vagy a tanu eskü alatt tett vallomása alapján megállapított tényállás. Egyébiránt nincs kizárva, hogy a fél kizáróan egy előzően hozott büntető birósági itélet alapján újíthassa meg a pert.

A törvényhozó a kérdésben levő szabályozásnál kétséget kizáróan abból indult ki, hogy a fél vagy a tanu eskü alatt tett vallomása csak bizonyítási eszköz s hogy a bíróság a fél eskü alatti vallomását épp úgy mérlegeli szabadon mint a tanu vallomását és amint a fellebbezési bíróság az 501. §. értelmében az elsőbíróság által eskü alatt kihallgatott és megesketett fél ellenfelét bocsáthatja esküre, anélkül, hogy a letett eskü hamisságát előzően büntető uton megállapítani kellene, épp úgy teheti ezt az ujított perben is. Ebből a felfogásból indult ki a kir. Kúria is a S. E. 156. §. alapján követett gyakorlatban.

Az 1881 : LIX. t.-c 71. §. kizárta a perújítást a birói egyezséggel befejezett perekben, azonban az 50. §. értelmében az új pdt. 563. §-ának 4., 5. és 6. pontja alatt foglalt okok alapján az egyezség is megtámadható volt semmiségi kereset útján. Az 563. §. megengedi a birói egyezségnek perújítással megtámadatását az ott felsorolt esetekben épp úgy mint az itélet megtámadását.

Az elismerés vagy lemondás alapján hozott itélet megtámadhatására nézve a §. ut. bekezdése új intézkedést tartalmaz, kizárva a 12. p. alatti új bizonyíték alkalmazását.

A §. kifejezetten nem zárja ki azt, hogy a birói egyezség, az elismerés vagy beismerés alapján hozott itélet az anyagi jog szerint, pld. kényszer, tévedés stb. miatt külön keresettel megtámadtathassék.

Az ügyvéd mulasztása alapján a pdt. nem ad helyt a perújításnak. Az ügyvéd mint a fél képviselője, a féllel egyenlő szempont alá esik. A perújítás ily alapokon visszaélésre vezethet és a törvény rendszere mellett nem volna indokolt. A 38. §. szerint a meghatalmazott által képviselt fél még oly ügyekben is, melyekben az ügyvédi képviselet kötelező, személyesen megjelenhet képviselőjével és személyesen tehet szóbeli előterjesztéseket. A félnek tehát meg van engedve a lehetőség, hogy ügyvédjét ellenőrizze és hibáját nyomban helyrehozza, sőt az ügyvéd hibájának helyrehozását a fellebbezés útján is kieszközölheti, miután korlátlanul hozhat fel novumokat.

Nem zárja ki a törvény általában azt, hogy különböző okok alapján a fél többször is éljen perújítással. Csak azokban a perekben korlátozza az 564. §. a perújítást, amelyekben

azt az 563. §. 11. és 12. pontja értelmében általában kevésbé szigorú feltételhez köti. Minthogy ezekben a perekben a fél új tény vagy bizonyíték alapján korlátlanul élhet perújítással, a perújításnak korlátlanul csak egyszer van helye, azontúl pedig csak akkor, ha a fél olyan új bizonyíték alapján kér perújítást, a melyet sem az alapperben, sem az újított perben nem használhatott. Minthogy az első perújítás alkalmával nem csak az újító félnek, hanem az ellenfélnek is módjában van novumokat szabadon felhozni, másodszor már az első izben perújító fél ellenfele is csak akkor élhet perújítással, ha az új bizonyítékot sem az alapperben, sem az újított perben nem használhatta.

A perújítás alakilag jogerős végitéletet tételez fel. Ide tartoznak a részitéletek és a közbenszóló itéletek is, a melyek a pert véglegesen befejezik. A mulasztási itéletek csak az ellentmondási határidő letelte után támadhatók meg perújítással. Mulasztási itéletnek tekintendő a fizetési meghagyás is.

Az itélet tartalma ellen, pl. mert a bíróság tiltó törvény ellen határozott, perújításnak nincs helye; az itélet tartalmának törvénytelensége ellenére megtámadhatatlanná és végrehajthatóvá válik.

Az az eset, hogy az itéletet birói hivatalra nem jogosított személy hozta, vagy hogy a biró az itélet hozatalánál elmebeteg volt, nem tartozik ide, hanem ha a rendes fellebbvitel elmulasztatott, ez a kifogás csak a végrehajtási eljárásban volna érvényesíthető az alapon, hogy itélet általában fenn nem forog.

A 2. pont nem kivánja, hogy a fél a biró kizárása tekintetében a megengedhető jogorvoslatokat mind kimerítette; elég, ha az itélet jogerős.

Igaz ugyan, hogy a távollevő és ismeretlen fél részére kirendelt ügygondnok a 104. §. értelmében birói egyezséget nem köthet, azonban nincs kizárva az az eset, hogy az ügygondnok birói egyezséget kötött és a biró a 423. §. rendelkezése ellenére úgy találva, hogy akadály fenn nem forog, azt tudomásul veszi, s így lehet eset arra, hogy birói egyezséget az 563. §. 6. pontja alapján megtámadnak.

A 8. pont esetében a büntetőbíróság jogerős elitélő itéletének anyagi bizonyító erejét a polgári biró szabad mérlegelés utján birálja ugyan meg, azonban a polgári biró rendszerint abban a helyzetben lesz, hogy a büntető bíróság itéletének bizonyító erejét elfogadhassa.

«Más ok» alatt értendő, távollét, halál, elévülés, később bekövetkezett beszámíthatlanság, de nem bizonyíték hiánya.

565. §.

A jogerőre emelkedett végitélet azon az alapon is megtámadható, hogy a perújitási okok valamelyike az ügyben előbb hozott határozat ellen forog fenn, feltéve, hogy a végitélet e határozaton alapszik.

Az 565. §. megegyezik azzal a rendelkezéssel, mely szerint az itélet elleni fellebbezés vagy felülvizsgálat következtében az előző határozatok szintén felülvizsgálat alá kerülnek.

566. §.

A perújitási keresetet az elsőbiróság jogerős végitélete ellen rendszerint az ügyben eljárt elsőbiróság előtt, a fellebbezési biróság jogerős végitélete ellen pedig a fellebbezési biróság előtt kell megindítani. Ha azonban a perújitási ok az elsőbirósági végitélet alapjául szolgált fellebbezési birósági határozat ellen vagy az ellen is érvényesittetik, a perújitási keresetet a fellebbezési biróság előtt kell megindítani.

Ha a perújitási okot a felülvizsgálati biróság végitélete vagy a végitélet alapjául szolgált határozata ellen érvényesitik, a perújitási kereset a fellebbezési biróság előtt indítandó meg. Ha azonban a felülvizsgálati biróság végitélétét vagy határozatát az 563. §-nak 1—7. pontjai alapján támadják meg vagy e pontok alapján is megtámadják, a perújitási keresetet a felülvizsgálati biróság előtt kell megindítani.

Az ebben a §-ban megállapitott illetékesség kizárólagos.

Ez a §. a birói egyezség elleni perújitásra megfelelően alkalmazandó.

566. §. «Minthogy a fellebbezési biróság előtt is tárgyalás és bizonyitásfelvétel történik, nincs ok arra, hogy a perújitási kereset oly esetben, midőn a fellebbviteli biróság itéletének hatályon kívül helyezését célozza, ne legyen közvetlenül ennél a biróságnál megindítható.» (M. J.)

Az 566. §. szerint tehát a perújitási keresetet rendszerint az előtt a biróság előtt kell megindítani, melynek jogerős végitéletét támadja meg a kereset, illetőleg, a mely az ügyben az utolsó, a végérvényes itéletet hozta, legyen az akár első-, akár másod-, akár harmadfokú biróság.

Ez alól a szabály alól azonban a §. a 2. bekezdésben két kivételt tesz: 1. Ha az elsőbiróság végitélete a fellebbezési birósághoz határozatán alapul és a perújitás ez ellen is irányul, a fellebbezési birósághoz indítandó meg, mert ebben az esetben az alsóbiróság itéletének hatályon kívül helyezése a felsőbiróság itéletének hatályon kívül helyezésével jár. 2. Ha a perújitási

kereset a felülvizsgálati bíróság végitélete vagy határozata ellen az 563. §. 8—12. pontjai alapján irányul, akkor a fellebbezési bíróság lesz annak megbirálására hivatva, mert a felülvizsgálati bíróság nem bocsátkozhatik perújítás esetében sem oly ténykérdések tárgyalásába, a melyek tárgyalása az alapperben sem tartozott feladatához; amennyiben azonban az 1—7. pontokban körülírt perújítási ok forog fenn, nem lehet a perújítási kérdésnek eldöntését a felülvizsgálati bíróságtól elvonni, mert visszás volna, ha az alsóbb bíróság itélne a fölött, hogy a felülvizsgálati bíróság szabályszerűen volt-e alakítva, hogy a felülvizsgálati biró nem volt-e törvénynél fogva kizárva, vagy nem szegte-e meg hivatali kötelességét, hanem azért sem, mert ezekben az esetekben csakis a felülvizsgálati bíróságnál felmerült oly hiányokról van szó, melyek csakis a felülvizsgálati bíróság tevékenységének ismétlését teszik szükségessé és a melyek a felülvizsgálati eljárásban is megállapíthatók, épp úgy, mint az alapperben megállapíthatók lettek volna és mert különben is ezek az okok olyanok, a melyeket az alapperben is lehet kizárólag a felülvizsgálati bíróság előtt érvényesíteni és a melyeket a felülvizsgálati bíróság hivatalból köteles figyelembe venni.

567. §.

A perújítás határideje hat hónap. Ez a határidő záros és az alapperben illetőleg az újitott perben hozott végitélet jogerőre emelkedésének illetőleg az egyezség megkötésének napjától számítandó, ha pedig a fél a perújítási okról csak később nyert tudomást vagy pedig csak később jutott abba a helyzetbe, hogy azt érvényesíthesse, attól a naptól, amelyen tudomást nyert róla vagy pedig érvényesíthette volna.

Az 563. §. 4., 5. és 6. pontjában foglalt eseteket kivéve perújításnak öt évvel az alapperben, illetőleg az újitott perben hozott végitélet jogerőre emelkedése vagy az egyezség megkötése után nincs helye.

567. §. Az 563. §. 4., 5. és 6. pontja esetében, vagyis, ha a perújítás a képviselet vagy az idézés hiányán alapszik, bármily későn jut is tudomására a félnek a perújítási ok, ettől számított hat hó alatt az 5 évi maximumon túl is beadhatja perújítási keresetét. Míg a hat havi határidő záros, és elmulasztása miatt igazolásnak van helye, ez az 5 évi határidő nem záros, és elmulasztása esetében nincs további orvoslás.

«A fél tudomást nyert», azt jelenti, hogy a fél vagy törvényes képviselője; ellenben más képviselő, a perbeli képviselő tudomása közömbös. Ha büntető törvénybe ütköző cselekmény-

ről van szó, a tudomásnak nemcsak magára a büntetendő cselekményre, hanem a tettes jogerős elitélésére kell kiterjednie; ellenben ha kivételesen elitélése nem szükséges, a büntető törvénybe ütköző cselekményről, ennek bizonyíthatásáról és a nem büntethetőségről való tudomás is megkivántatik a záros határidő kezdetéhez. Ha az új okirat másnak birtokában van, a tudomás csak akkor elegendő, ha a birlaló azt felmutatni köteles.

568. §.

Amennyiben ebből a cimből más nem következik, a perújításra azok a szabályok alkalmazandók, amelyek a per megindítására és a további eljárásra irányadók.

568. §. Minthogy a törvény a perújítási keresetet önálló keresetnek tekinti, a per megindítására és a további eljárásra vonatkozó általános határozatok egyes, az 569—573. §§-ban foglalt eltérésekkel is alkalmazást nyernek.

569. §.

A perújítási keresetlevélnek magában kell foglalnia a megtámadott itélet megjelölését és a perújítás kijelentését.

Ezen felül a keresetlevélben a szóbeli tárgyalás előkészitése céljából előadandók azok a tények, amelyek a perújítás záros határidejének megtartását igazolják, valószinüvé tételük eszközeivel, továbbá közlendő a perújítási ok, a határozott kérelem, mind a megtámadott itélet hatályon kivül helyezése, mind pedig a hozandó új itélet tekintetében, a kereset megalapitására szolgáló tényekkel és bizonyitékokkal együtt.

569. §. A szóbeli tárgyalás folyamán új perújítási okok is érvényesithetők anélkül, hogy ezekre nézve a záros határidő fentartandó volna; azonban nem érvényesithetők oly új okok, a melyek a hatáskör tekintetében változást eredményeznének. (Lásd az 573. §. 2. bekezdését is.)

570. §.

Az idézés perfelvételre és egyúttal a perújítási kereset érdemleges tárgyalására történik. A kir. törvényszékek és a felsőbiróságok előtt a határnapot akként kell kitüzni, hogy az idéző végzés kézbesitése és a határnap között mintegy harminc nap maradjon. Sürgős esetben ez az időköz megrövidithető.

A szóbeli tárgyalás előkészítése, melyre egyebekben a 194—205. §-ok megfelelően alkalmazandók, ebben az idézési időközben történik.

A felek képviseletére nézve azok a szabályok alkalmazandók, amelyek az alapperben az illető bíróság előtti eljárásban irányadók.

Ha a perújítási keresetet a felülvizsgálati bíróság előtt indítják meg, az 537. §. alkalmazandó.

570. §. A perfelvételi cæsura a perújításnál elesik; az idézés a perfelvételre és az érdemleges tárgyalásra történik, mert a perújítási keresetnél kevéssé lehet számítani egyezségre vagy makacssági ítéletre, pergátló kifogások is alig fordulnak elő, a kettős határnapon való tárgyalás tehát itt felesleges volna.

Az első tárgyalásnak elmulasztása esetében a 437. és 440. §§. rendelkezései nyernek alkalmazást, és pedig akkép, hogy a jelen esetben felperesnek mindenkor a perújítással élő fél tekintendő, következéskép és tekintettel arra, hogy az 570. §. szerint az idézés perfelvételre és egyúttal érdemleges tárgyalásra történik és a 441. §. szerint az ekkép kitűzött határnap perfelvételi határnapnak tekintendő, a mulasztó felperes az idézés ismétlését kérheti, alperes pedig ellentmondással élhet, amit megerősít az 574. §-nak az a rendelkezése is, melynél fogva a perújítási eljárásban fellebbvitelnek annyiban van helye, amennyiben az illető bíróság határozata az alapperben fellebbvitellel megtámadható volt (460. §.), valamint a 441. §. 2. bek.-nek az a rendelkezése, hogy perfelvételi határnapnak az a határnap is tekintendő, amely a perfelvételen felül érdemleges tárgyalásra is kitüzetett.

Ha a perújítási keresetet a felülvizsgálati bíróság előtt indítják meg, az esetleg szükséges bizonyításfelvételre nézve az 537. §. alkalmazandó.

571. §.

A bíróság azt a perújítási keresetet, amelyet az 567. §-ban megállapított öt évi határidőn túl vagy nem az illetékes bíróság előtt indítanak, a 455. §. megfelelő alkalmazásával tárgyalás kitüzése nélkül végzéssel hivatalból visszautasítja.

Ha pedig a szóbeli tárgyaláson tünik ki, hogy a perújítási kereset nem volt törvényes időben megindítva vagy hogy törvényes feltételei hiányzottak, a perújítási keresetet hivatalból ítélettel kell visszautasítani.

Azokat a tényeket, amelyek a perújítás záros határidejének megtartását igazolják, elég valószinüvé tenni.

571. §. Az a szabály, mely szerint a törvényes kellékeket nélkülöző perújítási keresetet hivatalból kell visszautasítani, egyúttal azt is kifejezi, hogy az ellenfél beleegyezése a törvényes kellékek hiányát, valamint az igazolásnál, úgy itt sem pótolhatja.

572. §.

A peres ügy, amennyiben ez a perújítás oka következtében szükséges, újból és a perújítás kérdésével rendszerint együtt tárgyalandó.

A bíróság azonban elrendelheti a perújítás kérdésének előzetes tárgyalását és eldöntését. Ha a bíróság ilyenkor a perújításnak helyt ad, közbenszóló ítélettel határoz és a peres ügy tárgyalását csak a perújításnak helytadó ítélet jogerőre emelkedése után folytathatja. (506. §.)

A perújító fél kérelmére a bíróság az újított perben hozandó végítéletben az alapper költségének és az alapperben hozott ítéletből származott esetleges kárnak megtérítése felől is határoz.

Ha a perújítás sikere az előterjesztett adatokból valószínűnek mutatkozik, a bíróság az alapperbeli ítélet vagy egyezség végrehajtását az ellenfél meghallgatása nélkül is felfüggesztheti. A bíróság a felfüggesztés tárgyában hozott határozatát kérelemre visszavonhatja. A végrehajtás felfüggesztése vagy a felfüggesztés visszavonása tárgyában hozott végzés ellen külön fellebbvitelnek nincs helye.

572. §. A perújítási keresetre hozott határozat:

a) vagy a perújítási kérelmet visszautasítja, amely esetben az alapperben hozott határozat érintetlenül marad, *b)* vagy az alapperben hozott határozat hatályon kívül helyezésével az eljárást megszünteti, illetőleg az alapkeresetet visszautasítja, *c)* vagy az alapperben hozott határozat hatályon kívül helyezésével az alappernek újból való tárgyalását rendeli el.

Az *a)* pont esete akkor forog fenn, ha a perújítás nem lett törvényes időben megindítva, vagy annak törvényes feltételei nem forognak fenn. (571. §.)

A *b)* pont esete akkor forog fenn, ha az alapperben hozott határozat a perújítás következtében megdől, anélkül, hogy az eljárás folytatására ok volna, pl. ha a felperes már az alapkereset indításakor nem birt perképességgel és mellőzött törvényes képviselője nem kívánja az eljárást, vagy ha a felperes nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el, mivel ez esetben nincs kereset, nincs a pernek tárgya.

c) Azokban az esetekben, a melyekben az alappernek újból való tárgyalása szükséges, ez rendszerint a perújítás kér-

désének tárgyalásával együtt történik. Ennek az oka az, hogy a két tárgyalás sokszor ugyanazzal a tartalommal bir, pl. midőn a perújítás új bizonyítékokra van alapítva. Sok esetben azonban a perújítás kérdésének előzetes és elkülönített tárgyalása és eldöntése célszerű és ezért a bíróság jogosítva van azt elrendelni. Minthogy a perújítás megengedése esetében az érdemben való eljárás tulajdonképpen az alapperbeli eljárás folytatása, az alapperbeli kérelmen ebben az eljárásban sem lehet túlterjeszkedni. Ez alól a szabály alól azonban kivételt állapít meg a §. 3. bek. az alapperbeli itéletből származott kárnak — ideértve az alapper költségeit is — megtérítése tekintetében. Ide tartozik az alapperbeli itélet alapján lefizetett marasztalási összegnek visszatérítése iránti kérelem is. Az alapperbeli költség tekintetében az eset körülményeitől függ annak eldöntése, hogy azokat az újított perben nyertes fél pernyertessége ellenére is viselni köteles vagy nem.

A főkérdés csak annyiban tárgyaltatik újból, amennyiben ez a perújítás oka következtében szükséges. A *c)* pont eseteiben a tárgyalás a pernek arra az egyedüli pontjaira terjedhet, amelyekre a perújítási ok vonatkozik, a korábbi tárgyalás eredményei, amint azok a megtámadott itéletben megállapíttattak, a feloldás által nem érintetnek. Eszerint a korábbi eljárásban tett elismerések, beismerések, bizonyításfelvételek, ameddig azok nem vonatkoznak a perújítással érintett pontra, hatályukban fenmaradnak. Csak az új támadási vagy védekezési eszközök vagy ezek bizonyítása képezhetik az új tárgyalás anyagát és csak ezekre a pontokra nézve van helye új tárgyalásnak és e tekintetben a felek új tények és bizonyítékok előterjesztésében nincsenek gátolva. Más önálló támadási vagy védekezési okok fel nem hozhatók.

573. §.

A fellebbezési vagy felülvizsgálati bíróság előtt az alapper új tárgyalására illetőleg előadására, valamint, az alapperben hozandó határozatra a fellebbezési illetőleg a felülvizsgálati eljárás szabályai irányadók.

Ha a felülvizsgálati bíróság előtt megindított perújítási keresetben oly perújítási okot is érvényesítenek, amelyet önállóan a fellebbezési bíróság előtt kellett volna érvényesíteni, a felülvizsgálati bíróság ennek tárgyalását és eldöntését a saját hatáskörébe tartozó perújítási ok (566. §.) eldöntése után a fellebbezési bírósághoz utasítja.

573. §. Az alapper újabbi tárgyalására majd az elsőbíróság előtti, majd a fellebbezési, illetőleg a felülvizsgálati eljárásnak

szabályai irányadók, aszerint, amint az egyik vagy a másik bíróság jár el. A felülvizsgálati eljárásban az 563. §. 1—7. pontjában foglalt okok ennek az eljárásnak alapján is tisztába hozhatók, amint az alapperben is tisztába hozandók, más esetekben pedig, amennyiben az 566. §. szerint a felülvizsgálati bíróság előtt indított perújítás kapcsán oly perújítási ok is felmerül, amely a felülvizsgálati eljárás szabályai szerint el nem intézhető, a felülvizsgálati bíróság ennek a tárgyalását és eldöntését az alsóbírósághoz utasítja.

Amennyiben a főtárgy újból szóbelileg tárgyalandó, egyébiránt a perrendtartás általános szabályai irányadók. A keresetváltoztatásra és a viszontkeresetre nézve a fellebbezési eljárásban a 494. és 498. §§., a mulasztásra nézve az általános szabályok érvényesek.

A perújításhoz való csatlakozást a törvény nem ismer.

Ha a perújításban az alperes a tárgyalásról elmarad, a bíróság mindenekelőtt a kereset megengedhetőségét és a perújítási ok fenforgását hivatalból tartozik megvizsgálni. A beismerés, valamint ennek fictiója ki van zárva. Ellenben a főtárgyra nézve a 430., 440. és 510. §§. rendelkezései nyernek alkalmazást.

Ha a perújítás az előbbi ítéletnek csak egyes pontjai ellen irányul és az ellenfél meg nem jelent a tárgyalásra, a bíróság az ítéletét az 510. §. alkalmazásával a szóbeli tárgyaláson megállapítható s így az ujabbi eldöntéstől elvont peranyagra tartozik alapítani. Ha tehát a perújítás valamely büntetendő cselekmény tényére alapíttatott és az újító fél nem szolgáltat új bizonyítékot, akkor a bíróság csak az előbbi ítéletben foglalt megállapítások alapján ítélhet, amidőn is a bizonyítás tárgyát képező ténykörülményeket most beismerteknek nem tekintheti, mivel az 572. §. szerint az új tárgyalás azon az alapon tartatik, hogy ezek a ténykörülmények a korábbi perben vitások voltak.

Az a bíróság, amely előtt a perújítási kereset indíttatott, nem válik elsőfokú bírósággá, ha az nem volt az előző eljárásban.

Az a körülmény, hogy a perújítási kereset, illetőleg ítélet szerint a per tárgyának értéke az 572. §. ut. bek. értelmében az alperes költségének, az esetleges kár vagy a már fizetett összeg hozzászámításával emelkedett, sem a fellebbvitel megengedhetőségére, sem arra, hogy a járásbirósági eljárásban az itélőtábla avagy a Kúria legyen felülvizsgálati bíróság, nem bír befolyással.

«Ha az alappert a fellebbezési vagy felülvizsgálati eljárásban

nem szóbeli tárgyalás, hanem nyilvános előadás útján kellett elintézni és a perújítás megengedése következtében az alapper ujabb elintézésére kerül a sor, ez szintén nyilvános előadás útján történik. Ez arra is utal, hogy az 572. §-ban az alapper tárgyalása nem mindig szóbeli tárgyalást, hanem a körülményekhez képest nyilvános előadást is jelent.» (J. B.)

574. §.

A perújítás kérdésében és a peres ügyben hozott határozatok ellen fellebbvitelnek annyiban van helye, amennyiben az illető bíróság határozata az alapperben fellebbvitellel megtámadható volt.

Az 574. §. megoldja a gyakorlatban vitára alkalmat adott azt a kérdést, hogy mennyiben van a perújítás kérdésében és az újított perben fellebbvitelnek helye.

HATODIK CIM.

ELJÁRÁS A SOMMÁS VISSZAHELYEZÉSI ÉS A SOMMÁS HATÁRPEREKBEN.

575. §.

A sommás visszahelyezési perekben a járásbirósági eljárás szabályai az 576—581. §-okban meghatározott eltérésekkel alkalmazandók.

575. §. A visszahelyezési kereset alatt a birtokháborítás megszüntetését célzó kereset is értendő, amint ez az 579—581. §-okból kétségtelen.

576. §.

A sommás visszahelyezési keresettel épitmény lerontása — de nem értve a kerítések eltávolítását — nem követelhető.

576. §. «Az épitmény lerontására vonatkozó korlátozás indoka abban rejlik, hogy az épitmény lerontásának kérdése a sommás visszahelyezési perben megállapítandó ideiglenes birtokállapotot messze túlhaladja, mely nem is dönthető el az utolsó tényleges birtok alapján, hanem egyéb körülményektől is függ.

A S. E. 1. §. 3. *m)* pontjának azt a további korlátozását azonban, mely szerint ezekkel a perekkel a tulajdoni kereset össze nem köthető, nem tartja fenn a törvény és a tulajdoni vagy más dologi keresetnek a sommás visszahelyezési perben érvényesítését — természetesen a 2500 koronás értékhatáron belől is megengedi. A kizárásnak már csak azért sem lenne értelme, mert a jog iránti per (2500 korona értékhatáron alól) a járásbiróságnál lévén megindítandó, ezt a sommás visszahelyezési perrel akár a felperes, akár az alperes részéről indított kereset esetében a biróság úgy is egyesítheti; nincs tehát ok annak eltiltására, hogy a kereseteket már a felperes egyesíthesse. A visszahelyezési kérdés sürgős eldöntését és a legsürgősebb

intézkedések ideiglenes megtehetését eléggé biztosítják az 579. és az 580. §§. szabályai.

Érvényesíthető ebben az eljárásban a kártérítési követelés is, a birtokháborítás ténye és az ebből eredő kár kérdése között fennálló szoros összefüggésnél fogva.» (M. J.)

577. §.

A bíróság a körülményekhez képest a hely színére tüzheti ki a tárgyalási határnapot.

578. §.

Az eljárás a büntető eljárásra tartozó kérdés eldöntéséig (234. §.) fel nem függeszthető.

579. §.

Ha a felperes keresetével a birtokháborításból származó kártérítési követelését is érvényesítette vagy ha a felek bármelyike a jog iránt indított keresetet és e kérdések eldöntése miatt a tárgyalást el kell halasztani, a bíróság a visszahelyezésnek illetőleg a háborítás megszüntetésének kérdésében a felperes kérelmére részítéletet köteles hozni. A visszahelyezés és a háborítás megszüntetése, valamint esetleg a kártérítés iránt hozott részítélet a jog iránt hozott ítéletben fenntartható, korlátozható, vagy hatályon kívül helyezhető.

Az alperes a részítélet teljesítéséből vagy végrehajtásából származott kárának megtérítését a folyamatban levő perben még a fellebbezési bíróság előtt is kérheti.

Az 577. és az 578. §§. rendelkezései az eljárás gyorsítását célozzák, az 579. §. pedig annak akarja útját állani, hogy a jog vagy a kértérítés kérdésével való kapcsolat késedelmet okozzon. A birtokháborítás és a sommás visszahelyezés kérdését gyorsan kell és lehet tisztázni, mert a döntés ebben a tekintetben nem hat ki a jogra és ennélfogva kihatásában nem végleges. Ellenben a jog vagy a kártérítés kérdésében hozott határozat ezt a kérdést végleg eldönti és természeténél fogva hosszabb eljárást és az utóbbi rendszerint szakértők meghallgatását is szükségessé teszi.

Az 579. §. ut. bek. a beszámításra vonatkozó 387. §-nak rendelkezését a sommás visszahelyezési perekre kiterjeszti.

V. ö. a 132. §-hoz fűzött jegyzeteket is.

580. §.

Ha a bíróság a visszahelyezésnek vagy a háborítás megszüntetésének kérdésében a tárgyalást elhalasztja, bármelyik fél kérelmére azonnal foganatosítható ideiglenes intézkedéseket tehet a birtokállapot oltalmára.

A bíróság a birtokállapot megháborítását már ideiglenes intézkedésében is végrehajtás terhe alatt eltilthatja.

Az 580. §. a birtokállapot védelmére hathatós intézkedéseket tartalmaz és midőn ezek megtételére a sommás visszahelyezési perben eljáró bírót felhatalmazza, ezzel annak a hatásköri vitának is elejét veszi, amely e tekintetben a bíróság és a közigazgatási hatóság között eddig gyakran felmerült. A végrehajtási eljárás körébe tartozik az, hogy a háborítástól eltiltó ítélet végrehajtása pénzbüntetés kiszabásával is történhessék-e.

581. §.

Az ítéletben az alperesnek a birtokba való visszahelyezésre és a birtokháborítás megszüntetésére vonatkozó intézkedések haladéktalan teljesítését kell meghagyni. A bíróság az ítéletet ebben a részében a jogerőre tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánítja, sőt a körülmények szerint azonnal végrehajtja.

Az ítéletnek a kártérítésben és a perköltségben marasztaló részére nézve, mind a teljesítési határidő, mind az ítélet végrehajthatósága tekintetében az általános szabályok alkalmazandók.

Az ítélet ellen a visszahelyezés és a birtokháborítás megszüntetése kérdésében perújításnak nincsen helye.

582. §.

Az 575—581. §-okat a sommás határperekben azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a bíróság az ítélet meghozatala alkalmával a szükséges határkitűzést azonnal foganatosítja.

Az 581. és 582. §§-nak a rendszerinti eljárástól eltérő rendelkezéseit részint ezeknek a pereknek a sürgőssége, részint az azokban megállapított rendezés ideiglenes jellege indokolja.

HETEDIK CÍM.

A BÁNYAÜGYEKBEN VALÓ BIRÁSKODÁS.

583. §.

Bányaügyekben az elsőfokú biráskodást a bányaügyekben birói hatósággal felruházott törvényszékek és a székhelyükön levő, kerületükbe tartozó járásbíróságok gyakorolják. Több ilyen járásbíróság közül az igazságügyminiszter által kijelölt járásbíróság gyakorolja a bányabirói hatóságot.

583. §. A pdt. fentartja a mai jognak (1871 : XXXII. t.-c. 2. §.) azt az elvi álláspontját, hogy a bányaügyekben való biráskodást az első fokon csak némely, külön kijelölt törvényszékek gyakorolják, miután a bányaügyek az egyik bíróság területén tömegesebben, a másik bíróság területén pedig csak szórványosan fordulnak elő. A törvényszékeknek a bányaügyekben való birói hatósággal való felruházása az 1871 : XXXII. t.-c. 2. §. alapján továbbra is a miniszterium rendelete útján fog történni.

Újítás, hogy a képviselőház határozatához képest bányaügyekben a törvényszék székhelyén levő, kerületükbe tartozó járásbíróságok is gyakorolnak elsőfokú biráskodást, és pedig az 584. §. szerint a sommás (rövid útu) visszahelyezési és határperekben a törvényszék által kirendelt birói tag utján.

A jelenleg bányabirói hatósággal felruházott törvényszékek (1871 : XXXI. t.-c. 21. §.): a beszterczebányai, fehértemplomi, gyulafehérvári, karánsebesi, lőcsei, pestvidéki, rimaszombati és szatmárnémetii kir. törvényszékek.

584. §.

A bányabirói törvényszéki hatáskör — tekintet nélkül a per tárgyának értékére — kiterjed:

1. a bányajogosítványok szerzése vagy fennállása tekintetében felmerülő s a bányatörvény alapján eldöntendő magánjogi vitás kérdések tárgyában indított perekre;

2. a bányatulajdon tárgyaira vonatkozó tulajdon és más dologi jog vagy dologi teher érvényesítését vagy az említett tárgyaknak ezek alól mentességét, valamint a tulajdonostársak közötti osztályt és a telekkönyvi kitörlést tárgyazó perekre;

3. a bányatulajdon tárgyainak használása iránt keletkezett perekre, ide nem értve azokat, amelyek egyedül a künnfekvő alkotórészeknek a bányászati üzemmel össze nem függő használását tárgyazzák;

4. a bányatulajdon tárgyaira vonatkozó birtok- és határperekre, ide nem értve a sommás (rövid útú) visszahelyezési és ugyanilyen határpereket;

5. a bányavizek használása iránt indított perekre;

6. a bányavállalkozóknak egymás között, úgyszintén a bányavállalkozók és más ingatlanok tulajdonosai vagy birtokosai között a bányatörvényben szabályozott viszonyaik alapján keletkezett perekre;

7. a közös bányamivelés iránt létrejött társasági szerződésekből az üzem, a használás vagy az értékesítés tárgyában keletkezett perekre;

8. a bányatársulatok és tagjaik közt a bányatörvényben szabályozott viszonyaik alapján keletkezett perekre;

9. a bányavállalkozók és tisztjeik vagy meghatalmazottjaik közt a bányatulajdon tárgyai üzemének kezelése és az erre vonatkozó számvitel tekintetében keletkezett perekre.

A bányabirói hatóságot gyakorló járásbiróságok (583. §.) hatáskörébe tartoznak a sommás (rövid útú) visszahelyezési és határperek. Ezeknek a pereknek ellátására a törvényszék egyik birói tagját rendeli ki a járásbirósághoz. Az ilyen kirendelt biró egyebekben a törvényszék kötelékében marad.

584. §. A bányabirói törvényszéki hatáskör nagyban és egészében az eddigi jognak (1871 : XXXI. t.-c. 21. §.) megfelelően van megállapítva.

Az 1. ponthoz: A bányajogosítványok alatt, amelyek az ált. bányatörvény 5. §-ában vannak meghatározva, a fentartott ásványok felkeresésének és művelésének jogát az államhoz való vonatkozásban kell érteni; ellenben a bányatulajdon, melynek tárgyi körét az ált. bányatörvény 109. §. határozza meg, az ásványok művelése tárgyában az államtól szerzett bányajogosítványnak a jogi forgalomban a közönséges polgárjogi tulajdonszerzésnek módjára jelentkező szerepét jelzi. A §. 1. pontja a

bányajogosítványok szerzése és fennállása tekintetében felmerülő vitás kérdéseket foglalja össze. Természetesen csak azokról a vitás kérdésekről lehet itt szó, melyek a magánosok között támadnak (magánjogi vitás kérdések), nem pedig a közjogi természetű, azaz azokról a kérdésekről, a melyek a bányajogosítványok adására hivatott hatósággal szemben merülnek fel. Csakis oly vitás kérdéseket lehet a bányabirói hatáskörbe utalni, melyek a bányatörvény különszerű szabályai alá esnek; a közönséges magánjogi alapon elbirálandó jogviták a rendes birói hatáskörbe tartoznak.

A 3. ponthoz: Ki vannak zárva a bányabirósági hatáskörből azok a perek, amelyek a bányatulajdon tárgyai künnfekvő alkotórészeinek a bányaüzemmel össze nem függő használására vonatkoznak; semmi elfogadható értelme sem lenne pl. annak, hogy ha egy bérleti szerződés a bányához tartozó házra nézve nyári lakás céljából köttetik, az ebből származó per bányabirói hatáskörbe tartozzék.

585. §.

A bíróság azt a körülményt, hogy az ügy a bányabirói hatáskörbe tartozik, azon szabályok szerint veszi figyelembe, amelyeket ez a törvény a kizárólagos illetékesség figyelembe vételére nézve megállapit.

585. §. A hatáskör hiányának figyelembevételére vonatkozó általános szabályok szerint a hatáskör hiányát az elsőbiróság és a fellebbezési biróság, valamint a felülvizsgálati biróság is (nem tekintve a 10. §. 2. és 3. bek. a 499. §. 3. bek., illetőleg az 522. §. 2. bek.-ben az értéktől függő hatáskörre nézve megállapított kivételeket) az egész eljárás folyamán hivatalból veszi figyelembe. Ehhez képest a pert a hatáskör hiánya miatt mind a háromfokú biróság megszünteti.

A bányabirói hatáskörre azonban nem helyez ily nagy súlyt a törvény, ha az ügy már a harmadbiróság előtt van, nevezetesen nem tartja indokoltnak azt, hogy ennek a hatáskörnek a hiányát a felülvizsgálati biróság hivatalból vegye figyelembe. A §. külön szabályozás helyett csak utal azokra a szabályokra, amelyeket a kizárólagos illetékesség figyelembevételére megállapit. (50. §. 2. bek. 499. §. 2. bek. és 522. §. 1. bek.) A §-nak ez a szövege azt is kifejezi, hogy azt a körülményt, mikép az ügy bányabirói hatáskörbe tartozik, nem lehet figyelembe venni akkor, ha az a biróság, amely az 583. §. értelmében bányabirói hatóságot gyakorol, az ügyet nem mint bányaügyet intézte el.

Abban az esetben, amikor a bányabirói hatósággal felruházott bíróság bányaügyként intézett el olyan ügyet, amely bányabirói hatáskörbe nem tartozik, eljárása, ha a bíróság egyébként hatáskörrel és illetékességgel birt, csak ezen az alapon nem támadható meg, ha pedig a bíróság egyébként nem birt hatáskörrel vagy illetékességgel, ezt a körülményt az általános hatásköri vagy illetékességi szabályok szerint kell megbirálni.

586. §.

Az 584. §. 1. pontjában említett perek kizárólag annak a helynek a bírósága előtt indítandók meg, ahol az az ingatlan fekszik, amelyre a jogosítvány vonatkozik, a 3. és az 5. pont alatt említett perek pedig kizárólag annak a bíróságnak illetékességéhez tartoznak, amelynek területén az ingatlan fekszik.

Ha az ingatlan több bíróság területén fekszik, a per e bíróságok bármelyike előtt megindítható.

586. §. Minthogy az 584. §. 1., 3. és 5. pontjában említett perek szoros összefüggésben vannak az ingatlannal, amelyre vonatkoznak és legcélszerűbben az ingatlan fekvésének helye szerint illetékes bíróság előtt folytathatók le, a 39. §-nak a lex rei sitæ elvén alapuló szabálya ezekre a perekre is ki van terjesztve.

587. §.

Amennyiben az 583—586. §-okból más nem következik, ez a törvény a bányaügyekben való bíráskodásra is alkalmazandó.

A sommás (rövid útú) visszahelyezési és határperrel a jog iránti kereset össze nem köthető.

NYOLCADIK CÍM.

FIZETÉSI MEGHAGYÁSOS ELJÁRÁS.

«Az 1893 : XIX. t.-c., amely a fizetési meghagyás intézményét nálunk meghonosította, nem valósította meg egészen a hozzá fűzött várakozásokat. A felek azt aránylag csekély mértékben veszik igénybe, aminek főoka, hogy az ellentmondást a törvény szerfölötti megkönnyítette. Az új pdt. ez okból az 1893 : XIX. t.-c. több részletét, amelyek az ellentmondásnak túlságosan kedveztek, módosítja.» (M. J.)

588. §.

Fizetési meghagyás útján érvényesíthetők azok a követelések, amelyek készpénzfizetésre vagy helyettesíthető dolgok avagy értékpapirosok szolgáltatására irányúlnak, ha per esetére a járásbíróság hatáskörébe tartoznak.

Az 588. §. az 1893 : XIX. t.-c. 1. §-ától abban különbözik, hogy tágabb körben enged fizetési meghagyást, amennyiben azt azokra az ügyekre is kiterjeszti, amelyek a 2500 kor. értékhatárra tekintet nélkül vannak a járásbíróság hatáskörébe utalva, feltéve, hogy az 1. §. egyéb kellékei fenforognak.

Vagylagos teljesítésre is érvényesíthető: helyettesíthető dolgokra, értékpapirosokra vagy készpénzre, ellenben jelzálogilag biztosított követelésekre, amelyeknél a végrehajtás a jelzálog tárgyából kielégítés tűrésére és nem fizetésre irányul, nem érvényesíthető.

Váltókövetelések is érvényesíthetők a fizetési meghagyásos eljárásban, mert a kifizetett váltó visszaköveteléséhez való jog nem viszonszolgáltatásra irányuló igény az 591. §. értelmében. A váltói úton való érvényesítés esetében a 606. §. értelmében kereset adandó be az eredeti váltó csatolása mellett, a fizetési meghagyás pedig nem ellentmondással, hanem három nap alatt beadandó kifogással támadható meg a 609. §. értelmében.

589. §.

Fizetési meghagyás kibocsátására az a járásbíróság illetékes, amely a követelésre nézve per esetében illetékes lenne, feltéve, hogy a fizetési meghagyás az adósnak a bíróság területén vagy székhelyén kézbesíthető.

Az 589. §. eltérően az 1893 : XIX. t.-c. 2. §-ától csak akkor állapítja meg a perre illetékes járásbíróságnak illetékességét a fizetési meghagyás kibocsátására, ha a fizetési meghagyás az adósnak a bíróság területén vagy székhelyén kézbesíthető. A §. ezáltal meg akarja könnyíteni az ellentmondást.

590. §.

Fizetési meghagyás kibocsátása szóval vagy irásban kérhető.

A kérelemnek magában kell foglalnia:

1. a felek megjelölését nevük, állásuk vagy foglalkozásuk, lakásuk és esetleg tartózkodási helyük szerint;

2. azoknak a tényeknek a megjelölését, amelyekből a hitelező követelését származtatja; ha a követelésről okirat van kiállítva, erre hivatkozni kell; ha a törvény a hatáskört vagy az illetékességet okiratra alapítja, az okiratot eredetiben vagy hiteles másolatban (kivonatban) be kell mutatni;

3. a követelés tárgyának és mennyiségének, valamint járulékainak határozott előadását; ha a követelés több tételből áll, mindegyik tételt alapja, tárgya és mennyisége szerint elő kell adni;

4. a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet.

Az irásban előterjesztett kérelemben meg kell jelölni a bíróságot is

Ha a követelés nem készpénzre irányúl, a hitelezőnek meg kell határoznia azt a pénzösszeget, amelyet a teljesítés helyett elfogadni kész.

A kérelem ugyanazon adós ellen több követelés tekintetében és több adós ellen ugyanazon követelés tekintetében együtt terjeszthető elő. Az utóbbi esetben elő kell adni, hogy a tartozás az adóstársakat minő arányban vagy minő összegben terheli. Ha az adóstársak egyetemleges kötelezettek, ezt külön ki kell fejezni.

A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem előterjesztése a kereset beadásának hatályával bir.

A fizetési meghagyás kibocsátása iránt irásban beadott kérelemhez csatolni kell az 592. §-ban meghatározott szöveggel kiállított fizetési meghagyásnak annyi példányát, ahány példányban a meghagyás kézbesítendő. Ha a fél a szükséges példányokat nem csatolja, azokat hivatalból kell elkészíteni.

Az 590. §. lényegében egyezik az 1893 : XIX. t.-c. 3. §-ával.

Eltérően a 3. §-tól abban az esetben, ha a törvény a hatáskört vagy az illetékességet okiratra alapítja, ennek bemutatását rendeli el. Ez a rendelkezés a törvény azon rendszerének a következménye, mely szerint a hatáskört és az illetékességet a keresetnek, illetőleg a kérelem elintézése alkalmával hivatalból vizsgáltatja. V. ö. a 140., 141. és a 129. §§-hoz adott jegyzeteket.

A 2. bek. szerint a kérelemnek magában kell foglalnia azoknak a tényeknek megjelölését, amelyekből a hitelező követelését származtatja. A fizetési meghagyást kérő félnek ezek szerint nem elég egyszerűen azt megjelölni, hogy követelése kölcsönből vagy munkabérből stb. származik, hanem elő kell adnia mindazokat a tényeket, melyek a kereset megállapításához és individuálizálásához szükségesek.

Az okiratra való hivatkozásnak is olyannak kell lennie, amely az okirat és az azon alapuló követelés azonossága iránt kétséget nem hagy fenn.

Az utolsóelőtti bek. a kérelem előterjesztésének magánjogi hatályáról intézkedik. A fizetési meghagyás kézbesítéséhez, illetőleg a fizetési meghagyás iránti kérelemhez a kereset kézbesítésének, illetve a kereset beadásának hatálya van kapcsolva.

591. §.

A bíróság a kérelmet az ellenfél meghallgatása nélkül intézi el.

A kérelmet vissza kell utasítani: ha a fizetési meghagyás kibocsátásának az 588. §-ban előadott esete fenn nem forog, ha a kérelemből kitünik, hogy a bíróság nem illetékes, vagy hivatalból figyelembe veendő más pergátló körülmény vagy hiány forog fenn (141. §.), ha a kérelem az 590. §. kellékeinek meg nem felel, vagy ha a kérelem tartalmából az tünik ki, hogy a követelés alaptalan, birói úton nem érvényesíthető, még le nem járt, vagy érvényesítése még nem teljesített viszontszolgáltatástól függ.

Visszautasítandó a kérelem abban az esetben is, ha a visszautasítás oka a követelésnek vagy járulékainak csak egy részére vagy egy adóstársra nézve forog fenn. Egy kérelembe összefoglalt több követelést azonban az elintézésnél elkülönítve kell megbirálni.

A szóval előadott kérelmet visszautasító végzés nyomban kihirdetendő és irásban csak kérelemre adandó ki.

A visszautasító végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye. A kérelmet hiánypótlás végett nem lehet visszaadni.

Az 591. §. lényegében megegyezik az 1893 : XIX. t.-c. 4. §-ának rendelkezésével.

A 3. bek.-nek az a rendelkezése, hogy az egész kérelem visszautasítandó, habár csak egy részére nézve forog is fenn a visszautasítási okok valamelyike, abban találja magyarázatát, hogy a részleges elutasítás két részre osztaná a kérdést, melyek egyikét a jelen cím szerinti eljárás, a másikát pedig külön eljárás útján s így esetleg két külön perben kellene megoldani, aminek már azért sem lehet helye, mert a követelés egyes részei vagy a követelés és ennek járulékai a legtöbb esetben csak egységesen bírálhatók el s mert külön perben ugyanazon követelést illetőleg ellentétes határozatok keletkezhetnének. Ha azonban több követelés foglaltatott egy kérelembe, azok külön-külön bírálandók el s azért az egyikre vonatkozó kérelem visszautasítása nem zárja ki, hogy a másikra nézve fizetési meghagyás bocsáttassék ki.

Az ut. bek. egyfokú felfolyamodást enged a visszautasító végzés ellen, mert előfordulhatnak esetek, amidőn a hitelező a fenforgó körülmények közt előnyösebbnek tartja a kereset közvetlen megindítása helyett a behajtást ezen eljárás útján megkísérelni s mert nem tanácsos kizárólag a járásbíróságra bízni annak a mértéknek megszabását, melyben a fizetési meghagyásos eljárás gyakorlati érvényre juthat.

«Nem teljesített viszontszolgáltatástól függ». Ezzel kétoldalú jogviszonyokból származó követelések nem záratnak ki ugyan teljesen, hanem csak annyiban, amennyiben a hitelező előzetes teljesítése a kérelem tartalma szerint még meg nem történt. A fizetési meghagyás tehát ki nem bocsátható azzal, hogy kérelmező a végrehajtás előtt teljesíteni tartozik.

592. §.

Ha a kérelem teljesítése akadályba nem ütközik, a bíróság fizetési meghagyást bocsát ki, amely feliratában ilyennek nevezendő és magában foglalja:

1. a név, állás vagy foglalkozás és lakhely szerint megjelölendő adóshoz intézett azt a meghagyást, hogy a hasonló módon megjelölt hitelező követelését, — mely utóbbinak alapja is megjelölendő — járulékaival, ideértve a szám szerint megállapított költséget is, a meghagyás kézbesítésétől számítandó tizenöt nap alatt, végrehajtás terhével elégítse ki;

2. az adóshoz intézett azt a figyelmeztetést, hogy a fizetési meghagyást, ha a követelést alaptalannak tartja, fellebbvitel kizárásával, csak a fizetési meghagyást kibocsátó járásbiróságnál szóval vagy irásban előterjeszthető ellentmondással támadhatja meg, amelyet azonban indokolnia nem kell;

3. azt a figyelmeztetést, hogy ha az adós az ellentmondást a fizetési meghagyás kézbesítésétől számitandó tizenöt nap alatt elő nem terjeszti, az e határidő után beadott ellentmondás a végrehajtás elrendelését és foganatosítását meg nem akadályozza.

Ha a követelés nem készpénzre irányul: a fizetési meghagyásban különösen megemlitendő, hogy az adós kötelezettségét annak a pénzösszegnek a fizetésével is teljesitheti, melyet a hitelező a követelt dolog vagy értékpapir helyett elfogadni késznek nyilatkozott.

Az 592. §. az 1893: XIX. t.-c. 5. §-ával lényegileg megegyezik.

A fizetési meghagyás tartalma úgy van megállapitva, hogy az a hitelező kérelmét teljesen visszatükröztesse s hogy abból az adós biztos tájékozást meríthessen a követelés mibenlétét illetőleg. A biróságnak kellő részletességgel kell körülírnia a követelés alapját azért is, hogy a törvény rosszhiszeműleg ki ne használtathassék s a követelés esetleges kétszeri érvényesítése esetén az adósnak a követelés ugyanazonosságának bizonyítása megkönnyíttessék. Felveendő lesz tehát az is, hogy a hitelező előadása szerint van-e a követelésről okirat kiállítva.

A fizetési meghagyásban előforduló név- vagy számhibák kijavítására nézve a 407. §. alkalmazandó. Ha a hitelező a kézbesítés előtt meghalt, a kézbesítés hatálytalan, a jogutód azonban helyébe léphet, ellenben ha az adós hal meg a kézbesítés előtt, csak új fizetési meghagyással lehet helye az örökös ellen. Az adós ellen a kézbesítés előtt megindított csőd a fizetési meghagyás kézbesítését vagy ujabb kibocsátását gátolja.

593. §.

A hitelezőnek ugyanazon adós elleni több követelése iránt egy fizetési meghagyás bocsátható ki, de abban minden egyes követelés járulékaival tételenkint külön sorolandó fel. Ha a hitelező a követeléseket az 590. §. utolsóelőtti bekezdése szerint egy kérelembe foglalta: a költség az egyes követelések összege után külön állapitandó meg.

Több adós ellen egy fizetési meghagyás csak abban az esetben bocsátható ki, ha a követelés az adósokat közösen terheli. Ebben az

esetben a fizetési meghagyásban ki kell tenni, hogy a követelés és járulékai az adóstársakat egyetemlegesen illetőleg minő arányban, vagy egyenkint minő összegben terhelik.

Az 593. §. teljesen megegyezik az 1893 : XIX. t.-c. 6. §-ával.

Egy hitelező részére több adós ellen ugyanazon követelés iránt egy fizetési meghagyás kibocsátható még akkor is, ha a hitelező nem is élt volna az 590. §. 4. bek.-ben biztosított együttes kérelmezés jogával.

594. §.

A fizetési meghagyás az adósnak illetőleg az adósoknak hatályosan csak a meghagyást kibocsátó járásbiróság területén vagy székhelyén kézbesíthető.

A kézbesítés az adós részére azon szabályok szerint történik, amelyek szerint az idézéssel ellátott keresetlevél az alperesnek kézbesítendő hirdetmény útján azonban nem teljesíthető.

A fizetési meghagyásnak az adós kezeihez szabály szerint történt kézbesítése az idézéssel ellátott keresetlevél kézbesítésének hatályával bir.

594. §. A fizetési meghagyással egybekapcsolt jogkövetkezmények elhárítására szükséges cselekmény elmulasztása sok esetben helyrehozhatatlan vagyoni hátránnyal jár és ennek eshetőségét csak úgy lehet az adósra hárítani, ha teljes bizonyosság forog fenn a tekintetben, hogy az adós a fizetési meghagyást valósággal kézhez vette. Ezért e §. általában az idézéssel ellátott keresetlevél kézbesítésére vonatkozó szabályokat terjeszti ki a fizetési meghagyás kézbesítésére.

A kézbesítés hirdetmény útján nem történhetik, mert az ismeretlen helyen tartózkodó adós részére és általában a 174. §. eseteiben kinevezett gondnok a fizetési meghagyás ellen úgyis ellentmondással élne és a fizetési meghagyás már ebből az okból is előreláthatólag célját tévesztené.

Eltérően az 1893 : XIX. t.-c. 7. §-ától, nincs kizárva a fizetési meghagyásnak posta útján való kézbesítése. A kézbesítő megmagyarázási kötelességére és megbirságolására vonatkozóan a 168. és 171. §. rendelkezései irányadók.

A 3. bek. a fizetési meghagyásnak az adós részére szabályszerűen történt kézbesítését a keresetlevél kézbesítésének hatályával (147. §.) ruházza fel.

Ha sem ellentmondás nem adatott be, sem a végrehajtás nem kéretett, az elévülés megszakítása a fizetési meghagyás

kézbesítésével végződik. Az 597. §-ban meghatározott határidő leteltével pedig meg nem történtnek tekintendő. Az adós viszontkeresetet nem az ellentmondással, hanem csak a következő szóbeli tárgyaláson emelhet.

595. §.

A fizetési meghagyásnak az adós ellentmondhat. Az ellentmondást indokolni nem szükséges. Az ellentmondást élőszóval, vagy irásban annál a bíróságnál kell előterjeszteni, mely a fizetési meghagyást kibocsátotta.

A fizetési meghagyásnak az adós részéről bármely elnevezés alatt előterjesztett megtámadása ellentmondásnak tekintendő.

Az 595. §. megegyezik az 1893 : XIX. t.-c. 8. §-ának 1. és 3. bekezdésével.

A most említett §-nak azokat a szabályait, amelyek szerint az ellentmondást a kézbesítőnél és a végrehajtást foganatosítására kiküldöttnél (12. §. 2. bek.) is elő lehetett terjeszteni az új pdt. nem vette át. «Kétségtelenül helyes szándék vezette a törvényhozást akkor, amikor az ellentmondást megkönnyítette. De ezek a rendelkezések nagyon is messze mennek, midőn az adósnak az ellentmondást annyira kényelmessé teszik, mondhatni arra provokálnak. Az ellentmondás ily túlságos megkönnyítése a hitelezőt visszatartja attól, hogy követelésének behajtására ezt az utat válassza, ami végeredményében az adósra nézve is hátrányos, mert őt a drágább eljárás költségével is terheli.» (M. J.)

Az elkésett ellentmondásról az adós értesítése nem szükséges, mert az adós erről a fizetési meghagyás alapján hozott végrehajtási végzés kézbesítésével tudomást nyer és mert ez esetben a 602. §. szerint ujabb ellentmondással élhet. Igazolásnak nincs helye, mert nem forog fenn záros határidő.

596. §.

Ha az adós a fizetési meghagyásnak a kézbesítéstől számított tizenöt nap alatt ellent nem mondott: a hitelező kérelmére, a fizetési meghagyás alapján kielégítési végrehajtásnak van helye.

Több adóstárs ellen kibocsátott fizetési meghagyás alapján a végrehajtás csak akkor rendelhető el, ha a fizetési meghagyás valamennyi adós részére kézbesíttetett és a tizenöt napi határidő alatt egyik adós sem mondott ellent.

Helyettesíthető dolgok vagy értékpapirosok iránti ügyekben az adós a végrehajtási eljárás folyamán is jogosítva van kötelezettségét azzal

teljesíteni, hogy a fizetési meghagyásban egyenértékül megjelölt készpénzösszeget és a felmerült költséget megfizeti.

Az 596. §. 1. bek. megegyezik az 1893 : XIX. t.-c. 10. §-ának 1. bek.-vel.

Ha 15 nap alatt ellentmondás emelve nincs: a hitelezőnek jogában áll kielégítési végrehajtást kérni, amely, ha a kézbesítés szabályszerűen történt, feltétlenül el lesz rendelendő; csak a záros határidő lejárta előtt előterjesztett ellentmondás akadályozza meg, hogy a fizetési meghagyás végrehajthatóvá váljék s ugyanazért a végrehajtás el lesz rendelendő, ha az ellentmondás az első határidő lejárta után, bár a második határidőn belül terjesztetett elő. Ezt az immár a valószínűség látszatával biró követelés biztosításának szempontja indokolja.

A kielégítési végrehajtásnak elrendelése meg nem tagadható azért, mivel a biró a követelést most tényleg alaptalannak vagy a fizetési meghagyásos eljárást helyén valónak nem találja és a megvizsgálás csak a fizetési meghagyás kézbesítésére és az ellentmondás elmulasztására terjedhet ki.

A végrehajtási kérvény alakszerűségének szabályozása a végrehajtási eljárásra tartozik. Egyébiránt az 598. §-ban erre nézve is meg van jelölve az irány, amidőn a végrehajtási záradékkal ellátott fizetési meghagyásnak kézbesítéséről szól, ami nélkülözhetővé teszi a külön végrehajtási kérvényt és a végrehajtási végzés hozatalát; a behajtási eljárás költségeit tehát e részben is csökkenteni fogja.

A 2. bek. rendelkezése az 599. §. azon szabályának a folyománya, mely szerint az egyik adóstárs ellentmondása a többinek is javára szolgál.

A 3. bek. az 590. §. 4. bekezdésével áll összhangban.

597. §.

A fizetési meghagyás hatálya és végrehajthatósága megszünik:

1. ha a fizetési meghagyás annak keltétől számított hat hónap alatt az adósnak nem kézbesittetett;

2. ha a teljesítési határidő leteltétől számított három év alatt az adós ellen végrehajtási cselekményt nem foganatosítottak.

Több adóstárs ellen kibocsátott fizetési meghagyás esetében a 2. pontban említett határidő valamennyi adóstárssal szemben attól a naptól számítandó, melyen a teljesítési határidő azzal az adóstárssal szemben járt le, kinek a fizetési meghagyást legkorábban kézbesítették.

597. §. Úgy a bíróság, mint az adós érdeke követeli, hogy a hitelező a fizetési meghagyás iránt folyamatba tett eljárást bizonyos határidő alatt végbefejezésre juttassa. Ha a hitelező hosszú idő alatt az ügyet nem folytatja, a törvényben előírt határidő eltelte után új fizetési meghagyást kérhet.

Az 1. bek.-nek szabálya az 1893 : XIX. t.-c. 11. §-ában is benne foglaltatik, azonban az 597. § az utóbbitól annyiban tér el, hogy a végrehajthatóságot megszüntető hatályt nem a végrehajtás kéréséhez, hanem a végrehajtási cselekmény elmulasztásához kapcsolja. Az adós csak a végrehajtás megkezdése által nyer tudomást a fizetési meghagyás fentartásáról és ennek a reá nézve kedvezőbb megszakítási módnak alkalmazása azért sem ütközhetik nehézségbe, mert a hitelezőnek adott három évi idő mindenesetre elegendő arra, hogy az ő jogát ezen a módon is fentarthassa.

Ha több adóstárs ellen bocsáttatott ki a fizetési meghagyás, a három évi határidő a legkorábbi lejárattól számíttatik, mert ilyenkor a kézbesítés és a teljesítésnek ettől függő határideje az egyes adóstársakra nézve különböző időben jár le s mert a végrehajtást hosszú ideig függőben hagyni nem célszerű.

598. §.

Az ellentmondás az 596. §-ban említett tizenöt nap eltelte után is előterjeszthető mindaddig, míg a fizetési meghagyás alapján kielégítési végrehajtást rendelő végzésnek az adós részére történt kézbesítésétől számított tizenöt nap el nem telt. Ez az utóbbi határidő záros és a lejárta után előterjesztett elentmondást vissza kell utasítani.

E tizenöt napos határidő lejártával az ellentmondással meg nem támadott fizetési meghagyásnak olyan hatálya van, mint a jogerős ítéletnek és ellene az általános szabályok szerint csak perújításnak van helye.

Az 598. §. az 1893 : XIX. t.-c. 12. §-ának azt a rendelkezését, mely az első 15 napi határidő lejártával második ellentmondási határidőt ad, fentartja, de 30 napról 15 napra szállítja le. «Csupán egy ellentmondási határidő az adós érdekeinek megóvására nem nyujt elegendő biztosítékot. A peres eljárásban az adósnak kétszeri intése szükséges arra, hogy a hitelező végrehajtható birói határozatot kaphasson, úgymint: az idézés és az itélet. Ennél kevesebb garanciával ebben az eljárásban még kevésbé lehet megelégedni; az egyik intés a fizetési meghagyás kézbesítése, a másik pedig a végrehajtás foganatosítása, t. i. a végrehajtási záradékkal ellátott fizetési meghagyás kéz-

besítése. Eddig tehát, illetőleg ezután még 15 napig nyitva tartja a törvény az ellentmondás határidejét. Akár az adós értelmetlensége vagy indolenciája, akár a kébesítő közeg kötelességmulasztása következtében megtörténhetik, hogy az adós a neki kézbesített fizetési meghagyást figyelmen kívül hagyja, de akkor, amikor a végrehajtó megjelent nála, már nem lehet kétsége annak jelentősége felől.

Bizonyos, hogy az ellentmondási határidőnek a kiterjesztése a hitelezőnek a gyors kielégítésben álló érdekével ellenkezik, de a törvény az eddigi eljárással szemben, az ellentmondási 30 napos határidőnek 15 napra megrövidítésében és különösen az ellentmondás halasztó hatályának eltérő szabályozásában (604. §.) adja meg ennek a korrektivumát és védgátat az ellentmondással való visszaélésnek. (M. J.)

Az utolsó mondat kiterjeszti a jogerős ítéletek ellen is megengedve levő perújítási keresetekre vonatkozó rendelkezéseket ezen jogerős ítéletté emelkedett fizetési meghagyás ellenében is.

599. §.

A követelés vagy járulékai vagy egy részük ellen előterjesztett ellentmondással az egész fizetési meghagyás van megtámadva.

Ha azonban a fizetési meghagyás több önálló követelés iránt volt kibocsátva és az adós kifejezetten csak a követelések egynémelyikének mondott ellent: az ellentmondás a fizetési meghagyást a többi követelés tekintetében nem érinti.

Több adóstárs közül az egyik adóstárs ellentmondása a többi adóstárs javára is szolgál.

Az 599. §. az 1893. XIX. t.-c. 14. §. 1. és 2. bek.-vel megegyezik, ennek a 3. és 4. bek.-ben az adóstársakra nézve megállapított korlátozását azonban elejti és amint az 596. és 597. §. 2. bek.-ből kitünik, az ott kijelentett elvet az adóstársak elleni végrehajtásnál is következetesen keresztülviszi s ezzel az eljárást lényegesen egyszerűsíti.

600. §.

Ha a fizetési meghagyás hatálya megszünik (597. §.), a fizetési meghagyás iránti kérelem előterjesztéséhez kötött magánjogi hatályok fennmaradnak, ha a hitelező a fizetési meghagyás hatályának megszünésétől számított harminc nap alatt a követelés iránt keresetet ad be.

A fizetési meghagyás iránt előterjesztett kérelem visszautasítása

esetében (591. §.) a magánjogi hatály akkor is fennmarad, ha a hitelező a visszautasító végzés jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt a követelés iránt keresetet ad be vagy fizetési meghagyás kibocsátása iránt szabályszerű új kérelmet terjeszt elő.

A 600. §. megegyezik lényegében az 1893 : XIX. t.-c. 19. §-ával és összhangban van azzal a szabályozással, amelyet a 184. §. a kereset beadásának és a perindításnak magánjogi hatályára nézve felállít.

601. §.

A fizetési meghagyásos eljárásban a felek képviseletére a járásbirósági eljárásban érvényes szabályok a következő eltérésekkel alkalmazandók:

1. az ügyvéd a fizetési meghagyás iránti kérelem előterjesztésénél és az ellentmondásnál meghatalmazását igazolni nem köteles;

2. ellentmondásra feljogosítottnak tekintendő minden önjogú személy, aki a fizetési meghagyást felmutatja vagy az irásban benyujtott ellentmondáshoz csatolja.

A 2. pont esetében az idéző végzést (603. §.) magának az adósnak kell kézbesíteni.

Az, aki fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet vagy ellentmondást meghatalmazás nélkül terjesztett elő s cselekményéhez a fél utólag sem járul hozzá, a felmerült költségért és kárért felelős.

A 601. §. a képviseletre nézve az 1893 : XIX. t.-c. 20. §-ával megegyezik.

«Az, hogy az ügyvéd a felhatalmazást igazolni nem köteles, indokolja az, hogy a lehető visszaéléseket ellensúlyozni fogja az ügyvédi kar kötelességérzete, továbbá a szabály, mely szerint a tárgyalást rendelő végzés a félnek vagy igazolt képviselőjének kézbesítendő, valamint az ut. bek.-nek rendelkezése, melynél fogva a meghatalmazás nélkül eljáró a költségért és kárért felelős.» (M. J.)

Az 1. pont világosan csak a kérelmet és az ellentmondást hozván fel, már ebből, de még abból is, hogy az egész rendszer szerint ellentmondás esetén az eljárás épp úgy peres eljárássá alakul át, mintha kereset alapján indult volna meg: természetes, hogy a tárgyalás és további eljárás során a 93. és 110. §§. az ügyvédekre is alkalmazandók.

Nem ügyvéd képviselő is a tárgyaláson nem csupán meghatalmazását, hanem a képviseletre jogosító viszony fenforgását is igazolni köteles.

Az írásbeli kérelem alaki kellékeire vonatkozó 137. §., illetőleg a 134. §. a fizetési meghagyás iránti kérelemre és az ellentmondásra is kiterjed.

A 2. pont az adós érdekeinek a lehető legszélesebb mérvben megóvását célozza, midőn a fizetési meghagyás felmutatása vagy becsatolása esetén bármely önjogú személyt feljogosítottnak tekint arra, hogy az ellentmondást az adós helyett előterjeszthesse.

A 4. bek. visszaélés kikerülése végett kimondja, hogy ha az ellentmondást meghatalmazás nélkül nem ügyvéd terjeszti elő, az idéző végzést magának az adósnak kell kézbesíteni.» (M. J.)

602. §.

A fizetési meghagyás iránti kérelmet és az ellentmondást csak egy példányban felzet nélkül kell beadni és az ellenféllel nem kell közölni; a kérelem vagy az ellentmondás szóbeli előterjesztése esetében pedig jegyzőkönyvet nem kell felvenni.

Ha a hitelező a kérelmet vagy az adós az ellentmondást a megfelelő számú példányban adja be, azt az ellenféllel közölni kell.

A 602. §. az 1893 : XIX. t.-c. 24. §. 2. bek.-vel egyezik.

A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem tartalmát maga a fizetési meghagyás tükrözteti vissza, annak külön kézbesítése tehát felesleges; ellentmondás esetén a hitelezőt csak az ellentmondás ténye érdekli; az ellentmondás netáni indoka tehát reá nézve közömbös; azonban, ha az adós az ellentmondást több példányban adja be, azt az ellenféllel közölni kell. A szóbelileg előterjesztett ellentmondás a fizetési meghagyásokról vezetendő naplóban lesz bevezetve.

(Az itélet elleni ellentmondás a 462. §. esetében két példányban adandó be.)

603. §.

Ha az adós a fizetési meghagyást kellő időben ellentmondással támadta meg, a fizetési meghagyást kibocsátó bíróság a fizetési meghagyás kézbesítésével megindítottnak tekintendő pernek a járásbirósági eljárás szerinti felvételére és érdemleges tárgyalására határnapot tűz.

Az ellentmondásra keletkezett perben a tárgyalás elmulasztása miatt ellentmondásnak (460. §.) nincs helye.

Mielőtt a fizetési meghagyást az adósnak és ha a fizetési meghagyás több adóstárs ellen bocsáttatott ki, valamennyi adóstársnak kézbesítették,

a felperes is kérheti, hogy a bíróság a perfelvételre és tárgyalásra határnapot tüzzön ki.

Ha a per fizetési meghagyás esetén kívül a községi bíróság hatáskörébe tartoznék és tárgyának értéke ötven koronát nem halad meg, az itéletnek csak a rendelkező részét és rövid indokolását kell a tárgyalási jegyzőkönyvbe feljegyezni.

A 603. §. szerint, eltérően az 1893:XIX. t.-c. 17. §. rendelkezésétől, ellentmondás esetében mindenkor hivatalból kell kitüzni a tárgyalási határnapot. Ebből a felekre semmi hátrány nem származik; ha időközben kiegyeztek vagy ha a kérdést perútra terelni érdekükben nem áll, egyszerűen egyikük sem fog a tárgyaláson megjelenni. Másrészt azonban a kérelmezéssel járó költség és idő megtakaríttatik.

«A határnapon való meg nem jelenés alapján hozott itélet ellen a törvény abban a feltevésben ad ellentmondási jogorvoslatot, hogy az alperes a perről az idézés hiányossága miatt nem szerezhetett tudomást; a fizetési meghagyásos eljárásban azonban akkor, ha az adós a meghagyásnak ellentmondott, annak a feltevése ki van zárva, mert az ellentmondás használata a perről való tudomást kétségtelenné teszi; indokolt tehát a §. 2. bek.-nek az a rendelkezése, hogy az ekkép keletkezett perben a 460. §. szerinti ellentmondásnak nincs helye.»

«Az 596. §-nak 2. bek. szerint a végrehajtást az egyik adóstárs ellen nem lehet elrendelni, ha a fizetési meghagyás a másik adóstársnak bármi okból nem kézbesíttetett. A hitelezőnek azonban módot kell nyujtani, hogy ily esetben is végrehajtható határozatot kaphasson. Ezt célozza a 603. §. 3. bekezdésének rendelkezése.» (M. J.)

604. §.

Halasztó hatállyal nem biró ellentmondás (598. §.) esetében a bíróság az eljárás további folyamában a végrehajtást a már foganatosított végrehajtási cselekmények épségben hagyásával végzéssel felfüggesztheti, ha a végitélet hozatalát a felperest terhelő bizonyitásfelvétel gátolná, vagy ha a tárgyalás elhalasztására a felperes hibája adott okot, úgyszintén ha a megtartott tárgyaláson a felperes követelése, habár csak részben is, alaptalannak mutatkozik.

A végrehajtás felfüggesztése tárgyában hozott végzés ellen külön fellebbvitelnek nincs helye.

604. §. «Ha az 598. §. szerint az adós védelmére szük-

séges az ellentmondási határidőt még a végrehajtási eljárás folyamán bizonyos ideig nyitva tartani, akkor a hitelező érdekének megóvása követeli, hogy az ellentmondással visszaélés ellen hathatós védelemben részesüljön.

Az 1893 : XIX. t.-c. e részben nem nyujt elegendő védelmet, midőn a 13. §-ban akkép rendelkezik, hogy a végrehajtás foganatosítása csak a követelés biztosításáig terjedhet. Mint a tapasztalat mutatja, az adós gyakran csak azért él alaptalanul ellentmondással, hogy a hitelező jogos követelésének kielégítését megakassza. Egymagában a költség viselése nem elegendő az ilyen visszaélés meggátlására, a 604. §. tehát e részben szigorúbb álláspontra helyezkedik és az első határidőn (596. §.) túl előterjesztett ellentmondásnak nem feltétlenül, hanem csak olyan esetben ad a végrehajtásra nézve halasztó hatályt, amelyben a végítéletnek haladéktalan meghozatalát nem az alperes, hanem a felperes gátolja, vagy amikor a felperes követelése, bár csak részben is, alaptalannak mutatkozik, az esetek valamelyikének fenforgását a biró megitélésére bízván». (M. J.)

Hasonló intézkedés van az igazolás halasztó hatálya tekintetében a 459. §-ban.

605. §.

Az ellentmondásra keletkezett perben a bíróság a fizetési meghagyás kéréséből és az ellentmondásból fölmerült költség megtérítése felől is határoz.

Ha a fizetési meghagyás hatályát veszti: ellenfelétől költségének megtérítését egyik fél sem követelheti.

A 605. §. megegyezik az 1893 : XIX. t.-c. 23. §-ával.

A 2. bek. azon esetről intézkedvén, midőn a fizetési meghagyás az 597. §. alapján hatályát veszti, megállapítja, hogy ily esetben költségének megtérítését az ellenféltől egyik fél sem követelheti, mert a fizetési meghagyás végrehajthatósága és kötelező ereje a hitelező késedelme következtében szünt meg, másrészt, mert akkor, amidőn a hitelező a hatályát vesztett fizetési meghagyásnak a főkövetelésre vonatkozó részét nem érvényesítheti, ezt a költségre nézve sem teheti és mert ha alperes a tárgyaláson megjelenik, az ellentmondással felmerült költségkövetelését a perben felszámíthatja.

KILENCEDIK CÍM.

MEGHAGYÁS VÁLTÓ, KERESKEDELMI UTALVÁNY, KÖTELEZŐJEGY ÉS CSEKK ALAPJÁN.

606. §.

A felperes fizetési vagy biztosítási váltókeresetét vagy visszkeresetét meghagyásos eljárás útján érvenyesítheti, ha a kereset megalapításához a váltótörvény szerint szükséges okiratokat eredetiben becsatolja.

A kereset megalapításához netalán szükséges egyéb ténykörülményeket eredetiben vagy hitelesített másolatban (kivonatban) csatolandó közokirattal vagy a 317. §. szerint kiállított magánokirattal kell igazolni.

606. §. Arra nézve, hogy a váltókeresethez vagy visszkeresethez mely okiratok csatolandók, a váltótörvény (1876 : XXVII. t.-c.) irányadó. Jelesül a fizetési kereset vagy visszkeresethez: a követelést megalapító váltót, a követelés megalapításához szükséges óvást és egyéb okiratokat, a biztosítási kereset vagy visszkeresethez: a váltót, az óvást, esetleg a biztonság hiányát bizonyító közokiratot kell csatolni.

607. §.

A keresetlevélben az alperes ellen a számszerüleg kiteendő követelés és járulékai erejéig fizetési illetőleg biztosítási meghagyás kibocsátását kell kérni.

A keresetlevélhez csatolni kell a 609. §-ban meghatározott szöveggel kiállított meghagyásnak annyi példányát, ahány példányban a meghagyás kézbesítendő.

607. §. Minthogy a felperes a váltókeresetet vagy visszkeresetet akár meghagyásos eljárás útján, akár rendes perrel érvényesítheti, keresetében világosan ki kell jelentenie, hogy a

meghagyásos eljárást kívánja-e érvényesíteni. Ennek a kijelentésnek hiányában a keresetet az általános szabályok szerint intézhetik el (a váltóeljárás tárgyában kelt 2851/1881. sz. I. M. E. rendelet értelmében is).

608. §.

A meghagyást az elnök bocsátja ki.

Ha az elnök azt találja, hogy a meghagyás a kereseti kérelem értelmében nem bocsátható ki, az ügyet a tanács elé terjeszti.

A meghagyás kibocsátását meg kell tagadni, ha a keresetlevél a 606. és a 607. §. kellékeinek meg nem felel, ha a követelést bizonyító okiratok aggályosak, vagy ha a kereset elévültnek mutatkozik, kivéve, ha a felperes az elévülés megszakítását vagy nyugvását közokirattal igazolja.

A meghagyás kibocsátását akkor is meg kell tagadni, ha a megtagadás oka a követelésnek vagy járulékainak csak egy részére nézve forog fenn. Egy keresetlevélbe összefoglalt több önálló követelést azonban az elintézésnél elkülönítve kell megítélni.

Több külön váltókötelezett közül a meghagyás egyesek ellen kibocsátható, mások ellen pedig megtagadható.

Ha a tanács a meghagyás kibocsátásának helyét nem látja, a keresetlevelet idéző végzéssel kell elintézni. Egyebekben a keresetlevél elintézésére a 140. és a 141. §. alkalmazandó.

Ha a felperes a meghagyás kibocsátásához szükséges példányokat nem csatolta (607. §.), azokat hivatalból kell elkészíteni.

608. §. A keresetlevél elintézendő: 1. a meghagyás kibocsátása, 2. idéző végzés kibocsátása, 3. a keresetlevélnek kijavítás végett visszaadása, 4. a keresetlevél visszautasítása által. A keresetlevél kijavítás végett visszaadására és annak visszautasítására nézve a 140. és 141. §. alkalmazandó. A fizetési meghagyás kibocsáthatása szempontjából az elnök, illetőleg az eljáró biró azt vizsgálja, hogy megfelel-e a kereset a 606. §. kellékeinek. Emellett még különösen vizsgálja a bíróság azt is, hogy nem mutatkozik-e a követelés elévültnek. Igaz ugyan, hogy az elévülés kifogásának érvényesítése az alperes dolga, azonban nem célszerű, hogy a bíróság oly esetben bocsásson ki fizetési meghagyást, amidőn a követelés fenállásához már a keresetből kitetszőleg kétség fér. A különös eljárás menete arra van alapítva, hogy rendszerint kifogás nem fog beadatni.

A 4. bek. megegyezik a fizetési meghagyásos eljárás 591. §-ának hason rendelkezésével.

Több külön váltókötelezett közül a meghagyás egyesek ellen kibocsátható, mások ellen pedig megtagadható. Ebben eltér a váltó alapján és az 588. §., illetőleg az 592. §. szerint kibocsátandó fizetési meghagyás egymástól, mert az utóbbiakra nézve a fizetési meghagyás kibocsátását akkor is meg kell tagadni (591. §.), ha a többi közösen kötelezett alperes közül egyesek ellen nem volna kibocsátható. Ezt az eltérést a váltókötelezettség önállósága indokolja. Ezzel összefügg az a rendelkezés is (616. §), hogy több adóstárs közül egynek kifogása rendszerint nem szolgál a többi adós javára, hanem csak akkor, ha a kereset ellenök ugyanazon váltónyilatkozat alapján mint örököstársak vagy társasági tagok ellen irányul. Ez a két rendelkezés ugyanazon az alapon nyugszik.

609. §.

A fizetési meghagyásban a bíróság az alperesnek meghagyja, hogy a szám szerint kiteendő váltóösszeget illetőleg visszkereseti összeget és járulékait, valamint a bíróság által megállapított perköltséget a fizetési meghagyás kézbesítésétől számítandó három nap alatt végrehajtás terhével mellett fizesse meg a felperesnek vagy pedig kifogását ugyanez idő alatt a bíróságnál adja elő.

A biztosítási meghagyásban a bíróság hasonló módon meghagyja az alperesnek, hogy a váltótörvény értelmében nyujtandó biztosításnak a meghagyásban szám szerint kiteendő összegét a bíróságnál készpénzben tegye le, a megállapított perköltséget pedig a felperesnek fizesse meg.

A fizetési és a biztosítási meghagyást csak kifogással lehet megtámadni. Erre az alperest a meghagyásban figyelmeztetni kell.

A fizetési illetőleg biztosítási meghagyást feliratában ilyennek kell nevezni és ki kell tüntetni, hogy váltó alapján bocsátották ki.

609. §. A fizetési és a biztosítási meghagyásra vonatkozó rendelkezések lényegileg megegyeznek a váltóeljárás 15. §-ával. Epp úgy mint ez utóbbiban, a teljesítési határidő 3 nap. Ezt a váltókötelezettség nagyobb szigora követeli.

A biztosítási meghagyásban a bíróság az eddigi eljárás 15. §. szerint meghagyja az alperesnek, hogy az óvási költséget is fizesse a felperesnek. Az eljárási rendeletnek az óvási költség megfizetésére vonatkozó intézkedése ellentmondásban van a váltótörvény 25. §-ával; ennélfogva a 609. §. azt mellőzi.

610. §.

A meghagyást az alperesnek ugyanazon szabályok szerint kell kézbesíteni, mint a keresetlevélre hozott idéző végzést.

A meghagyás az alperesnek hirdetmény útján nem kézbesíthető. Ha már a keresetlevél elintézésekor kitünik, hogy a kézbesítés csak ilyképen történhetnék, a meghagyás kibocsátását meg kell tagadni (608. §.); ha pedig a meghagyás kibocsátása után tünik ki, hogy az másként nem kézbesíthető, a meghagyás hatálytalanná válik és a keresetlevelet a felperes kérelmére az általános szabályok szerint idézéssel kell elintézni.

A felperesnek a meghagyást a keresetlevél első példányán az eredeti okiratok visszaadásával kell kézbesíteni.

610. §. A meghagyás fontossága indokolja azt a szabályt, mely szerint azt a keresetlevélre hozott idéző végzésre nézve fennálló szabályok szerint kell kézbesíteni s a hirdetmény útján kézbesítés kizárását ugyanazok a tekintetek indokolják, amelyek az 594. §. hasonló rendelkezését. Az eddigi eljárás 14. §. 2. bek.-ben foglalt azt a korlátozást, mely szerint a meghagyás (sommás végzés) csak Magyarország és Ausztria területén kézbesíthető, nem tartja fenn a törvény.

611. §.

Az alperesnek a meghagyás ellen kifogását a meghagyásban kitett három napos záros határidő alatt kell előadnia. Ha azonban a meghagyást az alperesnek a bíróság székhelyén kivül kézbesítették és az alperes kifogását postán küldi be, a postai szállításra szükséges idő a három napos határidőbe nem számítandó be.

612. §.

A kifogásnak magában kell foglalnia:

1. a meghagyás megjelölését;

2. annak a kifejezését, hogy az alperes a meghagyást megtámadja.

A kifogás ezenfelül a törvényszéki eljárásban a tárgyalás előkészítésére is szolgáljon.

Az adós részéről a meghagyásnak bármely elnevezés alatt előterjesztett megtámadását kifogásnak kell tekinteni.

613. §.

A kifogást a meghagyást kibocsátó bíróságnál két példányban egy felzettel, és ha a felperesek értesítése végett több példány volna szükséges, a további példányokkal kell benyujtani.

Járásbíróságnál az alperes szóval is előadhatja kifogását.

A kifogás ügyvédi képviselet nélkül nyujtható be. (94. §.)

Ha az alperes kifogását nem a bíróság székhelyén lakó ügyvéd által adja elő és maga sem lakik a bíróság székhelyén, kifogásában a 155. §-ban megállapított következmények terhe alatt a bíróság székhelyén lakó kézbesítési megbizottat köteles megnevezni.

611—613. §§. A kifogás beadására 3 napi határidőt ad a 611. §. az alperesnek. Ez egyezik a teljesítési határidővel. Az eddigi váltóeljárás 16. §-ával egyezőleg a postai szállításra szükséges idő ebbe a határidőbe nem számítható be. Ez a rövid határidő teszi indokolttá azt is, hogy egyezőleg a váltóeljárás 16. §-ával a kifogás a törvényszéknél is ügyvédi képviselet nélkül nyujtható be. Ha a fél oly helyen lakik, hol ügyvéd nincs, nagy nehézséggel járna reá nézve, hogy 3 nap alatt az ügyvédi képviseletről is gondoskodjék.

A kézbesítési megbizottra vonatkozó rendelkezés megegyezik a váltóeljárás 16. §-ával.

Mivel a kifogásra az ügyvédi képviselet nem kötelező, nem köti a kifogást a 613. §. semmiféle alakszerüséghez. A kifogás a törvényszéki eljárásban az eljárás gyorsítása céljából előkészítő iratul szolgál; ezért két példányban kell azt beadni, hogy egy példány a felperesnek jusson, egy példány pedig a bíróságnál maradjon.

614. §.

A 611. §-ban megszabott határidő lejártával kifogással meg nem támadott meghagyásnak olyan hatálya van, mint a jogerős itéletnek és ellene az általános szabályok szerint perújításnak van helye.

A 614. §. kijelentése a 600. §. hasonló intézkedésének felel meg.

615. §.

Az elkésve benyujtott vagy előadott kifogást, valamint az oly kifogást, mely a 612. §. 1. és 2. pontjában megállapított kellékeknek meg nem felel, a bíróság hivatalból vissza utasítja.

Ha visszautasítás esete nem forog fenn, az elnök a per felvételére és az ügy tárgyalására határnapot tűz és arra a felperest a kifogás másod- illetőleg további példányán, szóbeli előadás esetében a jegyzőkönyv másolatán, az alperest pedig felzeten megidézi.

A határnapot akként kell kitűzni, hogy az alperesnek a megjelenésre, ha a bíróság székhelyén lakik vagy tartózkodik, az idéző végzés kézbesítésétől legalább huszonnégy órai, ha pedig a bíróság székhelyén kívül lakik vagy tartózkodik, elegendő idő maradjon.

616. §.

Ha az alperes a követelés vagy járulékai vagy azoknak egy részük ellen tesz kifogást, az egész meghagyás meg van támadva.

Ha azonban a meghagyás több önálló követelésre nézve volt kibocsátva és az alperes kifejezetten csak a követelések egynémelyike ellen tesz kifogást, a kifogás a meghagyást a többi követelés tekintetében nem érinti.

Több alperes közül ugyanazon meghagyás ellen egy alperes részéről tett kifogás a többi javára csak akkor szolgál, ha a kereset ellenük ugyanannak a váltónyilatkozatnak az alapján mint örököstársak vagy társasági tagok ellen irányúl.

617. §.

Pergátló kifogás alapján a perbebocsátkozást és az érdemben tárgyalást nem lehet megtagadni. A bíróság azonban a pergátló kifogás elkülönített tárgyalását hivatalból is elrendelheti.

Az alperes perbebocsátkozása után az érdemleges tárgyalást a törvényszéki eljárásban is folytatólag meg kell tartani.

A 615. és a 617. §. szerint az eljárás nagyobb gyorsasága érdekében a perfelvételre és az érdemleges tárgyalásra együttesen kell határnapot tűzni. Az érdemleges tárgyalás a kifogással ugyis elő van már készítve, elismerésre vagy meg nem jelenésre pedig kevéssé lehet számítani. Ha a pergátló kifogásnak elkülönített tárgyalása mégis szükségesnek mutatkoznék, a bíróság azt elrendelheti.

A 616. §. 1. és 2. bek. egyezik az 599. §. 1. bekezdésével. Az ut. bek.-nek az 599. §. 2. bek.-től való eltérését az egyes váltónyilatkozatok önállósága indokolja.

618. §.

A bíróság a meghagyást, amennyiben azt az alperes ellenkérelmében (185. §.) meg nem támadta, a felperes kérelmére részitélettel, ily kérelem hiányában pedig a végitéletben fennállónak nyilvánítja.

A marasztaló itéletben a kötelezettség teljesítésére három napi határidőt kell tűzni.

A meg nem jelenés alapján hozott itéletet ellentmondással nem lehet megtámadni.

618. §. A 3 napi teljesítési határidő összhangzásban van a 609. §-nak rendelkezésével és megegyezik az eddigi váltóeljárás 30. §-ának ut. bekezdésével.

Hogy a meg nem jelenés alapján hozott itélet ellentmondással meg nem támadható abban találja indokát, hogy a tárgyalás itt az alperes kifogására lett kitüzve, neki a per folyamatban létéről okvetlenül tudomása van, mulasztása tehát szigorúbb elbánás alá eshetik, mint a keresetre kitüzött perfelvétel esetében.

619. §.

Amennyiben ebből a címből más nem következik, a meghagyásos eljárásban a törvényszék előtt a törvényszéki, a járásbíróság előtt pedig a járásbirósági eljárás szabályai irányadók.

«A 619. §. az általános szabályok alkalmazását a váltóeljárásban is kimondja. Ehhez képest a törvény nem tartalmaz a bizonyításra nézve korlátolt intézkedéseket, miben nevezetesen az eddigi váltóeljárástól is eltér. A bizonyítás korlátozása, melyet az ú. n. váltószigor egyáltalában nem követel, mindenesetre ellenkezik az anyagi igazsággal és annak kiderítését gyakran a véletlentől teszi függővé. A törvény általános eljárása is eléggé gondoskodik arról, hogy a pereket rosszhiszeműen ne lehessen elhúzni. Nem tartalmaz a törvény szabályokat a fellebbvitelre és a perújításra nézve sem.» (M. J.)

620. §.

A hitelező az e cím szerinti meghagyásos eljárás útján érvényesítheti követelését csekk alapján, továbbá — ha az adós bejegyzett kereskedő — az 1875 : XXXVII. t.-c. 291. és 294. §-ában meghatározott kereskedelmi utalvány vagy kötelezőjegy alapján is, valamennyi esetben feltéve, hogy a hitelező eredetiben becsatolja a követelését megalapító

csekket, kereskedelmi utalványt vagy kötelezőjegyet, valamint a szükséges óvást és egyéb okiratokat.

A fizetési meghagyás feliratában ki kell tüntetni, hogy csekk, kereskedelmi utalvány vagy kötelezőjegy alapján bocsáttatott ki. Egyebekben az eljárásra a 606—619. §-ok azzal a kiegészítéssel alkalmazandók, hogy ha a követelés nem készpénzre irányul, a felperesnek meg kell határoznia azt a pénzösszeget, amelyet teljesítésül elfogadni kész és hogy ebben az esetben a fizetési meghagyásban különösen megemlitendő, hogy az alperes kötelezettségét annak a pénzösszegnek a fizetésével is teljesítheti, melyet a felperes a követelt dolog vagy értékpapir helyett elfogadni késznek nyilatkozott.

Az 596. §. utolsó bekezdése ellen az eljárásban is alkalmazandó.

TIZEDIK CÍM.

ELJÁRÁS A BÉRLETI VISZONYOK MEGSZÜNTETÉSE TÁRGYÁBAN.

Az e címen foglalt szabályozás nem terjed ki a haszonbérleti viszonyokra. Ezeknél a felmondás érvényességének kimondása csak szabályszerű megállapítási kereset útján kérhető.

621. §.

Lakás, más helyiség vagy terület bérletét mind a bérbeadó, mind a bérlő a bérlet tárgyának fekvése szerint illetékes járásbíróság útján felmondhatja.

A felmondást irásban (134. §.) vagy szóval (135. §.) lehet előterjeszteni, csatolni kell hozzá a felmondásnak valamint a közlő végzésnek a 624. §. szerinti szöveggel kiállított annyi példányát, ahány félnek az kézbesitenő.

Ha a felmondó fél a szükséges példányokat nem csatolja, azokat hivatalból kell elkészíteni.

A 621. §. lényegileg megegyezik a lakbérfelmondás és lakkiürítés iránti ügyekben követendő 4873/94. I. M. E. számú igazságügyminiszteri rendelet 1. §-ával.

622. §.

A felmondásnak magában kell foglalnia:

1. a felek megjelölését, nevük, állásuk vagy foglalkozásuk és lakásuk szerint;

2. a bérlet tárgyának a megjelölését;

3. a felmondás kijelentését annak az időpontnak tüzetes megjelölésével, amelyben a bérleti viszonynak a felmondás következtében meg kell szünnie;

4. ha a bérlet tárgyának kiürítésére nézve a szerződésben külön megállapodás van, a szerződés ebbeli rendelkezésének az előadását;

5. ha a fél, akinek a felmondás kézbesítendő, nem tartózkodik a járásbíróság területén vagy székhelyén, annak a személynek a nevét, lakását, állását vagy foglalkozását, akinek a kezéhez a kézbesítés történjék, illetőleg azt a kérelmet, hogy részére ügygondnok neveztessék (625. §.);

6. ha a felmondó fél nem tartózkodik a járásbíróság területén vagy székhelyén, a járásbíróság területén vagy székhelyén tartózkodó kézbesítési megbizott megjelölését neve, lakása és foglalkozása szerint.

Ha a felmondás többek részéről történik, ezeknek közös meghatalmazott által kell magukat képviseltetniök.

A 622. §. lényegileg megegyezik az eddigi eljárás 2. §-ával.

623. §.

A felmondást hivatalból vissza kell utasítani:

1. ha a bíróság a 621. §. értelmében az eljárásra nem illetékes;

2. ha az irásbeli felmondást nem a 134. §-ban megszabott alakban adták be;

3. ha a felmondás a 622. §-ban megszabott kellékeknek meg nem felel;

4. ha a felmondásban felhozottakból kitünik, hogy a felmondást nyilván a felmondási határidő lejárta után terjesztették elő.

A felmondást hiánypótlás végett nem lehet visszaadni.

A 623. §. megegyezik az eddigi eljárás 3. §-ával.

624. §.

Ha visszautasítás esete nem forog fenn, a bíróság a felmondás egyik példányát, vagy a szóval előterjesztett felmondásról készített jegyzőkönyv másolatát oly figyelmeztetéssel közli az ellenféllel, hogy ha a felmondás ellen kifogása van, azt a felmondás kézbesítésétől számítandó nyolc nap alatt a felmondást közlő bíróságnál terjessze elő, mert ellenkező esetben a felmondás alapján végrehajtásnak lesz helye. (628. §.)

A felmondást közlő végzésben a kiköltözés napjául megjelölendő az a nap, amelyen a kiköltözést meg kell kezdeni. A közlésben a kiköltözés teljesítésének határidejét szabatosan meg kell határozni a felmondásban előadott szerződéses megállapodás (622. §. 4. pont), ily előadás hiányában az e részben fennálló szabályrendelet, helyi szokás vagy törvény alapján; ha pedig a teljesítési határidő ezen az alapon meg nem állapitható, a közlésbe azt kell felvenni, hogy a kiköltözésnek a bérleti idő utolsó napját követő napon délelőtt tizenkét óráig meg kell történnie.

A 624. §. lényegileg megegyezik a rendelet 4. §-ával és csak abban tér el attól, hogy a teljesítési határidő tekintetében részletesebb szabályokat állapít meg. Azt az időt, amely alatt a költözést be kell fejezni, a közlő végzésben naptárszerüen nem lehet kitenni, mivel az a körülmények szerint változhatik és annak kitétele a bíróságnak, tekintettel a különféle helyi szabályrendeletekre és szokásokra sok munkát adna. Ezért rendeli a 624. §. hogy a költözés megkezdésének a napját a közlő végzésben naptárszerüen ki kell tenni, és a végzésben fel kell említeni, hogy a költözést a szintén kézbesitett felmondásban előadott szerződésben, ilyennek hiányában a szabályrendelet vagy helyi szokás vagy törvény szerint megállapított határidőben kell befejezni. Csak ha a teljesítési határidőt ezen az alapon nem lehetne megállapítani, akkor kell azt a §. ut. mondatában meghatározott módon kifejezetten megszabni.

625. §.

A felmondás csak az illetékes járásbiróság területén vagy székhelyén kézbesíthető.

A kézbesítés a felmondást szenvedő fél részére annak a személynek a kezéhez is történhetik, aki a bérlet tárgyának kezelésével vagy őrzésével meg van bizva. Ha a kézbesítés ily módon sem történhetik meg, a felmondás a hirdetményi kézbesítés mellőzésével a biróság részéről kinevezett ügygondnok kezéhez kézbesítendő és erről az a fél, aki ellen a felmondás intézve van, lakhelyére címzett ajánlott levélben posta utján értesitendő.

A felmondást szenvedő részére teljesítendő kézbesítésre egyebekben azokat a szabályokat kell alkalmazni, amelyek szerint az idézéssel ellátott keresetlevél az alperesnek kézbesítendő.

A 625. §. az eddigi eljárás 5. §-ával egyezik. Mihelyt a kézbesítés hosszabb időt vesz igénybe és a kivánt rövidség ennek következtében el nem érhető: a kivételes eljárás jogosultsága megszünik. Ennélfogva a felmondást csak az illetékes járásbiróság területén vagy székhelyén lehet kézbesíteni. Hogy azonban az lehetséges legyen, meg kell könnyíteni a kézbesítést akkor, ha a felmondást szenvedő fél másutt lakik. Erre a célra megengedi a §., hogy a kézbesítések általános szabályától eltérően, a bérleti tárgy kezelőjének vagy őrzőjének kezéhez is lehessen kézbesíteni. Végső esetben hirdetményi kézbesítés mellőzésével gondnok kirendelésének van helye.

Az idézéssel ellátott keresetlevél kézbesítésére fennálló

szabályoknak (163. §.) a felmondás kézbesítésére kiterjesztését a felmondás fontos következményei indokolják.

626. §.

Ha a felmondás kézbesítése a felmondást szenvedő részére csak a szerződésben megállapított, ilyennek hiányában pedig az e részben irányadó szabályrendelet, helyi szokás vagy törvény által megállapított felmondási határidő lejárta után történt: a felmondásnak csak akkor van hatálya, ha e miatt az a fél, aki ellen a felmondás intézve van, a megszabott határidőben (624. §. első bekezdése) kifogást nem terjeszt elő.

626. §. Az, hogy a felmondást a bíróság közli az ellenféllel, nem változtathatja meg azt a magánjogi szabályt, amely a felmondásnak kellő időben való közlését követeli. A felmondás nem a kérvény beadásával, hanem annak a felmondást szenvedő féllel való közlésével áll be. A felmondó félnek kötelessége tehát birói felmondás esetében is gondoskodni arról, hogy a felmondás közlése, illetőleg a felmondás kézbesítése kellő időben a felmondási határidő letelte előtt történjék. Ha a kézbesítés e határidő letelte után történik, a felmondás nem tekinthető kellő időben történtnek és a felmondó fél nem hivatkozhatik arra, hogy a kellő időben adta be a kérvényt. A §. egyébiránt megegyezik az eddigi eljárás 6. §-ával.

627. §.

Ha a bérleti viszony a 621. §-ban említett tárgyakra nézve a szerződés értelmében a kikötött idő lejárta után felmondás nélkül megszünik, vagy ha a felmondás nem a bíróság, vagy pedig a 637. §. értelmében a közjegyző útján történt, mind a bérbeadó, mind a bérlő a 621. §-ban megjelölt bíróság útján felhivhatja ellenfelét, hogy a kitűzött idő lejártával a bérlet tárgyát adja át illetőleg vegye át.

Ha a bérleti idő hat hónapnál hosszabb időre terjed, a felhivás csak a bérleti idő utolsó hat hónapján belül adható elő.

Az ilyen felhivásra a 621—625. §-okban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók.

A 627. §. lényegileg megegyezik az eddigi eljárás 8. §-ával. Az itt célbavett rövidebb eljárás nemcsak akkor van helyén, ha birói felmondásról van szó, hanem akkor is indokolt, amikor a szerződés vagy felmondás nélkül, t. i. a kikötött idő letelte vel vagy pedig magánúton (t. i. nem a bíróság közbenjöttével,

vagy közjegyző útján de nem a 637. §. értelmében) történt felmondás következtében szünik meg. Az ilyen esetekben bekövetkezhető bonyodalmak elkerülésére állapítja meg a 627. §. — az eddigi eljárás 8. §-ával egyezően — azt az eljárás, amely szerint bármelyik fél felhivhatja ellenfelét még a bérlet lejárta előtt arra, hogy a bérletet annak lejártával adja át, illetőleg vegye át és így már eleve végrehajtható határozatot kaphasson és ne legyen kényszerülve akkor, amikor már a költözésnek kellene megtörténnie, hosszadalmasabb pert indítani.

A felhivási kérelem előterjesztése csak annyiban van időbeli korláthoz kötve, hogy az csak a bérleti idő utolsó hat hónapján adható elő, mert hosszabb idő alatt a körülmények változhatnak.

628. §.

Ha a felmondás (621. §.) vagy a felhivás (627. §.) ellen kellő határidő alatt kifogást nem terjesztettek elő és ha a kiköltözést a közlésben megszabott határidő alatt (624. §. második kekezdés) nem teljesitik, a 621. §-ban megjelölt járásbiróság a fél kérelmére a bérlet tárgyának visszabocsátása illetőleg átvétele iránt a végrehajtást rendeli el. Az egyik fél részéről történt felmondás (621. §.) vagy felhivás (627. §.) alapján a végrehajtás elrendelését a másik fél is kérheti.

A végrehajtást elrendelő végzésben a bérlettárgy kiürítésének határidejét a 624. §. második bekezdésének alkalmazásával kell megállapitani, amennyiben pedig a végrehajtást elrendelő végzés meghozatalakor a bérlettárgy kiürítésének határideje egészen lejárt, a bérlettárgy azonnali kiürítését kell elrendelni.

A 628. §. a meghagyás, illetőleg a felhivás végrehajtását szabályozza. Ez a §. abban tér el az eddigi eljárás 9. §-ától, hogy a végrehajtás elrendelésének nem már a költözési idő beálltával, hanem csak akkor ad helyet, ha a költözést a közlésben megszabott idő alatt nem teljesitik. A §. ezzel a módosítással annak akarja elejét venni, hogy a végrehajtás akkor is elrendeltessék, amikor a fél önként is eleget tesz a meghagyásnak; a fél részéről olyan magatartást kiván tehát a végrehajtás elrendeléséhez, amelyből nyilvánvaló, hogy ő a kiköltözést a megszabott időben nem teljesíti. Erre nézve azonban nem szükséges, hogy a költözködésre megszabott egész idő leteljék, hanem elég, ha a kötelezett fél nem kezdi meg a megszabott időpontban a költözést, vagy azt utóbb abbanhagyja. A költözés biztosítását célozza az a szabály, hogy az egyik fél részéről

történt felmondás vagy felhívás alapján a másik fél is kérheti a végrehajtást.

Mivel a végrehajtás a teljesítési határidő elején is kérhető, netáni kétség elkerülése végett a végrehajtást elrendelő végzésben ismételve meg kell a költözési határidőt állapítani.

629. §.

A felmondás (621. §.) vagy a felhivás (627. §.) ellen csak kifogásnak van helye.

Az ellenfél részéről bármely elnevezés alatt előterjesztett oly nyilatkozat, amely szerint a felmondást vagy felhivást el nem fogadja, kifogásnak tekintendő.

A kifogást a bíróságnál irásban (134. §.) vagy szóval (135. §.) lehet előterjeszteni.

A kifogás egyúttal a szóbeli tárgyalás előkészítéséül is szolgáljon.

Több ellenfél közül az egyik részéről előterjesztett kifogás a többi javára is szolgál.

630. §.

Az elkésett kifogás hivatalból visszautasítandó.

A kifogás elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

629., 630. §§. A felmondási eljárás hasonló alapokon nyugszik mint a kilencedik címben foglalt meghagyásos eljárás. A kifogásra vonatkozó szabályok tehát hosonlók a fizetési vagy biztosítási meghagyás elleni kifogásra vonatkozó szabályokhoz. A 8 napi határidő és az igazolás kizárása a sürgősség következménye. Ezek a §-ok különben lényegileg megegyeznek az eddigi eljárás 10. és 11. §-ával.

631. §.

Ha ki nem tűnik, hogy a kifogás elkésett, a bíróság a per felvételére és érdemleges tárgyalására határnapot tűz ki.

A perben a felmondó illetőleg a felhivó fél felperesnek tekintendő.

Az érdemleges tárgyalás és az itélet csak a felmondás illetőleg a felhivás érvényességének vagy érvénytelenségének kérdésére, valamint az alperesnek a felmondásból vagy a bérlet idejének lejártából folyó arra a kötelezettségére terjedhet ki, hogy a bérlet tárgyát átadni, illetőleg átvenni köteles-e.

A 627. §. esetében a tárgyalás és az itélet a felmondás érvényessé-

gére is kiterjedhet, kivéve, ha a felhivást a lakbérleti szabályokban a felmondás érvényességének megállapitását célzó kereset megindítására megszabott határidő letelte után terjesztették elő.

Az a bizonyítás, amelynek felvétele miatt az itéletet előreláthatólag nem lehetne kellő időben meghozni, az ellenfél kérelmére mellőzhető.

631. §. «A kifogás alapján a felmondási, illetőleg felhivási eljárás perré alakul át. Ebben a perben a felmondó illetőleg a felhivó fél a felperes. Ezt azért szükséges kimondani, nehogy a kifogások a præjudiciális kereset szempontja alá essenek. Az a körülmény, hogy a felmondási eljárást a bérleti viszony leteltéig lehetőleg be kell fejezni, indokolja a bizonyításnak azt a nagymérvű megszorítását, hogy az a bizonyítás, amelynek felvétele miatt az itéletet előreláthatólag nem lehetne kellő időben meghozni, az ellenfél kérelmére mellőzendő. Ennek a rendkívüli szigornak következtében nem lehet megengedi azt, hogy ebben a perben más is legyen az eldöntés tárgya, mint a bérlet átadására és átvételére való kötelesség. E nélkül a szabály nélkül bármelyik fél másnemű, pl. kártérítési igényeket is belevihetne ebbe a perbe, amelynek ily korlátolt eljárás útján való eldöntése az anyagi jog sérelmével járna. A 627. §-nak abban az esetében azonban, a mikor a magánúton történt felmondás alapján él valamelyik fél felhivással, nem célszerű kizárni azt, hogy a tárgyalás és az itélet ne csak a felhivás érvényességére, hanem a felmondás érvényességére is kiterjedjen. Az átadási, illetőleg átvételi kötelességnek és az erre irányuló felhivásnak ugyanis ebben az esetben a felmondás az alapja. Mivel azonban a lakbérleti szabályok (pl. a budapesti lakbérsz. 35. §-a) a felmondás érvényessége kérdésében a kereset beadására külön præcluzivhatáridőt is állapitanak meg, amelynek leteltével külön perrel sem lehetne a felmondás érvényességének kérdését vitássá tenni, természetes, hogy a lakbérleti szabályok ezen magánjogi szabályának a felhivás alapján megindított perben is érvényesülnie kell.» (M. J.)

632. §.

A marasztaló itéletben a bérlet lejártával való teljesitésre a határidőt a 624. §. értelmében szabatosan meg kell állapitani. Ha azonban az itélet meghozatalának idejében ez a teljesitési határidő annak lejárta miatt már nem alkalmazható, az alperesnek az azonnali teljesitést kell meghagyni.

A marasztaló itélet a jogerőre emelkedésre való tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánitandó.

A felmondás vagy a felhivás és a kifogás költségét a per költségéhez kell számítani.

Az itélet alapján bármelyik fél kérheti a végrehajtás elrendelését (628. §. első bekezdés).

632. §. Az itéletre vonatkozó általános szabályok a felmondási eljárásban annyiban változnak, hogy a teljesítési határidőt szabatosan a 624. §. értelmében kell megállapítani, illetőleg ha ez a határidő az itélet hozatalának idejében már lejárt volna, az azonnali teljesítést kell meghagyni.

A 632. §. különben az eddigi eljárás 13. §-ával lényegileg megegyezik.

633. §.

Ha felmondó fél a tárgyaláson meg nem jelenik, a bíróság kérelemre a felmondást végzéssel hatálytalannak nyilvánítja.

Az ellenfél a megjelenésének elmulasztása alapján hozott itéletet ellentmondással nem támadhatja meg.

Az igazolási kérelmet csak az elmulasztott határnaptól vagy határidőtől számítandó nyolc nap alatt lehet előterjeszteni.

634. §.

A fellebbezés határideje nyolc nap.

A fellebbezést szóbeli tárgyalás kitüzése nélkül az 513. §. eseteire megállapított szabályok szerint kell elintézni.

A fellebbezési bíróság itélete ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

633., 634. §§. Az ellentmondás kizárását, az igazolás és fellebbviteli határidők megrövidítését a rendkívüli sürgősség, az ellentmondás kizárását ezen felül a 603. §-nál említett ok is indokolja. Ezeket a korlátozásokat lényegileg az eddigi eljárás 14. és 15. §-a is tartalmazza.

Az eddigi eljárás 14. §-a az elsőbiróság itélete ellen csak felülvizsgálatot adott. A 634. §. e helyett nyilvános előadás útján elintézendő fellebbezést enged és megfelel az 513. §-nak a 100 korona értéken aluli perekre vonatkozó álláspontnak.

635. §.

Az e cimben szabályozott eljárás alá tartozó ügyekben perújitásnak helye nincs.

Az a fél, aki az e cimben megállapított eljárásban jogsérelmet szenvedett, követelését — a mennyiben az nem a bérlet tárgyának átadására vagy átvételére irányúl — a törvény rendes útján érvényesítheti.

A 635. §-nak a perújítást kizáró szabálya az eddigi eljárás 18. §-ával megegyezik. Nem lehet megengedni, hogy perújítás következtében olyan állapot létesülhessen, amely a bérlettárgy átadásának vagy átvételének kérdésében meghozott és végre is hajtott ítélettel teljesen lebonyolított helyzeten változtathasson.

A 2. bek. azonban az eddigi eljárás 18. §-ának idevágó rendelkezésétől eltér, amennyiben kizárja azt, hogy minden jogsérelemre nézve fentartatik a törvény rendes útja. Az egész eljárásnak az a célja, hogy a bérleti viszonynak vitássá vált fenmaradását sürgősen, lehetőleg még olyan időben rendezze, hogy a határidő lejártával a vita már el legyen döntve és hogy a bíróság ebben a kérdésben végleges állapotot teremtsen. Ezt a kérdést tehát a törvény rendes útján nem lehet érinteni; az ellenkező álláspont állandó bizonytalanságban tartaná a feleket és sok visszásságra adna okot, pl. abban az esetben, amikor a bérbeadó bízva abban a jogerős ítéletben, hogy a bérlet a legközelebbi határidőben megszünik, más bérlővel kötne szerződést esetleg hosszabb tartamra is, de az előbbi bérlő a törvény rendes útján időközben nyert ellentétes ítélet alapján benne maradna a bérletben és megakadályozná az új bérlő beköltözését. Ugyanaz az indok, amelynél fogva ebben az eljárásban a perujítást ki kell zárni, indokolja ennek a kérdésnek az újabbi vitatás alól elvonását is. Mivel azonban a szóban forgó eljárás a 631. §. szerint csak a bérleti viszony fentartására vagy megszüntetésére szorítkozik, a törvény rendes útján indított perre nézve az ebben az eljárásban hozott ítélet egyébként éppen nem res judicata, hanem a rendes útú perben minden más kérdés, pl. a kártérítésnek, valamint a tulajdoni vagy a haszonélvezeti jognak a kérdése, az előbbi döntéstől függetlenül, szabadon érvényesíthető és megbírálható. (M. J.) Ezekhez képest a bérlet tárgya átadásának vagy átvételének kérdése rendes per tárgyává nem tehető.

636. §.

Amennyiben a 621—635. §-ok eltérően nem rendelkeznek, az e címben szabályozott eljárás alá tartozó ügyekben a járásbirósági eljárásra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

637. §.

A felmondásnak és a felhivásnak ugyanaz a hatálya van, mint a bíróság útján történt felmondásnak vagy felhivásnak, ha:

1. az annak a kir. közjegyzőnek az útján történik, akinek közjegyzői területén a bérlet tárgya fekszik:

2. a felmondás és az értesítvény (1874 : XXXV. t.-c. 96., 99., 101. és 103. §§.) a 622. §. kellékeinek megfelel valamint azt a figyelmeztetést is magában foglalja, hogy a fél, akinek az értesítés szól, a felmondás vagy a felhivás ellen netáni kifogását az értesítvény közlésétől számított nyolc nap alatt a 621. §. értelmében megnevezett járásbirósághoz terjessze elő, mert ellenesetben a felmondás, illetőleg a felhivás alapján végrehajtásnak lesz helye (628. §.);

3. az értesítvényben a költözködési idő a 624. §-ban megállapított módon szabatosan meg van jelölve.

Az értesítvény közlésére (1874. évi XXXV. t.-cikk 99. §.) a 625. §. második bekezdése megfelelően alkalmazandó. Az 1874 : XXXV. t.-c. 101. §-a esetében a kir. közjegyző az értesítvényt a 621. §. szerint illetékes járásbirósághoz mutatja be, mely azt a 625. §. szabályai szerint kézbesíti.

Egyebekben az eljárásra a 622—624. és a 626—636. §-ok alkalmazandók.

A 637. §. fentartja az eddigi eljárás 7. §-ának a közjegyző útján történt felmondásra, illetőleg felhívásra vonatkozó rendelkezését.

638. §.

A 621., a 625. és a 631—636. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók azokban a perekben, amelyekben a fél a magánúton, illetőleg az előbbi §. esetén kivül közjegyző útján történt felmondás vagy felhivás érvényességének vagy érvénytelenségének kimondása iránt keresetet indít.

Megfelelően alkalmazandók a 625. és a 631—636. §-ok rendelkezései azokban a perekben is, amelyekben a fél a keresetet a 621. §-ban megjelölt bíróság előtt a kikötött bérleti idő letelte alapján, vagy magánuton, avagy az előbbi §. esetén kivül közjegyző útján történt felmondás alapján közvetlenül a bérlet tárgyának visszabocsátása illetőleg átvétele iránt indítja és kifejezetten kéri, hogy az ügy e cím szabályai szerint intéztessék el.

Ez a §. nem érinti a lakbérleti szabályoknak azt a rendelkezését, amely az ily kereset beadására határidőt szab.

A 638. §. — szabatosabb és világosabb szövegezéssel — fenntartja az eddigi eljárás 17. §-ának azt a rendelkezését,

amely ennek a különleges peres eljárásnak szabályait a perek két másik nemére kiterjeszti, ha ezeket a pereket a bérlet tárgyának fekvése szerint illetékes bíróság előtt indítják. Ezek: 1. a magánúton vagy a közjegyző útján, de nem a 637. §. értelmében történt felmondás vagy felhívás érvényességének vagy érvénytelenségének kimondása iránt indított perek; 2. az ilyen felmondás vagy a kikötött idő letelte alapján közvetlenül a bérlet tárgyának visszabocsátása vagy átvétele iránt indított perek. A két eset között azt a különbséget teszi a §., hogy míg az 1. alatti perekben feltétlenül ennek a címnek a szabályai szerint kell eljárni, addig a 2. alatti perekben csak akkor, ha a felperes ezt az eljárást kifejezetten kéri.

A különbségnek az oka az, hogy a felmondás érvényességének a kérdése, mely rendszerint a bérleti időtartam lejárta előtt kerül eldöntés alá, nemcsak a felperesnek, hanem az alperesnek szempontjából és érdekében is gyors megoldást igényel, abban az esetben azonban, amikor a bérleti időtartamnak lejárta után a bérlet tárgyának visszabocsátása vagy átvétele iránt indítanak pert, az alperesnek, aki a bérlet tárgyát nem akarja visszabocsátani vagy átvenni, a gyors elintézés nem áll érdekében; ez csak a felperesnek az érdeke, tehát reá lehet bízni annak a megválasztását, hogy az itt szabályozott különleges eljárás útján vagy a törvény rendes útján kíván-e célt érni.

TIZENEGYEDIK CIM.

ELJÁRÁS A HÁZASSÁGI ÜGYEKBEN.

ELSŐ FEJEZET.

Eljárás a házassági perekben.

639. §.

Ha mind a két fél vagy egyikük magyar állampolgár és e törvény hatályosságának területén van községi illetősége, a házasság semmisségének kimondását, megtámadását, felbontását és az ágytól és asztaltól való elválást tárgyazó perekben az illetékességet a házasfelek utolsó közös lakhelye alapítja meg. Ha ez a lakhely nem e törvény hatályosságának területén volt, úgy kell a házasfeleket tekinteni, mintha Budapest IV. kerületében laknának.

A magyar bíróságnak az előbbi bekezdésben megállapított illetékességét nem érinti az, hogy az egyik házasfél a bontó okúl szolgáló tény elkövetése után vagy az előtt vesztette el a magyar állampolgárságot vagy e törvény hatályosságának területén a községi illetőséget.

Az e §-ban megállapított illetékesség kizárólagos.

A M. J. szerint házassági perekben az illetékesség akképp volna megállapítandó, hogy azt a férj lakhelye, ha pedig a férjnek e törvény hatályosságának területén lakhelye nincs, a nőnek e területen levő lakhelye és ha a házasfelek egyikének sincs e területen lakhelye, a házasfeleknek e területen volt utolsó közös lakhelye állapítja meg, ilyennek hiányában pedig úgy kell őket tekinteni, mintha Budapest IV. kerületében laknának.

A J. B. a M. J.-ban foglalt illetékesség helyett, «amely különösen a nem vétkes nőre nézve nem ritkán méltánytalan is, a bizottság célszerűbbnek tartotta a mai joggal megegyezően a házassági pereknek illetékességét a házasfelek utolsó együttlakásának helyére alapítani; ha pedig a házasfelek utóljára nem

e törvény területén laktak együtt, a bizottság nem tartja célszerűnek annak a körülménynek gyakran nehéz megállapítását, hogy volt-e a házasfeleknek utolsó együttlakásuk előtt valamikor ezen a területen közös lakhelyük, hanem ilyen esetben részükre vélelmezett lakhelyet állít fel». Ennek megfelelő rendelkezés vétetett fel a 639. §-ba.

Ezekhez képest az illetékességet elsősorban a házasfeleknek e törvény hatályosságának területén volt utolsó közös lakhelye alapítja meg, ami már azért is célszerű, mert a bizonyítás rendszerint legkönnyebben ezen a helyen lesz felvehető; ezen a helyen laknak a házasfelek egyikének vagy másikának a rokonai, ezen a helyen választhatnak a házastársak legkönnyebben a perben képviselőt. Csak ha az utolsó közös lakhely nem e törvény hatályosságának területén volt, úgy kell a házasfeleket tekinteni, mintha Budapest IV. kerületében laknának.

A 639. §. a harmadik bekezdésben fentartja ugyan az illetékességnek kizárólagosságát, de azt a szabályt, hogy a kizárólagos illetékességet a bíróság az eljárás bármely szakában hivatalból vizsgálja (50. §.), csak az elsőbíróságra nézve tartja fenn, ellenben a fellebbezési bíróság előtt ezt az illetékességet a 677. §-ban, eltérőleg a 499. §-tól, csak akkor engedi figyelembe vétetni, ha a fél erre nézve kérelmet terjeszt elő, míg a felülvizsgálati bíróság azt már az általános szabályok szerint is csak kérelemre veheti figyelembe. (522. és 540. §-ok.)

Az a körülmény, hogy a perben nem éppen az illetékes törvényszék határozott, általában nem bír olyan nagy jelentőséggel, hogy emiatt az eljárást hatálytalanítani kellene.

E törvény hatályosságának területén, tehát nem Horvát-Szlavonországban.

«A második bekezdés szabályozása, a házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-c. 114. §-ára tekintettel, kiegészíti ennek a törvénynek 117. §-ának második bekezdését, amely csak arra az esetre rendelkezik, ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte. Minthogy a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. t.-c. 26. és 32. §-a szerint a magyar állam kötelékéből való elbocsátás és az állampolgárságnak távollét következtében elvesztése a nőre csak akkor terjed ki, ha férjét külföldre követte, az a nő, aki férjét nem követte külföldre, tehát magyar állampolgárságát megtartotta, akkor is magyar bíróság illetékessége alá kell, hogy tartozzék, ha a férj a bontó okul szolgált tény elkövetése előtt vesztette el a magyar állampolgárságot.» (J. B.)

640. §.

Az e törvény hatályosságának területén községi illetőséggel biró magyar nő, ha oly férfival kötött e törvény hatályosságának területén házasságot, aki nem magyar állampolgár, vagy akinek e területen községi illetősége nincs, és férjét a házasság megkötése után e törvény hatályosságának területén kivül nem követte, a házasság semmisségének kimondása vagy megtámadása végett annál a bíróságnál indithat pert, amelynek területén a nő a házasság megkötése előtt utoljára lakott. Ha a nőnek e törvény hatályosságának területén ilyen lakhelye nem volt, úgy kell őt tekinteni, mintha utoljára Budapest IV. kerületében lakott volna

Az e §-ban megállapított illetékesség kizárólagos.

640. §. A házassági törvény 117. §-ának első bekezdése szerint az a nő, aki Magyarország területén külföldivel kötött házasságot közvetlenül megelőző időben magyar állampolgár volt, férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte.

A 640. §. erre az esetre szabályozza az illetékességet. (J. B.)

641. §.

Külföldiek házassági pereiben, a mennyiben azokban magyar bíróság eljárhat (1894 : XXXI. t.-c. 116. §.), a házasfelek közös lakhelyének, ha pedig a házasfeleknek lakhelye saját hazai törvényeik szerint nem ugyanaz, az alperes lakhelyének bírósága illetékes.

Elhagyás esetében és abban az esetben, ha a lakhely megváltoztatása akkor történt, mikor már a házasság felbontásának vagy az ágytól és asztaltól való elválásnak oka fennforgott, a pert az utolsó közös lakhely bírósága előtt is meg lehet indítani.

Ha a külföldi házasfelek valamelyikének korábbi házassága meg nem szünt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs, és a korábbi házastárs magyar állampolgár és e törvény hatályosságának területén van községi illetősége, a későbbi házasság semmisségének kimondását tárgyazó per a későbbi házasfelek bármelyikének e törvény hatályosságának területén levő lakhelye szerint illetékes bíróságnál az 1894 : XXXI. t.-c. 116. §-nak esetén kívül is megindítható.

Az e §-ban megállapított illetékesség kizárólagos.

641. §. Míg a 639. és 640. §. a magyar állampolgároknak, addig a 641. §. a külföldieknek házassági pereire vonat-

kozó illetékességi szabályokat állapítja meg; külföldiekre e §. lényegileg a harmadik haagai nemzetközi egyezményben megállapított illetékességi szabályokat fogadja el. Indokolja ezt már az a körülmény, hogy azok az államok, amelyek a haagai konferenciának ezeket a határozatait elfogadják, a magyar bíróságoknak külföldiek házassági pereiben hozott ítéleteit csak ezeknek az illetékességi szabályoknak megtartása esetében fogják elismerni. (M. J.)

Ez a §. csak a bírói illetékességet szabályozza, nem pedig azt, hogy mily esetben járhat el a magyar bíróság általában külföldiek házassági pereiben. Erről a házassági törvény (1894: XXXI. t.-c.) 116—118. §-ai rendelkeznek.

A harmadik bekezdés szükségessége a házasságjogi törvény 116. §-ának rendelkezéséből folyik. Eszerint ugyanis külföldiek házassági perében a magyar bíróság csak abban az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, amelynek a házasfelek polgárai. Ennélfogva megtörténhetik az, hogy a férj, aki magyar állampolgár volt, külföldi állampolgárságot szerezvén, külföldön új házasságot köt annak ellenére, hogy korábbi házassága meg nem szünt, vagy érvénytelenné nyilvánítva nincsen. Mivel mind a férj, mind a későbbi házastárs külföldi, a korábbi házastárs — aki magyar állampolgár maradt — nem indíthatna pert az utóbbi házasság érvénytelenítése iránt a belföldön, ha a magyar bíróság ítélete nem hatályos abban az államban, amelyben a férj állampolgárságot szerzett. A 639. §. harmadik bekezdése szerint a nő a magyar bíróság előtt ilyen esetben bontó pert indíthat férje ellen. A harmadik bekezdés azonban arra is módot ad neki, hogy az első házasság fentartásával a második házasságnak érvénytelenítését bíróilag kimondathassa. Igaz ugyan, hogy ez az ítélet külföldön esetleg nem lesz hatályos, de a házastársnak arra esetleg belföldön szüksége lehet. Mindenesetre pedig visszás volna, hogy a második házasság itt érvényesnek ismertessék el és a kettős házasság megszüntetésére a belföldön ne legyen mód. Erre való tekintettel a harmadik bekezdés illetékességet ad a hazai bíróságnak, ha a későbbi házasfelek bármelyikének e törvény hatályosságának területén lakhelye van. (J. B.)

Az ebben a §-ban megállapított illetékesség szintén kizárólagos és a 677. §. ötödik bekezdése, valamint a 681. §. első bekezdése szerint a felsőbíróságok által is hivatalból figyelembe veendő. Külföldiekkel szemben ugyanis az illetékességi szabályok megtartásától az a kérdés függ, hogy a perben magyar bíróság egyáltalában eljárhat-e és hogy a külföld a ma-

gyar ítéletet el fogja-e ismerni. Itt az illetékesség kérdése szorosan össze van kapcsolva a hatáskör kérdésével.

642. §.

A házassági perekben, amennyiben ebből a címből más nem következik, a törvényszéki eljárásra megállapított szabályok alkalmazandók.

Megtámadó, bontó vagy váló keresettel semmiségi vagy a 686. §-ban említett keresetet nem lehet sem összekapcsolni, sem ezek tárgyalásának folyamán viszontkeresettel vagy új keresettel (189. §.) érvényesíteni.

642. §. Nehogy olyan házassági perek is összekapcsoltassanak, amelyekre a törvény eltérő eljárási szabályokat állít fel, a J. B. által javaslatba hozott 2. bek. vétetett fel.

643. §.

A házasfelek vagy törvényes képviselőik ügyvédének a házassági per vitelére szóló különös meghatalmazást kell felmutatni. Különös meghatalmazás szükséges a kereset vagy viszontkereset támasztásához is.

A házasfelek perképességére nézve az 1894 : XXXI. t.-c. rendelkezései irányadók.

643. §. A M. J. intézkedéseket tartalmazott aziránt, hogy a házassági perekben a házasfelek, a törvényes képviselők és a szülő egyes cselekményekre nézve személyesen is eljárhassanak. A J. B. szükségesnek találta, hogy a házassági perekben az ügyvédi képviselet kötelező legyen, és pedig «mind a felek, mind a bíróság érdekében, mert egyrészt a felek a házassági jog és az eljárási szabályok ismeretének hiányában a törvényszéki eljárásban megkívánt előadásokat és nyilatkozatokat nem képesek kellőképen megtenni, másrészt mert a bíróság a tárgyalást csak nagy időpazarlással tudná a felizgatott felekkel lefolytatni». Ezért a M. J.-nak erre vonatkozó rendelkezése kihagyatott és «a 642. §. értelmében alkalmazandó lesz a 96. §.-nak az az általános szabálya, hogy a törvényszék előtt a félnek ügyvéddel kell magát képviseltetnie».

A külön meghatalmazás iránti rendelkezés a mai joggyakorlattal egyező.

A házassági perképességről a H. T. rendelkezvén, erre e helyen a 71. §-ra tekintettel utalni kellett.

644. §.

Házassági perekben a kir. ügyész (főügyész, a kir. Kúria előtt a koronaügyész) abban az esetben is részt vehet, ha a törvény szerint félként fel nem léphet.

Evégből a kir. ügyészt minden határnapról hivatalból értesíteni és a feleknek kézbesítendő iratokat és határozatokat vele is közölni kell. Az értesítés és közlés módját rendelet szabályozza.

Jogában áll az iratokat megtekinteni, valamint fellebbvitellel élni.

Semmisségi perekben a kir. ügyész abban az esetben is a fél jogait gyakorolja és mind a házasság érvényessége, mind érvénytelensége érdekében felléphet, ha a keresetet nem ő indította.

Ha a kir. ügyész lép fel felperesként, pervesztése esetére az államkincstárt kell a perköltségben elmarasztalni.

644. §. Ugyanabból a közérdekből, amely a házassági ügyekben a felek rendelkezéseinek megszorítására vezet (669. §.), következik, hogy a kir. ügyész a házassági perben részt vehet akkor is, ha a törvény szerint félként fel nem léphet.

A képviselőház határozata alapján mellőztetett a M. J.-ból az a rendelkezés, mely szerint a kir. ügyész jogosítva van, a hozandó határozatra nézve indítványt tenni és a házasság fentartása érdekében tényeket és bizonyítékokat felhozni; és megmaradt csak az, hogy jogában áll az iratokat megtekinteni és fellebbvitellel élni.

A H. T. 47. §. szerint a semmisségi per indítására és a H. T. 56. §-a szerint a fejletlen korú házasságának megtámadására a kir. ügyész van jogosítva.

Eddigi bírói gyakorlatunk szerint a házassági bontó perekben házasságvédőt kellett kirendelni, aki a közérdeket képviseli. A házasságvédői intézmény a perrendtartás rendelkezése következtében megszűnik.

Szükséges az ügyészi közreműködés különösen a hivatalból felülbirálás elejtése következtében. Az államnak közérdekből szüksége van arra, hogy a fellebbvitelről rendelkezzék.

Semmisségi perekben a kir. ügyész a fél jogait gyakorolja, akár ő indította a keresetet, akár pedig a fél. Ily perekben az ügyész, mind a házasság érvényessége, mind érvénytelensége érdekében eljárhat, mert egyformán közérdek az, hogy az érvényes házasság fentartassék és az érvénytelen megsemmisíttessék.

A kir. ügyésszel, hogy jogait gyakorolhassa, minden határnapot, minden határozatot és a feleknek kézbesítendő iratot közölni kell.

«Az, hogy a kir. ügyész által indított perben pervesztés esetében az államkincstárt kell a perköltségben marasztalni, folyománya annak, hogy a házassági per a polgári per természetével bir. A bűnvádi eljárást a kir. ügyésznek gyanúokok alapján is meg kell indítania, a házasság semmissége iránt azonban csak nyilvánvaló tények és világos bizonyítékok alapján indítsa azt meg. Ha a kir. ügyész mégis ennek ellenére ingatag alapon indít házassági pert, akkor a feleket a kellemetlenségeken felül nem lehet még azzal is sújtani, hogy ők viseljék maguk részéről védekezésük költségeit.» (M. J.)

645. §.

Bontó és váló kereset benyujtása előtt a fél a perre illetékes törvényszéknél békéltetést kérhet.

Az előzetes békéltetésnek nincs helye, ha a bontó vagy a váló keresetet az elmebeteg házastárs nevében törvényes képviselője indítja (1894 : XXXI. t.-c. 87. §), vagy ha az ellenfél elmebeteg vagy tartózkodási helye ismeretlen.

A kérelem előterjesztése az 1894 : XXXI. t.-c. 83. és 105. §-ában a bontó és a váló kereset megindítására megállapított határidőt nyitva tartja.

A kérelem következtében az elnök vagy az általa megbizott biró a békéltetésre határnapot tűz és erre a házasfeleket oly meghagyással idézi meg, hogy személyesen kell megjelenniök.

Az idézést mindegyik házasfélnek saját kezéhez kell kézbesíteni, ha pedig az átvételt megtagadja, nála kell hagyni.

A békéltetés fontos okból megkeresés útján is történhetik.

Ha a felek valamelyike betegség vagy más fontos ok miatt nem jelenhetik meg a bíróság előtt, a feleket külön is meg lehet hallgatni alkalmas helyen, esetleg megkeresés útján.

645. §. Bontó- és válóperekben a per tárgyalását rendszerint békéltető kísérletnek kell megelőznie. Kivételnek csak akkor van helye, ha a békéltetés elmebetegség vagy ismeretlen tartózkodás miatt nem teljesíthető (646. §. 2. bek.) vagy pedig — mint különösen akkor, ha az ellenfél külföldön tartózkodik — tetemes nehézségbe ütközik, amikor a bíró azt mellőzheti. (654. §. 2. bek.)

A törvény fentartva azt a szabályt, hogy a peres eljárást rendszerint meg kell előznie a békéltetésnek, a felekre bízza, hogy a keresetlevél beadása előtt külön eljárásban (645. §.) vagy a keresetlevélben (654. §.) kérjék a békéltetést.

Minthogy a H. T. 83. és 190. §. a bontó-, illetőleg a válókeresetre praeclusiv határidőt szab, szükséges annak kimondása, hogy a békéltetési kérelem előterjesztése azt a határidőt nyitva tartja.

Az egyes bíró, ki a felekkel behatóbban foglalkozhat, sokkal sikeresebben létesíthet a felek között egyezséget, mint a társasbíróság.

A békéltetés rendszerint a felek együttes jelenlétében történik. Ez kitűnik a 645. §. utolsó bekezdéséből, amely meghatározza, hogy mikor lehet a feleket kivételesen külön is meghallgatni.

646. §.

A békéltetéskor csak a házasfelek lehetnek jelen. Ez a rendelkezés a felek biztonságára szükséges intézkedéseket nem zárja ki.

Ha a felek meghallgatása után alapos kilátás van arra, hogy a békéltetés ismételt megkisérlése sikerre fog vezetni, a biró új határnapot tűzhet ki a békéltetésre.

A határnapon meg nem jelent kérelmező a békéltető birónál a határnaptól számított tizenöt nap alatt új határnap kitüzését kérheti. E határidő sikertelen lejártával, úgyszintén, ha a kérelmező az új határnapon sem jelenik meg, a békéltetés kérése meg nem történtnek tekintendő.

Ha pedig a határnapon csupán a kérelmező jelenik meg, a békéltetés nem sikerültnek tekintendő.

Nem sikerültnek tekintendő a békéltetés akkor is, ha az ellenfél megidézése két izben volt sikertelenül megkisérelve.

A békéltetésre kitűzött határnap elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

646. §. «A békéltetéskor a bírón kívül csak a felek lehetnek jelen; tehát képviselőik vagy hozzátartozóik sem bocsáthatók be. Ezt a szabályt a békéltetés természete és rendeltetése indokolja. Ha a felek a bírói rábeszélés következtében hajlandóknak mutatkoznának, a békülésen jelenlévő hozzátartozóiknak vagy képviselőiknek egy mozdulata is megakadályozhatja a hajlandóság nyilvánulását, sőt a puszta jelenlét is feszélyezi a felet». (M. J.)

Míg a 657. §. szerint az előkészítő eljárás alatt a feleket a megjelenésre kényszereszközökkel lehet kötelezni, a 646. §. a békéltetésnél nem engedi meg, hogy a felek ellen kényszereszközök alkalmaztassanak.

A kérelmező fél mulasztásának orvoslására meg van engedve a kérelmezőnek, hogy 15 nap alatt ujabb határnap kitűzését kérje. Ennek a határidőnek elmulasztása nem zárja ugyan ki az ujabb békéltetési kérelmet de az első kérelem benyújtása ilyenkor a H. T.-ben megszabott határidő szempontjából (645. § 3. bek.) már elveszti hatályát.

A békéltetési kérelem ismételhetése az igazolás megengedését feleslegessé teszi.

647. §.

Ha a békéltetés nem sikerül, a biró ezt végzéssel megállapitja.

Ha a kérelmező keresetét a végzés kézhezvételének napjától számitott harminc nap alatt nem indítja meg, a békéltetés kérése meg nem történtnek tekintendő. E következményre a bíróság a kérelmezőt a végzésben figyelmeztetni köteles.

Az ellen a végzés ellen, amely a békéltetés nem sikerültét megállapitja, felfolyamodásnak nincs helye.

647. §. Minthogy a keresetlevél mellett a békéltetés sikertelen megkísérlését igazolni kell (654. §.), szükséges, hogy a felek erről tanúsítványt kapjanak.

Minthogy a H. T. 83. §. a bontó- vagy válókereset indítását bizonyos esetekben határidőhöz köti és a békéltetés a határidőt nyitva tartja: ennélfogva olyan határidőt is kell megszabni, mely alatt a békéltetés sikertelensége esetében a keresetet meg kell indítani.

A békéltetés ismétlésének lehetősége a per folyama alatt indokolja, hogy a békéltetés nem sikerültét tanúsító végzés ellen nincs felfolyamodásnak helye. Ez a felfolyamodás a pert ok nélkül késleltetné.

648. §.

Az 1894 : XXXI. t.-c. 77. §-ának *a)* pontja esetében a házassági életközösséget megbontó házasfélnek a házassági életközösség visszaállítására való kötelezését annál a bíróságnál kell kérni, mely a házassági perre illetékes.

A kérelem előterjesztésére az elhagyott házastárs, az 1894 : XXXI. t.-c. 87. §-ának esetében pedig a törvényes képviselő van jogosítva.

A kérelemben elő kell adni és valószinűvé kell tenni az elhagyásra és az elhagyás tartamára vonatkozó adatokat.

Ha a bíróság a beterjesztett adatokat elégségeseknek találja, végzéssel meghagyja az elhagyó házasfélnek, hogy a házassági életközösséget

a végzésben kiszabott határidő alatt állítsa vissza, mert ellenkező esetben a bíróság a folyamodó keresete következtében a házasság felbontása felől fog határozni.

A házassági életközösség visszaállítására rendszerint a végzés kézbesítésétől számított harminc napnál nem hosszabb határidőt kell szabni; a határidő azonban kilencven napig terjedhet, ha ez az elhagyó házasfél tartózkodása helyének távolsága vagy egyéb körülmények miatt célszerűnek mutatkozik.

A végzést az elhagyó házasfélnek akként kell kézbesíteni, mint a keresetre hozott idéző végzést az alperesnek, hirdetményi kézbesítésnek azonban nincs helye.

Az ellen a végzés ellen, amely az életközösség visszaállítását meghagyja, felfolyamodásnak nincs helye.

649. §.

Az 1894 : XXXI. t.-c. 77. §-ának *b)* pontjában említett hirdetmény kibocsátását a házassági perre illetékes bíróságnál kell kérni.

A kérelem előterjesztésére az elhagyott házastárs illetőleg az 1894. XXXI. t.-c. 87. §-ának esetében a törvényes képviselő van jogosítva.

A kérelemben elő kell adni és valószínűvé kell tenni azokat az adatokat, amelyek az elhagyásra és a távollevő házastársnak utolsó ismert tartózkodási helyére vonatkoznak, továbbá azt, hogy az elhagyó házastárs tartózkodási helye legalább egy év óta ismeretlen.

Ha a bíróság a beterjesztett adatokat elégségeseknek találja, a távollevő házasfél részére ügygondnokot rendel és egyszersmind hirdetményt bocsát ki, melyben a távollevőt felhívja, hogy a házassági életközösséget egy év alatt állítsa vissza, mert ellenkező esetben a folyamodó keresete következtében a bíróság a házasság felbontása felől fog határozni, továbbá hogy tartózkodási helyéről a bíróságot értesítse, mert ellenkező esetben a megindítandó bontó perben új hirdetményi idézés mellőzésével a kinevezett ügygondnok fogja őt képviselni.

A hirdetmény a törvényszéknél kifüggesztendő és a hivatalos hirlapban kétszer közzéteendő. A bíróság a körülményekhez képest elrendelheti, hogy a hirdetmény kivonatban más, esetleg külföldi hirlapokban és a hirdetményi határidő alatt ismételve is közzététessék.

A hirdetményi határidő a hirdetménynek a hivatalos hirlapban történt másodszori beiktatását követő naptól számítandó.

Az ügygondnokot az elintézésről a kérvény másodpéldányán, a kérelmezőt pedig felzeten kell értesíteni.

A végzés ellen, amely a hirdetmény kibocsátását elrendeli, felfolyamodásnak nincs helye.

648., 649. §§. Habár a községi bizonyítvány lesz az elhagyás valószínűsítésének rendszerinti eszköze, de egyéb eszköz, pl. előzetesen kihallgatott tanu vallomása nincs kizárva.

A törvény nem kívánja meg, hogy a kérelmező fél visszafogadási készségét a kérelemben kijelentse, mert a visszaállítás kötelezésére való kérelem a visszafogadásra való hajlandóság nyilvánítását úgyis magában foglalja.

A 648. §-ban megszabott eljárásnak akkor van helye, ha az életközösség visszaállítására kötelezett fél tartózkodási helye ismeretes; éppen ezért ebben az esetben a hirdetményi kézbesítés ki is van zárva és pedig akkor is, ha az elhagyó fél tartózkodási helye csak a kérelem beadása után vált ismeretlenné.

Ha az elhagyó fél tartózkodási helye ismeretlen, akkor a H. T. 77. §. *b)* pontja alapján és ennek feltételei mellett van helye a házasság felbontásának. Annak valószínűvé tételét, hogy az elhagyás jogos ok nélkül történt, a 649. §. nem kívánja meg, mert ez a kérdés csak a perben nyerhet elintézést.

Az eddigi gyakorlat szerint a H. T. 77. §. *b)* pontja alapján megindított bontóperben ujabb hirdetményi idézés szükséges. Ezt a 649. §. mellőzi. Az előzetes hirdetménynek — lehető széles körben — közzétélele megfelel a célnak, az ujabb hirdetmény csak a költséget szaporítja és ismét elodázza a pert a nélkül, hogy több eredményre nyújtana kilátást. Ugyanez a szempont indokolja azt is, hogy a hirdetménynek kétszeri közzététele elegendő, a bíróra bízván a körülményekhez képest a közzététel ismétlését.

650. §.

A semmisségi keresetet a házasfélnek a másik házasfél ellen, ha pedig a házasfél cselekvőképtelen (1894 : XXXI. t.-c. 127. §.). törvényes képviselője ellen, a kir. ügyésznek vagy harmadik személynek pedig mind a két házasfél illetőleg a törvényes képviselő ellen kell indítania. A per megindításáról a bíróság a házasságból származott gyermekeket, ha pedig a gyermekek törvényes képviseletre szorulnak, illetékes gyámhatóságukat értesíti.

Az első bekezdés abban az esetben is megfelelően alkalmazandó, ha a kir. ügyész az 1894 : XXXI. t.-c. 56. §-ának *a)* pontja értelmében, vagy a gyámhatóság ugyane §. *b)* pontja értelmében megtámadó keresetet indít. Ha azonban az utóbbi esetben a cselekvőképtelen házasfél

törvényes képviselője érdekelt volna, a keresetet helyette a bíróság megkeresésére a gyámhatóság részéről kinevezendő gondnok ellen kell intézni.

650. §. Nem kell a semmisségi keresetet a kir. ügyész ellen indítani és nem is szükséges részére kereseti példányt csatolni. Elegendő, ha a kir. ügyész a 644. §. értelmében a birói határozatból értesül a keresetről.

A házassági perben cselekvő képességgel nem biró személyeket az 1877 : XX. t.-c. 15., 87. és 88. §-ai értelmében az atya, a gyám, illetőleg a gondnok képviseli. Azonban oly esetben, amidőn a házasságot az árvaszéki ügyész a H. T. 56. §-ának *b)* pontja értelmében éppen a törvényes képviselő beleegyezésének hiánya miatt támadja meg, amikor tehát az árvaszéki ügyész tulajdonkép a törvényes képviselő álláspontját képviseli, ez utóbbi rendszerint a cselekvőképtelen alperes képviselője nem lehet és még kevésbé lehet az oly esetben, midőn a H. T. 59. §-a értelmében éppen ő támadja meg a házasságot. Ily esetben tehát az 1877 : XX. t.-c. 30. §. *a)* pontjának és 31. §-ának megfelelően a bíróság megkeresi a gyámhatóságot gondnok kirendelése iránt.

A. H. T. 59. §. esetében a törvényes képviselő vagy a szülő csak utólagos gyámhatósági hozzájárulástól feltételezve támadhatja meg a házasságot. Az eljárást ily esetben a 653. §. szabályozza.

Minthogy a semmisséget kimondó itélet mindenkivel szemben, tehát a házasságból származó gyermekekkel szemben is hatályos és ezek jogaira igen fontos érdekkel bir, a per megindításáról ezek is, esetleg külön gondnok kirendelése mellett értesítendők.

651. §.

Ha a felperes a bontó vagy a váló keresetet hűtlen elhagyásra alapítja, a 648., illetőleg a 649. §-ban megszabott eljárás lefolyását már a keresetlevélben igazolni kell.

Bontó és váló perben a keresetlevélben meg kell említeni azt is, hogy az előzetes békéltető kisérlet megtörtént, vagy hogy annak a 645. §. második bekezdése alapján nincs helye.

A tárgyalás előkészítése végett a keresetlevélben elő kell adni különösen a házasság megkötésére, bontó és váló perben pedig a házasságból származott gyermekek születésére és netaláni elhalálozására vonatkozó adatokat is és mellékelni kell az ezeket igazoló okiratokat. Ha a fél ezeket az okiratokat meg nem szerezheti, egyéb bizonyítékait kell megjelölnie.

651. §. Minthogy a 129. §., mely a keresetlevél kellékeit szabályozza, a házassági perekben is alkalmazandó, a 651. §. csak kiegészíti azt azokkal a kellékekkel, amelyeket a házassági per természete követel. Ezek a különös kellékek egyébiránt különböző jelentőséggel birnak, amint ez a következő §-ból kitűnik.

652. §.

A keresetlevél hiányainak pótlására és annak visszautasítására a 140. és a 141. §. rendelkezései a következő eltéréssel alkalmazandók.

A bíróság a keresetlevelet akkor is visszautasítja, ha a felperes a kereset előterjesztésére nyilvánvalóan nincs jogosítva, továbbá ha a kereset hűtlen elhagyáson alapul, és a 648., illetőleg a 649. §-ban megszabott eljárás nem történt meg.

A bíróság illetéktelensége esetében, ha az 1894 : XXXI. t.-c. a kereset megindítására határidőt szab, a visszautasító végzésben figyelmeztetni kell a felperest arra, hogy a 184. §. értelmében a perindítás magánjogi hatályai fenmaradnak, ha keresetét a visszautasító végzés jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt az illetékes bíróságnál benyujtja.

652. §. Az a körülmény, hogy a 648., illetőleg a 649. §-ban megszabott eljárás megtörténte nem igazoltatott, magában véve nem elég a kereset visszautasítására, hanem ha a bíróságnak e részben az iratokból el nem oszlatható kétsége volna, ez csak a 140. és 141. §-okban a kereset kijavítására nézve szabályozott eljárásra vezet.

Ha a 651. §. 3. bek.-ben foglalt adatok vagy bizonyítékok hiányoznak, amelyek lényegileg csak az érdemleges szóbeli tárgyalás előkészítésére szolgálnak, a bíróság a keresetlevelet sem vissza nem utasíthatja, sem pedig pótlás végett vissza nem adhatja, hanem a 655. §. értelmében meghagyhatja a felperesnek, hogy ezeket az előkészítő eljárás vezetésével megbízott biró előtt pótolja. (655. §.)

A 3. bek. kiegészíti a 184. §-nak a perindítás magánjogi hatályai fentartására vonatkozó rendelkezéseit.

653. §.

Ha az 1894 : XXXI. t.-c. 8. §-a ellenére kötött házasság megtámadása végett a keresetet nem a gyámhatóság indítja meg, a kereset egy példányát az illetékes gyámhatóságnak meg kell küldeni.

A törvényes képviselő vagy a szülő által beadott keresetre az eljárást csak abban az esetben lehet folyamatba tenni, ha a gyámhatóság az

1894 : XXXI. t.-c. 59. §-ában megállapított három hónap alatt a törvényszéket arról értesíti, hogy a megtámadást magáévá teszi.

653. §. A H. T. 59. §. szerint a 48. §. ellenére kötött házasságnak a törvényes képviselő vagy a szülő részéről történt megtámadása hatályát veszti, ha a gyámhatóság azt három hónap alatt magáévá nem teszi.

654. §.

Ha a bontó vagy a váló perben a keresetlevél beadása előtt a békéltetés még meg nem kíséreltetett, vagy ha a sikertelen békéltetési kisérlet óta több mint harminc nap telt el (647. §.), az elnök vagy az általa megbizott biró — ha a 645. §. második bekezdésének esete nem forog fenn — a keresetlevél elintézése nélkül előzetes békeltetést rendel.

Mellőzhető az előzetes békéltetés, ha az ellenfél külföldön tartózkodik vagy ha az előzetes békéltetési kisérlet különben nagy nehézségbe ütközik.

Egyebekben a békéltetésre a 645. és a 646. §. megfelelően alkalmazandó.

Az, hogy a békéltetés nem történt meg, vagy nem az illetékes bíróság által történt, az eljárás folytatását nem akadályozza.

654. §. A békéltetést nem köteles a fél a keresetlevél beadása előtt kérelmezni. (645. §.) A 654. §. ennélfogva szabályozza azt az eljárást, amely akkor követendő, ha a keresetlevél beadása előtt békéltetési kisérlet nem volt. Ekkor az elnök vagy a megbízott biró anélkül, hogy a keresetlevelet elintézné, t. i. az alperesnek kézbesítené, hivatalból a békéltetésre tűz határnapot. Önként értetik, hogy ha a keresetlevelet a 652. §. értelmében vissza kell utasítani, akkor azt a bíróság ilyen módon elintézi s nem rendeli el a békéltetést. Nem tűz békéltetésre azonnal határnapot az elnök akkor sem, ha a keresetlevél kijavítását tartja szükségesnek. (140. §.)

Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha az előzetes békéltetés óta (647. §.) harminc nap már eltelt; ekkor a békéltetést ismételni kell.

A 645. §. 2. bek. esetében (elmebeteg vagy ismeretlen tartózkodású házastárs) természetesen a keresetlevélre nincs helye a békéltetésnek.

Amint a 654. és 655. §§-ból kitünik, a békéltetési kisérletnek mindig külön erre kitűzött határnapon kell történnie s ezen a határnapon az ügyben a békéltetésen kívül egyéb nem

történhetik. Ezt főkép az indokolja, hogy ha a békéltetés nyomban a biró előtt nem is járt eredménnyel, utóbb, amikor a felek jobban meggondolják a dolgot, annak egyes esetekben mégis sikere lehet, erre tehát időt kell a feleknek hagyni s nem szabad a békéltetés határnapján a tárgyalást megkezdeni.

655. §.

Ha az előbbi §. esete nem forog fenn, valamint ha a bontó vagy a váló keresetre elrendelt békéltetési kisérlet sikertelen volt, az elnök a szóbeli tárgyalás előkészítésére kiküldött birót nevez ki. Ugyanő gondoskodik a kiküldött akadályoztatása esetében helyettesítéséről.

Az előkészítő eljárást rendelő végzésben a felperesnek meg lehet hagyni, hogy az eljárás előkészítése végett szükséges adatokat és bizonyítékokat a kiküldött biró előtt pótolja.

Az előkészítő tárgyalás határnapját a kiküldő végzésben kell kitüzni. Az előkészítő eljárás folyamában szükséges határnapokat a kiküldött biró tüzi ki.

Az elnök az előkészítő eljárás vezetését, ha célszerűnek mutatkozik, megkeresett bíróra is bizhatja, aki a kiküldött bíróra nézve megállapított szabályok szerint jár el.

655. §. Az előkészítő eljárás a kereset és esetleges viszontkeresetre nézve a tényállás és a bizonyítékoknak kiderítésére, a nőtartás és a gyermekek elhelyezésére is kiterjed.

656. §.

Az előkészítő eljárás nem nyilvános.

Az előkészítő eljárás vezetésével megbizott biró meghallgatja a feleket és előadásaik és nyilatkozataik alapján, a 673. §-ban említett tények tekintetében pedig hivatalból is gondoskodik a tényállás kideritéséről és a bizonyítékok beszerzéséről.

A gyermekek elhelyezésére és a vagyoni kérdésekre nézve a biró köteles a felek között az egyezséget megkisérelni.

Az 1894 : XXXI. t.-c. 99. §-ának eseteiben a biró azoknak a körülményeknek a kiderítéséről is gondoskodjék, amelyektől a házasfelek különélésének elrendelése és tartamának megszabása függ, és egyszersmind hallgassa meg a házasfeleket arra nézve is, hogy a különélés idejét nem kivánják-e a törvényesnél hosszabbra kiszabatni.

657. §.

A biró a tényállás felderítése végett a házasfeleket személyesen köteles meghallgatni, a szükséghez képest meghallgatja a felek törvényes képviselőit és a szülőket, valamint más személyeket is. A házasfél személyes meghallgatása mellőzhető, ha az ügy eldöntésére jelentősége nincs vagy nehézségbe ütközik.

A biró elrendelheti, hogy a meghallgatás az ellenfél illetőleg a felek távollétében történjék.

Ha a meghallgatandó személy meg nem jelenik vagy nem nyilatkozik, a biró ellenében a tanuságtétel megtagadására a 296., illetőleg a 303. §-ban megszabott következményeket alkalmazza. Azok a körülmények azonban, amelyek alapján a tanuságtétel megtagadható, a meghallgatás alkalmával is mentesítenek a nyilatkozás kötelessége alól. Ez a bekezdés a házasfelekre nem alkalmazható.

A biró a személyes meghallgatást megkeresés utján is foganatosíthatja (226. §.)

658. §.

Bizonyítást az előkészítő eljárás vezetésével megbizott biró rendszerint nem vehet fel.

Ha valószínűnek mutatkozik, hogy a bizonyítás az eljárás rendes menetében már nem lesz sikeresen felvehető vagy a felvétel meg lesz nehezítve, a biró a bizonyítást vagy maga vagy megkeresés útján veszi fel.

659. §.

Az előkészítő eljárást addig kell folytatni, mig a per egészében vagy valamely külön eldöntendő kérdésben határozathozatalra vagy a bizonyítás elrendelésére megérett.

A 659. §. megegyezik a 257. §. ut. bekezdésével.

660. §.

A 666—670. §-ok az előkészítő eljárásban is megfelelően alkalmazandók.

660. §. A házassági perben a keresettől való elállásra (666. §.), az új ok felhozására (667. §.), a békéltetés megkisérlésére (668. §.), valamint az officialitási elv alkalmazására és korlátozására (669. és 670. §-ok) nézve felállított szabályok az előkészítő eljárásban is alkalmazandók.

661. §.

A feleknek vagy egyiküknek elmaradása az előkészítő eljárás megkezdését és folytatását nem gátolja. Ha a biró a tárgyalás folytatására új határnapot tűz ki, erre a mulasztó felet is megidézi.

Ha a fél az előkészítő eljárásban kitűzött határnapot elmulasztja, ez alapon sem igazolással nem élhet, sem pedig az előkészítő eljárás ismétlését vagy kiegészítését nem kérheti.

Az előkészítő tárgyalásról vezetendő jegyzőkönyvbe fel kell venni a hivatalból kideritett tényállást is a bizonyítékok megjelölésével.

A jegyzőkönyvbe felveendők a jelenlevő kir. ügyész neve és indítványai, valamint az ügy eldöntésére vagy az eljárás menetére lényeges tényállításai és nyilatkozatai is a felajánlott bizonyítékokra való hivatkozással.

A mennyiben ebből a cimből más nem következik, az előkészítő eljárásban a járásbiróság előtti eljárás szabályait kell alkalmazni.

661. §. A kir. ügyészre vonatkozó rendelkezést a 644. §. 3. bek.-ben foglalt korlátozásra való tekintettel itt ki kellett volna hagyni; mert a 644. §. 3. bekezdéséből a képviselőház határozata alapján kihagyatott az, hogy a kir. ügyésznek jogában áll a hozandó határozatra nézve indítványt tenni, tényeket és bizonyítékokat felhozni, és megmaradt csak az, hogy jogában áll az iratokat megtekinteni, valamint fellebbvitellel élni.

662. §.

Az előkészítő eljárás befejezése után a biró a jegyzőkönyvet és a többi iratokat bemutatja az elnöknek, illetőleg megküldi a törvényszéknek. Az elnök határnapot tűz ki az ügy szóbeli tárgyalására, arra a feleket és mindazokat a személyeket hivatalból megidézi, kiknek kihallgatása az előkészítő eljárás eredményéhez képest szükségesnek mutatkozik.

Egyebekben a 204. §. megfelelően alkalmazandó.

663. §.

A szóbeli tárgyalás kezdetén a felek kérelmeik előterjesztése után előadják az előkészítő eljárás eredményét. Ha a felek illetőleg a megjelent fél előadása az előkészítő eljárásról felvett jegyzőkönyv tartalmának meg nem felel, az elnök az előadás kiigazításáról gondoskodik; szükség esetében a jegyzőkönyvet a biróság valamelyik tagjával vagy a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatja.

A 663. §. rendelkezése lényegében megegyezik a 262. és 497. §. rendelkezéseivel.

664. §.

Az ügy érdemének tárgyalását pergátló kifogás alapján megtagadni nem lehet, a bíróság azonban e kifogásnak elkülönített tárgyalását hivatalból is elrendelheti.

A 664. §. kivétel a 181. §-nak a pergátló kifogásokról szóló szabálya alól. Egyrészről az a körülmény, hogy a netáni pergátló körülmények már az előkészítő eljárásban tisztázva vannak, másrészt pedig az, hogy az ügy érdemének tárgyalása nem függ az alperes perbebocsátkozásától, indokolja azt, hogy az ügy tárgyalását pergátló kifogás alapján megtagadni ne lehessen; minthogy azonban némely esetben, pl. ha a kifogás előreláthatólag eredményre fog vezetni, az elkülönített tárgyalás célszerűbb, a §. erre is módot nyujt és az elkülönített tárgyalás elrendelését a bíróságra bízza.

Különben ily elkülönített tárgyalás esetében a pergátló kifogás tárgyában itélet lesz hozandó a 181. §. értelmében.

665. §.

Ha a bíróság az 1894 : XXXI. t.-c. 99. §-ának eseteiben a házasfeleknek az ágytól és asztaltól való különélését elrendeli, végzéssel határoz, amelyben a különélés idejét a végzés kihirdetésétől számítva az utolsó napnak naptárszerü megjelölésével kell megszabni.

A különélés elrendelése ellen felfolyamodásnak csak akkor van helye, ha a különélés a törvény értelmében egyáltalán nem rendelhető el, vagy ha időtartamát a törvényesnél hosszabb időben állapitották meg.

A különélésre szabott idő letelte után a bíróság a felperes kérelmére és viszontkereset esetében az alperes kérelmére is a házasság felbontásának kérdésében szóbeli tárgyalást tűz ki. (1894 : XXXI. t.-c. 100. §.)

A körülmények változásával, különösen ha bármelyik fél olyan bontó okot hoz fel, amelynek alapján a házasság különélés elrendelése nélkül is felbontható, a tárgyalás a különélésre szabott idő letelte előtt is megtartható.

665. §. A H. T. 99. §-a szerint a bíróságnak a kibékülés megkisérlése céljából a 76., 78. és a 79. §-ban megjelölt bontó okra alapított perben rendszerint, a 80. §-ban felsorolt bontó okokra alapított perben pedig mindig el kell rendelnie a házasfeleknek ágytól és asztaltól való különítését.

«Abban a kérdésben, hogy az ágy- és asztaltól való különítést a szóbeli tárgyalás előtt vagy annak megtörténte után kell-e elrendelni, a törvény arra az álláspontra helyezkedik, hogy azt mindig csak a tárgyalás alapján lehet elrendelni, de figyelemmel az esetek különbözőségére, nem köti meg a biró kezét abban a kérdésben, hogy a tárgyalásnak mely szakában rendelje el a különélést. Módot nyujt ezzel arra, hogy a tárgyalás gyorsan, minden megszakítás nélkül itélettel végződhessék akkor, amikor a különválás elrendelésére nincs ok. Ha a biróság pl. már a tárgyalás elején látja, hogy az, amit felperes felhoz, nem is bontó ok vagy a felhozott bontó ok megszünt stb., nem bocsátkozik a különélés felőli határozatba, hanem azonnal elutasítja itélettel a felperest. Ha a különélés oka a tárgyalás folyamán merül fel (H. T. 80. §.) vagy ha a biróság azt a felek meghallgatása után egyébként elrendelendőnek találja, a tárgyalás folyamán bármikor elrendelheti s a tárgyalást a fél további fellépéséig függőben hagyja.» (M. J.)

Az ut. bek. esete pl. az, amikor a fél utóbb olyan, esetleg a már megkezdett különélés tartama alatt felmerült bontó okot hoz fel, amelynek alapján a házasság különélés elrendelése nélkül is felbontható és amely miatt a nem vétkes félre nézve a házasság felbontása felette kivánatos.

666. §.

A felperes keresetétől az itélet jogerőre emelkedéseig az eljárás bármely szakában az ellenfél beleegyezése nélkül is elállhat.

Az eljárás folytatandó, ha a keresetet az erre szintén jogositott és az eljárásban résztvett felek valamelyike magáévá teszi.

Ha a jogositott fél a szóbeli elállás alkalmával nincs jelen, az elállást vele közölni kell. Ebben az esetben, úgyszintén, ha az elállás irásban történt, a jogositott fél a keresetet az elállás közlésétől számitott tizenöt nap alatt teheti magáévá.

A keresettől való elállás a viszontkereset tárgyalását nem gátolja. Egyébként ez a §. a viszontkeresetre is megfelelően alkalmazandó.

A megtámadásnak az 1894 : XXXI. t.-c. 68. §-ában szabályozott visszavonhatatlansága érintetlen marad.

A 186. §. házassági perben nem nyer alkalmazást.

A 666. §., eltérően a 190. és 191. §-ok szabályától, megengedi, hogy a felperes keresetétől bármikor elállhasson. Indokolja ezt a bontó perben már az a körülmény, hogy a felperes a H. T. 82. §-a szerint a vétkes cselekményt a per folyama

alatt is megbocsáthatja. Egyéb házassági perekben is az alperesnek mindenesetre csak a házassági törvényen alapuló jognál fogva, de nem csupán a perből folyó jognál fogva lehet igénye arra, hogy a házasság felől ítélet hozassék.

A 2. bek. szerint, ha a kereset indítására szintén jogosított fél az elállás bejelentésekor jelen van, ha az eljárást folytatni kívánja, nyomban ki kell jelentenie, hogy a keresetet magáévá teszi.

A §-ban említett viszontkereset alatt nem érthető az alperesnek nőtartás, gyermektartás vagy a gyermek elhelyezése iránti kérelme; a keresettől elállás esetében ezek a kérelmek maguktól elesnek.

A 186. §-nak az elállásra vonatkozó szabályai a házassági perekben nem alkalmazhatók.

667. §.

A felperes a megindított kereset kérelmének megalapítására az elsőbirósági ítélet előtti tárgyalás berekesztéséig oly okot is felhozhat, a melyet keresetében nem érvényesített.

A megtámadó, bontó és váló kereset vagy viszontkereset megalapítására a fél olyan okot is felhozhat, amelyre nézve kereseti joga a békéltetési kérelem, ilyennek hiányában pedig a kereset illetőleg a viszontkereset előterjesztésekor még fennállott, de amelyet most már időmulás miatt önálló keresettel nem érvényesíthetne.

Új ok felhozása vagy viszontkereset indítása esetében előzetes békéltetésnek nincs helye.

667. §. A H. T. a házasság megtámadását és felbontásának kérését időhöz is köti. A 2. bek. megengedi, hogy a kereset, illetőleg a viszontkereset megalapítására olyan okot is felhozassék, amely már a kereset, illetőleg viszontkereset előterjesztésekor még fennállott, de már időmulás miatt önálló keresettel nem volna érvényesíthető. A H. T. 84. és 85. §-ának a kereset támogatására, illetőleg a vétkesség kimondására irányuló alperesi kérelem megalapítására vonatkozólag messzebbmenő anyagi jogi szabályozását a 667. §. nem érinti.

Az 1. és 2. bekezdés a fellebbezési eljárásra is kiterjed.

Abból a rendelkezésből, hogy új okok is felhozhatók, következik, hogy azoknak megfelelően új kereseti kérelmek is felhozhatók.

668. §.

Bontó és váló perekben valamint megtámadó perekben a bíróság a felek között a békéltetést a per bármely szakában megkisérelheti és e végből őket kiküldött vagy megkeresett biró elé is utasíthatja.

A 668. §. megfelel a 235. §-nak.

669. §.

Semmisségi perekben a bíróság hivatalból is figyelembe veszi azokat a tényeket és bizonyítékokat, amelyek a felek részéről a kereseti és viszontkereseti kérelem megalapítására felhozott okok megitélésére befolynak. Az ily tények és bizonyítékok felől a feleket a határozathozatal előtt meg kell hallgatni.

Azok a szabályok, amelyek a tényállításokra vagy az okiratokra teendő nyilatkozatok elmulasztásának, továbbá a bíróság előtti elismerésnek joglemondásnak vagy beismerésnek következményeit megállapítják, semmisségi perekben nem alkalmazhatók. Hogy a bíróság előtti beismerésnek mennyi bizonyító erőt lehet tulajdonítani, a bíróság a 270. §. szerint itéli meg.

A tanuknak, a szakértőknek vagy az ellenfélnek esküjét a felek el nem engedhetik.

A félnek eskü alatti kihallgatása csak más bizonyíték kiegészítéséül rendelhető el. Egyezségi eskünek valamint a felektől megállapított eskünek (377. §.) nincs helye.

670. §.

Megtámadó, valamint bontó- és válóperekben az előbbi §. csak a házasság fenntartása érdekében alkalmazandó.

669., 670. §§. «Az általános polgári peres eljárással szemben a rendelkezési és a tárgyalási elvnek megszorítása és ezzel kapcsolatban az officialitás elvének erősebb kifejlődése a házassági ügyek természetéből, nevezetesen pedig az anyagi H. T. azon szabályaiból következik, amelyek a házassági viszony tekintetében a felek rendelkezési jogosultságát a közérdek szempontjából nagy mértékben megszorítják. Az officialitás elve csak a semmisségi perekben érvényesül a maga egészében. A közérdek itt nemcsak azt kivánja, hogy az érvényes házasság meg ne semisíttessék, hanem azt is, hogy ne álljon fenn oly házasság, amely semmis. A megtámadó, a bontó és a válóperekben a közérdek a házasság lehető fentartását szintén kivánja, azonban az officialitásnak itt is érvényesülnie kell, mert épen ezekben a perekben legnagyobb az összejátszás veszélye.» (M. J.)

671. §.

A 657. §-ban megjelölt személyeket a bíróság is meghallgathatja és elrendelheti az előkészítő eljárásban már felvett bizonyítás vagy meghallgatás kiegészítését vagy ismétlését.

A személyesen meghallgatandó személy meg nem jelenése vagy nyilatkozatának megtagadása esetében a 657. §. alkalmazandó.

A bíróság elrendelheti az előkészítő eljárás kiegészítését is. A kiegészítést elrendelő végzésben a bíróság lehetőleg a szóbeli tárgyalás folytatására is határnapot tűz.

672. §.

Ha a tárgyalási határnapon az alperes meg nem jelenik, a bíróság a megjelent felperes kérelmére, az ügyben tárgyal.

Ha a tárgyalási határnapon a felperes nem jelenik meg vagy a megjelent felperes az ügy tárgyalását nem kívánja, a bíróság a pert végzéssel megszüntnek mondja ki, kivéve, ha a keresetet a megindításra szintén jogosított és az eljárásban résztvett felek valamelyike magáévá teszi.

A per megszüntetését kimondó végzés hatályát veszti, ha a meg nem jelent felperes vagy keresetindításra szintén jogosított fél a végzés kézbesítésétől számított tizenöt napi záros határidő alatt új tárgyalási határnap kitűzését kéri.

A fél, aki e §. értelmében új tárgyalási határnap kitűzését kérte, valamely további határnap elmulasztása esetében ily kérelemmel nem élhet, mulasztását azonban igazolással orvosolhatja.

Ha a semmisségi pert a kir. ügyész indította meg és a tárgyalási határnapot ő mulasztja el, a bíróság hivatalból új határnapot tűz ki.

A 439., a 440. és a 443. §., a 445. §-nak első bekezdése, valamint a 446. §-nak első, a második és utolsó bekezdése házassági perben nem alkalmazhatók, a 442. §. pedig olykép nyer alkalmazást, hogy az új tárgyalási határnapot kitűző határozat ellen nincsen felfolyamodásnak helye. A 445. §. 2—7. bekezdését a 669. és a 670. §-nak megfelelően kell alkalmazni.

Házassági perekben az igazolás határideje tizenöt nap, amely az elmulasztott határnaptól, határidőknél pedig a határidő utolsó napjától számítódik. Az itélet csak a határidő elteltével emelkedik jogerőre.

672. §. Ha a tárgyalási határnapon az alperes nem jelenik meg, házassági perben a 440. §. következményét nem lehet alkalmazni. Az itélet nem hozható csakis a kereseti előadás alapján, a bíróságnak a kereseti előadás valóságáról meg kell

győződnie. Ennélfogva, ha a felperes ítéletet akar és a tárgyalást kívánja, akkor a bíróság érdemben tárgyal.

Ha azonban a felperes sem jelenik meg, vagy ha megjelenik ugyan, de az ügy tárgyalását nem kívánja, akkor a pert a bíróság megszünteti, és pedig tekintet nélkül arra, hogy az alperes megjelent-e vagy nem és hogy az ügy tárgyalását kéri-e. (V. ö. a 666. §-nál felhozottakat.) Azonban meg van engedve, hogy felperes 15 nap alatt igazolási ok nélkül új határnapot, ennek elmulasztása esetén pedig 15 nap alatt igazolást kérjen

Ugyanabból az indokból, mint a 666. §-nál a felperes meg nem jelenése esetében a keresetre jogosított fél magáévá teheti a keresetet.

Ha a kir. ügyész mint felperes indította a semmisségi pert, akkor az eljárásban, amelyet hivatalból végig kell folytatni, az ő felperessége mellőzhetetlen és ezért őt annyiszor, amennyiszer újból kell idézni, éppúgy, mint a bűnvádi perben. Ily esetben az ügyész mulasztása csakis felügyeleti intézkedés tárgya lehet, az ügyre azonban nem hathat ki.

A 439. §. a tárgyalási határnapnak elmulasztásáról a felperes, a 440. §. az alperes részéről, a 442. és a 443. §. a mulasztás következményeinek megtagadásáról, a 445. §. 1. bek. a tárgyalás folytatására kitűzött határnap elmulasztásáról, a 446. §. 1. és 3. bek. mindkét fél elmaradásáról és a per megszüntetéséről, a 445. §. 2—7. bek. a megjelent ellenfél kérelmére a tárgyalás megtartásáról szól.

673. §.

A szóbeli tárgyalásról készített jegyzőkönyvbe a jelenlevő kir. ügyész nevét és indítványait is fel kell venni.

Az elnök a hivatalból kiderített tényállásnak (669. §.) jegyzőkönyvbe vételét is elrendelheti.

A 673. §. a jegyzőkönyvre vonatkozó általános rendelkezéseket a 644. és a 669. §-ra való tekintettel kiegészíti.

674. §.

A kereset megindítása vagy az előzetes békéltetés kérése után az 1894 : XXXI. t.-c. 72. és 98. §-a értelmében az ideiglenes különélést a perbíróság rendeli el és ugyanaz határoz ideiglenesen a gyermekek elhelyezésének és tartásának kérdésében, valamint az 1894 : XXXI. t.-c. 102. §-ában említett kapcsolatos intézkedések felől is.

Sürgős esetekben a legszükségesebb intézkedéseket az elnök vagy az elnök által kirendelt biró is megteheti.

Ha a kérelmet a szóbeli tárgyaláson kívül adják elő, szóbeli tárgyalás nélkül is lehet felőle határozni, az ellenfél azonban, ha a késedelem veszéllyel nem jár, meghallgatható.

A gyermek elhelyezése és tartása valamint az 1894 : XXXI. t.-c. 102. §-ában említett intézkedések tárgyában előadott kérelmek megalapítására szolgáló ténykörülményeket valószínűvé kell tenni. A bíróság határozathozatal előtt a szükséghez képest tudakozódásokat is foganatosíthat.

A bíróság végzéssel határoz, amely azonnal végrehajtható.

A hozott határozat a körülményekhez képest módosítható.

A perbíróságnak, az elnöknek vagy a kirendelt birónak határozata ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

Ez a §. akkor is alkalmazható, ha a nőtartás és a gyermekek elhelyezése és tartása felől a kereset megindítása vagy az előzetes békéltetés kérése előtt a bíróság vagy gyámhatóság már határozott.

675. §.

Az 1894 : XXXI. t.-c. 98., 101—103. §-ainak megfelelő ideiglenes intézkedéseket az 1894 : XXXI. t.-c. 118. §-ának esetében a kir. járásbíróságnál keresettel lehet kérni.

Az illetékességet a férj lakhelye vagy tartózkodási helye állapítja meg.

A kérelem megalapítására szolgáló ténykörülmények valószínűvé tételére és a bíróság tudakozódási jogosultságára nézve az előbbi §. az ily perekben is megfelelően alkalmazandó.

A különélésre vonatkozó és az azzal kapcsolatos intézkedések azonnal végrehajthatók.

674., 675. §§. A házassági pert megelőző nőtartási, gyermektartási és elhelyezési perek nem tartoznak ennek az eljárásnak keretébe. Ezekről az 1. §. 2. pontjának *i)* alpontja és az 1877 : XX. t.-c. 13. §-ának két utolsó bekezdése rendelkezik. A házassági per tartama alatt az ideiglenes nőtartás, a kiskorú gyermekek elhelyezése, ezeknek tartása és a szükséges tárgyak kiadása (H. T. 72. és 102. §§.) iránti kérelem tárgyában a 674. §. szerint az a bíróság határoz, amelynél a főügy folyamatban van. Mindezek olyan ideiglenes intézkedések, amelyek a per mindenkori állásának figyelembevételével teendők meg és a per állásának változásával szintén változás alá eshetnek. A 674. §. ezekben a kérdésekben a határozathozatalt a sür-

gősségnek és az ideiglenességnek megfelelően nem köti alakszerű tárgyaláshoz.

Az elnök határozata ellen a felfolyamodás az 560. §. értelmében a közvetlen felsőbirósághoz tartozik.

A H. T. 118. §-a értelmében belföldön tartózkodó külföldi házasfelek az ideiglenes intézkedéseket a magyar bíróság előtt kérhetik akkor is, ha a házassági per nem is tartozik a magyar bíróság hatósága alá. Ezeket a kérdéseket ilyen esetben a 675. §. a járásbirósághoz utasítja, ahol azok némi eltéréssel a peres eljárás általános szabályai szerint tárgyaltatnak és döntetnek el.

676. §.

Ha az itélet jogerőre emelkedése előtt a házasfelek valamelyike meghal, a per az érdemben nem folytatható és a hozott határozat az érdemben hatályát veszti. A perköltség viselésének kérdésében a bíróság ily esetben a per körülményei szerint itélettel határoz.

A semmisségi és a megtámadó perekben az első bekezdés nem nyer alkalmazást, ha a házasfél a felülvizsgálati tárgyalás befejezése után hal meg és a kir. Kúria nem rendel el az itélet feloldásával további eljárást és új határozathozatalt; ebben az esetben a határozat az elhalt házasfél helyett az ismert örökösöknek és az ismeretlenek részére kinevezett ügygondnoknak kézbesítendő és egyúttal az elhalt házasfél hagyatéki bíróságával közlendő.

676. §. A házassági törvény tárgyalásakor a képviselőház J. B. az eljárási törvénybe utalta annak a kérdésnek megoldását, hogy a házassági per, a házasság megszünése után mely esetben és minő módozat mellett legyen folytatható.

«A 667. §. ezt a kérdést szabályozza, kimondván, hogy abban az esetben, ha a házasfelek valamelyike meghal, ezzel a pernek alapjául és tárgyául szolgált egész jogviszony megszünik. Hogy a megszünt házasságot most már felbontani, azaz még egyszer megszüntetni (H. T. 73. §.) nem lehet, magától értetődik. De nem lehet a megszünt házasságot érvénytelennek sem nyilvánítani, azzal a hatállyal, hogy a hozott itélet mindenkivel szemben jogerős legyen. (H. T. 50. és 70. §§.) Az ilyen hatályó pert a megfelelő szerkezettel, nevezetesen az officialitás elvével és az ügyészség közreműködésével, a törvény csak abból a közérdekből létesíti, amely a tényleg létező házasságok érvényességének vagy érvénytelenségének megállapításához füződik. Mihelyt a házasság megszünik, megszünt a közérdek is, amely az ilyen pernek alapja és vezéreszméje. A há-

zasság megszünésével a házasság érvényessége vagy érvénytelensége már nem önmagáért, hanem csak következményeiért jöhet tekintetbe, tehát olyan, mint más jogilag hatásos jogviszony, amely ugyan szintén itéletileg megállapítható, de már nem a közérdekből általános, hanem csak a perben álló felek közötti hatállyal és éppen ezért egészen más szerkezetű per alapján. Az érvénytelenségi per tehát a házasság megszünése után csak egészen átalakítva, mint közönséges per volna más személyek között és más perképességgel folytatható. Ez az átalakítás mindenesetre nagy nehézséggel járna, sőt némelykor jóformán az egész — a most már más elvek szerint és más bizonyítási módokkal lefolytatható — pernek ismétlését tenné szükségessé.

Ezek alapján a 676. §. általában azt a szabályt állítja fel, hogy a házassági per bármelyik házasfélnek halálával megszünik.

Ez alól a szabály alól azonban a semmisségi és a megtámadó perekre nézve célszerüségi indokokból kivételt tesz a §. abban az esetben, ha a házasfél a felülvizsgálati tárgyalás befejezése után hal meg, feltéve, hogy a Kúria érdemben eldönti a pert. Ebben az előreláthatólag igen ritkán előforduló esetben már csak a Kúria itéletének kézbesítése, esetleg meghozatala és kézbesítése van csak még hátra, a feleknek már semmi tennivalójuk sincs. Ilyenkor, a mikor a kérdés már végérvényesen el van döntve, nem lenne sem méltányos, sem célszerű az érdekelt felet új per indítására kényszeríteni. Ellenben megszünik az eljárás akkor, ha a Kúria nem érdemi határozatot hoz.

Hogy a házasság érvénytelennek nyilvánítása esetében minden házassági per, legyen az akár semmisségi vagy megtámadó, akár bontó vagy válóper, az érdemben nem folytatható, magától érthető és ez az alig előforduló eset annál kevésbé szorul külön szabályozásra, mert a semmis házasságot semmissé nyilvánítása után, a megtámadható házasságot pedig érvénytelenné nyilvánítása után az anyagi jog szabálya szerint úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna. (H. T. 46., 67. §§.)» (M. J.)

677. §.

A fellebbezési eljárásban az 512. §. nem alkalmazható, az 513. §. eseteire megállapított szabályok szerint pedig csak akkor kell a fellebbezést elintézni, ha az a pergátló kifogások tárgyában hozott itélet ellen adták be vagy ha az itéletet csak a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében támadták meg.

Ezeken az eseteken kívül a pe a fellebbezési bíróság előtt a fellebbezési kérelem és ellenkérelem korlátaira való tekintet nélkül tárgyalandó és eldöntendő.

A fellebbezési eljárásban sem viszontkeresetet támasztani, sem a kereset vagy a viszontkereset megalapítására az elsőbíróság előtt fel nem hozott okot érvényesíteni nem lehet.

A fellebbezési bíróság az illetékesség hiányát csak a 640. és a 641. § esetében veszi hivatalból figyelembe.

A fellebbezési bíróság az elsőbíróság ítéletét azon az alapon, hogy a házasság felbontása tárgyában hozott ítélet előtt a házasfelek különélése elrendelve nem volt, nem oldhatja fel és a különélést is csak akkor rendelheti el, ha az elsőbíróság az 1894 : XXXI. t.-c. 80. §-ának eseteiben el nem rendelte és a fellebbezési bíróság a házasság felbontását csakis az idézett §-ban megjelölt valamely okon találja kimondhatónak.

A fellebbezési bíróság a különélés elrendelése esetében a 665. §. szerint jár el.

678. §.

A kellően megidézett feleknek, vagy a kir. ügyésznek a fellebbezési tárgyalásról elmaradása a fellebbezés elintézését nem gátolja.

A mulasztó félnek, vagy királyi ügyésznek fellebbezési vagy csatlakozási kérelmét a fellebbezésből illetőleg az előkészítő iratból a jegyzőkönyvvezető vagy a bíróságnak valamelyik tagja olvassa fel.

679. §.

A 666., a 669., a 670. §., a 671. §. első és második bekezdése, valamint a 673. és a 674. §. a fellebbezési eljárásban is megfelelően alkalmazandó.

680. §.

Ha a fellebbezési bíróság a házasfelek különélését a 677. §-nak utolsó előtti bekezdése ellenére el nem rendelte és a felülvizsgálati bíróság a házasság felbontását csupán csak az 1894 : XXXI. t.-c. 80. §-ában meghatározott okból találja kimondandónak, a felülvizsgálati bíróság az ítéletet feloldja és a fellebbezési bíróságot a különélés elrendelésére és esetleges további eljárásra utasítja.

681. §.

A 677. §. negyedik bekezdése a felülvizsgálati eljárásban is alkalmazandó.

Az 544. §. nem alkalmazható.

677—681. §§. A fellebbvitel módjai a házassági perekben ugyanazok mint a törvényszéki eljárásban. Eltér azonban a törvény ettől az eljárástól abban, hogy a felek megállapodása alapján (512. §.) a szóbeli tárgyalás egyáltalában nem, az 513. §-ban felsorolt esetek közül pedig csak azokban az esetekben mellőzhető, ha a fellebbezés a pergátló kifogások tárgyában hozott ítélet ellen irányult vagy ha az ítéletet csak a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében támadták meg.

Eltér a fellebbezési eljárás a törvényszéki eljárástól abban is, hogy a 768. §. szerint a feleknek a fellebbezési tárgyalásról elmaradása a fellebbezés elintézését nem gátolja. Ez a rendelkezés egyrészről megkiméli a feleket a felesleges költségtől oly esetben, midőn a fellebbezés csak a jogkérdésben használtatik, másrészről pedig megfelel a házassági perekben irányadó közérdeknek is.

A különválás elrendelésének megszorítása (677. és 680. §§.) abban találja indokát, hogy akkor, ha már a fellebbvitel szakában van a per, a felek kibékülésére alig van kilátás; nem célszerű tehát a per befejezését a különéléssel akkor is késleltetni, mikor annak elrendelése nem kötelező.

A fellebbezési bíróság ítélete ellen felülvizsgálatnak van helye. Épp úgy mint a fellebbezési bíróság, a felülvizsgálati bíróság sincs kötve a felülvizsgálati és csatlakozási kérelem határaihoz. A konok perlekedésre az 543. §-ban szabott bíróság a házassági perekben nem alkalmazható.

Eltérően az eddigi gyakorlattól az ügyek hivatalból felterjesztése elmarad, minthogy az eljárásban a kir. ügyész is résztvehet, ki a kellő utasítással ellátható.

682. §.

A házasság érvénytelenségét vagy felbontását, valamint az ágytól és asztaltól való elválást kimondó ítélet ellen a házasság fennállásának kérdésében perújításnak nincs helye.

Az elutasító végítélet ellen csak annyiban van perújításnak helye, amennyiben a perújítás az 1894 : XXXI. t.-c. rendelkezéseivel nem ellenkezik.

A semmisségi keresetet elutasító ítélet ellen a perújítás, az 563. §. 1—3. és 7. pontjait kivéve, nincs az 567. §-ban megszabott határidőkhöz kötve.

Az ebben a címben az illető házassági perre nézve megállapított szabályok a perújítási kereset tárgyalására és eldöntésére is megfelelően

alkalmazandók. Előzetes békéltetési kisérletnek azonban az elsőbiróság előtt sincs helye.

A 682. §. a perújítást csak a kötelék kérdésében szabályozván, ezzel kifejezést ad annak, hogy minden más kérdésben perújításnak az általános szabályok (ötödik cím) szerint helye van.

A házasság érvénytelenségét (akár semmisség, akár megtámadás következtében) vagy felbontását valamint az ágytól és asztaltól való elválasztást kimondó itélet ellen a házasság fennállásának kérdésében perújításnak nincs helye, a bontó itélet elleni perújítás megengedésének ellen szól a H. T. 73. §. *b)* pontja, mely szerint a házasság felbontása következtében megszünt; megszünt házasságot pedig másként mint új házasságkötéssel létre kelteni nem lehet. Ugyanez áll a válást kimondó itéletre nézve is, mely a H. T. 104—107. §-ok értelmében nem egyéb mint feltételes bontás.

A semmis házasságot a H. T. 46. §. 2. bekezd. szerint semmissé nyilvánítása, a megtámadható házasságot pedig a 67. §. 2. bek. értelmében megszünése és érvénytelenné nyilvánítása avagy bejelentéssel történt megtámadása után úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna.

Ellenben a kereset elutasítása esetében, amely által a házas felek előbbi viszonyán változás nem történik, a perújításnak, amennyiben az a H. T. rendelkezésével nem ellenkezik, semmi sem áll útjában, sőt azt különösen a semmisségi perekben a közérdek egyenesen követeli. Ennek felel meg az is, hogy az új bizonyíték érvényesítése feltétlenül és határidőbeli korlátozás nélkül van megengedve.

Azt, hogy mikor forog fenn az az eset, hogy a perújítás az anyagi jog szabályaival ellenkezik, az anyagi jog szerint kell eldönteni; ilyen eset pl. az utólagos beleegyezés, jóváhagyás, felmentés, megbocsátás stb. esete.

683. §.

Az ágytól és asztaltól elválasztó itéletnek felbontó itéletté való átváltoztatását (1894 : XXXI. t.-c. 107. §.) a korábbi per elsőfokú bíróságánál keresettel lehet kérni. A bíróság a kereset szóbeli tárgyalására határnapot tűz ki, amelyen a tárgyalás csak arra terjedhet ki, hogy az átváltoztatást az ágytól és asztaltól elválasztó itélet alapján az 1894 : XXXI. t.-c. 106. és 107. §-a értelmében lehet-e követelni. Új bontó okot egyik fél sem hozhat föl, sem pedig más keresetet nem támaszthat.

683. §. A H. T. 107. §. szerint abban az esetben, ha az

ágytól és asztaltól való elválás az itélet jogerőre emelkedésétől számítva két évig tartott, bármelyik házas fél kérheti, hogy a biró az ágytól és asztaltól való elválasztó itéletet felbontó ítéletté változtassa át.

684. §.

Ha az ágytól és asztaltól való elválasztást külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt jogerős itélettel kimondotta, az 1894 : XXXI. t.-c. 115. §-a alapján a bontó kereset az idézett törvény 107. §-ában megszabott kétévi idő letelte után indítható meg. A bontó keresetet ilyen esetben előzetes békéltető kisérlet nem előzi meg és az 1894 : XXXI. t.-c. 99. §-ában szabályozott különélés elrendelésének nincs helye.

A bíróság a külföldi bíróság jogerős itéletében megállapitott elválasztó okul szolgált tény valóságának vizsgálatába nem bocsátkozhatik.

Ez a §. akkor is irányadó, ha az 1894 : XXXI. t.-c. 115. §-a az idézett törvény 147. §-a értelmében nyer alkalmazást.

685. §.

Ha az a házassági per, amely a házasfelek magyar állampolgárságának elnyerése előtt külföldi bíróság előtt meg volt indítva és még folyamatban van, a magyar állampolgárság elnyerése után a belföldi bíróság előtt indittatik meg, az ebben a címben foglalt szabályok a következő eltérésekkel nyernek alkalmazást.

Az a kereset, a melynek megindítására az 1894 : XXXI. t.-c. 57. és 83. §-a határidőt szab, e határidő letelte után is megindítható, feltéve, hogy a magyar állampolgárság elnyerése óta hat hónap még el nem telt és a külföldi bíróság előtt a per a házasfelek korábbi jogában megszabott határidő alatt volt megindítva.

A bontó és a váló perekben az előzetes békéltetés nem szükséges, ha külföldön meg volt kisérelve. Ugyanezekben a perekben továbbá a különélés elrendelése akkor is mellőzhető, ha a külföldi bíróság a különélést már elrendelte.

A belföldi bíróság a külföldi perben történt bizonyitásfelvételt a felek meghallgatása után felhasználhatja.

684., 685. §§. A H. T. 115. §-ának 2. bek. szerint olyan esetben, ha az ágytól és asztaltól való elválasztást a külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt kimondotta, a magyar bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elválasztás oly tény miatt történt, amelynek alapján a házasság a mi törvényeink

szerint is felbontható. Az eljárás, amelyet a 684. §. erre az esetre megállapít, főleg abban tér el a 680. §-ban a hazai bíróságoknak az elválasztást kimondó ítéletei alapján megállapított eljárástól, hogy a bíróság a H. T. 115. §-ának megfelelően ily esetben azt is köteles vizsgálni, hogy az elválasztó okul szolgált tény alapján a házasság a mi törvényünk szerint felbontható-e vagy nem; magának a ténynek valósága azonban ebben az eljárásban nem lehet vizsgálat tárgya.

Hogy a bontó kereset ily esetben is, épp úgy mint a H. T. 107. §. esetében csak két évig tartott elválás után indítható meg, ez következménye annak, hogy a külföldi elválasztó ítéletnek nem lehet nagyobb hatályt tulajdonítani, illetőleg annak alapján a felbontást kérő házasfelet több joggal felruházni, mint a hazai bíróság által kimondott elválasztás esetében. Igaz ugyan, hogy egyes külföldi törvényhozások, így különösen az osztrák, az ágytól és asztaltól való válást nem facultative a felbontással engedik meg s így a fél nem volt abban a helyzetben, hogy már eredetileg is felbontást kérhessen, amiért talán reá nézve méltánytalannak volna tekinthető, ha még két évig várnia kell a bontó keresettel; azonban a 684. §. nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a H. T. 115. §-ának 1. bek. értelmében a per, a külföldi elválasztó ítélettől eltekintve a két évi határidő eltelte előtt is megindíttassék, csakhogy ebben az esetben a hazai bíróság a váló, illetőleg bontó ok megállapítására szolgáló tény valóságát is önállóan ítéli meg és egyáltalában a keresetet minden tekintetben, tehát a megindítás határideje szempontjából is, mint önálló bontó keresetet dönti el.

A 685. §. arról az esetről rendelkezik, midőn a H. T. 115. §-ának 1. bek. értelmében a fél a hazai bíróság előtt keresetet indíthat, a per azonban külföldön már folyamatban van. Erre a §-ra különösen azért van szükség, mert meg kell állapítani, hogy mily idő alatt kell a hazai bíróság előtt megindíttatni a pert oly esetben, midőn a H. T. 57. és 83. §. arra határidőt szab. Hogy ez a határidő nem számítható attól az időponttól, amelyet az idézett §-ok megjelölnek, az természetes, mert ily szabály mellett a hazai bíróság előtt a kereset a legritkább esetben volna ismét megindítható. Ez nagy méltánytalanság volna arra a félre nézve, aki kellő határidőben külföldön megindította a keresetet. A 685. §. 2. bek. ennélfogva megengedi, hogy a fél ily esetben a magyar állampolgárság elnyerésétől számított hat hó alatt megindíthassa a keresetet akkor is, ha a H. T. 57. és 83. §-aiban megszabott határidők elteltek.

686. §.

Ha annak a megállapítása végett, hogy a felek közt házasság létezik vagy nem létezik, avagy hogy a házasság bizonyos semmisségi ok hiányában érvényes, a házasság megszünése előtt keresetet indítanak: az eljárásra, ideértve a birói illetékességet is, ennek a címnek a házasság megsemmisítését tárgyazó perre vonatkozó szabályai megfelelően alkalmazandók.

A kereset indítására jogosultak a házasfelek, a házasság nem létezésének megállapítása iránt pedig ezenfelül a kir. ügyész és az is, aki kimutatja, hogy a házasság nem létezésétől jogi érdeke függ.

Az 1894: XXXI. t.-c. 48. és 50. §-a az e §. szerint megindítható perekre is kiterjed.

A 686. §. mindenekelőtt a házasság létezésének vagy nem létezésének megállapítására irányuló keresetek felőli eljárást szabályozza, ha ezeket a házasság megszünése előtt indítják meg. Ezeket a kereseteket már a megállapítási keresetekre vonatkozó 130. §. általános szabálya szerint is meg lehet indítani. Az ilyen keresetekre hozott itélet azonban az általános szabályok szerint csak a perlekedő felek között válnék jogerőssé. A házasság megszünése előtt azonban a házasság létezése kérdésének (különösen a H. T. 30. §-nak esetében) eldöntése közérdekben is állhat és a közérdek figyelembe vételét igényli éppen úgy, mint a semmisségi per. Ezért a 686. §. ezeket a kereseteket a semmisségi kereset analogiájára szabályozza, ha azokat a házasság megszünése előtt indítják.

Ezen kívül a 686. §. még a házasság érvényességének megállapítására irányuló keresetet is szabályozza arra az esetre, ha az egy bizonyos semmisségi oknak nem létezését célozza a házasság megszünése előtt kimutatni. Ez a kereset tulajdonképpen a semmisségi keresetnek a megfordítottja. A célt, amely ezzel a keresettel elérhető, kerülő úton, fictiv semmisségi perrel is meg lehet valósítani, ha t. i. a kétséges semmisségi ok alapján valamelyik házasfél semmisségi keresetet indít. A 668. §. megnyitja az egyenes utat annak a félnek, aki még a házasság fennállása alatt biztosítani akarja a házasságot a fennforgó kétséggel szemben. Arról, hogy a házasság megszünése után a házasság érvényessége vagy létezése kérdésében mennyiben lehet keresetet indítani (H. T. 71. §.), a §. nem rendelkezik. E részben az általános szabályok irányadók. Magától érthető, hogy az ily perben nem ennek a címnek a rendelkezéseit, hanem az általános eljárási szabályokat kell alkalmazni.

MÁSODIK FEJEZET.

Eljárás a házassági perben érvényesíthető vagyonjogi keresetekre nézve.

687. §.

A semmisségi, megtámadó, bontó és váló keresetekkel és a házasság nem létezésének megállapítása végett indított keresetekkel a házassági viszonnyal összefüggő vagyonjogi keresetek is összekapcsolhatók, és ugyanabban az eljárásban viszontkeresettel érvényesíthetők, még pedig akkor is, ha érvényesítésük különben a járásbíróság hatáskörébe tartoznék.

688. §.

Ha az alperes vagyonjogi viszontkeresetét az előkészítő eljárásban adja elő, ezt a bírónak két példányban írásban köteles átadni, ki a kereset másodpéldányát az ellenfélnek kézbesíti.

689. §.

Az előkészítő eljárás vezetésével megbizott biró a felek előadása alapján a vagyonjogi keresetek tényállásának megállapításáról is gondoskodik, amennyiben ez az előkészítő eljárás befejezését nem késlelteti; szükség esetében a feleket arra utasítja, hogy a vagyonjogi keresetre vagy viszontkeresetre nézve az általa kitűzött határidőben előkészítő iratokat váltsanak (194—200. §§.).

Az előkészítő iratoknak a bíróság részére szóló példányát az iratokhoz csatolás végett az előkészítő eljárás befejezése előtt az eljárás vezetésével megbizott bírónál, azután pedig a bírósági irodában kell letenni.

690. §.

Ha a felek valamelyikének a vagyonjogi perben perképessége nincs, és ezt a hiányt a törvényes képviselő fellépésével nem orvosolta, a bíróság a vagyonjogi keresetet vagy viszontkeresetet a házasság érvénytelenségét, felbontását vagy az elválasztást kimondó ítéletében külön perre utasítja.

Ha a vagyonjogi kereset vagy viszontkereset tisztába hozatala a házassági per elintézését késleltetné, a bíróság a házasság kérdésében határoz és a vagyonjogi kérdésben az eljárást csak az ítélet jogerőre emelkedése után folytatja a felek bármelyikének kérelmére. Ebben az

esetben a bíróság, ha az ügyet nem látja kellően előkészítve, elrendelheti a szükséges előkészítő iratok közlését.

691. §.

Az ítéletnek a vagyonjogi kereset vagy viszontkereset felől rendelkező részét külön fellebbezéssel, és ha a bíróság a vagyonjogi kérdésben külön határozott, az e tárgyban hozott ítéletet fellebbezéssel csak akkor lehet megtámadni, ha a vagyonjogi per tárgyának értéke ötszáz koronát meghalad.

Ez a szabály a fellebbezési bíróság ítéletére akként alkalmazandó, hogy az ellen külön felülvizsgálatnak, illetőleg felülvizsgálatnak csak akkor van helye, ha a per tárgyának értéke kétezerötszáz koronát meghalad.

692. §.

Ha az elsőbíróság a vagyonjogi kereset vagy viszontkereset felől a házasság kérdésével együtt ítélt, az ítélet ellen csupán a vagyonjogi kérdésben használt fellebbezés a házasság kérdésében az ítélet jogerőre emelkedését nem gátolja és az ily fellebbezéshez a házasság kérdésében csatlakozni nem lehet. A fellebbezési bíróság ily esetben az ítéletet a házasság kérdésében hivatalból sem vizsgálhatja felül.

A házasság kérdésében hozott ítélet jogerőre emelkedése előtt az ítélet a vagyonjogi kérdésben végre nem hajtható.

693. §.

Ha az elsőbíróság a vagyonjogi kereset vagy viszontkereset felől a házasság kérdésével együtt ítélt, a fellebbezési bíróság azonban a házasság kérdésében külön ítélettel határoz, a vagyonjogi kérdésben a fellebbezési tárgyalást csak a házasság kérdésében hozott ítélet jogerőre emelkedése után folytatja. E végből a fellebbezési bíróság hivatalból tűz ki tárgyalási határnapot.

694. §.

Ha a bíróság a házassági pert megszünteti, vagy a semmisségi, megtamadó, bontó vagy váló keresetet, illetőleg viszontkeresetet elutasítja, a pert a vagyonjogi kereset vagy viszontkereset tárgyában megszüntnek mondja ki.

695. §.

Ez a fejezet nem terjed ki az 1894 : XXXI. t.-c. 90—96. és 105. §-aiban említett kérdésekre, amelyeket a felbontó vagy az elválasztó ítéletben külön kereset vagy viszontkereset nélkül is el kell, illetőleg el lehet intézni.

687—695. §§. Amint a 695. §-ból kitünik, a házassági perben érvényesíthető vagyonjogi keresetek alatt nem értendő azoknak az igényeknek érvényesítése, amelyek a házasság felbontása vagy az elválasztás alkalmából a nő tartására és a gyermekek elhelyezésére és tartására nézve felmerülnek és amelyet a H. T. 90—96. és 150. §-ai értelmében a felbontó, illetőleg az elválasztó itéletben külön kereset vagy viszontkereset nélkül is elintézendők illetőleg elintézhetők Ezeket az igényeket az első fejezetben foglalt szabályok értelmében kell tárgyalni és eldönteni.

Az itt szóban levő vagyonjogi keresetek a házassági viszonynyal összefüggő egyéb igényekre, mint nevezetesen a hozomány és a közszerzemény kiadására vonatkoznak.

«A törvény nem teszi ugyan a vagyonjogi kérdések együttt tárgyalását kötelezővé, de nem is zárja ki annak a lehetőségét, hogy a felek vagyoni igényeiket a házassági perben érvényesíthessék, a midőn abból indul ki, hogy a felekre nézve mindenesetre nagyon kivánatos, hogy a házassági viszony megszünésével a közöttük fennforgó összes kérdések is egyszerre és végleg megoldassanak és hogy ne legyenek kénytelenek vagyoni követeléseik végett ujabb költséges és gyakran felette kellemetlen és gyülöletes perlekedésbe bocsátkozni. Azonban a törvény számol a nehézségekkel is, amelyekkel az együttes tárgyalás járhat és ezeket megfelelő rendelkezésekkel törekszik elhárítani. Igy nevezetesen tekintettel van arra, hogy a vagyoni kérdések tisztába hozatala gyakran késlelteti a házassági perek elintézését, ami erkölcsi szempontból sem indokolható, tekintettel továbbá arra is, hogy a házasfelek, akik a házassági perben cselekvőképesek, némelykor a vagyoni kérdésekre nézve megkivánt perbeli cselekvőképességet nélkülözik, valamint figyelemmel van arra is, hogy a vagyoni keresetek csak a házassági viszony megszünésével keletkeznek és hogy ehhez képest azok a házassági perben csak esetleg tárgyalhatók.

Ezeken a szempontokon alapul nevezetesen a 690., 692., 693. és 694. §.» (M. J.)

A 695. §. rendelkezései, melyek szerint a kir. törvényszék ítélete ellen, ha a vagyonjogi per tárgyának értéke 500 K-t meg nem halad és a kir. ítélőtábla ítélete ellen, ha a per tárgyának értéke 2500 K-t meghalad, csak a házassági kötelék kérdésében használt fellebbvitellel együtt lehet fellebbvitellel élni, azért indokoltak, mert ezek a vagyonjogi perek elkülönítve 2500 K értéken alól a kir. járásbíróság hatáskörébe tartoznának; már pedig egyébként a járásbírósági perekben, ha a

pertárgy értéke 500 koronát, illetőleg 100 K értéket meg nem halad, a kir. törvényszék (521. §), és ha a pertárgy értéke 2500 koronát meg nem halad, a kir. ítélőtábla (516. §.) utolsó fokban ítélkezik. Hogy a 691. §. ily esetre csak 500 K és nem 2500 K értékhatárt állít fel, az indokolja, hogy nem akarja a feleket arra kényszeríteni, hogy ily tág keretben egy bíróságnak, habár a törvényszék is, ítéletében megnyugodni legyenek kénytelenek és ilyképp az ügynek fellebbezés útján elérhető újbóli tárgyalásától elessenek.

TIZENKETTEDIK CÍM.

ELJÁRÁS A GYERMEK TÖRVÉNYESSÉGÉNEK MEGTÁMADÁSA IRÁNTI PEREKBEN.

«A gyermek törvényességének megtámadása iránti perekre nézve az eljárás ugyanazokon az alapelveken épül fel, amelyeken az előző címben szabályozott házassági eljárás a semmisségi perekben nyugszik. Ugyanazok az indokok, amelyek a felek rendelkezési jogának megszorítását, az officiálitás elvét ezekben a házassági perekben indokolják, a gyermek törvényességének megtámadása iránti perekre nézve is teljes mértékben fenforognak. Az azokban a perekben hozott jogerős ítélet is a magánjog szabályainál fogva mindenkivel szemben hatályos, mely szabály addig, míg a polgári törvénykönyv erre nézve rendelkezni fog, az életbeléptetési törvényben van felvéve.» (M. J.)

696. §.

A férj részéről a gyermek törvényességének megtámadása iránt indított perben a 642. és a 643. §., a 652. §-nak első és második bekezdése, a 655. §., a 656. §-nak első és második bekezdése, a 657., 658., 659., 661., 662., 663. és 664. §., a 666. §-nak első bekezdése, a 669. és 671. §., a 672. §-nak első második, harmadik, negyedik és hatodik bekezdése, a 673. §., a 677. §-nak első, második és harmadik bekezdése, és a 678. §. megfelelően alkalmazandó.

A 666. §. első bekezdése, a 669. §. az előkészítő eljárásban, — a 669., a 671. §. első és második bekezdése és a 673. §. pedig a fellebbezési eljárásban is megfelelően alkalmazandó.

696. §. «Az a kérdés, hogy a gyermek törvényességét perrel megtámadni ki van jogosítva, nem a perrendtartásba tartozik; a polg. tkv. feladata lesz azt a kérdést a jövőre nézve szabályozni, hogy erre a megtámadásra csak a férj, avagy a férjen kívül a gyermek és az anya is fel legyen-e jogosítva. A pdt. a mai gyakorlatot tartja szem előtt és a férj részéről indított

megtámadási pert szabályozza. Ennek a természetéből indul ki, midőn a 696. §-ban a fentebb vázolt álláspontnak megfelelően a házassági peres eljárásnak a semmisségi perekre vonatkozó szabályait erre az eljárásra is megfelelően alkalmaztatja. Az officiálitás elve tehát ebben az eljárásban nemcsak a gyermek törvényessége, hanem annak tötvénytelensége érdekében is nyer alkalmazást. A törvényességnek mindenkivel szemben hatályos kimondása, ha ez hamis tények és bizonyítékok alapján történik, másoknak, pl. a törvényes gyermekeknek érdekeit helyrehozhatatlan módon sérthetné. Ezért szükséges, hogy a bíróság a gyermek törvénytelensége mellett szóló tényeket és bizonyítékokat is hivatalból vegye figyelembe.» (M. J.)

697. §.

A keresetet a gyermek ellen, és ha a gyermek anyja él, az anya ellen is kell indítani.

A kiskorú gyermek képviseletére szükséges gondnok (1877 : XX. t.-c. 30. §. *a)* pont) kirendelése végett a gyámhatóságot kell megkeresni.

A 697. §. a felek perbeli szerepét határozza meg és amennyiben a gyermek anyját is perbe vonatja, magánjogi szabályt is felállít. Ennek a rendelkezésnek az indoka nemcsak az, hogy az anya mindenesetre hivatott védője gyermeke érdekének, hanem az is, hogy a perben az anyának saját érdekei is fenforognak a perben az ő tisztessége s amennyiben azontúl ő reá hárul a gyermek eltartása, az ő anyagi érdekei felett is döntenek. Magában véve az a körülmény, hogy az anyának és a gyermeknek a per kimenetelétől függő érdekei ellentétesek lehetnek, még nem teszi elfogadhatóvá, hogy a §. figyelmen kivül hagyja az anyának közvetlen nagy érdekeit és az ítéletnek reá nézve súlyos következményeit. A §. 2. bek.-nek kötelező szabályát az indokolja, hogy mind a férj, mind az anya perben állván, a kiskorú gyermek érdeke a törvényes képviselő érdekeivel összeütközik.

698. §.

Az 1894 : XXXI. t.-cz. 128. §-a értelmében cselekvőképességében korlátolt szülőnek ebben a perben perbeli cselekvőképessége van.

Az 1894 : XXXI. t.-c. 127. §-a értelmében cselekvőképtelen szülő nevében törvényes képviselője járhat el, akinek a kereset megindításához a gyámhatóság különös meghatalmazására van szüksége.

698. §. Minthogy a gyermekre nézve életbevágó kérdés éppen azon fordul meg, hogy a gyermek a férj gyermeke-e és ha a férj ezt nem vonja kétségbe, más nem vitathatja az ellenkezőt, ezért indokolt a H. T. 69. §-ának analógiájára az a szabály, hogy a cselekvőképességében korlátolt férjnek abban a perben perbeli cselekvőképessége van, ami a felek perbeli egyenlőségének elvénél fogva ennek a képességnek a nő részére megadását is maga után vonja. Magától érthető, hogy nincs perbeli cselekvőképessége annak, aki a H. T. 127. §-a értelmében cselekvőképtelennek tekintendő; helyette a törvényes képviselőt ruházza fel a §. a megtámadás jogával, azonban csak a gyámhatóság különös meghatalmazása alapján.

699. §.

A perben a kir. ügyész (főügyész, a kir. Kúria előtt a koronaügyész) is részt vehet.

E végből a kir. ügyészt minden határnapról hivatalból értesíten és a feleknek kézbesítendő iratokat és határozatokat vele is közölni kell Az értesítés és közlés módját rendelet szabályozza.

Jogában áll az iratokat megtekinteni, a hozandó határozatra nézve indítványt tenni, a gyermek törvényessége érdekében tényeket és bizonyítékokat felhozni, valamint fellebbvitellel élni.

699. §. A közérdek ebben a perben is megkövetelvén az officiálitás elvének az érvényesülését, ennek folyományaként itt sem mellőzhető a közérdeket képviselő hivatalos személynek, a kir. ügyésznek közreműködése. Minthogy a közérdek fenforog, a kir. ügyész itt a közérdek képviseletére alkalmasabb közegnek mutatkozik, mint az árvaszéki ügyész, aki hivatása szerint a kiskorú érdekeit köteles megóvni. A kir. ügyész részvétele ezekben a perekben ugyanolyan, mint a 644. §. értelmében a házassági semmisségi perekben: ő részt vehet az eljárásban, azonban a J. B. indítványa szerint csak a gyermek törvényessége érdekében léphet fel.

700. §.

A férj vagy a gyermek halála esetében a 676. §-nak a semmisségi perre vonatkozó rendelkezése megfelelően alkalmazandó.

700. §. «A fél vagy a gyermek halálával megszűnik a közérdeknek az az indoka, amely a törvényesség kérdésének tisztázását követeli s a contra omnes hatállyal való eldöntést

igényli. Következménye ennek az, hogy a per ebben az esetben megszűnik. A 644. §-ban tett kivétel indokai itt is fenforognak». (M. J.)

701. §.

Ha a férj halála után harmadik személy a gyermek törvénytelenségétől függő jogait érvényesíti, ebben a perben ez a cím nem nyer alkalmazást.

Nem nyer továbbá alkalmazást ez a cim a törvénytelen gyermek atyjának megállapitása iránti perekben sem.

«A 701. §. kizárja az ebben a címben szabályozott eljárás alkalmazását az olyan perekben, amelyekben az ítélet nem mindenkivel szemben hatályos. Nincs ok, hogy miért legyen ebben az esetben eltérés a peres eljárás általános szabályaitól.» (M. J.)

TIZENHARMADIK CÍM.

KISKORÚSÁG MEGHOSSZABBÍTÁSA, GONDNOKSÁG ALÁ HELYEZÉS IRÁNTI ÉS AZ ATYAI HATALOM GYAKORLATÁNAK MEGSZÜNTETÉSÉT MEGTÁMADÓ ELJÁRÁS.

«A perrendtartás ezekben a kérdésekben az eljárás szabályozásában részben az eddigi jogot követi (1881. nov. 1-én 3263/81. I. M. E. sz. igazsgáügyminiszteri rendelet). Ezen eljárás alapelvei egyébként lényegükben ugyanazok, amelyeken a házassági semmisségi eljárás nyugszik. A közérdek szempontja ezekben a perekben épúgy előtérben áll, mint a házassági semmisségi perekben».

ELSŐ FEJEZET.

A kiskorúság meghosszabbítása és a meghosszabbítás megszüntetése iránti eljárás.

702. §.

A kiskorúság meghosszabbítására kizárólag az a törvényszék illetékes, amelynek területén a kiskorú gyámhatóságának a székhelye van.

702. §. A hatáskört és az illetékességet megalapító szabályt az a szoros összefüggés indokolja, amely a bíróságnak és a gyámhatóságnak eljárása között ezekben az ügyekben van.

703. §.

A kiskorúság meghosszabbítását kérhetik: a kiskorú szülői, a kiskorú gyámja, az árvaszéki ügyész továbbá szülő nem létezése esetében a kiskorú nagyszülői, nagyszülők nem létezése esetében bármely oldalrokona az unokatestvérekig bezárólag és a kiskorú gyermekének törvényes képviselője.

A távollét vagy más ok miatt tartósan gátolt szülőt vagy nagyszülőt nem létezőnek kell tekinteni.

703. §. «Azoknak a személyeknek meghatározása, akik a kérelem előterjesztésére jogosítva vannak, tulajdonképen az anyagi jog körébe tartozik; az 1877: XX. t.-c. 4. és 9. §-ai tartalmaznak ugyan erre nézve rendelkezést; minthogy azonban ez a rendelkezés hiányos, ebben a kérdésben pedig tüzetes szabályra van szükség, az a perrendtartásba vétetett fel. Annak kimondását, hogy az árvaszéki ügyész az illetékes gyámhatóság rendeletére kérheti az eljárás megindítását, felesleges.

A §. 2. bek.-nek rendelkezéséhez hasonló rendelkezést tartalmaz a H. T. 9. §-ának 3. bekezdése». (M. J.)

704. §.

Az árvaszéki ügyész, valamint az atyai hatalmat gyakorló atya vagy a gyám az eljárásban akkor is a fél jogait gyakorolhatják, ha az eljárás megindítását nem ők kérték. Mint ilyenek, úgy a kérelem teljesítése, mint megtagadása érdekében előterjesztéseket tehetnek és fellebbvitellel élhetnek. A feleknek kézbesítendő birói határozatokat nekik is kézbesíteni kell.

Az előbbi §-ban felsorolt többi személyek, ha keresetindításra jogosítottak, a perbe mint mellékbeavatkozók külön érdekük kimutatása nélkül is beléphetnek és ez esetben a fél jogait gyakorolják.

704. §. «Az árvaszéki ügyész által képviselt közérdeket, amely itt a kiskorú valódi érdekével összeesik, továbbá az atyának és a gyámnak érdekét ez a kérdés oly közelről érinti, hogy indokolt, miképen ezek a személyek akkor is a fél jogait gyakorolják, ha az eljárás megindítását nem ők kérték. A §. 2. bek. pedig annak ad kifejezést, hogy a keresetindításra jogosult rokonoknak a végből, hogy az eljárásba avatkozhassanak, a rokonsági érdeken felül még külön jogi érdeket kimutatni nem szükséges». (M. J.)

705. §.

A felek vagy törvényes képviselőik úgy az első, mint a felebbezési bíróság előtt a tárgyaláson személyesen is eljárhatnak, a keresetlevelet, a tárgyaláson kívül előadható kérelmeket és nyilatkozatokat pedig az elsőbíróságnál az elnök előtt vagy az elnök által megbízott biró előtt jegyzőkönyvbe mondhatják.

Az első bekezdés esetén kívül a feleknek ügyvéddel kell magu-

kat képviseltetniök. Beadványokat a felek — amennyiben a törvény másként nem rendelkezik — csak ügyvédi ellenjegyzéssel nyujthatnak be. A kereset támasztásához különös meghatalmazás szükséges.

705. §. Lásd a 643. §. hasonló rendelkezései kapcsán előadott indokokat.

706. §.

A keresetlevélben elő kell adni a kérelmezési jogosultságot igazoló tényeket és bizonyítékokat. A keresetlevélben továbbá az eljárás előkészítése végett elő kell adni azt az okot, amelynek alapján a kiskorúság meghosszabbítását kérik, valamint az igazolására szolgáló tényeket és bizonyítékokat.

Az irásbeli keresetlevelet három példányban — ha pedig a keresetet az árvaszéki ügyész indítja, két példányban — a kellő számú felzetekkel kell benyujtani.

707. §.

A keresetlevél hiányainak pótlására és visszautasítására a 140. és a 141. §. rendelkezései alkalmazandók, azzal a kiegészítéssel, hogy a keresetlevelet akkor is vissza kell utasítani, ha a felperes a kérelem előterjesztésére nyilvánvalóan nincs jogosítva.

Ha a bíróság a keresetlevelet visszautasítandónak nem találja, a kiskorú érdekeinek képviseletére ügygondnokot rendel és a szóbeli tárgyalás előkészítésére kiküldött birót nevez ki. Egyebekben a 655. §. megfelelően alkalmazandó.

708. §.

A keresetlevél elintézéséről az ügygondnok a másodpéldányon, a felperes és az árvaszéki ügyész és az atya vagy a gyám (704. §.) felzeten értesítttetnek.

Ha a keresetet nem az árvaszéki ügyész indította, a keresetlevél egyik példánya az elintézéssel együtt az illetékes árvaszékhez átteendő.

706—708. §§. A keresetlevelet — a 134. §. általános szabályától eltérőleg — azért kell itt három példányban benyujtani, hogy abból egy példány az árvaszéknek jusson. Az árvaszéknek az eljárás megindításáról ekkép történő értesítése nemcsak a 709. §.-ban megszabott közreműködés céljából, hanem azért is szükséges, hogy az árvaszéki ügyész ennek alapján a perben részt vehessen (704. §.), továbbá még azért is, hogy az árvaszék az 1877: XX. t.-c. 9. §-ának 3. bek. értelmében határozhasson abban a kérdésben, hogy a kiskorúnak teljeskorúvá

válását ideiglenesen, t. i. a birói határozat jogerőre emelkedéseig felfüggeszti-e. Mivel az árvaszéki ügyész a gyámhatóság közege és annak utasítására jár el, abban az esetben, ha a keresetet az árvaszéki ügyész indítja, annak két példányban beadása elégséges.

A kiskorú cselekvési képességének — sőt esetleg személyes szabadságának is — oly erős korlátolásáról van ebben az eljárásban szó, hogy netáni visszaélés meggátlására még a legnagyobb garanciákkal ellátott bírói eljárás mellett sem mellőzhető hivatott ügygondnok kirendelése.

Épp úgy, mint a házassági perekben, a 707. §. ezekben a perekben is bíró általi előkészítő eljárást rendel.

709. §.

Az árvaszék a keresetlevél vétele után köteles a törvényszéknek az előtte ismeretes mindazokat a körülményeket és bizonyítékokat, amelyek az ügy eldöntésére befolyással birnak, haladéktalanul tudtára adni, az okiratokat pedig eredetiben vagy, amennyiben az eredetieket nem nélkülözhetné, hitelesített másolatban megküldeni. Egyuttal köteles az árvaszék azoknak a rokonoknak a nevét, hollétét és rokonsági fokát a törvényszékkel közölni, kiktől az ügyre nézve felvilágosítás remélhető.

Az árvaszék értesítése a kiküldött vagy a megkeresett birónak kiadandó.

A 709. §. a bíróságnak megfelelő tájékoztatását és az eljárásnak gyors menetét kívánja biztosítani.

710. §.

Az előkészítő eljárás nem nyilvános.

A kiküldött a felek által felhozott tények és bizonyítékok figyelembevételével az ügy állásának kiderítéséről és a bizonyítékok megszerzéséről hivatalból is gondoskodik.

A kiküldött a feleket, a szülőket, a gyámot, valamint azokat a rokonokat, akiknek a meghallgatása az ügy felderítésére célszerűnek mutatkozik, személyes megjelenésre és nyilatkozattételre is megidézheti és a meg nem jelenő vagy nem nyilatkozó ellen a tanuskodás megtagadásának következményeit alkalmazhatja. Köteles továbbá a kiskorút saját személyében is meghallgatni; elővezetésén kivül azonban ellene más kényszereszközt nem alkalmazhat. Ez a meghallgatás mellőzhető, ha nagy nehézségbe ütközik.

Azok a körülmények, amelyek alapján a tanuságtétel megtagadható, a kihallgatás alkalmával is mentesítenek a nyilatkozás kötelessége alól, a rokonok azonban csupán a rokonsági viszony alapján a nyilatkozattételt meg nem tagadhatják.

A kiküldött a harmadik bekezdésben említett meghallgatásokat megkeresés útján is foganatosíthatja. (226. §.)

711. §.

Ha a kiskorúság meghosszabbítását a kiskorú testi vagy lélki fogyatkozásai miatt kérik, a kiküldött köteles a kiskorú állapotának megvizsgálásával és véleményadással egy vagy több szakértőt megbizni. A szakértői szemlénél a kiküldöttnek legalább egy izben jelen kell lennie

A szemle szükség esetében megkeresés útján teljesítendő.

A megbizandó szakértőt vagy szakértőket a bíróság a keresetlevél elintézésénél kijelölheti.

Ha a kiskorú elmeállapota a folyamatban levő eljáráson kivül e §-nak megfelelően már megvizsgáltatott, az ujabb szemle mellőzhető.

711. §. Minthogy a lelki fogyatkozásnak, sőt legtöbbször a testi fogyatkozásnak is megállapítása csakis szakértő közreműködésével történhetik megbízhatóan, a könnyelmű eljárás elkerülése végett annak a szabálynak, hogy a kiskorú testi vagy lelki állapotát mindig szakértővel kell megvizsgáltatni, általánosan kötelezővé tételét nem lehet mellőzni, de éppen ebből a szempontból szükséges annak a másik biztosítéknak is feltétlen kötelező szabállyá emelése, hogy a bírónak a szemlénél egyszer jelen kell lennie.

Az ut. bek. megengedi, hogy akkor, ha a kiskorú elmeállapota ezen az eljáráson kívül, nevezetesen az 1876: XIV. t.-c. 73. §-ának ut. bek. esetében, ennek az eljárásnak megfelelően már megvizsgáltatott, az ujabb szemlét mellőzni lehessen. Ha ez a megvizsgálás a 711. §-nak megfelelően vagyis bíró jelenlétében és szakértő által történt, ujabb szemle nem feltétlenül szükséges, de ha a bíró bármi okból jónak látja a szemlét ismételni, az kizárva nincsen.

712. §.

A bíróság kérelemre elrendelheti, hogy a kiskorú hat hetet meg nem haladó időtartamra gyógyintézetben helyeztessék el, ha az orvosszakértők véleménye szerint elmeállapotának hosszabb ideig tartó megfigyelése szükséges és ez a megfigyelés máskép nem történhetik. A gyógy-

intézetben való elhelyezést mellőzni kell, ha az a kiskorú egészségére hátrányos lenne.

A határozathozatal előtt a 711. §-ban megjelölt személyek meghallgatandók.

A gyógyintézetben való elhelyezést rendelő végzés ellen halasztó hatályú felfolyamodásnak van helye.

712. §. «A gondnoksági eljárásban nem ritkán nehézségbe ütközik a gondnokság alá helyezendő elmeállapotának megviszgálása. Ha a megvizsgálandó elmegyógyintézetben van vagy megvizsgáltatásába beleegyezik, a vizsgálatnak nincs akadálya; ha azonban az elmegyógyintézeten kívül levő egyén a bíróság előtt vagy a szakértőknél felhívás ellenére még nem jelenik és a bíróság vele nem érintkezhetik, nincs a bírónak módjában, hogy a kötelezően megszabott megvizsgálást foganatosíttassa, ami végeredményében csakis a gondnokság alá helyezendőnek válik kárára. Ezen a hiányon segít ugyan a 710. §., mely — úgy mint a házassági eljárásban — itt is megengedi az illető egyénnek elővezettetését, ez azonban nem elégséges akkor, amikor az elmeállapot megvizsgálására egyszeri vagy akár többször ismételt megfigyelés helyett az illető egyénnek huzamosabb időn át állandó megfigyelésére, az egyes tüneteknek az egyén egész életmódjára kiható folytonos és megszakítatlan szakértői észlelésére van szükség. Az ilyen észlelés másutt, mint szakszerűen berendezett elmegyógyintézetben gyakran egyáltalában nem lévén végezhető, a 712. §. jogot ad a bíróságnak arra, hogy a megvizsgálandót elmegyógyintézetben helyeztethesse el». (M. J.)

713. §.

A kiskorúságot meghosszabbító itélet jogerőre emelkedése után az elsőbiróság annak kiadmányait az árvaszéknek megküldeni, továbbá a kiskorúság meghosszabbítását telekkönyvileg feljegyeztetni és közhirré tenni köteles. A közhirrététel a hivatalos hirlapban való egyszeri hirlapi hirdetés, a törvényszéknél való kifüggesztés és az illetékes községi elöljárósággal való közlés utján történik.

A kiskorúság meghosszabbításának hatálya a hirlapi közzététel követő napon kezdődik.

714. §.

Az eljárás költsége, ha a keresetnek hely adatik, a kiskorút, különben pedig a felperest terheli.

Az árvaszéki ügyész helyett a költséget az államkincstár viseli, Ugyanez előlegezi azt a költséget, amelyet az árvaszéki ügyész vagy az ügygondnok lenne köteles előlegezni.

A bíróság az árvaszéki ügyészt is elmarasztalhatja annak a költségnek a megtérítésében, amelyet nyilvánvaló vétségével okozott. (435. §.)

714. §. Az a rendelkezés, hogy az árvaszéki ügyész helyett a költséget az államkincstár viseli, a 669. §. ut. bek.-ben foglalt hasonló rendelkezéssel analog. Mivel az árvaszéki ügyész ebben a perben a közérdek képviseletében lép fel és az ügygondnok sem terhelhető meg a költségnek előlegezésével, indokolt a §-nak az államkincstár részéről való előlegezést kimondó szabálya. Az ut. bek. rendelkezése a 453. §. szabályaival összhangzásban áll.

715. §.

Perújításnak nincs helye.

A kiskoruság meghosszabbítása azonban akár ugyanazon, akár más meghosszabbítási ok alapján ismételve kérhető, ha a felperes oly tényeket vagy bizonyítékokat hoz fel, amelyek a megelőző eljárásban nem érvényesíttettek.

715. §. A kiskorúság meghosszabbítását kimondó ítélet ellen a meghosszabbítás megszüntetésének kérhetése feleslegessé teszi a perújítást.

716. §.

A mennyiben ebből a fejezetből más nem következik, a kiskorúság meghosszabbítása iránti eljárásban a tizenegyedik cím első fejezetében a házassági semmisségi perre nézve megállapított szabályok megfelelően alkalmazandók, azzal az eltéréssel, hogy a 661., 672., 673. és a 678. §-ban a kir. ügyész helyett az árvaszéki ügyész értendő, — továbbá, hogy a 666. §. esetében az eljárás folytatandó, ha a keresetet a 704. §. szerint félként jogosítottak valamelyike magáévá teszi, — és végül, hogy a 671. §-ban idézett 667. §. helyett a 710. §. értendő.

A 716. §. a házassági semmisségi perre megállapított szabályokat erre az eljárásra is kiterjeszti.

717. §.

A kiskoruság meghosszabbításának megszüntetésére kizárólag az a törvényszék illetékes, amely a meghosszabbítást elrendelte.

A kiskoruság meghosszabbításának megszüntetését a 703. §. szerint jogositott személyeken kívül az is kérheti, akinek a kiskoruságát a bíróság meghosszabbította. Ha a megszüntetést a kiskorú kérte, a törvényszék az ő kérelmére részére ügygondnokot rendel, aki az eljárást mielőbb, szükség esetében a kiskorú kérelmére a bíróság által kitüzendő határidő alatt megindítani köteles.

A kiskoruság megszüntetése az itélet jogerőre emelkedését követő napon lép hatályba.

Egyebekben az eljárásra a kiskoruság meghosszabbítása iránti eljárás szabályai (704—716. §§.) megfelelően alkalmazandók.

717. §. Természetes, hogy a kiskoruság meghosszabbításának megszüntetését is kérhesse az, akinek kiskornaságát meghosszabbították.

MÁSODIK FEJEZET.

Gondnokság alá helyezés és gondnokság megszüntetése iránti eljárás.

718. §.

Nagykorúnak gondnokság alá helyezésére kizárólag az a törvényszék illetékes, amelynek a gondnokság alá helyezendő általános illetékessége van. Belföldiek tekintetében, akiknek belföldön általános illetékességük nincs, az utolsó belföldi általános illetékesség irányadó.

Elmebeteg vagy magát jelekkel megértetni nem tudó siketnéma kiskorúnak gondnokság alá helyezésére (1885 : VI. t.-c. 1. §.) kizárólag az a törvényszék illetékes, amelynek területén a kiskorú gyámhatóságának székhelye van.

718. §. Az illetékesség a kiskorúak gondnokság alá helyezésére nézve megegyezően a 702. §-sal van szabályozva.

719. §.

Elmebeteg vagy magát jelekkel megértetni nem tudó siketnéma nagykorúnak (1877 : XX. t.-c. 28. §. *a)* pont) vagy kiskorúnak (1885 : VI. t.-c. 1. §.) gondnokság alá helyezését az egyenes ágbeli rokonok, az unokatestvérekig bezárólag az oldalrokonok, a házastárs, illetőleg törvényes képviselőjük, végre az árvaszéki ügyész keresettel kérhetik.

720. §.

A bíróság az eljárás megindítását hatósági orvosi bizonyítvány felmutatásától teheti függővé.

Egyebekben az eljárásra a 704—716. §-ok megfelelően alkalmazandók.

719., 720. §§. A mai jogunk külön szabályozza az elmebeteg vagy magát jelekkel megértetni nem tudó siketnéma nagykorúnak (1877 : XX. t.-c. 28. §. *a)* pontja) és az ugyanilyen kiskorúnak gondnokság alá helyezését (1885 : VI. t.-c. 1. §.). Minthogy a gondnokság alá helyezés e két esete között az eljárás szempontjából lényegileg nincs különbség, ennélfogva a 719. és a 720. §. azokat együttesen szabályozza.

«A gondnokság alá helyezés kérelmezésére való jogosultság a gondnokság alá helyezésnek előfeltétele lévén, annak szabályozása a polg. törvénykönyvbe tartozik. Minthogy azonban ennek a jogosultságnak a kimerítő szabályozása magánjogi törvényeinkben hiányzik és az csak az eljárási rendeletben (29., 30. és 35. §§.) van meghatározva, a pdt. ezt a jogosultságot is szabályozza.

A közérdek képviseletére első sorban hivatott gyámhatóság közegei, az árvaszéki ügyészen kívül, a rokonoknak adja meg a 722. §. a kérelmezés jogát. A jogosultak körének a 719. §-ban megjelölt rokonsági fokokon kívül álló személyekre kiterjesztése azonban nem indokolt; ha a távolabbi rokonoknak, vagy esetleg idegen személyeknek is kereseti jogot adna a törvény a gondnokság alá helyezés kérésére, ez könnyen önző egyéni érdekek érvényesítésére és visszaélésekre vezethetne s a gondnokság alá helyezés célját, valamint a személyes szabadság követelményeit is veszélyeztetné.

Mai eljárásunk bizonyos esetekben a hivatalból való gondnokság alá helyezést is ismeri (Eljárási rendelet 35. §., az 1885 : VI. t.-c. 1. §., az 1897. évi október 4. 53418/97. sz. I. M. E. sz. igazságügyminiszt. rendelet). A pdt. ezt az álláspontot nem tartja fenn, hanem álláspontja az, hogy az 1876 : XIV. t.-c. 73. §-ának u. pontjában előírt eljárás nem része a gondnoksági eljárásnak, következéskép nincs helye annak, hogy a gondnoksági eljárás az elmegyógyintézeti jelentés alapján hivatalból indíttassék meg.

A közérdek, akár a gyógyintézetbe felvett, akár fel nem vett elmebetegre nézve csak azt kívánja, hogy az illető elmebeteg a gondnokság alá helyezés útján egyrészről a személyére és vagyonára nézve szükséges védelemben részesüljön, más-

részről be nem számítható cselekedetei által másoknak károkat ne okozzon. A közérdeknek ilyen védelmére itt az árvaszéki ügyész van hivatva és nincs ok arra, hogy ebben a kérdésben a bíróság a peres eljárást hivatalból indítsa meg.

Minthogy már maga a gondnoksági eljárásnak elmebetegség okából megindítása is súlyosan érinti az illető érdekeit, indokolt a 720 §-nak az a szabálya, mely szerint a bíróság az eljárás megindításánál hatósági orvosi bizonyítvány felmutatásától teheti függővé. Önként értetődik, hogy az elmegyógyintézet igazgatójának jelentése is hatósági orvosi bizonyítványnak tekintendő.

A 720. §. 2. bek. a kiskorúság meghosszabbítására nézve megállapított eljárási szabályokat a gondnoksági eljárásra is kiterjeszti. A 711. §. szabályainak erre az eljárásra is kiterjesztését az indokolja, hogy a biró a mai eljárás mellett a gondnokság alá helyezendővel nem érintkezhetik, annak állapotáról egyáltalában nincs közvetlen tudomása s amennyiben az illetőnek oly hozzátartozói, akik az elmebetegség fenforgását vita tárgyává tennék, nincsenek, nincs a bíróságnak rendelkezésére semmi olyan adat, aminek az alapján a további megfigyelés vagy felülvizsgálat szükségességét vizsgálhatná. A birónak semmi támpontja sem lévén, az intézeti igazgató értesítésében foglalt annak a kijelentésnek, hogy az illető elmebeteg, a megbirálására, minden mérlegelés és minden kritika nélkül elfogadja a véleményt, aminek következménye az, hogy a gondnokság alá helyezés kérdését az esetek túlnyomó számában nem a bíróság, hanem az intézeti igazgató dönti el.» (M. J.)

721. §.

Nagykorúnak gondnokság alá helyezését az 1877 : XX. t.-cz. 28. §-ának *b)* és *c)* pontja alapján, maga a gondnokság alá helyezendő kérvénnyel, továbbá annak egyenes ágbeli rokonai, házastársa illetőleg ezek törvényes képviselőjük, valamint az 1885 : VI. t.-c. 4. §-ának esetében az árvaszéki ügyész keresettel kérhetik.

722. §.

Ha valaki a gondnokság alá helyezést az előbbi §. alapján önmaga ellen kéri, kérelmét a gondnokság alá helyezés törvényes okának megjelölésével szóval vagy irásban adhatja elő. A szóbeli kérelmet az elnök vagy az általa megbizott biró előtt, szükség esetében a személyazonosság igazolásával, jegyzőkönyvbe kell mondani. Az irásbeli kérvényt bi-

róilag vagy közjegyzőileg hitelesített aláírással kell ellátni, vagy e végre közjegyzői okiratban különösen és határozottan felhatalmazott megbizott által kell előterjeszteni.

Ha a személyazonosság vagy a meghatalmazás iránt kétség nincs, a biróság a gondnokság alá helyezést végzéssel elrendeli, ellenkező esetben a kérelmet visszautasítja.

A gondnokság alá helyezés elrendelése esetében a 713. §. megfelelően alkalmazandó.

723. §.

Ha a gondnokság alá helyezést az 1877 : XX. t.-c. 28. §-ának *b)* vagy *c)* pontja alapján nem maga a gondnokság alá helyezendő kéri, a 704., a 705. §., a 706. §. első bekezdése, a 707.§§., a 708. §. első bekezdése és a 710—716. §-ok a következő eltérésekkel alkalmazandók.

A gondnokság alá helyezendőt ügygondnok nevezésének mellőzésével kell az eljárásba idézni az 1877 : XX. t.-c. 28. §-ának *b)* pontja esetében azonban a biróság a gondnokság alá helyezendőnek képviseletére a szükséghez képest ügygondnokot nevezhet.

Az eljárás megindításáról az árvaszéki ügyészt is értesíteni kell. Egyebekben az eljárás az árvaszéki ügyész közbenjötte nélkül folyik, fennmaradván neki az 1885 : VI. t.-c. 4. §-ának esetében a beavatkozási joga. (704. §.)

Ugyanezeket a szabályokat kell alkalmazni az eljárásra abban az esetben is, ha a gondnokság alá helyezendő kérelmére elrendelt gondnokság alá helyezést a kérelemre jogosítottak valamelyike saját kérelmére is elrendeltnek kéri kimondani.

724. §.

Az 1885 : VI. t.-c. 5—9. §-ai érintetlenül maradnak.

A 721—724. §§. a gyengeelméjűség (1877 : XX. t.-c. 28. §. *b)* pontja) és a tékozlás (u. a. §. *c)* pontja) miatt kért gondnoksági eljárást szabályozzák. Az ez alapon elrendelhető gondnokságnak nem annyira a személy, mint inkább a vagyon védelme és az eltartásra s az öröklésre jogosult hozzátartozók érdekeinek a biztosítása a célja. Ez indokolja a keresetindításra jogosult hozzátartozók körének szűkebb meghatározását. Minthogy feltehető, hogy ebből a szempontból leközelebbről érdekelt hozzátartozók, t. i. az egyenes ágbeli rokonok és a házastárs a gondnokság alá helyezést, amikor annak szükségessége forog fenn, kérni fogják, ha pedig esetleg nem kérik,

annak okát személyi, családi vagy kiméletet igénylő más tekintetekben kell keresni, ezek a szempontok indokolják a mai jog (1877 : XX. t.-c. 31. §., 1885 : VI. t.-c. 3. §. elj. rendelet 30. §.) azon szabályának a fentartását, amely a távolabbi rokonokat és az árvaszéki ügyészt a keresetindítás jogából kizárja.

A rokonokon kívül még a község érdemel védelmet, amely elszegényedése esetében a gyengelméjűt vagy tékozlót eltartani lenne köteles, mihez képest a 721. §. az 1885 : VI. t.-c. 4. §-a esetében a község érdekeinek védelmére az árvaszéki ügyésznek is kereseti jogot ad.

Az 1877 : XX. t.-c. 31. §-a a gondnokság alá helyezendőt is felruházza a gondnokság alá helyezés kérésének jogával. Mivel azonban ebben az esetben sem a hozzátartozóknak, sem a közérdeknek nincsen oly ellenérdeke, amely a gondnokság alá helyezés kérdésének vitássá tételét indokolná, a törvény fentartja a mai eljárásnak azt a szabályát (39. §.), mely szerint a gondnokság alá helyezendő nem keresettel, hanem kérvénnyel kéri a gondnokság alá helyezést és kérelmére a gondnokság alá helyezés feltétlenül elrendelendő, netáni visszaélés kizárása végett azonban a személyazonosság igazolására nézve szigorú szabályokat állít fel a 722. §.

A 723. §. a gondnoksági eljárás szabályait terjeszti ki arra az esetre, amikor gyengeelméjűség vagy tékozlás miatt nem maga a gondnokság alá helyezendő, hanem más jogosult kéri az eljárást. Eltérés csak abban van, hogy ügygondnok csak gyengeelméjűség esetében és akkor is csak a szükséghez képest nevezendő és hogy az árvaszéki ügyész az 1885 : VI. t.-c. 4. §-ának esetén kívül is az eljárásban nem vesz részt, fenmaradván neki a beavatkozási joga. Mind a két eltérés a gondnokság ez eseteinek természetéből, illetőleg a 724. §. rendelkezéséből következik. (M. J.)

725. §.

A gondnokság megszüntetésére kizárólag az a törvényszék illetékes, amely a gondnokság alá helyezést elrendelte.

726. §.

A gondnokság alá helyezés megszüntetésére a gondnokság alá helyezett kiskorúsága idejében a 717. §. második, harmadik és negyedik bekezdése megfelelően alkalmazandó.

727. §.

Ha a gondnokolt nagykorú, a gondnokság megszüntetését a gondnokolt vagy gondnoka, az 1877 : XX. t.-c. 28. §-ának *a)* pontja esetében, valamint az 1885 : VI. t.-c. 1. §-ának esetében pedig ezeken kívül az árvaszéki ügyész is kérheti.

728. §.

Ha a gondnokság alá helyezés a 722. §. értelmében csupán a gondnokolt kérelmére rendeltetett el, a godnokság megszüntetését csupán a gondnokolt kérheti. A megszüntetés a gondnokolt egyszerű kérelmére végzéssel elrendelendő. A kérelemre a 722. §. megfelelően alkalmazandó. A megszüntetést elrendelő végzés a kérelmezőn kívül a gondnoknak és az árvaszéki ügyésznek is kézbesítendő. A végzés ellen használt felfolyamodásnak halasztó hatálya van.

729. §.

Az előbbi §. esetén kívül a megszüntetési eljárásba a gondnok, a gondnokolt, továbbá az a fél, aki a gondnokság alá helyezést kérte, ha a fél fel nem található, vagy belföldön nem lakik, az árvaszéki ügyész, ha pedig a gondnokság alá helyezés elmebeteg vagy magát jelekkel megértetni nem tudó siketnéma ellen rendeltetett el, mindenesetre az árvaszéki ügyész is beidézendő, fennmaradván a gondnokság alá helyezés kérésére jogosítottaknak a 704. §. utolsó bekezdése értelmében a beavatkozás joga.

A gondnokság megszüntetése az itélet jogerőre emelkedését követő napon lép hatályba.

Egyebekben az eljárásra a 704—712. §-ok, a 713. §. első bekezdése és a 714—716. §-ok megfelelően alkalmazandók.

A 725—729. §§. a gondnokság megszüntetése iránti eljárást szabályozzák. Ezek a szabályok megfelelnek a gondnokság alá helyezési eljárás szabályainak.

HARMADIK FEJEZET.

Az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetését megtámadó eljárás.

730. §.

Az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetését kimondó gyámhatósági határozat érvénytelenítésére (1877 : XX. t.-cz. 22. §.) kizárólag az a törvényszék illetékes, amelynek területén az elsőfokban eljárt gyámhatóságnak székhelye van.

731. §.

Az eljárásra a 704—087., 710., 714. és 716. §-okat megfelelően kell alkalmazni.

Az eljárásban a felperes, az árvaszéki ügyész és a gyám vesz részt

A bíróság a keresetet akkor is hivatalból visszautasitja, ha azt az 1877 : XX. t.-c. 22. §-ában meghatározott három hónapi határidő eltelte után terjesztették elő.

Az árvaszék a keresetlevél vétele után a gyámhatósági eljárás iratait a bírósághoz átteszi, mely azokat a kiküldött vagy a megkeresett birónak kiadja.

A törvényszék a jogerőre emelkedett itéletet a gyámhatósági iratok visszaküldése mellett az árvaszékkel közli.

A jogerős itélet ellen perújításnak van helye.

730., 731. §§. Az 1877 : XX. t.-c. 22. §. megtámadási jogot ad az atyának az ellen a gyámhatósági határozat ellen, amellyel a gyámhatóság az atyai hatalom gyakorlatát megszüntette. Ebben az esetben az atyai hatalom gyakorlatának megszünése kérdésében a bíróság határoz.

A 731. §. 3. bek.-nek rendelkezését az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása indokolja. Felesleges munka- és költségpazarlás lenne, ha tárgyalást tartana a bíróság akkor, amikor már a keresetlevél elintézésekor nyilvánvaló, hogy a megtámadás az 1877 : XX. t.-c. 22. §-ában megszabott præclusiv határidő letelte miatt nem érvényesíthető.

TIZENNEGYEDIK CÍM.

HOLTNAKNYILVÁNÍTÁSI ELJÁRÁS.

«A polgári törvénykönyv megalkotásáig a perrendtartásba nemcsak a holtnaknyilvánítás körüli szabályozást, hanem a holtnaknyilvánítás anyagi jogi feltételei és joghatálya körüli rendelkezéseket is kellett felvenni.» (M. J.)

732. §.

Eltűnt egyén holtnaknyilvánítását a házastárs, az örökös és ezeken kívül mindenki kérheti, ki az eltűnt halálának megállapításában jogilag érdekelve van.

732. §. «Az 1868 : LIV. t.-c. 522. §-a, illetőleg a H. T. 132. §-a szerint eltünt egyénnek holtnaknyilvánítását csak a házastárs és az örökség birtokbavétele végett a törvényes örökösök vagy a korona ügyésze kérhetik. A jogosultak köre ezzel nagyon szűken van megvonva. Gyakori eset pl., hogy életbiztosítási ügylet esetében a kedvezményezettnek érdekében van, hogy a biztosított holtnak nyilváníttassék és a törvény minden ok nélkül lehetetlenné teszi neki ennek a kérését. E §. ennélfogva megadja a kérvényezési jogot mindazoknak, kik a halál megállapításában jogilag érdekelve vannak.» (M. J.)

733. §.

Az ebben a címben szabályozott eljárás szerint a bíróság azt, aki eltűnt és e miatt halálát bizonyítani nem lehet, holtnak nyilvánítja:

1. ha születése óta harminc év eltelt és annak az évnek végétől számítva, amelyben hír szerint még életben volt, tíz év óta hire veszett;

2. ha születése óta hetven év eltelt és annak az évnek végétől számítva, amelyben hír szerint még életben volt, öt év óta hire veszett;

3. ha háborúban vett részt és annak folyamán tűnt el, azóta hire veszett és annak az évnek végétől számítva, amelyben a háború bevégződött, három év eltelt;

4. ha hajótörést szenvedett, azóta híre veszett és a hajótöréstől számítva három év eltelt; vagy

5. ha egyéb körülmények között életveszélyben forgott, azóta híre veszett és az életveszélyt előidéző körülmény megszűntétől három év eltelt.

Tengeri hajó törése vélelmezhető, ha a hajónak egy év óta nyoma veszett, annak az évnek a végétől számítva, amelyben hír szerint a hajó még megvolt. A hajótörés napjául az egy évi határidő utolsó napját kell tekinteni.

Ha az életveszélyt előidéző körülmény megszűnését megállapitani nem lehet: az 5. pontban emlitett három évi határidőt attól az időponttól kell számítani, amelyben az életveszélyt előidéző helyzetnek a körülmények szerint megszűnnie kellett volna.

A 733. §. az 1868 : LIV. t.-c. 523. §-ától eltérően a 30 évi határidőt csak abban a vonatkozásban tartja fenn, hogy a 10 évi távollét alapján nem engedi holtnak nyilváníttatni azt, aki ha élne, 30 évet még be nem töltött volna. A holtnaknyilvánítás előfeltétele nem lehet a tartózkodási hely ismeretlen volta, mert ez a körülmény nem zárja ki, hogy az eltünt magáról életjelt adjon. A holtnaknyilvánítás csak akkor van megengedve, ha annak, ki rendes tartózkodási helyétől eltünt, híre veszett, azaz nem érkezett életbenlétéről hír.

3. ponthoz. Az a körülmény, hogy az eltünt nehéz sebet kapott a háborúban, nem az egyedüli ok, mely a holtnaknyilvánításnak enyhébb feltételek mellett való megengedését ily esetekben igazolhatja. Ha az, aki résztvett a háborúban s ennek folytán tünt el s azóta híre veszett, a háború bevégződése után még 3 évig sem ad életjelt magáról, arról alaposan lehet feltenni, hogy a háborúban elesett, habár nincs is igazolva, hogy valamelyik ütközetben nehéz sebet kapott.

A §. ezzel a kifejezéssel «részt vett háborúban» nemcsak a szorosabb értelemben vett fegyveres erő tagjait, hanem általában mindazon személyeket érti, akik a háború alatt oly viszonyban állanak a fegyveres erőhöz és ennek hadi műveleteihez, hogy eltünésük esetében haláluknak valószínüségét a háború növelhette. Idetartoznak ennélfogva azok a személyek is, akik mint katonai hivatalnokok, hirlaptudósítók, orvosi segélyt nyujtó önkéntes csapatok tagjai stb. vesznek részt a háborúban.

Az, hogy a háború belföldön volt vagy külföldön s akár az osztrák-magyar monarchia véderejéhez, akár más állam véderejéhez tartozott az eltünt, nem irányadó; nincs ez kizárva a belső forradalmi jellegű zendülések esetében sem.

Előfeltétele a holtnaknyilvánításnak, hogy a holtnaknyilvánítandó személy a háború folyamán tünt el és eltünése óta nem érkezett róla semmi hír.

Hogy mikor lehet a háborút bevégzettnek tekinteni, ezt — békekötés nem létében — a körülmények alapján kell eldönteni.

4. ponthoz. A hajótörések nemcsak tengeri utazáson, hanem a folyamokon és tavakon is történhetnek. Holtnaknyilvánításnak nemcsak akkor van helye, ha a hajótörés be van bizonyítva, hanem akkor is, ha a hajótörést csak vélelmezni lehet.

5. ponthoz. Egyéb életveszélyes körülmények. pl. északsarki utazás, léghajózás, életveszélyes hegyi kirándulás, szinházégés stb. De nem terjeszthető ki az életveszély fogalma minden vasuti utazásra.» (M. J.)

734. §.

Holtnaknyilvánítás esetében a bíróság azt az időpontot állapítja meg a halál idejéül, amelyben a halál beállta a holtnaknyilvánítási eljárás adatai szerint valószinű.

Ily adatok hiányában a halál idejéül az előbbi §. 1. és 2. pontja esetében a holtnaknyilváníthatás idejének beálltát követő napot, a 3. pont esetében annak az évnek végét, amelyben a háború bevégződött, a 4. pont esetében a hajótörés idejét, az 5. pont esetében pedig azt az időt kell megállapítani, midőn az életveszélyt előidéző körülmény megszünt.

Ha a halál idejének csupán a napja van megállapítva: a napnak a végét kell a halál beálltának időpontjául tekinteni.

Holtnaknyilvánítás esetében az a vélelem, hogy a holtnaknyilvánított meghalt abban az időpontban, amely elhalálozásának idejéül a holtnaknyilvánító ítéletben meg van állapítva.

734. §. «Abban a kérdésben, hogy a holtnaknyilvánító ítélet mely időponttal nyilvánítsa az elhalálozást bekövetkezettnek, a 734. §. az eddigi jog álláspontját tartja fenn és ennek megfelelően a holttányilvánító ítéletnek csak declarativ hatályt tulajdonít.

A §. 2. bekezdésében említett időpontokat csakis kisegítőül állapítja meg arra az esetre, ha a halál beálltát közvetlenül valószinüsítő adatok a holtnaknyilvánítási eljárásban nem voltak kideríthetők.» (M. J.)

735. §.

Az eljárásra kizárólag az a törvényszék illetékes, amelynek területén az eltüntnek utolsó általános illetékessége volt. Olyan belföldiek tekintetében, akiknek utolsó kimutatható általános illetékességük külföldön volt, az utolsó belföldi általános illetékesség irányadó.

735. §. A H. T. 132. §. szerint a holtnaknyilvánítási eljárás miden esetben az örökösödési perben illetékes vagy annak a törvényszéknek hatáskörébe tartozik, amelynek területén az örökösödési perben illetékes járásbiróság székhelye van.

A 735. §. e helyett annak a törvényszéknek a kizárólagos illetékességét állapítja meg, amelynek területén az eltüntnek utolsó belföldi általános illetősége volt. Ez többnyire össze is fog esni az örökösödési per illetékes bíróságával és ennélfogva nem tér el lényegileg a jelenlegi eljárástól.

Az 52. §. szerint az illetékes bíróságot a kir. Kúria jelöli ki.

736. §.

A kérvényben valószinüvé kell tenni a kérelmezési jogosultságot és a holtnaknyilvánítási kérelem alapjául szolgáló tényeket.

Ha a biróság a beterjesztett adatokat az eljárás megindítására elégségeseknek találja, az eltünt részére ügygondnokot rendel és egyszersmind hirdetményt bocsát ki, melyben az eltüntet és mindazokat, akiknek életbenlétéről tudomásuk van, felhivja, hogy a biróságot vagy az ügygondnokot az eltünt életbenlétéről értesitsék, minthogy ellenkező esetben az eltüntet a hirdetményi határidő letelte után biróilag holtnak fogja nyilvánitani.

A hirdetményt a törvényszéknél ki kell függeszteni, a kérelmezőnek pedig a hivatalos hirlapba háromszor be kell iktatnia. A biróság hivatalból is elrendelheti, hogy a hirdetmény más, esetleg külföldi hirlapokban és a hirdetményi határidő alatt ismételve is közzététessék.

A hirdetményi határidő egy év, amely a hirdetménynek a hivatalos hirlapban történt harmadszori beiktatását követő naptól számitandó.

Az ügygondnokot az elintézésről a kérvény másodpéldányán, a kérelmezőt pedig felzeten kell értesiteni. Ha az eltüntnek a gyámhatóság által kinevezett gondnoka van, az elintézésről az is felzeten értesitendő.

737. §.

A biróság az eltünt életbenlétéről hozzá beérkezett tudositásokról az ügygondnokot hivatalból értesiti, az ügygondnok pedig az eltünt

életbenlétéről egyébként tudomására jutott adatokat a bíróságnak haladéktalanul bejelenteni köteles.

738. §.

A hirdetményi határidő letelte után a kérelmező, ha a hirdetmény szabályszerű közzétételét igazolja, szóbeli tárgyalás kitüzését kérheti.

739. §.

A holtnaknyilvánítás kérésére jogosítottak bármelyike az eljáráshoz csatlakozhatik és azt folytathatja.

736—739. §§. Az eljárás megindítása, nevezetesen a kérvény, a hirdetmény és az ügygondnok kirendelése tekintetében az itteni szabályozás lényegében egyezik az 1868: LIV. t.-c. 524. §-ával.

740. §.

Az elnök gondoskodni köteles arról, hogy az eltünt életbenlétéről a bírósághoz beérkezett értesítések a szóbeli tárgyaláson teljesen előadassanak, szükség esetében azokat a bíróság valamelyik tagjával vagy a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatja.

A bíróság azokat a tényeket, amelyekből az eltünt életbenléte következtethető, hivatalból is figyelembe veszi és ezek felderítése végett hivatalból tudakozódhatik és bizonyításfelvételt rendelhet el. Az ily tények és bizonyítékok felől a feleket a határozathozatal előtt meg kell hallgatni.

Azok a szabályok, amelyek a tényállításokra vagy az okiratokra teendő nyilatkozatok elmulasztásának, továbbá a bíróság előtti elismerésnek vagy beismerésnek következményeit megállapítják, az ügygondnok nyilatkozataira vagy mulasztásaira nem alkalmazhatók.

A tanuknak vagy a szakértőknek, valamint az ellenfélnek esküjét a felek el nem engedhetik.

A félnek eskü alatti kihallgatása csak más bizonyíték kiegészítéseül rendelhető el. Egyezségi eskünek valamint a felek által megállapított eskünek (377. §.) a holtnaknyilvánítási eljárásban nincs helye.

741. §.

Ha a tárgyalási határnapon a kérelmező nem jelenik meg, vagy a megjelent kérelmező a tárgyalást nem kívánja, a bíróság az eljárást végzéssel megszüntnek mondja ki, kivéve, ha a kérelmet az eljárás megindítására szintén jogosított felek (732. §.) valamelyike magáévá teszi.

Az eljárás megszüntetését kimondó végzés hatályát veszti, ha a meg nem jelent kérelmező illetőleg csatlakozó (739. §.) a végzés kézbesítésétől számított tizenöt napi záros határidő alatt új tárgyalási határnap kitüzését kéri.

Az a fél, a ki e §. értelmében új tárgyalási határnap kitüzését kérte, további határnap elmulasztása esetén ily kérelemmel már nem élhet, mulasztását azonban igazolással orvosolhatja.

Ha az ügygondnok a tárgyalási határnapot elmulasztja, a bíróság a tárgyalást új határnap kitüzése mellett hivatalból elhalasztja. Szükség esetében a bíróság a hanyag ügygondnokot elmozditja és helyette mást nevez ki.

A 439., a 440. és a 443. §., a 445. §. első bekezdése, valamint a 446. §. első és harmadik bekezdése nem alkalmazhatók, a 442. §. pedig olyképen nyer alkalmazást, hogy az új tárgyalási határnapot kitüző határozat ellen nincs felfolyamodásnak helye. A 445. §. 2—7. bekezdése a 740. §-nak megfelelően alkalmazandó.

740—741. §§. «A holtnaknyilvánítási eljárásban a nyomozó elvnek nagyobb érvényt kell szerezni, mint a rendes polgári perben. A holtnaknyilvánítás az eltűnt jogait is érinti, ki az eljárásban nem vesz részt; a bíróság tehát őrködni köteles, hogy ezeken sérelem ne essék. Ennélfogva a bíróság hivatalból is elrendelhet mindennemű tudakozódásokat és bizonyításfelvételt; ha pedig a beszerzett iratokból az tűnnék ki, hogy az eltűnt halála nem vélelmezhető, akkor abban az esetben sem nyilvánítható holtnak, ha a felek és az ügygondnok eziránt egyet is értenek. A rendelkezési elv kizárása eredményezi azt is, hogy a mulasztásra, az elismerésre, a beismerésre és az eskü elengedésére vonatkozó általános szabályok ebben az eljárásban nem alkalmazhatók.

A mulasztásnak a 741. §-ban megállapított következményei megfelelnek a mulasztás azon szabályozásának, amely a házassági perekben és a gondnoksági stb. eljárásban megállapittatott». (M. J.)

742. §.

Az eljárás költségét, ideértve az ügygondnok díját és költségét is, minden esetben a kérelmező viseli. Holtnaknyilvánítás esetében a kérelmező a szükséges költség megtérítését az eltünt hagyatékából követelheti.

A 742. §. szerint az eljárás költségét minden esetben a kérelmező viseli; nem lehet pl. az ügygondnok díjazását és

egyéb költségeket attól tenni függővé, hogy van-e hagyaték vagy nincs, hanem mivel ezeket a kérelmező okozta, azok elsősorban mindenesetre őt terhelik. Amennyiben azonban a holtnaknyilvánítás megtörténik, a kérelmező a szükséges költség megtérítését a hagyatékból követelheti.

743. §.

A bíróság a holtnak nyilvánítás kérdésében ítélettel határoz.

A holtnaknyilvánító ítéletben azt a napot, és a lehetőséghez képest a napnak azt az időpontját, amely az eltünt halála idejének vélelmezendő, tüzetesen meg kell állapítani.

A 743. §. fentartja az 1881. LIX. t.-c. 90. §. rendelkezéseit, melyek szerint az ítéletben a napot, amely az eltünt halála napjának védelmezendő, naptárszerüleg meg kell állapítani. «Minthogy azonban adott esetben nemcsak a napnak, hanem a nap órájának vagy esetleg az óra valamely időpontjának olyan időpontul való megjelölése, amely az eltűnt halál-idejének vélelmezendő, szintén fontos lehet, ezért a lehetőségig ez is megállapítandó». (J. B.)

A holtnaknyilvánító ítéletnek az anyakönyvvezetővel való közléséről és az anyakönyvbe való jegyzéséről az 1894: XXXIII. t.-c. 74. §-a rendelkezik.

744. §.

A fellebbezési eljárásban az 512. §. nem alkalmazható, az 513. §. eseteire megállapított szabályok szerint pedig csak akkor kell a fellebbezést elintézni, ha azt a pergátló kifogások tárgyában hozott ítélet ellen adták be, vagy ha az ítéletet csak a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében támadták meg. Ezeken az eseteken kivül az ügy a fellebbezési bíróság előtt a fellebbezési kérelem és ellenkérelem korlátaira való tekintet nélkül újból tárgyalandó.

A 222. §., valamint a 275., a 283. és a 293. §-nak az a rendelkezése, mely szerint a bíróság bizonyitékot elkésés okából mellőzhet, a fellebbezési eljárásban nem alkalmazható.

A kellően megidézett feleknek vagy az ügygondnoknak a fellebbezési tárgyalásról való elmaradása a fellebbezés elintézését nem gátolja.

A mulasztó félnek fellebbezési vagy csatlakozási kérelmét a fellebbezésből vagy az előkészitő iratból a jegyzőkönyvvezető vagy a bíróságnak valamelyik tagja olvassa fel.

A 740. §. a felebbezési eljárásban is megfelelően alkalmazandó.

745. §.

A felülvizsgálati eljárásban az 544. §. nem alkalmazható.

A 744. és 745. §§. a fellebbviteli eljárást szabályozzák általánosságban a házassági perekre vonatkozó szabályai szerint.

746. §.

Az itélet ellen az 563. §. 1—11. pontja alapján perújításnak van helye.

A kérelem elutasítása esetében a holtnaknyilvánítási kérelem perújítás nélkül is ismételhető, ha a korábbi itéletben el nem döntött új tényekre alapíttatik.

A holtnaknyilvánítás nem zárja ki annak a bizonyítását, hogy az eltünt előbb vagy később halt meg, vagy hogy még életben van. Ennek megállapítása iránt mind az eltünt, mind bármely érdekelt a kérelmező vagy jogutódai ellen keresetet is indíthat.

746. §. Az 563. §. 1—11. pontja alapján épp úgy helye van a holtnaknyilvánítási perben is perújításnak, mint bármely más perben. Új tény alapján azonban nem ad a pdt. perújítást, hanem a korábbi itéletben el nem döntött új tények alapján — perújítás nélkül — új keresetnek ad helyet, viszont azonban a holtnak nyilvánító itélet ellenében is megengedi annak a bizonyítását, hogy az eltünt korábban vagy később halt meg, vagy hogy még életben van.

747. §.

Amennyiben ebből a címből más nem következik, a holtnaknyilvánítási eljárásra a törvényszéki eljárás szabályai alkalmazandók.

748. §.

A 732. és a 735—747. §-ok az alább következő eltérésekkel abban az esetben is megfelelően alkalmazandók, ha valamely egyén elhalálozásának tényét, amely közokirattal nem igazolható, más módon akarják bebizonyítani.

A hirdetménybe a halál idejére és helyére nézve a kérvényben foglalt előadást fel kell venni.

A hirdetményi határidőt a bíróság három hónapra leszállíthatja.

Az itéletben az elhalálozás idejét (743. §.) vagy ha ez meg nem állapítható, azt a napot, amelyen az eltünt már kétségtelenül nem élt, ki kell tenni.

748. §. A holtnaknyilvánítástól, amely csak a halál vélelmét declarálja, különbözik az az eset, midőn valakinek halálát, mely közokirattal nem igazolható, kell bebizonyítani.

A 748. §. egyezően az 1881 : LIX. t.-c. 91. §-ával kiterjeszti a holtnaknyilvánítási eljárást ezekre az esetekre is. A hirdetményi határidő megrövidítése azért lehetséges, mert itt a veszély nem oly nagy, mint a vélelmezett halál declarálása esetében. Ha az elhalálozás napja meg nem állapítható, akkor az a nap teendő ki, melyen az elhunyt már kétségtelenül nem élt, ami minden esetben bizonyos időpontot szolgáltat.

TIZENÖTÖDIK CÍM.

OKIRATOK MEGSEMMISÍTÉSE IRÁNTI ELJÁRÁS.

749. §.

Az elveszett okirat megsemmisítését az okirat utolsó birtokosa vagy az kérheti, aki az okiratból jogot érvényesíthet.

Az okirat megsemmisítését annál a kir. járásbíróságnál kell kérni, amelynek területén az okiratban kikötött teljesítési hely vagy az okirat kiállítójának általános illetékessége van, ily illetékesség hiányában pedig annál a járásbíróságnál, amelynek területén a kiállítónak az okirat kiállításakor általános illetékessége volt.

A kérvényben a folyamodónak elő kell adnia az okirat kiállítójának nevét, állását vagy foglalkozását és lakását, valamint be kell mutatnia az okirat másolatát vagy pedig elő kell adnia lényeges tartalmát és mindazt, ami az okirat felismerhetéséhez szükséges. A folyamodó továbbá a szükséghez képest azt a körülményt, hogy az okirat birtokában volt vagy hogy az okiratból jogot érvényesíthet és hogy az okirat elveszett vagy megsemmisült, a lehetőség szerint valószínűvé tenni köteles.

Ha a bíróság az előterjesztett adatokat elegendőknek nem találja, a kérvényt hiánypótlás végett visszaadhatja vagy a folyamodót közvetlenül vagy megkeresett bíró útján meghallgathatja.

A kérvényhez csatolni kell továbbá a 750. §-ban meghatározott szöveggel kiállított hirdetményt a szükséges példányokban. Ha a folyamodó a szükséges példányokat nem csatolja, hivatalból kell azokat elkészíteni.

A 749. §. az okiratok megsemmisítése iránti eljárást a törvény a hatáskörök egyszerűsítése végett kiveszi a törvényszéki hatáskörből és a járásbirósági hatáskörbe utalja.

«A §. rendelkezése abból indul ki, hogy az illetékes bíróságot olykép kell kijelölni, hogy az okirat kiállítója és azok,

akik az okiratnál érdeketve vannak, a megsemmisítési eljárás megindításáról és a megsemmisítésről lehetőleg tudomást szerezzenek; erre pedig a kérelmező személyes birósága nem nyujt elég biztosítékot, miután az a kiállító és az érdekeltek lakhelyétől esetleg távol van.

A 749. §. a teljesítési helynek és az okirat kiállítójának általános illetékességét vagylagosan állapítja meg úgy, hogy a folyamodó akkor is igénybe veheti az okirat kiállítójának általános illetékességét, ha az okiratban teljesítési hely van kikötve, mert néha a teljesítési hely nem mindig bizonyítható, sőt egyes esetekben a folyamodó talán nem is emlékszik arra, hogy volt-e az okiratban teljesítési hely kikötve vagy nem.

Azt, hogy az elveszett vagy megsemmisült okirat birtokában volt-e, a folyamodónak nem kell valószínűsíteni, mert az 1. bek. szerint a kérelmezési jogosultság nemcsak azt illeti meg, akinek az okirat birtokában vagy birlalásában volt, hanem azt is, aki az okiratból jogot érvényesíthet; ellenben az elveszés vagy megsemmisülés tényének valószínűsítése hatályosabb biztosíték.

A hiánypótlás végett visszaadás mellett a folyamodó kérvényét bármikor újíthatja.» (M. J.)

750. §.

Ha a bíróság nem illetékes vagy ha a kérvény hiányai nem pótolhatók, úgyszintén, ha a folyamodó a pótlás végett visszaadott kérvényt újból hiányosan adja be, azt vissza kell utasítani.

Ha az előbbi bekezdésben említett esetek egyike sem forog fenn, a bíróság hirdetményt bocsát ki, amelyben az okirat lényeges tartalmának és az okirat felismerhetéséhez szükséges adatoknak közlésével az okirat birtokosát felhívja, hogy az okiratot a bíróságnál a hirdetménynek a hivatalos hírlapban történt harmadszori beiktatását követő naptól számítandó egy év alatt mutassa be, minthogy ellenkező esetben a bíróság az okiratot a hirdetményi határidő letelte után semmisnek fogja nyilvánítani.

A hirdetményt a bíróságnál ki kell függeszteni és a folyamodónak a hivatalos hírlapba háromszor be kell iktatnia. A bíróság hivatalból is elrendelheti, hogy a hirdetmény más, esetleg külföldi hírlapokban és a hirdetményi határidő alatt ismételve is közzététessék.

A bíróság a hirdetmény kibocsátásáról értesíti a folyamodót, az okirat kiállítóját vagy jogutódait és azokat, akik érdekelteknek mutatkoznak.

«A 750. §. szerint a felhivásnak csak az okirat felmutatására irányul, mert csak az okirat felmutatásával van lerontva az a feltevés, hogy az okirat megsemmisült vagy elveszett. Az igény bejelentése nem akadályozhatja az okirat megsemmisítését, ellenben az okirat felmutatása önmagában is eredményezi a megsemmisítési eljárás megszüntetését.» (M. J.)

751. §.

Az okirat megsemmisítését kérő fél kérelmére a bíróság a hirdetmény kibocsátásával egyidejüleg vagy az eljárás folyamán meghagyja az adósnak, hogy az okiratra további birói rendeletig ne teljesítsen és az arra alkalmas esetekben egyúttal figyelmezteti, hogy kötelezettségének birói letétbe helyezéssel eleget tehet.

A végzés ellen, amennyiben a kérelmet nem teljesíti, felfolyamodásnak van helye.

752. §.

Ha a hirdetményben kitűzött határidő alatt az okiratot bemutatják, a bíróság a megsemmisítési eljárást végzéssel megszünteti és egyúttal az előbbi §. alapján esetleg tett intézkedést hatályon kívül helyezi.

A végzést közölni kell a 750. §. utolsó bekezdésében említett személyekkel, valamint azokkal is, akik netalán az okiratra a bíróságnál igényt jelentettek be.

752. §. «Ha az okirat felmutattatik s így az okirat létezik, a megsemmisítési eljárás véget ér és az érdekelt fél dolga, hogy az okirathoz való igényét mikor és mikép érvényesítse. Az igény érvényesítésére tehát a törvény præcluziv határidőt meg nem szab.» (M. J.)

753. §.

Ha a hirdetményben kitűzött határidő alatt az okiratot nem mutatják be, a bíróság az okiratot a folyamodó fél kérelmére végzéssel semmisnek nyilvánítja.

A végzést az előbbi §. második bekezdésében említett személyekkel közölni kell és a bíróságnál ki kell függeszteni.

753. §. «Nem tagadható meg a megsemmisítés akkor, ha valaki jelentkezik ugyan mint az okirat birtokosa, de az okiratot nem mutatja be, mert a megsemmisítés célja annak constatá-

lása, hogy az okirat létezik-e vagy nem, nem pedig az, hogy az okirat birtokára való jogot eldöntse, mert abból, hogy bármely bejelentés dacára is semmisnek nyilvánítják az okiratot, senkire sérelem nem háramlik.» (M. J.)

754. §.

Amennyiben ebből a cimből más nem következik, az okirat megsemmisítése iránti eljárásban a járásbirósági eljárás szabályait kell alkalmazni.

TIZENHATODIK CÍM.

KÖZSÉGI BIRÁSKODÁS.

755. §.

A községi bíráskodást gyakorolják:

1. törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban a közgyűlés által erre a célra rendelt egy vagy több közigazgatási tisztviselő;

2. nagyközségekben a bíró a tanács egy tagjával és a jegyzővel vagy helyettesével;

3. kisközségekben a bíró az elüljáróság két tagjával;

4. Budapest székesfőváros kerületeiben a kerületi városbíró (1893: XXXIII. t.-c. 22. §.).

Kisközségekben az írásbeli teendőket, ha az elüljáróságnak erre alkalmas más tagja nincs, a körjegyző vagy helyettese, avagy erre a célra az elüljáróság által meghívott alkalmas községi lakos végzi. Ha a jegyzőkönyvet a körjegyző vezeti, a 3. pontban meghatározott elüljáróságí tagok egyike a körjegyző legyen.

Törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú város több kerületre is felosztható.

756. §.

A belügyminiszter a községi bíráskodás gyakorlására békebírót nevezhet ki, ha ez iránt a törvényhatósági joggal felruházott város közvetlenül, a rendezett tanácsú városok képviselőtestülete és a községnek vagy az egy körjegyzőségben szövetkezett több kisközségnek elüljáróság a közigazgatási bizottság útján folyamodik, — és oly egyént, ki megfelelő értelmi és erkölcsi kellékekkel bir és a tiszt átvételére késznek nyilatkozik, javaslatba hoz.

Egy körjegyzőségbe szövetkezett több kisközség területére egy békebíró nevezhető ki.

A békebíró működésének területén a 755. §-ban említett községi bíróság csak helyettesítés esetében járhat el.

757. §.

Békebíróvá nem nevezhető ki:

1. állami tisztviselő;

2. községi- és körjegyző:

3. ügyvédek lajstromába bevezetett ügyvéd és az ügyvédjelölt;

4. a kir. közjegyző;

5. a fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges állományához tartozó tagja;

6. egyházközségben alkalmazásban lévő lelkész és segédlelkész, továbbá szerzetes és a néptanító.

755—757. §§. «A községi bíráskodás rendszerinti gyakorlására ugyanazok a közegek vannak hivatva, mint akik ily ügyekben az 1877 : XXII. t.-c. 5. §. és az 1893 : XXXIII. t.-c. 22. §. szerint jártak el.

A békebirák kineveztetésére és minősítési kellékekre nézve a 756. és 757. §. csak abban tér el az 1877 : XXII. t.-c. 3. és 8. §-tól, hogy a békebiráktól, akik csak községi bíráskodás alá tartozó ügyekben járhatnak el, jogi képzettséget nem kiván és hogy azokat nem az igazságügyminiszter, hanem a belügyminiszter nevezi ki, mert a békebiró ebből a szempontból is egy tekintet alá esik a községi bíráskodást gyakorló hivatali közegekkel, akik nem igazságügyi, hanem közigazgatási tisztviselők.» (M. J.)

758. §.

A községi bíróság (békebíró) hatáskörébe tartoznak pénz fizetése, munka teljesítése, vagy ingó dolog iránti perek, ha a per tárgyának értéke ötven koronát meg nem halad.

Nem tartoznak a községi bíróság hatáskörébe:

1. azok a perek, amelyek tekintet nélkül az értékre a törvényszék hatáskörébe vannak utalva, valamint azok a perek, amelyekben a törvény kizárólagos illetékességet állapít meg;

2. örökösödési, közszerzeményi és özvegyi jogot tárgyazó perek;

3. részvénytársasági vagy szövetkezeti viszonyból származó perek;

4. a váltótörvény alapján indítható keresetek, továbbá a kereskedelmi utalványból, a kötelező-jegyből vagy csekkből, közraktári jegyből vagy egy részéből, valamint a hátirattal átruházható egyéb papirosból származó keresetek;

5. a szabadalomnak, védjegynek, valamint az ipari mintának törvényes oltalmára fennálló szabályok megsértéséből származó kártérítési perek;

6. azok a perek, amelyeket külön törvény a községi bíróság hatásköréből kivesz, vagy a járásbíróság hatáskörébe utasít.

Ha az illétékes községi bíróság az 59—62. §-okban foglalt valamely ok miatt nam járhat el, a pert a járásbíróság előtt kell megindítani.

A jelen §. nem zárja ki, hogy a felperes követelését a járásbíróság előtt fizetési meghagyás útján érvényesíthesse.

«A 758. §. 2. bekezdése taxative sorolja fel azokat a pereket, amelyek 50 koronán alóli érték esetében nem indíthatók meg a községi bíróság előtt. Ezt a megszorítást egyrészről ezeknek a pereknek fontossága, másrészről pedig a községi bíróság szakértelmének hiánya indokolja. A §. az ugyanabban a községben lakó felekre teszi kötelezővé a községi biráskodást. A 3. bekezdés a községi biró érdekeltsége esetében a követelésnek a járásbíróság előtti érvényesítését rendeli el. Az érdekeltség eseteit az 59. és 61. §. határozza meg.» (M. J.)

Olyan per, melyet a 6. p. szerint külön törvény a községi bíróság hatásköréből kivesz vagy a járásbíróság hatáskörébe utasít, például az uzsoraügylet megsemmisítése iránti per, a melyet az 1883 : XXV. t.-c. 12. §-a és a katonai közigazgatási úton hozott kártérítési határozat megtámadása iránt indított az a per, amelyet az 1887 : XXXV. t.-c. 3. §-a zár ki a községi bíróság hatásköréből. Számosak továbbá azok a perek, amelyeket külön törvény, pl. a végrehajtási törvény utal a járásbíróság hatáskörébe vagy a sommás eljárásra.

759. §.

Ha a községi bíróság hatáskörének hiányát kimondta, a rendes bíróság abból az okból, hogy a per a községi bíróság hatáskörébe tartozik, a pert hatásköréből el nem utasíthatja.

A bíróság azt a körülményt, hogy a per a községi bíróság hatáskörébe tartorik, az alperes perbebocsátkozása után nem veheti figyelembe.

A bíróság határozata azon az alapon, hogy az ügy a községi bíróság hatáskörébe tartozik, fellebbvitellel meg nem támadható.

759. §. «Ha a panaszló olyan ügyet visz a járásbíróság elé, amelyben a községi bíróság helyesen illetékesnek mondta ki magát, nincs helye annak, hogy a járásbíróság járjon el, mert a községi biráskodáshoz tartozó ügy csak akkor vihető a járásbíróság elé, ha az ügy már a községi bíróság előtt indíttatott és a községi bíróság illetékes volt.» (M. J.)

760. §.

A községi bíróság illetékességét a 19—26., 28., 29., 31. és 37. §-ok határozzák meg.

A községi bíróság idézvénye a panaszlottnak minden esetben csak az előljáró községi bíróság területén vagy székhelyén kézbesíthető.

«A 760. §-nak az illetékességet magállapító szabályai lényegükben egyeznek az 1877 : XXII. t.-c. 15. §-ával. Új a 26. §-ban említett huzamos tartózkodásnak mint illetékességi oknak és a 31. §-nak a kiterjesztése, mely kedvezményes illetékességet ad a kereskedők és az iparosok részére arra az esetre, ha adósuk az ügyletkötés után előbbi lakhelyéről eltávozott. Új továbbá a kár elkövetési helyének illetékessége a kártérítési követelésre nézve. Nehogy ezen illetékességi okok egyike vagy másika alperest tulságosan terhelje, a §. minden esetre megkívánja, hogy az idézés alperesnek a községi bíróság területén vagy székhelyén kézbesíttessék.» (M. J.)

761. §.

Ha a községi bíróság az előtte megindított eljárást harminc nap alatt nem fejezi be és a panaszló ettől az eljárástól, az ítélet kihirdetése illetőleg az egyezség megkötése előtt elállását bejelenti, követelését a kir. járásbíróság előtt érvényesítheti.

761. §. «A községi bíróságok késedelmessége miatt felmerült panaszok következtében e §. megadja a felperesnek azt a jogot, hogy az eljárás folyamában is a járásbírósághoz forduljon.» (M. J.)

762. §.

A községi bíróság a képviseltetés következtében felmerült költségtöbbletet az ellenfél terhére meg nem ítélheti.

Az ítélet végrehajtását az ítéletben kell elrendelni. A végrehajtás a közadók behajtásának módjára történik.

«A 762. §. az 1877 : XXII. t.-c. 36. §. 1. bekezdésében foglalt azt a szabályt tartja fenn, mely szerint a képviseltetésből felmerülő költségtöbblet az ellenfél terhére nem állapítható meg. Ez a szabály az eljárás olcsóságát biztosítja.» (M. J.)

763. §.

A községi bíróság határozatával eldöntött ügyet a meg nem elégedő fél a határozat közlésétől számitandó tizenöt nap alatt a járásbíróság elé viheti.

A községi bíróság határozatának bármily elnevezés alatt előterjesztett megtámadását a járásbíróság elé vitelnek kell tekinteni.

Az erre vonatkozó bejelentést szóval vagy irásban az eljáró községi bíróságnál kell megtenni, amely a jegyzőkönyvet legfölebb nyolc nap alatt ahhoz a járásbírósághoz küldi, melynek kerületébe tartozik.

Ha az ügyet a járásbíróság elé vitték, a végrehajtás foganatosítása csak a követelés biztosításáig terjedhet és ezért — a végrehajtási törvényben szabályozott előzetes árverés eseteit kivéve — árverés el nem rendelhető és nem foganatosítható, a lefoglalt követelés a végrehajtatóra át nem ruházható, készpénz nem utalványozható és a marasztalás tárgya a végrehajtatónak át nem adható.

A végrehajtás foganatosításáról szóló jegyzőkönyvet pótlólag a járásbírósághoz szintén át kell tenni.

A járásbíróság a községi bíróság jegyzőkönyvének vétele után a feleket a per felvételére és az ügy tárgyalására hivatalból idézi meg.

763. §. «A községi bíróság nem tartozván a rendes birói szervezetbe, itélete ellen a törvény nem fellebbvitelt enged meg, hanem a törvény rendes útját tartja fenn a feleknek.» (M. J.)

764. §.

Az előbbi §. értelmében a községi bíróságtól a járásbíróság elé vitt azokban az ügyekben, amelyek a 758. §. szerint a községi bíróság hatáskörébe tartoznak, a járásbirósági eljárás szabályait a következő eltérésekkel kell alkalmazni:

1. ha a kitűzött tárgyalásra a felek valamelyike meg nem jelent, a mulasztás következményeire a 445. §-t kell alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy az ügy eldöntésében a községi bíróság előtti jegyzőkönyv jartalmát figyelembe kell venni;

2. az itélet ellen ellentmondásnak nincs helye.

A járásbíróság a per eredményéhez képest a községi bíróság előtt felmerült és itt megállapitható költség viseléséről is határoz.

Az itéletnek csak rendelkező részét és rövid indokolását kell a tárgyalási jegyzőkönyvbe feljegyezni.

A végrehajtás tárgyában akkor is a járásbíróság intézkedik, ha a községi bíróság a végrehajtást már foganatosította.

A második és a harmadik bekezdés abban az esetben is alkalmazandó, ha a felperes követelését a 761. §. alapján a járásbíróság előtt érvényesíti.

«A 764. §. utolsóelőtti bekezdése abból indul ki, hogy az eljárás az ügynek a járásbíróság elé vitelével valóságos perré alakul át és hogy a községi bíróság hatósága az ügyben ennek következtében megszünt.» (M. J.)

765. §.

Az 563. és az 564. §. megfelelő alkalmazásával a községi bíróság ítéletét és az előtte kötött egyezséget az 567. §-ban megjelölt határidő alatt keresettel meg lehet támadni.

A keresetet annál a járásbíróságnál kell megindítani, amelynek kerületében az ügyben eljárt községi bíróság van.

Az eljárásra a járásbirósági eljárás szabályait kell alkalmazni. A tárgyalást és a határozathozatalt, amennyiben a megtámadás oka következtében szükséges, a községi bíróság előtt megindított panasz tárgyára is ki kell terjeszteni.

«A 765. §. a községi bíróság ítélete és az előtte kötött egyezség ellen a perújítási keresetnek megfelelő megtámadást enged. Lényegileg ugyanazok az esetek, amelyekben az 563. és 564. §§. szerint a rendes bíróság ítélete ellen perújításnak van helye.» (M. J.)

766. §.

A belügyminiszter és az igazságügyminiszter felhatalmaztatnak, hogy a jelen törvény korlátai között a községi bíráskodásra vonatkozó eljárási szabályokat rendeleti úton megállapítsák és ezt a rendeletüket a felmerülő szükséghez képest módosíthassák és kiegészíthessék.

TIZENHETEDIK CÍM.

VÁLASZTOTT BIRÓSÁG.

767. §.

A választott-birósági szerződés csak úgy érvényes, ha irásba van foglalva, ha meghatározott vitás ügyre, vagy valamely meghatározott jogviszonyból jövőre keletkezhető vitás ügyekre vonatkozik es ha a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezhetnek.

A 767. §. ahhoz a feltételhez köti a választott-birósági szerződés érvényességét: 1. hogy irásba legyen foglalva. A felek akaratának világosnak és minden kétséget kizárónak kell lennie; az a körülmény, hogy eljárhat-e választott bíróság vagy nem, nem lehet hosszadalmas tárgyalásnak és bizonyításnak a tárgya. 2. A másik érvényességi kelléket, vagyis azt, hogy a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezhessenek, az 1868 : LIV. t.-c. 495. §-a is tartalmazza, midőn kizárja a választott-birósági eljárást oly esetekben, amelyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek nincs helye.

«Vitás ügy». Szükséges, hogy vitás jogviszony forogjon fenn. Ide nem tartozik oly megbizottaknak döntése, akik szerződésbeli kikötésnél fogva ténybeli tartalmú egyes vitás kérdésekre, pl. valamely érték, ár vagy valóságos kár összege tekintetében szakértői döntésre hivatvák.

«Meghatározott jogviszonyból». A jogviszony meg van határozva, ha az a választott-birósági szerződés megkötésekor már fennáll, de anélkül is, ha csak tartalmánál fogva a szerződésből kellően felismerhető.

Hatálytalan volna az a szerződés, melyben a felek mindazokra a vitás kérdésekre nézve vetik alá magukat választott bíróságnak, amelyek a jövő kereskedelmi viszonyaikból vagy tőzsdeügyleteikből keletkezni fognak; ellenben valamely közkereseti társaság megalakulása előtt az érdekeltek megállapíthatnak választott bíróságot a megalakítandó közkereseti társaság szerződéséből származható vitás kérdésekre nézve.

A per vitelére adott meghatalmazás nem jogosít fel bíróválasztási szerződés megkötésére.

A választott bíróság pergátló kifogását lásd a 180. §-nál.

768. §.

Ha a választott-bírósági szerződésben a választott biró vagy a választott bíróság tagjai megnevezve nincsenek és a választott bíróság alakitására a szerződés másként nem intézkedik, mindegyik fél egy-egy birót választ. Pertársak együttesen választanak; ha a választandó személyben nem egyeznek meg, a szavazatuk többsége, többség hiányában pedig sorshuzás dönt.

769. §.

Ha a felek a választás módjába megállapodnak, a birák választását nevük, állásuk vagy foglalkozásuk és lakásuk megjelölésével, valamint a biráskodásnak a választott birák részéről történt elfogadását irásba kell foglalni.

770. §.

Mindegyik fél felhivhatja ellenfelét, hogy a felhivás vételétől számitandó tizenöt nap alatt választójogát gyakorolja. A felhivó félnek a felhivásban egyszersmind az őt megillető választójogot is gyakorolnia kell.

A választójog gyakorlása akként történik, hogy a fél a részéről választott biró nevét, állását, foglalkozását és lakását, valamint a biró elfogadó nyilatkozatát az ellenféllel közli.

Az ellenfél felhivása valamint a bíróválasztás közlése kir. közjegyző vagy járásbíróság útján történik.

771. §.

Ha az a választott biró, aki nem a szerződésben lett megnevezve, meghal vagy a biráskodást más oknál fogva nem gyakorolhatja, vagy elvállalt kötelezettségének teljesítését megtagadja, a fél választójogát újból gyakorolja és e jogának gyakorlására felhivható. (770. §.)

772. §.

Ha a 770. §. értelmében bíróválasztásra felhivott fél a felhivásnak eleget nem tesz, a felhivó fél a választott-bírósági szerződéstől elállhat, vagy pedig a rendes bíróságnál kérheti a választott birónak ellenfele helyett leendő kinevezését. A bíróság a kérelem felől az ellenfél meghallgatása nélkül határozhat.

Ez a §. abban az esetben is alkalmazandó, ha a fél, aki választójogát már gyakorolta, felhivásra oly birót választ, aki a 774. §. értelmében kizáratik, vagy elvállalt kötelezettségének teljesitését megtagadja.

768—772. §§. A választott-birósági szerződés a biró személyek megnevezésével vagy anélkül is köthető. (A §. megegyezik e tekintetben az 1868 : LIV. t.-c. 499. §-ával.)

«Ha hely adandó a választott bíróság kikötésének jövőre keletkezhető vitás ügyekre nézve is, akkor a birósági személyek előzetes megnevezését nem lehet kötelezőleg követelni. Nem forog fenn célszerűségi szempontból semminemű ok arra, hogy a feleknek a választott bíróság kikötése csak a birósági tagok megnevezésével engedtessék meg. Abban, hogy az ily kikötés érvényesnek elfogadtatik, nincs kifogásolható kényszer a felekre nézve, mert mód van nyujtva mindegyik félnek, hogy a maga részéről nevezzen meg birót.

Ha a felek a bíróság alakítására nézve a szerződésben intézkedtek, akkor a szerződés az irányadó. Megállapodás hiányában a törvény úgy a birák számára, mint kijelölésére nézve subsidiarius rendelkezéseket tartalmaz. A 768. §. szerint a választott bíróságnak két bíróból kell állania. A birák kisebb száma általában könnyebbé teszi az intézmény alkalmazását. Nem szükséges, hogy a birák mindig páratlan számban legyenek. Bizonyos esetekben mindegyik fél részéről egy-egy biró könnyebben fog egymás között megállapodásra jutni, mintha még egy harmadik birósági taggal van dolgunk; a felek akarata itt is irányadó. Ha választott-birósági itélet nem jön létre, a felek még mindig fordulhatnak a rendes birósághoz. Ebből az okból nem követeli a 768. §. azt sem, hogy a választott bíróságnak elnöke legyen. Ha a választott birósági tagok maguk választanák az elnököt, átlépik ezzel meghatalmazásuk körét; úgy ők mint a bíróság oly elnököt jelölhetnek ki, kiben a felek egyike sem nyugszik meg.

Mivel a választás módja is kiegészítő része a választott-birósági szerződésnek és mivel a biráskodásnak elfogadása a birákra nézve is fontos következményekkel jár, a 769. §. a birák választására s a választás elfogadására nézve is irásbeli alakot szab meg. Arra az esetre, ha a felek a választás módjára nézve nem állapodnak meg, szabályozza a választás módját a 770. §.

Több biró választása visszavetési jog gyakorlása mellett sem célszerű, mivel annak csak ott van jogosultsága, ahol nem a felek nevezik a jelölteket, mint pl. az esküdtbirósági eljárás-

ban. Az aggályos biró az ellenfél kifogására amúgy is kizárható.» (M. J.)

«Választott biró», tehát a szerződésben a felek egy bíróban is megállapodhatnak; ha pedig a biró megnevezve nincs, mindegyik fél csak egy-egy birót választhat.

A választott-bírósági eljárásban keresetnek nem lévén helye, a perindítás hatályai a 770. §. 2. bekezdésnek megfelelő felhivás közlésével állnak be. (147. §.)

Mindaddig, míg a bíróság a 772. §. értelmében birót nem választ, az ellenfél mulasztását joghatállyal pótolhatja. A bíróság végzése ellen folfolyamodásnak van helye.

773. §.

A választott biró a biráskodás elvállalására csak saját irásbeli nyilatkozata alapján kötelezhető. A megnevezését vagy választását tartalmazó irat aláirása irásbeli elfogadásnak tekintetik.

Mihelyt az elfogadó nyilatkozatot az ellenféllel közölték, a választott biró alapos ok hiányában csak mindakét fél beleegyezésével léphet vissza.

Azt a választott birót, aki alapos ok nélkül a választás elfogadásából folyó kötelezettségének eleget nem tesz vagy teljesitésével késedelmeskedik, a rendes bíróság bármelyik fél kérelmére az ő meghallgatása után kétezer koronáig terjedhető pénzbirságban marasztalja. Az e kérdésben hozott végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

Ezen felül az ilyen választott biró az okozott költséget és kárt mindegyik félnek mégtériteni köteles.

773. §. A peres felek és a választott birák közti jogviszony a magánjogi megbizás jellegével bir. A megbizás elvállalása nem általános kötelesség. A félnek kötelessége, hogy az általa választott birónak elfogadó nyilatkozatát még az ellenféllel való közlés előtt megszerezze.

A 773. §. az 1881 : LIX. t.-c. 74. §-ától abban tér el, hogy már a kinevező irat aláirásával is elfogadja a választott biró a biráskodást.

A M. J. szerint a késedelmeskedő választott biró csak az okozott költség és kár megtérítésére volt kötelezendő. A «J. B.» arra való tekintettel, hogy a fél által megválasztott biró látva, hogy felének az ügye rosszúl áll, a határozathozatalt meghiúsíthatja azzal, hogy a bíróság ülésén nem jelenik meg, indokoltnak tartotta az ő megbirságolását is; az indítványozott kiegészítés a §-ba fel is vétetett.

774. §.

Az 59. és a 61. §-ban említett okokból a választott biró is kizárható. Kizárhatók továbbá a nők, kiskorúak, gondnokság vagy csőd alatt állók, vakok, siketek és némák, valamint hivatalvesztésre vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére ítéltek, mellékbüntetésük ideje alatt.

Az a fél, aki maga vagy ellenfelével egyetértve választotta a birót, a biró kizárását csak abban az esetben kérheti, ha a kizárás oka csak a választás után keletkezett, vagy jutott neki tudomására.

A kizárási kérelem a rendes bíróság előtt érvényesíthető; a bíróság a kérelem felett, szóbeli tárgyalás alapján, szükség esetében a kizárandó biró meghallgatása után határoz. A végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

A 774. §. nem korlátozza a szenvedő választási képességet és nem korlátozza a feleket a birák megválasztásában, ha egyetértenek. Azonban megadja mindegyik félnek a jogot, hogy az ellenfél által kijelölt biró kizárását az általános kizárási okokon (59. és 61. §§.) kívül akkor is kérhesse, ha a kijelölt biró nő, kiskorú, gondnokság alatt áll, siketnéma, hivatalvesztésre vagy politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére van ítélve.

775. §.

A választott-birósági szerződés, a mennyiben az illető esetre vonatkozólag másként nem intézkedik, hatályát veszti:

1. ha a szerződésben megnevezett választott birák valamelyike a biráskodást el nem vállalja, meghal vagy a biráskodást más oknál fogva nem gyakorolhatja, vagy pedig elvállalt kötelezettsége teljesítését megtagadja;

2. ha a választott bíróság ítéletéhez megkivánt szótöbbség, ha pedig a választott bíróság két tagból áll, egyhangúság nem jön létre.

3. a 772. és a 780. §. eseteiben.

A 2. és a 3. pont eseteiben az olyan választott-birósági szerződés, amelyet meghatározott jogviszonyból jövőre keletkező ügyekre kötöttek, csak a fennforgó ügyre nézve válik hatálytalanná.

775. §. A fél haláláról a törvény nem intézkedvén, a választott birósági szerződés érvényét — ellenkező kikötés hiányában — ebben az esetben nem veszti el. Az időközben az egyik fél ellen nyitott csőd esetében a fél helyett a tömeggondnok beléphet, de belépni nem köteles.

776. §.

A felek eltérő megállapodásának hiányában a választott bíróság az eljárás módját saját belátása szerint határozza meg, köteles azonban a feleket meghallgatni, illetőleg nekik előterjesztéseik megtételére alkalmat adni és az ügy állását kideríteni.

Ügyvédi képviseletnek ebben az eljárásban is helye van.

A választott bíróság eljárásáról jegyzőkönyvet készít.

Ha a felek a választott bíróság tagjainak díjazását közösen nem állapították meg, a díjakat a választott bíróság állapítja meg. A megállapítás ellen felfolyamodásnak van helye ahhoz a bírósághoz, amely választott-bírósági szerződés esetén kívül mint fellebbezési bíróság járna el.

777. §.

Tanukat és szakértőket a választott bíróság csak akkor hallgathat ki, ha előtte megjelennek, azonban sem ezeket, sem a feleket meg nem eskethetí.

A választott bíróság kényszereszközöket el nem rendelhet és bírságot ki nem szabhat.

778. §.

Ha a választott bíróság valamely bírósági cselekményt, amelyet maga nem foganatosíthat, szükségesnek ítél, evégett illetékes (14. §.) járásbírósághoz fordul. A járásbíróság a tanu vagy a szakértő kihallgatása valamint a szemle foganatosítása körül a perbíróságot megillető intézkedésekre is jogosítva van.

779. §.

A választott bíróság az eljárást folytathatja és ítélettel befejezheti, habár valamelyik fél azt állítja is, hogy a választott-bírósági szerződés érvénytelen, vagy nem az eldöntendő ügyre vonatkozólag volt kötve, vagy hogy a bíróság valamelyik tagja az ügyben el nem járhat, — feltéve, hogy ezek a körülmények még jogerős bírói határozattal megállapítva nincsenek.

776—779. §§. Az eljárás módja a választott bíróság belátására van bízva. Midőn a felek a választott bírákra bízzák ügyüket, ezt némely esetben azért teszik, hogy a rendes bíróság előtti eljárás formaságaitól szabaduljanak. A rendes eljárás egész szerkezete nem felel meg minden tekintetben a választott bírósági eljárás természetének.

Minthogy a választott bíróság a 777. §. szerint sem a tanukat és szakértőket, sem a feleket meg nem eskethetí, hanem ha valamely bírósági cselekményt szükségesnek ítél, amelyet maga nem foganatosíthat, e végett az illetékes járásbírósághoz fordulhat, ennélfogva a választott bíróság nincsen elzárva attól, hogy a feleknek eskü alatti kihallgatását elrendelhesse vagy valamely félnek esküjétől feltételezett ítéletet hozhasson és az eskü kivétele iránt a rendes bíróságot megkeresse.

A megkeresett járásbíróság nemcsak saját illetékességét köteles megvizsgálni, hanem azt is, hogy választott bíróság megkeresése forog-e fenn, valamint azt is, hogy a kért bírói cselekmény megengedhető-e. A teljesítés célszerűségének vagy fontosságának megbirálása nem tartozik a megkeresett bíróságra.

A 776. §. szerint a választott bíróság tagjainak díjazását, ha azt a felek közösen nem állapították meg, a választott bíróság állapítja meg. A megállapítás ellen felfolyamodásnak van helye a rendes bírósághoz.

Azzal a féllel szemben, aki nem vetette alá magát a választott-bírósági eljárásnak, a választott-bíróság semminemű határozatot, tehát hatáskörére vonatkozó határozatot sem hozhat. Mihelyt tehát valamelyik fél a választott bírósági eljárás alkalmazását kifogásolja, mindenekelőtt a rendes bíróságnak meg kellene állapítania, hogy van-e ennek az eljárásnak helye és csak ezután indulhatna meg a választott bírósági eljárás. Nehogy ez eszköz legyen az egyik félnek arra, hogy az eljárást önkényüleg megakassza és késleltethesse, a választott bíróság fel van ruházva azzal a joggal, hogy ily kifogás ellenére is folytathassa az eljárást és ítéletet hozhasson. Azonban fel is függesztheti a választott bíróság az eljárást ily esetben, ha azt találja, hogy a kifogás alapos és hiábavaló munkát végezne, miután a bíróság utóbb az eljárás érvénytelenségét mondaná ki.

A választott bíróságnak ez a joga az eljárás folytatására nem jár veszéllyel, mert az ítélet utóbb a rendes bíróság előtt keresettel érvényteleníthető. (M. J.)

780. §.

Ha a választott bíróság az ügy eldöntésével bármely okból késedelmeskedik, a rendes bíróság bármelyik fél kérelmére az ítélet meghozatalára megfelelő határidőt tűz ki, amelynek sikertelen leteltével a választott-bírósági-szerződés a fenforgó esetben hatályát veszti.

A bíróság a kérelem felől szóbeli tárgyalás és szükség esetében a

választott bíróság tagjainak meghallgatása után végzéssel határoz. A végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

Ez a §. a 773. §. alkalmazását nem zárja ki.

780. §. A késedelmeskedő vagy kötelességét nem teljesítő bíró mindegyik félnek az ezzel okozott költséget és kárt megtéríteni köteles. Ez azonban nem elegendő biztosíték; ha a választott bírónak nincs vagyona, aligha fog megijedni ezektől a következményektől. Valamelyik fél szándékosan ily választott bírót jelölhetne meg a maga részéről és ekkor az ellenfél minden igyekezete az ügy befejezésére céltalan volna. A 780. §. ily esetre rendeli, hogy a rendes bíróság a fél kérelmére a választott bíróságnak az ítélet hozatalára határidőt tűz ki, amelynek sikertelen leteltével a választott-bírósági szerződés hatályát veszti és a fél a rendes bíróság előtt megindíthatja az eljárást.

781. §.

A választott bíróság, ha kettőnél több tagból áll és ha a szerződés másként nem intézkedik, a szavazatok általános többségével határoz.

Ha a határozathozatalban a megkivánt többség, két tagból álló választott bíróságnál pedig az egyhangúság nem jön létre, a választott bíróság erről a feleket értesiteni köteles.

782. §.

A választott bíróság itéletét indokolni köteles, kivéve, ha a szerződés másként intézkedik.

Az itéletet kelettel el kell látni és a választott bíróság minden tagjának alá kell irnia. Hasonlóképen kell aláirni a rendes bírósághoz intézett megkeresést valamint a felek által a választott bíróság előtt kötött egyezséget is.

A választott bíróság az itéletnek valamint az egyezségnek a bíróság minden tagja által aláirt kiadmányát az előtte jelen levő feleknek kézbesíti és átvételét az eredetin elismerteti.

A választott bíróság az eredeti itéletet vagy egyezséget a rendes bíróságnál letenni köteles. Ha a választott bíróság az itélet vagy az egyezség kiadmányát a harmadik bekezdés szerint nem kézbesítette, egyúttal a kiadmányt is köteles a bíróságnak bemutatni, mely ezt ugyanazon szabályok szerint kézbesítteti, mint az idézéssel ellátott keresetlevelet az alperesnek.

A 782. §-nak azok a rendelkezései, hogy a választott-

bírósági ítéletet és az egyezséget minden egyes bírónak aláírni, a feleknek kézbesíteni és a rendes bíróságnak letenni kell, ezeknek az okiratoknak a hitelességét akarják biztosítani.

A választott-bírósági ítélet aláírásának megtagadása a kötelezettség megtagadását tartalmazza.

Ha valamely választott bíró az ítélet aláírása előtt elhalálozott, akaratképességét elveszti vagy az aláírást megtagadja, az ítélet nem létezik.

783. §.

A választott-bírósági itéletnek és egyezségnek hatálya ugyanaz, mint a jogerős birói itéletnek.

783. §. Hogy a választott-bírósági itélet alapján végrehajtásnak van helye, azt az 1881: LX. t.-c. 1. §. is kimondja.

784. §.

A választott bíróság itéletét keresettel érvényteleniteni lehet a rendes bíróság előtt:

1. ha választott-bírósági szerződés nem volt, vagy ha az nem érvényesen vagy nem az eldöntött ügyre vonatkozólag lett kötve, valamint ha az itélet hozatala előtt hatályát vesztette;

2. ha a szerződésnek vagy a törvénynek a választott bíróság alakitására vagy a határozathozatalra vonatkozó rendelete meg lett sértve

3. ha az itélet hozatalában oly biró vett részt, akit a rendes bíróságnak jogerős végzése kizárt, vagy akinek ily kizárását a fél a választott bírósági itélet meghozatala előtt hibáján kivül nem eszközölhette ki;

4. ha a fél meghallgatását a 776. §. ellenére mellőzték;

5. ha az itélet a felek kérelmén túl terjeszkedik vagy a 782. §. ellenére nincs indokolva;

6. ha a 782. §-nak az itélet eredetijének aláirására vonatkozó szabályait meg nem tartották;

7. ha az itélet a törvény szerint meg nem engedett cselekményre kötelez vagy rendelkező részében érthetetlen:

8. azokban az esetekben, amelyekben az 563. §., 4., 5., 7., 8. és 9. pontja alapján perújitásnak van helye.

A választott bíróság előtt kötött egyezség a rendes bíróság előtt keresettel megtámadható e §. 7. és 8. pontja alapján.

785. §.

A választott bíróság itéletének az előbbi §. 3., 4., 5. és 8. pontja alapján, valamint a választott bíróság előtt kötött egyezségnek az előbbi §. 8. pontja alapján való érvénytelenítése iránt a pert kilenczven nap alatt kell megindítani. Ez a határidő záros és az itélet illetőleg az egyezség kiadmányának kézbesítésétől, ha pedig a fél az érvénytelenítő okról csak később szerzett tudomást, vagy csak később jutott oly helyzetbe, hogy azt érvényesíthesse, attól a naptól számítandó, amelyen tudomást szerzett róla, illetőleg érvényesíthette.

784–785. §§. Nem zárható ki az, hogy a választott bíróság ítélete a leglényegesebb alaki és anyagi jogszabályok megsértése esetében megtámadható legyen.

«A 784. §. abból indul ki, hogy a választott bíróság ítéletének megtámadására szolgáló okok hasonlók a perújítási okokhoz és ennélfogva nem fellebbvitel, hanem kereset útján érvényesítendők. Különben is visszás volna, ha pl. az a kérdés, hogy van-e érvényes választott bírósági szerződés vagy nem, az elsőfokú bíróságok mellőzésével közvetlenül a fellebbviteli bíróság döntése alá bocsáttatnék.

Ami az érvénytelenítés egyes okait illeti, a 784. §. 2., 3. és 8. pontjában felsorolt érvénytelenítési okok általában összeesnek a perújítási okokkal. Ellenben a perújítási okoktól eltérően, megtámadási okok az 1., 4., 5., 6. és 7. pont alatt felsoroltak. Az 1.-pont alatti azért volt a rendes bíróság elé utasítandó, mert választott bírósági szerződés hiányában a választott bíróság semmiféle kérdésben sem határozhatott. A 4., 5. és 6. pont alatti érvénytelenítési okok fontos alaki jogszabályok megsértését képezik. A 7. pont azzal van indokolva, hogy a rendes bíróság az érthetetlen vagy meg nem engedett cselekményre kötelező itéletet végre nem hajthatja.

Az érvénytelenítés iránti kereset indítására előírt határidő egyezik a perújításéval. Az 566. §. 2. bek.-ben foglalt öt évi véghatáridő itt nem vétetett fel, mert az eljárás garanciái itt csekélyebbek, mint a rendes bíróságnál és esetleg lehetséges, hogy a fél a választott bírósági eljárásról nem is birt tudomással.» (M. J.)

Más jogorvoslatnak szerződésbeli kikötése, különösen a fellebbezés vagy felülvizsgálat kikötése, mint a közjogba ütköző, meg nem engedhető; ilyennek kikötése a szerződést érvénytelenné teszi; ellenben nem volna kizárva más választott bírósághoz való fellebbvitelre való kikötés.

A 784. §. 4. pontjában említett meghallgatás mellőzésére nézve már közömbös az, hogy a felek mily módon lettek meghallgatva; lényeges csak az, hogy a szükségeseknek talált adatok előadására alkalmuk volt.

Az 5. pontra nézve az, hogy az ítéletben felhozott indokok megfelelők és kimerítők voltak-e, meg nem vizsgálható, elég ha az ítélet tényleg indokolva van.

786. §.

Ha a fél a választott bíróság ítéletének vagy az előtte kötött egyezségnek érvénytelenítése iránt a rendes bíróság előtt keresetet indított, a rendes bíróság a választott bírósági ítélet vagy egyezség végrehajtásának ideiglenes felfüggesztését kérelemre az ellenfél meghallgatása nélkül is elrendelheti, ha az előterjesztett adatokból a kereset sikere valószínűnek mutatkozik. A bíróság a felfüggesztés tárgyában hozott határozatát kérelemre visszavonhatja.

A végrehajtás felfüggesztése vagy a felfüggesztés visszavonása tárgyában hozott végzés ellen külön fellebbvitelnek nincs helye.

787. §.

Az ebben a címben említett rendes bíróság alatt azt a bíróságot kell érteni, mely az ügyre választott-bírósági szerződés esetén kívül hatáskörrel és illetékességgel birna. Ugyanez a bíróság illetékes a választott-bírósági ítélet vagy egyezség alapján a végrehajtás elrendelésére is.

Ha ehhez képest több bíróság volna illetékes, az lesz és marad illetékes, amelyhez valamelyik fél vagy a választott bíróság először fordult.

787. §. «Minthogy a rendes bíróságnak a választott bírósági eljárásban többféle teendője van (a választott bíró kinevezése a 772. §. szerint, a kizárási kérelem felőli határozat a 774. §. szerint, az érvénytelenítés iránti kereset következtében való eljárás a 784. §. szerint), meg kell határozni azt a bíróságot, amely ezekben az ügyekben hatáskörrel és illetékességgel bir. A §. az illetékességre vonatkozó általános szabályokat kiterjeszti ezekre a cselekményekre is.

A végrehajtás el nem rendelhető, mielőtt az ítélet az illetékes bíróságnál le nem tétetett és a kézbesítés szabályszerüen megtörtént.

A végrehajtás elrendelése iránt megkeresett bíróság a

végrehajtást meg fogja tagadni akkor is, ha az ítéletből oly hiányok tűnnek ki, amelyekre nézve a felek le nem mondhatnak. (784. §. 5., 6. 7. pont.) A végrehajtást szenvedő, aki az ítéletet a 784. §. alapján érvénytelenítési keresettel megtámadta, a végrehajtás felfüggesztését kérheti.

788. §.

Ennek a címnek szabályai, eltérő törvényes rendelkezés hiányában, azokra a választott bíróságokra is alkalmazandók, a melyeket végintézkedésekben vagy más törvényesen megengedett módon rendelnek.

788. §. «A választott bíróság nemcsak szerződésben, hanem végrendeletben vagy másnemű intézkedésekben is találja alapját. E §. a jelen cím határozatait ezekre a választott bíróságokra is kiterjeszti». (M. J.)

TIZENNYOLCADIK CÍM.

ZÁRÓ HATÁROZATOK.

789. §.

Belföld alatt ebben a törvényben a magyar szent korona összes országait, belföldi alatt pedig a magyar állampolgárt kell érteni.

Amennyiben nemzetközi megállapodás másként rendelkezik, a tizenegyedik, a tizenkettedik, a tizenharmadik és a tizennegyedik cím szabályai nem nyernek alkalmazást.

789. §. Megkülönböztetésül a jelen törvény hatályosságának területétől, különösen a nemzetközi vonásokban, szükséges a magyar korona összes országait is megjelölni; erre a «belföld», a magyar állampolgár kifejezésére pedig a «belföldi» megjelölést használja a törvény; ideértve természetesen: Horvát-Szlavon-Dalmátországokat, illetőleg azokat a magyar állampolgárokat is, akik ezekben az országokban birnak községi illetőséggel, míg a jelen törvény hatályosságának területe alatt az e tekintetben autonóm társországokon kívül a magyar állam egyéb területe értetik.

790. §.

Ebben a törvényben a «katonai» szó a hadseregre, a haditengerészetre, a honvédségre, a népfölkelésre és a csendőrségre vonatkozik.

Fegyveres erő (1889 : VI. t.-c. 2. §.) alatt a hadsereget, a hadi tengerészetet, a honvédséget és a népfölkelést kell érteni.

A 790. §. a «katonai» szó és a «fegyveres erő» értelmét határozza meg épp úgy, amint a büntető pdt. 13. §-ának 10. és 11. bekezdése. Ezek a műszavak arra szolgálnak, hogy a törvénynek a tágabb értelemben vett hadseregre és ennek tagjaira vonatkozó rendelkezéseiben ne kelljen mindannyiszor a hadseregnek egyes részeit, ú. m. a közös hadsereget, a haditengerészetet, a honvédséget, a népfölkelést, továbbá amennyiben törvénykezés szempontjából ugyanaz alá a tekintet alá esik,

a csendőrséget is külön felsorolni. A «fegyveres erő» műszó, amelyet már a véderőről szóló 1889: VI. t.-c. is használ, a hadsereget, haditengerészetet, honvédséget és népfölkelést, de nem a csendőrséget jelenti.

791. §.

Az e törvény alapján kiszabott pénzbüntetést behajthatatlansága esetében elzárásra kell átváltoztatni, még pedig öt koronát meg nem haladó összeget tizenkét óráig terjedő elzárásra, öt koronától husz koronáig terjedő összeget egy napi elzárásra és husz koronát meghaladó összeget annyi napig terjedő elzárásra, hogy minden megkezdett husz korona helyett egy napi elzárás alkalmaztassék.

Az e törvény alapján kiszabott pénzbirságot nem lehet elzárásra átváltoztatni.

Egyebekben a pénzbüntetés és pénzbirság kiszabásának módjára, behajtására és hováfordítására, amennyiben ez a törvény másként nem rendelkezik, ugyanazok a szabályok alkalmazandók, amelyek a bíróság által a bünvádi perrendtartás alapján kiszabott pénzbüntetésre és pénzbirságra nézve fennállanak.

A 791. §. elsősorban a törvényben előforduló pénzbüntetés és pénzbirság különböző értelmét határozza meg, elfogadva a bűnv. pdt-nak (12. §.) azt az elvét, mely szerint a pénzbirságot nem lehet elzárásra átváltoztatni; mivel büntetési rendszerünk elveiből következik az, hogy szabadságvesztés-büntetést csak a törvényben külön meghatározott esetekben lehet alkalmazni; azért szükséges a pénzbüntetésnek elzárásra átváltoztatását a törvényben kifejezetten kimondani. Az átszámítási kulcsnak a §-ban megállapítása a büntetés mértékének és a büntetett egyéni viszonyainak kellő mérlegelését kívánja lehetővé tenni. A §. egyébként a bűnvádi pdt. 12. §-ával megegyezik. Mivel semmi ok sem szól amellett, hogy a polgári peres eljárásban kiszabott pénzbüntetés és pénzbirság kiszabása, behajtása és hováfordítása más szabályok szerint történjék, mint a bűnvádi eljárásban kiszabottaké, a 791. §. az erre nézve fennálló szabályoknak alkalmazását rendeli.

792. §.

E törvény életbelépésének idejéről és az átmeneti intézkedésekről külön törvény rendelkezik.

E törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter, a községi birás-

kodásra nézve pedig az igazságügyminiszter és a belügyminiszter bizatik meg.

792. §. Minthogy az új polg. pdt. életbeléptetése a bírói szervezetet és a jelenleg érvényes különböző jogszabályokat érintő fontos előkérdések megoldását tételezi fel, az ezért célszerűen csak külön törvénnyel történhetik. A §. tehát kimondja, hogy ebben a tárgyban külön életbeléptető törvény fog hozatni. A 792. §. továbbá a szokásos végrehajtási megbízást tartalmazza és pedig akként, hogy a törvény végrehajtásával nemcsak az igazságügyi miniszter, hanem tekintettel a községi bíráskodásra (766. §.), a belügyminiszter is megbizatik.

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

Egybeállítása

az 1893 : XVIII. t.-c. §-ainak az új perrendtartás §-aival.

S. E.	új perrend-tartás	S. E.	új perrend-tartás	S. E.	új perrend-tartás	S. E.	új perrend-tartás	S. E.	új perrend-tartás
1	1	48	244, 246	95	368,370,371,374	142	—	189	—
2	—	49	247	96	369, 371	143	35	190	527
3	6	50	439, 440	97	372, 373	144	490	191	—
4	5—8	51	445	98	375	145	491	192	528
5	12, 141	52	446	99	376	146	220, 492	193	529, 530
6	39	53	—	100	231, 377, 378	147	493	194	531
7	71,94,95,100,101	54	443, 444	101	391—387	148	494	195	532
8	75, 110	55	—	102	387	149	495	196	533
9	124	56	75	103	388	150	496	197	534, 535
10	125	57	—	104	390	151	497	198	535
11	126	58	263	105	391	152	498	199	536
12	127	59	264	106	389	153	499	200	537
13	—	60	265	107	242, 392	154	—	201	538
14	134, 135	61	266	108	394, 424	155	500	202	539
15	129, 134	62	267	109	425	156	501	203	540,541,542
16	130	63	268	110	426	157	—	204	542—543
17	14, 15, 140, 141	64	269,270,272	111	427	158	—	205	544
18	142, 145	65	271	112	429	159	502	206	545
19	142	66	274	113	430	160	245	207	546
20	146	67	275	114	431	161	—	208	547
21	139	68	276	115	435	162	510	209	—
22	82, 83	69	281	116	397, 309, 420	163	452	210	—
23	189	70	278	117	415	164	503	211	—
24	218	71	279, 280	118	399	165	504	212	—
25	206—208, 219	72	285	119	398	166	505	213	—
26	178, 179, 220	73	315,317,318	120	400	167	506	214	548,550,553
27	180	74	320	121	246, 401	168	508	215	—
28	143, 181	75	322	122	405	169	509	216	—
29	182	76	336	123	407	170	403,507,511	217	—
30	182, 185	77	317, 337	124	409	171	511	218	—
31	188	78	338	125	476	172	512	219	—
32	221	79	323, 339	126	476	173	513	220	—
33	222	80	324	127	410	174	514	221	—
34	223	81	325, 327	128	409, 477	175	515	222	—
35	224	82	286,287,289	129	478, 479	176	516	223	—
36	111, 209, 210	83	295	130	482, 484	177	517	224	—
37	225	84	275, 283	131	480	178	517	225	—
38	226, 227	85	298	132	452, 481	179	519	226	—
39	326, 329, 332	86	299, 302	133	482, 484	180	520	227	—
40	330	87	300	134	473	181	521	228	—
41	231	88	304	135	485	182	—	229	—
42	232	89	306, 307	136	486	183	523	230	—
43	233	90	308	137	487, 488	184	522	231	—
44	234	91	312	138	—	185	—	232	—
45	236	92	313	139	76	186	525	233	—
46	237	93	314	140	80, 81	187	527	234	—
47	243	94	350—352	141	199, 489	188	526		

BETŰRENDES TÁRGYMUTATÓ.

(A számok a §-at jelzik.)

A

Actio negatoria 39.
Adó mint értékmeghatározás alapja 5.
Adóslevél, lásd: Okirat.
Adósság felfedezése 373.
Aggályos biró 61., 63.
Ajánlott bizonyitékok mellőzése késleltetés miatt 222.
— levélben értesités, kézbesités 163.
Ajtón kifüggesztés, kézbesités 163.
Akadályoztatás esetében tárgyalás elnapolása 138., 238., 241.
Akadályoztatása a bíróságnak, kijelölés 68.
Akaratnyilvánitás a pertárgy értékére nézve 5.
Aláirás hiánya a keresetben 140.
— összehasonlitása 338.
— valódiságának bizonyitása 336.
Aláirása a határozatoknak 422.
— a kiadványoknak 403.
— okiratoknak 317.
— a tárgyalási jegyzőkönyvnek 247.
— a választott birósági itéletnek 762., 766.
Alaki hiányai az iratnak 140., 141.
— valóság 270.
Alakja a fellebbezésnek 481.
— a felülvizsgálati kérelemnek 527.
— a keresetnek 134., 135.
— a meghatalmazásnak 100., 101.
Alapitványok, illetékesség 23., 25.
Alapja a követelésnek, közbenszóló itélet 391.
Alávetés feltételei, illetékesség 45.
Állat hibájából eredő per 1., 2. f.
Alkusz naplójával és kötjegyeivel való bizonyitás 322.
Alperes halála és a kereset magánjogi hatályai 147.
— elmaradása a perfelvételi tárgyalásról 440.
— kérelmére a perfelvételi tárgyalás elhalasztása 179.
— idézésének módja 142.
Atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése 730., 731.
Atyaság törvénytelen gyermeknél 1.
Ausztriában bizonyitásfelvétel 283.
Ausztriával közös hatóság, okiratok 315.
Avatkozás, Ld: főbeavatkozás.
— mellékbeavatkozás.

Á

Állam ellen inditott kártéritési per 2.
Államkincstár költséget visel árvaszéki ügyész helyett 714.
Állandó katonai állomás, illetékesség 26.
Állandóan alkalmazott szakértő 358.
Álláspontja a felülvizsgálati birósághoz 543.
Állitások valószinűsitése 368.
Általános illetékesség 19.
— kérdések, tanukihallgatás 306.
— szabályok kizárása házassági perekben 670.
— többsége a szavazatoknak 761.
Árfolyama értékpapirnak 127.
Árvaszéki ügyész megidézése 729.
Átlépése a biróság területének 13.
— a választott biróság feladatának 764.
Átmeneti intézkedések 791.
Átszállása a követelésnek 428.
Áttétele az ügynek az illetékes fellebbezési birósághoz 500.

B

Bányatársulat, illetékesség 25.
Bányaügy biráskodás 583., 587.
— biróság és hatásköre 3.
— hatáskör 583., 585.
— illetékesség 586.
Bányatiszt képviseleti joga 94.
Beadványok elintézése 140.
Beállása a mulasztás következményeinek 437.

Becsület, tanuságtétel megtagadása 299.
Behajtása a pénzbüntetésnek és birságnak 790.
Beirás a jegyzőkönyvbe 504., 505.
Beismerés 193., 263., 266.
— bíróságon kivül 203., 263., 264.
— előkészitő iratban 203.
— hatálya 203., 263., 266.
— a fellebb. eljárásban 498.
— jegyzőkönyvbe vétele 245., 498.
— tényállás módositásával 264.
— visszavonása 265.
Bejegyzett kereskedő könyvkivonati keresete, illeték. 32.
Bekebelezett követelés érvényesitése, illetékesség 40.
Békéltetés ismétlése 668.
Békéltetéskor más személy kizárása 646.
Belátás, birói 126., 203., 264., 323., 326., 327., 334., 425., 426., 776.
— szerinti megállapitása az értéknek 5.
Beleegyezése az ellenfélnek:
a beismerés visszavonásába 265.
— — — az elnapolásba vagy elhalasztásba 240.
— — — az előleges bizonyitásba 383.
— — — a kereset megváltoztatásába 188.
— — — a pertől elállásba 187.
Belépése az elődnek 92., 93.
— a mellékavatkozónak 84.
— a perbehivottnak 92.
— a törvényes képviselőnek a fellebbviteli eljárásban 505.
Belföld fogalma 789.
Belföldi bíróságok, megkeresésre jogsegély 14.
— fogalma 788.
— gondnokság alá helyezési ügyben 718.
— holtnak nyilvánitása 735.
— lakás hiánya, illetékesség 27.
— kereskedelmi könyvek 322.
— kézbesitések 136., 151—154., 164., 165., 171.
— perköltség biztositás alól mentes 124., 125.
Bemondása nyilatkozatoknak jegyzőkönyvbe 504., 505.
Beszámitása az ellenkövetelésnek itéletben 412.
Beszámitási kifogás, részitélet 389.
Beszámitásra alkalmas viszontkereset 189.
Beszerzése okiratoknak és tudakozódások 329.
Beteg tanú kihallgatása 290.
Betéti társaság, eskü alatti kihallgatás 374.
Bezárása a tárgyalásoknak 224., 237.
Bélyeg, szegény fél felmentése 113.
— utólagos fizetés, szegénységi jog elvonása 119.
Bérlet iránti per és területenkivüliség 9.
— — — érték megállapitás 6.
Bérleti viszony megszüntetése 621—638.
— — — bérbeadó és bérlő 621.
— — — eljárás 631—635.
— — — felhivás átadásra és átvételre 627.
— — — felmondás, birói 621—636.
— — — — bíróságon kivül 637., 638.
— — — — kellékei 622.
— — — — költsége 632.
— — — — nélkül 627.
— — — — visszautasitása 623.
— — — határidők 622., 624., 626., 631., 632., 634., 637., 638.
— — — igazolás 633.
— — — itélet 632., 633.
— — — perújitás kizárva 635.
— — — tárgyalás terjedelme 631., 632.
— — — teljesitési határidő 632.
Bérleti viszonyból felmerülő perek 1., 2., b.
— — — végrehajtás 628.
— viszonyon kivül ingatlan visszabocsátása iránti per 1.
Biró, aggályos 61., 63.
— a megtámadott határozatának megvizsgálásánál kizárva 59.
— aláirása 247., 403.
— egyesbiró 54.
— ellen becsületsértés, rágalmazás, feljelentés, mint aggályossági ok 61.
— elleni per, hatáskör 2.
— elkésett kifogásolása 61.
— mint fél, kizárási ok 59.
— a félnek volt képviselője, kizárási ok 59.
— a félnek volt ügyvéde, kizárási ok 59.
— gondnokoltja perében, kizárási ok 59.
— kifogásolás 59., 66., 504., 505.
— kifogásolva nyilatkozni köteles 63.
— kiküldött 58.
— kizárása 59—68.
— — feletti határozat 64—65.
— — hivatalból figyelembe veendő 60.
— — iránti kérelem 63.
— kizáró akadály bejelentendő 60., 62.
— kizártságát önként bejelenti 67.
— kötelessége 135.
— marasztalása a költségben 435.
— megkeresett 18.
— megnevezése a határozatban 400.
— — a jegyzőkönyvben 243.
— mint szakértő kihallgatva, kizárási ok 59.
— mint tanu kihallgatva, kizárási ok 59.
— rokona perben, kizárási ok 59.
— sógora perben, kizárási ok 59.
— tartozik a felet útbaigazitani 135.
— — — — a kereset hiányaira figyelmeztetni 135.
— ugyanazonossága 242., 392.

Birói államhivatalnok, önképviseleti joga 95.
— cselekményeket kiküldött biró végez 58.
— egyezség itélet ereje 423.
— felmondás 621., stb.
— hatalom gyakorlatában akadályozott bíróság 51.
— határozatok 387—423.
— hatáskör 1—12.
— illetékesség 19—53.
— megőrzése okiratoknak 339.
— szemle 340—349.
— szervezet 55.
Bíróság előtti beismerés 263.
— elnökéhez utasított ügyeket a járásbíróság vezetője végzi 57.
— határozata elállás tárgyában 186.
— hirdetményi táblája 177.
— megjelölendő a keresetben 129.
— — az itéletben 401.
— — a jegyzőkönyvben 243.
— megsértése 210.
— működésének félbeszakadása 469.
— szabályszerü alakításának hiánya 504.
— szervezete a k. Kuriánál 55.
— — a k. itélőtáblánál 55.
— — a k. járásbiróságnál 54.
— — a k. törvényszéknél 55.
— tagja mint tolmács 230.
— tagjaiban változás, iratok olvasása 285.
— választás szerint 26., 28., 38., 40., 41., 43., 47.
Birósági épület, tárgyalásra idézés 143.
— hivatalnokok marasztalása a költségekben 435.
— szolga, kézbesítő 151.
— terület, a cselekmény teljesítése 13.
— területen kivüli eljárás 13.
— végrehajtó, kézbesítő 151.
Bíróságnál letétele a választott bíróság itélete eredetijének 782.
Bíróságok belső szervezete 54—58.
Bíróságon kivüli beismerés 203., 263., 264.
— — felmondás 637., 638.
Birság a hanyag kézbesítő közeg ellen 171.
— konok perlekedésért felülv. eljárásban 544.
— ügyvéd rendzavarása miatt 213., 214.
Birságot a választott bíróság ki nem mondhat 761.
Birtokháborítás, lásd: Sommás visszahelyezés.
Birtokperek, illetékesség 39.
Bizalmi személy a nyilvánosság kizárásánál 207.
Bizonyítandó tények és eszközök megjelölése 275.
Bizonyítás 263—285.
— ajánlása tárgyalásnál 219—221.
Bizonyítás alkuszok naplójával 322.
— az előkészítő eljárásban, bizonyítékok megnevezése 258.
— előleges bizonyítás 381—386.
— eredményének előadása 285.
— — — a fellebb. eljárásban 497.
— eskü alatt kihallgatás 368—380., lásd még: Félnek eskü alatti kihallgatása.
— holtnak nyilvánító határozat ellen 746.
— költsége 386.
— pervezetési határozat alapján 381.
Bizonyítása az ellenkezőnek 272.
— a viszonosságnak 268.
— helyhatósági szabályoknak 268.
— helyi és különszerü szokásoknak 268.
— más állam jogszabályainak 268.
— okirat valódiságának 338.
Bizonyításfelvétel 274—285.
— a fellebbezési eljárásban 501.
— a felülvizsgálati eljárásban 537.
— a külföld helyi törvényeinek megfelelve 284.
— az elnök ez iránti megkeresése 278.
— az itélő bíróság előtt 274.
— előadása 285.
— előleges bizonyítás 381—386.
— ennek megváltoztatása 276.
— erre halasztás 179, 242.
— — határidő kitűzése 275.
— — határnap kitűzése 281.
— erre való végzés 275., 276.
— érték meghatározásánál 5.
— felek jelenléte 279.
— — távolléte 280.
— figyelembe nem vétele meg nem jelenésnél 445.
— hol nem szükséges? 263.
— kereskedelmi könyvekkel 322., 324.
— kiegészítése 280.
— költsége 386.
— kötjegyekkel 322.
— külföldi okirattal 283.
— megkeresett vagy kiküldött biró által 276., 278., 282., 283., 285., 289., 290., 341., 349., 351.
— megújítása 280.
— mellőzése elhúzódás miatt 222.
— mennyiség megállapításában 271.
— nehézségekkel 275.
— okirattal 315—339., lásd: Okirat.
— szakértőkkel 354—371.
— szemlével 340—349.
— tanukkal 286—314., lásd: Tanuk.
— utáni tárgyalás 275.
Bizonyítási eszköz bármikor hozható fel 221.
— — felfedezése 373.
— — jegyzőkönyvbe vétele 244.
— — megjelölése 129., 225., 383., 384., 482.

Bizonyítási eszköz pótolható az előkészítő eljárás befejezése után 222.
— — újaknak utólagos ajánlása 222.
— készség jegyzőkönyvbe vétellel 244.
— — okiratokkal, ezek bemutatásával 133.
— kötelezettség a ténybeli állítások tagadása esetében 263., 264.
— teher 269.
Bizonyítékok előadása a keresetben 129.
— elő nem adásának következménye 443.
— felhozására felhívás 143.
— felhozhatása 221.
— — a fellebb. eljárásban 485.
— figyelmen kívül hagyása 222.
— kiegészítése 369.
— közlése az előkészítő iratban 195.
— — ujaknak 482.
— megnevezése a tárgyalás bezárásáig 221.
— ezekre nyilatkozatok 258., 261.
— szabad mérlegelése 270.
— ujak a fellebb. eljárásban 498.
— — a felülv. eljárásban 535.
Bizonyító ereje egyszerű másolatnak 334.
— — a fél vallomástételének 376.
— — hiányos okiratnak 320.
— — a jegyzőkönyvnek 249.
— — a kereskedelmi könyveknek és naplóknak 322.
— — közokiratnak 315., 316.
— — magánokiratnak 317.
— — a tárgyalási jegyzőkönyvnek és mellékleteinek 534.
Bizonyítvány vagyoni viszonyról 115.
Biztosítása a költségnek és kárnak 110.
— a követelésnek, érték 6.
Biztosíték 124—128.
— adása 110., 127
— — a fellebb. eljárásban 599.
— — felmentése a szegény félnek 113.
— — okának megszünése 128.
— az itélet végrehajthatósága esetében 416., 418.
— követelhetésének korlátai 124.
— letételének módja 127.
— mennyiségének megállapítása 126.
— nem adása miatt feltételes permegszüntetés 182.
— — — — kifogás a perfelvételi tárgyaláson 180.
— — összege kérdésében fellebbvitel 182.
— pergátló kifogás 180.
— perköltség iránt 124—128.
— perköltségre, meg nem adása pergátló kifogás 180., 182.
— pótlása 126.
— szegény feleknél 113.
Borítéka a kézbesítendő levélnek 169.
Bosznia-Herczegovina bizonyításfelvétel 274.
Budapest 640.
Budapesti árú- és értéktőzsde, birói kártérítési perek hatásköre 2.
Büntetendő cselekmény miatt bűnvádi eljárás megindítása 234., 563., 564.
— — elkövetése a tárgyaláson 215.
— — miatt felfüggesztés 234.
— — perújítási ok 563., 564.
Büntetések 790.
Büntető bíróság itélete 270.
— — eljárás, felfüggesztése a tárgyalásnak 234.
— — megindításáról gondoskodás 234.
— — tanúságtétel megtagadása 299.

C

Cég aláirása okiraton 317.
— bejegyzésének helye, illetk. 33.
Cégvezető, annak kézbesítés 149.
— járásbirósági perben 95.
— képviseleti joga 95.
Consul által okiratok hitelesítése 335.
Családi viszony 299., 300.
— — tanúságtétel megtagadása 300.
Családtag, helyettes kézbesítés 157., 161.
Csatlakozás előkészítő iratban 489.
— a fellebb. nyilvános előadása mellett 516.
— a fellebb. tárgyaláson 493., 510.
— a felülv. válaszíratban 531.
— joghatálya és annak megszünése 493.
Csatlakozási kérelem előkészítő iratban 489.
— — előterjesztésére felhívás 485.
— — megváltoztatásának korlátozása 533.
— — nyilvános előadás melletti fellebbezésnél 516.
— — tárgyalásra meg nem jelenésnél 510.
Csekk 30., 77., 620., 758.
Cseléd, helyi illetékesség 26.
Cselekményei a meghatalmazottnak 108.
Cselekvőképtelen szülő 698.
Csendőrség, kézbesítés 164., 165.
— tagja tanúként idézése 294.
Csőd befolyása a perre 467.
Csődtömeg-gondnok eskü alatti kihallgatása 374.
Csődtörvény és eljárás félbeszakadása 467.
Curia, Ld: Kúria biró kizárása 64.

D

Díjazása a szakértőnek 364.
— az ügyvédnek 425.
Díjtalan képviselet ügyvéd által 113.
Dolog igénylése 82.
Dologi jog iránti perek, illetékesség 39.
— terhek iránti perek, illetékesség 39.
— — utáni szolgáltatások, illetk. 40.

E.

Egyesbíró, elnöki dolgok 57.
— járásbiróságnál 54.
— kiküldött biró 58.
— a rendfentartásra nézve 217.
Egyesítése a pereknek 233.
— — — ez iránti határozat megszüntetése 236.
— több keresetnek 132.
Egyesületek, illetékesség 25.
Egyetemleges felelősség perköltségért 429.
Egyezkedés a járásbiróság előtt 139.
— miatt tárgyalás elhalasztása 229.
Egyezség 231.
— függővé tétele az eskütől 231.
— hatálya 139.
— jegyzőkönyvbe vétele 139.
— költsége 432.
— részleges 231.
— tudomásul vétele 423.
Egyezségi elintézés megkisérlése 231.
— eskü 231.
— — kizárása házassági perben 670.
— kisérlet költsége 139.
— kisérletre idézés 139.
— — idéző fél meg nem jelenése 139.
Egysége a tárgyalásnak 221.
Egységes eldöntés pertársakra nézve 80.
Együttes tárgyalása a fő- és m. beavatkozási pernek 83.
Elállás a házassági pertől 666.
— a keresettől 186.
— következtében keresetlevél benyújtásának hatálya megszünik 186.
— szakértő megesketésétől 358.
— tanú megesketésétől 312.
Elbocsátás a perből 92., 93.
Eldöntése az alap fennállásának 391.
— a beismerés fennforgásának 266.
— az esküképességnek 312.
— a pergátló kifogásoknak 181., 182.
— a tagadásnak 264, 266.
— a tények valódiságának v. valótlanságának 270.
— a viszontkeresetnek 189.
Elégtelen véleménye a szakértőknek 363.
Elenyészte szabálytalanság miatti felszólalási jognak 223., fellebb. eljárásban 540., felülv. eljárásban 536.
Elfogulatlansága a birónak 61.
Elhalálozás tényének bizonyítása 300.
Elhalasztás költsége 221.
Elhalasztása vagy elnapolása a tárgyalásnak 179, 238, 241.
— a tárgyalásnak előkészítés hiánya miatt 196.
— — a fellebbezési tárgyalásra meg nem jelenésnél 510.
Elhalasztása a tárgyalásnak a felülvizsgálatnál 539.
— — a kereset közlése miatt 443.
— — eskü alatti kihallgatás miatt 370.
— — meghatalmazotti minőség igazolatlansága vagy képviselet hiányából 110.
— — ügyvéd rendzavarása miatt 213.
Elhallgatása ellenfél tartózkodásának 175.
Elhozatala az okiratoknak 139.
— a tanuknak 287.
Elintézés függővé tétele egyes kérdések eldöntésétől 231., 244.
Elismerés az előkészítő eljárásban 258.
— jegyzőkönyvbe vétele 244.
— joghatálya itélethozatalnál 390.
— — végrehajthatónak nyilvánításnál 415.
— szóbeli is hatályos 185.
Elismerése a kereseti igénynek, költség 427.
Elismerésnek részitélettel elintézése 390.
— végitélettel elintézése 390.
Eljárás: atyai hatalom megszüntetése 730., 731.
— bányaügyekben 583—587.
— bérleti ügyekben 621—638.
— a bizonyitásfelvételnél 275., 279., 280., 284., 287.
— előkészítő 225., 262.
— a fellebbezésre nézve 476., 519.
— a fellebbezés nyilvános előadásánál 512., 519.
— a fellebbezés szóbeli tárgyalásánál 485., 511.
— a járásbiróság előtt 57., 135., 139—141, 143., 145., 146., 185., 205., 247.
— félbeszakadása 465—471., 473., 474.
— felfolyamodás esetében 548—562.
— felfüggesztése 470., 471., 473., 474.
— felülvizsgálatnál 520—547.
— fizetési meghagyásos ügyekben 588., 606.
— folytatása szünetelés esetében 475.
— gondnokság alá helyezés tárgyában 718—729.
— gyermek törvényességének megtámadása 696—701.
— házassági perekben 639., 686.
— — ügyekben 639—695.
— — vagyonjogi keresetekben 687—695.
— holtnaknyilvánítási ügyekben 732—746.
— kiegészítése házassági perben 671.
— kiskorúság meghosszabbítása tárgyában 702—717.
— megszüntetése 505.
— miatt felszólalási jog megszünte 223.
— — — — a fellebb. eljárásban 500.
— — — — a felülv. eljárásban 536.
— perújításnál 476—519.

Eljárás: sommás visszahelyezési és határperekben 575—582.
— szünetelése 446.
— választott bíróságnál 747—767.
— váltó, kereskedelmi utalványok és kötelező jegyek és csekk alapján 606—621.
Elkésett csatlakozási kérelem 531.
— felmondás 623., 628.
— felülvizsgálati kérvény 529., 530.
— kifogás felmondás ellen 630., 631.
— perselekmény 436—438.
Elkülönítése a követeléseknek 232.
Elkülönítési határozat megszüntetése 236.
Elkülönített tárgyalás 232.
— tárgyalása a viszontkeresetnek 190., 191.
— — egyes vitapontoknak 232.
Ellenbizonyítás jogi vélelmek ellen 272.
— közokiratok ellen 316.
Ellenbizonyíték a tényállás megállapítása ellen 402.
Ellenfél, okirat felmutatási kötelezettsége 325., 327.
Ellenfele annak, kinek kézbesítendő 157.
Ellenjegyzése a beadványoknak 136.
— a fellebbezési eljárásnál 495.
— a felülvizsgálati eljárásnál 527.
— a keresetnek 134.
Ellenkérelem felolvasása 185.
— a járásbirósági eljárásban 185.
— jegyzőkönyvbe vétele 244., 246.
— kiemelése az ítéletben 401.
Ellenkövetelés beszámítása az ítéletben 412.
— az előkészítő eljárásban 255.
— viszontkeresetben 189., 190.
Ellentmondás 460—464.
— beadásának határideje 461.
— elnevezése 461.
— mint előkészítő irat 462.
— esetében fellebbezés kizárása 477.
— és fellebbezés közti viszony 491.
— fizetési meghagyás ellen 592., 595.
— hatálya fizetési meghagyásos ügyben 599.
— határidő, záros 461.
— határnapjának elmulasztása 464.
— hivatalból megvizsgálása 463.
— kizárása 460.
— — bérfelmondási ítélet ellen 633.
— — ellentmondás utáni határozat ellen 603.
— — váltó meghagyásos ügyben 618.
— kizárja az igazolást 451.
— költsége 431.
— következtében érdemleges tárgyalás 464.
— második, határideje 598.
— megadása 460.
— visszautasítása 463.
Ellenzési jog elenyészte keresetváltoztatásnál 188.
Elmaradás lásd Elmulasztás és Mulasztás
— következtében perszünetelés és megszünés 446.
— a tárgyalásról házassági perben 672.
Elmaradása az értesítésnek 444.
— a kereset közlésének 443.
Elmaradt haszon megállapítása 271.
— — — eskü alatt 372.
Elmebeli vagy testi fogyatkozása a tanunak 312.
Elmulasztása biztosíték adásának 180.
— — — a fellebbezési eljárásban 499.
— az eskü alatti kihallgatásnak 376.
— a fellebb. tárgyalásnak 510.
— a felülv. tárgyalásnak 538.
— a folytatólagos tárgyalásnak 445.
— a határidőnek 447.
— a kihallgatás határnapjának 376.
— a meghatalmazás bemutatásának 110.
— a nyilatkozattételnek 225.
— a tárgyalási határnapnak 260.
— a perfelvételi határnapnak felperes részéről 439.
— — — — alperes részéről 440.
Elmulasztások következménye 436., 437.
Elnapolása a határidőnek 431., 450.
— a tárgyalásnak 238., 240., 241.
Elnök: aláírása az ítéleten 403:
— — a végzéseken 422.
— birságolási joga kézbesítő ellen 171.
— eljárása elkésett igazolás esetében 455.
— előadásokat ellenőrzi 285.
— a fellebbezési tanácsban 486., 497.
— gondoskodik kimerítő tárgyalásról 224., 225.
— határozata helybeli ügyvéd kirendelése tárgyában 155.
— idézés kibocsátása 140.
— idézi a tanukat 291.
— intézkedése sürgős esetekben 674.
— jegyzőkönyvbevétel elrendelése 245.
— joga hallgatók kizárására 206.
— — a határidők meghosszabbítása és megrövidítése tárgyában 450.
— kézbesítés tekintetében intézkedik 155., 171.
— közreműködése lényeges előterjesztések megtételére 225.
— királyi ház tagjainak kihallgatása 290.
— megkeresése bizonyításfelvétel iránt 278.
— — fellebbvaló hatóságnak kézbesítés iránt 164.
— rendelkezése az iratoknak harmadik személy által betekintése iránt 252.
— rendfentartása 209., 210., 212—214.
— szóbeli tárgyalás elrendelése 140., 141.

Elnök: tanuk kihallgatása, kérdezés 307.
— tárgyalás bezárása 237.
— — vezetése 224., 225.
— új határnapot tűz 242.
— végzéseinek kézbesítése 420.
Elnökhöz utasított teendőket a járásbíróságnál a biró végzi 57.
— — — a törvényszéknél a tanács elnöke végzi 57.
Előadás a fellebbezés nyilvános elintézése esetében 512—519.
— a felülvizsgálat nyilvános elintézése esetében 545.
— a felülvizsgálati eljárásban 532.
— terjedelme a felülv. tárgyaláson 532.
Előadása a bizonyításfelvétel eredményének 244.
— az ellenkérelemnek a járásbirósági eljárásban 185.
— az elsőbirósági tárgyalás és bizonyításfelvétel eredményének 497.
— az értéknek a keresetben 129.
— a feleknek és jegyzőkönyvezés 244., 245.
— — — a tárgyaláson 219—222.
— a keresetnek a tárgyaláson 178.
— a kiküldött vagy megkeresett biró bizonyításfelvételének 285.
— az okoknak az itéletben 270.
Előadási képesség hiányában kizárás a tárgyalásból 111.
Előadó a fellebbezési eljárásban 514.
— — felülvizsgálati eljárásban 532.
Előállítása a tanunak a fél által 292.
Előd elismerése 93.
— helyett kielégítés 93.
— megnevezése 92., 93.
— nyilatkozattétele 92., 93.
Előkészítése a tárgyalásnak 196.
— — — a keresetlevélben 129., 140.
— a fellebbezési tárgyalásnak 482, 489.
— a perújítási tárgyalásnak 570.
Előkészítő eljárás 255—262.
— — eredményének előadása a tárgyaláson 262.
— — fél mulasztása 259.
— — házassági perben 656., 659., 660
— — jegyzőkönyv felvétele 258.
— — pótlások 261.
— — ügyvédi kényszer 258.
— eljárásról elmaradás házassági perben 661.
— irat 134., 136., 137., 195., 445.
— — benyújtására felhívás 485.
— — az ellentmondás 462.
— — a felebbezésre 481., 489.
— — a keresetbeli állítások és bizonyítékok közléséről 194.
— — a keresetre 195.
Előkészítő irat kézbesítése 199.
— — kizárása közbenszóló kérdésekben 251.
— — közlése 261.
— — letétele a jegyzőnél 200.
— — tartalmának figyelembe vétele 203.
— iratban beismerés 203.
— — közlése a viszontkeresetnek 197.
— keresetben 125.
— tárgyalásra felek meg nem jelenése 260.
Előleges bizonyítás 381—386.
— szemle és bizonyításfelvétel általános szabályai 385.
— — ellenfél értesítése 386.
— — illetékesség 382.
— — iránti kérelem elintézése 384.
— — — — jegyzőkönyvbe vétele 383.
— — — — kellékei 383.
— — költségei 349.
Előlegezése költségnek szakértő részére 364.
— — tanu részére 295., 314.
— — ügygondnok részére 434.
— szemleköltségnek 349.
Előterjesztés mint felfolyamodás 562.
Előzetes eljárás a fellebbezési bíróságnál 486., 491., 499., 504., 505.
— — a perújítási keresetnél 571.
— per költségei fedezetlen voltának kifogása 180.
— — — időközbeni lefizetése 184.
Elsőbiróságilag megállapított tényállás irányadó 515.
Eltérés az előbbi tárgyalástól 242.
— a keresetlevéltől iratból felolvasandó 178.
— — — járásbíróságnál jegyzőkönyvbe veendő 178.
Elvesztése a perbeli cselekvőképességnek 466.
Elzárás pénzbüntetés behajthatatlansága miatt 790.
— tanuságtétel megtagadás miatt 303., 313.
Elzárási végzés visszavonása 417.
Engedelmetlenség az elnök intézkedése ellen 210., 211.
— a szakértő részéről 357.
— a tanu részéről 296., 297., 303., 313.
Erdőtiszt képviseleti joga 94.
Eredetije az itéletnek 403.
— a választott birósági határozatnak 563.
Esemény, birói működésnek félbeszakadása 469.
Esetei a járásbirósági eljárásnak 1.
Eskü alatti kihallgatás 368—380.
— — — a fellebbezési eljárásban 501.
— — — bizonyíték kiegészítésére 369.
— — — felek kikérdezése, figyelmeztetése, megesketése 375.
— — — felek sorrendje 369., 371.

Eskü alatti kihallgatás határnap elmulasztása 376.
— — — helyett harmadik személy fogadása 380.
— — — kár összegére 372.
— — — kereskedelmi könyvekre nézve 322.
— — — megkeresés útján 375., 378.
— — — nyilatkozatnak jegyzőkönyvbe vétele 244.
— — — okirat birtoka iránt 327.
— — — szemle tárgyának birtoka iránt 342.
— — — vallomás v. nemtételének mérlegelése 376.
— egyezségi 231., 380.
— elmaradt haszon mennyiségére 372.
— el nem engedése házassági perben 670.
— felfedezés végett 373.
— hatálya a fellebbezési eljárásban 498.
— helyett fogadás 380.
— jelentőségére figyelmeztetés 378.
— kivételének módja 310., 358., 375., 378.
— iránti megállapodás 377.
— (megállapított) letételére határnap 378.
— mellőzése 312.
— szakértő által 358.
— tanú által 303., 305., 310., 313.
— választott birák előtt kizárva 757.
Eskütétel előtt a fél halála 379.
Eskütől kizárás 312., 375., 378.

É

Élelmezés iránti per illetk. 1.
Élelmezésben marasztaló ítélet végrehajthatósága 415.
Életbeléptetés ideje 791.
Életjáradék iránti per illtk. 1.
Életkor, 14-ik esküre képesség 312.
Életközösség visszaállítása iránti kérelem 648.
Építmény lerontása birtokháborítási perben 576.
Épület visszabocsátása (præcario) illetékesség 1.
— visszabocsátását rendelő ítélet végrehajthatósága 415.
Érdeke a beavatkozónak a per eredményén 84. 86., 87.
Érdemleges tárgyalás 206., 254.
— — előkészítése 194—205.
— — határnap kitűzése 191., 192.
— — meg nem jelenés 439., 440.
— — perbebocsátkozás hatálya 188.
Érték: adó a meghatározás alapja 5.
— belátás szerinti megállapítás 5.
— bérleti viszony fennállása iránti perben 6.
Érték: bizonyításfelvétel 5.
— egyesített pereknél 476.
— előadása a keresetben 5., 129.
— élelmezés iránti perben 6.
— feletti döntés 5—8.
— főkövetelés és járulék 8., 513.
— gyümölcs a főkövetelés mellett 8.
— haszonbérleti viszony fennállása iránti perben 6.
— haszonvételek megállapítása iránti perben 6.
— határ elsőbirói hatáskörre 1.
— — a fellebbezés megengedhetőségére 513.
— — a felülvizsgálat megengedhetőségére 521., 545.
— határperben 6.
— hatáskör megállapításában a keresetlevél beadása szerint 8.
— hivatalból tisztába hozatala felső birói hatáskörnek 5.
— hivatalos tudomás a meghatározásnál 5.
— időszakos szolgáltatások iránti perben 6.
— igényperben 6.
— járadékok iránti perben 6.
— jogviszony megállapítása iránti perben 6.
— kamat a főkövetelés mellett 8.
— kár a főkövetelés mellett 8.
— költség a főkövetelés mellett 8.
— követelés biztosítása iránti perben 6.
— követelés felemelése 8.
— közszerzemény iránti perben 6.
— köztudomás a meghatározásnál 5.
— leszállítása a követelésnek 8., 513.
— megállapítás a fellebbezési eljárásban 513.
— — a per tárgyának 5—8., 129., 176.
— — kulcsa 5.
— — tárgya 6.
— osztályperben 6.
— örökösödési perben 6.
— részben perelt követelés 7.
— számadási kötelezettség megállapítása iránti perben 6.
— számítása a per tárgyának 5—8., 129., 176.
— szerinti megoszlása a felülvizsgálati bíráskodásnak 525.
— tartási perben 6.
— telki szolgalmat tárgyazó perekben 6.
— több személy több követelés iránti per 7.
— tulajdoni és birtokperben 6.
— viszontkeresetre nézve 513.
— zálogperben 6.
Értékpapir árfolyama 127.
— mint biztosíték 127.
Értesítés irat letételéről 157., 163.

Értesítés külföldi bizonyítás felvételéről 283.
Értesítvény a kézbesítésről 157., 158., 163.
— a távollevő fél részére, kézbesítés 162., 163.
Érvényesítése figyelmen kívül hagyott előadásoknak a fellebb. elj.-ban 222., 400., 498.
— novumoknak a felülv. elj.-ban 535.
— peres tárgy iránti igénynek 82. (Lásd még «Avatkozás».)
— pergátló kitogásoknak 180.
— — — fellebb. eljárásban 499.
— új bizonyítékok, nyilatkozatok és tényállításoknak a fellebb. elj.-ban 498.
— — — — — a válaszíratban 489.
— új jogoknak a fellebb. eljárásban 498.
Érvényessége külföldi itéletnek 414.
Érvénytelenítési kereset választott bírósági itélet ellen 764., 765.
Érvénytelensége a választott bíróság itéletének 755., 764.
Észrevételek a bizonyításfelvételre és eredményére 285.
— a szóbeli tárgyalás nélküli fellebbezésnél 512.

F

Fáradozása a félnek, megtérítés 425.
Fedezése a tanukihallgatás költségeinek 295., 314.
— a szakértőkihallgatás költségeinek 364.
— a szemle költségeinek 349.
Fegyelmi hatóság ügyvéd ellen 214.
Fegyveres erő fogalma 790.
— — szolgálatában álló személy 165.
— — tagjainak illetékessége 26.
— — tagjának való kézbesítés 164.
Fel nem nőtt személy mint hallgató kizárása 206.
Félbeszakadása az eljárásnak 465.
Felfüggesztése az eljárásnak 465.
Fekvése az ingatlannak több területen 39.
Felajánlása az okiratoknak megtekintésre 133.
Felbontása a házasságnak, helyi illetékesség 639.
— — — hatáskör 642.
Felderítése a tárgyalásnál történteknek 225.
— a tényállásnak személyes megjelenésre idézéssel 226.
Fellebbezés 476—519.
— általános szabályok 519.
— bejelentése a járásbíróságnál 482.
— benyujtása a törvényszéknél 481.
— elintézése 487., 488.
— ellenfél előkészítő irata 489.
— — idézése 487.
— és ellentmondás közti viszony 491.
Fellebbezés felterjesztése 483.
— házassági vagyonjogi kérdésben 691—693.
— határidő 480.
— helytelen elnevezése 481.
— holtnak nyilvánítási eljárásban 742.
— idézése a feleknek 487.
— kellékei 481.
— kijavítás végett visszaadása 486.
— kizárása ellentmondással megtámadható itélet ellen 477.
— — 50 K. alól. 476.
— korlátozása mulasztás alapján hozott itélet ellen 477.
— közlése, ha fellebbező a szóbeli tárgyalás mellőzését kéri 512.
— megengedhetősége 476., 477.
— megszüntnek nyilvánulása 496.
— nyilvános előadás mellett 512—519.; ennek esetén általános szabályok 519.; csatlakozás 516.; elsőbiróságilag megállapított tényállás irányadó, igazolás 517.; kifüggesztés útján értesítés 514.; kérelmek szóbeli indokolása 514.; novumok felhozása 515.
— példányai 487.
— pergátló körülmények 499.
— -re tekintet nélkül végrehajthatóság 483.
— -ről lemondás 410.
— szóbeli előterjesztése 482.
— — tárgyalás mellett 485—511.; nélküli elintézésének kérelmezése 512.; hivatalból elrendelése 513.; l. még «fellebb. nyilv. előadása».
Fellebbezés tartalmi kellékei 481.
— -től elállottnak tekintés 499.
— visszautasítása 486., 491., 510., 519.
— visszavonása 496.
Fellebbezési bíróság 478.
— — határozatainak kiállítási módja 403., 507.
— — itéletiben hivatkozás az elsőbirósági itéletre 507.
— eljárás megszüntetése 505.
— eljárásban bizonyításfelvétel 504.; csatlakozás 489., 493.; előkészítő irat 489.; érték megállapítás 476.; érvényesítése az elsőbiróságnál figyelmen kívül hagyottaknak 222., 401., 498.; feloldás esetei 504.; felülbirálása a megelőző határozatoknak 479.; hatályon kívül helyezés esetei 505.; határnap kitüzése 485., 486.; igazolás 511.; ismétlése vagy kiegészítése a bizonyításnak 501.; jegyzőkönyv 498.; keresetváltoztatás korlátozása 494.; költségbiztosíték 499.; pergátló körülmények figyelembe vétele 499.; szabálytalanság

miatt felszólalási jog elenyészte 500.; szükséges iratok visszatartása 483.; törvényszéki eljárás szabályainak alkalmazása 484.; új kereset kizárása 494.
Fellebbezési ellenkérelem 492.; megváltoztatása 495.
— értékhatár 476.
— határidő 476., 480.; elmulasztás esetében igazolás 511.
— határozat irásba foglalása 403., 507.
— hatáskör vizsgálása 500.
— idézendő személyek 487., 488.
— idéző végzés 485.
— iratok elküldése 511.
— kérelem előterjesztésének módja 482, 484.; megváltoztatása 495.
— költségek biztosítása 499.; viselése 508.
— tanács 476.
— — elé terjesztés 486.
— tárgyalás elhalasztása 489., 491., 510.; elkülönítése pergt. kifogás 499.; elmulasztása 510.; előkészítése 481., 489.; felfüggesztése 491.; határnapjának kitűzése 485.; jegyzőkönyvének kerete 498.; menete 497., 498.
— tárgyalásnál fellebb. visszautasítása 490.
— tárgyaláson felek előadása 497.; novumok és pótlások 498.
Fellebbvaló hatóság értesítése képviselő elleni birságról 214.
— — megkeresése kézbesítés iránt 164.
— — a postai közegekre nézve 171.
— katonai hatóság megkeresése rendfentartás tárgyában 212.
Fellebbvitel: Negyedik czim 476—562. l. «Fellebbezés», «felülvizsgálat» és «Felfolyamodás».
— helytelen elnevezése 481.
— megengedése a perújításban 574.
— (külön) meg nem támadható határozatok: fellebbezési tárgyaláson pergátló kifogást elvető 499.; fizetési meghagyásos ügyben a végrehajtás felfüggesztése tárgyában 604.; határidő meghosszabbítása vagy megrövidítése iránti kérelmet elutasító 450.; nyilvánosságot kizáró 208.; okiratok felmutatása tárgyában 325.; szakértő kizárása tárgyában 353.; végrehajtás felfüggesztése vagy ennek visszavonása tárgyában hozott végzés 459., 572.
Fellebbvitelről lemondás 410.
Felek 70—128. (lásd még: «Fél.»)
Felemelése a kereseti kérelemnek 188., 894.
— a követelésnek 8.
Felfedezése új bizonyítékoknak, perújítási ok 563—564.
— vagyonnak, vagyon részének, adósságoknak és bizonyítási eszközöknek 373.
Felfolyamodás 548—562.
— beadása 552., 553., 562.
— beadásának helye 553.
— elintézése és kiadmánya 555—560.
— elnök rendelkezése ellen 561.
— előterjesztésnek tekintendő 555.
— halasztó hatálya 556.
— határidők 552.
— jegyző intézkedése ellen 562.
— kiküldött biró rendelkezése ellen 561., 562.
— közvetlen felsőbirósághoz 550.
— másodbirósági végzés ellen 444., 551.
Felfolyamodásnak *nincs helye*:
— békéltetés nem sikerültét tanusító 647.
— biró kizárási kérelemnek helytadó 65.
— elnök helybeli ügyvéd megbizására utasító 155.
— előleges szemlét elrendelő 384.
— elsőbirói itélet végrehajthatósága tárgyában hozott fellebbezési birósági 502.
— életközösség visszaállítását meghagyó 648.
— határidő meghosszabbítási kérelemnek helytadó 450.
— megrövidítési kérelemet elutasító 450.
— házassági perben új tárgyalás kitüző 672.
— hirdetmény kibocsátását elrendelő 649.
— holtnak nyilvánítási eljárásban új tárgyalást kitűző 741.
— igazolásnak helyt adó (rendszerint) 457.
— illetékes biróságot kijelölő 53.
— itélet kiigazítása tárgyában hozott 408.
— kijavítását megtagadó 407.
— itélőtáblának hatáskörét megállapító 529.
— Kereset változtatás fenn nem forgását kimondó 188.
— keresetlevél kijavítását elrendelő 140.
— különélést elrendelő (rendszerint) 665.
— nyilvános tárgyalást elrendelő 208.
— szegénységi jogot megadó vagy megvonását megtagadó 123.
— vasárnapra vagy ünnepnapra idéző végzés ill. határozat ellen 144.
Felfolyamodásnak *van helye*:
— beavatkozást visszautasító 87.
— biró kizárását megtagadó 65.
— birósági hivatalnokot stb. költségben marasztaló 435.
— biztosíték visszaadását elrendelő 128.
— előd belépése következtében az adósnak perből elbocsátását rendelő 93.
— előleges szemlét megtagadó 384.
— fizetési meghagyás iránti kérelmet visszautasító 591.
— gyógyintézetben elhelyezést rendelő 712.
— házassági ügyben ideiglenes intézkedéseket rendelő 674.

Felfolyamodás hirdetményi idézést megtagadó 174.
— igazolást helytadó (kivételes esetekben) 457.
— igazolást megtagadó 457.
— itélet kiegészitési kérelmet elutasító 409.
— különélést elrendelő (törvényben kizárt esetekben) 663.
— mulasztás következményeinek kimondását megtagadó 444.
— rendzavarás miatt pénzbüntetést és a tárgyalásnak az ügyvéd költségére elhalasztását kimondó 216.
— szakértő felmentését megtagadó 356.
— szakértő illetményét megállapító 364.
— szavatosság követelése esetében az adóst perből elbocsátó 92.
— szegénységi jogot megtagadó, megvonó vagy utófizetést elrendelő 123.
— szemle által okozott kár megtérítése tárgyában 346., 349.
— tárgyának felmutatása tárgyában hozott 344., 345.
— tanu ellen pénzbüntetést vagy elzárást elrendelő 303.
— tanu elleni pénzbüntetés elengedését vagy leszállítását megtagadó 297.
— tanudijak megállapitása tárgyában hozott 314.
— tanuságtételre kötelező 302.
— tárgyalást felfüggesztő 236.
— tárgyalás felfüggesztésének megszüntetését megtagadó 236.
— választott biró kizárása tárgyában hozott 774.
— — birósági szerződést hatálytalannak kimondó 780.
— végzés ill. határozat ellen.
— új tények és bizonyitékok 554.
Felfüggesztése az eljárásnak 391., 457., 470., 471., 473., 474., 491.
— — — a fél halála vagy perbeli képességének elvesztése miatt 470.
— — — illetékesség 472.
— — — kizárva visszahelyezési perben 578.
— fellebbezési tárgyalásnak 491.
— főpernek a főbeavatkozási per eldöntéseig 83.
— tárgyalásnak büntető eljárás befejeztéig 234.
— — gyermek törvényessége iránti per befejeztéig 235.
— — házassági per befejeztéig 235.
— — más polgári per befejeztéig 234.
— a vagyonjogi kérdés tárgyalásának 690.
— végrehajtásnak 459.
— végrehajthatóságnak fellebb. miatt 502.
Felfüggesztési határozat visszavonása 474.
Felhatalmazás hiánya 75.
— kimutatása 75.
Felhatalmazása a törvényes képviselőnek 72—74.
Felhivás biró választására 750.
— az elődhez nyilatkozattételre 92., 93.
— okiratok és bizonyitékok felmutatására 143.
— perköltségre biztositék adása iránt 124.
— szavatosságra 89—91.
— személyes megjelenésre 226.
— ügyvédvallásra 143.
Felhivása a félnek, félbeszakadás megszüntetése esetében 468.
— az ügynek lásd kikiáltás.
Felhivási kereset helyett megállapitási kereset 130.
— sorrendje az ügyeknek 218.
Felmenő rokon képviseleti joga 94.
— — tanuskodása 299.
Felmentés titoktartás alól 298., 299.
Felmentése a szakértőnek 355.
— a szegény félnek illetékek és bélyegekről 113.
Felmondása bérletnek 621—638.
— — bíróilag 621—638.
— — biróságon kivül 637., 638.
— — határidők és határnapok 622—624., 626—628., 631., 632., 634., 637., 638.
— — jegyzőkönyvileg 624.
— — kifogások 624., 626., 627.
— — költözés napjának megjelölése 624., 628., 632., 637.
— — kézbesités a felmondási idő előtt 623., 637.
— haszonbérleti szerződésének ill. 1.
— a meghatalmazásnak 107.
Felmutatása okiratoknak a bizonyító fél által 133., 251., 326., 334.
— — az ellenfél által 325—327.
— — a tanu által 308.
— szemletárgynak 343.
Felnőtt személy kezéhez kézbesités 153., 159.
— — mint hallgató 206.
Feloldás a fellebbezési eljárásban 504., 505.
— a felülvizs. eljárásban 540., 542.
Felolvasása az ellenkérelemnek törvényszéki eljárásban 185.
— az előkészitő eljárás jegyzőkönyvének 262.
— iratoknak 219.
— a jegyzőkönyvnek 285., 547.
Felperes idézése a keresetlevél felzetén 143.
Felső biróság 4.
— — kijelölése az eljáró biróságnak 51.

Felső bíróság kijelöli az eljáró bíróságot, ha kizárás miatt meg nem alakulhat 68.
— — megkeresheti az alsó bíróságot 14.
Felszerelése a keresetnek 129.
— a fellebbezésnek 484.
— az észrevételeknek 512., 513.
— az előkészítő iratoknak 489.
Felszólalás az elnök intézkedése ellen 224.
— a felülvizsgálati tárgyaláson 532.
— a jegyzőkönyvezés ellen 247.
— keresetváltoztatás ellen 188.
— szabálytalanság miatt, jegyzőkönyvbe vétele 223.
Felszólalási jog elenyészte szabálytalanságok miatt 223.; a fellebbezési eljárásban 500.; a felülvizsgálati eljárásban 536.
— — kizárása felülvizsgálatnál perköltség kérdésében 545.
Felszólítás nyilatkozattételre 225.
Felterjesztése a fellebbezési beadványoknak 483.
— a felülvizsgálati beadványoknak 528.
Feltételes permegszüntetés 182.
Felügyeletet gyakorló bíróság vagyonkezelési perben, illetékesség 35.
Felügyeleti intézkedés, biró kizárása 64.
Felülvizsgálat 520—547.
— ellenfél 529., 531.
— értékhatár 521.
— házassági perben 680., 681.
— holtnak nyilvánítási eljárásban 745.
— kiterjedése megelőző határozatokra 524.
— kizárása 523.
— — az alsó bíróság ítéletének jogerős része ellen 521., 523.
— — a törvényszék vagy járásbíróság hatásköre tekintetében 522.
— korlátozása 521., 523., 541., 542.
— szóbeli tárgyalás nélkül 545.
— visszautasítása 529.
Felülvizsgálati bíróság 525.
— bíróságnak jogköre 540., 541., 542.
— eljárás: birság 544.; bizonyításfelvétel 537.; csatlakozás 531.; érték valószínűsítési kötelesség 521.; fellebb. bíróság által megállapított tényállás alapján megvizsgálandó 534.; ennek megtámadhatása 534., 535.; fellebbezési szabályok kiterjesztése 547.; felek elmaradása 538., 539.; feloldás 543.; felszólalás 532.; határozathozatal 543.; ennek indokolása 542.; ennek korlátai 541., 542.; határozat kötelező volta az alsó bíróságra 543.; hatáskör vizsgálása 529.; igazolás kizárása 538; iratok visszaküldése 546.; jogszabályok alkalmazásának szabadsága 547.; kiadmány 546.; költség 521., 543.; 545.; novumok érvényesítési helye, ezek pótlása és írásban bemutatása 535., 539.; nyilvános előadás 545; pergátló körülmények 540.; pótlása cselekményeknek 531.; szabálytalanság miatti felszólalási jog elenyészte 536.; ügyvéd felelőssége birságért 544.; ügyvédi kényszer 527.; válaszirat 531.
Felülvizsgálati hatáskör 525.
— kérelem benyújtásának ideje 526.; helye, módja 527.; felterjesztése 528.; tartalmi kellékei 527.; meg nem változtathatása 533.
— tanács 529.
— tárgyalás 532.; határnapjának kitűzése s felek értesítése 530.
— — és jegyzőkönyv 538.
Felvétele az eljárásnak a jogutód által 465.
— a félbeszakadt eljárásnak 465—475.
— kiegészítése és ismétlése a bizonyítékoknak a fellebb. eljárásban 501.
— a szakértői bizonyításnak 340—367.
— a tanubizonyításnak 286—314.
— a tárgyalásnak a bizonyításfelvétel befejezése után 275.
— a szünetelő eljárásnak 475.
Felvilágosítása szakértői véleménynek 361.
Felzet 134., 137.
Fél büntetése a tárgyalásnál 212.
— az, ki jogképes 70.
— előadási képességének hiánya 111.
— érdekében beavatkozás 88.
— eskü alatti kihallgatása 368—380. házassági perben 670.
— felhívása személyes megjelenésre 226.
— halála, befolyás az eskü letételére 379.
— ismeretlen örökös 70.
— jelenléte a bizonyításfelvételnél 279.
— jelenléte az ítélet kihirdetésénél 396.
— kiutasítása a tárgyalásnál 211.
— megesketése lakásán 375.
— megesketésének mellőzése 375.
— megnevezése a jegyzőkönyvben 243.; az ítéletben 401.
— ellen pénzbirság 175., 544.
— személyes eljárása járásbíróságnál 95.
— — megjelenése a képviselő mellett 99.
— személyesen járhat el szegénységi jog körüli eljárásban 122.
— a szülendő magzat 70.
Félbeszakadása a bíróság működésének 469.
— az eljárásnak 465—469., 473.; csőd következtében 467.; az ügyvéd halála miatt 468.
Félbeszakadt eljárás folytatása 465.
Félbeszakítása a határidőnek 473.
Férfi mint képviselő 95.

Figyelmen kívül hagyása halasztást igénylő utólagos előadások és bizonyítékoknak 222.
Figyelmeztetése a félnek cselekményei s mulasztásai következményeire 225.; a kereset és előadás hiányaira 135, 138.; a fellebbvitel határidejére 225.; a köztudomású vagy hivatalos tudomású tényekre 267.
— a tanuknak az esküre 305.; a szakértőnek 358.; a feleknek 375.
Fizetési hely váltókötelezettekre nézve 77.
— helye a váltónak, illtk. 30.
Fizetési meghagyásos eljárás 588—606.
— meghagyás, ellentmondás 592., 599.; ennek hatálya 599.; hatáskör 588.; hatálya 590.; illetékesség 589.; képviselet 601.; kérelem elintézése 591.; kérelem kelléke 590.; kézbesítése 594.; költség 605.; közlésének és jegyzőkönyvi felvételének mellőzése 602.; le nem járt követelések 591.; második ellentmondási határidő 598.; okiratok csatolása 590.; pénzösszeg teljesítés helyett 590.; tárgya 588.; tartalma 592.; több követelés vagy adós 590., 593.; végrehajtás 600., 596.; végrehajtás felfüggesztése 604.
Fizetési meghagyás váltóeljárásban 606—620.
Fogadás eskü helyett 310., 380.
Fogadós és utas közti perek 1.; ez ügyekbeli itéletek végrehajthatósága 415.
Foglalás tárgyát képező vagyon, illtk. 27.
Foglalkozása a félnek a keresetben megjelölendő 129.
— a tanunak 306.
Folyamatban levő ügyben idézés 144.
Folyása a határidőnek 448.
Folytatása az elhalasztott tárgyalásnak 242.
— a tárgyalásnak 275.
Folytatólagos érdemi tárgyalás ellentmondás következtében 464.
— tárgyalás elmulasztásának következménye 445.
— Fontos ok az elhalasztásra 239.
— — az elnapolásra 238.
— — a határidő meghosszabbítására vagy megrövidítésére 450.
— — hivatalboli elhalasztásra vagy elnapolásra 241.
Fordítása az idegen nyelvű okiratnak 204., 332.
Forum contractus illetékesség 29.
— prorogatum illetékesség 45., 50.
— rei sitæ 9., 39., 41.
Főbeavatkozás 82., 83.
Főkötelezett pertárs illetk. 77.
Főper illetékesség 36.
Fuvaros és hajós pere 1., ez ügybeli itéletek végrehajthatósága 415.

G

Gazda képviseleti joga 94.
Gazdaság vezetése, illtk. 28.
Gazdatiszt képviseleti joga 95.
Gergely naptár és határidő 538.
— — szerinti ünnepnap 114.
Gondnokoltak illetékessége 22.
— kihallgatása eskü alatt 374.
Gondnokság alá helyezés 718—731.; árvaszéki ügyész értesítése 723.; illetékesség 722.; kérelmezési jog 719., 721.; más személy kérelmére 723., 727.; megszüntetése 725.; orvosi bizonyítvány 720.; önmaga kéri 722., 723.; ügygondnok 723., 727.
Gyám, kizárási ok 59., 299.
Gyámhatóság értesítése megtámadó keresetről 653.
— házassági semmisségi keresete 650.
— szegénységi bizonyítvány 115.
— székhelye, illetékesség 22.
Gyámi viszony, kizárási ok 59.
Gyámolt, biró kizárása 299.
— részére szegénységi bizonyítvány kiállítása 115.
Gyári munkás, illetékesség 26.
— telep, illtk. 28.
Gyermek, törvénytelen illtk. törvényességének megtámadása 696., 697.
— törvénytelenségének kimondásáig felfüggesztés 235.
Gyermekek elhelyezése házassági perben 656.
Gyógyintézetbe elhelyezés 712.
Gyógyszerész tanúságtétel alól felmentése 299.
Gyónási titok 298., 301.
Gyorsiró alkalmazása 248.
Gyümölcs, értékmegállapításnál 8.
— a fökövetelés mellett 8.
Gyümölcsökre marasztalás kérelmen túl 394.

H

Háború, bíróság működésének félbeszakadása 469.
— katonai szolgálat teljesítése miatt felfüggesztése az eljárásnak 471.
Hagyatéki gondnok 466.
— hitelezők követeléseinek érvényesítése 43.
Hagyományt tárgyazó perek, illtk. 43.
Hajósok perei, hatáskör 1.
Halál befolyása a meghatalmazványra 106.
— eljárás félbeszakítása 465.

Halál szegénységi jog megszünése 118.
Halála egyik félnek házassági perben 676.
— a félnek 465., 470.
— — — eskütétel előtt 379.
— a törvényes képviselőnek 466.
— az ügyvédnek 468.
— a választott bírónak 751.
Halasztás egyoldalú kérelemre 191.
— a fél eskü alatti kihallgatására 370.
— hivatalból 191.
— kölcsönös kérelemre 191.
Halasztása a fellebb. tárgyalásnak 491.
Halasztást nem tűrő cselekvényeket a kifogásolt bíró végez 66.
Halaszthatlan intézkedés bíróküldés esetében 68.
Hallgató a tárgyalásnál 206., 266.
Halogatás szándékos késleltetés végett 222.
— utólagos előadás által 222.
Halmozott keresetek 79., 132.
Hamis okiratok elhelyezése 339.
— tanúzás és eskü 305., 312. Lásd: «Büntetendő cselekmény» is.
Harmadik személy iratok megtekintése 252.
— — perbe hívása 89.
— — részvétele a perben 82—93., lásd: «Elől» is.
Használatra átengedett ingatlan visszabocsátása iránti kereset 1. § 2. c., ily perbeli ítélet végrehajthatósága 415.
Használhatatlanná tétele az okiratnak 327.
Haszonbérletből eredő kereset 1. §. 2. b.
Haszonbérleti szerződésnél érték megállapítása 6.
Haszonvétel érték megállapítása 6.
Hatálya a félbeszakadásnak 473.
— a fizetési meghagyásnak 594.
— a perindításnak 147.
Hatályon kívül helyezése az elsőbirósági ítéletnek 505.
— — a fellebb. birósági ítéletnek 543.
Hatályossá válása az ítéletben foglalt határozatnak 406.
Hatálytalan cselekmények 473.
Határidő bérlet átadására 632.
— bérleti eljárásban 622., 624., 629., 631., 634., 637.
— birói 448.
— bizonyításfelvételre 275.
— eljárás szüneteléséné 446.
— ellentmondásra 461.
— elmulasztása 447.
— előkészítő irat közlésére 195.
— fellebbezési eljárásban 440., 487., 489.
— fellebbezésre 480.
— fentartása kereset beadásával 147.
— felülvizsgálatra 526., 530., 531.
— fizetési meghagyásos eljárásban 592., 597., 603.
Határidő folyama 447.
— hirdetményi idézésnél 174., 177.
— hurcolkodásra 628., 631., 632., 637.
— igazolásra 452.
— itélet hirdetésére 398—400.
— — kiegészítésére 409.
— — kiigazítására 408.
— keresetre idézésnél 143.
— kezdete 448.
— kézbesítéseknél 163., 177.
— kézbesítési megbizott nevezésére 155.
— külföldi bizonyításfelvételi okiratnál 283.
— meghatalmazvány pótlására 110.
— meghosszabitása 238., 431., 450.
— megrövidítése 450.
— perújítási kereset beadására 567.
— számítása 448., 449.
— szóbeli tárgyalás előkészítésére 196.
— — iránti kérelem bejelentésére 512.
— tanudij előlegezésére 295.
— tanuilletékek fizetésére nézve 314.
— teljesítésre az itéletben 397.
— törvényes 450.
— ügyvéd vallásra 468.
— választott bíróság itélete elleni perben 785.
— váltóeljárásban 609.
— záros 449., 451.
Határnap bizonyításfelvételre 275.
— elmulasztása nem cselekvés vagy elmaradás által 438
— — esetében újabb határnap kérendő 455.
— perfelvételre 133., 145.
Határnapok 143., 179., 196., 238., 242.
— kitűzése 143., 275.
Határozat végzéssel 419.
Határozata az elnöknek 140.
— a fellebb. biróságnak 502—510., kiadványa 511.
— a felfolyamodási biróságnak 557—559.
— a felülvizsgálati biróságnak 540—545.
Határozatban is felvehetők a jegyzőkönyvbe nem vett körülmények 246.
Határozatok 387—425.
Határperek, hatáskör 1.
— illetékesség 39.
Határperekben eljárás 575—582.
Hatáskör bányaügyekben 583.
— az értéktől függően 10.
— hiánya pergátló kifogás 180.
— hiányából az utóbbi bíróság hivatalból vissza nem utasithat 141.
— hivatalból megvizsgálása a fellebb. eljárásban 500.
— — veendő figyelembe 10., 140., 141.
— és illetékesség adatai keresetben előadása 129., 140.

Hatáskör jogerős itélettel kimondása után az ügy el nem utasítható 12.
— a per bármely szakában hivatalból megvizsgálandó 180.
— a pertárgy értéke szerint 1.
Hatásköre az elsőfolyamodású törvényszéknek 2.
— a járásbiróságnak 1.
Hatásköri összeütközés 51.
Hatóság, külföldi, kézbesítés iránti megkeresés 172.
— nyilatkozata az okirat valódisága iránt 335.
Hatósági bizonyítvány szegénységről 115.
Hatóságnál őrzött szemletárgy és okirat beszerzése 329., 343.
Hatóságnak kézbesítés 160.
Hatóságok, kézbesítés 160., 163.
Hazai törvény szerinti eljárás külföldi megkeresés esetében 16.
Háborítása a birtoknak 1., 579—581.
Háború biróság működésének félbeszakadása 469.
— katonai szolgálat teljesítése miatt eljárás felfüggesztése 471.
Házassági per: általános szabályok kizárása 670.; befejezéseig felfüggesztés 235.; békéltetés ismétlése 668.; békéltetés, záros 646.; egyezségi eskü kizárása 670.; elállás a pertől 666.; eljárás kiegészítése 671.; elmaradás a fellebbezési tárgyalásról 678.; a tárgyalásról 672.; elnök intézkedései 674.; előkészítő eljárás 656., 659., 660.; erről elmaradás 661.; eskü el nem engedése 670.; életközösség visszaállítása 648.; felfolyamodás kizárása békéltetés tárgyában 647.; életközösség visszaállításra adott meghagyás ellen 648.; hirdetmény kibocsatását rendelő határozat ellen 649.; különélést elrendelő határozat ellen 665.; újabb tárgyalási napot kitűző határozat ellen 672.; fellebbezés 691—693.; felfüggesztése a kérdésnek 690.; felülvizsgálati eljárás 680., 681.; félnek eskü alatti kihallgatása 670.; gyámhatóság értesítése megtámadási keresetről 653.; gyámhatóság semmisségi perben 650.; gyermekek elhelyezése 656.; halála egyik félnek 676.; hirdetmény 649.; ideiglenes különélés elrendelése 674.; igazolás kizárása 646., 661.; illetékesség 640., 641.; jegyzőkönyv az előkészítő eljárásról 661.; a szóbeli tárgyalásról 673.; kereset hatályának fenmaradása 652.; kereset kellékei 651.; ennek pótlása és visszautasítása 652., 655.; képviselet 643.; királyi ügyész elmaradása tárgyalásról 672; fellépése 644.; községi illetőség 640.; külföldiek 641.; különélés elrendelése a fellebb. eljárásban 677.; létezése vagy nem létezése iránti kereset 686.; megszüntetése 694.; pergátló kifogások 694.; perképesség 643.; ennek hiánya 690.; semmiségi kereset 650.; megindításának határideje 235.; abban a felek figyelmeztetése 669.; szóbeli tárgyalás 663.; tényállás felderítése 657.; új okok érvényesítése 667.; ügygondnok 649.; ügyvédi kényszer 643.; vagyoni kérdések 656.; viszontkereset kizárása a fellebb. eljárásban 677.
Házassági viszonyból származó vagyoni perek, illtk. 44.
Házasságon kívüli nemzés 1.
Házfelügyelő kezéhez kézbesítés 157.
Háztartásban levő személy, kézbesítés 157.
Hely, a dolog fekvése, illtk. 39.
— alatt község értendő, illtk. 48.
— huzamos tartózkodás, illtk. 26.
Helye a kézbesítésnek 156.
— a tárgyalásnak 143.
— a telepnek illtk. 28.
Helyettesítő kézbesítés 157., 159—161., 163.
Helyhatósági szabályok helyi és különszerű szokások bizonyítása 268.
Helyi szokás felmondás és költözködés tárgyában 624., 626.
— szokásos hirdetés hirlapi közzététel helyett 176.
Helyszíni tanukihallgatás 289.
Helytelen elnevezése a fellebbvitelnek 481.
Helytelenségek az itéletben vagy kiadmányában 407.
Helyettes illetékesség házassági perekben 639.
Helyettese az ügyvédnek 104.
Hiánya a bizonyítás felvételnek 276., 285.
— a fellebbezésnek 486., 490.
— a perképességnek 71., 75., 141., 180., 505., 563., 564.
— a pervitelhez való meghatalmazásnak 75.
— a törvényes képviseletnek 75., 76., 180., 504., 505., 563—565.
— az itéleti indokoknak 505., 585.
— itélethozatalnak 504., 505.
— jogképességnek 70.
— perbeli cselekménynek 223.
— valameny dolognak vagy műnek 381.
Hiányok (külső) befolyása a bizonyító erőre 320.
Hiányos kereset pótlása 140.
Hibából szükséges elnapolás 431.
Hirdetmény, házassági perben 649., hivatalos lapban közzététele 176.

Hirdetmény holtnak nyilvánítási eljárásban 736.
— kiskorúság meghosszabbítása iránti eljárásban 713.
Hirdetményi idézése ismeretlen tartózkodású alperesnek 145.
— kézbesítés 174—177.
Hirlapi közzététel 176.
Hitbizományi viszonyból eredő perek illtk. 2., 43.
Hitelesítése a kézjegynek 100.
Hitelezők követelései hagyaték ellen, illtk. 43.
Hivatalból beszerzése iratoknak 329.
— elnapolás vagy halasztás 241.
— figyelembe veendő pergátló körülmények 183.
— idézés újbóli tárgyalásra 237.
— megvizsgálása a felfolyamodásnak 558.
— — a hatáskörnek 10., 140., 141., 180.; a fellebb. eljárásban 540.
— — az illetékességnek 140., 141., 180.
— szakértő meghallgatása 271.
— tanukihallgatás 288.
— tudakozódás 271.
— új határnap meg nem jelenésnél 443.; kitűzése bizonyításfelvétel vagy folytatása végett 281.
Hivatalnok kezéhez kézbesítés 160., 163.
— külföldön, illtk. 20.
— szakértőül alkalmazása 355.
— tanukép idézése 294.
Hivatali és közszolgálati titok alóli felmentés 329.
— titok megsértése, okiratok kiadása 329.
Hivatalos helyiség, kézbesítés 160., 163.
— nyelven nem szerkesztett okirat fordítása 204.
— órak, kézbesítés 160., 163.
— titoktartas, tanuságtétel megtagadása 298.
Hivatalos tudomás 267.
— — a képviseletről 75.
— — az érték meghatározásánál 5.
— — hatáskör megállapításánál 10.
Holtnak nyilvánítási eljárás: belföldi 735.; bizonyításfelvétel 740.; csatlakozás 739.; fellebbezés 744.; feltételek és időpont 733., 734.; felülvizsgálat 745.; hirdetmény 736.; igazolás 741.; kérelmezési jog 732.; költsége 742.; megszüntetése 741.; perújítás 746.; tárgyaláson meg nem jelenés 741.; tényállás felderítése 740.; tudósítások és adatok 737.; ügygondnok 736.; ennek elmozdítása 741.; viszontkereset kizárása 744.
Homályosság az ítéleti tényállásban 408.
Horvát-Szlavon- és Dalmátországok bányájának kihallgatása 298.
Hozzákapcsolása tényállításoknak beismeréshez 264.
Hozzátartozók 299., 300.
Huzamos tartózkodás, illtk. 26.

I

Ideiglenes nőtartás iránti perek 1.
— rendelkezés bíróság kijelölése esetében 53.
Idézés 140—149.
— bizonyítási felvételre 275., 280.
— egyezségi kísérletre 139.
— előleges bizonyításra 384.
— fellebbezési eljárásban 485., 486., 488.
— folyamatban levő ügyben 148.
— hivatalból feloldásnál 506.
— ismétlése mulasztás esetében 439.
— kereset kijavítás végett 140.
— kibocsátása 140.
— meghagyásos ügyben 615.
— mellőzése határozat kihirdetésénél 149.
— módja 141., 143.; fellebb. eljárásban 485.
— nagy költség ellenére 289.
— nélküli megjelenés a járásb. elj.-ban 146.
— perfelvételre 143.
— perújításra 570.
— személyes megjelenésre 226., 227.
— tanuságtételre, tartalma 291.
Idézése az elődnek 93.
— a félnek, félbeszakadás megszüntetése esetében 468.
— a jogutódnak 465., 470.
— katonai személyeknek mint tanuknak 294.
— a tanuknak 286., 291., 294., 295.
Idézési határidő 145.; fellebb. elj.-ban 485.; felülv. elj.-ban 530.
Időköz kereset kézbesítése és perfelvételi határnap között 145.
— a válaszirat beadására a felülv. elj.-ban 531.
Időmulasztás megtérítése a fél részére 425.
— — a szakértő részére 364.
— — a tanu részére 314., 341.
Időpont irányadó a pertárgy értékére 8.
Időszakos szolgáltatások, érték 6.
Igazolás 451—459.
— bérleti eljárásban 630., 633.
— fellebbezés elmulasztása miatt 511.
— felülvizsgálat elmulasztása miatt 537.
— halasztó hatálya 459.
— holtnak nyilvánítási eljárásban 739.
— illetékes bírója 454.
— kizárása 451., 464.

Igazolás kizárása bizonyításfelvétel elmulasztása miatt 280.
— — békéltetési eljárásban 646.
— — az ellentmondás esetében 451., 464.
— — eskü alatti kihallgatás elmulasztása miatt 376.
— — felperesnek a perfelvételről elmaradása esetében 439.
— — felülvizsgálati tárgyalás elmulasztása miatt 538.
— — házasság perbeli előkészítő eljárásban 661.
— — igazolási határnap elmulasztása miatt 458.
— — kiküldött biró előtti határnap elmulasztása miatt 259.
Igazolás költsége 431.
— nyilvános előadás mellett fellebb. elj.-ban 517.
— szóbeli tárgyalása 517.
— tárgyában felfolyamodás 457.
Igazolási határidő 452.
— kérelem beadásának helye 452.
— — hivatalból visszautasítása 455.
— — körüli eljárás 456.
— — tényeinek valószinűvé tétele 453., 456.
— kérelemmel összekapcsolása az elmulasztott cselekmény pótlása 453.
Igazságügyminiszter nyilatkozata biztosítékadási kötelezettség iránt 124.; viszonosság tárgyában 16., 18., 112.; területen kivüliség tárgyában 9.
— titoktartás alól felmentést ad 298.
— útján megkeresés 18.
Illedelmetlen magaviselete a képviselőnek 211., 213.
— — katonai személynek 212.
Illeték a határozatok után 424.
Illetékesség 10., 14., 49., 51—53., 68., 140., 141. stb.
— alávetés érvényessége 45.
— államtisztviselők ellen 2.
— általános 19—26.
— bérleti keresetekre 41.
— biró elleni kártérítés 2.
— biró kijelölése 52., 53.
— dologi terhek 39.
— előbbi lakhely 31.
— előleges szemlére 382.
— foglalkozási hely 26.
— főper 36., 44.
— gondnokság megszüntetése 725., 726.
— házassági ügyekben 639.
— haszonbérleti keresetekre 41.
— helyi 9., 19—21., 23., 26—31., 33., 36., 39—42., 45—48., 50., 77., 140., 141., 639.
Illetékesség hiánya pergátló kifogás 180.
— hitbizományi ügyekben 42.
— hivatalból veendő figyelembe 140., 141.
— huzamosabb tartózkodás 26.
— járásbiróságok többsége 48.
— jogsegély külföldi biróság megkeresésére 14., 15.
— kereset időpontja irányadó 49.
— kereskedelmi könyv vitelének helye 32.
— kérdése a fellebb. elj.-ban 513.
— — a felülv. elj.-ban 522.
— kijelölése 51—53., 68.
— kiskorúság meghosszabbítása iránti eljárásban 702.
— kizárólagos 2., 9., 32., 39., 42., 44., 639.
— külföldi hivatalban alkalmazott belföldire nézve 20.
— különös 2., 9., 26., 28., 33., 36., 39—42., 45—48., 51., 77., 189., 190., 639.
— kölcsönösség 46.
— megvitatása 51.
— megvizsgálása 10—12., 50., 140., 141.
— pertársak 77.
— telep helye 28.
— teljesítés helye 29., 30.
— terhelt dolog 40.
— területhez korlátozás 13.
— területen kívüli személynek 9.
— több egyenlően illetékes biróság 39., 47.
— többsége 48.
— vagyonnak 27., 35.
— választás szerint 26—38.
— választott birósági határozat hatálytalanítására 786.
— visszahelyezési perekben 38., 39.
— viszonosság külföldi ellen 46.
— viszontkeresetre 189.
Illetékmentessége a szegény félnek 113.
Illetéktelenség kimondása, kötelező hatálya 11., 12.
Illetéktelensége a fellebb. biróságnak 499.
Illetmények alóli felmentése a szegény félnek 113.
Indokolása a birói meggyőződésnek 270.
— a felülvizsgálati határozatnak 542.
— a szakértői véleménynek 363.
— a végzéseknek 421.
— az itéleteknek 398., 399., 401.
Ingatlan iránti per és területenkívüliség 9.
— kezelőjének képviseleti joga 95.
— visszabocsátása iránti perek 1.
Ingatlanra belföldi biróság kizárólagos illetékessége 43.
— vonatkozó birtokper illtk. 39.
— — határper illtk. 39.
— — osztályper illtk. 39.
— — tulajdon iránti per illtk. 39.

Intézeteknek kézbesítés 160., 163.
Intézkedések bizonyításfelvételre 275.
Iparos, iparos segéd, illtk. 26.
— követelései, előbbi lakhely illtk. 31.
— telepe illtk. 28.
— üzlethelyisége, kézbesítés 156.
— üzletvezetőjének képviseleti joga 95.
Irásba foglalása a választott bírósági nyilatkozatoknak 769.
— — szakértői véleménynek 361.
Irásbeli kérelmek és beadványok 136., 137.
Irásösszehasonlítás 338.
Irástudó szakértő 338.
Irat jegyzőkönyvhez mellékelve 244.
— kiszolgáltatása jegyzőnél 170.
Iratból felolvasása a keresetlevéltől eltérésnél 178.
Iratok felolvasása a szóbeli tárgyaláson 219., 220.
— hivatalos beszerzése 329.
— közlése a szakértőkkel 359.
— tartalmának előadása a tárgyaláson 285.
— tartalmára hivatkozás 219., 401.
— visszaküldése az elsőbirósághoz 510., 546.
— visszatartása felfolyamodás esetében 555.
— — a szükségeseknek 483.
Iratokra hivatkozás előadás helyett tilos 219.
Irattal megállapítás 245., 247.
Irodában kézbesítés 156.
Irodai szokásos órák 159., 163.
Ismeretlen ellenfél, előleges bizonyitás 383., 384.
— örökösök mint felek 71.
— tartózkodás illtk. 21.
— — kézbesítés 174., 176., 177.
Ismétlése a bizonyításnak 276., 280., 282., 501.
— az előleges bizonyításnak 386.
— az idézésnek 439.
— a tárgyalásnak 242., 392.
Itélet 387—418.
— aláirása 403., 405.
— elismerés esetében 390.
— fellebbezési bíróságnál 507., 511.
— felfolyamodás a kijavító végzés ellen 407.
— feloldása 504.
— — a felülvizsgálatban 441., 442.
— hatálya a választott bíróságnál 783.
— hatályon kivül helyezése a fellebb. eljárásban 505.; a felülvizsg. eljárásban 540., 542.
— hozatal 392., 398., 400.
— — kötelessége lemondás és elismerésnél 390.
— hozatala után a követelés körülményeinek változása 413.
Itélet indokainak kihirdetése 398.
— irásba foglalása 401.
— jogerő 410., 563.
— kellékei 401., 403., 507., 540., 542
— kiadmány 405.
— kiegészítése 409.
— kihirdetése és kézbesítése 398—400.
— kihirdetésnél felek jelenléte 398.
— kiigazítása 408.
— kiigazításának és kiegészítésének költsége 408.
— kijavítása 407.
— költség iránt 424., stb. 513., 545.
— közbenszóló 391.
— közlésének módja 391.
— másolata 405.
— meghagyásos eljárásban 618.
— megtekintése 405.
— megváltoztatásának határai a fellebb. eljárásban 503.; felülv. elj.-ban 542.
— mulasztás esetén 440., 445.
— pergátló kifogás tárgyában csak kihirdetendő 399.
— rendelkező részének elkülönítése 401.
— részitélet 388.
— szerkesztése 403.
— szerkesztésénél hiány 504., 505.
— tartalma 401.
— végitélet 387.
— végrehajthatósága 415.
— fellebb. eljárásban 507., 509.
Itéletereje a váltómeghagyásnak 614.
Itéletek és végzések jegyzőkönyvbe vétele 244.
Itéleti tényállás 401.
Itéletre hivatkozás a fellebbezési itéletben 507.
Itélőtábla és Kúria hatásköre felülvizsgálati ügyben 529.
— biró kizárása 64.
— döntése birói segély iránti megkeresések tárgyában 17.
— mint fellebbezési bíróság 478.
— — felsőbíróság 4.
— — felülvizsgálati bíróság 525.
— határozata jogsegély megtagadása tárgyában 17.
— illetékességi összeütközésben 51.
— tanács összeállítása 55.
Itélt dolog, perújítási ok 563., 564.

J

Járadék követelés érték 6.
Járadékok feletti itélet 131.
Járandósága a szakértőnek 364.
— a tanunak 314.
Járásbiróság 1., 4., 54.

Járásbiró e'leni kifogás 64., 65.
— hatáskör terjedelme törvényszékkel szemben 1—2., 583.
— kérelmek jegyzőkönyvbe vétele 246.
— mint megkeresett bíróság 13., 14.
— többsége 48.
— vezetője 57.
— vezetőjének kizárása 64.
Járulék figyelmen kívül hagyása értékmeghatározásban 8.
Járulékokra kiterjesztése a kereseti kérelemnek 188.
Jegyesek tanúskodása 299.
Jegyzéke az általános meghatalmazottaknak 102.
— az elkészített ítéleteknek 404.
— a tárgyalandó ügyeknek kifüggesztendő 218.
Jegyző a bíróságoknál 152.
— bíróí teendőt végez 56.
— előtt szóbeli előadás 138.
— felügyelete a kézbesítések szabályszerűségére 171.
— foganatosítja a hirdetményi kézbesítést 176.
— készíti a jegyzőkönyvi keresetlevél másolatát és mellékleteit 134., 135.
— közvetíti a kézbesítéseket 150., 152.
— megnevezése a jegyzőkönyvben 243.
— mint tolmács 230.
Jegyzőhöz visszaküldése a letett iratnak 157., 163.
Jegyzőnél letétele az előkészítő iratnak 200.
— — az okiratoknak 201., 205.
Jegyzőkönyv aláírása s ennek megtagadása 247.
— a fellebbezési eljárásban 481.
— a felfolyamodásban 553.
— általános kellékei 243.
— az előkészítő eljárásban 258., 259.
— beirás a felek által tilos 504., 505.
— bérleti szerződés felmondásáról 624.
— bizonyító ereje 249.
— elkészítve csatolása tilos 504., 505.
— ellenkérelemnek felvétele és mellékletei 250.
— felek eskü alatti kihallgatása 375.
— felolvasása és aláirása 247., 251.
— felvétele nyilatkozatoknak stb. 245.
— folytatólagos felvétele 248
— házassági perbeli előkészítő eljárásban 661.; szóbeli tárgyalásról 673.
— járásbirósági eljárásban 101., 247.
— kiegészítése és kijavítása 247.
— kifogás a tartalma ellen 247.
— kiküldött vagy megkeresett biró előtt 250.
— másolata 143., 252., 259.
— megtekintése 252.
Jegyzőkönyv tartalma 243—252.
— — figyelembe veendő 250.
— tolmács lemondása 229.
— törlések és pótlások 247.
— záradéka 247.
Jegyzőkönyvbemondás a járásbiróság előtt 138.
Jegyzőkönyvbe vétel 135., 136.
Jegyzőkönyvbe vétele az előleges szemle iránti kérelemnek 383.
— meghatalmazásnak 101.
Jegyzőkönyhöz mellékelt irat 244.
Jegyzőkönyvvezetési szabályok megsértése 504., 505.
Jegyzőkönyvvezető 69., 229., 243., 251., 262., 404.
— kizárási ok 69.
Jelenléte a feleknek a bizonyításfelvételnél 279., 280.
Jelenségei büntetendő cselekménynek 234.
Jelzálogi kereset, illtk. 39.
Jog előadása 129.
— fenn- vagy fenn nem állása iránti kereset 130.
— — nem állása iránti kereset 186.
Jogállapot biztosítása iránti kereset 130.
Jogelőd tanúskodása 300.
Jogereje egy előbbi ítéletnek mint perújítási ok 563., 564.
— az ítéletnek 410.
Jogi alap 77., 78., 188.
— vélelmek 272.
Jogorvoslat lásd: «Fellebbezés, Felülvizsgálat, Felfolyamodás».
Jogot nem ismerő fél, járásbirósági eljárásban 135.
Jogról lemondás 187.
Jogsegély 13—18.
— belföldi bíróság megkeresésére 14.
— külföldi bíróság megkeresésére 16., 17.
— külföldi bíróság útján 172.
— választott bíróság megkeresésére 779.
Jogszabályok alkalmazása 542.
— bizonyítása és felismerése 268.
— ténykörülménynek ellenkező bizonyításáig valónak tartása 272.
Jogtanár képviseletre nem szorul 96.
Jogtudor képviseletre nem szorul 96.
Jogutód, az eljárás folytatása 465.
— félbeszakadt eljárás felvételénél 465., 470.
— nevében fellépés 106.
Jogviszony fenn- vagy fenn nem állása iránti kereset 130.
Jószág gazdaságát illető perek, illtk. 28.
Jóváhagyása az alaptalan hirdetési idézésnek 175.

K

Kamat és főkövetelés, érték megállapításában 8.
Kamatban marasztalás követelésen túl 394.
Kamatkövetelés iránti per illtk. 1.
Kár elhárítása végrehajtásból 418.
— a főkövetelés mellett 8.
— megállapítása esküvel 372.
— — mennyiségének módja 271.
— vagy sérelem miatt szemletárgy felmutatásának megtagadása 344.
Kárkövetelés harmadik ellen szemletárgy felmutatása tárgyában 345.
Kárpótlás követelésben beállott változás következtében 188.
Kártérítés a szemle által okozott kárért 346.
Kártérítési követelés harmadik ellen 89.
— perek birák és tisztviselők ellen, hatáskör 2.
— — illetékesség 37.
Karhatalom a szemle tárgyának megtekinthetése végett 344.
Katona illedelmetlen magaviselete 212.
— mint szakértő 357.
— mint tanu idézése 294.
Katonai állandó állomás illtk. 26.
— állomás illtk. 26.
— bíróságnak alávetett tanu megbüntetése 296., 303.
— épületek 289., 341.
— épületben biró eljárása 289.
— — kézbesítés 165.
— — szemle 341.
— — tanukihallgatás 289.
— hatóságok elleni per, illtk. 23.
— kincstár mint fél 70.
— parancsnok katonai személy kirendelése tanukihallgatáshoz 289.
— szolgálat háborúban 471.
— szó fogalma 790.
Katonailag megszállott épületben kézbesítés 165.
Kereset 130.
— beadásának időpontja 8.
— előkészítő irat 195.
— felemelése és leszállítása 188.
— felvétele járásbiróságnál 135., 146.
— halmozott 132.
— hatályának fenmaradására figyelmeztetés 652.
— házasság felbontása stb. illtk. 639., 645.
— ideiglenes nőtartás 1.
— idő az idézés és a határnap között 148.
— ingatlanok iránt illtk. 40.
— kellékei 129.
— — házassági perben 651.
— kijavítása 140., 141., 443., 445.
Kereset kiterjesztése járulékok és lejárt részletekre 188.
— — több alperesre 189.
— közlése 129.
— közlésének elmulasztása 443.
— magánjogi hatályok fentartása 147.
— megváltoztatása 188.
— — a feliebb. eljárásban 494.
— okirat valóságának megállapítása 130.
— perfelvételi időköz 145.
— perújítás illtk. 563.
— pótlása és visszautasítása házassági ügyben 652., 655.
— választott birósági itélet érvénytelenítése iránt illtk. 784.
— váltó alapján 607.
— visszaadása kijavítás végett 140., 141., 443., 445.
— visszautasítása 141.
— visszautasítása házassági ügyben 652., 655.
— viszontkereset 189.
Keresetlevél és egyéb beadványok 129—139.
— benyújtása hatályának fenmaradása 439.
— jegyzőkönyvbe mondása 135., 146.
— kellékei 188.
— kézbesítése 143., 163.
— kiállításának alakja 134.
Kereseti alap megváltoztatása 188., 494.
— hiány pótlása 140.
— kérelem 129., 136.
— példányok száma 134.
Keresetre előkészítő irat 195.
Keresettel érvényesített jog kiigazítása 188.
Keresettől elállás 186.
Kereskedelmi alkusz, naplók és kötlevelek bizonyító ereje 322.
— cég jogosulatlan használatából származó perek 2.
— könyvek bizonyító ereje 322.
— könyvekkel való bizonyítás 324.
— könyvekre eskütétel 322.
— kötelező jegy meghagyásos elj.-ban 624.
— meghatalmazott képviselőként 95.
— társaság félként kihallgatása 374.
— — illetékesség 25.
— — tagjai elleni per, illtk. 33.
— telep, illtk. 28.
— utalvány, meghagyásos eljárás 620.
Kereskedői üzlet kézbesítés 153.
Kereskedők követelései előbbi lakhely, illetékesség 31.
— ügyletei, teljesítési hely, illtk. 31., 32.
Kezdete az ellentmondási határidőnek 461., 592.
— a fellebb. határidőnek 480.
— a felülvizsg. határidőnek 553.
— a határidőnek 397.
— az igazolási határidőnek 452.

Kezdete a kifogásoknak váltó alapján fizetési meghagyás ellen 509.
— — — lakfelmondási ügyben 624.
— a perújítási határidőnek 567.
— a tárgyalásnak 178.
Kezes tanuságtétele 300.
Kényszereszközök a tanu ellen 303., 313.
— a szakértő ellen 357.
Kényszereszközt a választott bíróság el nem rendelhet 777.
Képtelenség, félnek érthető előadása 111.
— képviseletre, eljárás félbeszakadása 468.
Képtelensége a tanunak a valóság közlésére 312.
Képviselet 95.
— fellebbezési eljárásban 484.
— felülvizsgálati eljárásban 527.
— fizetési meghagyásos eljárásban 601.
— házassági perekben 643.
— hiánya 110.
— törvényszéki eljárásban 96.
Képviseleti jog 75., 466.
Képviseletre jogosult személyek 95.
— nem jogosult meghatalmazott 110.
Kepviselő, fél eskü alatti kihallgatása 374.
— megnevezése a jegyzőkönyvben 243.
— tanuságtétele 300.
— törvényes 72—76., 505.
Kérdezése az elnöknek 225.
— a tanács tagjainak 225.
Kérdezési joga a félnek 225.
Kérdések az eskü alatt kihallgatandó felekhez 375.
— indítványozása tanuzásnál 307.
— irásban való beadása 307.
— a tanukhoz (általános) 306.
Kérdésekre felelet elmulasztása 227.
Kérelmek elintézése meghallgatás nélkül 254.
— jegyzőkönyvhez vétele 245.
Kérelmen túl marasztalás 394.
Kérvény járásbiróság előtt 138.
— szegénységi jog iránt 115.
Késedelem a megjelenésben 446.
Késleltetése a pernek, költség 431.; lásd: «Halogatás» is.
Készkiadások a fél részéről 425.
— megtérítése 425.
— — szegénységi jog megszüntetése esetében 120.
— szegény fél részére 113.
Készpénz mint biztosíték 127.
Kételyek a bizonyítás keresztülvitelében 275.
Kézbesítés 150—177.
— átvételére megbizott 154., 155., 162.
— belföldön 151—154., 164., 165., 171.
— elfogadás megtagadása 166.
— elmulasztása 504., 505.
Kézbesítés felmondás alkalmával 624., 625.
— határidő kezdete 448.
— hatóság részére 160.
— helye 156.
— helyettesítő 157—161., 163.
— hirdetmény útján 174., 177.
— itéleti kiadmány 399.
— katonai személyeknek 164., 165.
— keresetek 143., 163.
— közjegyző részére 159.
— közvetlen kiadása az iratnak a bíróság által 170.
— külföldön 172.
— megtörténtéről bizonyítvány 167.
— perfüggőség kifogása 147.
— postára feladás útján 155.
— saját kézhez 163.
— területen kivül 172.
— területen kívülinek 175.
— ügygondnoknak 176., 627.
— ügyvéd 159.
— ügyvédek közt 199.
— üzlethelyiségben 156.
Kézbesítése az előkészítő iratnak 195., 199
— a felülvizsgálati határozatnak 546.
— határozatoknak 419., 420., 511.
— a meghagyásnak váltóeljárásban 610.
— itéleteknek 399.
— keresetnek 143., 163.
— kijavító végzésnek 410.
— a válaszíratnak 531.
— végzéseknek 419., 420.
Kézbesítési bizonyítvány be nem érkezése 442., 445.
— megbizott 154., 155.
— megbízott meghagyásos eljárásban 615.
Kézbesítést a jegyző közvetit 150.
Kézbesítő közeg 151., 152.
— — elleni panasz 171.
— — marasztalása a költségben 435.
Kézimunkás illtk. 26.
Kéziratok összehasonlítása 338.
Kézjegy valódisága a magánokiraton 317.
Kiadmány aláirása 403., 422.
— kiegészítése 409.
— kiigazítása 408.
— kijavítása 407.
Kiadmánya bizonyításfelvételt elrendelő végzésnek 275.
— a fellebb. bíróság itéletének 511.
— felfolyamodási határozatnak 557.
— az itéletnek 398—401., 403.
— végzéseknek 143., 419., 420., 422.
Kiegészítése a bizonyításfelvételnek a fél távolléte miatt 280.; a kiküldött vagy megkeresett biró eljárásának 276.
— az előadásnak 225.
— az előleges bizonyításnak 386.
— a fellebb. eljárásban 501.

Kiegészítése az itéleti tényállásnak 408.
— az itéletnek 409.
— a jegyzőkönyvnek 247.
— végzéseknek 422.
Kifogás, beszámítási 387.
— bérletfelmondás és felhívás ellen 629.
— biró elfogultsága miatt 61.
— elkésett visszautasítandó 619.
— érték miatt hatásköri 5.
— hatálya 616.
— illetékesség ellen perbe bocsátkozás előtt előterjesztendő 180.
— kellékei fizetési meghagyás ellen 612., 613.
— pergátló 180.; elfogadásának joghatálya 182.; fellebbvitele 181., 182.; tárgyalása és eldöntése 181., 182.; ugyanez fellebb. elj.-ban 499.
— váltójogi fiz. meghagyás ellen 609—618.
Kifogásolt biró helyettesítése 64.
— — nyilatkozási kötelessége 63.
Kifüggesztés útján értesítés fellebb. nyilv. előadásáról 514.; felülv. elj.-ban 545.
Kifüggesztése értesítvénynek a kézbesítésről 157., 158., 163.
— az itéletek jegyzékének 404.
— ügyek jegyzékének 218.; fellebb. elj.-ban 514.
Kihallgatása a feleknek eskü alatt 368—380.; a fellebb. elj.-ban 501.; lásd még «Eskü alatti kihallgatás».
— a tanuknak 299—313.; l. még «Tanu».
— — megkeresett vagy kiküldött biró által 289., 290.
Kihirdetés 398., 399.
— elhalasztása 400.
— érvényessége felek elmaradásánál 398.
— jegyzőkönyvbe vétele 244.
— nem nyilvános tárgyalásnál 207.
— meg nem jelenés miatt igazolás kizárva 398.
Kihirdetése az eljárás félbeszakadásának 475.
— a határozatoknak nyilvános 207.
— az itélet indokainak 398., 399.
— az itéleteknek 398—400.
— végzéseknek 419., 420.
— visszautasító végzésnek 141.
Kihirdetéstől a határidő lejárata 448.
Kihirdetett határozat mellett idézés nem szükséges 149.
Kiigazítás végett visszaadása a fellebbezésnek 486.; a keresetnek 140., 141.
Kiigazítása a kereseti tényeknek 188.
— a meghatalmazott cselekményeinek a fél által 108.
— az itélet tényállásában előforduló hibáknak 408.
— a jegyzőkönyvnek 247.
Kijavítása a beadványnak 486.
— az itéletnek 407.
— az irásbeli keresetnek 140., 141.
— a keresetnek 443, 445.
— a kiadmánynak 422.
— név-, szám-, számadási stb. hibáknak 407.
Kijavítást megtagadó végzés ellen felfolyamodás kizárva 407.
Kijavító végzés feljegyzése, kézbesítése vagy kihirdetése 407.
Kijelölése a biróságnak 51., 68.; valamely hazai biróságnak 52.
— a hiányoknak a fellebb. biróság által 504.
Kikérdezés módja 304—306., 375.
Kikiáltása az ügynek 218., 238., 239.
Kikötése a járásbirósági eljárásnak 1.
Kiküldött biró 58.
— birósági személy díjainak alóli felmentése szegény félnek 113.
— — előkészítő eljárásban 255—262.
— — előtt ügyvédi képviselet 257.
— — — vitás kérdések 282.
— — a határidő meghosszabbítása vagy megrövidítése tárgyában 450.
— — joga a bizonyításfelvételnél 277.
— — kirendelése 58.
— — megbizásának feltétele 274.
Kimentése a tanu elmaradásának 297.
Kincstár és közalapítvány képviselete 95.
Kinevezése szakértőknek 350., 351., 354—356.
— választott birónak 770—772.
Királyi ház tagjainak kézbesítés 173.
— — — kihallgatása 290.
— ügyész fellépése házassági perben 644.
— — tárgyalás elmulasztása 672.
Kiskorúak illetékessége 22.
— kihallgatása eskü alatt 374.
— mint meghatalmazottak 95.
— perképessége 70., 71.
Kiskorúság meghosszabbítása és megszüntetése 702—731.; árvaszék közreműködése 709.; árvaszéki ügyész joga 704.; felek személyes eljárása 705.; gyógyintézetben elhelyezés 712.; hirdetmény 713.; illetékesség 702.; kereset kézbesítése 708.; kereset pótlása és visszautasítása 707.; kényszer alkalmazása 710.; kérelmezési jog 703.; költség 714.; megszüntetése 717.; perújítás kizárása 715.; semmisségi per szabályainak alkalmazása 716.; szakértők meghallgatása 711.; szemle 711.; telekkönyvi feljegyzés 713.
Kiszámítása a határidőknek 538.
Kitanítása a személyesen eljáró félnek 135., 141., 142.

Kiterjesztése a fellebb. bíróság határozatának az előző határozatokra 479.
— a fellebbezési szabályoknak a nyilv. előadás melletti elintézésre 519.; a felülvizsgálati eljárásra 547.
— a felülvizsgálatnak az előző határozatokra 522., 524.
— a keresetnek járulékokra 188.
— — lejárt részletekre 188.
— a törvényszéki eljárási szabályoknak a fellebbezési eljárásra 484.
Kitörlési perek illtk. 39.
Kitűzése az elsőbirósági tárgyalásnak 141., 143.
— a fellebbezési tárgyalásnak 485., 486.
— a felülvizsgálati tárgyalásnak 530.
Kiutasítása a feleknek a tárgyalásnál 211.
Kivezettetése a feleknek a tárgyalásnál 211.
Kivonatok bemutatása 324.
— ítéletekről 405.
— okiratokból 133., 136., 137.
Kizárása a bírónak 504., 563., 564.
— birósági személynek 59—69.
— a fellebbezésnek 476., 477., 486., 499.
— a felülvizsgálatnak 521., 523., 529.
— az igazolásnak 451.
— jegyzőkönyvvezetőnek 69.
— a perbeli cselekményeknek mulasztás miatt 436.
— a perútnak pergátló kifogás alapján 180., 181., lásd még: «Kifogás».
— a tanunak 298.
— a tanuságtételnek 298, 301.
— szakértőnek 352., 353.
— utólagos kifogásnak 180.
— választott bírónak 774.
Kizárólagos illetékesség 2., 9., 33., 39., 42., 583., 589., 639., 697., 702., 717., 718., 725., 728., 733.
— — belföldi ingatlanokra 43.
Konok perlekedés 544.
Korlátozása az ügyvédi meghatalmazásnak 105.
Kölcsönös kérelemre új határnap, érdemleges tárgyalásra 191.
— leszámolás költségre befolyás 426.
Költözködési határidő bérletnél 628., 632.
Költség 424—435., lásd «Perköltség» is.
— az alapperbeli 572.
— birósági hivatalnok stb. vétkessége 435.
— biztosítása l.: «Perköltségbiztosíték».
— egyezség esetében 432.
— előkészítési kötelesség elmulasztásából 203.
— előleges bizonyításnál 386.
— előlegezése 295., 349., 364.
— engedelmetlen tanu ellen 296., 303., 313.
Költség engedelmetlen szakértő ellen 357.
— fellebbezés visszautasítása 490.
— — visszavonása 496.
— fellebbezési eljárásban 508.
— fellebbezési kérelem vagy ellenkérelem változtatása 495.
— felek időmulasztása miatt 425.
— fizetési meghagyásban 605.
— a főkövetelés miatt 8.
— halasztás esetében 221., 431.
— holtnaknyilvánítási eljárásban 742.
— iránti intézkedés az ítéletben vagy határozatban 424.
— ítélet kiigazítása és kiegészítése esetén 408., 409.
— a jogkeresés és jogvédelemből 425—428.
— keresettől elállás következtében 186.
— késedelmes előterjesztés esetén 431.
— kiskorúság meghosszabbítási eljárásban 715.
— megállapítása az összegnek 424.
— meghatalmazás nélküli fellépésnél 110.
— meg nem térítése, pergátló kifogás 180., 182.
— megtérítése, egyetemlegesen felelős felek 429.
— — idézés ismétlése esetén 439.
— — sikertelen támadó vagy védőcselekményért 430.
— szakértő részére 364.
— tanu részére 314.
Körjegyző közreműködése kézbesítésnél 151., 157.
Kötelezettség teljesítésére határidő 397.
Kötelező ereje a végzésnek 419.
Kötelezőjegy meghagyásos eljárásban 620.
Kötjegyekkel való bizonyítás 322.
Követ által okiratok hitelesítése 335.
Követelés alapja, közbenszóló ítélet 391; a fellebb. eljárásban 506.
— átszállásának költsége 428.
— felemelése 8.
— lejárata per alatt 396.
— leszállítása 8.
— mennyiségének belátás szerinti megállapítása 271.
Követelések elkülönített tárgyalása 185, 232, 258.
Következménye a mulasztásnak 436, 437.
— a szakértő elmaradásának 357.
— a tanu elmaradásának 296, 297.
— a tanuságtétel megtagadásának 303., 313.
Következtetés ténykörülményekből tényállítás valóságára 273.
Közadós eskü alatti kihallgatása 374.
Közbenszóló ítélet 391; esetén fellebbezési határozat 807, a félbeszakadt eljárás folytathatása tárgyában 465.

Közbenszóló kérdések a kiküldött v. megkeresett biró eljárásából folyóan 282.
— kérdésekben nincs helye előkészítő irat kézbesítésének 253.
Közerkölcsiség, nyilvánosság kizárása 207.
Közgyülési határozat megtámadása iránti perek 2.
Közhatóságnál levő szemletárgy megtekintése 343.
— őrzött okiratok megszerzése 329.
Közhitelességgel felruházott személy 315.
Közhivatalnok tanuskodása 299.
Közigazgatási hatóság hatásköre 234
— — előtti eljárás megindítására határidő 234.
Közintézet, illtk. 21.
— külföldi illtk. 27.
Közjegyző mint fél 95.
— irodaszemélyzete 159.
— tanuságtétel alól felmentése 299.
— útján közlése a választott bírónak és felhivás 770—772.
Közjegyzői felmondása a bérleti szerződésnek 637.
— okirattal való bizonyítás 319.
Közjegyzőnél őrzött okirat beszerzése 329, 343.
Közlés választott bíró megrendeléséről 770.
Közlése bizonyítékoknak előkészítő iratban 195.
— iratoknak a szakértőkkel 359.
Közkereseti és betéti társaság eskü alatti kihallgatása 374.
— társaság és tagjai közötti perek 2.
Közlési módja a határozatoknak 399.
Közokiratok bizonyító ereje 315, 316.
— külföldi bizonyításfelvétel 283.
Közokiratokban kötelezett készpénz vagy helyettesíthető ingóságok iránti kereset 1.
Közös okirat 325, 327.
Közösség a pertársaság előfeltétele 78.
Közrend 207.
Község, illetékesség 24.
— ellen indított kártérítési perek 2.
Községek tisztviselői stb. elleni kártérítési perek 2.
Községi biráskodás 755—766.
— illetőség, házassági perekben 39.
— közeg, közreműködése kézbesítésnél 151, 157.
Községnek kézbesítés 160, 163.
Közszerzeményi jogot tárgyazó perek illtk. 43.
Közszolgálatban álló személy idézése 294. ugyanaz mint szakértő 355.
Köztudomás az érték meghatározásában 5.
— a hatáskör megállapításában 10.
Köztudomása a képviseletnek 75.
Köztudomású tények 267.
Közvetlen átvétele iratnak a jegyzőtől 170.
— tudomása az egyik félnek 371.
Közvetlenség elvének megsértése 504.
— itélethozatalnál 392.
Közzététel hirdetménnyel 174. 176, 177.
— a hirdetményi táblán 177
— útján kézbesítés 183, 177.
Kulcsa az értékmegállapításnak 5—8.
Kúria birói kizárása 64.
— hatásköre felfolyamodási ügyekben 550.
— illetékességi összeütközésben 1., 2.
— mint felsőbiróság 4.
— mint felülvizsgálati biróság, hatáskör 525.
— tanács összeállítása 55.
Külföld, viszonosság keresetekre illetk. 46.
Külföldi alapítványok. illtk. 27.
— bányatársulat, illtk. 27.
— birói hatóságok megkeresései 16, 17.
— bizonyításfelvétel 283.
— — külföldi törvénynek megfelelve. 284.
— egyesületek, illetk. 27.
— hatóságok megkeresései 172.
— hivatalokban alkalmazott belföldiek, illtk. 20.
— honossal szemben a külföldi birói illetékesség megállapitható 46.
— illetékesség viszonosság elvéből 46.
— itéletek érvényessége 414.
— jog, bizonyíték 268.
— — szerint törvényes képviselő fellépése 74.
— — szerinti eljárás teljesítendő 16.
— kereskedelmi könyvek 322.
— — társaságok illtk. 27.
— képviselőség illtk. 27.
— meghatalmazás hitelesítendő 100.
— okiratok 321.
— perképessége 74.
— perköltség biztosítása 124, 125.
— részére kézbesítés 172.
— — postára feladás 155.
— szegénységi jog 112.
— területenkivüliség 9.
— testületek iletk. 27.
— vagyontömegek illtk. 27.
Külföldiek házassági perei 641.
Külföldön kézbesítés 172.
— kézbesítésnél perfelvételi időköz 145.
— kiállított okiratok 315, 335.
— teljesítendő megkeresések 18.
Külön fellebbviteli kizárása: lásd «Fellebbvitel».
— éljárás tárgya, pergátló kifogás 180.
— jegyzőkönyvek 244.
— ügybiróság 2, 9, 33, 39, 42, 639.
Különélés elrendelése a fellebb. elj.-ban 677.
— — ideiglenesen 674.

Különös felhatalmazás egyezségre stb. 73.
— — házassági perben 643.
— — pervitelre 72.
— meghatalmazott 153.
Különszerű szokások bizonyítása 268.
Külső hiányok az okiraton 320.

L

Lakáson hagyandó értesítvény kézbesítésről 157., 158., 163.
— kézbesítés 156., 157.
— — királyi ház tagjainak 173.
— — területenkivülinek 173.
— megesketése a félnek 375.
— tanúkihallgatás 290.
Lakásváltoztatás 213.
Lakhely 129., 155., 401.
— általános illetékesség 19.
— hiánya 21.
— illetékesség 19., 643.
— ismeretlen 21.
— több között mindegyikre illetékesség 19.
— utolsó 21.
Lakhelye a szegény félnek 115.
Lejárandó szolgáltatások 131.
Lejárata a követelésnek per folyamán 396.
Lelkész kizárt tanu 298.
— titoktartása 298.
Lemenő képviseleti joga 94.
Lemondás esetében itélet 390.
— a fellebbvitelről 410.
— igényről jegyzőkönyvbevétele 244.
— szabálytalanság kifogásolásától 223.
— szóbeli fellebbezési tárgyalásról 512.
Leszállítása a kereseti kérelemnek 8., 188.
Leszámolás kölcsönös a költségre befolyással 426.
Leszármazási táblák megszerzése 228.
Letétel, birói, perköltség biztosítására 127.
— a kézbesítés helyett 157., 163.
Letétele a szakértők költségeinek 364.
— a szemle költségeinek 349.
— a tanuk költségeinek 295.
— a választott birósági határozat eredetijének 782.
Levélboríték kézbesítésnél 168., 169.

M

Magánjog szabályai perképességre nézve 70.
Magánjogi hatályai a fizetési meghagyásnak 602.
— — a kereset kézbesítésének 147.
— hatályok a kereset beadásával fentartva 184.
Magánokirat bizonyító ereje 377.
— valódisága 336.
— szövegének valódisága iránti vélelem 337.
Magánokirat valódiságának bizonyítása 338.
Magánvállalatnál alkalmazott idézése 294.
Magyar állampolgár 124.
— — külföldön 20.
Magyarázása a kézbesítőnek 171.
Makacssági itélet lásd: «Mulasztási itélet».
Marasztalás kérelmen túl 394.
Más állambeli jogszabályok, helyi és különszerű szokások, statutumok bizonyítása 268.
— hatósági eljárás megelőzése, pergátló kifogás 180.
— tárgy követelése beállott változás következtében 188.
Másolat bizonyító ereje 334.
— a birói egyezségről 423.
— az előkészítő irat mellékleteiről 198.
— hitelessége 327.
— iratokról 252.
— az itéletről 405.
— a keresetről 133.
Másolatok tárgyalási jegyzőkönyvekről és iratokról 252.
Megakadályozása a félnek 471.
— a tanunak 289., 290.
Megállapítása az alapnak közbenszóló itélettel 391.
Megállapítása a bérösszegnek 6.
— biztosíték mennyiségének 126.
— elmaradt haszonnak 271.
— az értéknek 5—8, 476.
— a felülvizsgálati költségnek 513.
— haszonvételek értékének 6.
— ingatlan értékének 5., 6.
— járadék értékének 6.
— a jogerőnek 410.
— kárnak 271.; esküvel 372.
— a költség összegének 425.
— a peres tárgy értékének 5—8, 476.
— számadási kötelezettségnél értéknek 6.
— számadások helyességénél értéknek 6.
— szolgalom értékének 6.
— szőllők értékének 5.
— a tényállásnak 225.
Megállapítási kereset, illtk. 40.
— — jogállapot biztosítására 130.
— — jogviszony vagy jog fennállása iránt 130.
— — okirat valódisága iránt 130.
— — számadási kötelezettség iránt 130.
— keresete alperesnek felperes mulasztása esetén 439.
Megállapodás eskü iránt 231, 377.
— választott bíróság iránt 768, 769.
Megbizott kézbesítések átvételére 154.
— tanuságtétele 300.
Megegyezés határnap elmulasztása iránt 238.
— határidő megrövidítése iránt 450.
— szünetelés iránt 475.

Megelőző eljárásbeli költségek fedezetlenségének kifogása 180.
Megengedhetősége a fellebbezésnek 476, 477.
— a felfolyamodásnak 548., 549.
— a felülvizsgálatnak 321., 322., 522—526, 535.
— a kérdéseknél 225,
Megesketés kiküldött vagy megkeresett biró útján 375.
Megesketése a félnek mellőzve 375.
Meghagyás itélet erejével bír 614.
— kibocsátásnak megtagadása 608., 610.
— okiratok és bizonyitékok elhozatalára 143.
Meghagyásos eljárás 606—620; ellentmondás kizárása 618; idézés 615; itélet 622; kereset kellékei 606., 607; kifogás elkésve 615; kifogás hatálya 616; váltó stb. ügyekben 606—620.
Meghallgatás lásd «Kihallgatás» is.
— elnapolási kérvényre 238.
— határidő meghosszabbitása vagy megrövidítése tárgyában 450.
— külföldi bizonyitásfelvétel iránt 283.
— szakértők száma iránt 350.
Meghallgatása a feleknek 253.
Meghatalmazás alakja 100.
— bemutatása 100.
— felmondása 107.
— hiányának utólagos orvoslása 505.
— hitelesítése 100.
— igazolása 100.
— jegyzőkönyvbe vétele 101.
— nélküli fellépés 110.
— per vitelére 104.
— pótlására határidő tüzés 110.
— terjedelme és tartalma 105.
Meghatalmazott, birókizárási ok 59.
— életkora 95.
— képviseletre nem jogosult 110.
— által képviseltetés 95.
— képtelenség érthető előadásra 111.
Meghatalmazottak többsége 109.
— és ügyvédek 95—111.
Megindítása a pernek 147.
Megjegyzések a jegyzőkönyvezés ellen 247.
Megjelenés idézés nélkül 146.
— az ülés folyama alatt 446.
Megjelenése a félnek 95.
— — erre felhivás 226.
— — a megbizott mellett 99., 108.
Megjelölése a beadvány mellékleteinek 129.
— a bíróságnak 129., 401.
— a bizonyitási eszközöknek 129., 225., 383., 384., 481.
— a szemle tárgyának 383.
Megkeresés áttétele illetékes bírósághoz 278.
— birói segély iránt 13—18.
— bizonyitásfelvétel iránt 283.
Megkeresés megküldése az illetékes bírósághoz 15.
— megtagadása 16., 17.
— útján tanukihallgatás 313., 389.
— választott bíróság részéről 778.
Megkeresései külföldi birói hatóságnak 16.
Megkeresett biró által megkeresés 278.
— — bizonyitásfelvételének ismétlése és kiegészítése 276.
— — előtt felmerült vita 282.
— — a határidő meghosszabbitása vagy megrövidítése tárgyában 450.
— — jogai a bizonyitás felvételnél 282.
— — megbizatásának feltételei 274.
— — útján személyes megkérdezése a félnek 226.
Meg nem jelenés lásd: «Mulasztás» is.
— — — következményeinek alkalmazása meghatalmazás hiánya esetében 110.
— — — mérlegelése fellebbezésnél 504.
— — — — személyes idézésnél 227.
Megkisérlése az egyezségnek 231.
Megnevezése bizonyitékoknak a tárgyalás bezárásáig 221.
Megnyitása a bezárt tárgyalásnak 237.
— a tárgyalásnak az elnök által 224.
Megosztása a perköltségnek 429.
— a tárgyalásnak 232.
Megsemmisítése az okiratnak 327.
Megsértése birói hivatali kötelességnek 563., 564.
— a bíróságnak, ellenfélnek stb. 210.
— perbeli szabályoknak 223.
— valamely okiratnak 320.
Megszakadása a határidőnek 473.
Megszünése a biztositékadás okának 124.
— meghatalmazásnak 106., 107.
— a pernek 446., 475.
— a szegénységi jognak 118.
Megszüntetése a büntetőbirósági itéletnek 563.
— az egyesítési határozatnak 236.
— az elkülönítési határozatnak 236.
— a felfüggesztési határozatnak 236.
— a házassági vagyonjogi keresetnek 694.
— a perköltségnek 426., 432.
— a pernek pergátló kifogás alapján 182.
— — — körülmény miatt 505.
Megtagadása a bíróválasztásnak 770., 771., 775.
— a bizonyitásfelvételnek 222.
— a dolog átvételének 381.
— a jegyzőkönyv aláirásának 247.
— a jogsegélynek 15—17.
— a kézbesítendő irat átvételének 166.
— a megkeresésnek 16., 17.
— a mulasztás következményeinek 442—444.

Megtagadása okirat felmutatásának 317., 325.
— a tanu által 308.
— — iránt eskü alatti vallomásnak 327.
— — mint szemletárgy megszemlélésének megtagadása 343.
— perbebocsátkozásnak előző költségek miatt 439.
— a szemle tárgyának az ellenfél által 325—327.
— a szemlének hatóságnál levő tárgyakra 343.
— — harmadik által 344, 345; e miatt költség és kár 346.
— a tanuságtételnek 299., 302., 303., 313.
— a tanuzási eskünek 303., 313.
— a vallomásnak fél eskü alatt kihallgatásánál 376.
— véleményadásnak a szakértő által 357.
Megtámadása a választott-birósági itéletnek 784., 785.
Megtekintése az eredeti okiratoknak 133., 136., 323.
— a periratoknak 252.
Megváltoztatása a fellebb. kérelemnek 495.
— az illetékességi körülményeknek 49.
— az itéletnek 406.
— a keresetnek 188; a fellebbezési eljárásban 494.
Megvizsgálás korlátai és terjedelme a fellebb. eljárásban 503.
Megvonása a szegénységi jognak 118.
Méhmagzat jogai 70.
Mellékbeavatkozás 84—88.
— jegyzőkönyvbevétele 86.
— költsége 433.
Mellékbeavatkozó idézése a fellebb. tárgyalásra 487.
Mellékkövetelés lásd «Járulék» is.
Mellékkövetelésre marasztalás kérelmen túl 394.
Mellékkötelezett pertárs illtk. 77.
Melléklendő irat a jegyzőkönyvhez 245.
Mellékletek bizonyító ereje 534.
— a tárgyalási jegyzőkönyvhez 244., 245.
Mellőzése a fél megesketésének 375.
Mennyiség bizonyítása 271.
Méltányos érdek sértése, nyilvánosság kizárása 207.
Mérlegelése bizonyítékoknak 270.
— meg nem jelenésnek személyes idézésnél 227.
— a fellebb. eljárásban 505.
Miniszterek kihallgatása 298.
Minősített beismerés hatálya 264.
Módosítása a kereseti kérelemnek 245.
Mulasztás időpontja 438.
— következménye 436., 437.
— következményeinek megtagadása 442—444.
Mulasztás következményeire figyelmeztetés 437.
— pótlása 437.
Mulasztása az előkészítő eljárásnak 259.
— az érdemleges tárgyalásnak 445., 446.
— a fellebbezési tárgyalásnak 510.
— határnapnak vagy határidőnek és költség 431.
— a kereset közlésének 443.
— perfelvételi határnapnak 440., 446.
— az alperes részéről 440., 446.
— a felperes részéről 439., 446.
— pertársnak 80., 81.
— szakértőnek 357.
— tanunak 296., 297.
— tárgyalásnak a felek részéről 445., 446.
Mulasztási itélet 440., 443—445.
Mulasztó félnek költségben marasztalása 431.
Munka teljesítésére határidő itéletben 397.
Munkaadó és munkavállaló közti per 1., 2. e.
Munkadíj felek részére meg nem állapítható 425.
— szakértők részére 364.
Munkás elleni per, illtk. 1., 2., e., 26.
Munkavállalkozó és munkaadó közti per 1., 2. e.
Műnek hiánya, előleges bizonyítás 381.

N

Naplói az alkuszoknak 322.
Napszám szegénységi jogban 112., 115.
Naptári meghatározása a határidőnek 449.
Negotiorum gestor 75., 110.
Nehézség tanukihallgatásnál 289.
Nem emlékezés, nemtudás értelmezése bizonyító kötelezettségre befolyás 266.
Nemzeti ünnepnap és határidő 538.
Nemzetközi jog, területenkivüliség 9.
— megállapodások megkereséseknél 16.
— — és jogszabályok tanukihallgatásra nézve 290.
Nemzésből származó igények 1.
Neve a félnek és képviselőnek, keresetlevél kelléke 129., 140.
— a bíráknak, jegyző és tolmácsnak, a jegyzőkönyv kellékei 243.
— — stb. az itélet kellékei 401.
Néma kihallgatása 229.
— megesketése 311.
Névhiba az itéletben 407.
Nyelvét az iratnak nem értő fél 168.
Nova a fellebbezési eljárásban 495., 498., 510.
— a felfolyamodásban 554.
— a felülvizsgálati eljárásban 535.
— az egyik fél megjelenésénél 539.

Nova mint perújítási ok, lásd: «Uj tényállítás és bizonyíték».
Nő mint meghatalmazott 95.
Nyilatkozat elmulasztása 225.
— pótlása a fellebbezésnél 498.
Nyilatkozata a feleknek csatolt okiratokra 335.
— — jegyzőkönyvezésnél 244., 245.
— — a szóbeli tárgyaláson 225.
Nyilatkozatok jegyzőkönyvbe vétele 244.
— pótlása a fellebb. eljárásban 498.
Nyilvános előadás a fellebb. eljárásban 512—519.
— — a felülvizsg. eljárásban 545.
Nyilvánosság 206.
— kizárása 207., 208.
— — esetében bizalmi személyek 207.
— — miatt fellebbezés 504.
— — tilos közzététel 207.
— vagy kizárása kitüntetése a jegyzőkönyvben 243.
Nyilvánvaló vétség 435.

O

Ok a biró aggályosságának kimondására 63.
— — — kizárására 59.
— szakértő kizárására 353.
— tanuságtétel megtagadására 299., 301.
— választott bíróságtól visszalépésre 773.
Oka a tanu tudomásának 336.
Okirat aggályossága 320.
— aláírás bizonyitása 338.
— mint beadvány melléklete 133., 136.
— beszerzése az elnök által 204.
— — közjegyzőtől vagy közhatóságtól 329.
— birói megőrzése 339.
— bizonyítás ajánlása 133.
— bizonyításfelvétel 283.
— mint bizonyíték 315—339.
— bizonyító ereje 315—317.
— csatolása 339.
— egyszerű másolatának bizonyító ere 334.
— előterjesztése a tárgyaláson 143.
— eredetijének beszerzése bíróságtól, közhatóságtól, közjegyzőtől 328., 329.
— érvényességére vonatkozó különös törvényes rendelkezések 319.
— felmutatásának elrendelése 326.
— felmutatása a bizonyító fél által 133., 251., 323., 326., 334.
— — az ellenfél által 325—327.
— — megkeresett vagy kiküldött biró előtt 331.
— — a tanu által 308.
— — a váltóeljárásban 608.
— fizetési meghagyásos eljárásban 290.
Okirat fordítása 332.
— fordításra felhivás az elnök által 204.
— hamisítás perújítási ok 563., 564.
— hatáskör és illetékesség kimutatása végett 129., 140.
— hollétének kiderítése 327.
— irás bizonyítása összehasonlítással 338., 339.
— kiadására külön per 310.
— közlése ügyvédek között 202.
— közokiratok 315.
— közös 325.
— letétele a bíróságnál 308.
— magánokiratok 317.
— megtekintése 133., 308., 333.
— — a jegyzőnél 201.
— melléklése 339.
— szabad mérlegelése 318.
— valódisága 335., 336.
— — valótlanságának megállapítása iránti kereset 130.
— valódiságának vélelme 337.
Okirati személy, tanúságtétel megtagadása 300.
Okiratok megsemmisítése iránti eljárás 749—754.
Okiraton levő hiányok 320.
Okirattal bizonyítás más bizonyítás kizárásával 330.
Okok előadása az itéletben 270.
Olvasni nem tudó feleknek megmagyarázandó a kézbesítés 168.
Orvos tanúságtétel alól felmentése 299.
Orvosi bizonyítvány kiskorúság meghosszabb. iránti elj.-ban 720.
Osztályperek ingatlanra illtk. 39.

Ö

Önhibáján kivül mulasztás 280., 451.
Örökbefogadás, biró kizárásának oka 59.
Örökösödést tárgyazó perek, illtk. 43.
Örökösök, ismereteseknek elhallgatása és birság 175.
Összehasonlítása a kéziratoknak 338., 339.
Özvegyi jogot tárgyazó perek, illtk. 43.

P

Parancsnoka a katonai épületnek 165.
Per egyesítése 233.
— megszünte 446.
— megszüntetése pergátló kifogás alapján 182.
— szünetelése 446.
— tárgyának értéke 5., 6.
— ujra indítása, költségmegtérítés 186.

Per vitelére meghatalmazottnak kézbesítés 154.
Perbebocsátkozás előtt pergátló kifogás 180.
— megtagadása 439.
Perbehivás 89—93., 189.
— jegyzőkönyvbe vétele 90.
Perbehivása egy harmadiknak 89—92.
Perbehivó és perbehivott közti jogviszony 91.
Perbejelentés váltóra néze 30.
Perbelépése a jogutódnak 465.
Perbeli cselekménye a meghatalmazottnak 108.
— cselekvőképesség hiányában végrehajtás 395.
— cselekvőképességgel nem biró alperes, illtk. 26.
— meghatalmazott 95., 100—106.
— mellékbeavatkozó 88.
— mutasztás 438.
Perbiztosíték 125.
— pótlása 126.
Perfelvétel helye 143.
Perfelvételi határnap 133., 145.
— — egyuttal érdemleges tárgyalásra 441.
— — elhalasztása 179.
— — elmulasztása 439; e miatt fellebbezés 477.
— — új keresetre 190.
— — vasárnap és ünnepnapra 144.
— tárgyalás 178—193.
— — ismeretlen tartózkodású alperes ellen 145.
— — követelés elismerése, költség 427.
— tárgyalásnál a szóbeli tárgyalás szabályai 193.
— tárgyaláson kereset előadása 178.
Perfelvételre és érdemleges tárgyalásra idézés 192.
— idézés 143.
Perfüggőség 147.
— a fellebb. eljárásban 486.
— pergátló kifogás (hivatalból) 180.
Pergátló kifogások 180—183.
— — eldöntése 181., 182.
— — elvetése esetében eljárás folytatása 181.
— — — a fellebbezési eljárásban végzéssel 499.
— — házassági perben 664.
— — perbebocsátkozás előtt előterjesztendők 180.
— — tárgyában itélet csak kihirdetendő 399.
— — — itélet a fellebb. eljárásban 418.
— — a per érdemével együttes tárgyalása 181.
— kifogást elvető határozatnak fellebbezéssel megtámadása 181.
— körülmény a felülvizsg. elj.-ban 540.
Pergátló körülmény hivatalból figyelembe vétele 183., 443.
Perindítás hatálya 147.
— hatályának fenmaradása 439.
Periratok, másolat és kivonat 252.
Perképesség 70—76.
— elvesztésre 106., 466.
— hiánya 76., 140., 141.
— — házassági vagyonjogi perekben 690.
— — pergátló kifogás 180., 182.
— házassági perekben 643.
— kiskorúak 70—72.
Perköltség 424—435.
— alaptalan szaporítása 430.
— alperes vétlensége esetén 427.
— biztosíték 124—128.
— — fellebb. eljban 499.
— — időközbeni lefizetése 182.
— — mennyisége 126; ennek kérdésében fellebbvitel kizárása 182.
— — módja 127.
— — nem adásának kifogása 180.
— — per folyamában 125.
— — iránt viszonosság 124.
— biztosítása külföldi részéről 124., 125.
— iránt intézkedési kötelezettség 424.
— kérdésében felülvizsgálat 545.
— kölcsönös megszüntetése 426.
— követelés átszállása 428.
— -ben marasztalás 425; birói hivatalnok ellen 435; fellebb. elj.-ban 508; felülvizsg. eljban 543.
— megoszlása pertársak közt 429.
— mellékbeavatkozásból 433.
— összegének megállapítása 424.
— ennek kérdésében fellebbvitel kizárása 182.
— viselése 430., 431.
— — kérdésében kérelem nélkül határozat 394.
Perköltséget a szegénységi jog nem érinti 114.
Perköltségre előzetes végrehajtás kizárása 417.
Permegszünés 446.
Permegszüntetés tárgyában határozat 182.
Pertárgy értéke 1.
— a fellebbviteli eljárásban 5.
— — közlése a keresetben 129.
Pertárs 7., 76—81.
— beavatkozó 88.
— eskü alatti kihallgatás 374.
— fizetési meghagyásos ügyben 590.
— illetékesség 77.
— önállósága 79.
— pertársát képviselheti 95.
— rendelkező cselekményei 80.
— valamennyi idézése 81.
Pertársak perköltség tekintetében 429.

Perujítás 563., 574.
— alapja 563., 564.
— alapper költsége és kár 572.
— bizonyítékok előző mellőzése miatt 563.
— büntetendő cselekmény miatt 563., 564.
— egyezség ellen 563., 565.
— együttes tárgyalása az alapperrel 572.
— eldöntés 571., 572.
— eljárás 564., 569., 571—574.
— elkésése és kizárása 571.
— előfeltételei 563., 564.
— előzetes megvizsgálás 571.
— határidő a kereset beadására 567.
— holtnak nyilvánítási eljárásban 744.
— illetékesség 566.
— kérdése a fellebb. eljban 506., 574.
— kereset tartalma 569.
— kizárása kiskorúság meghosszabbítása tárgyában 715.
— másodszor 564.
— tanács szabálvellenes alakítása miatt 563.
— új bizonyítékok alapján 563., 564.
— végrehajtás felfüggesztése 572.
— visszautasítása 571.
Perujítási okok 561—565.
— tárgyalásra idézés 570.
Perujításra nézve általános szabályok alkalmazása 568.
Pervezetése az egyesbirónak 217.
— az elnöknek 209., 212., 214., 224., 225.
— a tanácsnak 267., 208., 211., 214., 215.
Pervezetési bíróság végzései 119., 419., 548—562.
Pervitelre különös felhatalmazás 72.
Példányok előkészítő iratnál 489.
— észrevételeknél fellebb. eljban 512., 513.
— fellebbezésnél 487.
— keresetnél 134.
— irásbeli beadványoknál 137.
— pótlása a jegyző által 134.
— szóbeli tárgyalás iránti kérelemnél fellebb. eljban 512.
Pénzbirság 213., 791.
— okirat valódiságának megtagadásánál 336
— tartózkodási hely vagy örökös elhallgatása esetében 175.
Pénzbüntetés 791.
— behajtása 791.
— engedelmetlen szakértő ellen 57.
— — tanú ellen 303., 313.
— leszállítása tanunál 297.
— rendzavarás vagy sértés miatt 210.
— visszavonása 419.
Pénzösszeg teljesítés helyett, fizetési meghagyásos eljban 590
Pénzügyi hatóság befolyása szegénységi jognál 118., 119.
Pénzügyőrség személyzetének idézése 164.
Polgári állása a félnek a keresetben megjelölendő 129; az itéleti kiadványban 401.
Polgári perút kizárása, pergátló kifogás 180.
Posta, kézbesítés 151., 155., 157., 163.
Postai közeg hanyag kézbesítése 171.
Postán ajánlva kézbesítés 162.
Postára feladás, eljárás félbeszakadásának megszüntetése esetén 468.
— — útján kézbesítés 155. 169.
Pótlása a fellebbezési beadványnak 486.
— a fellebbezés példányainak 484.
— a keresetnek 140., 141.
— nyilatkozatoknak a fellebb. elj.-ban 498
— perbiztosítéknak 126.
Pótlások a jegyzőkönyvben 247.
— közlése 261.
Póttag a bíróságnál 56.
Præsumptio juris 272.

R

Rajzok beszerzése 228.
Rendelkező cselekményei a pertársnak 80.
— nyilatkozatok a tárgyalási jegyzőkönyvben 244., 245.
— rész elkülönítése az itéletben 401.
Rendfentartás a szóbeli tárgyaláson 209.
Rendőrség személyzetének idézése 164., 294.
Rendreutasítás 213.
Részben perlése a követelésnek 7.
Részitélet 388.
— alperes részben mulasztása esetén 440.
— részben elismerés esetén 390.
— visszahelyezési perben 579.
Részleges egyezség 231.
Rokon mint meghatalmazott 95.
— tanuskodása 299., 300.
Rokonsága a birónak 59.

S

Segéd kezéhez kézbesítés 158., 163.
Semmiségi házassági perben felek figyelmeztetése 669.
— kereset házassági perben 654.
Sértő kifejezések a tárgyaláson 210., 213.
Sógorság biró kizárási ok 59.
— tanuságtétel megtagadása 299.
Sommás határper 1.
— — illtk. 39.
— visszahelyezési per: eljárás 575—582; fellebbezés 476; hatáskör 1; ideiglenes intézkedés 580; illetékesség 39; tárgyalás a helyszinére kitüzése 577; végleges határozat 581.
Sorrend a tanuk kihallgatásánál 304.
— az ügyek felhivásánál 218.

Siket és siketnéma kihallgatása 229.
Siketnéma megesketése 311.
Sürgős eset, előleges bizonyításfelvétel 384.
— esetben elnök intézkedése házassági perben 674
Sürgősség 110., 145., 381., 382., 384., 455.
— bérleti ügyekben 631.
— birtokháborítási ügyekben 580—582.
— esetében terület átlépése 13.
Szabad mérlegelése az aláírás valódiságának 338.
— — a bizonyítékoknak 270.
— — a fél vallomása bizonyító erejének 376.
— — külföldi bizonyitásfelvétel használhatásának 283.
— — külföldi kereskedelmi könyvek bizonyító erejének 322.
— — megállapított kár összegének 271.
— — nyilatkozat nem tagadásának 266.
— — okiraton levő törléseknek stb. 320.
— — tényállítás valósága vagy valótlanságának 270.
Szabályrendelet felmondás és költözködés tárgyában 624., 626.
Szabálytalanság ellen felszólalás 223; a fellebb. eljárásban 500; a felülvizsg. eljárásban 538; jegyzőkönyvbe vétele 223.
Szakértő tanúk 366.
Szakértők 350—367.
— állandó alkalmazottak 350., 358.
— bírói szemlénél 348., 381.
— bizonyításfelvétel 358., 363.
— együttes véleményadása 362.
— eljárási kötelesség 354., 355.
— előleges bizonyítás 385.
— esküje 358.
— fellebb. eljban 501.
— felfolyamodás 364.
— felmentése a kiküldött vagy megkeresett bíró által 356.
— hivatalból alkalmazása 271., 381.
— indítványa felek meghallgatása, tanuk kihallgatása stb. iránt 359.
— járandóságának megállapítása 364.
— kérdezési joga 359.
— késedelme 357.
— kifogásolása 352., 353.
— kinevezése 350., 351.
— költsége 364.
— meg nem jelenése és véleményadás megtagadása 357.
— meghallgatása mennyiség megállapításában 271.
— — okiratok összehasonlításában 338.
— megnevezése 350., 351.
Szakértők számának korlátozása 350.
— szemle tárgyának megvizsgálásánál 360.
— véleménye 359., 361—363., 367.
— — hatósági felülvizsgálata 367.
— — jegyzőkönyvbe vétele 244.
— — nem kielégítő 363.
Szakértőkre a tanukra vonatkozó szabályoknak alkalmazása 365.
Szállásadó és utas közti perek 1., ezekben az itélet végrehajthatósága 415.
Száma a szakértőknek 350.
Számadás helyessége 255.
Számadási per 130., 255.
— perben érték megállapítása 6.
— — illetékesség 35.
Szám- vagy számadási hiba az itéletben 407.
Számlakövetelés, kereskedők és iparosok 31., 32.
Számlabeli követelések 130., 255.
Számvevőszék elnökének kihallgatása 298
Szavahihetősége a tanunak 306.
Szavatosság, előleges bizonyítás 381.
Szavatosságra felhívás 89—91.
Szavazás nem nyilvános 393.
Szavazatok többsége 781.
Szegénységi bizonyítvány 115.
— jog 112—123.
— — elvonása és megszünése 118.
— — felfolyamodás megtagadás és megvonás miatt 123.
— — képviselő kirendelése 113., 116.
— — iránti kérelem 115.
— — kérése tárgyában a fél személyesen járhat el 122.
— — kieszközlése hamis előadással 117.
— — kirendelése pótolja a meghatalmazást 116.
— — költség, az ellenféltől behajtása 120.
— — körüli határozat 122.
— — perköltséget nem érinti 114.
— — terjedelme 117.
— — ügyvéd helyettesítése 117.
— — — költségének az ellenféltől behajtása 121.
Székhely alatt ügyvezetés helye értendő 25.
Székhelyen kivül megkeresés 13.
Szembeállítása tanuknak 304.
Személyazonosság igazolása kézbesítésnek a jegyzőtől átvételénél 170.
Személyazonosságról meggyőződés idézés nélküli megjelenésnél 146.
Személyes megjelenésre idézés 226; az elnök által 204.
Szemle, bizonyítás 340—349.
— elrendelése előleges bizonyításra 381.
— eredményének jegyzőkönyvbe vétele 244.
— hivatalból elrendelése 340.

Szemle költsége 349.
— tárgya 318., 381.
Szemletárgy beszerzése az elnök által 204.
— elhozatalára elnöki utasítás 204.
— megszemlélésének megtagadása 343.
Szerkesztése az ítéletnek 403.
Szerződés fenn- vagy fenn nem állása iránti per, illtk. 29.
— teljesítése vagy felbontása, illts. 29.
Szerződésből származó kártérítési per, illtk. 29.
Szóbeli előterjesztés a fellebb. eljárásban 482.
— indokolása a fellebbezésnek 514.
— tárgyalás 111., 219., 222., 224., 225.
— — bezárása 237.
— — egyezség 231.
— — előadása a feleknek 219—222.
— — előkészítő eljárás befejezése után 260.
— — fellebb. eljárásban 492—501.
— — felülvizsgálatban 535.
— — házassági perben 663.
— — igazolás és fellebbezés kérdésében 517.
— — iratok betekintése és másolatok vétele 252.
— — ítélet kiegészítése iránt 409.
— — — kiigazítása iránt 408.
— — — kijavítása iránt 407.
— — jegyzőkönyvek 229., 243—252.
— — jogutód belépése tárgyában 465., 470.
— — mellékbeavatkozás tárgyában 87.
— — mellőzése felek akaratából 512.
— — — hivatalból 513.
— — nélküli elintézés fellebb. eljárásban 513.
— — nyilvánosság 206—208.
— — perújítási keresetre 572.
— — pervezetés a bíróság által 232—237.
— — — az elnök által 224., 225., 237.
— — pénzbüntetés, bírság 210., 212—214., 216., 217.
— — rend'enntartás 209—213.
— — szabályai kiterjednek a perfelvételi tárgyalásra 193.
— — tényállítások és bizonyítékok pótlása 261., 262.
— — törvény rendeletére 253.
Szóbeliség 219.
Szokás bizonyítása 268.
Szokásos hivatalos vagy üzleti órák 160.
— irodai órák 159., 163.
Szolgalom értékének megállapítása 6.
— iránti per, illtk. 39.
Szolgálati személy kezéhez kézbesítés 160., 163.
— titok 298.
— viszonyból származó perek 1. § 2. c.
Szolgáltatások feletti ítélet 131.
Szorgalmazása a pernek pertárs által 81.
Szövetkezet perei 34.
Szükséges költség 425.
— tartás, szegénységi jog 112.
Születendő magzatok mint felek 70.
Születés törvényességének megtámadása 696—701.
Szülésznő tanuságtétel alól felmentése 299.
Szünetelése az eljárásnak 446., 447.
— — — a félnek háborúban részvétele miatt 471.
— — — halál következtében 465., 470.
— — — hatálya 473.
— — — mulasztás miatt 443.
— — — perbeli cselekvőképesség elvesztése következtében 466.
— a pernek előkészítő tárgyalás elmulasztása miatt 260.
— — — ügyvédben változás következtében 468.

T

Tagadás eldöntése 266.
Tanács a Kúriánál 55.
— elé terjesztendő a hiányos keresetnek 141.
— eljárása a felülvizsg. előzetes kérdéseiben 529.
— előkészítő eljárás megindítása 255.
— határozata elkésett igazolás esetében 455.
— — meghagyásos eljárásban 608.
— intézkedései elleni felszólalás 224.
— ítélőtáblánál 55.
— megjelölése a kiadványban 422.
— rendbirságok 213.
— tagjai 54., 56.
— törvényszékeknél 55.
Tanácsban változás 392.
Tanácselnök végzi az elnökhez utasított teendőket 57.
Tanácskozás nem nyilvános 393.
— és szavazás 393.
Tanu, általános kérdések 306.
— elmaradásának következményei 283., 296., 297.
— előállítása, idézés mellőzése 292.
— előleges bizonyítás 381., 383.
— esküminta 310.
— figyelmeztetése tanuságtétel alóli felmentésre 299.
— idézése 286., 291., 294., 295.
— — az elnök által 204.
— idézésének költségletételtől függővé tétele 295.
— — mellőzése 295.

Tanu idézésének sikertelensége 293.
— — tartalma 291.
— iratai felmutatásának elrendelése 308.
— ismételt kihallgatása 276.
— járandósága 314.
— kihallgatásának módja 304., 306., 313.
— kiküldött vagy megkeresett biró által kihallgatása 289.
— kizárása 298.
— kora 306., 312.
— költsége 295., 314.
— magával hozatala 287.
— — hozatalára utasítás a kereset elintézésénél 143.
— megesketése 310—313.
— megesketésének mellőzése 312.
— megjelenése tárgyalásnál 143.
— megjelölése idézhetés végett 286., 288.
— megsértése 210.
— ellen pénzbüntetés és elzárás 303., 308., 313.
— szakértő tanú 366.
— szembeállítása 304.
— utólagos esketése 312.
— vallomásának jegyzőkönyvbe vétele 244.
Tanuhoz kérdéseket intézhetnek a felek 307.
Tanukihallgatás Ausztriában 283.
— Bosznia és Herczegovinában 283.
— előlegezése a költségnek 289., 295.
— előzetes bizonyításnál 381., 383.
— elrendelése 286., 289.
— foganatosításának költségletételtől függővé tétele 295.
— helyszinén 289.
— hivatalból 288.
— költségelőlegének pótlása 295.
— külföldön 283.
— megkeresett vagy kiküldött biró előtt 313.
— mellőzése 295., 277.
— módja 304.
— sorrendje 303.
Tanukép kihallgatás szemletárgy megszerzése végett 345.
Tanukihallgatási jegyzőkönyv utólagos beérkezése 283.
Tanuságtétel meg nem tagadhatása 300.
— megtagadása 301., 302.
— — kiküldött vagy megkeresett biró előtt 302.
— — szemletárgy miatt 345.
— megszorítása 298.
Tanuságtétele felmenő rokonnak 299.
— házassági viszonyban levőknek 299.
— a jegyeseknek 299.
— a jogelődnek 300.
— közhivatalnoknak 298.
— közjegyzőknek 299.
Tanuságtétele a lelkésznek 298.
— a lemenőnek 299.
— az orvosnak 299.
— rokonoknak 299.
— az ügyvédeknek 299.
Tanuló, illetékesség 26.
Tárgyalás bezárása 237.
— büntetések és birságok 210., 212., 214., 216., 217.
— egyezkedési kisérletre 139.
— egyezség 231.
— egysége 221.
— elhalasztása és elnapolása 179., 213., 221., 238., 240., 242., 275., 445; a fellebb. eljárásban 489., 491., 502, 510; a felülvizsg. eljárásban 539.
— elhalasztásának költsége 221. stb.
— elkülönítése pergátló kifogásnál fellebb. eljárásban 499.
— elmulasztása lásd: «Elmulasztás» és «Mulasztás».
— előkészítése a keresetben 129., 140.
— előkészítő eljárásban 256., 259.
— érdemleges 206—254.
— — előkészítése 194—205.
— felek előadása 219—222.
— felfüggesztése 234—236., 491.
— helye 143.
— ideje 144.
— iratok megtekintése és másolatok 252.
— ismétlése bíróváltozásnál 242.
— jegyzőkönyv 229., 243—252.
— kezdete kereset előadásával 178.
— kitüzéséről lemondás a fellebb. eljárásban 512.
— megnyitása 224.
— nyilvánosság 206—208.
— perfelvételi 178—193.
— pervezetése a bíróságnak 232—237.
— — az elnöknek 224., 225., 237.
— rendfenntartás 209—213.
— szabálytalanságok miatt felszólalás 223.
— szóbeli 111., 219—222., 224., 225.
— ujból megnyitása 237.
— vasárnap és ünnepnap 144.
Tárgyalási határnapra idézés meghagyásos ügyben 615.
— jegyzék kifüggesztése 218.
— jegyzőkönyv 229., 243—252.
— — bizonyító ereje 534.
— — előzetes elkészítése 504.
— — szerkesztése 245., 247.
— napló sorrendje 218.
— rend fenntartása 209—217.
Társaság, eskü alatti kihallgatás 374.
— feloszlatása iránti perek 2.
Tartalma az itéletnek 401.
— a kérelemnek 136.
— a keresetlevélnek 129.

Tartalma a tárgyalási jegyzőkönyvnek 243—245., 250.
Tartama az eljárás szünetelésének 475.
— az illetékességnek 49.
Tartási kereset 1., perbeli itéletnek végrehajthatósága 415.
Tartózkodási hely elhallgatása, birság 175.
— — illetékesség 21.
— — ismeretlen illetékesség 21.
— — — kézbesítés 174.
Távollevők, kézbesítés 162., 163.
Telekkönyvi feljegyzése a kiskorúság meghosszabbításának 712.
— kitörlési perek, illetékesség 39.
Telep, illetékesség 28.
Teljesítési határidő az itéletben 397.
— — végzésben 419.
— hely, illetékesség 29.
Telki szolgalmak értéke 6.
— szolgalmakat tárgyazó perek, illetékesség 39.
Terhelt dolog illtk. 40.
Terjedelme a felülvizsgálati előadásnak 532.
Termény- és gabonacsarnokok bíróságainak birái elleni kártérítési perek 2.
Területe a bíróságnak 13.
Területen kívüli eljárása a megkeresett bírónak 15.
Területenkívüliség és bérleti vagy haszonbérleti per 9.
— és ingatlan iránti per 9.
Területenkívüliséget élvezőnek kézbesítés 173.
Tervek beszerzése 228.
Testületek, kézbesítés 160.
— illetékesség 25., 34.
Testvér képviseleti joga 95.
Tetszésnyilvánítás a tárgyaláson 209.
Tényállás a fellebb. eljárásban 507.
— a felek által felderítve 225., 226.
— felderítése házassági perben 657.
— felvétele a jegyzőkönyvbe 401.
— és felülvizsgálati eljárás 534.
— hivatalból felderítése 226., 228.
— az itéletben 401., 402.
— kiigazítása 408.
— megállapítása és ellenbizonyítéka 402.
— a pergátló kifogásokat elvető végzésben 401.
Tényállítások jegyzőkönyvbe vétele 245., 258.
— nem tagadva bizonyításra nem szorulnak 266.
— a tárgyalás bezárásáig 221.
Ténybeli állítások és bizonyítékok közlése 194., 196.
— — beismerés 203., 264.
— és jogi alap 77., 78.
Tények kiigazítása 188.
Tiltó törvénybe ütköző megkeresés megtagadandó 15.
Tiltott cselekmény 37.
Titoktartás alóli felmentés 343.
— kötelezettsége 298., 299., 329.
Tolmács alkalmazása 229., 230.
— esküje 230.
— jegyzőkönyv aláírása 247.
— jegyzőkönyvben megnevezése 243.
— közreműködése eskütételnél 311.
— siket, néma vagy siketnéma kihallgatásánál 229.
— személye 230.
Több adós és fizetési meghagyás 593.
— bíróság területén fekvő ingatlan illtk. 39.
— fél együtt perelhet és perelhető 77.
— illetékes bíróság 47.
— járásbíróság között választás 48.
— képviselő 134.
— — közül kihallgatás eskü alatt 374.
— kézbesítési megbizott 154.
— követelés és fizetési meghagyás 593.
— — összeszámítása 7.
— meghatalmazott 109.
— per egyesítése 233.
— pertárs közül kihallgatás eskü alatt 374.
— teljesítési hely illtk. 29.
Többköltség megtérítése 435.
Tömeggondnok fél kihallgatása 374.
Törlések befolyása az okirat bizonyító erejére 320.
— a jegyzőkönyvben 247.
Törvényes bizonyítási szabályok 270.
— határidők 450.
— képviselők 72—74., 76.
— — félként kihallgatása 374.
— — hiánya 75., 76., 180., 505.
— — — pergátló kifogás 180., 182.
— — személyes eljárása járásbíróságnál 95.
— — személyében változás 466.
— vélelmek 272.
Törvényhatóság ellen indított kártérítési perek 2.
Törvényhatósági város közege mint kézbesítő 151.
Törvényhatóságok illetékessége 24.
— tisztviselői stb. elleni kártérítési perek 2.
Törvénynapokra idézés nélküli megjelenés 146.
Törvényszék első fokban hatásköre 2., 42., 583., 642., 696., 705., 718., 730., 737., 770.
— mint felsőbíróság 4.
— határozata a járásbíróság hatásköre tárgyában meg nem támadható 11.

Törvényszék hatáskörébe utasított külön perek 2.
— tagjai többségének kizárása 64.
Törvényszéki eljárás 484., 553.
— — ügyvédi kényszer 94., 96.
Törvénytelen gyermek, atyasági keresetek 1.
Tudakozódás hivatalból 271.
Tudomás oka tanukihallgatásnál 306.
Tulajdoni perek ingatlanra illtk. 39.

U

Új bizonyítékok a fellebb. eljárásban 501.
— kereset a fellebb. eljárásban 494.
— — indítása 189., 190.
— keresetre perfelvétel 190.
— okok érvényesítése házassági perben 667.
— tárgyalási nap kitűzése 443.
— tényállítások, bizonyítékok az elsőbirói eljárásban 188.; fellebb. eljárásban 498.; nyelv. előadás mellett fellebb. eljárásban 515.; felülvizsg. eljárásban 534., 535.
— tények és bizonyítékok a felfolyamodásban 554.
— ténybeli állítás az előkészítő eljárásban 258.; ennek befejezése után 261.
— — állítása a megjelent félnek az ellenfél mulasztása mellett 261., 445.
Újabb határidő kitűzése a kiküldött vagy megkeresett bíró által 281.
Utalvány 620.
Utas és fogadós közti perek 1.
Útbaigazítása a félnek 135., 138., 482.
Útódlás kérdésében fellebbezés 506.
— megállapítása 465.
Utófizetési kötelezettség, szegénységi jognak hamis előadásánál 118.
Utólagos előadás és bizonyítás mellőzése 401.
— esketése a tanunak 312.
— felszámítás korlátozása perköltségnél 424.
— fizetése a díjaknak szegénységi jog elvonása után 119.
— megjelenése a feleknek 446.
Utólagosan ajánlott bizonyítékok mellőzése 222.
— érkezett bizonyításfelvétel 275.
Utolsó belföldi lakhely külföldön tartózkodó belföldinek 20.
— lakhely, illtk. 21.

Ü

Ügy megjelölése a jegyzőkönyvben 243.
Ügyek felhívása, felhívás sorrendje 218.
Ügyek jegyzékének kifüggesztése 218.
Ügyész képviseletre nem szorul 95.
Ügybíróság, kizárólagos 2., 9., 33., 39., 42., 639.
Ügygondnok büntetése, nyilvánvaló vétség miatt 435.
— előleges bizonyításnál 384.
— gondnokság alá helyezési ügyben 723.
— házassági perben 649.
— jogköre 104.
— kézbesítésnél 163., 176.
— költségének előlegezése 434.
— perképtelen személy részére 76.
Ügyvéd bejelentésére felhívás 468.
— díjai iránti keresete, illtk. 36.
— díjtalan képviselete a feleknek 113., 116.
— ellenjegyzése 134.
— felelőssége pénzbirságért 544.
— helyettesének igénye 104.
— — pere illtk. 36.
— irodaszemélyzete 159.
— képviseleti joga 95.
— kirendelése ügyvédi kamara által 116.
— — szegény fél részére a bíróság által 116., 117.
— költség megállapítása 425.
— ellen pénzbirság 213.
— perbeli meghatalmazásának terjedelme 104.
— rendzavarása 213.
— szegény fél képviselete 113.
— — — képviselő díjazása 121., 131.
— személyében változás 468.
— tanuvallomás megtagadása 299.
Ügyvédek és meghatalmazottak 95—111.
— közt előkészítő irat közlése 199.
— — okiratok közlése 202.
Ügyvédi iroda, kézbesítés 156., 159.
— kamara bizottsága 116.
— — értesítése ügyvéd elleni birságról 214.
— kényszer 95—97., 99., 484., 527.
— — előkészítő eljárásban 257.
— — felülvizsg. eljárásban 553.
— — házassági perben 643.
— kizárása váltókifogásban 617.
— képesség elvesztése 468.
— képviselet hiánya 98.
— — nélküli eljárása a félnek 97., 98.
— képviseletre nem szoruló felek 96.
— — szoruló felek 425.
— meghatalmazvány bemutatása 100., 101.
— — hatályának tartama 106.
— — helyettesítés 104.
— — korlátozása 105.
— — terjedelme 104.
Ügyvédjelölt mint helyettes 96.
Ügyvédnek kézbesítés 153.

Ünnepnap és határidő 539.
Ünnepnapra idézés 144.
Üzleti helyiségben kézbesítés 158.
— órák, kézbesítés 160., 163.

V

Vagyon felfedezése 373.
— illetékesség 27.
Vagyonában kár mint tanuságtétel megtagadhatásának oka 299., 300.
Vagyoni kérdések házassági perben 656.
— viszonyok, szegénységi jog 115.
— — változása, szegénységi jog 118., 119.
Vagyonjogi perek az érték szerint 1.
Vagyonkezelésből felmerülő perek 35.
Vagyontömegek, illetékesség 25.
Vakarások befolyása az okirat bizonyító erejére 320.
Válaszirat elmulasztása felülvizsg. eljárásban 535., 539.
— a felülvizsgálati kérelemre 531.
Választás szerint bíróság 26—41.
Választott bírák elleni kártérítési perek 2.
— bíróság 767—787.; általános többség dönt 781.; bírák száma 768.; bíráskodás el nem vállalása 773.; bíró közlése 770.; bíróság által kinevezve 772.; bíró kifogásolása 774.; bíróság késedelmeskedése 780.; egyezség 782.; ennek hatálya 783.; egyhangúság hiánya 781.; eljárás 776.; eredeti határozatának megőrzése 782.; határidő itéletének megtámadására 785.; határozatának hatálytalanítása 784., 786.; itélet indokolása 782.; itéletének érvénytelenítése 784., 785.; itéletének hatálya 783.; szerződések hatályon kívül helyezése 775.; itéletének kiadományozása 782.; jogsegély iránti megkeresése 778.; kifogások 779. kötelezettség megtagadása vagy késedelmeskedése 771., 773.; nyilatkozatok irásba foglalása 769.; perfüggőség 147.; pergátló kifogás 180.; tanuk és szakértők kihallgatása 777.; végintézkedésben rendelve 787.
— bírósági szerződés 767., 768., 771—773, 775.
Vállalkozó, előleges bizonyítás 381.
Vallása a tanunak 306.
Valódiság iránti kereset okiratra nézve 130.
— kétségbe vonása esetén eredeti megőrzése 339.
— vélelme szöveg tekintetében 337.
Valódiségi bizonyítás 335., 336.
Valódiségi bizonyítás okiratok összehasonlítása útján 338.
— — szükségtelen 336.
Valószínűvé tétel 368.
— tétele az aggályossági oknak 63.
— — a fél ismeretlen tartózkodásának 174.
Váltó alapján eljárás 606—620.
— — fizetési meghagyás 309.
Váltókeresetek, illetékesség 30., 77.
Váltókezes és főkötelezett, illetékesség 77.
Váltóóvás felvételéből származó keresetek 2.
Váltóvisszkereset 606.
— illetékesség 30.
Változás a bíró személyében 242., 392.
— a törvényes képviselő személyében 466.
— az ügyvéd személyében 468.
Változása az itélet körülményeinek 413.
Város hatóságának közege mint kézbesítő 151.
Vasárnap és határidő 538.
— befolyása a perfelvételi határnapra 144.
Vázlatok megszerzése 228.
Veszély a késedelemben, törvényes képviselő hiányában 76.
Vezetése a tárgyalásnak az elnök által 224.
Vezetője a járásbíróságnak 57.
Védkötelezettséget teljesítők, illetékesség 26.
Vége a határidőnek 449.
Végintézkedésben kirendelése választott bíróságnak 787.
Végitélet 387.
— a félbeszakadt eljárás folytathatása tárgyában 465.
— pergátló kifogás elvetése 181.
Végrehajtás felfüggesztése 459., 572., 786.
— — fizetési meghagyásban 604.
— fizetési meghagyás alapján 596.
— kéréséhez meghatalmazás 104.
— korlátozása 502.
— korlátolt perbeli cselekvőképes ellen 395.
— részitélet alapján 389.
— veszélyeztetése 418.
Végrehajtása a törvénynek 791.
Végrehajtásból kár elhárítása 418.
Végrehajthatóság kimondása bérleti ügyekben 632.; az elsőbiróságnál 415.; fellebb. bíróságnál 502., 509.
— kizárása csupán perköltségre 417.
— visszahelyezési perben 581.
Végrehajtó díjai alóli felmentése szegény félnek 113.
Végzés, bizonyításfelvétel elrendelése 275., 276.
— elleni felfolyamodás 548.
— felülbirálása a fellebb. bíróság által 479.
— indokolása 421.
— kiegészítése 422.

Végzés kihirdetése és kézbesítése 419., 420.
— kijavítása 422.
— költség megtérítés tárgyában 424.
Végzések 419—422.
Végzésben teljesítési határidő 419.
Végzéshez kötve van a bíróság 419.
Véleménye szakértőnek, írásbeli 361.
— — ismétlése 363.
— szakértőknek 359., 361—363., 367.
Vélelem törvényes 272.
Véletlen megakadályozás a megjelenésben 471.
Vétlen mulasztás 451.
Vétség nyilvánvaló: bírósági kézbesítő, bíró, bírósági hivatalnok részéről 435.
Visszaadása a beadványnak kijavítás végett 140.
— a bérleménynek 632.
Visszahelyezési per bányaügyekben 584.
— — illetékesség 39.
— — ingókra, illetékesség 38.
Visszahagyása az iratnak, elfogadás megtagadása 166.
Visszaküldése az iratoknak 511.
Visszatartása okiratoknak a bíróságnál 339.
— a szükséges iratoknak felterjesztésnél 483.
Visszautasítása az elkésett kifogásnak 615.
— a fellebbezésnek 486., 490.
— a felülvizsgálatnak 529.
— a keresetnek 141.
— a mellékbeavatkozónak 87.
— a perújítási keresetnek 564., 571.
— az ügynek az alsóbírósághoz 504., 543., 571.
Visszavonása a beismerésnek 265.
— a fellebbezésnek 496.
— a meghatalmazásnak 107., 108.
— a pénzbüntetésnek és elzárásnak 419.
Visszavonáshoz beleegyezése az ellenfélnek 265.
Viszonosság 16., 18., 124., 169.
— bizonyítása 268.
— feltétele megkereséseknél 16.
— illetékesség külföldi törvény szerint 46.
— külföldi okiratok bizonyító ereje 315.
— nem gyakorlásáról igazságügyminiszter értesítendő 18.
— perköltség biztosíték iránt 124.
— szegénységi jog iránt 112.
Viszontkereset az elsőbíróságnál 189., 190.
— a fellebb. bíróságnál 494.
— feltételei 189.
— házassági perben 666., 667.
— a járásbíróságnál 189.
— kizárása házassági perben a fellebb. eljárásban 677.
— — holtnaknyilvánítási eljárásban 742.
— megváltoztatás korlátai a fellebb. eljárásban 494.
— tárgyalás módja 190.
— Vitapontok elkülönített tárgyalása 181., 232., 258.
Vitás illetőség belföldi bíróságok közt 51.
— kérdés a megkeresett vagy kiküldött bíró előtt 282.

Z

Zavarása a tárgyalásnak 209—217.
Zálog, per tárgyának értéke 6.
Záradéka a jegyzőkönyvnek 247.
Záros határidő az ellentmondásra 461.; fizetési meghagyásos ügyben 598.
— — a fellebbezésre 480.
— — fogalma 451.
— határnap a választott bírósági itélet hatálytalanítására 785.
Záró határozatok 789—792.
Zárt ülés 207.

NEVEZETESEBB SAJTÓHIBÁK.

75.	oldalon	a jegyzet 11. sorában «iránt» helyett «után».
80.	«	1. sor «pertárához» helyett «pertársához».
97.	«	a jegyzet 5. sorából elmarad: «a 643. §. a házassági perekre».
117.	«	az utolsó bekezdés 1. sorában 30. §. helyett: 130. §.
122.	«	jegyzetből kimarad: «a 643. §-ban a házassági eljárásban előadható ilyen kérelmeket és nyilatkozatok» és «(pl. az idézett 643. §.)»
125.	«	jegyzet 2. bek.-ben 1. sor «negyedik» helyett: «utolsó».
147.	«	jegyzet 3. bek. 10. sor «körülményt» helyett: «körülményre».
160.	«	a jegyzet ut. bek. helyébe: «A megkivántató összefüggés hiányában a bíróság a 389. §. értelmében a kereset felől részitéletet hoz és a beszámítás kérdésében a tárgyalást folytatja és eredményéhez képest a részitéletet fentartja, korlátozza vagy hatályon kívül helyezi.»
186.	«	a jegyzet 6. sorában «indokolhatja» helyett «indokolható».
206.	«	a jegyzet 5. bek. 8. sorban «Lehet» után «hogy».

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten, IV., Egyetem-utcza 4. sz.** megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

MAGYAR TÖRVÉNYEK

(A FRANKLIN-TÁRSULAT ZSEBKIADÁSAI.)

A büntettekről és vétségekről szóló 1878: V. törvényczikk a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A büntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállitotta *Lengyel Aurél dr.* Vászonkötésben ... K 3.60

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. törvényczikk) és a reá vonatkozó joganyag. (Törvények, rendeletek, az uj vasuti üzletszabályzat, joggyakorlat.) Összeállitotta *Nyári Jenő dr.* Vászonkötésben ... K 3.60

A polgári perrendtartás zsebkönyve. (1911: I. törvényczikk.) Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Vászonkötésben ... K 5.—

MAGYAR CZÉGJOG.

A czégbejegyzések és czégjegyzék-birói felügyelet szabályainak kézikönyve.

Az erre vonatkozó törvények, rendeletek és birói határozatok összegyüjtésével és a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék gyakorlatára különös figyelemmel

Irta Dr. VÁLYI SÁNDOR

Ára füzve 16 K. — Vászonkötésben 18 K.

A RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK ÉS SZÖVETKEZETEK CZÉGJEGYZÉSE.

Különös tekintettel a társasági alkalmazottak jogállására.

Adalék a szerző «Magyar Czégjog» czimü munkájának 82 fejezetéhez (a IIc és IVb alczimekre vonatkozólag).

Irta Dr. VÁLYI SÁNDOR.

Ára füzve 1 K.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten, IV., Egyetem-utcza 4. sz.** megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY

(1881. ÉVI LX. TÖRVÉNYCZIKK)

MAGYARÁZATA.

Irta Dr. IMLING KONRÁD

igazságügyi államtitkár

Ötödik, javított kiadás. Ára füzve 12 K.

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNYT MÓDOSITÓ ÉS KIEGÉSZITŐ 1908. ÉVI XLI. TCZ.

MAGYARÁZATA.

A «Végrehajtási törvény magyarázata» czimü munkája kiegészitésére.

Irta Dr. IMLING KONRÁD

igazságügyi államtitkár.

Ára füzve 2 korona.

A MAGYAR TELEKKÖNYVI JOG

mint ZLINSZKY IMRE

«A magyar telekkönyvi rendtartás» czimü müvének hatodik kiadása.

Dr. IMLING KONRÁD

átdolgozásában.

Ára füzve 7 K 50 f.

A MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN.

különös tekintettel a gyakorlat igényeire. Nyolczadik kiadás.

Reiner János egyet. tanár által ujra dolgozott munkának 3. kiadása.

Irta ZLINSZKY IMRE

Ára füzve 20 K.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

GOTTL
Polgári
perrendtartás.